

ขุททกนิกายฎกเถร อปทานวณณา (วิสุทฺธชนวิลาสินี ๒) - หน้าที่ 1
เล่มที่ 43 หน้า 1

วิสุทฺธชนวิลาสินี นาม ขุททกนิกายฎกเถร
อปทานวณณา

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส ฯ

เถราปทานวณณา

สีหาสนนิยวคฺควณณา

สีหาสนทายกตเถราปทานวณณา

นิพฺพุเต โลกนาถมฺหิติอาทิกํ อายสฺมโต สีหาสน-
ทายกตเถรสฺส อปทานํ ฯ

อยมฺปิ ปุริมพุทฺเธสุ กตาทิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏฺฐปนิสฺสยานิ (๑) ปุณฺณานิ อุปจินฺนโต สีทฺธตฺถสฺส ภควโต
กาเล วิภวสมฺปนฺเน สทฺธาสมฺปนฺเน เอกสฺมี กุเล นิพฺพุโต
ชรฺมานे ภควติ เทวโลเก วสิตฺวา นิพฺพุเต ภควติ อุปฺปนฺนตฺตา
วิญญุตฺติ ปตฺโต ภควโต สารีริกเจติยํ ทิสฺวา อโห เม
อลาภา ภควโต ชรฺมานे กาเล อสมฺปตฺโตติ จินฺเตตฺตา เจติเย
จิตฺติ ปสาเทตฺวา โสมนสฺสชาโต สพุทฺรตนมฺยํ เทวตานิมนิตสทิสํ
ชรฺมาสเน สีหาสนํ กาทฺตฺวา ชีวฺมานกพุทฺธสฺส วิย ปุเชสิ ฯ
ตสฺสุปริ เคนฺหมิ ทิพฺพวิมานมิว กาทฺสิ ปาทฏฺฐปนปาทปีจฺมปิ
๑. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ

ขุททกนิกายกุกกถา อปทานวณณา (วิสุทธรชนวิลาสินี ๒) - หน้าที่ 2
เล่มที่ 43 สัทสนิยวคควณณา หน้า 2

การลสิ ฯ เอว ยาวชีวํ ทีปฐปฺปฺพคนฺธาทีหิ อนเนกวิธํ ปุञ्
กตฺวา ตโต จูโต เทวโลเก นิพฺพตฺโต ฉกามสฺสคฺเต อปรารฺปริ
ทิพฺพสมฺปตฺตํ อนฺภวิตฺวา มนุสฺเสสุ จกฺกวตฺตติสมฺปตฺตํ อนเนกขุขตฺตํ
อนฺภวิตฺวา สงฺขยาติกฺกนฺตํ ปเทสฺรชฺชสมฺปตฺตติญจ อนฺภวิตฺวา
กสฺสปสฺส ภควโต สาสเน ปพฺพชิตฺวา สมณชรมํ กตฺวา
เอตฺถนฺตเร เทวมนุสฺเสสุ สฺสรนฺโต อิมสฺมี พุทฺธูปฺปาเท เอกสฺมี
วิภวสมฺปนฺเน กุเล นิพฺพตฺติตฺวา วิญญุตํ ปตฺโต สตฺถุ ธรรมเทสนํ
สุตฺวา ปฏฺฐิตทฺสทฺโธ ปพฺพชิตฺวา ลทฺฐปสมฺปโท กมฺมฏฺฐานํ
คเหตฺวา ฆณฺเณโต วายมนฺโต นจิริสฺเสว อรหตฺตํ ปาปุณฺนิ ฯ

เอวํ ปตฺตอรหตฺตผลโล อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา
โสมนสฺสํ อุปฺปาเทตฺวา ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต นิพฺพเต
โลกนาถมฺหิตีอาทิมาห ฯ ตตฺถ โลกสฺส นาโถ ปชาโนติ
โลกนาโถ โลกตฺตยสามิติ อตฺถโถ ฯ โลกนาถे สิทฺฐตฺถมฺหิ
นิพฺพเตติ สมฺปนฺโธ ฯ วิตุถาริเต ปาวจเนติ ปาวจเน ปิฏฺกตฺตเย
วิตฺถาริเต ปตฺถญฺเ ปากญฺเติ อตฺถโถ ฯ พาทุชฌณฺมฺหิ สาสเนติ
สิกฺขตฺตยสงฺกหิเต พุทฺธสฺสเน อนเนกสตฺสทฺสสโกฏฺฐิณฺเณสว-
สงฺขาเตหิ พุชฺเเนหิ ฌาเต อธิคเตติ อตฺถโถ ฯ

ปสนฺนจิตฺโต สุมโนติ ตทา อหํ พุทฺธสฺส ธรรมานกาลे
อสมฺปตฺโต นิพฺพเต ตสฺมี เทวโลกา จวิตฺวา มนุสฺสโลกํ
อุปฺปนฺโน ตสฺส ภควโต สารีริกธาตุเจติยํ ทิสฺวา ปสนฺนจิตฺโต

เล่มที่ 43° สีหาสนทายกถุเถราปทานวณณา หน้า 3

สทุทธาสมปยุตตมโน สุนุทรมโน อโห มมากมณํ สุวากมนนุติ
สยชาติปสาทพหุมาโน มยา นิพพานาธิคมาเย เอกํ ปุณณํ
กาตุํ วฏฺฐตีติ จินฺเตตฺวา ภควโต เจตียสมิเป ภควนฺตํ อุทฺทิสฺส
หิรัณฺยสุวณฺณรตนาทีหิ อลงฺกริตฺวาว สีหาสนํ อกาสิ ฯ
ตตฺร นิสินฺนสฺส ปาทฏฺฐปนฺตถาย ปาทปฺปิจฺจจ กอารเถสิ ฯ
สีหาสนสฺส อเตมนฺตถาย ตสฺสุปริ ฆฺรณฺจ กอารเถสิ ฯ เตน วุตฺตํ
สีหาสนมกาสนํ ฯเปฯ ฆฺริ ตตฺถ อกาสนนฺติ ฯ เตน
จิตฺตปฺปสาเทนาติ ธรรมานสฺส วิย ภควโต สีหาสนํ มยา
กตํ เตน จิตฺตปฺปสาเทน ฯ ตฺสตีติ อุปฺปชฺชนนฺติ ตฺสตีตฺถวเน
อุปฺปชฺชินฺติ อตุโถ ฯ

อายาเมน จตุพฺพิสาติ ตตฺรปฺปนฺนสฺส เทวภูตสฺส สโต
มยฺหํ สุกตํ ปุณฺณเณน นิพฺพตฺตตีติ ปาตุภูตํ อายาเมน อุจฺจโต
จตุพฺพิสโยชนํ วิตุถาเรน ติริยโต จตุทฺทสโยชนํ ตาวเทว
นิพฺพตฺติกุขณฺเวยว อาสิ อโหสีติ อตุโถ ฯ เสสํ สุวิณฺเวยฺยเมว ฯ

จตฺนฺนวุเต อิตฺโต กปฺเปติ อิตฺโต กปฺปโต จตฺนฺนวุเต กปฺเป
ยํ กมฺมํ อกริ อกาสิ ตทา ตโต ปฏฺฐาย ปุณฺณพฺเพน
กณฺจิ ทฺสกฺตี นาภิขานามิ น อนฺนุฏฺฐปฺพุพา กาจิ ทฺสกฺตีติ
อตุโถ ฯ

เตสฺสตตฺติมฺหิโต กปฺเปติ อิตฺโต กปฺปโต เตสฺสตตฺตีกปฺเป ฯ
อินฺทนามา ตโย ชนาติ อินฺทนามกา ตโย จกฺกวตฺตฺติราชาโน

ขุททกนิกายกุกกเถราปทานวณณา (วิสุทธรชนวิลาสินี ๒) - หน้าที่ 4
เล่มที่ 43 สืหาสนนิยวคควณณา หน้า 4

เอกสุมิ กปะเป ตีสู ชาตีสู อินุโท นาม จกุกวตฺตี ราชา
อโหสินฺติ อตฺโต ฯ เทว สตฺตติมิหิตฺโต กปะเปติ อิตฺโต เทวสตฺตติ-
กปะเป ฯ สุมณนามกา ตโย ชนา ติกฺขตฺตํ จกุกวตฺตฺติราชาโน
อเหตุํ ฯ

สมสตฺตติโต กปะเปติ อิตฺโต กปะปโต อนฺนาธิเก สตฺตติเม
กปะเป วรฺณนามกา วรุโณ จกุกวตฺตฺตี เหวํนามกา ตโย
จกุกวตฺตฺติราชาโน จกฺกรตฺนสมฺปนฺนา จตฺตูปมฺหิ อิตฺตฺตรา
อเหตุสนฺติ อตฺโต ฯ เสถํ สุวิญญฺเยยฺยเมวาทิ ฯ

สืหาสนทายกตฺเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ (๑)

เอกตฺถมฺภิกตฺเถราปทานวณณา

สืทฺทตฺถสฺส ภควโตตฺติอาทิกํ อายสุมโต เอกตฺถมฺภิกตฺ-
เถรสฺส อปทานํ ฯ

อยมฺปิ ปุริมพฺพุเรสุ กตฺตาริกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว วิวญฺญูป-
นิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจันฺนโต สืทฺทตฺถสฺส ภควโต กाले
วณมฺมิโก หุตฺวา เอกสุมิ วิทฺวาสมฺปนฺเน กุเล นิพฺพตฺโต ฯ
ตสฺมิ สมเย สพฺเพ สทฺธา ปสฺนนา อุปาสกา เอกจฺจนฺทา
ภควโต อุปฺภูจฺานสาถํ กโรมาติ ทพฺพสมฺภารตฺถาย วณํ
ปวิสิตฺวา ตํ อุปาสกํ ทิสฺวา อมฺหากํ เอกํ ธมฺมํ เทถาติ
๑ ม. สมตฺตา ฯ ตเถวมฺปรีปี ฯ

ขุททกนิกายกุกกเถราปทานวณณา (วิสุทธรชนวิลาสินี ๒) - หน้าที่ 5
เล่มที่ 43° เอกคตมกิกคตเถราปทานวณณา หน้า 5

ยาจีสุ ฯ โส ตํ ปวตฺตี สุตฺวา ตุมฺเห มา จินฺตยิตฺถาติ
เต สพฺเพ อุโยเชตฺวา เอกํ สารมฺขิ ฌมฺภิ คเหตุวา สตฺถ
ทสฺเสตฺวา เตสฺสเยว อทาสี ฯ โส เตเนว โสมนสฺสชาโต ตเทว
มฺลํ กตฺวา อญฺญานิ ทานาทีนึ ปุญฺญานิ กตฺวา ตโต จูโต
เทวโลเก นิพฺพุโต อปฺราปรํ ฌสุ กามาวจรสุ ทิพฺพสมฺปตฺติโย
อนฺุภวิตฺวา มนฺุสฺเสสุ จ อคฺคจกฺกตฺติสมฺปตฺตี อนฺเควาริ
อนฺุภวิตฺวา อสงฺเขยฺยํ ปเทสฺรชฺชสมฺปตฺติณฺจ อนฺุภวิตฺวา อิมสฺมิ
พฺพุทฺฐปฺปาเท สทฺธาสมฺปนฺเน เอกสฺมิ กุเล นิพฺพุโต มาตาปิตฺุหิ
สทฺธี ภควโต สนฺติเก ฌมฺมํ สุตฺวา ปฏฺิลทฺธสทฺโธ ปพฺพชิตฺวา
ลทฺฐปฺสมฺปโท กมฺมฏฺจานํ คเหตุวา มนฺสิ กโรนฺโต นจิริสฺเสว
อรหาอโหสิ ฯ

โส เอวํ ปตฺตอรหฺตโต อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา
โสมนสฺสชาโต ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต สิทฺฐตฺถสฺสาติ-
อาทิมหา ฯ ตตฺถ สิทฺฐตฺถสฺส ภควโต ภกฺขสมฺปนฺนสฺส สมฺมา-
สมฺพุทฺธสฺส ฯ มหาปุคฺคโณติ มหาอุปาสกสมฺมุโห อหุ อโหสิติ
อตุโถ ฯ สรณํ คตา จ เต พุทฺธนฺติ พุทฺธิ สรณฺนติ
คตา ภชีสุ ชานีสุ วา เต อุปาสกา ฯ ตถาคตฺติ สทฺทหนฺติ
พุทฺธกฺณฺณํ อตฺตโน จิตฺตสนฺตानเ จเปนฺตีติ อตุโถ ฯ

สพฺเพ สงฺกมฺม มนฺเตตฺวาติ สพฺเพ สมากมฺม สนฺนิปตฺติวา
มนฺเตตฺวา อญฺญมญฺญํ สญฺญาเปตฺวา เอกจฺจนฺนา หุตฺวา มาฬํ

อุปฏจานสาถิ สตุถุโน อตุถาย กุพพนุติ กโรนุติติ อตุถโถ ๑
ทพพสมภาเรสุ เอกตุถมภิ อถภนุตา พุทธาวเน มหาวเน
วิจันนุติติ สมพนุโธ ๑

เตหิ อरणเย ทิสวานาติ อหิ เต อุปาสเก อरणเย
ทิสวาน คณิ สมุหิ อุปคมม สมิปี คนตุวา อณชลิ ปคค-
เหตุวาน ทสงคฺคิสโมธานิ อณชลิ สิริสิ กตุวา อหิ คณิ
อุปาสกสมุหิ ตุมเมห อิมิ วณิ กิมตุถิ อากตตุถาติ ตทา
ตสมิ กाले परिปุจันนุติ สมพนุโธ ๑

เต สิวณฺโถ อุปาสกา เม มยา ปุฏจา มาพิ มยิ
กตุตุกามา หตุวา เอกตุถมภิ อเมหิ น ลพุกติติ วียากิสุ
วิเสเสน กถยีสฺสูติ สมพนุโธ ๑

มมิ มยหิ เอกตุถมภิ เทถ อหิ ตํ ทสฺสามิ สตุถุโน
สนุติกํ อหิ ถมภิ อาริสฺสามิ เต ภวณฺโถ ถมภิหเร
อุปโปสฺสูกกา อุตฺสหารหิตา ภวณฺตุติ สมพนุโธ ๑

ยิ ยิ โยนฺอุปพฺชามิติ ยิ ยิ โยนิ เทวตุถิ อถ มานุสฺ
อุปคจฺจามิติ อตุถโถ ๑ กุมมตุถे वा อุปโยควจันิ ยสมิ ยสมิ
เทวโลเก वा มนุสฺสโลเก วาติ อตุถโถ ๑ เสสิ อุตฺตาน-
เมวาติ ๑ (๑)

เอกตุถมภิ กตุเถราปทานวณณา นิฏฺจिता ๑

นนุทตฺเถราปทานวณฺณา

ปทุมุตฺตรสฺส ภควโตติอาทิกิ อายสฺมโต นนุทตฺเถรสฺส
อปทานิ ฯ

อยมฺปิ ปุริมพฺพุเชสุ กตาทิการิ ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏฺฐปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อฺปจฺฉินฺนโต ปทุมุตฺตรสฺส ภควโต
กาลเ อหฺสวตีนฺนเร เอกสฺมี กุเล นิพฺพุตฺติตฺวา วิญฺญุตํ ปตฺโต
ภควโต สนนฺติเก ชมฺมํ สฺวณฺนโต สตฺถาริ เอกํ ภิกฺขุํ อินฺทริเยสุ
คฺคตฺทวารานํ อคฺคกฺกุชานเ จเปนนฺตํ ทิสฺวา สยํ ตํ จานนฺตริ
ปตฺถเนนฺโต ภควโต ภิกฺขุสงฺฆสฺส จ ปุชฺชาสกฺการพฺหุลิ มหาทานิ
ปวตฺเตตฺวา อหิ ภนฺเต อนาคเต ตุมฺหาทิสฺสสฺส พุทฺธสฺส
เอวรูโป สวโก ภเวยฺยนฺติ ปณฺธานํ อกาสิ ฯ

โส ตโต ปฏฺจาย เทวมนุสฺเสสุ สฺสรนฺโต อตฺถทสฺสิสฺส
ภควโต กาลเ ชมฺมตฺยา (๑) นาม นทฺิยา มหฺนฺโต กจฺฉโป
หฺนฺตฺวา นิพฺพุตฺโต เอกทิวสํ สตฺถาริ นทฺิ ตรีตฺติ ตีเร จิตฺติ
ทิสฺวา สยํ ภควนฺตํ ตาเรตฺถกาโม สตฺถุ ปาทมฺเเล นิปฺชชฺชิ ฯ
สตฺถา ตสฺส อชฺฉมาสยํ ฌตฺวา ปิฏฺฐิ อภฺริหิ ฯ โส หฺนฺจตฺถุจโเวเคน โสตํ ฉินฺนฺนโต
สีฆตฺริ ปรีตฺริ ปาเปสิ ฯ ภควา ตสฺส อนฺนโมทนํ วทนฺโต ภาวินิ สมฺปตฺติํ กเถตฺวา ปกฺกามิ ฯ

โส เตน ปุณฺณกมฺเมน สฺกตฺตีสฺสเยว สฺสรนฺโต อิมสฺมี
๑. ปรมตฺถทีปนี. ๑/๕๕๕ วินตฺยาติ ทิสฺสติ ฯ

พุทฺฐุปปาเท กปิลวตฺตอสมิ สุตฺโตทนมหาราชสฺส อคฺคฺคฺมเหสิยา
 มหาลชวาปตีโคตมียา กุจฺฉิมฺหิ นีพฺพตฺโต ตสฺส นามคฺคหฬทิวเส
 ฉาติสงฺฆํ นนฺทยนฺโต ชาโตติ นนฺโทเทวว นามิ อํกัสนุฯ
 ตสฺส วยปฺปตฺตกาเล ภควา ปวตฺติตวเรชมฺมจกฺโก โลกานุกุคฺคหิ
 กโรนฺโต อนุกกฺกเมน กปิลวตฺตํ คณฺตฺวา ฉาติสฺมาคฺเค โปกฺขร-
 วสฺสั อฏฺฐจฺปฺตตี กตฺวา เวสฺสนฺตฺรชาตํ (๑) กเถตฺวา ตฺติยทิวเส
 ปิณฺฑทาย ปวิฏฺฐโง อุตฺติฏฺฐเจ นปฺปมชฺเชยฺยาติ (๒) กาถาย ปิตฺริ
 โสตาปตฺติมฺเล ปตฺติฏฺฐาเปตฺวา นิเวสนํ คณฺตฺวา ชมมํ จเร
 สฺจฺริตนฺติ (๓) กาถาย มหาลชวาปตี โสตาปตฺติมฺเล ราชานํ
 สกทาคามิมฺเล ปตฺติฏฺฐาเปตฺวา ตฺติยทิวเส นนฺทกฺุมารสฺส อภิสก-
 เลหปเวสนอาวามงฺกเลสุ วตฺตมานेสุ ปิณฺฑทาย ปาวีสิฯ
 สตฺถา นนฺทกฺุมารสฺส หตฺถे ปตฺตํ ทตฺวา มงฺกลํ วตฺวา
 ตสฺส หตฺถโต ปตฺตํ อคฺคฺคฺคเหตุวาว วิหาริ คโต ตํ ปตฺต-
 หตฺถํ วิหาริ อาคคิ อนิจฺจมนันฺเชว ปพฺพพาเชตฺวา ตถา-
 ปพฺพพาชิตตฺตาเยว อนภฺริตฺติยา ปีพิตํ ฉตฺวา อูปาเยน ตสฺส
 ตํ อนภฺริตี วินเนทสิฯ โส โยนิโส ปฏฺฐิสงฺขาย วิปฺสฺสนํ
 ปฏฺฐาเปตฺวา นจฺริสฺเสว อรหตฺตํ ปาปุณฺนิฯ เถโร ปุณฺ ทิวเส
 ภควนฺตํ อูปสงฺกมิตฺวา เอวมาห ยิ เม ภนฺเต ภควา
 ปาฏิโกโค ปญฺจนนํ อจฺจฺราสตานํ ปฏฺฐิตาถาย กกุฏปาทานํ

๑ พุ. ชา. ๒๘/๑๐๔๕/๓๖๕ฯ

๒ พุ. ฐ. ๒๕/๒๓/๓๗ฯ ๓ พุ. ฐ. ๒๕/๑๖๕/๔๗ฯ

เล่มที่ 43 นนทตเถราปทานวณณา หน้า 9

มณฺจามหิ ภนฺเต ภควนฺตํ เอตสฺมา ปฏิสฺสวาติ ฯ ภควาปี ยเทว
เต นนฺท อนุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตํ วิมุตฺตํ ตทาทิ มุตฺโต
เอตสฺมา ปฏิสฺสวาติ อาห ฯ อถสฺส ภควา สฺวิเสสํ อินฺทฺริเยสุ
คฺคตทวารตํ ฌตฺวา ตํ คฺคณิ วิภาเวนฺโต เอตทคฺคํ ภิกฺขเว
มม สวากานํ ภิกฺขุณิํ อินฺทฺริเยสุ คฺคตทวารานํ ยทิตํ นนฺโทติ (๑)
อินฺทฺริเยสุ คฺคตทวารภาเวน นํ เอตทคฺเค จเปสฺสิ ฯ เถโร หิ
อินฺทฺริยาสํวริ นิสฺสาย อิมิ วิปฺปการิ ปตฺโต ตมฺหิ สฺกุจฺ
นิกฺคณฺ्हิสฺสามิตี อุตฺสาหชาโต พลวหิโรตฺตปฺโป ตตฺถ จ
กตาทิการตฺตา อินฺทฺริยสํวเร อุกกัสปารมี อคฺมาสิ ฯ

เอวํ โส เอตทคฺคกฺกฺจํ ปตฺวา อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา
โสมนสฺสปฺปตฺโต ปุพฺพจริตาปทานิ ปกาเสนฺโต ปทฺมุตฺตรสฺส
ภควโตติอาทิมาย ฯ วตฺถิ โขมิ มยา ทินฺนุนฺติ โขมฺรฺกฺเจ ชาตํ
วตฺถิ ภควติ จิตฺตปฺปสาเทน การวพฺพมานน มยา ปรมสฺซุณิ
โขมวตฺถิ ทินฺนุนฺติ อตฺโถ ฯ สยมฺกฺกุสฺสาติ สยเมว ภูตสฺส ชาตสฺส
อริยาย ชาติยา นิพฺพตฺตสฺส ฯ มहेสิโนติ มหนฺเต สีลสมาธิ-
ปญฺญาวิมุตฺติวิมุตฺติฌานทสฺสนกฺขนฺเช เอลิ กเวสฺสิตี มहेสิ ตสฺส
มहेสิโน สยมฺกฺกุสฺส จีวรตฺถาย โขมวตฺถิ มยา ทินฺนุนฺติ
สมฺพนฺโธ ฯ

ตํ เม พุทฺโธ วิยาภาสฺสิตี เอตฺถ ตนฺติ สามยตฺเถ

๑. อ.จ. เอก. ๒๐/๑๔๕/๓๒ ฯ

อุปัชฌายัน อสุต วตถทายกสุต เม ทานผล วิเสเสน อกาสิ
กเถสิ พุทฺโธติ อตุโธ ฯ ชลชุตตมนามโกติ ปทุมุตตรนามโก ฯ
ชลรุตตมนายโกติปี ปาโธ ฯ อสุต ชลมานานํ เทวพฺรหฺมานํ
อตุตมนายโก ปธานติ อตุโธ ฯ อิมินา วตถทานนนาติ อิมินา
วตถทานสุต นิสฺสนุเทน ตํ อนาคต เหมวณฺโณ สุวณฺณ-
วณฺโณ ภวิสฺสตี ฯ

เทว สมฺปตฺตี อนุโกตฺวาติ ทิพฺพมนุสฺสสงฺฆาตา เทว
สมฺปตฺติโย อนุภวิสฺวา ฯ กุสลมฺมุเลหิ โจทิตฺติ กุสลาวยเวหิ กุสล-
โกฏฺฐาเสหิ โจทิตฺ เปสฺสิตฺ ตํ อิมินา ปุณฺณเณ สตถุ กุสลํ
ปสฺวาหิตฺ(๑) เปสฺสิตฺ วิทยาติ อตุโธ ฯ โคตมสุต ภควโต กนิฏฺโฐ
ตํ ภวิสฺสตีติ พุยาภาสิตี สมฺพนุโธ ฯ

ราครตฺโต สุขสีโลติ กิเลสกาเมหิ รตฺโต อลฺลีนโน กาย-
สุขจิตตสุขานุภวนสภาโว ฯ กามesu เชรมายูโตติ วตถุกามesu
เชรสงฺฆาตาย ตณฺหาเย อายุโต โยชิตฺติ อตุโธ ฯ พุทฺเธน
โจทิตฺ สนฺโต ตทา ตวนฺติ ยสุมา กามesu เชริโต ฯ ตทา (๒)
ตสุมา ตํ อตฺตโน ภาตฺถเกน โคตมพุทฺเธน โจทิตฺ ปพฺพชฺชาย
อุยฺโยชิตฺ อสุต สนฺติเก ปพฺพชฺชิสฺสตีติ สมฺพนุโธ ฯ

ปพฺพชิตฺวาน ตํ ตตฺถาติ ตสฺมี โคตมสุต ภควโต
สาสเน ตํ ปพฺพชิตฺวา กุสลมฺมุเลน มฺลญฺเตน ปุณฺณสมฺภาเรน
๑. ย. ปสฺวาหิตฺ ฯ ม. กุสลํ ปสฺวาหิตฺ ฯ ๒. สฺ.ย. ตโต ฯ

โจทิตโต ภาวนายิ นโยชิตโต สพฺพาสเว สกลาสเว ปริณฺณาย
ชานิตฺวา ปชหิตฺวา อนามโย นินฺททุกฺโข นินฺพายิสฺสสฺส อทฺสสนฺ
ปาเปสฺสสฺส อปณฺณตฺติกภาวํ คมฺิสฺสสฺสตี อตุโถ ๑

สตกปฺปสทฺสสมฺหีติ อิตฺโต กปฺปโต ปุพฺเพ สตกปฺปาธิก
สทฺสสมฺ กปฺปมฺหิ เจพนามกา จตฺตาริ จกฺกวตฺตฺติราชาโน
อเหตุสนฺติ อตุโถ ๑ สกฺกฺจิกปฺปสทฺสทานีติ กปฺปสทฺสทานิ (๑)
สกฺกฺจิจิ จ อติกฺกมิตฺวา เหตุจฺจา เอกสมฺมึ กปฺเป จตฺตาริ ชนา
อุปฺเจพา นาม จกฺกวตฺตฺติราชาโน จตฺตฺส ชาตีสฺส อเหตุสนฺติ
อตุโถ ๑

ปฺลจกปฺปสทฺสสมฺหีติ ปฺลจกปฺปาธิก สทฺสสมฺ กปฺปมฺหิ
เจพา นาม จตฺตาริ ชนา จกฺกวตฺตฺติราชาโน สตฺตฺหิ รตฺเนหิ
สมฺปนฺนา สมงฺกฺสิกฺกฺตา ชมฺพุทฺธิปอมฺร โคยานอุตฺตรกฺกรุพฺพุทฺทวิเทหฺทป-
สฺงฺขาเต จตฺทปฺมฺหิ อิสฺสรธา ปฺรชานา วิสฺสุ อเหตุสนฺติ อตุโถ ๑
เสถํ วุตฺตฺนยเมวาทิ ๑

นนทตเถราปทานวณณา นินฺทิตฺตา ๑

๑. ม. สกฺกฺจิกปฺปสทฺสทานีติ กปฺปสทฺสทานิ ๑

จูพปนุถกตุเถราปทานวณณา

ปทุมุตโตโร นาม ชินฺตืออาทิกํ อายสุมโต จูพปนุถกตุ-
เถรสฺส อปทานํ ฯ

อยมปิ ปุริมพุกุเชสุ กตาทิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏุปนีสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจันนุโต ปทุมุตตรสฺส ภควโต
กาเล ยเทตฺถ อฏฺฐุปฺตติวเสน วตฺตพฺพิํ ตํ อฏฺฐกนิปาเต
มหาปนุถกตฺถสมฺมึ(๑) วุตฺตเมว ฯ อัย ปน วิเสโส มหาปนุถกตฺถโร
อรหตฺตํ ปตฺวา ผลสมาปตฺติสฺสเวน วิดีนาเมนุโต จินฺตฺสิ กถํ
นุ โข สกฺกา จูพปนุถกมฺปิ อิมสฺมึ สฺสฺเช ปตฺติฏฺฐาเปตฺตนฺติ ฯ
โส อตฺตโน อยฺยํ ชนเสฏฺฐิ อฺปสงฺกมิตฺวา อาห สเจ
มหาเสฏฺฐิ อฺนุชานาถ อหํ จูพปนุถกํ ปพฺพาเชยฺยนฺติ ฯ
ปพฺพาเชถ ภนฺเตติ ฯ เถโร ตํ ปพฺพาเชติ ฯ โส ทสฺสุ สีเลสุ
ปตฺติฏฺฐิตฺสุ (๒) ภาตฺถ สนฺติเก

ปทุมํ ยถา โกกนทํ สุกนฺธํ

ปาโต สียา ผลฺลตมวิทกนฺธํ

องฺคิรลํ ปสฺส วิโรจมานํ

ตปนฺตมาทิจฺจมิวตฺถลิกฺขเทติ (๓)

คากํ อุกฺกณฺหนฺโต จตฺฐหิ มาเสหิ อุกฺกเหตุํ นาสกฺขิ คหิตมฺปิ

๑ พุ. เถร. ๒๖/๓๖๘/๓๔๓ ฯ ๒. ม. ปตฺติฏฺฐิตฺโต ฯ

๓ ส. ส. ๑๕/๓๖๒/๑๑๘ ฯ องฺ. ปญฺจก. ๒๒/๑๕๕/๒๖๖ ฯ

เล่มที่ 43 จุฬปนุถกตุเถราปทานวณณา หน้า 13

หทยเ น ตัญจติ ฯ อถ นั มหาปนุถโก จุฬปนุถก ตุวั
อิมสมึ สาสเน อภพโพ จตุหิ มาเสหิ เอกั คถมปิ คเหตุ
น สกโกสิ ปพพชิตกัจจัน ปน ตุวั กถั มตุถกั ปาเปสสสิ
นิกุขม อิตติ โส เถเรน ปณามิตุ ทวารโกกุกกสมิเป
โรทมาโน อฏฐาสิ ฯ

เคน จ สมเยน สตุถา ชีวกมพวเน วิหริติ ฯ อถ
ชีวกโก ปุริสั เปเสสิ คจจ ปณจหิ ภิกขุสเถหิ สทุธิ สตุถาริ
นิมนเตหิติ ฯ เคน จ สมเยน อายสฺมา มหาปนุถโก
ภคตฺตฺเทสโก โหติ ฯ โส ปณจณฺนั ภิกขุสตันนั ภิกขุ
ปฏิจจถาติ วุตโต จุฬปนุถกั จเปตฺวา เสธานั ปฏิจจามิติ
อาห ฯ ตั สตุถวา จุฬปนุถโก ภิกขุโยโส มตุตฺตาย โทมนสฺสป-
ปตุโต อโหสิ ฯ สตุถา ตสฺส จิตฺตฺกฺเขทฺถิ ฉตฺวา จุฬปนุถโก
มยา กเตน อุปาเยน พุชฺฉิสฺสตีติ ตสฺส อวิหฺรฏฺฐาเน อตุตฺตानัน
ทสฺเสตฺวา กิ ปนุถก โรทสิตี ปุจฺฉิ ฯ ภาตา มั ฆนฺเต
ปณามเตตีติ อาห ฯ ปนุถก มา จินฺตฺยิ มม สาสเน ตฺยฺหิ
ปพพชฺชา เอหิ อิมิ คเหตุวา รโฆหรณฺนั รโฆหรณฺนติ มนสิ
กโรหิติ อิทฺธิยา สฺทุธิ โฉพฺกฺขณฺนั อภิสงฺขริตฺวา อทาสิ ฯ โส
สตุถารา ทินฺนั โฉพฺกฺขณฺนั รโฆหรณฺนั รโฆหรณฺนติ หตุเถน
ปริมชฺชนฺโต นิสีทิ ฯ ตสฺส ตั ปริมชฺชนฺตสฺส กิลิฏฺฐชฺชาตุกั
ชาตํ ปุณ ปริมชฺชนฺตสฺส อุกฺขลฺปิปรุณฺณนสฺสทิสฺส ชาตํ ฯ โส

ณานปริปากคตา เอวํ จินฺเตสิ อิทํ โจพกขณฺฑํ ปกคฺติยา
ปริสุทฺธํ อิมํ อุปาทินฺนทสิริํ นิสฺสาย กิสิญฺจํ อณฺณตา ชาตํ
ตสฺมา อนิจฺจํ ยถาเปตํ เอวํ จิตฺตมฺปีติ ขยวํ ปญฺจเปตฺวา
ตสฺมีเยว นิมิตฺเต ฉานานิ นิพฺพตฺเตตฺวา ฉานปาทกํ กตฺวา
วิปสฺสนํ ปญฺจเปตฺวา สห ปฏิสมฺภิทาหิ อรหตฺตํ ปาปุณฺนิ ฯ
อรหตฺตปตฺตตฺสเสวตฺส เตปิฏกํ ปณฺจาภิณฺณา จ อากมฺีสุ ฯ

สตฺถา เอกฺกเนหิ ปณฺจภิภฺกขุสเตหิ สทฺธิํ คนฺตฺวา ชีวกสฺส
นิเวสเน ปณฺณตฺเต อาสเน นิสฺสิทฺธิํ จูพปนฺนถโก ปนฺ อตฺตโน
ภิภฺกขาย อปฺปญฺจิจฺฉิตฺตฺตา เอว น คโต ฯ ชีวโก ยาคุํ ทาคุํ
อารภิ ฯ สตฺถา หตฺถเนน ปตฺตํ ปิทฺธิํ ฯ กสฺมา ภนฺเต น
คณฺหตาติ วุตฺเต วิหารเ เอโก ภิภฺกขุ อตฺถิ ชีวกาติ ฯ โส
ปุริสํ เปเสสิ คจฺฉน ภาณเ วิหารเ นิสฺสินฺนํ อยฺยํ คเหตฺวา
เอหิตี ฯ จูพปนฺนถกฺเถโรปิ รุเปน กิริยาย จ เอกมฺปิ เอกเน
อสทิสํ ภิภฺกขุสทฺสํ นิมฺมินฺนิตฺวา นิสฺสิทฺธิํ ฯ โส ปุริโส วิหารเ
ภิภฺกขุนิ พหุภาวํ ทิสฺวา คนฺตฺวา ชีวกสฺส กเถสิ อิมสฺมา
ภิภฺกขุสจฺฉมา วิหารเ ภิภฺกขุสจฺฉโฆ พหุคโร ปกโกสิตพฺพิ อยฺยํ
น ชานามิตี ฯ ชีวโก สตฺถาริํ ปุจฺฉิ โก นามโ ภนฺเต
วิหารเ นิสฺสินฺโน ภิภฺกขุติ ฯ จูพปนฺนถโก นาม ชีวกาติ ฯ คจฺฉน
ภาณเ จูพปนฺนถโก นาม กตโรติ ปุจฺฉิตฺวา ตํ อานเหิตี ฯ
โส วิหาริํ คนฺตฺวา จูพปนฺนถโก นาม กตโร ภนฺเตติ

เล่มที่ 43 จุพปนถกตุเถราปทานวณณา หน้า 15

ปุจฺฉิ ฯ อหํ จุพปนถโก อหํ จุพปนถโกติ เอกปฺปหารเณ
ภิกฺขุสทฺสสมฺปิ กเถสิ ฯ โส ปุณาคนตุวา ตํ ปวตฺตี ชีวกสฺส
อาโรเจสิ ชีวโก ปฏฺวิทฺฐสจฺจตุตา อิทธิมา มณฺเณ อโยโยติ
นยโต ฌตุวา คจฺฉ ภาณ ปจฺมํ กเถนฺตํ อโยยเมว ตุมฺเห
สตุถา ปกโกสตีติ วตุวา จีวรกณฺเณ คณฺหาหีติ อาห ฯ
โส วิหาริ คนตุวา ตถา อกาสิ ฯ ตาวเทว นิมฺมิตฺติกฺขุ
อนฺตรชาเยสุ ฯ โส เถริ คเหตุวา อคมาสิ ฯ

สตุถา ตสฺมี ขณฺเณ ยาคุณฺจ ขชฺชกาภิเกทณฺจ ปฏฺกคณฺหิ ฯ
กตฺตตฺตกฺโข ภาควา आयสฺมนฺตํ จุพปนถกํ อาณาเปสิ
อนฺโมทนํ กโรหีติ ฯ โส ปกฺกนฺนปฏฺิสมฺภิโท สินฺธุํ คเหตุวา
มหาสมฺพุทฺธิ มนฺเณนโต วิย เตปฺปิฏกํ พุทฺทวณฺณํ สงฺโฆภณฺโต
สตุถุ อชฺฉมาสยํ คณฺหนฺโต อนฺโมทนํ อกาสิ ฯ ทสพเล
ภคฺตกฺโข กตุวา วิหาริ คเต ฌมฺมสภายิ กถา อุทปาติ
อโห พุทฺธานํ อานฺุภาโว ยตุร ฺหิ นาม จตุตาโร มาเส
เอกคานฺํ คเหตุํ อสกฺโกนฺตมฺปิ ลหุเกณ ขณฺเณว เหวํ มหิทธิกํ
อกํสูติ ตถา ฺหิ ชีวกสฺส นิเวสเน นิสินฺโน ภาควา เหวํ
จุพปนถกสฺส จิตฺตํ สมหิตํ วิธิปฏฺิปปนฺนา วิปสฺสนาติ ฌตุวา
ยถานิสินฺโนเยว อตฺตานํ ทสฺเสตุวา ปนฺถก เณวายิ ปิไลตฺติกา
กิลฺกฺฐา รชานุกิณฺณา อิโต ปนฺ อณฺโณปิ อริยสฺส วินเย
สงฺกิลเโส รโชติ ทสฺเสนฺโต

ราโค รโชน จ ปน เรณู วุจติ
รากสุเสตํ อธิวณํ รโชนิ
เอตํ รชํ วิปฺปชหิตฺวา ภิกฺขโว
วิหฺรนฺติ เต วิคฺตรชฺสฺส สาสเน ฯ
โทโส รโชนํ เปฯ วิคฺตรชฺสฺส สาสเน ฯ
โมโห รโชนํ เปฯ วิคฺตรชฺสฺส สาสเนติ (๑)

อิมมา คิสฺโส คากาโย อภาสิ ฯ

คากาปริโยसानเ จุพฺปนฺนโก สห ปฏฺฐิสฺมภิกฺขาหิ อรหฺตํ
ปาปฺณิตี ฯ สตุถา เตสํ ภิกฺขุณํ กถาสลฺลาปํ สุตฺวา อากนฺตฺวา
พฺพุทฺธาสนเ นิสฺสิตฺวา ที วเทถ ภิกฺขเวตี ปุจฺฉิตฺวา อิมํ
นาม ภนฺเตตี วุตฺเต ภิกฺขเว จุพฺปนฺนเกน อิทานิ มยฺหิ
โอวาทเ จตุวา โลกุตฺตรทายชฺชํ ลทฺธิํ ปุพฺเพ ปน โลกียทายชฺชํ
ลทฺชนฺตี วตุวา เตหิ ยาจิโต จุพฺเสฏฺฐิจิชาตํ(๒) กเถสิ ฯ อปรภาเค
นํ สตุถา อริยคณฺปริวฺโต ฐมฺมาสนเ นิสฺสินฺโน มโนมยํ กายํ
อภินิมฺมินฺนทานํ ภิกฺขุณํ เจโตวิวิญฺญูกุสลาณญจ อคฺคกฺกุจฺจาเน
จเปสิ ฯ

เอวํ โส ปตฺตเอตทคฺคกฺกุจฺจาโน อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา
ปีติโสมนสฺสวเสน ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต ปทฺมุตฺตโร
นาม ชินฺตืออาทิมาย ฯ ตตฺถ ปุริมปทฺทวํ วุตฺตเมว (๓) กณฺมฺหา

๑. พุ. มหา. ๒๕/๕๘๐/๖๒๔ ฯ พุ. จุฬ. ๓๐/๔๓๔/๒๐๕ ฯ

๒. พุ. จุฬ. ๒๗/๔/๒ ฯ ๓. วุตฺตตฺตเมว ฯ

เล่มที่ 43 จุฬปณฺถกตฺเถราปทานวณณา หน้า 17

วูปกฏฺโจ โสติ โส ปทุมุตฺโตโร นาม สตฺธา คณฺมหา มหฺตา (๑)
ภิกฺขุสมฺมุโหโต วูปกฏฺโจ วิสุํ ภูโต วิเวกํ อุปกโต ฯ ตทา มม
ตาปสกาเถ หิมวณฺเต หิมาลยปพฺพตฺสมีเป วสิ วาสํ กปฺเปสิ ฯ
จตุหิ อิริยาปเถหิ วิหาสีติ อตุโถ ฯ

อหฺมปิ ฯเปฯ ตทาติ ยทา โส ภควา หิมวณฺตํ
อุปกนฺตฺวา วสิ ตทา อหฺมปิ หิมวณฺตฺสมีเป กตอสฺสเม อา
สมนฺตโต กายจิตฺตปีฬาสงฺขาตา ปริสฺสยา สมนฺติ เอตฺถาติ
อสฺสโมติ ลทฺธนาเม อรณฺณวาเส วสามิติ สมฺพนฺโห ฯ
อจิราคํ มหาวิรฺนฺติ อจิริ อากํ มหาวิริยวณฺตํ โลกนํยํ
ปฺธานํ ตํ ภควณฺตํ อุเปสิณฺติ สมฺพนฺโห อากตฺกฺขณฺเยว
อุปากมิณฺติ อตุโถ ฯ

ปฺปฺพจฺจตฺตํ คเหตุวานาติ เอวํ อุปกจฺจนฺโต จ
ปทุมฺปฺปลปฺปฺพาทิหิ ฉาติตํ ปฺปฺพสมฺมํ จตฺตํ คเหตุวา นราสภํ
นรานํ เสฏฺฐํ ภควณฺตํ ฉาเทนฺโต อุปกณฺธี สมิปํ คโตสฺมิติ
อตุโถ ฯ สมาริ สฺมาปฺชชนฺตฺนฺติ รูปาวจรสฺมาริชฺฌานํ สฺมา-
ปฺชชนฺตํ อปฺเปตฺวา นิสินฺนสฺส อนฺตรายํ อหํ อกาสิณฺติ
สมฺพนฺโห ฯ

อุโก หตฺเถหิ ปคฺคยฺหาติ ตํ สฺสชฺชิตํ ปฺปฺพจฺจตฺตํ ทฺวีหิ
หตฺเถหิ อุกฺขิปีตฺวา อหํ ภควโต อทาสิณฺติ สมฺพนฺโห ฯ
ปฏฺฐิคฺคเหสีติ ตํ มยา ทินฺนํ ปฺปฺพจฺจตฺตํ ปทุมุตฺโตโร ภควา
๑. ส.ย. มหา ฯ

สมปฏิจฉิ สาทริ (๑) สาทียิติ อตุโถ ๑

สตปตตฉตตํ ปคคยหาคิ เอเกกสมิ ปทุมปุปเพ สตสต-
ปตตานิ วเสน สตปตเตหิ ปทุมปุปเพหิ ฉาทิตํ ปุปผจจตตํ
ปการเนน อาทเรเนน คเหตุวา ตาปโส มม อทาสิติ อตุโถ ๑
ตมหมํ กิตตยิสสามิติ ตํ ตาปสํ อหมํ กิตตยิสสามิ ปากภูํ
กริสสามิติ อตุโถ ๑ มม ภาสโต ภาสमानสฺส วจันํ สุโณถ
มนสิ กโรถ ๑

ปญจวิสตติกปปานิติ อิมินา ปุปผจจตตทานเนน ปญจวิ-
สตติวเร ตาวตีสภวเนน สกโก หุตฺวา เทวราชํ กริสฺสตีติ
สมพฺนุโธ ๑ จตฺตตีสตติกขตฺตญฺจาติ จตฺตตีสตติวเร มนุสฺสโลเก
จกฺกวตฺตี ราชา ภวิสฺสตี ๑

ยํ ยํ โยนินฺติ มนุสฺสโยนิอาทิสฺสํ ยํ ยํ ชาตีํ สฺสรติ
กจฺจติ อุปฺชชติ ๑ ตตฺถ ตตฺถ โยนียํ อพฺโปกกาเส สุลฺลญฺจฺจาเน
ปติญฺจฺจตฺตํ นิสินฺนํ จิตฺตํ วา ปทุมํ ธารยิสฺสตี อฺปริ ฉาทยิสฺสตีติ
อตุโถ ๑

ปกาสิตเต ปาวจเนติ เตเนน ภควตา สกถปิฏกตฺตเย ปกาสิตเต
ทีปิตเต มนุสฺสตฺตํ มนุสฺสชาตีํ ลภิสฺสตี อฺปฺชชยิสฺสตี ๑
มโนมยฺมहि กายมฺหิติ มเนน ฉานจิตฺเตเนน นิพฺพตฺโตติ มโน-
มโย ยถา จิตฺตํ ปวตฺตติ ตถา กายํ ปวตฺเตติ จิตฺตคฺคิกํ

๑. กตฺถจิจิ ฉาทนํ ๑

เล่มที่ 43 ปิณฑวจจตุเถราปทานวณณา หน้า 19

กโรตติ อตุโธ ๑ ตมฺหิ มโนมเย กายมฺหิ โส ตาปโส จุพฺปนฺนโก
นาม หุตฺวา อุตฺตโม อกุโธ ภวิสฺสตีติ อตุโธ ๑ เสถฺ ฺเหฏฺฐา
วุตฺตตฺตา อุตฺตานตฺตา จ สุวณฺณเยยฺยเมว ๑

สรี โกกนทํ อหนฺติ อหํ ภควโต นิมนฺตโจพกํ
ปริมชฺชนฺโต โกกนทํ ปทุมํ สรินฺติ อตุโธ ๑ ตตฺถ จิตฺตํ
วิมฺบุจฺจิมเตติ ตสฺมี โกกนเท ปทุมเม มยฺหํ จิตฺตํ อธิมฺบุจฺจิ
อลฺลีนํ ๑ ตโต อหํ อรหตฺตํ ปาปฺปณฺนิตฺติ สมฺพนฺนุโธ ๑

อหํ มโนมเยสุ จิตฺตคฺคิเกสุ กายेषु สพฺพตฺถ สพฺเพสุ
ปารมี ปริโยสานํ คโต ปตฺตโตติ สมฺพนฺนุโธ ๑ เสถฺ วุตฺต-
นยเมวาทิ ๑

จุพฺปนฺนกคฺคเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ๑

ปิณฑวจจตุเถราปทานวณณา

นิพฺพุเต โลกนาถมฺหิตีอาทิกํ อายสฺมโต ปิณฑ-
วจจตุเถรสฺส อปทานํ ๑

อยมฺปิ ปุริมพฺพุเรสุ กตาทิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏฺฐปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อฺปปจฺฉินฺนฺโต ปทุมตฺตรสฺส ภควโต
กาลเ หํสวตฺตีนคเร มหาโภกกุเล นิพฺพุตฺโต เหฏฺฐา วุตฺตนเยน
สตุลฺล สนฺตฺติเก ชมฺมํ สุณฺนฺโต สตุลฺลารํ เอกํ ภิกฺขุํ เทวตานํ
ปิยมนาปภาเวน อคฺคภูฏานเ จเปนฺตํ ทิสฺวา ตํ จานนฺตรํ

ปตเถตฺวา ยาวชีว์ กุสลํ กตฺวา ตโต จโต เทวมนุสฺเสสุ
สัสนฺโต สุมชฺสส ภควโต กาลเ กุลเกเห นิพฺพตฺโต ฯ
ปรินิพฺพเต ภควติ ตสฺส ญฺปิ ปุเชตฺวา สงฺฆสฺส มหาทานํ
ปวตฺเตตฺวา ตโต จวิตฺวา เทวมนุสฺเสสุ อุภยสมฺปตฺติโย อนุภวิตฺวา
อนุปฺปนฺเน พุทฺเธ จกฺวตฺตี ราชา หุตฺวา มหาชนํ ปญฺจสิเลสุ
ปตฺติฐาเปตฺวา สคฺคปรายณํ อกาสิ ฯ โส อนุปฺปนฺเนเยว อมฺหากํ
ภควติ สวตฺถึยํ พุราหฺมณฺกุลเ นิพฺพตฺติ ปิณฺโฑตฺตสฺส นามํ
อํกุสุ ฯ วจฺโฉติ โคตฺตํ ฯ โส อปรภาเค ปิณฺโฑทวจฺโฉติ
ปญฺญาธิตฺถ ฯ สัสารเ ปน (๑) สัเวลพหุลตาย ปริพฺพาชกปฺพพชฺชํ
ปฺพพชิตฺวา จุพฺคนุชาริ นาม วิชฺชํ สาเชตฺวา ตาย วิชฺชาย
อากาสจาริ ปรจิตฺตวิหุ จ หุตฺวา ราชกเห ลากคฺคยสคฺคปตฺโต
ปฏิวสตี ฯ

อถ อมฺหากํ ภควา อภิสมฺพุทฺโธ หุตฺวา อนุภกฺกเมน
ราชคหํ อุปคโต ฯ ตโต ปญฺจาย พุทฺธานุภาเวน ตสฺส สา
วิชฺชา น สมฺปชฺชติ อตฺตโน กิจฺจํ น สาเชตี ฯ โส
จินฺเตสิ สุตํ โข ปเนตํ อจาริยปาจาริยานํ ภาสมานานํ
ยตฺถ มหาคฺนุชารวิชฺชา ฐรตี ตตฺถ จุพฺคนุชารวิชฺชา น
สมฺปชฺชตีติ สมณฺสส ปน โคตมสฺส อากตฺกาลโต ปญฺจาย
นายํ มม วิชฺชา สมฺปชฺชติ นิสฺสัสมิ สมฺโณ โคตโม
มหาคฺนุชารวิชฺชํ ชานาตี ยนฺนุนาหิ ตํ ปยิริปาตีตฺวา ตสฺส
๑. สี่. ย. สัสนณน ฯ

เล่มที่ 43 ปิณฺฑทวจฺจตุเถราปทานวณณา หน้า 21

สนฺติเก ตํ วิชฺชํ ปริยาปุณฺเณยฺยนฺติ ฯ เตน หิ มม สนฺติเก
ปพฺพชาหิตี อาห ฯ โส วิชฺชาย ปริกมฺมํ ปพฺพชฺชาตี
มณฺเฒมาโน ปพฺพชฺชิ ฯ ตสฺส ภควา ฐมฺมํ กเถตุวา จริตานุกฺกั
กมฺมฏฺฐานํ อทาสี ฯ โส อุปนิสฺสยสมฺปนฺนตาย นจิริสฺเสว
วิปสฺสนํ ปฏฺฐเปตุวา อรหฺตตํ ปาปุณฺนิ ฯ

ยา ปน ปุริมชาตีย์ ตสฺโสวาเท จตุวา สกฺเค นิพฺพุตฺตา
เทวตา ฯ ตา กตถฺยญฺตํ นิสฺสาย ตสฺมี สลฺลชฺชาตพฺพุมานา
สಾಯํ ปาตํ เถรี ปยิริปาตีตุวา กจฺจนฺติ ฯ ตสฺมา นํ ภควา
เทวตานํ อตีวีย ปิยมนฺนาปภาเวน อกฺกภาเว จเปตี เอตทกฺคํ
ภิกฺขเว มม สวากานํ ภิกฺขุณฺํ เทวตานํ ปิยมนฺนาปานํ ยทิทํ
ปิณฺฑทวจฺจโถติ ฯ (๑) เอวํ โส ปตฺตอกฺกฏฺฐาโน อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ
อนุสฺสริตุวา ปีตีโสมนสฺสวเสน ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต
นิพฺพุเต โลกนาถมฺหิตีอาทิมาห ฯ

ตตฺถ กามรฺูปรารฺูปโลกสฺส นาโถ ปชาโนตี โลกนาโถ ฯ
เมธา วุจฺจนฺติ สพฺพพญฺญตถฺยญาณอนาวรรณณาทโย ฯ สุนฺทรา
ปสฺสตุถา วา เมธา ยสฺส โส สฺมุเมโธ อกฺโข จ โส ปุคฺคโล
จาทิ อกฺคปุคฺคโล ตสฺมี สฺมุเมเช โลกนายเก อกฺคปุคฺคเถ
ขนฺธปรินิพฺพานนฺ นิพฺพุเต สตีตี สมฺพนฺโธ ฯ ปสนฺนจิตฺโต
สฺมโนตี สทฺธาย ปสฺสาทิจิตฺโต โสมนสฺสวเสน สุนฺทรมโน อหํ
ตสฺส สฺมุเมตสฺส ภควโต ญฺูปฺปชฺชํ เจตียปฺปชฺชํ อกาสิณฺติ อตฺโถ ฯ

๑. อัง. เอก. ๒๐/๑๔๘/๓๒ ฯ

เย จ ชีณาสวา ตตถาติ ตสฺมี สมากเม เย จ ชีณาสวา
ปหีนกิลเสา ฉพภิญญา ฉหิ อภิญญาหิ สมนฺนาคตา มหิทฺธิกา
มหนฺเตหิ อิทฺธิหิ สมนฺนาคตา สนฺติ เต สพฺเพ ชีณาสเว
อหิ ตตถ สมานะตฺวา สุภฺจฺ อาทเรน อานะตฺวา สงฺฆภคฺตํ
สกลสงฺฆสฺส ทาทพฺภคฺตํ อกาสิ เตสํ โภเชสิณฺติ อตุโถ ฯ

อุปฏฺฐาโก ตทา อหฺติ มม สงฺฆภคฺตทานกาเล
สุเมธสฺส ภควโต นามเน สฺมุเช นาม อุปฏฺฐากสาวโก อหฺ
อโหสิติ อตุโถ ฯ โส สาวโก มยฺหิ ปุชฺชาสกฺกาโร อานุโมทิตถ
อานุโมทิตอ อานิสฺสํ กเถสิติ อตุโถ ฯ

เตน จิตฺตปฺปสาเทนาคิ เตน ญฺูปุชฺชากรณฺวเสน
อุปฺปนฺเนน จิตฺตปฺปสาเทน เทวโลเก ทิพฺพวิมานํ อุปฺปชฺชํ
อุปลโต อสฺมีติ อตุโถ ตตถ นิพฺพตฺโตมฺหิติ วุตฺตํ โหติ ฯ
ฉพาสิตฺตสฺสสฺสานิตี ตสฺมี วิมานे ฉ อสิตฺตสฺสสฺซานิ เทวจฺจฺจฺรายो
เม มยฺหิ จิตฺตํ รมิสฺสุ รมายเปสฺสนฺติ สมฺพนฺนุ โห ฯ

มเมว อานุวตฺตฺนฺตีติ ตา อจฺจฺจฺรายो สพฺพกาเมหิ ทิพฺเพหิ
รูปาทิวตฺตฺกามาเมหิ อุปฏฺฐหนฺติโย มม เอว อานุวตฺตฺนฺตี มม วจฺนํ
อนุกโรนฺติ สทา นิจฺจกาลนฺติ อตุโถ ฯ เสสํ สุวิญญฺเยย-
เมวาทิ ฯ

ปิลินฺทวจฺจฺจฺเตราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

ราหุลตเถราปทานวณณา

ปทุมุตตรสฺส ภควโตติอาทิกิ อายสฺมโต ราหุลตเถรสฺส
อปทานิ ฯ

อยมฺปิ อายสฺมา ปุริมชินวเรสุ กตาริกาโร ตตฺถ ตตฺถ
ภเว วิภูฏฺฐปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจันนโต ปทุมุตตรสฺส
ภควโต กาลे กุลเกहे นิพฺพตฺโต วิญฺญุตํ ปตฺวา สตฺถ
ธมฺมเทสนํ สฺวณฺนโต สตฺถาริ เอกํ ภิกฺขุํ สิขากามานํ
อคฺคภูจฺจเน จเปนตํ ทิสฺวา สยมฺปิ ตํ จานนฺตรํ ปตฺถเนนโต
เสนาสนวิโสธนวิชฺโชตนาทิกิ อุพาริ ปุณฺณํ กตฺวา ปณฺิธานํ
อกาสิ ฯ โส ตโต จวิตฺวา เทวมนุสฺเสสุ สฺสรนฺโต อุภย-
สมฺปตฺติโย อนฺภวิตฺวา อิมสฺมี พุทฺธรูปฺปาเท อมฺหากํ โพรสิสตฺตํ
ปฏฺิจฺจ ยโสธราย เทเวีย กุจฺฉิมฺหิ นิพฺพตฺติตฺวา ราหุโลติ
ลทฺธนาโม มหตา ขตฺติยปริวารเณ วฑฺฒิ ฯ ตสฺส ปพฺพชฺชา-
วิธานํ ขนฺธเก (๑) อาคตเมว ฯ โส ปพฺพชิตฺวา สตฺถ สนฺติเก
อนเเกหิ สุตฺตปเทหิ สุลทฺุโธวาทิ ปรีปกุกฺกาวาโณ วิปฺสฺสนํ
อุสฺสูกฺกาเปตฺวา อรหตฺตํ ปาปุณฺิ ฯ อรหา ปน หุตฺวา อตฺตโน
ปฏฺิจฺจตฺตี ปจฺจเวกฺขิตฺวา อณฺณํ พุยากรโณโต

อุภยเนว สมฺปนฺโน

ราหุลภทฺุโทติ มํ วิทฺู

ยณฺจมฺหิ ปตฺโต พุทฺธสฺส

ยณฺจ ธมฺเมสุ จกฺขมา ฯ

๑ วิ. มหา. ๔/๑๑๘/๑๖๗ ฯ

ยณจ เม อาสวา ชีณา	ยณจ นตฺถิ ปุณฺพุกโว
อรหา ทกฺขิณฺเอยฺโยมฺหิ	เตวิชฺโช อมตทฺทโส ๑
กามนฺธา ชาลสจฺจนฺนา (๑)	ตณฺหาณทณฺณาทิตา
ปมตฺตพณฺธฺนา พนฺธา	มจฺฉาว กุมินา มุเข ๑
ตํ กามํ อหฺมุชฺฉิตฺวา	เจตฺวา มารสฺส พนฺธฺนํ
สมฺมุตฺตํ ตณฺหมพฺพุยฺห	สํติฏฺฐโศตฺสํมิ นิพฺพุโตติ (๒)

จตฺสฺโส กาทา อภาสิ ๑

ตตฺถ อุภเยเนว สมฺปนฺโนติ ชาตฺสสมฺปทา ปฏฺธิปตฺติสมฺปทาติ
อุภยสมฺปตฺติยาปี สมฺปนฺโน สมฺนฺนาคโต ๑ ราหุลภทฺโทติ มํ
วิทฺติ ราหุลภทฺโทติ มํ สพฺรหฺมจาริโน สลฺยชานนฺติ ๑ ตสฺส
หิ ชาตฺสาสนํ สุตฺวา โพธิสฺตฺเตน ราหุ ชาโต พนฺธฺนํ
ชาตฺนฺติ วุตฺตวณฺํ อุปาทาย สฺทฺโชทนมหาราชา ราหุโลติ
นามํ คณฺหิ ๑ ตตฺถ อาทิตฺโต ปิตฺรา วุตฺตปริยายเมว คเหตุวา
อาห ราหุลภทฺโทติ มํ วิทฺติ ๑ ภทฺโทติ ปสฺสฺสาวจณฺเมว ๑
อปรภาเค สตฺถา ตํ สิกฺขากามภาเวน อคฺคกฺกุจฺจเน จเปสิ
เอตทคฺคํ ภิกฺขเว มม สวากานํ ภิกฺขุณฺํ สิกฺขากามานํ ยทฺธิ
ราหุโลติ (๓) ๑

เอวํ โส ปตฺตเอตทคฺคกฺกุจฺจโน อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา

๑ ม. ชาลสจฺจนฺนา ๑ พุ.อุ. ๒๕/๑๔๕/๒๐๐ ๑

๒ พุ. เถร. ๒๖/๓๓๐/๓๑๔ ๑

๓ อง. เอก. ๒๐/๑๔๘/๓๑ ๑

โสมนสฺสชาโต ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต ปทุมุตตรสฺส
ภควโตติอาทิมหาฯ สตฺตภูมิมฺหิ ปาสาเทติ ปสาทํ โสมนสฺสํ
ชเนตฺติ ปาสาโทฯ อุปรูปริ จิตา สตฺต ภูมฺโย ยสฺมึ ปาสาเท
โธยํ สตฺตภูมิตสฺมึ สตฺตภูมิมฺหิ ปาสาเท อาทาสํ สนฺนํ
อหนฺติ อาทาสตลํ นิปฺพาทตฺวา โลกเชฏฺฐสฺส ภควโต ตาทีโน
อหํ สนฺนํ อทาสี สนฺนํริตฺวา ปุเชสินฺติ อตฺโถฯ

ชีณาสวสทสฺเสหิ อรหนฺตสทสฺเสหิ (๑) ปรีกัณฺโณ ปรีวฺโตฯ
ทฺวิปทีนฺโท ทฺวิปทานํ อินฺโท สามิ นราสโก มหามฺุณิ คณฺฐกฺุณฺ
เตหิ สห อุปาคมิ ปาวีสีติ อตฺโถฯ

วิโรจนฺโต คณฺฐกฺุณฺติ ตํ คณฺฐกฺุณฺ โสภยมาโน เทวานํ
เทโว เทวเทโว นรานํ อาสโก นราสโก เชฏฺฐโ จ สตฺถา
ภิกฺุขุสงฺฆมฺุฆเณ นิสิตฺตฺวา อีมา พฺุยากรณคาคาโย อภาสถ
กเถสีติ สมฺพนฺุโฯ

เณนายํ โชติตา เสยฺยาติ เยน อุปาสเกน อยํ ปาสาท-
สงฺฆาตา เสยฺยา โชติตา ปภาสีตา ปชฺุชฺุติตาฯ อาทาโสว
กัสมฺโลหมยํ อาทาสตลํ อิว สฺุฏฺุจฺุ สมํ กตฺวา สนฺนตฺตาฯ
ตํ อุปาสกํ กิตฺตยิสฺสามิ ปากกฺุณฺ กริสฺสามีติ อตฺโถฯ เสสํ
สฺุวิณฺเณยฺยเมวฯ

อฏฺุจฺานเมตํ ยํ ตาทีติ ยํ เยน การณฺน ตาที อฏฺุจฺานิฏฺุเจสฺุ
๑. ม. อรหนฺตสทสฺเสหิฯ

อกมปิยสภาวตฺตา ตาที อคาเร ฆราวาเส รตี อลฺลสินภาว
อชฺชคคา ปาปฺปณิ เอตํ การณํ อฏฺฐานํ อการณนฺติ อตุโถ ๕
นิกฺขมิตฺวา อการสฺมาติ ฆราวาสโต นิกฺขมิตฺวา ตํ
ติณทลมิว ปริจฺจชิตฺวา สุพฺพโต สุสิกฺขิโต ปพฺพชิสฺสตี ๕ ราหุโล
นาม นามนาตี สุทฺโธทนมหาราเชน เปตีตํ กุมารสฺส ชาต-
สาสนํ สุตฺวา ปิตฺรา สิทฺธตฺเถน ราหุ ชาโต พนฺธนํ ชาตนฺติ
วุตฺตนามตฺตา ราหุโล นามาตี อตุโถ ๕ ยถา จนฺทสุริยานํ
วิมานปฺภาย กิลิฏฺจกรณฺเณน ราหุ อสุรินฺโท อูเปตี กจฺฉติ
เอวเมวายํ มม อภินิกฺขมณปพฺพชฺชาทีนํ อนฺตรายํ กโรนฺโตริว
ชาโตตี อธิปฺปาเยน ราหุ ชาโตตี อาหาตี ทฏฺฐพฺพํ ๕ อรหา
โส ภวิสฺสตีตี โส ตาทีโส อุนิสฺสยสมฺปนฺโน วิปฺสฺสนายํ
ยุตฺตปฺปยุตฺโต อรหา จินฺนาสโว ภวิสฺสตีตี อตุโถ ๕

กิกิวิ อณฺฑํ รกฺขเขยฺยาตี อณฺฑํ พิชฺช รกฺขมานา กิกิ
สกุณฺนิ อิว อปฺปมตฺโต สีลํ รกฺขเขยฺย จามรี วิย วาลชินฺติ
วาลํ รกฺขมานา กณฺฑเกสฺส วาเล ลกฺคนฺเต ภินฺทนภเยน (๑) อนากทฺตฺติตฺวา มรฺมานา จามรี
วิย ชีวิทมฺปิ ปริจฺจชิตฺวา
สีลํ อภินฺทิตฺวา รกฺขเขยฺย ๕ นิปโก สีลสมฺปนฺโนตี เนปฺกุกํ
วุจฺจตี ปญฺญา เตน เนปฺกุกเณ สมฺนฺนาตโต นิปโก ขณฺฑ-
สิทฺธาทีภาวํ อปาเปตฺวา รกฺขณโต สีลสมฺปนฺโน ภวิสฺสตีตี
๑. สี. ฉินฺทนภเยน ๕

เล่มที่ 43 อุปเสนวงคนุตปุตตเถราปทานวณณา หน้า 27

เอวํ โส ภควา พุยากรรมกาสิ ฯ โส เอวํ ปุตตอรหตุตผลโ

เอกทิวสํ วิเวกฺฺจฺจาเน นิสินฺโน โสมนสฺสวเสน เอวํ รกฺขี

มหามุนินฺ(๑)ติอาทิมาห ฯ ตํ สุวิญญะยฺยเมวาทิ ฯ

ราหุตฺเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

อุปเสนวงคนุตปุตตเถราปทานวณณา

ปทุมุตฺตรํ ภควนฺตฺนติอาทิกํ อายสฺมโต อุปเสนวงคนุต-
ปุตตเถรสฺส อปทานํ ฯ

อยมฺปิ ปริมฺพุทฺเชสฺส กตาทิการิ ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏฺฐปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจินฺนโต ปทุมุตฺตรสฺส ภควโต
กาเล หํสวตฺนคเร กุลเคเห นิพฺพุตฺติตฺวา วยฺปฺปตฺโต สตฺถ
สนฺติกํ คนฺตฺวา ฃมฺมํ สฺขณฺนโต สตฺถาริ เอกํ ภิกฺขุํ สมฺนต-
ปาสาทิกานํ อคฺคฺกฺจฺจาเน จเปนฺตํ ทิสฺวา สตฺถ อธิการกมฺมํ
กตฺวา ตํ จานนฺตรํ ปตฺถเตตฺวา ยาวชิวํ กุสฺลํ กตฺวา
เทวมนฺุสฺเสสฺส สํสฺรณฺโต อิมสฺมี พุทฺธรูปฺปาเท นาลกคาม
รูปฺสาริ พุราหุมนฺิยา กุจฺฉิมฺหิ นิพฺพุตฺติ อุปเสโนตฺติสฺส นามํ
อโหสิ ฯ โส วยฺปฺปตฺโต ตโย เวเท อคฺคณฺหิตฺวา สตฺถ
สนฺติเก ฃมฺมํ สฺตฺวา ปฏฺฐิตฺทสฺสทฺโร ปพฺพชิตฺวา อุปสมฺปทาย
เอกาวสฺสสิโก อริยคฺคพฺภ(๒) วฑฺฒเมมฺิติ เอกํ กุลปฺตฺตํ อตฺตโน สนฺติเก
๑. สุยา. มมํ ทกฺขิ มหามุนิ ฯ ๒. สฺ. อจาริยคฺคพฺภํ ฯ

อุปสมปาเตตฺวา เตน สทฺธิ สตฺถุ สนฺตํ คโต สตฺถารา
จสฺส ตสฺส อวสฺสํจสฺส ภิกฺขุโน สทฺธิวฺหาริกภาวํ สุตฺวา
อติลหุํ โข ตฺวํ โมฆปฺริส พาทุสฺสยา อวตฺโตติ (๑) ครหิตฺ
อิทานาหํ ยถิ ปฺริสํ นิสฺสาย สตฺถารา ครหิตฺ ปฺริสํเยว
ปน นิสฺสาย สตฺถุ ปสํทํ กริสฺสามิตฺ วิปสฺสนาย กมฺมํ
กโรนฺโต นจิสฺเสว อรหตฺตํ ปาปฺณิ ๗ อรหา ปน หุตฺวา
สยมฺปิ สพฺเพ ชฺตงฺคสมฺเม สมากาย วตฺตติ อญฺเญปี ตตฺถาย
สมาทเปสิ ๗ เตน นํ ภควา สมฺนตฺปาสาทิกานํ อคฺคกฺุจฺจเน
จเปสิ ๗ โส เอเกน ภิกฺขุณาตํ กลทํ ปฺริวชฺชิตฺกามาเนน เอตฺรหิ
โข กลโห อุปฺปนฺโน ภิกฺขุสงฺโฆ จ ทฺวิธา ภูโต กถิ นุ
โข มยา ปฺฏิปชฺชิตฺพฺพนฺติ ปฺภูโจ วิเวกฺวาสโต ปฺภูจาย ตสฺส
ปฺฏิปตฺตี กเถสิ ๗ เอวํ เถโร ตสฺส ภิกฺขุโน โอวาททานาปเทเสน
อตฺตโน ตถา ปฺฏิปนฺนภาวํ ทิเปนฺโต อญฺณํ พฺยาภาสิ ๗

โส เอวํ ปตฺตเอตฺตคฺคกฺุจฺจโน อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา
โสมนสฺสวเสน ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต ปทฺมุตฺตรํ
ภควนฺตฺนฺติอาทิมาย ๗ ปพฺพการมฺหิ นิสฺสิตฺนฺตฺนฺติ ปุโรโต ภาโร
นमितํ โอนมิตฺนฺติ ปพฺพการํ วิเวกกามํ วนฺมชฺเฌ สยฺชาต-
ปพฺพตฺตปพฺพการ นิสฺสินฺนํ นรุตฺตมํ ภควนฺตํ อหํ อุปคฺจฺฉิ สมิปํ
คโตติ อตฺถโถ ๗

เล่มที่ 43 อุปเสนวงคนุตปุตตเตรอปทานวณณา หน้า 29

กณการปุฬ ทิสวาทิ (๑) ตถา อุปกจจนโต ตสมี ปเทเส
สุปุฬิต์ กณการิ ทิสวาฯ วนฺญู เจตฺวานหิ ตทาติ (๒) ตสมี
ตถาคตฺสฺส ทิฏฺฐกาเถ ตํ ปุฬิ วนฺญู วนฺญุสฺสมี เจตฺวาน
ฉินฺทิตฺวานฯ อลงฺกริตฺวา ฉตฺตมฺหิตี เตน ปุฬฺเณ ฉตฺตํ
ฉาเทตฺวา (๑)ฯ พุทฺธสฺส อภิโรปอินฺติ ปพฺภาเร นิสินฺนสฺส พุทฺธสฺส
พุทฺธนิ อกาสินฺติ อตุโถฯ

ปิณฺฑปาตญฺจ ปาทาสินฺติ ตสฺมีเยว นิสินฺนสฺส ภควโต
ปิณฺฑปาตํ ปกาเรน อทาสี โภเชสินฺติ อตุโถฯ ปรมนนํ
สุโกชนนฺติ สุนฺทรโกชนสงฺขาตํ ปรมนนํ อุตฺตมาหาริฯ พุทฺเธน
นวเม ตตฺถาติ ตสฺมี วิเวกฺกุจฺจาเน พุทฺเธน สห นวเม
อญฺจ สมเณ สมิตปาเป จินฺจาสวภิกฺขุ โภเชสินฺติ อตุโถฯ

ยํ วทฺนฺติ สุเมโรติ ยํ โคตมสมฺมาสมฺพุทฺธิ ฐริปญฺฉํ
ปจฺวิสมานํ ปญฺฉํ สุเมธํ สุนฺทรํ สพฺพญฺญตฺวาทีปญฺฉวนฺตํฯ
สุเมโร อิติ สุนฺทรปญฺฉโถ อิติ วทฺนฺติ ปญฺฉิตฺตา อิตฺโต กปฺปโต
สทฺสทฺสเส กปฺเป เอโส โคตโม สมฺมาสมฺพุทฺโธ ภวิสฺสตีติ
สมฺพนฺโธฯ เสสิ สุวียนฺเยยฺยเมวาทิฯ

อุปเสนวงคนุตปุตตเตรอปทานวณณา นิฏฺฐิตาฯ

๑. สุยา. กณการิ ปุฬิต์ ทิสวาฯ

๒. สุยา. วนฺญู เจตฺวาน ตํ ตทาฯ ๑. สี. สาเรตฺวาฯ

รฏฐปาลตเถราปทานวณณนา

ปทุมุตตรสฺส ภควโตติอาทิกิ อายสฺมโต รฏฐปาลตเถรสฺส
อปทานิ ฯ อยมุปายสฺมา ปุริมพุทฺเธสฺส กตาทิกาวโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏฺฐปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจินฺนโต ปทุมุตตรสฺส ภควโต
อุปฺปตฺติโต ปุเรตฺรเมว หิ สวตีนฺนเร คหปติมหาศาลกฺุเถ
นิพฺพตฺติตฺวา วยฺปตฺติโต ปิตุ อจฺเจเนน ฆรราวเส ปติภูจฺิโต
รตนโกฏฐาคารกมฺมิเกน ทสฺสีติ อปริมาณิ วิสาณุกฺติ ฐน
ทิสฺวา อิมิ เอตฺตํ ฐนราสี มยฺหิ ปิตุอฺยฺยกปฺยฺยกาทโย อตฺตนา
สทฺธิ คเหตุวา คณฺตุ นาสกฺขิสฺส มยา ปน คเหตุวา คณฺตุ
วภูฏฺฐิตฺติ จินฺนเตตฺวา กปณฺทฺธิกาทีนํ มหาทานิ อทาสิ ฯ โส
อภิณฺณาลาภิ เอกํ ตาปสฺสํ อุปสงฺกมิตฺวา เตน เทวโลกาธิปจฺเจ
นิโยจฺิโต ยาวชิวํ ปุณฺณานิ กตฺวา ตโต จูโต เทวโลเก
นิพฺพตฺติตฺวา ทิพฺพสมฺปตฺติ อฺนุภวฺนโต ตตฺถ ยาวตายุกํ จตฺวา
ตโต จูโต มนุสฺสโลเก ภินฺนํ รฏฺฐิ ฐนฺธาเรตฺถ สมตฺถสฺส กุลสฺส เอกปฺตฺตโก หุตฺวา นิพฺพตฺ
ติ ฯ เตน สมฺเขน ปทุมุตฺตโร
ภควา โลเก อุปฺปชฺชิตฺวา ปวตฺติตฺวธมฺมจกฺโก เวเนยฺยสฺสเต
นิพฺพานมฺหานครสงฺขาทํ เขมฺนตฺถุมิ สมฺปาเปสิ ฯ อถ โส
กุลปฺตฺติโต อฺนุกฺกเมน วิณฺญตฺติ ปตฺติโต เอกทิวสฺสํ อุปาเสกฺหิ สทฺธิ
วิหาริ คณฺตฺวา สตฺถาริ ฐมฺมํ เทเสณฺตํ ทิสฺวา ปสนฺนจิตฺติโต

เล่มที่ 43 ฎฐปาตคฺเถราปทานวณณา หน้า 31

ปริสปริยนฺเต นิสีทึ ฯ

เตน โข ปน สมเยน สตุถา เอกํ ภิกขุํ สทฺธา-
ปพฺพชิตานํ อคฺคกฺกุจฺจานเ จเปสิ ฯ โส ตํ ทิสฺวา ปสนฺนมานโส
สตสฺสทฺสภิกขุปริวฺตสฺส (๑) ภควโต สตุตฺตาหํ มหาทานํ ทตฺวา ตํ
จानํ ปตฺถเกสิ ฯ สตุถา อนนฺตฺราเยน สมิชฺฌนภาวํ ทิสฺวา
อโย อนาคเต โคตมสฺส นาม สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส สาสเน
สทฺธาปพฺพชิตานํ อคฺโค ภวิสฺสตีติ พฺยาภาสิ ฯ โส สตุถาริ
ภิกขุสงฺฆมฺลจ วนฺทิตฺวา อุกฺกุจฺจาสนา ปกฺกามิ ฯ โส ยาวตายุกํ
ปฺลฺลณานิ กตฺวา ตโต จวิตฺวา เทวมนุสฺเสสฺสํ สัสนฺนโต อิตฺโต
เทวนวฺเต กปฺเป สฺสสฺสสฺส ภควโต กาเล สตุถุ เวมาติเกสฺ
ตีสุ ราชปฺตฺเตสฺส สตุถาริ อุกฺกุจฺจนฺเตสฺส เตสิ ปฺลฺลณกิริยาสุ
สหายกิจฺจํ อภาสิ ฯ เอวํ ตตฺถ ตตฺถ ภเว พหุํ กุสลํ อฺปจฺฉินฺตฺวา
สุคตีสฺสเยว สัสนฺนโต อิมสฺมี พุทฺธปฺปาเท กุรฺรฎฺเฐ อฺลฺลโกฏฺฐจิก-
นิกเม ฎฐปาตเสฏฺฐจฺฉินฺโน เกहे นีพฺพตฺติ ฯ ตสฺส ภินฺนํ ฎฐจํ
สนฺธาเรตฺถํ สมตฺถกฺกุเล นีพฺพตฺตตฺตา ฎฐปาโลติ วิสฺวานุคตเมว
นามํ อโหสิ ฯ โส มหตา ปรีวารเณ วฑฺฒนฺโต อนุกฺกเมเน
โยพฺพนปฺปตฺโต มาตาปิตฺุหิ ปติรฺูเปเน ทาเรน สัโยจฺฉิตฺโต มหนฺเต
จ ยเส ปติกฺกุจฺจาปีโต ทิพฺพสมฺปตฺติสทิสสมฺปตฺตี ปจฺฉนฺนโกติ ฯ

อถ ภควา กุรฺรฎฺเฐ ชนปทจาริกํ จรฺนฺโต อฺลฺลโกฏฺฐจิกํ
๑. ย. ปรีวารสฺส ฯ

อนุปาปณิ ฯ ตั สุตฺวา ฐฏฐปาโล กุลปฺตฺโต สตุถาริ
อุปสงฺกมิตฺวา สตุถุ สนฺตฺติเก ฐมฺมํ สุตฺวา ปฏฺฐิตทฺฐสทฺฐโ
ปพฺพชิตฺตุกาโม สตุถาหิ ฆตฺตจฺเจทฺถิ กตฺวา กิจฺเจเนน กสิเรน
มาตาปิตโร อนุชานาเปตฺวา สตุถาริ อุปสงฺกมิตฺวา ปพฺพชฺช
ยาจิตฺวา สตุถุ อาณตฺตฺติยา อณฺณตฺตรสฺส สนฺตฺติเก ปพฺพชิตฺวา
โยนิโสมนสิกาเรน กมฺมํ กโรนฺโต วิปสฺสนํ วจฺจเมตฺวา อรหตฺตํ
ปาปณิ ฯ อรหตฺตํ ปน ปตฺวา สตุถาริ อนุชานาเปตฺวา
มาตาปิตโร ปสฺสฺสิตฺตุํ กุลฺลโกฏฺฐจิกิ กนฺตฺวา ตตฺถ สปทานํ
ปิณฺฑาย จรฺนฺโต ปิตุํ นิเวสเนน อาภิโทสิกิ กุมฺมาลํ ลภิตฺวา
ตํ อมตํ วิย ปริภุญฺชนฺโต ปิตฺรา นิมนฺตฺติโต สุวาทนายน
อริวเสตฺวา ทฺตฺติยทิวเส ปิตุํ นิเวสเนน ปิณฺฑปาตํ ปริภุญฺชิตฺวา
อลงฺกตปฏฺยิตฺเต อิตฺถาคารชเนน อุปกนฺตฺวา กิทิสานาม ตา
อยฺยปฺตฺต อจฺจนฺราโย ยาสิ ตฺวํ เหตุ พุรฺหมจฺริยํ จรสฺสีติ-
อาทีนํ (๑) วตฺวา ปโลภนกมฺมํ กาคฺคํ อารทฺฐे ตสฺสาธิปฺปาຍ
วิปริวตฺเตตฺวา อนิจฺจตาทิปฏฺฐิสฺยตฺตํ ฐมฺมํ กเถนฺโต

ปสฺส จิตฺตกตํ พิมฺพํ อรุกายํ สมุสฺสฺสิตํ

อาตุริํ พหุสงฺกปฺปี ยสฺส นตฺถิ ฐฺวํ จิตฺติ ฯ

ปสฺส จิตฺตกตํ ฐปํ มณฺเฑนินา กุณฺฑาเลน จ

อฏฺฐีจฺเจเนน โอนทฺฐิํ สห วตฺถเอหิ โสภติ ฯ

เล่มที่ 43 รุกฺขपालตฺเถราปทานวณณา หน้า 33

อลตฺตกกตา ปาทา มุขํ จุณฺณกมฺภุชิตํ
อลํ พาลสฺส โมหาย โน จ ปารคเวสินฺ โย ๑
อฏฺฐาปทกตา เกสา เนตฺตา อณฺชนมฺภุชิตา
อลํ พาลสฺส โมหาย โน จ ปารคเวสินฺ โย ๑พ
อณฺชนิว นวา จิตฺตา ปุตฺติกาโย อลงฺกโต
อลํ พาลสฺส โมหาย โน จ ปารคเวสินฺ โย ๑
โอทฺถิ มิคโว ปาสํ นาสทา วาคุริ มิโค
กฺตุวา นิวาปี คจฺฉาม กนฺทนฺเต มิคพนฺธเก ๑
ฉินฺโน ปาโส มิควสฺส นาสทา วาคุริ มิโค
กฺตุวา นิวาปี คจฺฉาม โสจฺนฺเต มิคลฺลทฺถเกติ (๑)

อิมา คาลาโย อภาสิ ๑

อิมา คาลา วตุวา เวหาสิ อพฺภุคฺคณฺตุวา รณฺโธ
โกรพฺยสฺส มิคาชินวณฺยุยานเ (๒) มงฺคลสิลาปฏฺเฐ นิสฺสีทิ ๑ เถรสฺส
กิริ ปิตา สตฺตสฺส ทวารโกฏฺฐเกสฺส อคฺคพิ ทาเปตฺวา มลฺล
อาณาเปสิ นิกฺขมิตฺตุ มา เทถ กาสายานิ อปเนตฺวา เสตกานิ
นิวาสาเปถาติ ๑ ตสฺมา เถโร อากาเสน อคฺมาสิ ๑ อถ ราชา
โกรโพย เถรสฺส ตตฺถ นิสฺสินฺภาวํ สุตฺวา ตํ อุปสงฺกมิตฺวา
สมฺโมทนียํ กถํ สารณฺียํ วิตฺติสารตฺวา อิทฺ โภ รุกฺขपाल
ปพฺพชนฺโต พฺยาธิปาริชูณฺณํ วา ชราโกคฺฉาติปาริชูณฺณํ วา
๑ ม. ม. ๑๓/๔๓๕/๔๐๑ มิคพนฺธเกติ ๑

๒ สฺสี. มิคาจิร... ๑

ปตุโต ปพพชติ ตุวั ปน กิณจิปิ ปาริชฌณัณ อณุปกโตเอว
กสุมมา ปพพชตีติ ปุจฺฉิ ฯ อถสฺส เถโร อุนิยยติ โลโก
อทฺฐโว อตาโณ โลโก อนภิสฺสโร อสรโณ โลโก สพฺพ
ปหาย คมนิยฺ อูโน โลโก อติตฺโต ตณฺหาทาโสติ (๑) อิมํ
จตุณฺณํ ชมฺมุทฺเตสํนํ อตฺตนา วิทิตถาวํ กถตฺวา ตสฺสา
เทสนาย อณุคีตี (๒) กถนฺโต

ปสฺสามิ โลกํ สชนํ มนุสฺเส
ลทฺธานํ วิตุตฺตํ น ททฺนฺติ โมหา
ลทฺธา ชนํ สนฺนิจยํ กโรนฺติ
ภิชฺชโยว กามํ อภิปตฺถยฺนฺติ ฯ
ราชา ปสฺยหฺปจฺวี วิเชตฺวา
สสาครนฺตํ มหิมาวสนฺโต
โอรํ สมฺมุทฺตสฺส อติตฺตรูป
ปาริ สมฺมุทฺตสฺสปี ปตฺถเยถ ฯ
ราชา จ อณฺเณ จ พหุ มนุสฺสา
อวิทตฺตนา มรณํ อูเปนฺติ
อุนาว หุตฺวาน ชนฺนฺติ เทหํ
กามํหิ โลกมฺหิ น หตฺถิ ติตฺติ ฯ
กนฺทนฺติ นํ ฌาตี ปกิริย กเส

๑. ม. ม. ๑๓/๔๔๑-๔๕๐/๔๐๒-๔๑๐ ฯ รฎฺฐปาลสฺสฺเต วิตุถาโร ฯ

๒. กตฺถจฺ. อณุคีตี ฯ

อโห วตา โน อมราติ จาหุ
วตุเถน นํ ปารุติ นีหริตวา
จิตํ สโมชย ตโต ทหนติ ฯ
โส ทยหติ สุลเลหิ ตุชชมาโน
เอเกน วตุเถน ปหาย โภเค
น มียมานสฺส ภวนฺติ ตาณา
ณาคี จ มิตฺตา อถ วา สหายา ฯ
ทายาทกา ตสฺส ฐนํ หรณฺติ
สตุโต ปน กจฺจติ เยน กมมํ
น มียมานํ ฐนมนฺเวติ กิลฺลิจิ
ปฺตุตา จ ทารา จ ฐนญจ รกฺขํ ๑
น ทิมมายฺยํ ลกฺเต ฐเนน
น จาปี วิตุเตน ชรํ วิหนฺติ
อปปิ หิํ ธีวิทมาหุ ธีรา
อสฺสสฺสํ วิปฺปริณามชฺชมํ ๑
อทุตฺตา ทลิตฺทา จ สฺสนฺติ สฺสํ
พาโล จ ธีโร จ ตเถว สฺสุจฺโจะ
พาโล หิ พาลฺยา วธิโตว เสติ
ธีโร จ โน เวชฺติ สฺสํ สฺสุจฺโจะ ๑
ตสฺมา หิ ปญฺญาว ฐเนน เสยฺยา

ขุททกนิกายภุจกถา อปทานวณฺณา (วิสุทฺธชนวิลาสินี ๒) - หน้าที่ 36
เล่มที่ 43 สีหასนียวคควณฺณา หน้า 36

ยาย โวสานมิธจิจฺจติ
อโทยสิตตฺตา หิ ภวภเวสุ
ปาปานิ กมฺมานิ กโรติ โมหา ฯ
สํสารมาปชฺช ปรมฺปราย
ตสฺสปปฺปญฺโโล อภิสทฺทหนฺโต
อุเปติ คพฺภณฺจ ปฺรณฺจ โลกํ ฯ
โจโร ยถา สนฺธิมุเข คหิโต
สกมฺมฺนา หลฺลติ ปาปฺรมฺโม
เอวํ ปชา เปจฺจ ปรมฺหิ โลกเ
สกมฺมฺนา หลฺลติ ปาปฺรมฺโม ฯ
กามา หิ จิตฺรา มรฺฐรา มโนรมา
วิรูปรฺฐเปน มเถนฺติ จิตฺตํ
อาทินฺวํ กามกุณฺเณสุ ทิสฺวา
ตสฺมา อหํ ปพฺพชิโตมฺหิ ราช ฯ
ทุมปฺพลานีว ปตฺนฺติ มาณฺวา
ทหฺรา จ วุจฺจมา จ สรฺริเรทา
เอตมฺปิ ทิสฺวาน ปพฺพชิโตมฺหิ ราช
อปฺณฺณกํ สามณฺณเมว เสยฺโย ฯ

สตฺถายาหํ ปพฺพชิโต อุเปโต ชินฺสาสเน
อวณฺณา มยฺหํ ปพฺพชฺชา อนฺโณ ภฺยฺชามิ โภชนํ ฯ

เล่มที่ 43 ฎฐปาตตุเถราปทานวณณา หน้า 37

กาเม อาทิตุตโต ทิสฺวา ชาตฺรฺพานิ สตฺถโต
คพฺภาโวกฺกนฺตฺโต ทฺกขฺมฺ นิรเยสฺส มหฺพฺภยฺ ๑
เอตมาทินฺวํ ฌตฺวา สํเวคํ อลภี ตทา
โสหํ วิทฺุโร ตทา สนฺโต สมฺปตฺโต อาสวฺกขฺยฺ ๑
ปฺริจฺฉินฺโณ มยา สตฺถา กตฺถํ พุทฺธสฺส สาสนํ
โอหิโต ครฺุโก ภาโร ภวเนตฺติ สมฺมฺหตา ๑
ยสฺสสตฺถาย ปพฺพชฺิโต อคารสฺมา อนคาริยฺ (๑)
โส เม อตฺถโต อนฺุปฺปตฺโต สพฺพสํโยชนกฺขโยติ (๒)

อิมา คาธา อโวจ ๑

เอวํ เถโร รยฺโฆ โกรพฺยสฺส ฌมฺมํ เทเสตฺวา สตฺถ
สนฺตฺกเมว คโต ๑ สตฺถา จ อปรภาเค อริยคณฺมชฺเฒ นิสินฺโน
เถโร สทฺฐาปพฺพชิตานํ อคฺคกฺกุจฺจานเ จเปสิ ๑

เอวํ โส เถโร ปตฺตเอตทคฺคกฺกุจฺจานํ ปุพฺพกมฺมํ สฺริตฺวา
โสมนสฺสชาโต ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต ปทฺมุตฺตรสฺส
ภควโตตฺติอาทิมาน ๑ วรรณาคโ มยา ทินฺโนตฺติ ตสฺส ภควโต
รูปกาเย ปสิทิตฺวา วโร อุตฺตโม เสฏฺโฐ อีสาทนฺโต ฐีสาสทิส-
ทนฺโต อรุพฺพหฺวา ภารวโห (๓) ราชาโร หว ๑ เสดจฺจตฺโตปโส-
ภิตฺติ หตฺถิกฺขณฺเช อุตฺสาปิตเสตจฺจตฺเตน อุปเสวิโต โสภมาโน ๑
ปฺนปปี ทึ วิสิฏฺโฐ วรรณาค ๑ สกปฺโปโน หตฺถาลงฺการสฺหิต ๑ สงฺฆารามํ พุทฺธปฺปมุขสฺส
ภิกฺขุสงฺฆสฺส วสนตฺถาย อารามํ

๑. ม. อคารสฺมา นคาริยฺ ๑ ๒. ข. เถโร. ๒๖/๓๘๘/๓๗๗-๓๘๐ ๑

๓. ข. ภารวโห ๑

วิหาริ อการยิ การเสี ๑

จตุปถวาสสหัสสานิ ตสฺมี การาปีเต วิหารพฺภนฺตเร
จตุปถวาสสหัสสานิ ปาสาทานิ จ อหิ อการยิ การเสินฺนติ
อตุโถ ๑ มโหมทานิ กริตฺวานาติ สพฺพปริกฺขารสหิตํ มโหมสทิสํ
มหาทานิ สขฺเขตฺวา มหเสีโน มุณีโน นียฺยาเทสิณฺนติ อตุโถ ๑

อนฺุโมทิติ มหาวิโรติ จตุราสงฺเขยฺยสทสฺสเสสุ กปฺเปสุ
อพฺโพจฺฉินฺนอสุสาหสงฺขาเตน วิริเยน มหาวิโร สยมฺภู สยเมว
ภูโต ชาโต ลทฺธสพฺพณฺนตฺตณฺณาโณ อคฺโค เสฏฺโฐ ปุคฺคโค
อนฺุโมทิติ วิหารานฺุโมทนิ อกาสิ ๑ สพฺเพ ชเน หาสยฺนฺโตติ
สกลานนฺดาปริมาเณ เทวมนฺุสเส หาสยฺนฺโต สนฺตฺตฺตฺเต กุรฺมาโน
อมตนิพฺพานปฺภิสฺสยฺยตฺตํ จตฺตจจฺจมฺมเทสนํ เทเสสิ ปกาเสสิ วิวริ
วิกฺขิ อุตฺตานิ อกาสิติ อตุโถ ๑

ตํ เม วิยาภาสิตีติ ตํ มยฺหิ กตฺตฺตฺตฺตํ พลํ วิเสเสน
ปากฺกํ อกาสิ ๑ ชลชุตฺตมนามโกติ ชเล ชาตํ ชลชํ ปทุมํ ๑
ปทุมุตฺตรนามโกติ อตุโถ ๑ ชลนฺุตฺตมนายโกติปิ ปาโฐ ๑ ตตฺถ
อตุตฺตโน ปภาย ชาลนฺุตีติ ชลนา จนฺุทิมสฺสุริยเทวพฺรหฺมาโน
เตสํ ชลนानํ อตุตฺตโมติ ชลนฺุตฺตโม ๑ สพฺพสตุตฺตานิ นายโก
อตุตฺตโมติ นายโก สมภารวฺนฺเต สตุเต นิพฺพานํ เนติ ปาเปตีติ
วา นายโก ๑ ชลนฺุตฺตโม จ โส นายโก จาติ ชลนฺุตฺตม-
นายโก ๑ ภิกฺขุสงฺฆเม นิสีทิตฺวาติ ภิกฺขุสงฺฆสฺส มชฺเณ นิสินฺโน

เล่มที่ 43 โสปากตเถราปทานวณณา หน้า 39

อิมมา คาคา อภาสธ ปากัญญ กตุวา กเถสึติ อตุโถ ๑ เสลั
อุตุตตานตุถเมวาทิ ๑

รฎฐปาลตเถราปทานวณณา นิฎฐิตา ๑

โสปากตเถราปทานวณณา

ปพุภาริ โสชยนตตสชาติอาทิกิ อายสมุโโต โสปากตเถรสต
อปทานิ ๑

อยมปิ ปุริมพุทเธสุ กตาทิกาโร ตตถ ตตถ ภเว
วิฎฐูปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจันนุโต สิทธิตตตส ภควโต
กาลเอ อญฺจตรสฺส กุฎุมพิกสฺส ปตุโต หุตฺวา นิพฺพตฺติ ๑
เอกทิวลั สตุถาริ ทิสฺวา พิชฺปุรผลานิ สตุถ อุปนฺเนสิ ปรีฎญฺชิ
ภควา ตสฺसानุกมฺปิ อุปาทาย ๑ โส ภิกฺขุ สตุถริ สงฺฆ
จ อภิปฺปสนฺโน สลากภตฺตํ ปฎฺฐเปตฺวา สงฺฆุทฺเทสวเสน ตินฺณํ
ภิกฺขุณฺโณ ยาวตายุํ ชิรภตฺตํ อทาสิ ๑ โส เตหิ ปุณฺณเวหิ
อปรารฺปิ เทวมนุสฺเสสฺส สมฺปตฺติโย อนุภวณฺโต เอกทามนุสฺส-
โยนินฺย นิพฺพตฺโต เอกสฺส ปจฺเจกพุทฺธสฺส ชิรภตฺตํ อทาสิ ๑

เอวํ ตตถ ตตถ ปุณฺณานิ กตุวา สุกฺคิสุเขว ปรีพุกมณฺโต
อิมสฺมี พุทฺธูปปาเท ปุริมกมฺมนิสฺสนฺแทน สวตฺถิยํ อญฺจตราย
ทุกฺคตฺตติยา กุจฺฉิมฺหิ ปฎฺฐินฺธี คณฺหิ ๑ สวํ ตํ ทสฺมาเส
กุจฺฉินา ปรีหริตฺวา ปรีปกฺเก คพฺเพ วิชายนกาลเอ วิชายิตฺตุ

อสกโกนุติ มุจัน อปชชิตวา พหุเวลัม มตา วिय นิปชชิตี ฯ
ฉาตกา มตาติ สฉฉาย สุตานัม เนตฺวา จิตกัม อโรเปตฺวา
เทวตานุภาเวน วาตวฺภูจฺจียา อฺภูจฺจิตาย อคฺคิ อทตฺวา ปกุกมีสุ ฯ
ทารโก ปจฺฉิมภวีกตฺตา เทวตานุภาเวนเนว อโรโค หุตฺวา
มาตฺตูกฺจฺฉิตฺโต นิกฺขมมิ ฯ มาตา ปน กาลมกาสิ ฯ เทวตา
มนุสฺสสรูปเนปฺกมฺม ตํ กเหตุวา สุตานโศปฺกสฺส เกเห จเปตฺวา
กติปาหํ กาลํ ปตฺริรูปเณ อหารเณ โปเสสิ ฯ ตโต ปรี
สุตฺตานโศปโก อตฺตโน ปุตฺตํ กตฺวา วทฺฒเสสิ ฯ โส ตถา
วทฺฒเนโต ตสฺส ปุตฺเตน สุปฺปิเณ นาม ทารเกณ สทฺธิ
กิพฺนโต วิจริ ฯ ตสฺส สุตานเ ชาตสํวทฺฒภาวโต โสปาโกติ
สมณฺญา อโหสิ ฯ

อถกทิวสํ สตฺตวสฺสติกํ ตํ ภควา ปจฺจฺจฺสเวลายํ ฉาณชาลํ
ปตฺถริตฺวา เวนเยยพฺนฺชเว โอลเณโต ฉาณชาลสฺส อนฺโตคคํ(๑)
ทิสฺวา สุตานนฺจฺฉานํ อคฺมาสิ ฯ ทารโก ปุพฺพเหตุนา โจทฺยมาโน
ปสฺนฺนมานโส สตฺถารํ อฺปสงฺกมิตฺวา วนฺทิตฺวา อฺภูจฺจาสิ ฯ
สตฺถา ตสฺส ฌมฺมํ กเถสิ ฯ โส ฌมฺมํ สุตฺวา ปพฺพชฺชํ
ยาจิตฺวา ปิตฺรา อนฺนฺญาโตสิตี วุตฺโต ปิตฺรํ สตฺถุ สนฺตีกํ
อานสิ ฯ ตสฺส ปิตา สตฺถารํ วนฺทิตฺวา อิมํ ทารกํ ปพฺพาเชถ
ภนฺเตติ อนฺชานิ ตํ ปพฺพาเชตฺวา ภควา เมตฺตาภาวนาย
๑. กตฺถจฺจิ. อนฺโตคคํ ฯ

เล่มที่ 43 โสปากตเถราปทานวณณา หน้า 41

นโยเชลี ฯ โส เมตตาคมมฏฺฐานัน คเหตฺวา สุसानเน วิหรนฺโต
นจิสฺเสว เมตตานิ ปาทกั กตฺวา วิปฺสฺสนัน วฑฺฒเตตฺวา
อรหตฺตํ สจฺฉากาสี ฯ อรหา หุตฺวาปี อญฺเณสํ โสสานิก-
ภิกฺขุณฺณํ เมตฺตาทานาวิธึ ทสฺเสนฺโต ยถาปี เอกปฺตฺตสมฺมินฺติ (๑)
กาถั อภาสิ ฯ อิํ วัฏฺฏํ โหติ ยถา เอกปฺตฺตเก ปิเย มนาเป
มาตา ปิตา จ กุสลี เอกนฺตฺหิตฺเตสึ ภเวยฺย เอวํ ปฺรตฺตติมาที-
เกทาสฺ สพฺพาสฺ ทิสาสฺ กามภวาทิเกทาสฺ วา สพฺเพสฺ ภเวสฺ
ทหราทิเกทาสฺ สพฺพาสฺ อวตฺถาสฺปี จิตฺเตสฺ สพฺเพสฺ สตฺเตสฺ
เอกนฺตฺหิตฺเตสฺตาย กุสลี ภเวยฺย มิตฺโต อุทาสีโน ปจฺจตฺตติโกติ
สิมฺมํ อกตฺวา สีมาย สมฺภเวทวเสน สพฺพตฺถ เอกเรสํ เมตฺตํ
ภเวยฺยยาตี อิมํ ปน กาถั วตฺวา สเจ ตฺตฺเมห อายสฺมฺนฺโต
เอวํ เมตฺตํ ภเวยฺยยาถ ยเ เต ภควตา สุขํ สฺวปฺตีติอาทินา (๒)
เอกาทสเมตฺตานิสํสา จ วัฏฺฏตา ฯ เอกัเสน เตสึ ภากิโน
ภวถาติ โอวาทํ อทาสี ฯ

เอวํ โส ปตฺตผลาธิกโม อตฺตโน กตฺปฺญญัน ปจฺจเวกฺขิตฺวา
สญฺชาตโสมนสฺโส ปุพฺพจริตาปทานัน ทสฺเสนฺโต ปพฺพารั
โสชฺชนตฺตสฺสาตีอาทิมานห ฯ ตตฺถ ปพฺพารนฺติ สิลापพฺพตฺตสฺ
วิเวกฺฏฺฐานัน ฯ ตํ ปพฺพชิตานฺรฺรูปตฺตา อิกฺกุจกปาการั กตฺวา
ทวารกวางฺภู โยเชตฺวา ภิกฺขุณฺณํ วสนตฺถาย อทาสี ปกาเรน

๑. ขุ. เถร. ๒๖/๑๓๐/๒๖๘ ฯ

๒. อญฺ. เอกาทสก. ๒๔/๒๒๒/๓๓๐ ฯ

ภโร ปตฺเตตพุโพติ ปพฺภาโร ฯ ตํ โสธยฺนุตฺตํ มม สฺนฺตํ
สิทฺทตฺโต นาม ภควา อากฺขฺติ ปาปฺณิ ฯ

พุทฺธํ อุปลตฺํ ทิสฺวาติ เอวํ มม สฺนฺตํ อากตฺํ ทิสฺวา
ตาทิโน อิกฺขฺยานิกฺขฺเรตฺถ อกมฺปิยสภาวตฺตา ตาทิกุณฺณยุตฺตสฺส
โลกเชฏฺฐสฺส พุทฺธสฺส สฺนฺตํ ติณฺณปณฺณาทิสฺนฺตํ กฺกฺขฺตฺถํ
ปฺลฺลวเปตฺวาน นิกฺขฺยาเปตฺวา ปุปฺผาสนฺํ ปุปฺผมยฺํ อาสนฺํ อหํ
อทาสี ฯ

ปุปฺผาสเน นิสฺสิทิตฺวาติ ตสฺมี ปฺลฺลวตฺเต ปุปฺผาสเน
นิสฺสิทิตฺวา โลกนายนโก สิทฺทตฺโต ภควา ฯ มมฺนฺจ คตฺติมฺนฺนยาติ
มยฺหํ คตฺติ อายตฺติ อุปฺปตฺติกฺกฺขฺยานํ อณฺณาย ชานิตฺวา อนิจฺจํ
อนิจฺจภาวํ อุทาทริ กเถสิ ฯ

อนิจฺจา วต สงฺขาราทิ วต เอกนฺเตน สงฺขารา ปจฺจเยหิ
สเมจฺจ สมากนฺตฺวา กรียมาณา สพฺเพ สปฺปจฺจยธฺมมา หุตฺวา
อภาวกฺขฺเณ อนิจฺจา ฯ อุปฺปาทวธฺมฺมิโนติ อุปฺปชฺชิตฺวา วินฺสฺสน-
สภาวา อุปฺปชฺชิตฺวา ปาตฺถวิตฺวา เอเต สงฺขารา นินฺรุชฺชนฺติ
วินฺสฺสนฺตฺติ อตฺถโธ ฯ เตสํ วุปฺสโม สฺสุโขติ เตสํ สงฺขารานํ
วิเสเสน อุปฺสโม สฺสุโข เตสํ วุปฺสมกรํ นินฺพุพานเมว เอกนฺต-
สฺสุนฺติ อตฺถโธ ฯ

อิทํ วตฺวาน สพฺพพฺลฺลยฺติ สพฺพธฺมฺมชานนโก ภควา
โลกานํ เชฏฺฐโธ วุทฺโธ นรานํ อาสโก ปฺรชานโ วิโร อิทํ

เล่มที่ 43 โสปากคฺฤตราปทานวณฺณนา หน้า 43

อนิจฺจปฏิสฺยตฺตํ ฌมฺมเทสนํ วจฺฉวน กถฺตฺวา อมฺพเร อากาเส
หํสฺราชา อิว นภํ อากาสํ อพฺภุคฺคมีติ สมฺพนฺโห ฯ

สํกํ ทิฏฺฐิ อตฺตโน ลทฺฐิ ขนฺตี รุจิ อชฺฌาสยํ ชหิตฺวาน
ปหาย ฯ ภาวานิจฺจสฺสยฺหนฺติ อนิจฺเจ อนิจฺจนฺติ ปวตฺตสฺสยํ
อหํ ภาวยํ วจฺฉเมสิ มนสิ อกาสิ ฯ ตตฺถ กาลํ กโต อหฺนฺติ
ตตฺถ ติสฺสํ ชาตียํ ตโต ชาตฺโต อหํ กาลํ กโต มโต ฯ

เทว สมฺปตฺติ อนฺุโกตฺวาติ มนฺุสฺสสมฺปตฺติทิวพสมฺปตฺติ-
สงฺฆาตา เทว สมฺปตฺติโย อนฺุภิวตฺวา ฯ สุกฺกมฺมุเลน โจทฺติโตติ
ปฺรารณฺกุสฺลมฺมุเลน มฺุลญฺเตน กุสฺเลน วา โจทฺติโต สยฺโจทฺติโต ฯ
ปจฺฉิเม ภเว สมฺปตฺเตติ ปรีโยสฺสานे ภเว สมฺปตฺเต ปาปฺฉิเต ฯ
สฺปากโยนฺุปากมฺินฺุติ สํกํ ปจฺฉิภตฺตํ สปากํ โยนิ อฺุปากมี ฯ
ยสฺส กุสฺส อตฺตโน ปจฺฉิภตฺตํ อญฺเฬหิ อภฺุชฺชนียํ ฯ ตสฺมี
จณฺฆาลกฺุเล นิพฺพตฺโตสฺมีติ อตฺโต ฯ อถ วา สว วุจฺจติ
สุนฺโฆ สุนฺโฆจฺฉินฺุภตฺตภฺุชฺชนกจณฺฆาลกฺุเล ชาโตติ อตฺโต ฯ
เสสํ อุตฺตฺวานตฺถเมวาทิ ฯ

โสปากคฺฤตราปทานวณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

สุมงกคตฺเถราปทานวณณา

อาหุติ ยัญจกาโมติอาทิกิ อายสมโต สุมงกคตฺเถรสฺส
อปทานิ ฯ

อยมุบายสฺมา ปุริมพฺพุเชสุ กตาริกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏฺฐปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจันฺนโต ปิยทสฺสิสฺส ภควโต
กาเล รุกฺขเทวตา หุตฺวา นิพฺพุตฺติ ฯ โส เอกทิวสํ สตฺถาริ
นฺหาตฺวา เอกจิวรํ จิตฺติ ทิสฺวา โสมนสฺสปฺปโต อปฺโผฏฺเฐติ ฯ
โส เตน ปุณฺณเณ เทวมนุสฺเสสุ ตํสฺรณโต อิมสฺมี พุทฺธปฺปาเท
สาวตฺติยา อวิทฺฐเร อณฺฺณตรสฺมี กามเก ตาทีเสณ กมฺมนิสฺสนฺเทน
ทลิตฺทกฺกุเล นิพฺพุตฺติ ตสฺส สุมงฺกโลติ นามิ อโหสิ ฯ โส
วยปฺปโต ขุชฺชกาสิต(๑)นงฺกคกฺุทฺทาลปริกฺขาโร หุตฺวา กสิยา ชีวิตฺติ
กปฺเปสิ ฯ โส เอกทิวสํ รณฺเณ ปเสนทีนา โกสเลน ภควโต
ภิกฺขุสงฺฆสฺส จ มหาทานे ปวตฺติยมาเน ทานฺุปกรณานิ
คเหตฺวา อากจฺจนฺเตหิ มนุสฺเสหิ สทฺธิ ทธิมฺภูํ คเหตฺวา ภควโต
ภิกฺขุณิ สกฺกาการสมฺมานํ ทิสฺวา อิเม สมณฺา สกฺยปฺปตฺติยา
สุขุมวตฺถนินฺวตฺถา สุโกชนานิ ภูลฺลชิตฺวา นินฺวาเตสุ เสนาสเนสุ
วิหรนฺติ ยนฺฺนนาหฺมปิ ปพฺพเชยฺยนฺติ จินฺเตตฺวา อณฺฺณตรํ
มหาเถรํ อุปสงฺกमितฺวา อตฺตโน ปพฺพชฺชาธิปฺปาโย นินฺเวเทสิ ฯ
โส ติ กรุณายนฺโต ปพฺพาเชตฺวา กมฺมฏฺฐานํ อัจฺจิกฺขิ ฯ

๑. กตฺถจฺ. อุทฺทาการสิต... ฯ

เล่มที่ 43 สุมงคตเถราปทานวณณา หน้า 45

โส อรณฺเณ วิหรนฺโต เอกกวิหารเ นินฺพิณฺโน อุกกณฺจโธ หุตฺวา
วิพฺภมิตฺตกาโม ฌาตिकाมํ กจฺจนฺโต อนฺตรามกฺเค กจฺจํ พนฺธิตฺวา
เขตฺตํ กสฺสนฺเต กิลิฏฺฐวตฺถนินฺวตฺถเ สมฺนตฺโต รโฆกิลฺณณฺสรีเร
วาทาตเปณ สฺสสฺสนฺเต เขตฺตํ กสฺสเก มนฺนุสฺเส ทิสฺวา มหนฺตํ
วติเม สตฺตา จีวิกนินฺมิตฺตํ ทุกฺขํ ปจฺจนฺทวนฺตฺติ สํเวคํ ปฏฺิถิกิ ฯ
ฌาณสฺส ปรีปากคตตฺตา จสฺส ยถาคหิตฺตํ กมฺมฏฺจानํ
อุปฺภูจาสิ ฯ โส อณฺณตฺริ รุกฺขมฺลํ อุปฺคนตฺวา วิเวกํ ลภิตฺวา
โยนิโส มนฺสิกโรนฺโต วิปสฺสนํ วฑฺฒเตตฺวา มคฺคปฏฺิปาฎิยา
อรหตฺตํ ปาปฺณิ ฯ

เอวํ โส ปตฺตอรหตฺตผลโ อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา
โสมนสฺสวเสน ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต อาหุตี ยิฏฺฐุ-
กาโมหนฺติอาทิมาห ฯ ตตฺถ อาหุติหนฺติ อนฺนปानาทิอเนกวิธํ
ปุชาสกการูปกรณํ ฯ ยิฏฺฐุกาโมติ ยชิตฺตกาโม ทานํ ทาตุ-
กาโม อหํ ฯ ปฏฺิยาเทตฺวาน โภชนนฺติ อาหารํ ปฏฺิยาเทตฺวา
นิปฺผาเทตฺวา ฯ พฺราหฺมณเ ปฏฺิมาเนนฺโตติ ปฏฺิคุคาหเก สฺทฺธปฺพชิตเ
ปรีเยสนฺโต ฯ วิสาเล มาพเก จโธติ ปรีสฺทฺธปฺพชฺรปฺลिनฺตลาภิราม
วิปฺุเล มาพเก จโธ ฯ

อถทฺทสาสี สมฺพุทฺธนฺติอาทิสฺส มหายสํ มหาปรีวาริ
สพฺพโลกํ สกฺลสฺสตฺตโลกํ วินตาริ วิเสเสน เนตาริ นินฺพพาน-
สมฺปาปํ สยมฺภุํ สยเมว ภูตํ อนาจรียกํ อคฺคปฺคคคํ

เสฏฐปุคคัลล ภควนตฺ ภคฺยวนตฺตาทิคุณฺยตฺตํ ชุตติมฺนตฺตํ นีลปีตาทิ-
ปภาสฺมปฺนํ สวาทฺเทหิ ปฺรภุชตฺตํ ปฺริวาริตฺตํ อาทิจฺจิมิว สุริยมิว
โรจนตฺตํ โสภมฺนํ รัถิยํ วิถิยํ ปฺฏิปฺนฺนํ กฺจจฺจนตฺตํ ปิยทสฺสี
นาม สมฺพุทฺธํ อทฺทสฺสินฺติ สมฺพฺนุโธ ฯ อลฺยชฺลึ ปคฺคเหตุวานาติ
พทฺธชฺลปิฏฺฐิ (๑) สิริสฺสี กตฺวา ตกฺกํ จิตฺตํ อตฺตโน จิตฺตํ ปสาทยี
อิตฺตมฺภุตตฺสส ภควโต คุณฺเณ ปสาเทสฺสี ปสฺนฺนมกาสนฺติ อตฺโต ฯ
มฺนสว นิมฺนเตสฺสินฺติ จิตฺเตน ปวเรสฺสี ฯ อากจฺจตฺต มหามุณีติ
มหิโต ปุชารโห มุณี ภควา มม นีเวสนํ อากจฺจตฺต ฯ

มม สงฺกปฺปมณฺญาชาติ มยฺหิ จิตฺตสงฺกปฺปี ฉตฺวา โลก
สตฺตฺโลก อนฺตฺตโร อุตฺตรวิริหิโต สตฺตา จีณาสวสทฺสเสหิ
อรหนตฺสทฺสเสหิ ปรีวฺโต มม ทวารํ มยฺหิ เคหทวารํ อุปากมิ
สมฺปาปฺณิ ฯ

ตตฺสส สมฺปตฺตตฺสส สตฺตโน เอวํ นมกฺการมกาสิ ฯ
ปฺริสาชฺญณฺ ปฺริสานํ อาชฺญณฺ เสฏฺฐ มม นมกฺกาโร เต
ตฺยฺหิ อตฺตฺ ภาวตฺ ฯ ปฺริสฺตฺตม ปฺริสานํ อุตฺตม อธิกฺคุณฺวิสิฏฺฐ
เต ตฺยฺหิ มม นมกฺกาโร อตฺตฺ ฯ ปาสาทํ ปสาทชนกํ มม
นีเวสนํ อภิรุหิตฺวา สัทสนเณ อุตฺตมาสเณ นิสิตฺตนฺติ อายาจินฺติ
อตฺโต ฯ

ทนฺโต ทนฺตปฺริวาโรติ สยฺ ทวารตฺตเยน ทนฺโต ตธา
๑ กตฺถจฺ. พทฺธจฺจฺปิฏฺฐิ ฯ

เล่มที่ 43 สุมงคตเถราปทานวณณา หน้า 47

ทนต์หาหิ ภิกขุภิกขุณีอุปาสกอุปาสิกาสงฆาตาหิ จตุหิ ปรีสาหิ
ปรีวาริโต ๑ ตินฺโน ตารยตี วโรติ สยฺ ตินฺโน ตัสสารโต
อตุตฺตินฺโน นิกฺขนฺโต ตารยตี ตารยฺนฺตานํ วิสิญฺจปฺกฺกลานํ
วโร อตุตฺโตมฺ ภควา มมาราชนน ปาสาทํ อภิรุหิตฺวา
ปวารสเน อตุตฺตมาสเน นิสีหิ นิสชฺชํ กปฺเปสิ ๑

ยํ เม อตุถิ สเก เกเหติ อตุตฺตโน เกเห ยํ อามิสํ
ปจฺจุปฺภุจตี สมปาหิตํ ราสิกตี อตุถิ ๑ ตาหํ พุทฺธสฺส
ปาทาสินฺติ พุทฺธสฺส พุทฺธปฺปมฺขสฺส สงฺฆสฺส ตํ อามิสํ ปาทาสี
ปการเนน อาทเรเน วา อทาสินฺติ อตุถิ ๑ ปสนฺโน เสหิ
ปาณิกิตฺติ อตุตฺตโน ทฺวีหิ หตฺเถหิ ปสนฺนจิตฺโต กเหตุวา
ปาทาสินฺติ อตุถิ ๑

ปสนฺนจิตฺโต ปสาทิตมนสงฺกปโป สุมโน สุนฺทรมโน ๑
เวทชาโต ชาตเวโท อุปฺปนฺนโสมนสฺโส กตฺถชฺชิตี สิริสิ จปิต-
อณฺชชิติปฺปญฺญํ พุทฺธเสฏฺฐํ นมสฺสามิ เสฏฺฐสฺส พุทฺธสฺส ปณามํ
กโรมีติ อตุถิ ๑ อโห พุทฺธสฺสพารตาคิ ปฏฺฐิวิทฺธจตุสจฺจสฺส
สตุถฺตโน อุพารตมา มหนฺตภาโว อโห อจฺจริยฺนฺติ อตุถิ ๑

อภฺจฺจนํ ปยิริปาสตฺนฺติ ปยิริปาสนฺตานํ ภูณฺชํ ภูณฺชนฺตานํ
อภฺจฺจนํ อริยปฺกฺกลานํ อนฺตเร จีณาสวา อรหนฺโต ว พหุติ
อตุถิ ๑ ตฺยฺเหเวโส อานฺภาโวติ เอโส อากาสจฺรณอุมฺมุชฺชน-
นิมุชฺชนาทีอานฺภาโว ตฺยฺเหว ตฺยฺหํ เอว อานฺภาโว ๑ นานฺณเณสิ ๑

ขุททกนิกายกุกกตา อปทานวณณา (วิสุทธรชนวิลาสินี ๒) - หน้าที่ 48
เล่มที่ 43 สัทสนิยวคควณณา หน้า 48

สรณํ ตํ อุเปมหนฺติ ตํ อิตฺถมฺภูตํ ตฺวํ สรณํ ตาณํ เถณํ
ปรายนฺนฺติ อุเปมิ คจฺฉามิ ชานามิ วาติ อตุโถ ฯ

โลกเชฏฺโฐ นรธาโก ปิยทสฺสี ภควา ภิกฺขุสงฺฆมชฺฌ
นีสีทิตฺวา อีมา พุยากรณคคาตา อภาสถ กเถสีติ อตุโถ ฯ
เสถํ สุวิญญฺเยยฺยเมววาติ ฯ

สุมฺงฺกตฺตเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

ทฺตฺติยวคควณณา นิฏฺฐิตา ฯ

สุภูติวคฺควณณา

สุภูติเตราปทานวณณา

หิมวณตฺสธาวิหฺวเรติอาทิกิ อายสฺมโต สุภูติเตรตฺส
อปทานิ ฯ

อยมปิ ปุริมพฺพุเชสุ กตาริการิ ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏูปนิสฺสยานิ ปฺลณานิ อฺปจินฺนโต อิโต กปฺปตฺสทสฺส-
มตฺถเก อนฺุปฺปนฺเนยว ปทฺมุตฺตเร ภควติ โลกนาเถ หิํสวตีนถเร
อณฺฺยตฺรตฺส พุราหฺมณฺมหาสาลตฺส เอกปฺตฺตโก หุตฺวา นิพฺพุตฺติ ฯ
ตฺส นนฺทมาณโวติ นามิ อํสุ ฯ โส วยปฺตฺโต ตโย เวเท
อฺกคฺคหิตฺวา ตตฺถ สารี อปฺสฺสนโต อตฺตโน ปรีวารภูเตหิ
จตฺจตฺตาพีสาย มาณวสทฺสเสหิ สทฺธี ปพฺพตฺปาเท อีสิปพฺพชฺช
ปพฺพชิตฺวา อภูจ สฺมาปตฺติโย ปฺลจาภิญญาโย จ นิพฺพุตฺเตสิ ฯ
อนฺุเตวาสิกานมฺปิ กมฺมภูจัน อัจฺกขิ ฯ เตปี นจิริสฺเสว
ณานลาภิโน อเหตุํ ฯ

เตน จ สฺมยฺน ปทฺมุตฺตโร ภควา โลเก อฺปฺปชฺชิตฺวา
หิํสวตีนคฺริ อฺปนฺิสฺสาย วิหรนฺโต เอกทิวสิ ปจฺจุสสมเย โลกํ
โวโลเกนฺโต นนฺทตาปสฺส อนฺุเตวาสิกชฺชิตานํ อรหตฺตฺปนฺิสฺสย
นนฺทตาปสฺส จ ทฺวิหฺงเคหิ สมนฺุณาคตฺส สวากฺภูจันนฺุตรตฺส
ปตฺถนํ ทิสฺวา ปาโตว สรีรปฺภิชคฺคณํ กตฺวา ปุพฺพณฺุสสมเย

ปตฺตจิวรมาทาย อณฺณํ กณฺณจิ อนามนฺเตตฺวา สีโห วิย เอกจโร
นฺนุทตาปสฺสสฺส อนฺเตวาสิเกสฺส ผลาผลตฺถาย คเตสฺส พุทฺธ-
ภาวํ เม ชานาตุติ ปสฺสนฺตสฺสเสว นฺนุทตาปสฺสสฺส อากาสโต
โธตริตฺวา ปจฺวิยํ ปติฏฺฐาสิ ๑ นฺนุทตาปโส พุทฺธานุภาวญฺเจว
ลกฺขณปาริปุริณฺจ ทิสฺวา ลกฺขณมฺนฺเต สมนฺนิตฺวา อิมฺหิ
ลกฺขณฺเหติ สมนฺนาคโต นาม อการํ อชฺฌาวสนฺโต ราชา
โหติ จกฺกตฺติ ปพฺพชนฺโต โลเก วิวญฺจฺเจโท สพฺพญฺญ
พุทฺโธ โหติ อัยํ ปุริสาชานีโย นิสฺสํสยํ พุทฺโธติ ฌตฺวา
ปจฺจุคฺคมนํ กตฺวา ปณฺจปติฏฺฐิเตน วนฺทิตฺวา อาสนํ ปณฺญา-
เปตฺวา อทาสิ ๑ นิสิตฺติ ภควา ปณฺญตฺเต อาสเน ๑
นฺนุทตาปโสปี อคฺคตโน อนฺจจฺวิกิ อาสนํ คเหตุวา เอกมฺนฺตํ (๑)
นิสิตฺติ ๑ ตสฺมี สมเย จตฺตจตฺตาพีสสทสฺสชฎฺฐิลา ปณฺธิตปณฺธิตานิ
โอชวณฺตานิ ผลาผลานิ คเหตุวา อจฺริยสฺส สนฺตํกํ สมฺปตฺตา
พุทฺธานุญฺเจว อจฺริยสฺส จ นิสินฺนาการิ โอลเกตฺวา อาหํสฺ
อจฺริย มยํ อิมสฺมี โลเก ตฺเมหฺหิ มหนฺตตโร นตฺถิติ วิจฺราม
อัยํ ปน ปุริโส ตฺเมหฺหิ มหนฺตตโร มณฺเฑติ ๑ นฺนุทตาปโส
ตฺตา กิ วเทถ ตฺเมหฺ สาสเปน สทฺธิ อญฺจสญฺจิชฺยชนสฺต-
สทฺสฺสพฺเพธฺ สินฺนํ อุปเมตฺติ อิจฺฉถ สพฺพญฺญพุทฺเธน สทฺธิ
มา มํ อุปมิตฺถาติ อาห ๑ อถ เต ตาปสา สเจ อัย
๑. สี. เอกมฺนฺเต ๑

เล่มที่ 43 สุตตติตฺเถราปทานวณณนา หน้า 51

โอรโก อภิวิสฺส น อมหากั อจริโย เอวํ อุปมํ อหเรยฺย ฯ
ยาว มหาวตฺถํ ปุริสาชานีโยติ ปาทุสฺส นิปตฺตฺวา สิริสา
วณฺทีสุ ฯ อถ เต อจริโย อห ตาตา อมหากั พุทฺธานํ
อนุจฺฉวิกอ เทยฺยชฺมโม นตฺถิ ภควา จ ภิกฺขุจาจรเวลายํ
อิธาคโต ตสฺมา มยํ ยถาพลํ เทยฺยชฺมมํ ทสฺสาม ตฺเมหฺหิ
ยํ ยํ ปณฺธิตํ ผลาผลํ อากตํ ตํ ตํ อหฺรธาติ อหฺรธาเปตฺวา
สทฺตเถเนว โชวิตฺวา สยํ ตถาคตสฺส ปตฺเต ปตฺติจฺจาเปสิ ฯ
สตฺถารา ผลาผล ปฏิกฺคฺกหิตมตฺเต เทวตา ทิพฺโพชํ ปกฺกขิปีสุ ฯ
ตาปโส อุทกมฺปิ สยเมว ปุริสาเวตฺวา อทาสี ฯ ตโต
โกชนกิจจํ นิจฺจจาเปตฺวา นิสินฺเน สตฺถริ สพฺเพ อนฺเตวาสิเก
ปกฺโกสิตฺวา สตฺถุ สนฺติเก สารณฺธิยํ กถํ กเถนฺโต นิสีทิ ฯ
สตฺถา ภิกฺขุสงฺฆो อากจฺฉตฺถิ จินฺเตสิ ฯ สตฺถุ จิตฺตํ ฉตฺวา
สทฺสทฺสสมตฺตา ชีณาสวา อากนฺตฺวา สตฺถารํ วณฺทิตฺวา
อญฺจิสฺสุ ฯ

อถ นนฺทตาปโส อนฺเตวาสิเก อามนฺเตสิ ตาตา พุทฺธานํ
นิสินฺนาสนมฺปิ นิจฺจํ สมณสทฺสทฺสสฺสปี อาสนํ นตฺถิ ฯ
ตฺเมหฺหิ อชฺช อุพารํ ภควโต ภิกฺขุสงฺฆสฺส จ สกฺกาโร กาคู
วญฺญติ ปพฺพตปาทโต วณฺณคนฺธสมฺปนฺนานิ ปุปฺพานิ
อหฺรธาติ อห อจินฺเตยฺยตฺตา อิทธิวิสยสฺส เต มุหุตฺเตเนว
วณฺณคนฺธสสมฺปนฺนานิ ปุปฺพานิ อหฺริตฺวา พุทฺธานํ โยชนป-

ปมาณํ ปุ่ปผาสนํ ปญญาเปสํ ๑ อคฺคสาวกานํ ติคาวุตํ ๑
เสสภิกฺขุณํ อพฺตโยชนาทิเกทํ สงฺฆนวกสฺส อุตฺถมตฺตํ ปญญา-
เปสํ ๑ เอวํ ปญฺจตฺเตสฺส อาสเนสฺส นนฺทตาปโส ตถาคตสฺส
ปุ่โรโต อญฺชลิํ ปคฺคยฺห จิโต ฆนฺเต อมฺหากํ ทีฆรตฺตํ
หิตาย สฺขาย อิมํ ปุ่ปผาสนํ อารุญฺห นิสิตถาติ อาห ๑
นิสึทึ ภควา ปุ่ปผาสเน ๑ เอวํ นิสินฺเน สตฺถริ สตฺถ
อาการิ ฌตฺวา ภิกฺขุ อตฺตโน อตฺตโน ปตฺตาสเน นิสึทิสฺส ๑
นนฺทตาปโส มหนตฺตํ ปุ่ปผจฺจตฺตํ กเหตุวา ตถาคตสฺส มตฺถเก
ธารณฺโต อญฺจาสึ ๑ สตฺถา ตาปฺसानํ อยํ สกฺกาโร มหปฺผโล
โหตฺตึ นิโรธสมาปตฺติ สฺมาปชฺชึ ๑ สตฺถ สฺมาปนฺนภาวํ ฌตฺวา
ภิกฺขุปี สฺมาปตฺติ สฺมาปชฺชึสฺส ๑ ตถาคเต สตฺตาทํ นิโรธํ
สฺมาปชฺชิตฺวา นิสินฺเน อนฺตเวาสิกา ภิกฺขาจารกาลे สฺมปตฺเต
วนมฺูลผลาผลิํ ปรีภุญฺชิตฺวา เสสกาเล พุทฺธานํ อญฺชลิํ ปคฺคยฺห
อญฺจิสฺส ๑ นนฺทตาปโส ปน ภิกฺขาจารมฺปิ อคฺคตฺวา ปุ่ปผจฺจตฺตํ
ธารณฺโตเยว สตฺตาทํ ปิติสฺสขเนว วิตินาเมสิ ๑

สตฺถา นิโรธโต วุญฺจาย อรณฺวิหาริองฺเคน ทกฺขิณฺเอยฺงฺเคน
จาติ ทฺวิหิ องฺเกหิ สมนฺนาคตํ เอกํ สาวกํ อิสฺสคณฺสฺส
ปุ่ปผาสนानุโมทนํ กโรหิติ อาณาเปสิ ๑ โส จกฺกวตฺติรณฺโณ
สนฺติกา ปฏฺิลทฺฐมหาลาโภ มหาโยโช วิย ตฺถุจฺจมานโส อตฺตโน
วิสเย ฌตฺวา เตปฺปิฏกํ พุทฺธวจนํ สฺมมสฺสิตฺวา อนฺุโมทนมกาสิ ๑

เล่มที่ 43 สุตตติตฺเถราปทานวณณา หน้า 53

ตสฺส เทสนาวสานเน สตุถา สยํ ชมฺมํ เทเสสิ สตุถุ เทสนา-
วสานเน สพุเพปี จตุจตุตาพีสสทสฺสตาปสา อรหตุตํ ปาปฺณิสฺสุ ฯ
สตุถา เอถ ภิกฺขุโวลิตี หตุถํ ปสาเรสิ ฯ เตสํ ตาวเทว
เกสมสฺสฺสู อนุตฺตราชีสฺสุ ฯ อฏฺฐปริกฺขารรา สรีเร ปฏฺฐิมุกฺกาว
อเหตุสฺสุ ฯ เต สฏฺฐจิวสฺสติกฺกเถรา วิย สตุถารํ ปรีวารยีสฺสุ ฯ
นนฺทตาปโส ปน วิกฺขิตฺตจิตฺตตตาย วิเสถํ นาริกฺกจฺฉิ ฯ ตสฺส
กิริ อรณฺวิหาริตฺเตรสฺส ชมฺมํ โสตุ อารทฺธกาลโต ปฏฺฐาย
อโห วตาทมฺปิ อนาคเต เอกสฺส พุทฺธสฺส สาสเน อิมินา
สาวเกน ลทฺธคฺคณฺ์ ลเกยฺยนฺติ จิตฺตํ อุตฺปาที ฯ โส เตน
วิตกฺเกน มกฺกผลปฏฺฐิเวธํ กาทฺถุ นาสกฺขิ ฯ ตถาคตํ ปน วณฺฑิตฺวา
อณฺชลี ปกฺกยฺห สมฺมุเข จิตฺโต เอวมาห ฆนฺเต เยน ภิกฺขุณา
อิสฺสิณฺสฺส ปุปฺผาสนาณฺุโมทนา กตา โโก นามายํ ตุมฺหากํ
สาสเนติ ฯ อรณฺวิหาริองฺเคน จ ทกฺขิณฺเนยฺยงฺเคน จ เอตทกฺกฏ-
จानํ ปตฺโต เอโส ภิกฺขุติ ฯ ฆนฺเต ยฺวายํ มยา สตุตฺตาหิ
ปุปฺผจฺฉตุตฺตํ ฐาเรณฺเตน สกฺกาโร กโต เตน อธิกาเรณ
อณฺฉํ สมฺปตฺตี น ปตฺถेमิ อนาคเต ปน เอกสฺส พุทฺธสฺส
สาสเน อยํ เถโร วิย ทฺวิหฺงฺเคหิ สมฺนฺนาคโต สาวโก
ภเวยฺยนฺติ ปตฺถณฺ์ อกาสิ ฯ

สตุถา สมฺชฺฉิสฺสฺสตี นฺุ โข อิมสฺส ตาปสฺสฺส ปตฺถนาติ
อนาคตฺสวณฺ์ เปเสตฺวา โอลเณนฺโต กปฺปสฺสทสฺสฺส

อติกกมิตวา สมัชฌนภาวํ ทิสฺวา ตาปส น เต อัย
ปตฺถนา โมฆํ ภวิสฺสติ อนาคเต กปฺปสฺสทสฺสํ อติกกมิตวา
โคตโม นาม พุทฺโธ อุปฺปชฺชิสฺสติ ตสฺส สนฺตึเก สมัชฌิสฺสตีติ
ธมฺมกถํ กเถตฺวา ภิกฺขุสงฺฆปรินฺวโต อากาสํ ปกฺขนฺนุทึ ๑ นนฺท-
ตาปโส ยาว จกฺขุปถํ น สมตฺติกกมตี ๑ ตาว สตฺถุ ภิกฺขุสงฺฆสฺส
จ อลฺลชฺฉี ปคฺคเหตฺวา อฏฺฐจาสิ ๑ โส อปรภาเค กาเลน
กาลํ สตฺถาริ อุปฺสงฺกมิตฺวา ธมฺมํ สฺมุติตฺวา อปริหีนชฺฌาโน ว
กาลํ กตฺวา พุรหฺมโลเก นิพฺพตฺติ ๑ ตโต ปน จูโต อปรานปิ
ปญฺจ ชาตีสตานิ ปพฺพชิตฺวา อารญฺญโกว อโหสิ กสฺสป-
สมฺมาสมฺพุทฺธกาเลปิ ปพฺพชิตฺวา อารญฺญโก หุตฺวา คตฺปจฺจา-
กตฺวตฺตํ ปุเรสิ ๑ เอตํ กิร วตฺตํ อปริปุเรตฺวา มหาสวากภาวํ
ปาปฺถนฺตนา นาม นตฺถิ คตฺปจฺจจากตฺวตฺตํ ปน อากมฺภูจกถาสฺ (๑)
วตฺตตนเยเนว เวทิตฺพํ ๑ โส วิสฺติวสฺสทสฺสทานิ คตฺปจฺจจากตฺวตฺตํ
ปุเรตฺวา กาลํ กตฺวา ตาวตีสทฺเววโลเก นิพฺพตฺติ ๑

เอวํ โส ตาวตีสทฺวเน อปรานฺปิ อุปฺปชฺชนวเสน
ทิพฺพสมฺปตฺตี อนฺภวิตฺวา ตโต จูโต มนุสฺสโลเก อนนฺกสฺตกฺขตฺตํ
จกฺกวตฺตฺติราชา ปเทสราชา จ หุตฺวา อุพาริ มนุสฺสสมฺปตฺตี
อนฺภวิตฺวา อมฺหากํ ภควโต อุปฺปนฺนกาเล สวตฺถึยฺ สุมน-
เสฏฺฐิสฺส เทเห อนาถปิณฺฑิตฺกสฺส กนิฏฺฐโธ หุตฺวา นิพฺพตฺติ ๑
๑ สุมงฺกถ. ๑/๑๖๘ ปปญฺจ ๑/๒๗๑ ๑

เล่มที่ 43 สุกตติเตราปทานวณณา หน้า 55

สุกตติสสุ นามิ อโหสิ ฯ

เตน จ สมเยน อมหากิ ภควา โลเก อุปฺปชฺชิตฺวา
ปวตฺติตฺวธมฺมจโก อนฺนุพฺพเพน ราชคหิ คนฺตฺวา ตตฺถ
เวพฺพนปฺปิกฺคหฺมาทีนํ โลกานุกฺคหิ กโรนฺโต ราชคหิ
อุปนิสฺสาย สีตฺวเน วิหาสิ ฯ ตทา อนาถปิณฺฑิตโก เสฏฺฐิ
สาวตฺถิยิ อฏฺฐจฺฉานกั ภณฺฑิ คเหตฺวา อตฺตโน สหายสฺส
ราชคหเสฏฺฐิโน เกหิ คนฺตฺวา พุทฺธฺอุปฺปาติ สุตฺวา สตฺถาริ
สีตฺวเน วิหรนฺติ อุปฺสงฺกมิตฺวา ปจฺมทสฺสเนเนว โสตาปตฺติมฺเถ
ปตฺติจฺฉาย สตฺถาริ สาวตฺถิ อากมฺนตฺถาย ยาจิตฺวา ตโต
ปณฺจจตฺตปาฬิโยชเน มคฺเค โยชเน โยชเน สตฺสทสฺสปริจฺจาเคน
วิหารเ ปตฺติจฺฉาเปตฺวา สาวตฺถิยิ อฏฺฐกโรสฺสปฺมาณิ เขตฺสฺส
กุมารสฺส อฺยฺยานภูมि โกฏฺฐินฺถาเรน กิณฺติตฺวา ตตฺถ ภควโต
วิหาริ การेतฺวา อทาสิ ฯ วิหารมฺหทิวเส อยิ สุกตฺติกฺกุมฺพโก
อนาถปิณฺฑิตเสฏฺฐินํ สทฺธิ คนฺตฺวา ฐมฺมิ สฺสนฺโต สทฺธิ
ปฏฺฐิตฺวา ปพฺพชฺชิ ฯ โส อุปฺสมฺปนฺโน เทว มาติกา ปคฺฉา
กตฺวา กมฺมฏฺฐจฺฉานิ กถาเปตฺวา อรณฺเณ สมณฐมฺมิ กโรนฺโต
เมตฺตตามานํ นิพฺพตฺเตตฺวา ตํ ปาทกั กตฺวา วิปฺสฺสนํ วฑฺฒเตตฺวา
อรหตฺตํ ปาปุณฺนิ ฯ

โส ฐมฺมิ เทเสนฺโต ยสฺมา สตฺถารา เทสิตฺตนิยาเมน
อโนทิสฺสกั กตฺวา เทเสติ ฯ ตสฺมา อรณฺวิหารินิ อคฺโค นาม

ชาโต ๑ ยสุมา จ ปิณฑาย จรณโต ฆเร ฆเร เมตตา-
ณานํ สสมาปชชิตฺวา วุฏฺฐาย ภิกฺขุํ ปฏิคฺคณฺหาติ เอวํ
ทายนานํ มหปฺพลํ ภวิสฺสตีติ ตสฺมา ทกฺขิณฺเอยานํ อคฺโค
นาม ชาโต ๑ เตน นํ ภควา เอตทคฺคํ ภิกฺขเว มม
สาวกานํ ภิกฺขุณฺํ อรณฺวิหารีณํ ทกฺขิณฺเอยานญจ ยทิตฺถํ สุตฺตีติ (๑)
ทวยงฺกสมนฺนาคเต อคฺคกฺกุจฺจเน จเปสิ เอวมยํ มหาเถโร
อตฺตนา ปุริตปารมีณํ ผลสฺส มตฺถกํ อรหตฺตํ ปตฺวา โลเก
อภิณฺวาโต อภิถกฺขิโต หุตฺวา พหุชนนิตาย ชนปทจาริกํ
จรณโต อนุปฺพุเพน ราชคหํ อคฺมาสิ ๑

ราชา พิมฺพิสาโร เถรสฺส อากมฺนํ สุตฺวา อุปสงฺกมิตฺวา
วณฺทิตฺวา อิเชว ภนฺเต วสถ วสนญฺจานํ โว กริสฺสามิติ
วตฺวา ปกฺกนฺโต วิสฺสริ ๑ เถโร เสนาสนํ อลภนฺโต อพฺโปกาส
วิตินาเมสิ ๑ เถรสฺसानุภาเวน เทโว น วสฺสตี ๑ มนฺุสฺสา
อวฺภูจิตาย อุปทฺทโต รมฺโโย นิเวสนทฺวาเร อุกฺกฏฺฐี อํกํสุ ๑
ราชา เกน นฺุ โข การณฺน เทโว น วสฺสตีติ วิมฺสนฺโต
เถรสฺส อพฺโปกาสวาเสน มณฺเณ น วสฺสตีติ จินฺเตตฺวา ตสฺส
ปณฺณกฺกุฏี การาเปตฺวา อิมิสฺสํ ภนฺเต ปณฺณกฺกุฏี วสถาติ
วตฺวา วณฺทิตฺวา ปกฺกามิ ๑ เถโร กฺกุฏี ปวิสิตฺวา ติน-
สนฺถารเก ปลฺลงฺเกน นิสีทิ ๑ ตทา เทโว โถกํ โถกํ ผุสายติ

๑. อัง. เอก. ๒๐/๑๔๗/๓๑ ๑

เล่มที่ 43 สุตติตฺเถราปทานวณณา หน้า 57

น สมุมาธาร์ อนุปเวจฺจติ ฯ อถ เถโร โลกสฺส อวฺภูจิกภยั
วิธมิตฺตกาโม อตฺตโน อชฺฌตฺติกพาหิรวตฺตูกสฺส ปฺริสฺสยสฺส อภาวั
ปเวเทนุโต จฺจุนา เม กุฏฺฐิกาทิ คาทมาห(๑) ฯ ตสฺสตุโธ เถรคาถายั
วตฺตโตเยว ฯ

กสฺมา ปเนเต มหาเถรา อตฺตโน กุณฺเ ปกาเสนฺตีติ
อิมินา ทีฆเนน อทฺฐนา อนนฺทิกตปฺพุพฺพั ปรมคมฺภีร์ อติวिय สนฺตั
ปณฺธิตํ อตฺตนา อธิคตโลกุตฺตรธมฺมํ ปจฺจเวกฺขิตฺวา ปีติเวค-
สมุสฺสสาหิตอุทานทีปนตฺถํ สาสนสฺส นียฺยานิกภาววิภาวนตฺถลฺลจ
ปรมปฺปิจฺฉา อริยา อตฺตโน กุณฺเ ปกาเสนฺติ ฯ ยถา ตั
โลกนาโธ โพชนเยยฺยานัน อชฺฌมาสยวเสน ทสพลสมนฺนาคโต
ภิกฺขเว ตถาคโต จตฺตเวสารชฺชวิสารโทติอาทินา (๒) อตฺตโน กุณฺเ ปกาเสนฺติ ฯ เอวมยั
เถรสฺส อณฺญาพฺยากรณคาถาปิ อโหสีติ ฯ

เอวํ โส ปตฺตอรหตฺตผลโต ปตฺตเอตทกฺกุฏฺฐาโน จ อตฺตโน
ปฺพุพฺพคมฺภีร์ สริตฺวา โสมนสฺสชาโต ปฺพุพฺพจริตาปทานัน ปกาเสนฺโต
หิมวณฺตสฺสาวีหุเรติอาทิมาย ฯ ตตฺถ หิมวณฺตสฺสชาติ หิมาลย-
ปพฺพตสฺส อวิหุเร อาสนนฺเน สมิเป ปพฺพตปาเท มนุสฺसानัน
คมนาคนสมปฺนเน สยฺจจรณฺฏฺฐาเนติ อตฺตโน ฯ นิสโก นาม
ปพฺพโตติ ปพฺพตานัน เชฏฺฐจฺจตฺตา นามเนน นิสโก นาม เสถมย-
ปพฺพโต อโหสีติ สมฺพนุโร ฯ อสฺสโม สุกโต มยฺหนฺติ ตตฺถ
๑. พุ. เถร. ๒๖/๑๓๘/๑๖๐ ฯ ๒. ม. ม. ๑๒/๑๖๗/๑๔๕ ฯ

ปพฺพเต มยฺหิ วสฺนตฺถาย อสฺสโม อรณฺณวาโส สฺกฺขุ กโต ฯ
กฺขิรตฺตฺถจฺจนทิวาญฺจนวติปริกฺเขปาทิวเสณ สฺนฺทรากาเรน กโตติ
อตุโถ ฯ ปณฺณสาลา สฺมาปีตาติ ปณฺณเหหิ ฉาติตา สาลา
มยฺหิ นิวาสนตฺถาย สฺกฺขุ มาปีตา นิญฺจาปีตาติ อตุโถ ฯ

โกสิโย นาม นามเณติ มาตาปีตฺตฺหิ กตฺนามเชยฺเยน
โกสิโย นาม ฯ อุกฺคตาปโน ปากฺกฺตโป โฆรตโป ฯ เอกากิโย
อณฺเณสฺ อภาวา อหิ เอว เอโก ฯ อทุติโย ทฺถิตฺตาปสรฺหิโต
ชฺฐิโถ ชฺฐาธารี ตาปโส ตทา ตสฺมี กาเล นิสฺเส ปพฺพเต
วสามิ วิหฺรามีติ สมฺพนฺโร ฯ

ผลิ มฺลลจฺ ปณฺณณฺจ น กฺขฺชามิ อหิ ตทาติ ตทา
ตสฺมี นิสฺสปพฺพเต วสฺนกาเล ตินฺชฺชุกาหิผลิ(๑) มฺพาลาหิมฺลฺ
การปณฺณาหิปณฺณณฺจ รุกฺขโต โอจฺนิตฺวา น กฺขฺชามิติ
อตุโถ ฯ เอว สติ กถิ ชิวตีติ ตํ ทสฺเสนฺโต ปวตฺตํ ว
สุปาตาหนฺติ อาห ฯ ตตฺถ ปวตฺตํ สยเมว ชาติ สฺปาติ อตฺตโน
ธมฺมตฺถาย ปติติ ปณฺณาหิกํ นิสฺสสาย อาหาริ กตฺวา อหิ
ดาวเท ตสฺมี กาเล ชิวามี ชิวิกํ กปฺเปมิติ สมฺพนฺโร ฯ
ปวตฺตปณฺชฺชูปณฺณานีติ วา ปาโจ ตสฺส สยเมว ปติตานิ
ปณฺชฺชูปณฺณานิ รุกฺขปตฺตานิ อุปนิสฺสสาย ชิวามีติ อตุโถ ฯ

นาหิ โกเปมิ อาชีวนฺติ อหิ ชิวิตํ จชมาโนปี ปริจฺจกํ
๑. ตินฺชฺชุกาหิผลนฺติปี จ ตินฺชฺชุกาหิผลนฺติปี จ ฯ

เล่มที่ 43 สุตฺตฺตฺเถราปทานวณณา หน้า 59

กฺรุมานปี ตณฺหาวเสน ผลมฺลทาอาหารปริเยสนาย สมฺมาอาชีวี
น โกเปมิ น นาเสมีติ สมฺพนุโธ ฯ อาราเชมิ สกั จิตฺตฺนฺติ
สกั จิตฺตํ อตฺตโน มนั อปฺปิจฺจตฺตาย สนฺตฺตฺตฺจฺจยา จ อาราเชมิ
ปฺสาเทมิ ฯ วิวชฺเชมิ อนฺสณฺนฺติ เวชชกมฺมทฺตกมฺมาทิวเสน
อนฺสนั อยฺยตฺตฺปริเยสนั วิวชฺเชมิ ทฺร กโรมิ ฯ

รากฺุปลัหิตั จิตฺตฺนฺติ ยทา ยสฺมี กาเล มม ราเคน
สมฺปยฺยตฺตํ จิตฺตํ อฺปฺปชฺชติ ตทา สยเมว อตฺตนาเยว ปจฺจเวกฺขามิ
ณฺาณน ปฏฺิเวกฺขิตฺวา วิโนเทมิ ฯ เอกฺกโค ตั ทเมมฺหนฺติ
อหั เอกฺสฺมี กมฺมฏฺจฺจานารมฺมณฺ เอกฺโค สฺมาหิตฺโต ตั รากจิตฺตํ
ทเมมิ ทมนั กโรมิ ฯ

รชฺชเส (๑) รชฺชนิเย จาติ รชฺชนิเย อลฺลียิตฺตฺตฺเพ รุปา-
รมฺมณาทิวตฺตฺตฺสฺมี รชฺชเส อลฺลีนฺ อสิ ภาวสิ ฯ ทฺสฺสฺนิเย จ
ทฺสฺสเสติ ทฺสฺสิตฺตฺตฺเพ โทสกรณฺวตฺตฺตฺสฺมี ทฺสโก อสิ ฯ มฺยฺหเส
โมหนิเย จาติ โมหิตฺตฺตฺเพ โมหกรณฺวตฺตฺตฺสฺมี โมยฺหสิ มฺุโพห
อสิ ภาวสิ ฯ ตฺสฺมา ตฺวํ วนา วนโต อรณฺณวาสโต นิกฺขมฺสฺส
อปฺลจฺจฺจาหิตี เอวํ อตฺตानั ทเมมีติ สมฺพนุโธ ฯ

ติมฺพฺรฺสทกฺวณฺณาโกติ สฺวณฺณติมฺพฺรฺสทกฺวณฺณาโก ชมฺโพหนท-
สฺวณฺณวณฺณโณติ อตฺโต ฯ เสสั สฺวิณฺณเยยฺยเมวาทิ ฯ

สุตฺตฺตฺเถราปทานวณณา นิฏฺจิตฺตา

อุปวาณตเถราปทานวณณา

ปทุมุตโตโร นาม ชินฺตืออาทิกํ อายสุมโต อุปวาณตเถรสฺส
อปทานํ ฯ

อยมฺปายสฺมา ปุริมพฺพุเชสฺส กตาริการุ ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏฺฐปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจันฺนโต ปทุมุตฺตรสฺส ภควโต
กาลเถ ทลิตฺทกฺกุเล นิพฺพตฺตติตฺวา วิณฺณตํ ปตฺโต ภควติ ปรีนิพฺพุเต
ตสฺส ธาตุํ กเหตุวา มนุสฺสเทวานาคกรุพฺภุมภณฺฑทฺยกฺขณฺธพฺเพหิ
สฺตฺตรตฺนเมเย สฺตฺตโยชนิกเถ ฐเป กเต ตตฺถ สุโรตฺตํ อตฺตโน
อุตฺตรสาฎกํ เวพฺพเค ลกฺเขตฺวา อาพนฺธิตฺวา ฐํ กตฺวา ปุชฺ
อกาลิ ฯ ตํ กเหตุวา อภิสมฺมตโก นาม ยกฺขเสนาปติ เทเวหิ
เจตฺยปฺุชารกฺขณฺตํ จปีโต อทิสฺสमानกาโย ตํ อากาเส
ธารนฺโต เจตฺยํ ติกฺขตฺตํ ปทกฺขิณฺณํ อกาลิ ฯ โส ตํ ทิสฺวา
ภิกฺขุโยโส มตฺตตาย ปสนฺนมานโส หุตฺวา เตน ปุณฺณกมฺเมน
เทวมนุสฺสเสสฺส สฺสสรนฺโต อิมสฺมี พุทฺธบุปฺปาเท สาวตฺถิยํ พุราหุณฺณ-
กฺกุเล นิพฺพตฺตติตฺวา อุปวาณตฺติ ลทฺธนาโม วยปฺปตฺโต เชตวน-
ปฏิกฺคหณฺเ พุทฺธานุภาวํ ทิสฺวา ปฏฺฐิตทฺธสทฺธโร ปพฺพชิตฺวา
วิปฺสสนาย กมฺมํ กโรนฺโต อรหฺตตํ ปตฺวา ฉพฺภิกฺขุโย อโหสิ ฯ
ยทา ภควโต อผาสฺ อโหสิ ตทา เถโร อุโณหฺทกํ ตถารูปี
ปานกณฺจ เกสชฺชํ ภควโต อุปนาเมสิ ฯ เตนสฺส สฺตฺถุโน
โรโค วุปฺสมิ ฯ ตสฺส ภควาอนุโมทนํ อกาลิ ฯ

เล่มที่ 43 อุปวาณตเถราปทานวณณา หน้า 61

เอว โส ปตตอรหตตผลโต อธิคตเอตทกุกุจจาโน อตตโน
ปุปพกมมัม สริตฺวา โสมนสฺสวเสน ปุปพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต
ปทุมุตฺตโร นาม ชิโนติอาทิมหา ฯ ตตฺถ สพฺเพสํ โลกียโลกุตฺตร-
ธมฺมานํ ปารคฺช ปรีโยสานํ นิพฺพานํ คโต ปตฺโต ปทุมุตฺตโร
นาม ชิโน ชิตฺปญฺจมาโร ภควา อคฺคิกฺขนฺโห อิว ฉพฺพณฺณา
พฺพุทฺธรํสีโย ชลิตฺวา สพฺพโลกํ ธมฺมปชฺโชเคน โสภาเสตฺวา
สมฺพทฺโห สฺกุจฺจ พฺทฺโห อวิชฺชานิทฺทูปคตฺตาย ปชฺชาย สวาสนาย
กิลฺลสฺนิตฺททาย ปฏฺิพฺทฺโห วิกสิตฺตเนตฺตปงฺกโช ปรีนิพฺพุโต
ขนฺธปรีนิพฺพานเนน นิพฺพุโต อทสฺสนํ คโตติ สมฺพนฺโห ฯ

ขงฺฆาติ เจตฺยกรณฺกาลเ อฺปจฺฉินิตฺทพฺพานํ อิกฺกุจกานํ
จปนตฺถาย นิพฺนุชฺชิตฺมานโสปานปนฺติ ฯ (๑)

สุโขตํ รชเกนาหนฺติ วตฺถโหวเกน ปรีเสน สฺกุจฺจ โหวิตํ
สุวิสุทฺธกตํ อุตฺตเรยฺยปฏฺิ มม อุตฺตรสาณฺกํ อหํ เวพฺพเก ลกฺกิตฺวา
ธชฺชํ กตฺวา อุกฺกขิปี อมฺพเร อากาเส อฺสฺสาเปสินฺติ อตฺถโธ ฯ
เสสํ สุวิญญฺเยยฺยเมวาทิ ฯ

อุปวาณตเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

๑. ย. ปาสาณปนฺติ ฯ

ติณิสรณคมนิยตุเถราปทานวณณา (๑)

นกร พนฺธุมติยาติอาทิกํ อายสุมโต ติสรณคม-
นิยตุเถรสฺส อปทานํ ฯ

อยมปี ปริมพฺพุเชสฺส กตาทิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏูปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจินฺนโต วิปฺสฺสิสฺส ภควโต
กาเล พนฺธุมตีนกรे กุลเคเห นิพฺพตฺติตฺวา อนฺธมาตาปีตโร
อุปฺภูจาสี ฯ โส เอกทิวสํ จินฺเตสิ อหํ มาตาปีตโร อุปฺภูจหนฺโต
ปพฺพชิตฺตํ น ลภามิ ยนฺนุนาหํ ติณิ สรณานิ คณฺหิสฺสามิ
เอวํ ทุกฺคฺคิตโต โมเจสฺสามิตี นิสกํ นาม วิปฺสฺสิสฺส ภควโต
อฺกฺกสวากํ อุปสงฺกมิตฺวา ติณิ สรณานิ คณฺหิ ฯ โส ตานิ
วสฺสสทสฺสหาสนานิ รกฺขิตฺวา เตเนว กมฺเมเน ตาวตีสภวเน
นิพฺพตฺโต ตโต ปริ เทวมนฺนุเสสฺส สฺสรนฺโต อุภยสมฺปตฺติโย
อนฺภวิตฺวา อิมสฺมี พุทฺธูปฺปาเท สวตฺถินกรे มหาสาลกฺุเล
นิพฺพตฺโต วิญฺญุตํ ปตฺโต สตฺตวสฺสสิโก ว ทารเกหิ ปริวฺโต
เอกํ สงฺฆารามํ อคฺมาสี ฯ ตตฺถ เอโก จีณาสวตฺถโร ตสฺส
ธมฺมํ เทเสตฺวา สรณานิ อทาสี ฯ โส ตานิ กเหตุวา ปุพฺเพ
อตฺตโน รกฺขิตานิ สรณานิ สริตฺวา วิปฺสฺสนํ วทฺธเมตฺวา
อรหตฺตํ ปาปุณฺนิ ฯ ตํ อรหตฺตปฺปตฺตํ ภควา อุปสมฺปาเทสี ฯ

โส อรหตฺตปฺปตฺโต อุปสมฺปนฺโน หุตฺวา อตฺตโน ปุพฺพ-
๑. ม. ติณิสรณคมนิยตุเถราปทานวณณา ฯ

เล่มที่ 43 ปณจสีลสมาทานิยตุเถราปทานวณณา หน้า 63

กมมํ สริตฺวา โสมนสุสวเสน ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต
นคเร พนฺธุมตฺติยาตฺตอภิมายํ ๑ ตตฺถ มาตุ อุปฺภูจฺจาโก อหฺนฺติ
อหํ มาตาปิตฺตุนํ อุปฺภูจฺจาโก ภรโก (๑) พนฺธุมตฺตฺนคเร อโหสิณฺติ
สมฺพนฺนุโ ๑

ตมฺนุชการปฺปิตฺตาทิ โมหนุชการเรน ปฺปิตฺตา ฉาทิตา ๑
ตฺติวิชคฺคฺสิหิ ทฺยฺหเรตฺติ รากคฺคฺกิตฺตสคฺคฺกิตฺตโมหคฺคฺกิตฺตสงฺขาเตหิ ตฺติหิ อคฺคฺกิตฺติ
ทฺยฺหเร ทฺยฺหนฺติ สพฺเพ สตฺตฺตาทิ สมฺพนฺนุโ ๑

อภฺจฺ เหตุ ลภามนฺนฺติ อภฺจฺ การณานิ สุขสฺส
ปจฺจยภฺจฺตานิ การณานิ ลภามิ อหฺนฺติ อตฺถโ ๑ เสถํ
สุวิญญฺเยยฺยเมวาทิ ๑

ติสรณคฺคฺมนิยตุเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ๑

ปณจสีลสมาทานิยตุเถราปทานวณณา

นคเร จนฺตฺวาตฺติยาตฺตอภิกํ อายสุมฺโต ปณจสีลสมาทานิยตุ-
เถรสฺส อปทานํ ๑

อยมฺปิ ปุริมพฺพุทฺเธสุ กตฺตาธิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏฺฐปฺนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปฺจินฺนฺโต อโนมทฺสฺสิสฺส ภควฺโต
กาลา เอกสฺมิ กุเล นิพฺพตฺโต ปุริมภเว กตฺตาสถกมฺมานุรูปเณ
ทลิตฺตฺโต หุตฺวา อปฺปนฺนปานโกชโน ปเรสํ ภตฺติ กตฺวา จีวนฺโต
๑. ยฺ. สรโณ ๑

ลัสาเร อาทินว ฌตฺวา ปุพฺพชิตฺตกาโมปิ ปุพฺพชฺช อลภมาโน
อโนมทสฺสิสฺส ภควโต สวากสฺส นิสภตฺตเถรสฺส สนฺติเก
ปญฺจ สิกฺขาปทานิ สมาทึยฺฯ ที่มายุกกกาลे อุปฺปนฺนตฺตา
วสฺสสทหฺสฺसानิ ลีลํ ปรีปาเลสิฺฯ เตน กมฺเมน โส
เทวมนุสฺเสสฺส ลัสนฺโต อิมสฺมี พุทฺธูปฺปาเท เวสาลียฺ มหาโภค-
กุเล นิพฺพตฺโตฯ มาตาปิตโร ลีลํ สมาทึยฺนฺเต ทิสฺวา อตฺตโน
ลีลํ สริตฺวา วิปฺสฺสนํ วฑฺฒเตตฺวา อรหฺตฺตํ ปตฺวา ปุพฺพชฺชฺฯ

โส อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺสชาโต อุทาน-
วเสน ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต นลเร จนฺทวติยาติ-
อาทิมานฺฯ ภตโก อาสํ ททาติ ตทา มม ปุญฺญกรณกาลे
อํ ภตโก ภติยา กมฺมการโก อาสิ อโหสิฺฯ ปรกมฺมายน
ยฺตฺโตติ ภติยา ปเรลํ กมฺมกรณเ आयฺตฺโต โยจฺติ โอภาสา-
ภาเวน ลัสาเรโต มุจฺจนตฺถาย อํ ปุพฺพชฺชํ น ลภามิฯ

มหนฺชการปิตฺตาติ มหนฺเตหิ กิเลสนฺชการเหหิ ปิตฺตา
ลัวฺตฺตา ถกิตาฯ ติวริชฺคฺคิหิ พฺยฺหเรติ นรคคฺคิเปตคฺคิลัสาเรคฺคิ
สงฺขาเตหิ ตีหิ อคฺคิหิ พฺยฺหนฺติฯ อํ ปน เณน อุปาเยน
เณน การเณน วิสฺยฺตฺโต ภเวยฺนฺติ อตฺโตฯ

เทยฺชมฺโม อนฺนปานาทิตาทพฺพยฺตฺตํ วตฺถุ มยฺหํ นตฺถิ
ตสฺสาภาเวน อํ วราโก พุทฺธิโต ภตโก ภติยา ชีวนโก
๑. ม. กมฺมการโกฯ

เล่มที่ 43 อนนัสสาวกตเถราปทานวณณนา หน้า 65

ยมนุนาหิ ปณจสิลั รกขเยยั ปรีปุรยนติ ปณจสิลั สมหาธิยิตวา
ปรีปุเรนุโต ยมนุน รกขเยยั สาธุกั ภาททกั สุนทริ กตวา
ปรีปาเลยุนติ อตุโถ ๑

สุวาหิ ยสมนุภวินติ โส อหิ เทวมนุสเสสุ มหนตติ ยลั
อนุกวี เตลั สีลันนั วาหสา อานุกาเวนาติ อตุโถ ๑
กปโปโกภิมปิ เตลั สีลันนั ผลั กิตเตนุโต เอกโกภุจาสเมว
กิตตเย ปากภูั กรยยุนติ อตุโถ ๑ เสลั สุวิญญेยเมววาติ ๑
ปณจสิลสมาทานियตเถราปทานวณณนา นิฏฐิตา ๑

อนนัสสาวกตเถราปทานวณณนา

สุวรรณวณณั สมพุทฐนติอาทิกั อายสมโต อนนัสสาวกต-
เถรสส อปทานั ๑

อยมปิ ปุริมพุทฐเสสุ กตาทิกาโร ตตถ ตตถ ภเว
วิวญญูปนิสฺสยานิ ปุณณานิ อุปจिनฺโต สิทฺฐตถสฺส ภควโต
กาเล เอกสมิ์ กุลเคเห นิพุพฺตโต ปิณฺฑาย จรณตํ ทวตฺตีส-
มหาปุริสลกฺขณพฺยามปฺปภามณฺขลอปฺโสภิตํ ภควนฺตํ ทิสฺวา
ปสนฺนมานโส ภควนฺตํ นิมนฺเตตฺวา เคหิ เนตฺวา วรอนน-
ปาเนน (๑) สนฺตปฺเปตฺวา สมฺปวาเรตฺวา โภเชสิ ๑ โส เตเนว
จิตฺตปฺปสาเทน ตโต จโต เทวโลกे นิพุพฺตติตฺวา ทิพุพสมฺปตฺตี
๑ ย. มธฺรอนนปาเนน ๑

อนุกวิตวา ตโต อปราปริ เทวมนุสฺสสมฺปตฺติโย อนุกวิตวา
อิมสฺมี พุทฺธูปฺปาเท เอกสฺมี กุเล นิพฺพตฺโต สาสเน ปสฺสีทิตฺวา
ปพฺพชิตฺวา วิปสฺสนํ วทฺเตตฺวา อรหตฺตํ ปาปฺณิ ฯ โส ปุพฺเพ
กตฺปฺลฺยณามวเสน อนฺนํสํสวากตฺเถโรติ ปากฺกฺขนาโม อโหสิ ฯ

โส อปรภาเค อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺสชาโต
เอวํ มยา อิมินา ปฺลฺยณสมฺภารานุกาเวน ปตฺตํ อรหตฺตนฺติ
อตฺตโน ปุพฺพจริตาปทานํ อุตานวเสน ปกาเสนฺโต สฺวณฺณ-
วณฺณนฺติอาทิมาย ฯ ตตฺถ สฺวณฺณสฺส วณฺโณ วีย วณฺโณ
ยสฺส ภกฺวโต โสยํ สฺวณฺณวณฺโณ ตํ สฺวณฺณวณฺณํ สมฺพุทฺธํ
สิทฺธตฺถนฺติ อตฺโต ฯ กจฺจนฺตํ อนฺตรปฺณเฑติ เวสฺसानํ อापณฺ-
ปนฺตินํ อนฺตรวិธิยํ กจฺจมานํ ฯ กณฺจนฺคฺมิย สงฺกาสนฺติ สฺวณฺณ-
ไตรณฺสทิสํ พาทฺตีสฺวารลฺกฺขณํ ทฺวตฺตีสฺวารลฺกฺขณฺเหหิ สมฺปนฺนํ
โลกปฺชฺโชตํ สกฺลโลกทึปฺภุตํ อปฺปเมยฺยํ ปฺมาณวิริหิตํ อโนปมํ
อุปฺมาวิริหิตํ ชฺฐินฺธฺรํ ปภาธารํ นิลปีตาทิณฺพพฺพณฺนพุทฺธฺรสิโย
ธารกํ สิทฺธตฺถํ ทิสฺวา ปรมํ อุตฺตมํ ปีตํ อลคฺถํ อลภินฺติ
สมฺพนฺโธ ฯ เสสํ สุวียนฺนฺเยยฺยเมวาทิ ฯ

อนฺนํสํสวากตฺเถราปทานวณฺณา นิฏฺฐิตา ฯ

รูปท่ายกตุเถราปทานวณณา

สีทุทธตตสส ภควโตติอาทิกั อายสมุโต รูปท่ายกตุเถรสส
อปทานั ฯ

อยมปิ ปุริมพุทฺธเสสุ กตาทิกาโร ตตถ ตตถ ภเว
วิภูฏูปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจันนุโต สีทุทธตตสส ภควโต
กาลเ กุลเคเห นิพฺพตฺโต สีทุทธเถ ภควติ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา
ตสส ภควโต คนฺธกฺขียํ จนนฺนากรุกาพานุสาริอาทินา กเตหิ
อนเเกหิ รูปเปหิ รูปปุชฺช อกาสิ ฯ โส เตน ปุณฺณเณ เทเวสุ
จ มนุสฺเสสุ จ อุภยสมปฺตติโย อนุกวนฺโต นิพฺพตฺตนิพฺพตฺต-
ภเว ปุชฺชนิโย หุตฺวา อิมสฺมี พุทฺธรูปปาเท เอกสฺมี กุลเคเห
นิพฺพตฺโต ปุณฺณสมภารานุภาเวน สาสเน ปพฺพชิตฺวา วิปฺสสนํ
วทฺธเมตฺวา อรหตฺตํ ปตฺวา กตรูปฺปชาปุณฺณตฺตา นามน
รูปท่ายกตุเถโรติ สพฺพตฺถ ปากโฏ ฯ โส ปตฺตอรหตฺตผลโ
อตุตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺสชาโต ปุพฺพจริตาปทานํ
ทสฺเสนฺโต สีทุทธตตสส ภควโตติอาทิมหา ฯ สีทุโธ ปริปุณฺโณ
สพฺพพฺลนฺตลฺลวณาทิกุณฺสงฺขาโต อตุโธ ปโยชนํ ยสฺส ภควโต
โสยํ สีทุทธโธ ตสส สีทุทธตตสส ภควโต ภคฺยาทิกุณฺวณตสส
โลกเชฏฺฐสส สกฺลโลกุตฺตมสฺส ตาทิโน อิกฺขจันนิกฺขเจสุ ตาทิสสส
อจลสภาวสฺสาติ อตุโธ ฯ เสสิ อตุตฺตานเมวาทิ ฯ

รูปท่ายกตุเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

ปุลินปุชกตุเถราปทานวณณา

วิปสุตีสสุส ภควโตติอาทิกิ อายสมโต ปุลินปุชกตุเถรสสุส
อปทานิ ฯ

อยมปิ ปุริมพุกุเชสุ กตาทิกาโร ตตุถ ตตุถ ภเว
วิภูฏูปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจันนุโต วิปสุตีสสุส ภควโต กाल
เอกสมิ กุเล นิพฺพตฺโต สาสเน ปสนฺนจิตฺโต เจตियฺกณ-
โพธิยฺกณฺเส ปุราณวาลุกิ อปเนตฺวา นว มุตฺตาทลสทิส-
ปณฺฑทรปุลินิ โอกิริตฺวา มาฬกิ อลงฺกริ ฯ เตน กมฺเมน โส
เทวโลเก นิพฺพตฺโต ตตุถ ทิพฺเพหิ รตนฺหิ วิชฺโชตฺมาน
อนกโยชเน กนกวิมาน ทิพฺพสมฺปตฺตี อนุภวิตฺวา ตโต จุโต
มนุสฺสโลเก สตฺตรตนสมฺปนฺโน จกฺกวตฺตี ราชา หุตฺวา มนุสฺส-
สมฺปตฺตี อนุภวิตฺวา อปฺราปฺริ สฺสรนฺโต อิมสมิ พุทฺธบุปฺปาเท
วิภวสมฺปนฺเน เอกสมิ กุเล นิพฺพตฺโต สาสเน ปสนฺโน
ปพฺพชิตฺวา วิปฺสฺสนิ วพฺพเมตฺวา อรหตฺตํ ปาปุณฺนิ ฯ โส อตฺตโน
กตปุณฺณนามสทิสฺเสน นามเน ปุลินปุชกตุเถโรติ ปากโณ ฯ

โส อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺสชาโต ปุพฺพ-
จริตาปทานิ ทสฺเสนโต วิปสุตีสสุส ภควโตติอาทิมาน ฯ ตตุถ
วิวิธํ ปสฺสตีติ วิปฺสฺสี วิวิจฺจ ปสฺสตีติ วา วิปฺสฺสี วิวิธ
อตฺตตฺต
โวหารปรมตฺต
ปสฺสตีติ วา วิปฺสฺสี ตสฺส วิปสุตีสสุส

โพธิยา ปาทปุตฺตเม อุตฺตเม โพธิรุกขมณฺฑลมาพเก ปุราณปฺลีนํ
วาลุกํ ฉพฺพเตตฺวา สฺวุชฺชํ ปณฺฑริ ปฺลีนํ อากิรี สฺนุถรี ฯ เสสํ
สุวิญญฺเยยฺยเมวาทิ ฯ

ปฺลีนปฺชกตฺเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

อุตฺติยตฺเถราปทานวณณา

จนฺทภาคา นทีตีเรติอาทิกํ อายสฺมโต อุตฺติยตฺเถรสฺส (๑)
อปทานํ ฯ

อยมฺปิ ปุริมพฺพุตฺเตสฺส กตาทิการิ ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏฺฐปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อฺปจฺฉินฺนโต สิทฺถตฺถสฺส ภควโต
กาเล จนฺทภาคานทึยํ สสฺสุมาโร (๒) หุตฺวา นิพฺพตฺโต นทีตีรี
อฺปคตํ ภควนฺตํ ทิสฺวา ปสฺนุนจิตฺโต ปารี เนตฺถกาโม
ตีรสมิเปยฺเว นิปฺชชฺชิตฺวา ภควา ตสฺส อนฺนํมฺปาย ปิฏฺฐิจฺฉิ ปาทะ
จเปสฺสิ ฯ โส ตฺถุจฺจ อฺทกฺโข ปิตฺติเวเคน มหุสฺสาโห หุตฺวา
โสตํ ฉินฺนทฺนโต สีมฺเณ ชเวน ภควนฺตํ ปรีตีรี เนสฺสิ ฯ ภควา
ตสฺส จิตฺตปฺปสาทํ ฌตฺวา อยํ อิทฺโต จูโต เทวโลเก
นิพฺพตฺติสฺสตี ตโต ปฏฺฐจาย สุกฺคีสฺสเยว สํสรฺนโต อิทฺโต
จตฺนุนฺนตฺติกปฺเป อมตํ ปาปฺณิสฺสตีตี พฺยากริตฺวา ปกฺกามิ ฯ

โส ตถา สุกฺคีสฺสเยว สํสรฺนโต อิมสฺมี พุทฺธปฺปาเท
๑ สี. อุตฺตริยตฺเถรสฺส ฯ ๒ ม. สฺสุมาโร ฯ เอวมฺปรีปิ ฯ

สาวตถิย อณตตรสส พุราหุณสส ปุตุโต หุตฺวา นิพฺพตฺติ ฯ
อฺตฺตโยตฺตส นามํ อํกฺสฺ ฯ โส วยปฺปฺตฺโต อมตํ ปรีเยสฺสํมิตฺติ
ปรีพฺพชโก หุตฺวา เอกทิวสํ ภควนฺตํ ทิสฺวา อฺปฺสงฺกมิตฺวา
วนฺทิตฺวา ฆมฺมํ สุตฺวา ปฏฺฐิตทฺชสทฺโธ หุตฺวา สาสเน ปพฺพชิตฺวา
สึลทฺฏฺจึนํ อวิโสธิตตฺตา วิเสสํ นิพฺพตฺเตตฺตํ อสฺกโกนฺโต อณฺณํ
ภิกฺขุํ วิเสสํ นิพฺพตฺเตตฺวา อณฺณํ พฺยัคโรนฺตํ ทิสฺวา สตฺถาริ
อฺปฺสงฺกมิตฺวา สงฺเขเปน โอวาทํ ยาจิ ฯ สตฺถาปี ตสฺส
ตสฺสมาติห ตฺวํ อฺตฺตยิ อาทิเมว วิโสเชหิตฺติอาทินา (๑) สงฺเขเปเนว
โอวาทํ อทาสิ ฯ โส สตฺถุ โอวาทฺเจตฺวา วิปฺสฺสนํ อารภิ ฯ
ตสฺส อารทฺชวิปฺสฺสกสฺส อาพาโธ อฺปฺปฺชฺชิ ฯ อฺปฺปฺนฺเน อาพาเช
ชาตสฺสเวโค วีริยารมฺภวตฺถุํ ฉตฺวา วิปฺสฺสนํ วทฺฺเชตฺวา อรหตฺตํ
ปาปฺณิ ฯ

เอวํ โส กตสมฺภารานฺรูเปน ปตฺตอรหตฺตผลโล อตฺตโน
ปฺพพฺภมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺสชาโต ปฺพพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต
จฺนุทภาคานทิตฺเรติอาทิมาท ฯ ตตฺถ จฺนุทภาคานทิตฺเรติ ปรีสุทฺธ-
ปณฺฑิตฺรปฺปฺลิตฺตเลหิ จ ปภาสมฺปฺนฺนปฺสนฺนมฺมฺโรทกปรีปฺปฺณฺณตฺย
จ จฺนุทปฺปภากรณสฺสสึริกาภานทฺมานา สทฺทํ กุรฺมฺนา
คจฺจตฺติ จฺนุทภาคานทิตฺสสา จฺนุทภาคานทิตฺยา ตฺเร สฺสุมาโร
อโหสิณฺติ สมฺพนฺโธ ฯ ตตฺถ สสฺสุมาโรติ ขุทฺทกมจฺจคฺคฺมฺเพ
๑ ส. มหา. ๑๕/๗๕๐/๒๒๑ ฯ

ขณฺหาขณฺหิกํ กโรนุโต มาเรตีติ สสสุมาโร จณฺทมจฺโ
กมุภีโลติ อตุโถ ฯ สโกชนปฺสุโตหนฺติ อหํ สโกชนเ สกโกจเร
ปฺสุโต พุยาวิญฺเ ฯ นทิตฺตํ อจฺจนฺติ ภควโต อากมนกาล
อหํ นทิตฺตํ อจฺจํ ปตฺโตมฺหิ ฯ

สิทฺตฺโต ตมฺหิ สมเยติ ตสฺมี มม ติตฺถกมนกาล
สิทฺตฺโต ภควา อจฺจปฺกฺกโล สพฺพสฺสฺเตสุ เขญฺโจ เสญฺโจ
สยมฺภู สยมเว ภูโต ชาโต พุทฺธภูโต โส ภควา นทิตฺตกาโม นทิตฺ
อุปาสมิ ฯ

เปตฺติกํ วิสยํ มยฺหนฺติ มยฺหํ ปิตฺตปิตามหาทีหิ ปรมฺปรานิตฺ
ยทิตฺ สมฺปตฺตสมฺปตฺตมฺหานุภาวานํ ตรณฺนฺติ อตุโถ ฯ

มม อจฺจชฺชนํ สุตฺวาติ มยฺหํ อจฺจชฺชนํ อารารณํ สุตฺวา
มฺหามฺนิ ภควา อภิรฺหิติ สมฺพนฺโธ ฯ เสสํ อุตฺตานตฺถเมวาติ ฯ
อุตฺตยฺตเถราปทานวณณา นิฏฺจिता ฯ

เอกขลิกตเถราปทานวณณา

สุวณฺณวณฺณนฺติอาทิกํ อายสฺมโต เอกขลิกตเถรสฺส
อปทานํ ฯ อยมฺปิ ปุริมฺพุทฺเธสุ กตาริกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิญฺญฺปนฺนสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจฺฉินฺนุโต วิปฺสฺสิสฺส ภควโต กาล
เอกสฺมี กุลเคเห นิพฺพุโต วิญฺญฺตํ ปตฺโต รตนตฺตเย ปสนฺโน

ปิณฑาย จรนต์ วิปสฺสึ ภควนต์ ทิสฺวา ปสนฺนมานโส อณฺชลิ
ปคฺคเหตฺวา อฏฺฐาสิ ฯ โส เตน ปุณฺณกมฺเมเน เทวมนุสฺเสสฺสุ
สัสนฺโต สพฺพตฺถ ปุชฺณีโย หุตฺวา อุกฺขสมฺปตฺติโย อนุกฺขวิตฺวา
อิมสฺมึ พุทฺธูปปาเท วิภวสมฺปนฺเน กุเล นิพฺพตฺติตฺวา สาสเน
ปสิทิตฺวา ปพฺพชิตฺวา วิปสฺสนํ วฑฺฒเตตฺวา อรหตฺเต ปตฺติฏฺฐาสิ ฯ
ปุพฺเพ กตปุณฺณวเสน เอกณฺชลิทฺถโรติ ปากโฏ ฯ

โส อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา ตํ หตฺตเต อามลํ วีย
ทิสฺวา อุทานวเสน ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต สุวณฺณ-
วณฺณนฺติอาทิมาห ฯ วิปสฺสึ สตฺถวาหคฺคนฺติ วาณิเช กนฺตารา
วหฺติ ตาเรตฺติ สตฺถวาโห ฯ วาพกนฺตารา โจรกนฺตารา
ทฺพภิกฺขกนฺตารา นิรุทกนฺตารา ยกฺขกนฺตารา ยกฺขกนฺตารา อปฺปภกฺข-
กนฺตารา จ ตาเรติ อุตฺตาทเรติ ปตาเรติ นิตฺตาทเรติ เขมฺนตฺถมฺมึ
ปาเปตฺติ อุตฺโต ฯ โภ โส วาณิเชชฺชฏฺฐโก ฯ สตฺถวาหสทิสฺตฺตา
อยมฺปิ ภควา สตฺถวาโห ฯ ตถา หิ โส ติวริ โโพธิ ปตฺถยฺนเต
กตปุณฺณสมฺภาวเร สตฺเต ชาติกนฺตารา ชรากนฺตารา พฺยาธิ-
กนฺตารา มรณกนฺตารา โสภปริเทวทฺถกฺขโทมนสฺสุปายาส-
กนฺตารา จ สพฺพสฺมา สัสนฺตารา จ ตาเรติ อุตฺตาทเรติ
ปตาเรติ นิตฺตาทเรติ นิพฺพานถลํ ปาเปตฺติ อุตฺโต ฯ สตฺถ-
วาโห จ โส อคฺโค เสฏฺโฐ ปชาโน จาติ สตฺถวาหคฺโค
ตํ สตฺถวาหคฺคํ วิปสฺสึ สมฺพุทฺธนฺติ สมฺพนฺโห ฯ นรฺวรํ

วินายกนฺติ นรานํ อนฺตเร อสฺสิตปรกฺกโมติ นรวิโร ตํ ฯ
วิเสเสน กตฺปฺลฺลสมฺภาเร สตฺเต เนติ นิพฺพานปฺริ ปาเปตีติ
วินายโก ตํ ฯ

อหนฺตทมนํ ตาทินฺติ รากโทสโมหาทิกิเลสสมฺปยุตฺตตฺตา-
กายวฺจิมโนทฺวารเห อหนฺเต สตฺเต ทเมตีติ อหนฺตทมนโน ตํ ฯ อิกฺขฺยานิกฺขเจสุ อกมฺปิยดาที
คุณฺยฺตุโตติ दाที ตํ ฯ มหาวาที
มหามตฺตินฺติ สกสมฺยปรสมยวาทีนํ อนฺตเร อตฺตนา สมชฺก-
ปฺกฺคฺลวิหริตฺตตา(๑) มหาวาที มหตี ปจฺวิสมานา เมรฺฐสมานา
จ มติ ยสฺส โส มหามติ ตํ มหาวาที มหามตี สมฺพุทฺทนฺติ
อิมิณา ตฺลฺยาริกรณํ ฯ เสสํ สุวิญญฺเยยฺยเมวาทิ ฯ

เอกณฺชลิกตฺเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

โขมทายกตฺเถราปทานวณณา

นคเร พนฺธุมติยาติอาทิกํ อายสฺมโต โขมทายกตฺเถรสฺส
อปทานํ ฯ

อยมฺปิ ปฺริมพุทฺเธสุ กตาธิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิญฺญฺพนิสฺสยานิ ปฺลฺลณานิ อฺปนฺนินฺโต วิปฺสฺสิสฺส ภควโต กาล
เอกสมฺมึ กุลเคเห นิพฺพตฺโต วยปฺปตฺโต สาสเน อภิปฺปสนฺโน
รตนตฺตยมามโก วิปฺสฺสิสฺส ภควโต สนนฺติเก ฐมฺมํ สุตฺวา
๑. ม. สมชฺกปฺกฺคฺลวิหริตฺตตา ฯ

ปสนุนมานโส โขมทุสเสน ปุชฺช อกาลิ ฯ โส ตเทว มุลฺล
กตุวา ยาวชีวํ ปุณฺณานิ กตุวา ตโต เทวโลเก นิพฺพตฺโต ฯ
ฉสุ เทเวสุ อปรารฺปรี ทิพฺพสุชฺชํ อนุภฺวิตฺวา ตโต จวิตฺวา
มนุสฺสโลเก จกฺกวัตฺตืออาทือเนกวิธมนุสฺสสมฺปตฺตี อนุภฺวิตฺวา
ปรีปากกเต ปุณฺณสมฺภารเ อิมสฺมี พุทฺธบุปฺปาเท กุลเคเห
นิพฺพตฺโต วยปฺปตฺโต สตฺถุ สนฺติเก ชมฺมํ สุตฺวา ปฏฺฐิตทฺธสทฺโธ
ปพฺพชิตฺวา วิปฺสสนฺนํ วทฺเตตฺวา นจิริสฺเสว อรหตฺตํ ปาปุณฺนิ ฯ
กตปุณฺณนาเมน โขมทายกตฺเถโร ปากโณ ฯ

โส อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺสชาโต ปุพฺพ-
จริตาปทานํ ทสฺเสนฺโต นคเร พนฺธุมฺติยาตืออาทือมาห ฯ ตตฺถ
พนฺธุ วุจฺจติ ฉาตโก เต พนฺธุ ยสฺมี นคเร อลฺลวมลฺล
สงฺฆมฺภูตา วสนฺติ ตํ นครํ พนฺธุมฺติติ วุจฺจติ ฯ โรเปมิ
พีชสมฺปทฺนฺติ ทานสีลาทือปุณฺณพีชสมฺปตฺตี โรเปมิ ปฏฺฐเปมิติ
อตุโถ ฯ

โขมทายกตฺเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

ตติยสฺสวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

จตุภาณวารวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

กุกกชานวคควณณา

กุกกชานตเถราปทานวณณา

สตตทาหิ ปฏิสลลินนตอิอาทิกิ อายสุมโต กุกกชานตเถรสส
อปทานิ ฯ

อยมปิ ปุริมพุกุเชสฺส กตาทิการิ ตตถ ตตถ ภเวสฺส (๑)
วิวกุกกูปนิสฺสยานิ ปุณณานิ อุปจันนโต ปทุมตฺตรสฺส ภควโต
กาลเ หัสวตฺตินนเร กุลเกเห นิพพตฺโต เหฏฺฐา (๒) วุตฺตนเยน
ภควนฺตํ อุปสงกมิตฺวา ฆมมํ สฺสนฺนโต สตฺถารา (๓) เอกิ ภิกขุ
ปจฺมสลาภิ คณฺหนฺตานิ อคฺคกุกกชานเ จปิยมานิ (๔) ทิสฺวา ตํ
จानนฺตริ ปตฺเตตฺวา ตทนฺรूपิ ปุณณํ กโรนฺโต วิจริ ฯ โส
เอกทิวสํ ปทุมตฺตรสฺส ภควโต นิโรธสฺมาปตฺติโต วุกฺกชาย
นินฺนสฺส มโนสฺลิตาจฺจนฺณปิณฺชริ (๕) มหนฺตํ กทลิตกณฺณิกิ
อุปนาเมสิ (๖) ตํ ภควา ปฏิกุคฺเคตฺวา ปริภุชฺชิ ฯ โส เตน
ปุณณกมฺเมน เอกาทสฺกขตฺตํ เทเวสฺส เทวราชฺชกการสิ (๗) ฯ จตฺ-
วีสตีวโร จ ราชา อโหสิ จกฺกวตฺติ ฯ

โส เอวํ ปุณฺนปฺปฺนํ (๘) ปุณณานิ กตฺวา อปฺราปฺริ (๑๐)

๑. ม. ภเว ฯ ๒. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ ๓. ม. สตฺถาริ ฯ

๔. ม. จเปนฺติ ฯ ๕. ม. มโนสฺลิตาจฺจนฺณปิณฺชริ ฯ ๖. ม. อุปเนสิ ฯ

๗. ม. เทวราชฺช กการสิ ฯ ๘. ม. จตฺวีสตีวเร ฯ

๙. ม. โส เอวํ อปฺราปฺริ ฯ ๑๐. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ

เทวมนุสเสสุ สัสนนุโต กสฺสปพุทฺธกาเล ภูมฺมเทวตา หุตฺวา
นิพฺพตฺติ ฯ ที่มายุกพุทฺธานญจ นาม น อนฺวทฺธมาสีโก
อุโปสโถ อโหสี ฯ(๑) ตถา หิ วิปฺสฺสีสฺส ภควโต ฉพฺพสฺสฺสนฺตเร(๒)
อุโปสโถ อโหสี กสฺสปทสฺพลโ ปน ฉญฺเจ ฉญฺเจ มาเส
ปาติโมกฺขํ โอสารเสตี ฯ ตสฺส ปาติโมกฺขสฺส โอสารณกาเล
ทิสาวาสิกา เทว สหายกา ภิกฺขุ อุโปสถํ กริสฺสามาติ
กจฺจนฺติ ฯ อยํ ภูมฺมเทวตา จินฺตเสตี อิมสํ ทฺวินฺนํ ภิกฺขุณฺ
เมตฺติ อติวีย ทพฺพา กิณฺนุ โจ เกทเก สติ ภิชฺเชยฺย
น ภิชฺเชยฺยาติ ฯ เตสํ โอกาสํ โอโลกยมาณา เตสํ อวิทฺุเร
กจฺจนฺติ ฯ

อเถโก เถโร เอกสฺส หตฺเถ (๓)ปตฺตจิวรี จเปตฺวา วลฺยชตฺถํ
อุทกผาสุกฺกฺจฺจํ (๓) กนฺตฺวา โธตฺตหตฺถปาโท หุตฺวา กุมฺพโต (๔)
นิกฺขมฺติ ฯ ภูมฺมเทวตา ตสฺส เถรสฺส ปจฺจโต (๕) ปจฺจโต
อุตฺตมรฺูปาอิตฺถิ หุตฺวา เกเส วิธฺุณฺติวฺวา สัวิธาย พนฺธนฺตี วีย
ปิฏฺจิชฺย ปัสสุ ปุณฺณมาณา วีย สากฺกํ สัวิธาย นิवासยมาณา
วีย จ หุตฺวา เถรสฺส ปทานุปทิกฺกา กุมฺพโต(๖) นิกฺขนฺตา ฯ
เอกมฺนฺเต จิโต สหายกตฺถโร ตํ การณํ ทิสฺวา(๗) โทมนสฺสชาโต
๑. ม. โหตี ฯ ๒. ม. ฉพฺพสฺสฺสนฺตเร ฉพฺพสฺสฺสนฺตเร ฯ
๓. ม. ปตฺตจิวรี ทตฺวา สรีรวลฺยชนฺตถํ อุทกผาสุกฺกฺจฺจํ ฯ
๔. ม. กุมฺพตฺมิปโต ฯ ๕. ส. ปจฺจโต ปจฺจโต กจฺจนฺติ ฯ
๖. ม. หุตฺวา กุมฺพโต ฯ ๗. ม. ทิสฺวาว ฯ

เล่มที่ 43 ภูษฐานตเถราปทานวณณา หน้า 77

นฏโจทานิ อิมินา(๑) ภิกขุณา สทฺธิ ทิฆมฺรตฺตานุคฺโต สินฺเนโห
สจฺหาหิ เอวํ วินาสภาวํ (๒) ชาเนยฺยํ ๑ เอตฺตํ อทฺธานํ (๓) อิมินา
สทฺธิ วิสุตฺตํ น กรฺเขยฺยนฺติ จินฺตฺเตตฺวา อากฺขณฺตฺเตยว (๔)
คณฺหาหิ อวฺวโส (๕) ตฺยํ ปตฺตจิวริ ตาเทสฺน ปาเปน สทฺธิ
เอกมคฺคิ(๖) น คจฺฉามิตฺติ อห ๑ ตํ กถํ สุตฺวา ตสฺส
ลชฺชํภิกขุโน ททฺยํ ติจิณฺสตฺตํ คเหตุว วิทฺธํ วิย อโหสิ ๑
ตโต นํ อห อวฺวโส กิณฺณามตฺตํ วทสิ อหํ เอตฺตํ
กถํ ทุกฺกฏมตฺตมฺปิ อปตฺตํ น ชานามิ กิ ปน มมชฺช(๗)
ปาโปติ วทสิ กิณฺเต ทิฏฺฐนฺติ ๑ กิณฺณเณน ทิฏฺฐเณน กิ ตฺวํ
เอวํวิเชน อลงฺกตปฺปฏฺยตฺเตน มาตฺตคามเนน สทฺธิ เอกภฺจฺจเน
หุตฺวา นิภฺขนฺโตติ ๑ นตฺถตฺตํ อวฺวโส มยํ นหํ เอวรูปํ
มาตฺตคามํ ปสฺสํมิตฺติ ตสฺส ยาวตฺตํยํ กเถนฺตสฺสาปิ อิตโร เถโร
กถํ อสทฺทหิตฺวา อตฺตนา ทิฏฺฐการณฺเยว ภูตฺตํ (๘) กตฺวา
คณฺหนฺโต เตน สทฺธิ เอกมคฺเคน อคฺนตฺวา อณฺเณน มคฺเคน
สत्ถุ สนฺตํกํ คโต ๑ อิตโรปิ ภิกฺขุ อณฺเณน มคฺเคน สत्ถุ
สนฺตํกํเยว คโต ๑

ตโต ภิกฺขุสงฺฆสฺส อุโปสธาคารปฺปเวสนเวลาย(๙) โส ภิกฺขุ

- # ๑. ม. เม อิมินา ๑ ๒. ม. เอวํวิธภาวํ ๑ ๓. ม. เอตฺตํ กถํ ๑
- # ๔. ม. อากฺขณฺตฺเตยว นํ ๑ ๕. ม. คณฺหาหาวฺวโส ๑
- # ๖. ม. เอกมคฺเคน ๑ ๗. ม. ตํ ปน มํ อชฺช ๑ ๘. ภูตฺตํ ๑
- # ๙. ม. อุโปสธาคารํ ปวิสฺนเวลาย ๑

ตํ ภิกขุํ อุโปสถคฺเค ทิสฺวา สญฺชานิตฺวา(๑) อิมสฺมี อุโปสถคฺเค
เอวฺรุโป นาม ปาปภิกขุ อตฺถิ นานํ เตน สทฺธิํ อุโปสถํ
กริสฺสามิตฺติ นิกฺขมิตฺวา พหิ อฏฺฐาสี ๑

อถ ภูมฺมเทวตา ภาริยํ กมฺมํ มยา(๒) กตฺนฺติ มหฺลลค-
อุปาสกวณฺณเนน ตสฺส สฺนฺติกํ คนฺตฺวา กสฺมา ฆนฺเต อโย
อิมสฺมี จานเ จิตฺติ อาห ๑ อุปาสก อิมสฺมี อุโปสถคฺเค (๓)
เอโก ปาปภิกขุ ปวิฏฺโฐ อหนฺเตน สทฺธิํ อุโปสถํ น กโรมีติ
พหิ จิตฺมฺหิตฺติ ๑ ฆนฺเต มา ฆณฺธ (๔) ปริสุทฺทสีโล เอส ภิกขุ
ตุเมหฺหิ ทิฏฺฐมาตุคาโม นาม อหํ มยา ตุมฺหากํ วิมฺสนฺตฺถาย
ทพฺพานํ โข อิมสฺส เธรานํ เมตฺติ โน ทพฺพาทิ
ภิกฺขุชฺชานาภิกฺขุชฺชนภาวํ (๕) โอลเณนฺเตน ตํ กมฺมํ กตฺนฺติ ๑ โโก ปน
ตฺวํ สปุริสชาติ ๑ อหํ เอกา ภูมฺมเทวตา ฆนฺเตติ ๑ เทวปฺตฺโต
กเณนฺโตเยว ทิพฺพานูภาเวน จตฺวา เทรสฺส ปาทฺเส (๖) ปตฺติตฺวา
มยฺหํ ฆนฺเต ขมถฺ เอตํ โทสํ เทรสฺส เอโส โทโส นตฺถิ (๗)
โส(๘) เถโร เอตํ โทสํ น ชานาติ (๘) อุโปสถํ กโรถาติ
เถโร ยาจิตฺวา อุโปสถคฺคํ ปเวเสสิ ๑ โส เถโร อุโปสถํ
ตาว เอกฏฺฐานเ อกาสิ ๑ มิตฺตฺสนฺถวเวสเนน ปน ปุณฺ เตน
๑ ม. ทิสฺวา สญฺชานิตฺวา ๑ ๒. ม. มยา กมฺมํ ๑
๓. ม. อุปาสก อิมํ อุโปสถคฺคํ ๑ ๔. ม. มา เอวํ คณฺหน ๑
๕. ม. มโนรธ. ลชฺชิตฺตชฺชิกาวํ ๑ ๖. ม. ปาทฺมฺเเล ๑
๗. ม. มโนรธ. เอตํ โทสํ เถโร น ชานาติ ๑
๘. ม. อิม ปาจา น ทิสฺสนฺติ ๑

เล่มที่ 43 กุณฑธานตเถราปทานวณณา หน้า 79

สทฐี [๑] เอกกฺกฺชานเน วลี ฯ อิมสฺส เถรสฺส กมฺมํ (๒) น
กเถสิ (๓) ฯ อปรภาเค จุฑิตเถโร (๔) ปน วิปฺสฺสนาย กมฺมํ กโรนฺโต
อรหตฺตํ ปาปฺณิ ฯ

กมฺมเทวตา ตสฺส กมฺมสฺส นิสฺสนฺเทน เอกํ พุทฺธนฺตรํ
อปาโยโต น มุจฺจิตฺถ (๕) ฯ สเจ ปน กิสฺมิณฺจิก กาเถ (๖) มนฺุสฺสตฺตํ
อากจฺจติ ฯ อณฺเณน [๗] เกณฺจิก กโต โทโส ตสฺเสว อุปริ
ปตฺติ ฯ โส อมฺหากํ ภควโต อุปฺปนฺนกาเถ สวตฺถิยํ พุราหฺมณ-
กุเถ นิพฺพตฺติ ชานมาณโวตฺตสฺส นามํ อํกํสุ ฯ โส วยฺปตฺโต
ตโย เวเท อุกฺกณฺหิตฺวา มหฺลลกกาเถ สตฺถุ ชมฺมเทสนํ สุตฺวา
ปฏฺิลทฺธสทฺโธ [๘] ปพฺพชิ ฯ ตสฺส อุปฺสมฺปนฺนทิวสโต ปฏฺุจาย
เอกา อลงฺกตปฺปฏฺิยตฺตา อิตฺถิ ตสฺมี คามํ (๑๐) ปวิสฺนฺเต สทฺฐีเยว
ปวิสฺติ นิกฺขมฺนฺเต นิกฺขมฺติ วิหารํ ปวิสฺนฺเตปี สทฺฐีเยว (๑๑) ปวิสฺติ
ติฏฺฐนฺเตปี ติฏฺฐตีติ เอวํ นิจฺจานุพฺนฺธา ปณฺณายติ ฯ เถโร [๑๒]
น ปสฺสตี ตสฺส ปน ปุริมกมฺมนิสฺสนฺเทน อณฺเณสํ อุปฺกฺจาทิ ฯ (๑๓)

คามเม ปายาสยาคุํ ภิกฺขุํ (๑๔) ททฺมานา อิตฺถิโย ฆนฺเต อํ
เอโก โกฏฺจาส (๑๕) ตุมฺหากํ เอโก อิมิสฺสา อมฺหากํ สหายิกายาติ

๑ ม. เอตฺถนฺตเร น สทฺโธ ทิสฺสตี ฯ ๒. ม. โทสํ ฯ

#๓. ม. กมฺมํ กถิยตี ฯ ๔. ม. จุฑิตกเถโร ฯ

#๕. ม. อปาโยโต น มุจฺจิตฺถ ฯ ๖. ม. สเจ ปน กาเถน กาลํ ฯ

๗. ม. เอตฺถนฺตเร เยนาคี ทิสฺสตี ฯ ๘. ม. ปตฺติ ฯ

๙. ม. เอตฺถนฺตเร สาสเนติ ทิสฺสตี ฯ ๑๐. ม. คามํ ฯ

#๑๑. ม. สทฺฐี ฯ ๑๒. ม. เอตฺถนฺตเร ตนฺติ ทิสฺสตี ฯ

#๑๓. ม. สวา อณฺเณสํ อุปฺกฺจาสี ฯ ๑๔. ม. ยาคุภิกฺขุํ ฯ

๑๕. ม. ยาคุกุพุงโค ๗

ปริหาสิ กโรนุติ ฯ เทรสสุ มหตี วิหเสา โหติ ฯ วิหารคตมปี
นํ สามเณรา เจว ทหริกุกุ จ ปรีวาเรตฺวา ธาโน
โกณฺโฑ ชาโตติ ปริหาสิ กโรนุติ ฯ อถสฺส เตเนว การณน
กุณฑธานตฺเถโรติ(๑) นามํ ชาตํ ฯ โส อุกฺกจาย สมฺกฺกจาย เตหิ
กยิรมานํ เกพฺปี สหิตฺตุ อสกุโกนฺโต อุมฺมาทํ คเหตุวา ตุมฺเห
โกณฺฑา ตุมฺหากํ อุปฺชมาโย โกณฺโฑ อจฺริโย โกณฺโฑติ
วทติ ฯ อถ นํ สตฺถุ อารโจะสิ กุณฑธาโน ฆนฺเต ทห-
สามเณเรหิ สทฺธิ เอวํ ผรุสฺวาจํ วทตีติ ฯ สตฺถา ตํ
ปกุโกสาเปตฺวา สจฺจํ กิร(๒) ตฺวํ ธาน ทหสามเณเรหิ สทฺธิ ผรุส-
วาจํ วทสีติ ปุจฺฉิ ฯ เตน สจฺจํ ฆควาติ วุตฺเต(๓) กสฺมา
เอวํ วทสีติ อาท ฯ อหํ(๔) ฆนฺเต นิพทฺธํ วิหสํ [๕] อสกุโกนฺโต
เอวํ กเถมีติ ฯ ตฺวํ ปุพฺเพ กตกมฺมํ ยาวชฺชตฺนา(๖) ชีราเปตฺุ น
สกุโกสิ ปุณฺ เอรูปํ ผรุสํ(๗) มา วท ฆิกุกฺขติ วตฺวา อาท
 มาโวจ ผรุสํ กณฺจิ วุตฺตา ปฏฺิวเทยฺยุ ตํ
 ทุกฺขา หิ สารมฺภกถา ปฏฺิทนฺฑา สฺเสยฺยุ ตํ ฯ
 สเจ เนเรสิ อตฺตานํ กํโส อูปฺหโต ยถา
 เอส ปตฺโตสิ นิพฺพานํ สารมฺภเก เต น วิชฺชตีติ(๘)

อิมญจ ปน ตสฺส เทรสสุ มาตุคาเมน สทฺธิ วิจฺรณภาวํ
๑. ม. กุณฑธาโน เถโรติ ฯ ๒. ม. สจฺจํ กิร ตฺวํ ธาน ฯ ๓. ม. ปุจฺฉิ ฯ
๔. ม. อัย ปาโจ น ทิสฺสตี ฯ ๕. ม. เอตฺถนฺตเร สหิตฺตุนฺติ ทิสฺสตี ฯ
๖. ม. ยาวชฺชทิวสา ฯ ๗. ม. เอวํ ผรุสฺวาจํ ฯ ๘. พ.ธ. ๒๕/๒๐/๓๒ ฯ

เล่มที่ 43 กุณฑธานตเถราปทานวณณา หน้า 81

โกศลธมฺโฆปิ กถียีสุ ฯ

ราชา กจฺจถ ภาณ วิมฺสธาติ สยมฺปิ มนฺเทเนว ปรีวาเรน
สทฺธิ เณรสฺส สนฺติกํ คนฺตฺวา เอกมฺนฺตํ โอลฺเลนฺโต อฏฺฐาสิ ฯ
ตสฺมี ขณฺ เถโร สฺวิจฺจมมํ กโรนฺโต นิสินฺโน โหติ สปิสุส
อิติ อวิทฺฐรฏฺฐาเน จิตฺตา วีย ปณฺณายติ ฯ

ราชา ตํ ทิสฺวา อตฺถิ ตํ การณฺนฺติ ตสฺสา จิตฺฐจฺฉานํ
อคมฺาสิ ฯ สฺวา ตสฺมี อากจฺฉนฺเต เณรสฺส วสนฺปนฺณสาลํ
ปวิฏฺฐา วีย อโหสิ ราชานํ ตาย สทฺธิเอว ปณฺณสาลเมว
ปวิสิตฺวา สพฺพตฺถ โอลฺเลนฺโต อทิสฺวา นานํ มาตุคฺคาโม
เณรสฺส เอกํ กมฺมวิปาโกติ สณฺณํ กตฺวา ปจฺมํ เณรสฺส สมิเป(๒)
กจฺฉนฺโต เณโร อวฺนฺทิตฺวา ตสฺส การณฺสฺส อพฺภูตภาวํ ฌตฺวา
ปนฺณสาลโต นิกฺขมิตฺวา เณโร วนฺทิตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสินฺโน
กจฺจิ ภาเน ปิณฺฑปาเตน น กิลมถาติ ปุจฺฉิ ฯ เถโร วฏฺฐติ
มหาราชาคิ อหํ ฯ ชานามหํ ภาเน อยฺยสฺส กถํ เอวฺรูเปน
อุปกิเลเสน สทฺธิ จรณฺตานํ คฺคฺคาหํ เก นาม ปสฺสิทิสฺสนฺติ
อิโต ปฏฺฐาย เต กตฺถจि คมนกิจจํ นตฺถิ ฯ อหํ จตฺถุหิ ปจฺเจยฺหิ
อุปฏฺฐหิสฺสามิ คฺคฺคาเห โยนิโสมนสฺสิกาเร มา ปมชฺชิตฺถาติ
วตฺวา นิตฺททฺธิกฺกํ ปฏฺฐเปสิ ฯ เถโร ราชานํ อุปตฺถมฺภกํ ลภิตฺวา
โกชนสฺปฺปาเยน เอกกฺคจิตฺโต(๒) หุตฺวา วิปฺสสนํ วทฺเตตฺวา
อรหตฺตํ ปาปุณฺนิ ฯ ตโต ปฏฺฐาย สฺวา อิติ อนฺตรธาเย ฯ

๑. ม. สมิเปน ฯ ๒. ม. เอกกฺคจิตฺโต ฯ

[๑]ตทา มหาสุภททา อุคฺคนฺนเร มิจฺฉาทิกฺกุจิกฺกุเล วสฺมานา
สตฺถา มํ อนุภมฺปตฺตติ อุโปสถํ อธิกฺุจาย นีรามคฺนฺธา หุตฺวา
อุปฺริปาสาทตฺเต จิตา อิมานิ ปุปฺพานิ อนุตฺเร จตฺวา
ทสพลสฺส มตฺถเก วิตานํ หุตฺวา ติกฺกุจฺนฺตฺ ๑ ทสพลโ อิมาย
สญฺญา ย เสว ปณฺจหิ ภิกฺุชฺสเตหิ สทฺธิ มยฺหํ ภิกฺุขํ คณฺหตฺตติ
สจฺจกิริยํ กตฺวา อภฺุจ สุมฺนปฺุปฺมฺภฺุจโย วิสฺสชฺเชตี ๑ ปุปฺพานิ คณฺหตฺวา
ชฺมมฺเทศนาเวลาย สตฺถุ มตฺถเก วิตานํ หุตฺวา อภฺุจฺสุ ๑ สตฺถา
ตํ สุมฺนปฺุปฺมํ ทิสฺวา จิตฺเตน สุภทฺทาย ภิกฺุขํ อธิวาเสตฺวา
ปฺุณทิวเส อรุณฺเ อภฺุจฺจิตฺเต อานนฺทตฺถเริ อาท อานนฺท มยฺ
อชฺช ทฺุริ ภิกฺุขาจาร์ คมิสฺสาม ปฺุณฺชชฺชานํ อทตฺวา อริยานํเยว
สลากํ เทหิติ ๑ เถโร ภิกฺุขุณฺํ อารโจะสี อาวุโส สตฺถา
อชฺช ทฺุเร ภิกฺุขาจาร์ คมิสฺสตี ปฺุณฺชชฺชานา สลากํ (๒) มา
คณฺหนฺตฺ อริยา ว สลากํ คณฺหนฺตฺติ ๑ กุณฺฑธานคฺคเโร
อาท (๑)อาวุโส สลากํ เม เทหิติ(๑) ปจฺมยฺเยว หตฺถํ ปสาเรส(๔) ๑
อานนฺทตฺถเโร(๕) อาวุโส(๖) สตฺถา ตาทิสานํ ภิกฺุขุณฺํ สลากํ
น ทาเปตี อริยานํเยว(๗) ทาเปตีตี วิตกฺกํ อุปฺปาเทตฺวา สตฺถุ
อารโจะสี ๑ สตฺถา อหฺราเปนฺตสฺส สลากํ เทหิติ อาท ๑
เถโร จินฺเตสี สเจ กุณฺฑธานสฺส สลากํ ทาทุํ น ยุตฺตํ (๘)
๑ ม. เอตฺถนฺตฺเร ตทาตี ทิสฺสตี ๑ ๒ ม. อยฺ ปาโจ น นตฺถิ ๑
๓.ม. อหฺราวุโส สลากนฺตฺติ ๑ ๔. ม. ปสาเรตี ๑ ๕. ม. อานนฺโท ๑
๖. ม. อยฺ ปาโจ นตฺถิ ๑ ๗. ม. อริยานํเยว ๑ ๘. ม. ยุตฺตา ๑

เล่มที่ 43 กุณฑธานตเถราปทานวณณา หน้า 83

อถ สตฺถา ปฏิพาหะย ภวิสฺสตี เอกํ(๑) การณฺนติ กุณฑธานสฺส
สลากํ ทสฺสามิตี คมนํ อภินิหริ กุณฑธานโน ตสฺส ปุเร
อากมนเนอว(๒) อภิญญาปาทกชฺฌานํ สมาสฺซชิตฺวา อิทธิยา
อากาเส จตฺวา อ่า อาวุโส อานนฺท สตฺถา วาเรตีติ
หตฺถํ ปสฺวเรตฺวา สลากํ คณฺหิ ฯ สตฺถา ตํ อฏฺฐปฺปตฺตี
กตฺวา เถโร อิมสฺมี จานํ ปจฺมํ สลากํ คณฺหนฺตํ อคฺคกฺกุจฺจํ
จเปตี ฯ ยสฺมา อัย ราชานํ อุปตฺถมฺภํ ลภิตฺวา สปฺปายา-
หารปฏิลาเภณ สมาสฺซชิตฺวา วิปสฺสนาย กมฺมํ กโรนฺโต อุปนิสฺสาย
สมฺปนฺนตาย ฉพาภิญฺโฆ อโหสิ ฯ เอวมฺภุตสฺสปี อิมสฺส เถรสฺส
คฺุณฺเ อชานนฺตา ยํ ปุณฺณชฺชนา ภิกฺขุ ตทา ปจฺมํ สลากํ
คณฺหะย กิ นุ โข เอตฺนติ ฯ เตสํ วิมตี วิชฺมนตฺถํ เถโร
อากาสํ อพุกฺกคฺนตฺวา อิทธิปาฏิหาริยํ ทสฺเสตฺวา อญฺญา
ปเทเสน อญฺญํ พุยากรอนฺโต ปญฺจ ฉินฺเตติ คากํ อภาสิ ฯ

เอวํ ปุริตฺตปฺปญฺญสมฺภารานฺรูเปณ อรหตฺตํ ปตฺวา ปตฺเตต-
ทคฺคกฺกุจฺจโน อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา ปุพฺพจริตาปทานํ
ปกาสเนนฺโต สตฺถาหํ ปฏิสฺสลิณฺนตฺยาทิมาห สตฺถาหทิวสนิโรธ-
สมาสฺปตฺติวิหารเณ ปฏิสฺสลิณฺ อเกสิฏฺถํ ฯ เสสํ อุตฺตทานเมวาติ ฯ

กุณฑธานตเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

สาตกตฺเถราปทานวณณา

โสภิต นาม นามเนาติอาทิกั อายสมุโต สาตกตฺเถรสฺส
อปทานิ ฯ

อยมปิ ปุริมพฺพุเชสุ กตาทิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภาเวสุ
วิภูฏฺฐปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจันนุโต ปทุมุตฺตรสฺส ภควโต
กาลเอ เอกสมิ พฺราหฺมณกุลเ นิพฺพุโต วิณฺณุตฺตํ ปตฺโต
สพฺพสิปฺเปสุ นิปฺพตฺตี ปตฺโต นามเน โสภิต นามาติ ปากโฏ(๑)
ติณฺณํ เวทานํ ปารุญฺญ สนิมฺมณฺฑเกฏฺฐานํ สากฺขรปเกทานํ
อิติหาสปลฺลจมานํ ปทโก เวยฺยากรโณ โลกายตมมหาปฺริสฺลกฺขณฺเสสุ
อนวโย ฯ โส เอกทิวสํ ปทุมุตฺตรํ ภควนฺตํ ทวตฺตีสมมหาปฺริส-
ลกฺขณสิริยา โสภมานํ อุตฺตยานทฺวารเณ คจฺจนฺตํ ทิสฺวา
อภิปฺปสนฺนมานโส(๒) อนเนเกหิ อุปาเยหิ อนเนเกหิ कुณวณฺเณหิ
โถมนมกาสิ ฯ ภควา ตสฺส โถมนํ สุตฺวา อนาคเต โคตมสฺส
ภควโต สาสเน สาโค นาม สวโก ภวิสฺสตีติ พฺยากรณ-
มทาสि ฯ โส ตโต ปญฺจาย ปุณฺณานิ อุปจันฺตีวา(๓) ยาวดาญฺกั
จตฺวา ตโต จูโต เทวโลเก นิพฺพุโต ฯ กปฺปสฺตสฺสหฺสฺสํ ทิพฺพ-
สมฺปตฺตี อนุภวิตฺวา มนุสฺเสสุ มนุสฺสสมฺปตฺตี อนุภวิตฺวา อิมสมิ
พฺพุทฺฐปฺปาเท เอกสมิ กุลเคเห นิพฺพุโต ฯ ตสฺส มาตาปิตโร
โสมนสฺสํ วพฺพเณนุโต สุชาโต อาคโตติ สาโคติติ นามิ กรีสุ ฯ
๑ ม. นาม หุตฺวา ฯ ๒. ม. อตีว ปสนฺนมานโส ฯ ๓ ม. กโรนุโต ฯ

โส สาสเน ปสฺสิตฺวา ปพฺพชิตฺวา วิปสฺสนํ วัฑฒตฺวา อรหตฺตํ
ปตฺโต ฯ

เอวํ โส ปุณฺณสมภารานูรูปเณ อรหตฺตผลํ ปตฺวา(๑)
เอตทกฺกญฺจันํ ปตฺโต อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา ปุพฺพจริตา-
ปทานํ ปกาเสนฺโต โสภิตฺโต นาม นามเณตฺยาทิมายา ฯ

ตตฺถ ตทา ปุณฺณสมภารสฺส ปริปุรณสมเย นามเณ
โสภิตฺโต นาม พุราหฺมโณ อโหสิณฺติ สมพฺนุโร ฯ

วิปถา อุทฺทริตฺวานาติ วิรุทฺธปถา กุมฺภกา อุปฺปถา วา
อุทฺทริตฺวา อปเนตฺวา โภเปตฺวา ฯ ปถิ อัจฺจิกฺขเส ตฺวนฺติ
ภนฺเต สพฺพพลฺล ตฺวํ ปถิ สปฺปริสมกฺคิ นีพฺพานาธิคมฺนุปายิ
อัจฺจิกฺขเส กเถสิ เทเสสิ วิวริ(๒) วิภชิ อุตฺตानํ อกาสิตี
อตฺโต ฯ เสสิ อุตฺตานเมวาทิ ฯ

สาคตฺตเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

มหากัจจันตเถราปทานวณณา

ปทุมุตฺตรนาถสฺสาตฺยาทิกิ อายสฺมโต มหากัจจันตเถรสฺส
อปทานํ ฯ

อยมฺปิ ปุริมพฺพุทฺเธสุ กตฺตาธิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเวสุ
วิภูฏฺฐปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปฺจินฺโต ปทุมุตฺตรสฺส ภควโต
๑. ม. ปตฺตออรหตฺตผลโต ฯ ๒. ม. อยํ ปาโง นตฺถิ ฯ

กาลเถ กหปติมहासात्तुเถ निपुत्तुत्तिच्चा वुत्थिप्पत्तो ऐकत्थित्थि
स्तत्तु สนนติเก चम्मं सुन्नत्तो สत्तถारा สงฺขิตฺเตน ภาสิत्तत्त
วิตถารेण อत्तถิ วิชชन्नत्तานิ อคฺคกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
กิกฺก
ททานาทินิ(๑) ปุณฺณานิ กตฺวา เทวมนฺนุสฺเสสฺสํ สฺสรนฺนत्तो สฺสมะชฺช
ภควโถ กาลเถ วิชชารโร หุตฺวา อากาเสน กจฺจन्नत्तो สฺสมะ
ภควन्नत्तो वनस्सन्ने(๒) นิสินฺนํ ทิสฺวา ปสन्नมนฺนํโส กณฺนิการ-
प्पฺพฺเพहि ปุञ्ชํ อกาสิ ฯ

โส เตन ปุณฺณกมฺเมน อปราปริ สุกฺคิสิญฺเยว ปริวत्เตนฺนत्तो
กสฺสปสฺสํ ทสฺสพฺพสฺสํ กาลเถ พาราณสิยํ กุลम्मเร निपुत्तुत्ติच्चा
ปรีนินิพฺพุเต ภควติ สฺวณฺณเจตियกรณฺณจฺจანი สत्तสฺสพฺพสฺส-
นิกาย(๓) สฺวณฺณญฺจกาย ปุञ्ชํ กตฺวา มยฺหิ เอตฺตสฺสํ นิสฺสนฺนฺเพน
นิพฺพุत्तกฺก
ตโถ ยาวชีวํ กุสฺลกมฺมํ กตฺวา ऐकपुत्थन्नत्तो เทวมนฺนุสฺเสสฺสํ
สฺสริตฺวา อิมสฺสมิ พุत्थุรูปฺปาเท อฺชฺชเชนियํ รมฺมโถ จณฺทปชฺชโชตฺต
ปุโรหิตสฺสํ เคहे निपुत्तुत्ติ ฯ ตสฺสํ นามกหณฺทิวเส มาตา
มยฺหิ ปฺปत्तो สฺวณฺณวณฺโณ อत्तโน นามํ กहेตฺวา อากโถติ
กณฺจณฺมาณโถวเวว นามํ อกาสิ ฯ โส วุत्थิมนฺนวย ตโย
๑. ม. ปตฺเตนฺนत्तो ททานาทินิ ฯ ๒. ม. สत्ตถารํ ऐकस्สมิ वनस्सन्ने ฯ
๓. ม. ทสฺสพฺพสฺสกฺกนิกาย ฯ

เล่มที่ 43 มหากัจจายนคเถราปทานวณณา หน้า 87

เวเท อุกคณหิตฺวา ปิตฺ อจฺเจน ปุโรหิตกฺกฺจันํ ลภิฯ โส
โคตฺตวเสน กจฺจาโนติ ปญฺญาติตฺถ ฯ

ราชา จณฺทปชฺโชโต พุทฺธุปปาํ สุตฺวา อาริยํ ตฺวํ
ตฺตถ คนฺตฺวา สตฺถารํ อิชฺฌานํหิตํ เปเสสิฯ โส อตฺตกฺกฺจโม
สตฺถุ สนฺติกํ อุปฺกโตฯ ตสฺส สตฺถา ฌมฺมํ เทเสสิฯ เทสนา-
ปริโยसानํ โส สตฺตฺหิ ชเนหิ สทฺธิ สห ปฏฺฐิมภิกฺกาหิ อรหตฺเต
ปติกฺกฺจาสิฯ อถ สตฺถา เอถ ภิกฺขโวติ หตฺถํ ปสาเรสิฯ
เต ตาวเทว ทวฺงคฺลฺมตฺตเกสมสฺสุกา อิทฺธิมยปตฺตจิวรรชรา
วสฺสสตฺติกตฺเถรา(๑) วิย อเหตุํฯ เอวํ เถโร สหตฺถํ(๒) นิปฺผาเทตฺวา
ภนฺเต ราชา จณฺทปชฺโชโต ตฺมฺหากํ ปาเท วนฺทิตฺถุ ฌมฺมณฺจ
โสตุ อิจฺฉตฺติ สตฺถุ อารโจะสิฯ สตฺถา ตฺวํเยว ภิกฺขุ
อตฺตกฺกฺจโม ตฺตถ กจฺจนฺ ตยิ กเตปี ราชา ปสฺสิทิสฺสตีติ อหฯ
เถโร อตฺตกฺกฺจโม ตฺตถ คนฺตฺวา ราชานํ ปสาเทตฺวา อวณฺตีสุ
สาสนํ ปติกฺกฺจาเปตฺวา ปุณฺ สตฺถุ สนฺติกเมว คโตฯ

เอวํ โส ปตฺตอรหตฺตผลโต เอตทคฺคํ ภิกฺขเว มม สาวกานํ
ภิกฺขุณํ สงฺฆิตฺเตน ภาสิตสฺส วิตฺถาเรน อตฺถํ วิภชฺชนฺตานํ
ยทิตํ มหากจฺจายโนติ(๓) เอตทคฺคกฺกฺจฺจานํ จเปสิฯ เอตทคฺคกฺกฺจฺจันํ
ปตฺวา อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต
ปทุมตฺตรนาถสฺสาตฺยาทิมหาฯ ตฺตถ ปทุมํ นาม เจตฺยนฺติ
๑. ม. วสฺสสตฺติกตฺเถราฯ ๒. ม. สหตฺถํฯ ๓. ม. มหากจฺจายโนติฯ

ปทุมเมหิ ฉาหิตตฺตา วา ปทุมากาเรหิ กตตฺตา วา ภควโต
วสนคฺคกุกฺกวิหาโร ว ปุชฺชนียภาเวน เจตีย์ ยถา โคตมก-
เจตีย์ อาพวกเจตียนฺติ วุตฺเต เตสํ ยกฺขานํ นีวาสนญฺจานํ
ปุชฺชนียญฺจานตฺตา เจตียนฺติ วุจฺจติ เอวมิตํ ภควโต วสนญฺจานํ
เจตียนฺติ วุจฺจติ น ธาตุนิธายกเจตียนฺติ เวทิตพฺพํ ๑ น หิ
อปฺริณิพฺพตฺสส ภควโต สรีรธาตุนํ อภาวา ธาตุเจตีย์ อกริ ๑
สีลาปฏฺฐิ (๑) การยิตฺวาติ ตสฺสา ปทุมนามิกาย คฺคกุกฺกียา ปุปฺผ-
ธารตฺถาย เหฏฺฐา ผลิกมยํ สีลาปฏฺฐิ(๑) กาทเรตฺวาติ อตฺโถ ๑
สฺวณฺณนาภิเลปฺยิณฺติ ตํ สีลาปฏฺฐิ ชมฺโพนทสฺวณฺณน อภิวิเสเสน
เลปยิ ฉาทฺเทสินฺติ อตฺโถ ๑

รตนามยํ สตฺตฺหิ รตเนหิ กตํ นตฺตํ ว ปคฺคยฺห มฺหุชฺชนิ
ธาเรตฺวา วาพฺวิชนิลฺลจฺจ สฺเตตฺปวฺรจามรวิชนี พุทฺธสฺส อภิโรปยิ ๑
โลกพนฺธุสฺส ตาทิโนติ สกฺลโลกสฺส พนฺธุสฺส สทิสฺสสฺส สตาทิ-
คฺคณสมฺจฺคิโน พุทฺธสฺส ธาเรสินฺติ ๑ เสสํ อุตฺตฺตานเมวาติ ๑

มหากจฺจานตฺเถราปทานวณฺณา นิฏฺฐิตา ๑

กาพุทธายิตฺเถราปทานวณณา

ปทุมุตตรสฺส ภควโตตฺยาทิกํ อายสฺมโต กาพุทธายิตฺเถรสฺส
อปทานํ ฯ

อยมฺปิ ปุริมพฺพุเชสุ กตาทิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเวสุ
วิภูฏฺฐปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจันนฺโต ปทุมุตตรสฺส ภควโต
กาลเ หํสวตฺตีนคเร กุลเกเห นิพฺพุตโต สตฺถุ ชมฺมเทสนํ สฺสนฺโต
สตฺถาโร เอกํ ภิกฺขุํ กุลปฺปสาทกานํ ภิกฺขุณํ อคฺคภูจฺจเน จเปนนฺตํ
ทิสฺวา ตชฺชํ (๑) อภินิหารํ กตฺวา ตํ จานนฺตรํ ปตฺถเกสิ ฯ

โส ยาวชิวํ กุสลํ กตฺวา เทวมนุสฺเสสุ สํสรนฺโต อมฺหากํ
โพธิสตฺตสฺส มาตฺตฺถุจฺฉิยํ ปฏฺิสนฺธิคฺคหณทิวเส กปิลวตฺตฺถุสฺมีเยว
อมจฺจเกเห ปฏฺิสนฺธิ คณฺหิ โพธิสตฺเตน สทฺธิ เอกทิวเสเยว (๒)
ชาโตติ ฯ ตํ ทิวสํเยว ทฺถุจฺจมฺพฺภูเก (๓) นิปชฺชาเปตฺวา โพธิสตฺตสฺส
อุปฺภูจฺจณํ นยฺสิสุ ฯ โพธิสตฺเตน ทิ สทฺธิ โพธิรฺกฺโข ราชุลมาตา
จตฺตาโร นิธิ อารโหนหตฺถิ อสฺสกณฺจโก อานนฺโท ฉนฺโน
กาพุทธายิตฺติ อิเม สตฺต เอกทิวเส ชาตตฺตา สหชาตา นาม
อहेลฺลํ ฯ อถสฺส นามคหณทิวเส สกลนฺครสฺส อุทคฺคจิตฺต-
ชาตตฺตา อุทายิตฺเตว นามํ อํสุ ฯ โลกํ กาพฺธาตฺตฺตา ปน
กาพุทธายิตฺติ ปณฺณายิตฺถ ฯ โส โพธิสตฺเตน สทฺธิ กุมารกิพฺ
กิพฺนฺโต วุทฺธิ อคฺมาสิ ฯ

๑. กตฺถจฺจิ. ตาทิสฺนฺติ ทิสฺสติ ฯ ๒. ม. เอกทิวสํเยว ฯ

๓. สฺยา. ทฺถุจฺจมฺพฺภูเก ฯ

อปรรภาเค โลกนาถ มหาภินิกขมํ นิกขमितฺวา อนุกุกเมน
สพฺพณฺตุตํ ปตฺวา ปวตฺตวรรชมฺมจกฺเก ราชคหํ อุปนิสฺสาย
เวฬุวนเ วิหรนฺเต สฺสทฺโชนมหาราชา ตํ ปวตฺตํ สฺสทฺวา ปุริส-
สทฺสสปริวารํ เอกํ อมจฺจํ ปุคฺคํ เม อิธานหิติ เปเสสิ ฯ
โส ชมฺมเทสนาเวลายํ สตฺถุ สนฺติกํ คนฺตฺวา ปุริสปรियนฺเต
จิโต ชมฺมํ สฺสณฺตฺวา สปริวาโร อรหตฺตํ ปาปุณฺนิ ฯ อถ เน
สฺสทฺธา เอถ ภิกฺขโวติ หตฺถํ ปสาเรสิ ฯ สพฺเพ ตงฺขณฺเวย
อิทฺธิมยปคฺคจิวรรชรา วสฺสสติกคฺคเถรา (๑) วย อเหตุํ ฯ อรหตฺตป-
คฺคิตฺโต ปญฺจาย ปน อริยา มชฺฌคฺคตาวิ โหนฺติ ฯ ตสฺมา
รณฺณา ปหิตสาสนํ ทสพลสฺส น กเถสิ ฯ ราชา สาสนํ
น สฺยยติ ฯ อปรํ อมจฺจํ ปุริสสทฺสเสหิ สทฺธิ เปเสสิ ฯ
ตสฺมิมีปิตถา ปญฺชิปฺนเน อปรมฺปิ เอวํ (๒) นวหิ อมจฺเจหิ (๒) สทฺธิ
นว ปุริสสทฺสธานี เปเสสิ ฯ สพฺเพ อรหตฺตํ ปตฺวา คฺคณฺหิ
อเหตุํ ฯ

อถ ราชา จินฺเตสิ เอกคฺคตา ชนา มยิ สินฺหาภาเวน
ทสพลสฺส อิธาคมนคฺคตฺถาย น กิณฺจิกิ กถยีสฺสุ ฯ อยํ โข อุกฺทายี
ทสพลเลน สมวโย สทฺสปุทฺธิพิโก มยิ จ สินฺโห (๑) อิมํ เปสิสฺสสามิติ
ตํ ปกฺโกสาเปตฺวา ตาต คฺควํ ปุริสสทฺสสปริวาโร ราชคหํ
๑ ม. วสฺสสทฺฐจิกคฺคเถรา ฯ ๒ ม. เปเสสิติ เอวํ นวหิ ปุริสสทฺสเสหิ
สทฺธิ นว อมจฺเจ ฯ ๑ ส. สินฺหา ฯ ม. สินฺโห อคฺคิ ฯ

เล่มที่ 43 กาพุทธายิตฺเถราปทานวณณา หน้า 91

คณฺตุวา ทสพลฺล อานเหตี วตุวา เปเสลลล ๑ สจหา เทว ปพพชิตฺ
ลภิสฺสามิ เอวหา ภควนฺตํ อิทานเสฺสามิติ วตุวา ยํ กิณฺจ
กตุวา มม ปุตฺตํ ทสฺเสหิติ วุตฺเต ราชคหํ คณฺตุวา สตฺถ
ชฺมมเทสนาเวลาโย ปริสฺปริยนฺเต จิตฺ ชฺมมํ สุตฺวา สปริวาโร
อรหตฺตํ ปตฺวา เอหิกิขุภาเว ปติฏฺฐาสี ๑

อรหตฺตํ ปน ปตฺวา น ตาวายํ ทสพลฺลสฺส กุลนกริ
คณฺตุ กาลิ วสนฺเต ปน อูปคเต ปุปฺพิเต วนสนฺเต
หริตฺติณสมตาย ภูมียา คมนกาลิ ภวิสฺสตีติ กาลิ ปฏฺิมาเนนฺโต
วสนฺเต สมฺปตฺเต สตฺถ กุลนกริ คณฺตุ คมนวณฺณญ
วณฺเนนฺโต

องฺคาริโน ทานิ ทูมา ภทฺนเต
ผลลลโน ฉทนํ วิปฺปหาย
เต อจฺจิมนฺโตว ปภาสยฺนติ
สมโย มหาวิโร ภากิ ธธานํ ๑
ทูนานิ สุลลานิ มโนรมานิ
สมนฺตโต สพฺพทิสฺสา ปวฺนติ
ปุตฺตํ ปหาย ผลมาสฺसानา
กาลิ อิตฺ ปกฺกมฺนาย ชีโร ๑
เนวตีสิตํ น ปนาติอฺณฺหิ
สุขา อุตฺ อทฺธนฺนียา ภทฺนเต

ขุททกนิกายภุจกถา อปทานวณณนา (วิสุทธรชนวิลาสินี ๒) - หน้าที่ 92
เล่มที่ 43 กุณฺฑธานวคฺควณณนา หน้า 92

ปสฺสนตุ ตํ สากิยา โกลิยา จ

ปจฺฉามุขํ โรหิณฺณิยํ ตรนฺตํ ฯ

อาสาย กสฺเต เขตฺตํ พีชํ อาสาย วปฺปติ

อาสาย วาณิชา ยนฺติ สมฺมุทํ ฐนหารกา

ยาย อาสาย ติฏฺฐามิ สฺมา เม อาสฺมา สมฺมิชฺฌตุ ฯ

(๑)นาตีสิตํ นาตฺติอุณฺ्हํ นาตฺติพุทฺธิกฺขณฺณตํ

สทฺททลา หริตา ภูมि เอส กาโล มหามุณี ฯ (๑)

ปฺนปฺนปฺนญฺเจว วปฺนติ พีชํ

ปฺนปฺนปฺนํ วสฺสติ เทวราชา

ปฺนปฺนปฺนํ เขตฺตํ กสฺนติ กสฺสกา

ปฺนปฺนปฺนํ ฐณฺณมฺเปติ รกฺขํ ฯ

ปฺนปฺนปฺนํ ยาจนกา จรนฺติ

ปฺนปฺนปฺนํ ทานปฺปติ ททนฺติ

ปฺนปฺนปฺนํ ทานปฺปติ ททิตฺวา

ปฺนปฺนปฺนํ สกฺกมฺเปนฺติ จานํ ฯ

วีโร หเว สตฺตยฺยํ ปฺเนติ

ยสฺมี กุเล ชายติ ภูริปฺนโย

มณฺณามหํ สกฺกติ เทวเทโว

ตยา หิ ชาโต มุณี สจฺจนาโม ฯ

๑. อัย คธา เถรคธา ย นตฺถิ ฯ มโนรธ. ปน ปิฏฺฐเจ อตฺถิ ฯ

๒. อยฺยหิ สทฺโท นิคฺคหิตโลปํ กตฺวา ฌนฺทลกฺขณฺณ สเมตฺติ ฯ

เล่มที่ 43 กาพุทธายิตฺเถราปทานวณณนา หน้า 93

สุทฺโธทโน นาม ปิตา มหสิโน
พุทธสฺส มาตา ปน มายนามา
ยา โพธิสฺสตุตฺติ ปริหริย กุจฺฉินา
กายสฺส เกทา ติวสฺมิ โมทติ ฯ
สา โคตฺมี กาลกตา อิตฺ จูตา
ทิพฺเพหิ กามเหสิ สมงฺกิญฺจตา
สา โมทติ กามकुณฺเหสิ ปญฺจहि
ปริวาริตา เทวคณฺเหสิ เตหิตี (๑)

อิมา คาทาโย อภาสิ ฯ

ตตฺถ องฺการิโนติ องฺการานิ วียาติ องฺการานิ ฯ
องฺการานิ รตฺตปวาพวณฺณานิ รุกฺขานํ ปุปฺผผลานิ ตานิ
เอเตสํ สนฺตฺติติ องฺการิโน องฺการโลหิตกกุสุมกิสฺสเกหิ (๒) องฺการ-
วุกฺขจฺฉิยา ปริกิณฺณา วียาติ อตฺถโถ ฯ ทานิตี อิมสฺมี กाले ฯ
ทุมานิ รุกฺขา ฯ ภาทฺนเตติ ภาทฺทำ อนฺเต เอตฺตฺสชาติ ภาทฺนเตติ
เอตฺตฺส ทการสฺส โลปี กตฺวา วุจฺจติ ฯ कुณฺวิเสสยฺตุโต
कुณฺวิเสสยฺตุตฺตานญจ อคฺคญฺโต สตฺถา ฯ ตสฺมา ภาทฺนเตติ สตฺถ
อालปนเมว ปจฺจตฺตวจนฺญเจตฺติ เอการนฺตํ สุกเต ปฏิกมฺเม
สุখে ทุกฺখে ชีเวติอาทิสฺส วีย ฯ อิธ ปน สมฺโพชนตฺเถ
ทญฺฺจพฺพิ ฯ เตน วุตฺตํ ภาทฺนเตติ อาลปนนฺติ ฯ ภาทฺนตฺทเทน
สมานตฺถํ ปทฺนตฺตรเมกนฺติ เกจฺจ ฯ ผลานิ เอสนฺตฺติติ ผลสิโน ฯ
๑ พุ. เถร. ๒๖/๓๗๐/๓๔๖ ฯ ๒ ม. อภิลอหิตกกุสุมกิสฺสเยหิ ฯ

อเจตเนปี หิ สเจตนกีริยั (๑) อาห ๑ เอวั เถเรน ยาจิโต ภควา
ตตฺถ คมเน พหุณฺ วิเสสาธิมํ ทิสฺวา วิสตีสฺสสฺสขีณาสวปริวฺโต
ราชคหโต อตุริตคฺคณวเสน (๒) กปีลวตฺถคามิมคฺคํ ปฏิปชฺช ๑ เถโร
อิทฺธิยา กปีลวตฺถํ คนฺตฺวา รณฺโณ ปุโรโต อากาเส จิตฺวา
อทิฏฺฐปฺพพเวสํ ทิสฺวา รณฺณา โกสี ตฺวนฺติ ปุจฺฉิตฺ
อมจฺจปฺตํ ตฺยา ภควโต สนฺตํ เปตีตํ มํ น ชานาสี
เอวั ปน ชานาหิตี ทสฺเสนโต

พฺุทฺธสฺส ปฺุตฺโตมฺหิ อสฺยหฺสาหิโน
องฺกีรสฺสสฺสปฺปฏิมฺสฺส ตาหิโน
ปีตฺปีตา มยฺหํ ตฺวํสี สกฺก
ธมฺเมน เม โคตม อยฺยโกสีตี (๓)

กาถมาห ๑

ตตฺถ พฺุทฺธสฺส ปฺุตฺโตมฺหิตี สพฺพณฺณพฺุทฺธสฺส โอรสฺปฺุตฺโต
อมฺหิ ๑ อสฺยหฺสาหิโนติ อภิสฺมฺโพธิโต ปฺุพฺเพ จเปตฺวา มหาโพธิ-
สฺตํ อณฺเณหิ สหิตฺุ วหิตฺุ อสฺกฺกณฺเณยฺยตฺตา อสฺยหฺสฺส สกฺลสฺส
โพธิสฺมฺภารสฺส มหากฺรณฺณการฺสฺส (๔) สหฺนโต วหฺนโต ตโต
ปฺรมฺปี อณฺเณหิ สหิตฺุ อภิกฺวิตฺุ อสฺกฺกณฺเณยฺยตฺตา อสฺยหฺนํ
ปฺลยฺจณฺนํ มารานํ สหฺนโต อภิกฺวานโต อาสฺยานุสยฺจริตาธิ-

๑ ย. สเจตนากาลิ ๑ ๒ ม. อตุริตจาริกาวเสน ๑

๓ ข. เถร. ๒๖/๓๓๐/๓๔๘ ๑ ๔ ม. มหาการุณิกการิการสฺส จ ๑

มุตฺตืออาทิสมฺกัฏฐาคาวโพชนน (๑) ยถารหํ เวเนยฺยานํ ทิฏฺฐชฺรมมิก-
สมฺปรายิกปรมตฺเตหิ อนุสฺสาสนีสงฺฆาตฺตสฺส อณฺเณหิ อสยฺหสฺส
พุทฺธกิจฺจสฺส สหฺนโต ตตฺถ วา สาธุกาโรภาวโต อสยฺห-
สาหิโน ๑ องฺกัรฺสสฺสาติ องฺกัคตฺสึลาทิสมฺปตฺติกสฺส ๑ องฺกมฺงฺเกหิ
นिरวชฺชกโสภาสฺสาติ (๒) อปรเ ๑ เกจิปน องฺกัรฺโส สิทฺธตฺโถติ
เทว นามานิ ปิตฺราเยว กหิตานีติ วทนฺติ ๑ อปฺปฏิมสฺสาติ
อนฺุปมสฺส อสทิสฺส ๑ อิกฺุจฺฉานิกฺุจฺฉสฺส ตาทิลกฺุขณปฺปตฺติยา
ตาทิโน ๑ ปิตฺุ ปิตา มยฺหํ ตฺวํสึติ อริยชาติวเสน มยฺหํ
ปิตฺุ สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส โลกโวหารน ตฺวํ ปิตา อสิ ๑ สกฺุภาติ
ชาติวเสน ราชานํ อาลปติ ๑ ชฺมเมนาติ สภาเวน อริยชาติ
โลกิยชาติติ ทฺวินฺนํ ชาตินํ สภาวสโมชานน ๑ โคตมาติ
ราชานํ โคตฺเตน อาลปติ ๑ อຍຍໂກສິຕິ ปิตามໂห อสิ ๑
เอตฺถ ปน (๓) พุทฺธสฺส ปฺตฺุโตมฺหิตฺุอาทึ วทนฺโต เถโร อณฺเณ
พฺุยาภาสิ ๑

เอวํ ปน เถโร อตฺตานํ ชานาเปตฺวา หฺมฺจฺตฺุจฺฉน รณฺณา
มหารเห ปฺลลฺงฺเก นิสึทาเปตฺวา อตฺตโน ปฏฺิยาทิตฺส
นानคฺุครสฺส โภชนสฺส ปตฺตํ ปฺุเรตฺวา ทินฺเน คมนากาโร
ทสฺเสสิ ๑ กสฺมา ฆนฺเต คนฺตฺุคามตฺถ ภูยฺชธาติ จ วุตฺเต สตฺถ
๑. ม. อาสยฺยานุสยจฺริตาธมุตฺตืออาทิวภาคาวโพชนน ๑
๒. ม. นิจฺฉนณฺกโสภาสฺสาติ ๑ ๓. ม. จ ๑

สนฺตีกิ คณฺตฺวา ภูณฺชิสฺสามิตี กหิ ปน สตฺถาติ ฯ วิสฺติ-
สทฺสฺสทิกฺขุปริวาโร ตุมฺหากิ ทสฺสนตฺถาย มคฺคิ ปฏฺธิปนฺโนติ ฯ
ตุเมห อิมิ ปิณฺฑปาตี ภูณฺชถ อณฺณิ ภควโต หริสฺสถ ฯ
ยาว จ มม ปุตฺโต อิมิ นคริ สมฺปาปฺณาติ ตาวสฺส อิตฺโต
ปิณฺฑปาตี หรธาติ วุตฺเต เถโร ภตฺตทิกฺจจํ กตฺวา รณฺโณ
ปริสฺสาย จ รมฺมิ กเถตฺวา สตฺถุ อากมนฺโต ปุเรตฺรเมว
สกลราชนิเวสนิ ตถากเตเยว รตนตฺตเย จ อภิปรฺสนฺนิ กโรนฺโต
สพฺเพสํ ปสฺสนฺตานิเยว อตฺตนา สตฺถุ อหริตพฺพกตฺตปฺณณฺนิ
ปตฺติ อากาส วิสฺสชฺเชตฺวา สยมฺปิ เวหาสิ อพฺภุกฺคณฺตฺวา
ปิณฺฑปาตี อุปนาเมตฺวา สตฺถุ หตฺถे จเปสิ ฯ สตฺถา ติ
ปิณฺฑปาตี ปริภุณฺชิ ฯ เอวํ สภฺภูจฺโยชนมฺกุเค ทิวเส ทิวเส
โยชนิ คจฺจนฺตสฺส ภควโต ราชเคหโตเยว ปิณฺฑปาตี อหริตฺวา
อทาสิ ฯ อถ นํ ภควา อยิ มยฺหิ ปิตฺุโน สกลนิเวสนิ
ปสาเทตฺติเต อेतทคฺคิ ภิกฺขเว มม สวากานิ กุลปรฺปสาทกานิ
ภิกฺขุณิ ยทิตฺถิ กาทฺพทายีติ (๑) กุลปรฺปสาทกานิ อคฺคกฺกุจฺจเน จเปสิ ฯ
เอวํ โส กตฺตปฺณณฺสมภฺการานฺรูเปเน อรหตฺติ ปตฺวา
ปตฺตเอตทคฺคกฺกุจฺจโน อตฺตโน ปุพฺพกมฺมิ สริตฺวา โสมนสฺส-
วเสน ปุพฺพจริตาปทานิ ปกาเสนฺโต ปทฺมุตฺตรสฺส พุทฺธสฺสาติ-
อาทิมาย ฯ อทฺธานิ ปฏฺธิปนฺนสฺสาติ อปรรฺภูจฺจํ คมนตฺถาย

เล่มที่ 43 โมฆราชตฺเถราปทานวณณา หน้า 97

ทฺวมคฺคํ ปฏฺฐิพฺพชฺชนตฺตสฺส ฯ จรโต จาริกํ ตทาติ อนฺโตมณฺฑลํ
มชฺฌेमณฺฑลํ พหิมณฺฑลนฺติ ตีณิ มณฺฑลานิ ตทา จาริกํ
จรโต จรนตฺตสฺส ปทุมุตฺตรพฺพุทฺตสฺส ภควโต สฺสฬลฺลํ สฺสฏฺฐจฺ ฬลฺลํ
ปโปธิตํ คยฺห คเหตุวา น เกวลเมว ปทุมํ อุปลฺลณฺจ
มลลิกํ วิกลิตฺตํ อหํ คยฺห อุโภหิ หตฺถเหหิ คเหตุวา ปฺุเรสินฺติ
สมฺพนฺุโธ ฯ ปรมนฺฺนํ คเหตุวานาติ ปรมํ อุตฺตมํ เสฏฺฐจํ มชฺฐริ
สพฺพสฺสปกํ สาลิโธนํ คเหตุวา สตฺถุโน อทาสี โภเชสินฺติ
อตุโถ ฯ

สภฺยานํ นนฺุทฺชินโนติ สภฺยราชกฺุลาณํ ภควโต ฌาติณํ
อาโรหปรีณาหฺรฺุปโยพฺพนวจนาลปนสมฺปตฺติยา นนฺุทฺ ฏฺุฏฺฐิ
ชเนนฺุโต อุปลฺลเทนฺุโต ฯ ฌาติพฺนฺุ ภาวิสฺสตีติ ฌาโต ปากโฏ
พฺนฺุ ภาวิสฺสตี ฯ เสสํ สฺวิณฺุเบยฺยเมวาติ ฯ

กาพฺุทฺทายิตฺเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

โมฆราชตฺเถราปทานวณณา

อตุถทสฺสี ฏฺุ ภควาติอาทิกํ आयสฺมโต โมฆราชตฺเถรสฺส
อปทานํ ฯ

อยมฺปิ ปฺุริมพฺุทฺเชสฺส กตาทิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิฏฺฐูปนิสฺสยานิ ปฺุณฺณานิ อุปลฺลนฺุโต ปทุมุตฺตรสฺส ภควโต
กาเล กุลเคเห นิพฺพตฺติตฺวา วิณฺณตฺตํ ปตฺุโต เอกทิวสํ สตฺถุ

สนฺตฺเก ฌมฺมํ สฺสนฺโต สฺตฺถาริ เอกํ ภิกฺขุํ ลฺลขจิวรรณํ
อคฺคกฺกฺขณเณ จเปนตํ ทิสฺวา ตํ จานนฺตรํ อากงฺขนฺโต ปณฺชานํ
กตฺวา ตตฺถ ตตฺถ ภาเว ปฺลฺลณานิ กโรนฺโต อตฺถทสฺสีสฺส
ภควโต กาลเ ปฺน พฺราหฺมณฺกุลเ นิพฺพตฺติตฺวา พฺราหฺมณานํ
วิชฺชาสิปฺเปสฺส นิปฺพตฺตี คโต เอกทิวสํ อตฺถทสฺสี ภควนฺตํ
ภิกฺขุสงฺฆมฺปริวุตฺติ รติยํ กจฺจนตํ ทิสฺวา ปสนฺนมานโส ปฺลย-
ปฺติญฺจิเตน วนฺทิตฺวา สิริสํ อญฺชลี กตฺวา ยาวตา รุปีนํ
สฺตฺถาติอาทีหิ จหิ คาถาหิ อภิตฺถวิตฺวา ภาชนํ ปฺรูเตว มชฺฐํ
อุปเนสิ สฺตฺถา ตํ ปฏิกฺคเหตฺวา อนฺนโมทนํ อกาสิ ฯ โส
เตน ปฺลฺลณกมฺเมเน เทวมนฺุสฺเสสฺส สฺสรนฺโต กสฺสปกฺกวโต กาลเ
กฏฺจวาหฺนสฺส นาม รลฺโย อมจฺโจ หุตฺวา นิพฺพตฺโต เตน
สฺตฺถุ อานยฺนตฺถาย เปสิโต สฺตฺถุ สนฺติกํ กนฺตฺวา ฌมฺมํ
สฺตฺถวา ปฏฺิลทฺธสทฺโธ ปพฺพชิตฺวา วิสฺตฺิวสฺสสหฺสฺสานิ สมณฌมฺมํ
กตฺวา ตโต จโต เอกํ พุทฺธนฺตรํ สฺกตฺีสุเยว ปฺริวคฺเตนฺโต
อิมสฺมี พุทฺธรฺูปาเท พฺราหฺมณฺกุลเ นิพฺพตฺติตฺวา โมฆราชาคิ
ลทฺธนาโม พาวรีพฺราหฺมณฺสฺส (๑) สนฺตฺเก อุกฺคหิตฺสิปฺโป สํเวคฺชาโต
ตาปสฺปพฺพชฺชํ ปพฺพชิตฺวา ตาปสฺสสหฺสฺสปริวโร อชิตาทีหิ สทฺธิ
สฺตฺถุ สนฺติกํ เปสิโต เตสํ ปณฺณรสโม หุตฺวา ปญฺหํ ปุจฺฉิตฺวา
วิสฺสชฺชนปฺริโยसानเ อรหฺตํ ปาปฺณิ ฯ อรหฺตํ ปน ปตฺวา
๑. ม. พาวรีพฺราหฺมณฺสฺส ฯ

เล่มที่ 43 อธิมุตตตเถราปทานวณณา หน้า 99

วตถลฺลขั(๑) สุตถลฺลขั รชนลฺลขนฺติ วิเสเสน ติวิเชนปี ลฺลขเณ
สมนฺนาคตํ ปัสสฺสํ ชาเรตีฯ เตน นํ สตถา ลฺลขจิวรรณํ
อคฺคกฺขจเณ จเปตีฯ

เอวํ โส ปณฺชานานุรูปเณ อรหตฺตผลํ ปตฺวา อตฺตโน
ปฺพพสมฺภาริ ทิสฺวา ปฺพพกมฺมาปทานํ ปกาเสนฺโต อตฺถทสฺสี
ตฺถ กฺกวาติอาทิมายฯ ตํ สพฺพิ อุตฺตานตฺถเมวฯ

ปฺภุกํ ปฺรยิตฺวานาติ ปฺภุกํ วุจฺจติ วารกํ ฆณฺฺ วาฯ
อนพฺกํ นิทฺโททํ มกฺขิกณฺฑทวิริทิตํ ขุทฺทมธฺฐนา ฆณฺฺ ปฺเรตฺวา
ตํ อุโกทิติ หตฺถเอทิติ ปคฺคยฺห ปกาเรณ อาทเรณ กเหตุวา มहेตีโน กฺกวโต อฺปนฺเนตีนฺติ
สมพฺนุโรฯ เสตี สุวิญญฺเยยฺยเมวาทิติฯ

โมฆราชตฺถเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตาฯ

อธิมุตตตเถราปทานวณณา

นิพฺพุเต โลกนาถมฺหิตีอาทิกํ อายสฺมโต อธิมุตตตเถรสฺส
อปทานํฯ (๒)

อยมฺปิ ปฺริมพฺพุเรสุ กตาทิกาโร ตตฺถ ตตฺถ กเว
วิฏฺฐปฺนิสฺสยานิ ปฺลณฺยานิ อฺปนฺนินฺโต อตฺถทสฺสีมฺหิ โลกนาถ
ปฺรินิพฺพุเต เอกสฺมี กุลเถเห นิพฺพุตฺโต รตนตฺตเย ปสนฺโน
ภิกฺขุสงฺฆํ นิมนฺเตตฺวา อฺจฺจุทิติ มณฺฑปปี กาทเรตฺวา มหาทานํ
๑. ม. สุตถลฺลขัฯ ๒. อิทํ วตถฺถ เถรคาถาย อาคตํ โลกํ วิสทิตีฯ

ปวตเตตฺวา ปรีโยसानเ สนฺติปํ ๑ ปณฺเชสิ ๑ โส ตโต จโต
เทเวสุ จ มนุสฺเสสุ จ อุกฺขสมฺปตฺติโย อณุภวิตฺวา อิมสฺมี
พุทฺธูปฺปาเท เอกสฺมี กุลเคเห นิพฺพุตโต สาสเน ปสฺสิตฺวา
สทฺธาย ปตฺติจฺจิตฺตฺตา อธิมุตฺตฺเตโรติ ปากโฏ ๑

เอวํ กตสมฺภารวเสน อรหตฺตํ ปตฺวา อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ
สริตฺวา โสมนสฺสชาโต ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนโต นิพฺพุเต
โลกนาถมฺหิตีอาทิมาห ๑ ตํ สพฺพิ อุตฺตानตฺถเมวาทิ ๑

อธิมุตฺตฺเตรอปทานวณณา นิฏฺจิตา ๑

ลสฺสณทายกตฺเตรอปทานวณณา

หิมวณฺตฺสฺสาวิฑูเรตีอาทิกิ อายสฺมโต ลสฺสณทายกตฺเตรสฺส
อปทานํ ๑

เอโสปายสฺมา ลสฺสณทายกตฺเตโร (๑) ปุริมพุทฺธเชสุ กตาทิกาโร
ตตฺถ ตตฺถ ภเว วิวญฺญูปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อฺปจฺฉินฺนโต
วิปฺสฺสิสฺส ภควโต กาลเ เอกสฺมี กุลเคเห นิพฺพุตฺติตฺวา วิญฺญุตฺ
ปตฺโต ฆรราวเส อาทินวํ ทิสฺวา เภหิ ปหาย ตาปสฺปพุพฺพชฺ
ปพฺพชิตฺวา หิมวณฺตํ นิสฺสาย วเน วสนฺโต พฺหุณี ลสฺสณานิ
โรเปตฺวา ตเทว วณฺมุลผลญจ ขาทนฺโต วิหาสิ ๑ โส พฺหุณี
ลสฺสณานิ กาเชนาทาย มนุสฺสปลิ อหริตฺวา ปสนฺโน ทานํ
๑ ม. อัย ปาโจ น นตฺถิ ๑

เล่มที่ 43 ลสุณทหายกตุเถราปทานวณณา หน้า 101

ทตฺวา พุทฺธปฺปมุขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส เกสชชตฺถาย ทตฺวา
คจฺฉติ ฯ เอวํ โส ยาวชิวํ ปุณฺณานิ กตฺวา เตเนว ปุณฺณ-
พเลน เทวมนุสฺเสสฺส สฺสฺสรนฺโต อุภยสมฺปตฺตี อนุภวิตฺวา กเมน
อิมสฺมี พุทฺธปฺปาเท อุปฺปนฺโน ปฏฺฐิตทฺธสทฺโธ ปพฺพชิตฺวา
วิปฺสฺสนํ วทฺธเตตฺวา นจิริสฺเสว อรหตฺตํ ปตฺโต ปุพฺพกมฺมวเสน
ลสุณทหายกตุเถโรติ ปากโณ ฯ

อตุตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺสชาโต ปุพฺพจริตา-
ปทานํ ปกาเสนฺโต หิมวณฺตสฺสาวิทฺฐเรติอาทิมาห ฯ ตตฺถ หิมาลย-
ปพฺพตสฺส ปรีโยसानเน มนุสฺसानํ สลฺยจรรณฺภูจฺฉานเน ยทา วิปฺสฺสี
ภควา อุทฺปาที ตทา อหํ ตาปโส อโหสิณฺติ สมฺปนฺโธ ฯ
ลสุณฺํ อุปชีวามิตี รตฺตลสุณฺํ โรเปตฺวา ตเทว โภจฺริ กตฺวา
ชีวิกํ กปฺเปมิตี อตฺโถ ฯ เตน วุตฺตํ ลสุณฺํ มยฺหโภชนนฺติ ฯ

ขาริโย ปุริยิตฺวานาติ ตาปสฺภาชนานิ ลสุณฺเนน ปุริยิตฺวา
กาชนาทาย สงฺฆารามํ สงฺฆสฺส วสนฺภูจฺฉานํ เหมนฺตาทิสฺส ทิสฺส
กาเลสฺส สงฺฆสฺส จคฺคูหิ อิริยาปเถหิ วสนวิหารี อคจฺฉี
อคมาสิณฺติ อตฺโถ ฯ ภูจฺฉโธ ภูจฺฉเณน จิตฺเตนาติ อหํ สนฺตฺตฺตฺโธ
โสมนสฺสยุตฺตจิตฺเตน สงฺฆสฺส ลสุณฺํ อทาสินฺติ อตฺโถ ฯ

วิปฺสฺสีสฺส ฯเปฯ นิริตฺตสฺสหนฺติ นรานํ อคฺคสฺส เสฏฺฐสฺส
อสฺส วิปฺสฺสีสฺส ภควโต สาสเน นิริโต นิสฺเสเสน รโต
อหนฺติ สมฺปนฺโธ ฯ สงฺฆสฺส ฯเปฯ โมทหนฺติ อหํ สงฺฆสฺส

ลสฺสนทานํ ทตฺวา สกฺกมฺหิ สฺกฺกฺจ อกฺกสฺมี เทวโลเก อายุกปฺปํ
ทิพฺพสมฺปตฺตี อนฺภวมาโน โมทึ สนฺตฺกฺจ ภาวามิติ อตฺโถ ฯ
เสถ สฺวิญญฺเยยฺยเมวาทิ ฯ

ลสฺสนทายกตฺเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

อายากทายกตฺเถราปทานวณณา

นิพฺพุเต โลกนาถมฺหิติอาทิกํ आयสฺมโต आयากทายกต-
เถรสฺส อปทานํ ฯ

อยมฺปิ ปริมฺพุทฺเชสฺส กตฺตาธิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏฺฐปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจฺฉินฺนโต สิชฺชิสฺส ภควโต
ปรินิพฺพุตกาเล เอกสฺมี กุลเคเห นิพฺพุตฺวา(๑) สาสเน ปสนฺโน
วฑฺฒกีนํ มฺลํ ทตฺวา อติมนฺนหริํ ทิฆมฺ โภชนสาถึ การาเปตฺวา
ภิกฺขุสงฺฆมฺ นิมนฺเตตฺวา ปณฺเฑนาหารเน โภเชตฺวา มหาทานํ
ทตฺวา จิตฺตํ ปสาเทสิ ฯ โส ยาวตายุกํ ปุณฺณานิ กตฺวา
เทวมนฺนุสฺเสสฺสเยว สัสนฺนโต อุกฺขสมฺปตฺตี อนฺภวิตฺวา อิมสฺมี
พุทฺธรูปฺปาเท กุลเคเห นิพฺพุตฺโต ปฏฺฐิตทฺชสฺสทฺโร ปพฺพชิตฺวา
จฺมฏฺเณโต วายมนฺนโต วิปฺสฺสนํ วฑฺฒเตตฺวา นจิริสฺเสว อรหตฺตํ
ปาปุณฺนิ ฯ ปุพฺเพ กตฺปุณฺณวเสน आयากตฺเถโรติ ปากโฏ ฯ

เอวํ โส กตฺปุณฺณสมฺภารวเสน อรหตฺตํ ปตฺวา อตฺตนา
๑. ม. นิพฺพุตฺโต ฯ

เล่มที่ 43 ธรรมจกติกถาราปทานวณณา หน้า 103

ปุพฺเพ กตกุสลกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺสชาโต ปุพฺพจริตาปทานํ
ปกาสเนโต นิพฺพุเต โลกนาถมฺหีตืออาทิมาห ๑ ตตฺถ นิพฺพุเตติ
วทตี มยฺ พุทฺธาติ วทฺตํ อุนฺตเร วเร อุตฺตเม สีขิมฺหิ
ภควติ ปรีนิพฺพุเตติ อตฺโถ ๑ หฺนฺนุโจ หฺนฺนุเจเน จิตฺเตนาติ สทฺชตฺยา
หฺนฺนุจปหฺนฺนุโจ โสมนสฺสยุตฺตจิตฺตตฺยา ปหฺนฺนุเจเน จิตฺเตเน อุตฺตมํ
ถูปํ เสฏฺฐํ เจตฺถิยํ อวฺนํที่ ปณามยฺนฺติ อตฺโถ ๑

วทฺตมฺหิ กถาเปตฺวาติ โภชนสาลาเย ปมาณํ กิตฺตกนฺติ
ปมาณํ กถาเปตฺวาติ อตฺโถ ๑ มฺถํ ทตฺวานํหํ ตทาติ ตทา
ตสฺมี กาลเ อหํ กมฺมกรณตฺถาย เตสํ วทฺตมฺหิ มฺถํ ทตฺวา
อายากํ आयตํ ที่นํ โภชนสาละ อหํ สนฺตฺนุโจ โสมนสฺสจิตฺเตเน
การเปสํหํ การาเปสึ อหฺนฺติ อตฺโถ ๑ เสสํ สุวิญญฺเยยฺเมวาติ ๑
อายากสฺส อิทํ ผลนฺติ โภชนสาละทานสฺส อิทํ วิปากนฺติ
อตฺโถ ๑

อายากทายกถาราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ๑

ธรรมจกติกถาราปทานวณณา

สิทฺชตฺตสฺส ภควโตติอาทิกํ आयสฺมโต ธรรมจกติกถาสฺส
อปทานํ ๑

อยมฺปิ ปุริมพุทฺเธสุ กตาริกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏฺฐปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจฺฉินฺนโต สิทฺชตฺตสฺส ภควโต

กาเล เอกสมัย กุลเคเห นิพพตโต วุทธิปปตโต ปุตตทาเรหิ
วฑฺฒิตโต วิภวสมปฺนโน มหาโกโค โส รตนตฺตเย ปสนฺโน
สทฺธาชาโต ฌมฺมสภายํ ฌมฺมาสนฺสฺส ปิฎฺฐิจิตโต รตนมยํ ฌมฺมจกฺกํ
การตฺวา ปุเชติ ฯ โส เตน ปุณฺณกมฺเมน เทวมนุสฺเสสุ
นิพพตฺตญฺจ
ปาเท เอกสมัย กุลเคเห อุปฺปนฺโน
วิภวสมปฺนโน สลฺยชาตสทฺโธ ปพฺพชิตฺวา วิปฺสฺสนํ วฑฺฒตฺวา
นจิรสฺเสว อรหตฺตํ ปตฺวา ปุพฺเพ กตฺกฺกุสฺลนามสทิสฺนาเมน
ฌมฺมจกฺกิกคฺค

โส ปุณฺณสมฺภารานุรูปฺเนน ปตฺตอรหตฺตผลโถ อตฺตโน
ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา ชาตโสมนสฺโส ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต
สิทฺฐตฺตสฺส ภควโตติอาทิมาห ฯ สีหาสนฺสฺส สมฺมุขาติ สีหสฺส
ภควโต นิสินฺนสฺส สมฺมุขา พุทฺธาสนฺสฺส อภิมุขญฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ
อตุโถ ฯ ฌมฺมจกฺกํ เม จปิตนฺติ มยา ฌมฺมจกฺกกาเรน อุกฺโข
สีหรูปํ ทสฺเสตฺวา มชฺเฒ อาทาสนฺสทิสฺ การตฺวา กตฺ ฌมฺมจกฺกํ
จปิตํ ปุชิตํ ฯ กิ ภูตํ วิญญฺหิ เมธาวิหิ อตีว สุนฺทรนฺติ
วณฺณิตํ โถมิตํ สุกตํ ฌมฺมจกฺกนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ

จารุณฺโณว โสภามิติ สุวณฺณวณฺโณ อิว โสภามิ
วิโรจามิติ อตุโถ ฯ จตฺวณฺณเณหิ โสภามิติปี ปาโจ ตสฺส

๑. ม. กเมน ฯ

เล่มที่ 43 กปฺปรุกฺขิยตุเถราปทานวณณา หน้า 105

ขตุติยพฺราหฺมณเวสฺสสุทฺทชาติสงฺขาเตหิ จตุหิ วณฺเณหิ โสภามิ
วิโรจามิตฺติ อตุโถ ๑ สโยคฺคพลวาทโนติ สุวณฺณสิวิกาทิหิ
โยคฺเคหิ จ เสนาปติมหามตฺตาทิหิ เสวเกหิ พลลหิ จ หตฺติ-
อสุสฺสรตสงฺขาเตหิ วาหเนหิ จ สหิโตติ อตุโถ ๑ พหุชฺชนา
พหโว มนุสฺสา อนฺยุนฺตา มมานฺวตฺตุนฺตา นิจฺจํ นิจฺจกาถํ
ปรีวารณตฺติติ สมฺพนฺโธ ๑ เสถํ สุวณฺณเยยฺยเมวาทิ ๑
ธมฺมจกฺกิกตฺเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ๑

กปฺปรุกฺขิยตุเถราปทานวณณา

สิทฺฐตฺตสฺส ภควโตติอาทิกํ อายสฺมโต กปฺปรุกฺขิยตุเถรสฺส
อปทานํ ๑ (๑)

อยมฺปิ ปุริมพฺพุทฺเตสฺส กตาทิกาโร เตสฺส เตสฺส ภเวสฺส
นิพฺพานาธิคฺมฺปายภฺภูตานิ ปุณฺณานิ อฺุปจฺฉินฺนโต สิทฺฐตฺตสฺส
ภควโต กาลเ วิภวสฺมฺปนฺเน เอกสฺมี กุเล นิพฺพตฺโต มหฺทฺชโน
มหาโภโก สตฺถริ ปสฺนฺโน สตฺตหิ รตเนหิ วิจิตฺตํ สุวณฺณมยํ
กปฺปรุกฺขํ การตฺวา สิทฺฐตฺตสฺส ภควโต เจตฺยสฺส สมฺมุเข
จเปตฺวา ปุเชสิ ๑ โส เอวรूपํ ปุณฺณํ กตฺวา ยาวตฺยาถํ จตฺวา
ตโต จโต สุกตฺติสฺสเยว สฺสรนฺโต กเมน อิมสฺมี พุทฺธรูปฺปาเท
เอกสฺมี กุลเคเห นิพฺพตฺโต วิญฺญุตํ ปตฺโต ฆรราวาสํ สณฺจเปตฺวา
๑. เถรคาลายํ พหุสฺส ปิฏฺฐเจสฺส กปฺปตฺเถโรตฺตินาเมน อาคตํ ๑
วตฺถุปี โถกํ วิตฺถาริตํ ๑

รตนตฺตเย ปสนฺโน ฌมฺมํ สุตฺวา ปฏฺฐิตทฺชสทฺโธ สตฺถ
อาราเชตฺวา ปุพฺพชฺโชโต นจิริสฺเสว อรหตฺตํ ปตฺวา ปุพฺพเพกต-
กุสลนาเมน กปฺปรุกฺขิยตุเถโรติ ปากโฏ อโหสิ ฯ

โธ เอวํ ปตฺตอรหตฺตผลโธ อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา
โสมนสฺสวเสน ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต สิทฺชตฺถสฺส
ภควโธติอาทิมานํ ฯ ฐฺปนฺนเสฏฺฐสฺส สมฺมุขาทิ เสฏฺฐสฺส อุตฺตมสฺส
ชาตุนิหิตฐฺปนฺนสฺส เจตฺติยสฺส สมฺมุขญฺจานเน วิจิตฺตทฺชเส อเนก-
วณฺณเณหิ วิสเมเน วิสทิสเนน จิตฺเตเน มโนหเร จินฺนปฏฺฐโสมาร-
ปฏฺฐญาทิกะ ทฺชเส ฯ ลเคตฺวา โอลกฺเคตฺวา กปฺปรุกฺขิ จเปสึ
อหํ ปติญฺจเปสฺสินฺติ อตฺถ โธ ฯ เสสึ สุวิญญฺเยยฺยเมวาทิ ฯ

กปฺปรุกฺขิยตุเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

จตุตฺถวคฺควณณา นิฏฺฐิตา ฯ

อุปาลิวควณณา

อุปาลิตุเถราปทานวณณา(๑)

ชีณาสวตหสฺเสหิตีอาทิกํ อายสุมโต อุปาลิตุเถรสฺส
ภาคินเยยุอุปาลิตุเถรสฺส อปทานํ ฯ

เอโส หิ เถโร ปุริมพุทฺเธสุ กตาทิการิ ตสฺมี ตสฺมี
ภเว ปุณฺณานิ อุปจันนโต ปทุมุตฺตรสฺส ภควโต กาลเ เอกสฺมี
กุเล นิพฺพตฺโต วิทฺธิมนุวาย ฆราวาเส อาทีนํ ทิสฺวา เกหิ
ปหาย อิติปฺพพฺพชฺชํ ปพฺพชิตฺวา ปญฺจาภิญญาอภฺจฺจสมาปตฺติลาภิ
หุตฺวา หิมวฺนเต วาสํ กปฺเปติ ฯ ตสฺมี สมเย ปทุมุตฺตโร
ภควา วิเวกกาโม หิมวฺนตํ ปาวิสิ ฯ ตาปโส ภควนฺตํ ปุณฺณ-
จนฺทมิว วิโรจมานํ ทูโรโต ว ทิสฺวา ปสนฺนมานโส อชินจฺจมํ
อํเส กตฺวา อลฺขลํ ปกฺคยฺห วนฺทิตฺวา จิตฺโกว ทสนข-
สโมธานลฺขลํ สิริสิ ปตฺติภฺจฺจเปตฺวา อนेกาหิ อุปฺมาหิ อนेเกหิ
ถฺจฺจวเนหิ ภควนฺตํ โธเมสิ ฯ ตํ สุตฺวา ภควา อຍံ ตาปโส
อนาคเต โคตมสฺส นาม ภควโต สาสเน ปพฺพชิตฺวา วินเย
ติจฺฉินฺนปญฺณานํ อคฺโค ภวิสฺสตีติ พุยากรรมมหาสิ ฯ

โส ยาวตายุกํ จตฺวา อปริหีนชฺฉาโน พุรฺหมโลเก
นิพฺพตฺติ ฯ ตโต จโต เทวมนุสฺเสสุ สัสนฺนโต สมฺปตฺติโย
๑. ม. ภาคินเยยุอุปาลิตุเถราปทานวณณา ฯ

อนุกวิตวา อิมสฺมี พุทฺธูปฺปาเท กปีลาวตฺตุนฺนเร อุปาลิตฺเตรสฺส
ภากิเนยฺโย หุตฺวา นิพฺพตฺติ ฯ โส กเมน วุทฺธิปฺปตฺโต มาตฺลสฺส
อุปาลิตฺเตรสฺส สนฺตึเก ปพฺพชิตฺวา กมฺมกฺุจํ คเหตฺวา วิปฺสฺสนํ
วทฺเฒตฺวา นจิริสฺเสว อรหา อโหสิ ฯ โส อตฺตโน อจริยสฺส
สฺมีเป วสิตฺตฺตา วินยฺปญฺเห ทิจิณฺณาโณ อโหสิ ฯ อถ ภควา
เอตทกฺคํ ภิกฺขเว มม สวากาณํ ภิกฺขุณฺํ วินยฺปญฺเห ทิจิณ-
ปญฺณานํ ภิกฺขุณฺํ ยทิตฺถิ ภากิเนยฺยุปาลีติ ตํ เอตทกฺกฺุจํ
จเปตี ฯ

โส เอวํ เอตทกฺกฺุจํ ปตฺวา อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา
ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต จิณฺา สวสฺสเสหิ ตีอาทิมหา ฯ ตตฺถ
อา สมฺนตฺโต ยาว ภวฺกฺกา สวฺนติ ปวตฺตุนฺตึติ อาสวา ฯ
กามา สวาทโย จตฺตารो อาสวา เต จิณฺา โสสิตา วิโสสิตา
วิทฺธิสิตา เยหิ เตติ จิณฺา สวา เตยฺเว สหฺสฺสา จิณฺา สว-
สฺสเสหิ จิณฺา สวสฺสเสหิ ฯ ปเรโต ปรีวฺโต โลกนายนโก
โลกสฺส นิพฺพานปาปนโก วิเวกํ อนฺยุตฺโต ปฏิสลฺลิตฺตุ เอกึภวิทฺตุ
คจฺจเตติ สมฺพนฺุโธ ฯ

อชินเนน นินฺวตฺตึโถหนฺติ อหํ อชินมิกจฺมเมเนน ปฏิจฺจนฺโน
อชินจฺมวสฺโนติ อตฺถโถ ฯ ติทฺถนฺทปรีธารโกติ กุณฺฑิกฺกฺุจ-
ปนฺตฺถาย ติทฺถนฺทํ คเหตฺวา ชาเรณฺุโตติ อตฺถโถ ฯ ภิกฺขุสงฺฆเมเนน
๑ ม. อุปาลีติ ฯ

ปริพฺยุพฺหิ ปริวาริตํ โลกนายกํ อทฺทสนฺติ สมฺพนฺโห ๑ เสถํ
ปากฎเมวาทิ ๑

อุปาลิตฺเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ๑

โสณโกฬิสตฺเถราปทานวณณา

อโนมทสฺสิสฺส มุณีโนติอาทิกํ อายสฺมโต โสณโกฬิ-
วิสตฺเถรสฺส อปทานํ

อยมฺปิ ปริมพฺพุเรสุ กตาทิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว วิวญฺญูป-
นิสฺสยานิ ปุญฺญานิ อุปจฺฉินฺโต อโนมทสฺสิสฺส ภควโต กาล
เอกสฺมี กุลเกเห นิพฺพุโต วยปฺปโต ปุตฺตทาทเรหิ วทฺธิตฺวา(๑)
วิทวสมฺปนฺโน ภควโต จงฺกมนตฺถาย โสภนํ จงฺกมํ การตฺวา
สุธาปริกมฺมํ การตฺวา อาทาสตลมิว สมํ วิชฺโชตฺมานํ กตฺวา
ทีปฺรฺฐปฺปฺพาทิหิ สหฺเชตฺวา ภควโต นิยฺยาเทตฺวา พุทฺธปฺปมฺขํ
ภิกฺขุสงฺฆํ ปณฺเฑนาหาเรน ปุเชสิ ๑ โส เอวํ ยาวชิวํ ปุญฺญานิ
กตฺวา ตโต จวิตฺวา เทวโลเก นิพฺพุโต ๑ ตตฺถ ปาลิยา
วุดฺตนเยน ทิพฺพสมฺปตฺตี อนฺนภวิตฺวา อนฺตรา โอกฺกาทกฺลป-
ปฺสูโตติ ตํ สพฺพํ ปาลิยา วุดฺตานุสาเรน เวทิตฺพํ ๑ ปจฺฉิมภเว
ปน โกลิยราชวเส ชาโต วยปฺปโต โกฏฺโถกฺขณกสฺส กณฺณ-
ปิพฺนฺชนสฺส ชาติตฺตฺตา โกฏฺโถกฺกณฺโณติ กุฏฺโถกฺกณฺโณติ จ ปากฎ
๑. ม. วทฺธิตฺโต ๑

อโหสิ ฯ โส ภควติ ปสนุโน ฌมมํ สุตฺวา ปฏิททฺสทฺโธ
ปพฺพชิตฺวา วิปฺสฺสนํ วทฺฒเตตฺวา นจิริสฺเสว อรหตุตํ ปาปุณฺนิ ฯ
โส อรหา หุตฺวา อคฺคตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺส-
ชาโต ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต อโนมทสฺสีสฺส มุณีโนติ-
อาทิมาน ๑ ตตฺถ อโนมทสฺสีสฺสาคิ อโนมํ อลามกํ สุนฺทรํ
ทสฺสนํ ทวตฺตีสมหาปฺริสฺสทกฺขณปฏิมณฺฑิตตฺตา พฺยามปฺปภา-
มณฺฑทโลปฺโตภิตตฺตา อาโรหปฺริณาเหณ สมฺนุณาคตตฺตา จ
ทสฺสนิยํ สริริ ๑ ยสฺส ภควโต โส อโนมทสฺสี คสฺส อโนมทสฺสีสฺส
มุณีโนติ อคฺคโต ๑ ตาทิโนติ อิกฺขจฺฉานิกฺขเจสฺส อกมฺปิยสภาวสฺส ๑
สุชาน เลปนํ กตฺวาติ สุชาน อวติตฺตํ กตฺวา ทิปฺฐปฺปฺพศฺช-
ปฏฺฐากาทิหิ จ อลงฺกตํ จงฺกมํ การยิ อกาสิญฺติ อคฺคโต ๑
เสสคถานํ อคฺคโต ปาลิยา อนฺุสาเรณ สุวิญญฺเยยฺโยว ๑

ปฺริวารสมฺปตฺติชนสมฺปตฺติสงฺขาตํ ยสฺส ๑ ฐาเรตฺติติ ยโสชโร
สพฺเพ เอเต สตฺตสฺตฺตติจกฺกวตฺติราชาโน ยโสชรรณามเนน เอก-
นามกาติ สมฺพนฺโธ ๑

องฺคิโรสฺติ องฺคโต(๑) สริโรโต นิกฺคตา รสฺมิ ยสฺส โส
องฺคิโรสฺ จนนฺทโทสโมหยาคติหิ วา ปาปาจารวเสน วา
จตุรปาโย น กจฺจตฺติติ นาโค มหนฺโต ปุชิตฺวา จ โส นาโค
เจติ มหานาโค ๑ เสสิ อุตฺตทานตฺถเมวาทิ ๑

โสมณโกปิวิสตุเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ๑

กาฬิโคธาปุตตภททิตฺเตราปทานวณณา

ปทุมุตตรสมพุทฺธนฺตฺติอาทิกํ อายสุมโต ภทฺทิตฺตสฺส กาฬิ-
โคธาปุตตตฺเตรตฺตสฺส อปทานํ ฯ

อยมฺปิ ปุริมพุทฺเธสุ กตาทิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏฺฐปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจันนฺโต ปทุมุตตรตฺตสฺส ภควโต
กาลเ วิภวสมฺปนฺเน เอกสฺมี กุเล นิพฺพตฺโต วุทฺธิปฺปตฺโต
ปุตฺตทาเรหิ วทฺธิตฺโต นครวาสิโน ปุณฺณานิ กโรนฺเต ทิสฺวา
สยมฺปิ ปุณฺณานิ กตฺตกาโม พุทฺธปฺปมฺขํ ภิกฺขุสงฺขมํ นิมนฺเตตฺวา
ถูลปฺภุทฺติกาทฺธิอเนกานิ มหารหานิ สยनานิ ปณฺญาเปตฺวา ตตฺถ
นินฺนุเน ภควติ สสงฺฆเ ปณฺเฑนทาเรน โภเชตฺวา มหาทานํ
อทาสิ ฯ โส เอวํ ยาวตายุกํ ปุณฺณานิ กตฺวา เทวมนุสฺเสสุ
อุภยสมฺปตฺติโย อณุภวิตฺวา อปรภาเค อิมสฺมี พุทฺธปฺปาเท
กาฬิโคธาย นาม เทวียา ปุตฺโต หุตฺวา นิพฺพตฺติ ฯ โส
วิญญุตฺติ ปตฺโต อารโหปริณาหหตฺถปาทรูปสมฺปตฺติยา ภทฺทตฺตา
จ กาฬิโคธาย เทวียา ปุตฺตตฺตา จ ภทฺทิตฺโต กาฬิโคธา-
ปุตฺโตติ ปากโฏ ฯ สตฺถริ ปสฺสิทฺตฺวา มาตาปิตโร อาราเชตฺวา (๑)
ปพฺพชิตฺวา นจิริสฺเสว อรหา อโหสิ ฯ

โส อรหา หุตฺวา อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺส-
ชาโต ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต ปทุมุตตรสมพุทฺธนฺตฺติ-
อาทิมานํ ฯ ตํ เหฏฺฐา วุตฺตตฺถเมว ฯ เมตฺตจิตฺตนฺตฺติ มิชฺชติ
๑. ยฺ. อารโหเจตฺวา ฯ

สินหติ นนุหติ สพุพสตุเตติ เมตตยา เมตตยา สหคต
จิตตํ เมตตจิตตํ ตํ ยสฺส ภควโต อตฺถิติ เมตตจิตฺโต ตํ
เมตตจิตฺตํ ๑ มหามุนินฺติ สกลกิกฺขุณฺโณ มหนฺตตฺตยา มหามุนิ
ตํ ปทุมุตฺตรํ สมพุทฺชนฺติ สมพฺนุโร ๑ ชนฺตา สพุพาทิ สพุโพ
ชนกาโย(๑) สพุพนฺครวาสิโนติ อตฺโถ ๑ สพุพโลกคฺคณายกนฺติ
สกลกโลกสฺส อคฺคํ เสฏฺฐิํ นิพฺพานสฺส นยฺนโต ปาปฺนโต นายกํ
ปทุมุตฺตรสมพุทฺธํ ชนฺตา อุเปติ สมิปี กจฺจตีติ สมพฺนุโร ๑
สตุตฺตกณฺจ พุทฺธกณฺจาติ พุทฺธสตุตฺตอพุทฺธสตุตฺตสงฺขาตํ
อามิสฺส ๑ อถ วา ภตฺตปฺปชชฺชโรชชยาคุอาทโย ยาว กาลิกตฺตยา
อามิสฺส ปานโกชนนฺจ กเหตุวา ปุณฺณกเขตฺเต อนฺตฺตเร สตุตฺตโน (๒)
ททฺนตีติ สมพฺนุโร ๑
อาสนํ พุทฺธยฺตฺตกนฺติ พุทฺธโยคฺคํ พุทฺธานุจฺจวิกํ สตุตฺ-
รตนมฺยํ อาสนนฺติ อตฺโถ ๑ เสถํ นยฺนุโยเคน สุวิญญฺเยย-
เมวาติ ๑
กาฬิโคธาปฺตฺตภทฺทิตฺตฺเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ๑

๑. สพุพตฺถ สพุเพ ชนกาโย ๑ ๒. สตี. สตุตฺตริ ๑

สนธิฎฐาปกคฺเถราปทานวณณา

อรณฺเณ กุฎฺฐิกํ กตฺวาติอาทิกํ อายสฺมโต สนธิฎฐา-
ปกคฺเถรสฺส อปทานํ ฯ

อยมฺปิ ปุริมพฺพุทฺเตสุ กตาทิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏฺฐปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อฺปจฺฉินฺนโต ปทุมุตฺตรสฺส ภควโต
กาลเ กุลเคเห นิพฺพุตโต วิณฺณตํ ปตฺโต ฆรพฺนฺชเนน พทฺโธ
ฆราวาเส อาทินฺนํ ทิสฺวา วตฺถุกามกิลเสกามे ปหาย
หิมวตฺตสฺส อวิทุเร ปพฺพตฺนฺตเร อรณฺณวาทํ กปฺเปสิ ฯ ตสฺมี
กาลเ ปทุมุตฺตโร ภควา วิเวกคามตฺาย ตํ จานํ บำปฺณิ ฯ
อถ โส ตาปโส ภควนฺตํ ทิสฺวา ปสนฺนมานโส วนฺทิตฺวา
นีสิตฺนตฺถาย ตินฺนสนฺธํ ปุณฺณาเปตฺวา อทาสิ ฯ ตตฺถ นิสินฺนํ
ภควนฺตํ อนเนเกหิ มชฺฐเรหิ ตินฺนฏฺฐกาทีหิ(๑) ผลาผลเอหิ สนฺตปฺเปสิ ฯ
โส เตน ปุณฺณกมฺเมน ตโต จโต เทเวสุ จ มนฺุสฺเสสุ จ
อปราปฺริ สฺสรนฺโต เทว สมฺปตฺติโย อนฺุภวิตฺวา อิมสฺมี กุลเคเห
นิพฺพุตโต สทฺธาสมฺปนฺโน ปพฺพชฺโติ วิปฺสฺสนํ วทฺธเมตฺวา
นจฺริสฺเสว อรหา อโหสิ ฯ ชุรคฺเค อรหตฺตผลปฺปตฺติยํ วิย
นิริสฺสาเหเนว สนฺติปทสงฺขาเต นิพฺพาเน สฺฎฺฐจฺ จิตฺตฺตา
สนธิฎฐาปกคฺเถโรติ ปากโฏ ฯ

อรหา ปน หุตฺวา อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา

๑. ม. ตินฺนฏฺฐกาทีหิตฺปิ จ ตินฺนฏฺฐกาทีหิตฺปิ จ ฯ

โสมนสฺสชาโต ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต อรณฺเณ กุฎฺฐิกํ
กตฺวาติอาทิมานํ ๑ ตตฺถ อรณฺเณติ สีสฺหพฺยคฺคฺมาทีนํ ภเยน
มนุสฺสตา เอตฺถ น รชฺชนฺติ น รมนฺติ น อลฺลีสฺยนฺตีสฺติ อรณฺถํ
ตสฺมี อรณฺเณ ๑ กุฎฺฐิกนฺติ ตินฺจจฺจนฺตฺกุกฺกํ กตฺวา ปพฺพตฺนฺตเร
วสามิ วาสึ กปฺเปสิฺนฺติ อตฺโถ ๑ ลาเภน จ อลาเภน จ
ยเสน จ อยเสน จ สนฺตฺกฺุโ จ วิหาสินฺติ สมฺพนฺโ ๑

ชลชฺชตฺตมนนามกนฺติ ชเล ชาตํ ชลชฺชํ ปทุมํ ชลชฺชํ อุตฺตมํ
ชลชฺชตฺตมํ ชลชฺชตฺตเมน สมานํ นามํ ยสฺส โส ชลชฺชตฺตมนนามโก
ตํ ชลชฺชตฺตมนนามกํ พุทฺทชนฺติ อตฺโถ เสสึ ปาลินยานุโยเคน
สุวิญญฺเยยฺยเมวาทิ ๑

สนฺนิฏฺฐาปกตฺเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ๑

ปญฺจหตฺถิยฺตฺเถราปทานวณณา

สุเมโ ๑ นาม สมฺพทฺโ ๑ ติอาทิกํ อายสุมโต ปญฺจหตฺถิยฺตฺ-
เถรสฺส อปทานํ ๑

อยมฺปิ ปุริมฺพุทฺเธสฺส กตฺธาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิญฺญฺปนฺนีสฺสยานิ ปุณฺณานิ อฺปจฺฉินฺนฺโต สุมฺมธสฺส ภควโต กाल
เอกสฺมี กุลเคเห นิพฺพตฺโต วิญฺญฺตํ ปตฺวา รตนตฺตเย ปสนฺโน
วิหาสิ ๑ ตสฺมี สมเย ปญฺจอฺปฺพลหตฺถานิ อานิสฺสุ ๑ โส เตหิ
ปญฺจอฺปฺพลหตฺถเอหิ วิธิยฺ จรมานํ สุมฺมธํ ภควนฺตํ ปุเชสิ ๑

เล่มที่ 43 ปลูกหตุถิตยตุเถราปทานวณณา หน้า 115

ตานี คนตุวา อากาเส วิตานัน หตุวา ฉายั กูรumanานี
ตถาคเตเนว สทุธิ คจฉิสฺส ๗ โส ตั ทิสฺวา โสมนสฺสชาโต
ปีติยา ผุฏฺฐสฺรีโร ยาวชีวั ตเทว ปุณฺณั อนุสฺสริตฺวา ตโต
จฺโต เทวโลเก นิพฺพตฺโต อปฺราปรี สัสนฺโต อิมสฺมี
พฺพุทฺฐปฺปาเท เอกสฺมี กุลเคเห นิพฺพตฺโต วิญฺญตฺตํ ปตฺโต
สทุทฺธาชาโต ปฺพพฺชิตฺวา วิปสฺสนัน วัฑฒเตตุวา นจิริสฺเสว อรหา
อโหสิ ๗ กตกฺกุสลนามเนน ปลูกหตุถิตยตุเถโรติ ปากโฏ ๗

โส อตฺตโน ปฺพพกมมํ สริตุวา ปลูกกฺขโต ปลูกาย
ทิกฺกุจปฺพพจริตาปทานัน ปกาเสนฺโต สฺมุโข นาม สมฺพฺพุทฺโธติ-
อาทิมาน ๗ ตตฺถ สฺมุโขติ สฺนุทฺธา เมธา จคฺคฺสจฺจปฺปฏิเวธปฺปฏิ-
สมฺภิทาทโย ปลูกาย ยสฺส โส ภควา สฺมุโข สมฺพฺพุทฺโธ
อนฺตรปฺเปเน อนฺตรวิธิยํ คจฉิตฺติ สมฺพฺนุโข ๗ โอกฺขิตฺตจกฺขุติ
อโรชิตฺตจกฺขุ ๗ มิตภานิตฺติ ปฺมานัน ฅตุวา ภณฺนสิโล ปฺมานัน
ชานิตฺวา ฅมมํ เทเสสิติ อตุโถ ๗ เสสํ สุวิญญฺเยยฺยเมวาติ ๗

ปลูกหตุถิตยตุเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ๗

ปฐมจกตนิยตเถราปทานวณณา

นิพพุเต โลกนาถมูหิตีอาทิกั อายสมโต ปฐมจกตนิยต-
เถรสฺส อปทานํ ฯ

อยมปี ปุริมพุทฺเธสุ กตปุณฺณสมภาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏฺฐปฺนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจฺฉินฺนโต วิปฺสฺสิสฺส ภาควโต กาล
เอกสมฺมึ กุลเคเห นิพฺพุโต วิญฺญุตํ ปโต รตนตฺตเย ปสนฺโน
ปรินิพฺพุตสฺส วิปฺสฺสิสฺส ภาควโต จิตกํ ปฐมปุเปเหติ ปุเชติ ฯ
โส เตเนว จิตตปฺปสาเทน ยาวตายุกํ จตฺวา ตโต สุกฺตีสฺสเยว
ลัสมฺนโต ทิพฺพสมปฺตตี มนุสฺสสมปฺตติญฺจาติ เทว สมปฺตติโย
อนกกขตฺตํ อนุภวิตฺวา อิมสมฺมึ อมหากํ สมฺมาสมพุทฺธกาเล
เอกสมฺมึ กุลเคเห นิพฺพุโต วิญฺญุตํ ปโต สตฺถริ ปสฺสิตฺวา
สาสเน ปพฺพชิตฺถ ฆญฺเณโต วายมนฺโต นจิริสฺสเวว อรหา
อโหสิ ฯ ตสฺส รตฺติญฺจานทิวาญฺจานาทิสฺส ตตฺถ ตตฺถ วิหรนตฺสส
วิหาโร ปฐมปุเปเหติ ฉาทียติ เตน โส ปฐมจกตนิยตเถโรติ
ปากโฏ ฯ

อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺสวเสน ปุพฺพจริตา-
ปทานํ ปกาเสนฺนโต นิพฺพุเต โลกนาถมูหิตีอาทิมหา ฯ ตตฺถ
นิพฺพุเตติ ขนฺธปรินิพฺพานเนน ปรินิพฺพุเต สตฺถริ วิปฺสฺสิสฺส
สมฺมาสมพุทฺธสฺส สรีเร จิตมานิยมาเน จิตเก อาโรปีเต
สุมุลล์ลํ ปฐมกลาปํ อหํ คเหตฺวา จิตกํ อาโรปยี ปุเชสินฺติ

เล่มที่ 43 สยนทายกตุเถราปทานวณณา หน้า 117

อตุโธ ฯ เสสคาถาสฺ เหนฺจฺจ วุตฺตณฺยตฺตา อุตฺตานตฺถเมวาทิ ฯ
ปทุมจฺฉนฺนียตฺเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

สยนทายกตุเถราปทานวณณา

สิทฺฐตฺถสฺส ภควโตติอาทิกํ อายสฺมโต สยนทายกตุเถรสฺส
อปทานํ ฯ

อยมฺปิ ปฺริมพฺพุทฺเตสฺส กตาริการิ ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏฺฐปนิสฺสยานิ ปฺลฺลณานิ อฺปจฺฉินฺนุโต สิทฺฐตฺถสฺส ภควโต
กาเล อณฺวตฺตรสฺมี กุเล นิพฺพุตฺโต วิญฺญุตฺติ ปตฺโต สตฺถริ
ปฺลีสฺสิตฺวา หตฺถิทฺถสฺสวณฺณาทีหิ สยนตฺถาย มณฺจํ กาทฺเตว
อนคฺฆเมหิ วิจฺฉิตฺตตฺถเรหิ อตฺถริตฺวา ภควนฺตํ ปฺุเชสิ ฯ โส
ภควา ตสฺसानุกมฺปาย ปฏฺิคฺคเหตฺวา อนฺุภวิ ฯ โส เตน ปฺลฺลณ-
กมฺเมน ทิพฺพมนฺุสฺสสมฺปตฺติโย อนฺุภวิตฺวา อิมสฺมี พุทฺธรฺูปาเท
เอกสฺมี กุลเคเห นิพฺพุตฺโต วิญฺญุตฺติ ปตฺวา สตฺถุ สาสเน
ปสนฺุโน ปพฺพชิตฺวา วิปฺสฺสนํ อารภิตฺวา นจิริสฺเสว อรหา
อโหสิ ฯ ปฺุพฺเพกตปฺลฺลณนาเมน สยนทายกตุเถโรติ ปากโฏ ฯ

โส เอกทิวสํ อตฺตโน ปฺุพฺพกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺสชาโต
ปฺุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนุโต สิทฺฐตฺถสฺส ภควโตติอาทิมาย ฯ
ตํ สพฺพิ ปาลินยานุสาเรณ สุวัญญฺเยยฺยเมวาทิ ฯ

สยนทายกตุเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

จกมนทายกตุเถราปทานวณณา

อตุถทสฺสิสฺส มุณีโนติอาทิกํ อายสุมโต จกมนทายกตุ-
เถรสฺส อปทานํ ฯ

อยมปี อายสุมมา ปุริมพทุเชสุ กตาทิกาโร เตสุ เตสุ
ภเวสุ วิวญฺญูปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจันนุโต อตุถทสฺสิสฺส
ภควโต กาลเ เอกสฺมี กุลเกเห นิพฺพตฺโต วิญญุตํ ปตฺโต
สตุถริ ปสฺสิทิตฺวา อจฺจวตฺตํ สุธาปริกมฺมกตํ รัชตราสิสฺสทิสํ
โสภมานํ จกมํ การตฺวา มุตฺตทลสฺสทิสํ (๑) เสตปฺลินิ อตุถริตฺวา
ภควโต อทาสี ฯ ปฏิกุคฺเหสิ ภควา จกมํ ปฏิกุคฺเหตฺวา
จ ปน สฺขํ กายจิตฺตสมาธิ อปฺเปตฺวา อัย อนาคเต โภตมสฺส
ภควโต สาสเน สาวโก ภวิสฺสตีติ พุยาทาสี ฯ โส เตน
ปุณฺณกมฺเมน เทวมนุสฺเสสุ อปราปริ สฺสรนุโต เทว สมฺปตฺติโย
อนุกฺวิตฺวา อิมสฺมี พุทฺธบุปฺปาเท เอกสฺมี กุลเกเห นิพฺพตฺโต
วฺทฺธิปฺปตฺโต สทฺธาสมฺปนฺโน สาสเน ปพฺพชิตฺวา นจิริสฺเสว
อรหตฺตํ ปตฺวา กตปุณฺณนาเมเน จกมนทายกตุเถโรติ ปากโฏ
อโหสิ ฯ

โส เอกทิวสํ อตุตฺนา ปุพฺเพ กตปุณฺณกมฺมํ สริตฺวา
โสมนสฺสชาโต ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนุโต อตุถทสฺสิสฺส
มุณีโนติอาทิมานํ ฯ ตตุถ อตุถทสฺสิสฺสชาติ อตุถํ ปโยชนํ วฺทฺธึ
๑ สี. มุตฺตชาลสฺสทิสํ ฯ

วิรุฬหี นิพพานํ ทกฺขติ ปสฺสตีติ อตฺถทสฺสี อถ วา อตฺถํ
นิพพานํ ทสฺสนสีโล ชานนสีโลติ อตฺถทสฺสี ตสฺส อตฺถทสฺสีตฺส
มุนิโน โมเนน ฉาเนน สมฺนุนาคตฺสส ภควโต มโนรมํ มนฺลฺลีนํ
ภาวนียํ มนฺสิ กาดพฺพิ จงฺกมํ การสินฺติ สมฺพนฺโร ๑ เสถํ
วุตฺตณยานุสารเนอว สุวิญญฺเยยเมวาทิ ๑

จงฺกมณทายกตฺเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ๑

สุกทตฺเถราปทานวณณา

ปทุมุตฺตโร โลกวิหฺวติอาทิกํ อายสฺมโต สุกทตฺเถรสฺส
อปทานํ ๑

อยมฺปิ ปุริมพฺพุเชสฺส กตฺตริกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
นิพฺพานาธิคมตฺถาย ปุญฺญานิ อฺปปจฺฉินฺนโต ปทุมุตฺตรสฺส
ภควโต กาลเ วิภวสฺมปฺนเน สทฺธาสมฺปนฺเน เอกสฺมี กุลเคเห
นิพฺพตฺโต วิญฺญตฺํ ปตฺวา ฆรพฺนฺรเนน พทฺโร รตนตฺตเย
ปสฺนโน ปรีนิพฺพานมญฺเจ นิปฺนฺนํ ปทุมุตฺตรํ ภควนฺตํ ทิสฺวา
สนฺนิปฺติตา ทสฺสทสฺสจกฺกวาพเทวตาโย จ ทิสฺวา ปสฺนฺนมานโส
นิกฺคฺคฺชฺชเทภฺกนฺนิลกาโสกาสิตาทือเนเกหิ สฺสคฺนฺรปฺุเพหิ ปุเชลฺลิติ ๑ โส
เตน ปุญฺญกมฺเมน ยาวตายุกํ จตฺวา ตโต จวิตฺวา ตฺสิตาทิสฺ
ทิวพฺสมฺปตฺติโย อฺนุภวิตฺวา ตโต มนฺสฺเสสฺส มนฺสฺสสมฺปตฺติโย
อฺนุภวิตฺวา นิพฺพตฺตนิพฺพตฺตญฺจानฺสฺส จ สฺสคฺนฺเรหิ ปุเปหิ ปุชฺชิต

อโหสิ ฯ อิมสุมิ ปน พุทธูปปาเท เอกสุมิ วิภวสมปฺนเน กุเล
นิพฺพตฺติตฺวา วิญญุตฺ ปตฺโต กามสฺ อาทินํ ทิสฺวาปี ยาว
พุทฺธสฺส ภควโต ปรีนิพฺพานกาโล ตาว อลฺลทฺพุทฺทสฺสโน
ภควโต ปรีนิพฺพานมฺลเจ นิปฺนฺนกาเลเยว ปฺพชิตฺวา อรหฺตฺตํ
ปาปุณฺนิ ฯ ปุพฺเพ กตฺปุณฺณนาเมน สฺกทฺโทติ ปากฺโณ อโหสิ ฯ

โส อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺสวเสน ปุพฺพ-
จริตาปทานํ ปกาเสนฺโต ปทฺมุตฺตโร โลกวิทูติอาทิมานํ ฯ ตํ
อตฺตตานตฺถเมว ฯ สฺนฺนํ มม ภาสฺโต ฯเปฯ นิพฺพายิสฺสตี-
นาลโวติ อิทํ ปรีนิพฺพานมฺลเจ นิปฺนฺโน ว ปทฺมุตฺตโร ภควา
พฺยาภาสิ ฯ

ปณฺจมภาณวารวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

โส อตฺตโน ปฏฺฐิตํ ทสฺเสนฺโต ปุพฺพกมฺเมเน สํยฺตฺโตติ-
อาทิมานํ ฯ เอกกฺโขติ เอกกฺจจิตฺโต ฯ สฺสฺมาหิโตติ สฺสฺจฺจฺสฺมาหิโต
สฺนฺตกาเยจิตฺโตติ อตฺโต ฯ พุทฺธสฺส โอรโส ปตฺโตติ พุทฺธสฺส
อฺรสา หทฺเยน นิคฺคตโอบาทานุสฺสานํ สฺตฺวา ปตฺตอรหฺตฺตผลโตติ
อตฺโต ฯ ชฺมมฺโขมฺหิ สฺนฺมฺมิโตติ ชฺมมฺโต กมฺมฺญฺจานกมฺมฺโต
ชาโต อริยาย ชาตียา สฺนฺมฺมิโต สฺสฺจฺจฺ นิปฺพาทิตสฺพฺพกฺจฺโจ
อมฺหิ ภวามิติ อตฺโต ฯ

ชฺมมฺราชํ อฺปคฺมฺมาติ ชฺมเมเน สฺพฺพสฺตฺตานํ ราชานํ

เล่มที่ 43 สุกทตเถราปทานวณณา หน้า 121

อิสสรภูตํ ภควนตํ อุปกนฺตฺวา สมปี คนฺตฺวาติ อตุโถ ฯ อปุจฺฉี
ปญฺหฺมตฺตมนฺติ อุตฺตมํ ขนฺธายตฺนชาตฺสจฺจสมฺปฺปาทาติปฏิสฺยตฺตํ
ปญฺหํ อปุจฺฉินฺติ อตุโถ ฯ กถยนฺโต จ เม ปญฺหนฺติ เอโส
อมฺหากํ ภควา เม มยฺหํ ปญฺหํ กถยนฺโต พุยากรฺโรนฺโต ฯ
ธมฺมโสตํ อุปานยฺตี อนฺุปาติเสสฺนินฺุพพานชาตฺสจฺจชาติ ธมฺมโสตํ
ธมฺมปฺวาหํ อุปานยิ ปาวิสีติ อตุโถ ฯ

ชลชฺชุดตฺตมนายโกติ ปทุมตฺตรนามโก มการสฺส ยการิ
กตฺวา กตฺวาหาโร ฯ นิพฺพายิ อนฺุปาทาโนติ อุปาทาน
ปญฺจกขฺนเช อคฺคเหตฺวา นิพฺพายิ น ปญฺณายิ อทสฺสนํ
อคมาสิ มนฺุสฺสโลกาทีสุ กตฺถจฺปิ อปฺติภฺจฺจิตฺติ อตุโถ ฯ ทีโป
เตลสฺงขยาติ วฏฺฐิตฺตานํ สฺงขยา อภาวา ปทีโป อิว
นิพฺพายีติ สมฺพนฺุโร ฯ

สคฺตโยชนิกํ อาสีติ ตสฺส ปรีนินฺุพฺพตฺส ปทุมตฺตรสฺส
ภควโต รตฺนมยํ ฐปํ สคฺตโยชนฺุพฺเพธํ อาสิ อโหสีติ อตุโถ ฯ
ธํ ตคฺถ อปุเชสฺนินฺติ ตคฺถ ตสฺมี เจติเย สพฺพภทฺทํ สพฺพโต
ภทฺทํ สพฺพโส มโนรมํ ธํ ปุเชสฺนินฺติ อตุโถ ฯ

กสฺสปสฺส จ พุทฺธสฺสาติ ปทุมตฺตรสฺส ภควโต กาลโต
ปญฺจาย อากตฺสฺส เทวมนฺุสฺเสสฺส สฺสรโต เม มยฺหํ โอรโส
ปฺตุโต ติสฺโส นาม กสฺสปสฺส สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส อคฺคสาวโก
ชินฺสาสเน ทายาทิ อาสิ อโหสีติ สมฺพนฺุโร ฯ

ตสฺส หีเนน มนสาติ ตสฺส มม ปุตุตสฺส ติสฺสสฺส
อคุคสาวกสฺส หีเนน ลามเกน มนสา จิตฺเตน อภทฺทกํ อสุนฺทรํ
อยุตฺตกํ อนฺตโก ปจฺฉิมฺติ วาจํ วจันํ อภาสี กเถสิณฺติ
อตุโถ ๑ เตน กมฺมวิปาเกนาติ เตน อรหนฺตภกฺขานสงฺฆาตสฺส
อกุสลกมฺมสฺส วิปาเกน ๑ ปจฺฉิเม อทฺทสํ ชินฺนฺติ ปจฺฉิเม
ปริโยसाने ปรีนิพฺพานกาเถ มลฺลानํ อุปวตฺตเน สาถวเน
ปรีนิพฺพานมญฺเจ นิปนฺนํ ชินํ ชิตฺสพฺพมารํ(๑) อมฺหากํ โคตม-
สมฺมาสมฺพุทฺธํ อทฺทสํ อหนฺติ อตุโถ ๑ ปจฺฉา เม อาสี
ภทฺทกนฺติปิ ปาโจ ๑ ตสฺส ปจฺฉา ตสฺส ภควโต อวसानกาเถ
นิพฺพานาสนฺนกาเถ เม มยฺหํ ภทฺทกํ สุนฺทรํ จตฺสจฺจปฺภี-
วิษฺณํ อาสี อโหสีติ อตุโถ ๑

ปพฺพาเชสิ มหาวิโรติ มหาวิริโย สพฺพสตุตฺตหิโต กรุณา-
ยุตฺโต ชิตมาโร มุณี มลฺลानํ อุปวตฺตเน สาถวเน ปจฺฉิเม
สยเน ปรีนิพฺพานมญฺเจ สยิโตว มํ ปพฺพาเชสีติ สมฺพนฺโร ๑

อชฺเชว ทานิ ปพฺพชฺชาติ อชฺช เอว ภควโต ปรีนิพฺพาน-
ทิวเสเยว มม ปพฺพชฺชา ตถา อชฺชเอว อุปสมฺปทา อชฺชเอว
ทวิปทฺตมฺสฺส สมฺมุขา ปรีนิพฺพานํ อโหสีติ สมฺพนฺโร ๑ เสสํ
สุวิญญฺเยยฺยเมวาทิ ๑

สุภทฺตเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ๑

จุนุทตเถราปทานวณณา

สัททตตสส ภควโตติอาทิกั อายสมโต จุนุทตเถรสส
อปทานั ฯ

อยมปี ปุริมพุทเธสุ กตปุณณสมภาโร ตตถ ตตถ ภเว
วิภูฏูปนิสฺสยานิ ปุณณานิ อุปจันนุโต สัททตตสส ภควโต
กาลเ วิภวสมปฺนเน กุเล นิพฺพตฺโต วิณฺณุตฺตํ ปตฺวา สตฺถริ
ปสีทิตฺวา สตฺถรตนมยํ สุวณฺณคฺคฺขมยํ การตฺวา สุมนปฺปฺเพหิ
ฉาเทตฺวา ภควนฺตํ ปุเชสิ ฯ ตานิ ปุปฺพานิ อากาสํ สมุคฺคณฺตฺวา
วิตานากาเรน อฏฺฐิสฺสุ ฯ อถ นํ ภควา อนาคเต โคตมสฺส
นาม ภควโต สาสเน จุนุโท นาม สาวโก ภวิสฺสตีติ
พฺยากาลิ ฯ โส เตน ปุณฺณกมฺเมน ตโต จุโต เทวโลเก
อุปฺปนฺโน กามเน นสฺสุ กามาวจรเทเวสุ สุขํ อนุภวิตฺวา
มนุสฺเสสุ จกุกวตฺติอาทิสมปฺตฺติโย จ อนุภวิตฺวา อิมสฺมี
พุทฺธรูปฺปาเท พฺราหฺมณฺกุเล รูปฺसारิยา ปฺตฺโต สารีปฺตฺต-
เถรสส กนิฏฺโฐ หุตฺวา นิพฺพตฺติ ฯ ตสฺส วิณฺณุตฺตํ ปตฺตสฺส
อาโรหฺปริณาหฺรูปฺยานํ สุนฺทรตฺาย สการสฺส จการํ กตฺวา
จุนุโทติ นามํ กรีสิ ฯ โส วยปฺตฺโต ฆรราวเส อาทิณฺว
ปพฺพชฺชาย จ อานิสฺสํ ทิสฺวา ภาตฺตเถรสส สนฺติเก ปพฺพชิตฺวา
วิปฺสฺสนํ วฑฺฒเตตฺวา นจิริสฺเสว อรหฺตฺตํ ปาปฺณิ ฯ

โส ปตฺตอรหฺตฺตผลโล เอกทิวสํ อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา

โสมนสฺสชาโต ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต สิทฺทตฺถสฺส
ภควโตติอาทิมหา ฯ ตํ เหฏฺฐา วุตฺตตฺถเมว ฯ อคฺขมฺยฺนฺติอาทโยปี
อฺตฺตฺตานตฺถาเยว ฯ

วิตฺถณฺณกฺโข สมฺพุทฺโธติ วิเสเสน มคฺคาธคฺคเมน วิจิกฺขณฺยา
เขปิตตฺตา วิตฺถณฺณกฺโข อสฺสโย สมฺพุทฺโธ ฯ ตินฺนโณเมหิ
ปรุกฺขโตติ กาโมฆาทีนํ จตฺนุนํ โอฆานํ ตินฺนตฺตา
อติกฺกนตฺตฺตา โอมตฺถินฺเนหิ ชินฺนาสเวหิ ปรุกฺขโต ปรีวาริโตติ
อฺตฺโต ฯ พฺยากรณคฺคาถา อฺตฺตฺตานตฺถาเยว ฯ

อฺปฺภุจฺหิ มหาวีรฺนฺติ อฺตฺตมตฺถสฺส นิพฺพานสฺส ปตฺติยา
ปาปฺพนตฺถาย กปฺปสฺตสทฺสธาธิเกสฺสุ จตฺราสงฺเขยฺยเยสฺสุ กปฺปเปสฺสุ
ปารมิโย ปฺนฺเรนฺเตน กตฺวิริยตฺตา มหาวีริ พุทฺธํ อฺปฺภุจฺหิ
อฺปฺภุจฺหานํ อกาสินฺติ อฺตฺโต ฯ อณฺเณ จ เปสฺเส พฺหุติ น
เกวลเมว พุทฺธํ อฺปฺภุจฺหิ เปสฺเส ปิยสีเล สีลวฺนฺเต อณฺเณ
จ พฺหุอฺคฺคปฺปตฺเต สวเก เม มยฺหิ ภาตฺริ สารีปฺตฺตฺตฺเถรณฺจ
อฺปฺภุจฺหินฺติ สมฺพฺนฺโธ ฯ

ภาตฺริ เม อฺปฺภุจฺหิตฺวาติ มยฺหิ ภาตฺริ อฺปฺภุจฺหิตฺวา
วตฺตปฺภิวตฺติ กตฺวา ตสฺส ปรีนิพฺพุตคฺคาเถ ภควโต ปจฺมํ
ปรีนิพฺพุตตฺตา ตสฺส ธาตุโย คเหตุวา ปตฺตมฺหิ โอสิริตฺวา
โลกเชฏฺฐสฺส พุทฺธสฺส อฺปฺนฺนาเมสี อทาสินฺติ อฺตฺโต ฯ

อฺโภ หตฺถเอหิ ปคฺคยฺหาติ ตํ มยา ทินฺนํ ธาตุํ โส

ขุททกนิกายกุกกตา อปทานวณณา (วิสุทธรชนวิลาสินี ๒) - หน้าที่ 125
เล่มที่ 43 ขุททกเถราปทานวณณา หน้า 125

ภควา อุตตโน อุโภหิ หตฺเถหิ ปกาเรน คเหตุวา ตํ ธาตุํ
ตํ สฺกฺขุ ทสฺสยฺนุโต อคฺคสวํ สารีปฺตฺตฺเถรํ กิตฺตยิ ปกาเสสีติ
อุตฺโต ๑ เสสิ อุตฺตานตฺถเมวาทิ ๑

ขุททกเถราปทานวณณา นิฎฺฐิตา ๑

ปญฺจมวคฺควณณา นิฎฺฐิตา ๑

วิชনীวคควณณา

วิฐปนทายกตุเถราปทานวณณา

ปทุมุตตรพุทธสุสาดีอาทิกิ อายสมโต วิฐปนทายกตุเถรสสุ
อปทานิ ฯ

อยมปิ ปริมิชินวเรสุ ปุริตปุณณสมภาโร ตตถ ตตถ ภเว
วิภูฏูปนิสฺสยานิ ปุณณานิ อุปจันนุโต ปทุมุตตรสฺส ภควโต
กาลเอ เอกสมิ กุลเคเห นิพฺพตฺโต วิญญุตฺติ ปตฺโต วิภวสมฺปนฺโน
สทฺธาชาโต ภควติ ปสนฺโน คิมฺหากาเล สุวณฺณรชตมุตฺตา-
มณฺนิมฺย วิชนิ การตฺวา ภควโต อทาสิ ฯ โส เตน ปุณฺณ-
กมฺเมน เทเวสุ จ สฺสรนฺโต เทว สมฺปตฺติโย อนุกฺวิตฺวา
อิมสฺส อมหากิ สมฺมาสมฺพุทธสฺส อุปฺปนฺนกาเล เอกสมิ กุลเคเห
นิพฺพตฺโต ฆรพฺนฺชเนน พนฺธิตฺวา ฆราวาเส อาทินฺวํ ทิสฺวา
ปพฺพชฺชาย จ อานิสฺสํ ทิสฺวา สทฺธาสมฺปนฺโน สาสเน
ปพฺพชิตฺวา วิปสฺสนํ วฑฺฒตฺวา นจิริสฺเสว อรหา อโหสิ ฯ

โส เตน(๑) มยา ปุณฺณกมฺเมน อัย โลกุตฺตรสมฺปตฺติ
ลทฺธาติ อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ อนุสฺสรนฺโต ตํ ปจฺจกฺขโต ญตฺวา
ปุพฺพจริตาปทานิ ปกาเสนฺโต ปทุมุตตรพุทธสุสาดีอาทิมาย ฯ
ตํ เหฏฺฐา วุตฺตตฺถเมว ฯ วิชนิกาย มยา ทินฺนาติ วิเสเสน

๑. ม. เกน ฯ

เล่มที่ 43 สตรีสัตตเถราปทานวณณา หน้า 127

สนฺตปาปนฺตานิ สตฺตานิ สนฺตานิ นิพฺพาเปฺนฺติ สีตลํ วาตํ
ชเนตฺติ วิชนี วิชนีเยว วิชนีกา สว สตฺตรตฺนมา วิชฺโชต-
มานา วิชนีกา มยา การาเปตฺวา ทินฺนาติ อตฺโถ ฯ

วิฐฺปนทาเยกเถราปทานวณณา นิฐิตา ฯ

สตรีสัตตเถราปทานวณณา

อุจฺจยํ เสดมารุยฺหาติอาทิกํ อายสฺมโต สตรีสัตตเถรสฺส
อปทานํ ฯ

อยมฺปิ ปฺริมพฺพุเรสุ กตาทิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏฺฐปนิสฺสยานิ ปฺลฺลณานิ อุปจฺฉินฺนโต ปทุมตฺตรสฺส ภควโต
กาเล พฺราหฺมณฺกุลे นิพฺพตฺโต วิญฺญุตํ ปตฺโต สกฺกฏพฺยากรณ
เวทตฺตเย จ ปารจฺกโต ฆรราวาสํ ปหาย อรณฺณํ ปวิสิตฺวา
อิสิปฺพชฺชํ ปพฺพชิตฺวา หิมวฺนเต วาสํ กปฺเปสิ ฯ ตสฺมี สมเย
ปทุมตฺตโร ภควา วิเวกคามตฺยา อุจฺจํ เอกํ ปพฺพตํ อารุยฺห
ชลิตกฺกิกฺขนฺโต วิย นิสฺสีทิ ฯ ตํ ตถานิสฺสินฺนํ ภควนฺตํ ทิสฺวา
ตปโส โสมนสฺสชาโต อณฺชลี ปคฺคยฺห อนเนเกหิ การณฺเหหิ
โถเมสิ โส เตน ปฺลฺลณกมฺเมน ตโต จโต จสุ กามาวจร-
เทเวสุ ทิพฺพสมฺปตฺตี อนฺภวิตฺวา ตโต มนุสฺสโลเก สตรีสิ
นาม จกฺกวตฺตี ราชา หุตฺวา นิพฺพตฺติ ฯ ตมฺปิ สมฺปตฺตี
อนेกกฺขตฺตุ อนฺภวิตฺวา อิมสฺมี พุทฺธูปปาเท เอกสฺมี กุลเคเห

นิพพุโต ปุพพปุณณสมภารวเสน ฌาณสุส ปรีปกกตดา
สตุตวสุสิโกว ปพพชิตวา อรหตุต ปาปุณิ ฯ

โส อหิ เกน กมฺเมน สตุตวสุสิโกว สนฺติปํ
อนุปฺตโตสฺมีติ สรฺมานิ ปุพพกมฺมํ ฌาณน ปจฺจกฺขโต ทิสฺวา
โสมนสุสชาโต ปุพพจริตาปทานิ อุตานวเสน ปกาเสนฺโต อฺจฺฉิย
เสลมารุหฺมาตีอาทิมาท ฯ ตตฺถ อฺจฺฉิยนฺติ อฺจฺฉิ เสลมยํ ปพพตํ
อารุหฺ นิสฺสีทิ ปทฺมุตฺตโรติ สมฺพนฺโห ฯ ปพพตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
ภควโต นิสฺสินฺสุส ปพพตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต อตฺโต ฯ
พฺราหฺมโณ มนฺตปารฺกฺขติ มนฺตสงฺฆาตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต ปารี
ปรีโยสานํ โกฏี คโต เอโก พฺราหฺมโณติ อตฺโต ฯ อณฺณ
วีย อตฺตํ นินฺทิตฺติ อมฺนฺตปารฺกฺขติ ฯ อฺปฺวิญฺจํ มหาวิรฺนฺติ
ตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต วิรฺนฺตํ ชินฺนํ กิ วิสิญฺจํ เทวเทว
สกลฺลกา มาจรพฺรหฺมเทวานํ อติเทวํ นราสฺสํ นรานํ อาสฺสํ
เสฏฺฐํ โลกนายกํ สกลสตุตฺตโลกํ นยฺนตํ นิพฺพานํ ปาเปนฺตํ
อหิ อณฺชลิ ทสนขสโมธานณฺชลิปฺภูํ สิริสิ มุทฺธนิ ปกฺกเหตุวาน
ปติญฺจเปตฺวา สนฺถวี สฺสุญฺจํ โธเมสนฺติ สมฺพนฺโห ฯ

อภาสถาติ เยนายิ อณฺชลิ ทินฺโน ฯเปฯ โส ภวิสฺสตีติ
พฺยาภาสิ ฯ เสสํ อตฺตํ ตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต

สตรฺสิตฺเตราปทานวณณา นิญฺจิตา ฯ

สยนทายกตุเถราปทานวณณา

ปทุมุตตรพุทธศาสนาอาทิกิ อายสมโต สยนทายกตุเถรสส
อปทานิ ฯ

อยมปิ ปริมพุทเธสุ กตาทิกาโร ตตถ ตตถ ภเว วิวัญญูป-
นิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อูปจันนุโต ปทุมุตตรสส ภควโต กาลे
เอกสมิ กุลเกहे นิพพุตโต วิญญุตติ ปตฺโต ฆราวาสิ สณฺจเปตฺวา
สุขมนฺทวนุโต สตถุ ฆมฺมเทสนิ สุตฺวา สตถุริ ปสนฺโน ทนฺต-
สฺวณฺณรชตมุตตมณฺธิมยิ มหารหิ มลฺลจि การาเปตฺวา จินปญฺญ-
กมฺพลาทีนิจิ อตฺถริตฺวา สยนตฺถาย ภควโต อทาสิจิ ภควา
ตสฺส อนุกฺกหิ กโรนุโต ตตถ สยิจิ โส เตน ปุณฺณกมฺเมน
เทวมนุสฺเสสุ สัสนฺนุโต ตทนฺนุรูปิ อากาสกมนฺสุขเสยฺยาทิสฺสจि
อนุกฺกิตฺวา อิมสมิ พุทฺธบุปฺปาเท วิทวสมฺปนฺเน เอกสมิ กุเล
นิพพุตติตฺวา วิญญุตติ ปาปฺณิตฺวา สตถุ ฆมฺมเทสนิ สุตฺวา
ปสนฺนมานโส ปพฺพชิตฺวา วิปสฺสนุโต นจิริสฺเสว อรหา
อโหสิ ฯ

โส อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺสชาโต ปุพฺพ-
จริตาปทานิ ปกาเสนุโต ปทุมุตตรพุทธศาสนาอาทิมานุ ฯ ติ
เหฎฺฐา วุตตตฺถเมว ฯ

สุเขตฺเต พิชสมฺปทาติ ยถา ตินฺนจวรรหิตे กทฺทมาทิจิ-
สมฺปนฺเน สุขเขตฺเต วุตตพิชานิจิ สาทุผลานิจิ นิปฺพาเทนฺติ

เอวมเว รากโทสาทิตยพตสทสสทิสเสสสงขาทติณกจรรหิตะ
สุททสนุทานะ ปุณณกเขตเต วุตตทานานิ อปปานีปี สมานานิ
มหปผลานิ โหนตตี อตุโธ ฯ เสสิ สุวิญญะยเมวาติ ฯ
สยททากตุเถราปทานวณณา นิฏฐิตา ฯ

คณุโธททากตุเถราปทานวณณา (๑)

ปทุมุตตรพุททสสาตีอาทิกิ อายสมโต คณุโธททากตุ-
เถรสส อปทานิ ฯ

อยมปี ปริมมุนิวเรสุ กตาทิกาโร ตตถ ตตถ ภเว
วิฏฐุปนิสสยานิ ปุณณานิ อุปจันนโต ปทุมุตตรสส ภควโต
กาละ กุลเคเห นิพพุโต ปรีนิพพุเต ภควติ นครวาสินโน
โพธิปัชฌิ กุรุมานะ ทิสวา วิจิตตมญเฐ จนนทกปปุราครุอาทิ-
มิสสกุสคณุโธทเคนะ ปุเรตวา โพธิรุกขัง อภิสสิญจิ ฯ ตสมิขณ
เทโว มหาราธาหิ ปวสสิ ฯ ตทา โส อสนิเวเคนะ กาลัง
กโต ฯ เตเนว ปุณณกมเมเน เทวโลเก นิพพุตติ ตตถเอว จิโต
อโห พุทโธ อโห ธมโมติอาทิกาลาโย อภาสิ ฯ เอว โส
เทวมนุสเสสุ สมปตติโย ออนุภิวทา สพพปริพาหวิปมุตโต
นิพพุตตนิพพุตฏฐาเน สีตภาวมุปกโต สุขิโต อิมสมิ พุทฐป-
ปาเท กุลเคเห นิพพุโต วิญญุตัง ปตโต สตุถริ ปสนุนโน
๑ ม. คณุโธททากตุเถราปทานวณณา ฯ

เล่มที่ 43 คนุโรทกทายกคฺเถราปทานวณณา หน้า 131

ปพฺพชิตฺวา กมฺมฏฺฐานํ อารภิตฺวา วิปฺสฺสนฺโต นจิริสฺเสว
อรหตฺตํ ปาปฺณิ ฯ ปุพฺเพ กตฺปุณฺเณน คนุโรทกทายกคฺเถโรติ (๑)
ปากโฏ อโหสิ ฯ

โส เอกทิวสํ อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺส-
ชาโต ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺสชาโต ปุพฺพจริตาปทานํ
ปกาสเนโต ปทุมุตฺตรสฺสชาติอาทิมาห ฯ ตํ วุตฺตตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
โพธิมโห อหฺมุติ มหาโพธิรุกฺขสฺส ปุชา อโหสิตี อตฺโถ ฯ
วิจิตฺตํ ฆฏฺฐมาทฺยาติ อนนเกหิ จิตฺตกมฺมสฺวณฺณกมฺเมหิ วิจิตฺตํ
โสภมานํ คนุโรทกปุณฺณํ ฆฏฺฐิ กเหตุวาทิ อตฺโถ ฯ คนุโรทกม-
ทาสหนฺติ คนุโรทกํ อทาสี อหํ คนุโรทเกน อภิสฺสึจฺฉินฺติ
อตฺโถ ฯ

นุหฺนกาเล จ โพธิยาติ โพธิยา ปุชฺชากรณสมฺเมติ
อตฺโถ ฯ เสสํ อุตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต

คนุโรทกทายกคฺเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

๑. ม. คนุโรทกทายกคฺเถโรติ ฯ

โอปวยหตุเถราปทานวณณา (๑)

ปทุมุตตรพุทธศสาตืออาทิกั อายสมโต โอปวยหตุเถรสสุ
อปทานั ฯ

อยมปิ ปุริมพุทเธสุ กตาทิกาโร ตตถ ตตถ ภเว
วิภูฏูปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจันนุโต ปทุมุตตรชินาทิจฺजे โลเก
ปาตฺฐเต เอกสฺมี วิภวสมฺปนฺนกุลเ นิพฺพตฺโต วุฑฺฒิมนฺวาย
มหทฺทโน มหาโกโค ฆราวาสั วสฺมาโน สาสเน ปสนฺโน
สตุถริ ปสาทพฺพ
ปุชฺช อทาสิ ฯ
ปุชฺชตฺวา จ ปน พุทฺธาทีนั สมณานั หตุถิสฺสาทโย น
กปฺปนฺติ กปฺปิยภณฺฑํ ทสฺสามีติ จินฺเตตฺวา ตั อคฺขมาเปตฺวา
ตทกฺขณเณน กหาปเณน กปฺปิยั กปฺปาสิกกมฺพลโกชวาทิกั จิวริ
กปฺปฺรตฺกโกลาทิกั เกสฺซชฺชปฺริกฺขารณฺจ อทาสิ ฯ โส เตน ปุณฺณ-
กมฺเมน ยาวตายุกั จตฺวา ตโต จูโต เทเวสุ จ มนุสฺเสสุ จ
หตุถิสฺสาทือเณกวาหนสมฺปนฺโน สฺขั อณฺภวิตฺวา อิมสฺมี
พุทฺฐปฺปาเท เอกสฺมี กุลเเหเห นิพฺพตฺโต วิญฺญุตฺตํ ปตฺโต สทฺธา-
สมฺปนฺโน สาสเน ปพฺพชิตฺวา กมฺมฏฺฐานันฺ คเหตฺวา วิปฺสฺสนัน
วทฺเทตฺวา มคฺคปฺปฏิปาฏิยา อรหตุเต ปตฺติฏฺฐาสิ ปุพฺเพ กต-
ปุณฺณสมฺภารวเสน โอปวยหตุเถโรติ ปากโฏ อโหสิ ฯ

โส เณ นุ โข การเณน อิทํ มยา สนฺติปทํ

๑ สฺยา. โอปวยหตุเถราปทานนฺติ ทิสฺสตี ฯ

อริคคณฺดี อุปฺชารณฺโต ปุพฺพกมฺมํ ฉาณฺน ปจฺจกฺขโต ฉตฺวา
โสมนสฺสชาโต ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสณฺโต ปทุมุตฺตร-
พุทฺธสฺสชาติอาทิมานห ๑ ตํ วุคฺคตฺตถเมว ๑ อาชานียมทาสหนฺติ
อาชานียํ อุตฺตมชาติสินฺธวํ อหํ อทาสี ปุเชสินฺติ อตุโถ ๑

สฺปตฺตภาโรติ (๑) สสฺส อตฺตโน ปตฺตานิ อฏฺฐ ปริกฺขารานิ
การานิ ยสฺส โส สฺปตฺตภาโว อฏฺฐปริกฺขารยฺตุโตติ อตุโถ ๑

ขมนียมทาสหนฺติ ขมนีโยคฺคํ จีวราทิกปฺปิยปริกฺขารนฺติ
อตุโถ ๑

จริโมติ ปรีโยसान โกฏฺธิปฺปตฺโต ภโวติ อตุโถ ๑ เสถํ
สุวิญญฺเยยฺยเมวาทิ ๑

โอปวยฺยหตุเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ๑

สปรีวาราสนฺตเถราปทานวณณา

ปทุมุตฺตรพุทฺธสฺสชาติอาทิกํ आयสุมฺโต สปรีวาราสนฺต-
เถรสฺส อปทานํ ๑

โสปี ปุริมพุทฺเธสุ กตาทิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเวสุ
วิภูฏฺฐปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปฺจिनฺโต ปทุมุตฺตรสฺส ภควโต
กาเล วิภวสฺมปฺนฺเน กุลเคเห นิพฺพตฺโต วุฑฺธิปฺปตฺโต สทฺธาชาโต
สาสเน ปสนฺโน ทานผลํ สทฺทหนฺโต นานคฺครสโกชนน

๑. สฺยา. สพฺพตฺถหาโร ๑

ภควโต ปิณฺฑปาตํ อทาสี ทตฺวา จ ปน โภชนสาถายั
โภชนตฺถาย นิสินฺนาสนํ ชาติสุมนมลฺลิกาทีหิ อลงฺกริ ฯ ภควา
จ ภตฺตานุโมทนมกาสี ฯ โส เตน ปุณฺณกมฺเมน เทวมนุสฺเสสุ
ลัสมฺมโต อนเภาวึชฺ สมนฺตตี อนฺนภวิตฺวา อิมสฺมี พุทฺธูปปาเท
วิภวสมฺปนฺเน กุลเกเห นินฺนพฺตฺโต วุทฺธิมนุวาย สทฺโธ ปสนฺโน
ปพฺพชิตฺวา นจิริสฺเสว อรหา อโหสิ ฯ

โส เอวํ ปตฺตสนฺตปิโท เกน นฺ ไซฺ ปุณฺณเณ อิทํ
สนฺตปิทํ อนฺนูปตฺตสนฺติ ฌาณน อฺปฺธาเรนฺโต ปุพฺพกมฺมํ
ทิสฺวา โสมนสฺสชาโต ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต ปทฺมุตฺตร-
พุทฺธสฺสาตฺถิมาห ฯ ตํ วุคฺตตฺถเมว ฯ ปิณฺฑปาตํ อทาสหนฺติ
ตตฺถ ตตฺถ ลทฺธานํ ปิณฺฑทานํ กพฺพิ กพฺพิ กตฺวา ปาตพฺพโต
ชาทิตพฺพโต อาหาโร ปิณฺฑปาโต ตํ ปิณฺฑปาตํ ภควโต
อทาสี ภควนฺตํ โภเชสิหนฺติ อตฺถโธ ฯ

อกิตฺตยิ ปิณฺฑปาตสนฺติ มยา ทินฺนปิณฺฑปาตสฺส กุณฺ
อานิสฺสํ ปกาเสสิตฺติ อตฺถโธ ฯ

ลํวโต ปาติโมกฺขสมฺมิตฺติ ปาติโมกฺขสํวรสีเลน ลํวโต ปิหิโต
ปฏฺิจฺจนฺโนติ อตฺถโธ ฯ อินฺทฺริเยสุ จ ปณฺจสฺสูติ จกฺขุณฺทฺริยาทีสุ
ปณฺจสฺสุ อินฺทฺริเยสุ ฐปาทีหิ โคปิโต อินฺทฺริยสํวรสีลณฺจ โคปิโตติ
อตฺถโธ ฯ เสลฺลํ สุวณฺณเยยฺยเมวาทิ ฯ

สปรีวาราสนฺตเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

ปลงจทีปกตเถราปทานวณณา

ปทุมุตตรพุทธศสาตืออาทิกั อายสุมโต ปลงจทีปกตเถรสส
อปทานั ๑

อยมปิ ปุริมพุทเธสุ กตาทิกาโร อุปลนุณุปลนุณภเวสุ
วิภูฏูปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปลินฺนุโต ปทุมุตตรสส ภควโต
กาลเ กุลเคเห นิพฺพตฺโต วุฑฺฒิมฺนุวาย ฆรรววาเส วสนฺนุโต
ภควโต รมฺมํ สุตฺวา สมฺมาทิฏฺฐิยํ ปติฏฺฐิตฺโต สทฺโธ ปสนฺนุโน
มหาชเนหิ โภธิปฺบุชฺชํ กยิรฺมานํ ทิสฺสุวา สยมปิ โภธิ ปรีวารेतฺวา
ทีปปี ชาเลตฺวา ปุเชลสิ ๑ โส เตน ปุณฺณกมฺเมเน เทวมนุสฺเสสุ
ลัสนฺนุโต จกฺกวัตฺติสมฺปตฺติอาทโย อนุภวิตฺวา สพุทฺธเถว
อุปลนุณภเว ชลมาโน โชติสมฺปนฺนวิมานาทิสฺสุ วลิตฺวา อิมสฺมึ
พุทฺธรูปฺปาเท เอกสฺมึ วิภวสมฺปนฺเน กุลเคเห นิพฺพตฺโต วุฑฺธิป-
ปตฺโต สทฺธราชาโต ปพุทฺชิตฺวา นจิสฺเสว อรหา อโหสิ
ทีปฺปฺพานิสฺสนฺเทน ทีปกตฺเถโรติ ปากโฏ ๑

โส เอกทิวสํ อตฺตโน ปุพุทฺทมมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺสชาโต
ปุพุทฺจริตาปทานั ปกาเสนฺนุโต ปทุมุตตรพุทธศสาตืออาทิมหา ๑
ตํ วุตฺตตฺถเมว ๑ อชฺฐทิฏฺฐิ อโหสหนฺนุติ วงฺกํ มิจฺฉาทิฏฺฐิ
ฉทฺเทตฺวา อชฺฐ อวงฺกํ นิพฺพานาภิมฺขํ ปาปฺปนฺนสมฺมาทิฏฺฐิ
อโหสิหนฺนุติ อตฺถุโต ๑

ปทีปทานั ปาทาสินฺนุติ เอตฺถ ปกาเรน ทิพุทฺติ โชตตีติ

ปทีโป ตสฺส ทานํ ปทีปทานํ ตํ อทาสี ปทีปปุชฺช อกาสินฺติ
อตุโธ ฯ เสถิ สพฺพตฺถ อุตฺตानตฺถเมวาทิ ฯ
ปฺลยจทีปกตฺเตราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

ธชทายกตฺเตราปทานวณณา

ปทุมุตฺตรพฺพทสฺสชาติอาทิกิ อายสฺมโต ธชทายกตฺเตรสฺส
อปทานํ ฯ

อยมฺปิ ปุริมพฺพทสฺส กตาทิการิ ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏูปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจिनฺนโต ปทุมุตฺตรสฺส ภควโต
กาลเ อเอกสฺมี กุลเคเห นิพฺพตฺโต วุฑฺฒิมนฺวาย สตฺถริ ปสิทิตฺวา
สุนฺทเรหิ อนนฺเทหิ วตฺเตหิ ธชฺชํ การาเปตฺวา ธชฺชปุชฺช อกาสิ ฯ
โส เตน ปุณฺณกมฺเมน อฺปฺปนฺนุปฺปนฺนภเว อฺจฺจกฺลเ นิพฺพตฺโต
ปุชฺชนิโย อโหสิ ฯ อปรกาเ อิมสฺมี พฺพทฺฐปฺปาเท อเอกสฺมี กุลเคเห
นิพฺพตฺโต วุฑฺฒิมนฺวาย ปุคฺคทาเรหิ วฑฺฒิตฺวา มหาโกโล ยสฺวา
สทฺธาชาโต สตฺถริ ปสนฺโน ฆราวาสํ ปหาย ปพฺพชิตฺวา
นจิริสฺเสว อรหา อโหสิ ฯ

โส ปคฺคตอรหตฺตผลโ ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺสชาโต
อตุตฺตโน ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต ปทุมุตฺตรพฺพทสฺสชาติ-
อาทิมานํ ฯ ตสฺสตุโธ ปุพฺเพ วุตฺโตเยว ฯ ภูจฺโจ ภูจฺเจน
จิตฺเตนาคิ โสมนสฺสสทฺทจิตฺตยุตฺตตฺตา ภูจฺโจ ปรีปฺณณฺรูปกาโย

เล่มที่ 43 ปทุมตุเถราปทานวณณา หน้า 137

สทฐาสมปยุตตจิตตตาย ภูฏเจน จิตฺเตน สนฺตฺตฺตฺตเจน จิตฺเตนาติ
อตุโถ ฯ ชชมาโรปยี อหนฺติ ฐนาติ กมฺปติ จตฺตีติ ชชํ ตํ
ชชํ อาโรปยี เวพฺพเค ลกฺเคตฺวา ปุเชสิฺนฺติ อตุโถ ฯ

ปติตฺตฺตฺตฺตนิ คณฺหิตฺวาติ ปติตฺตฺตฺตนิ โปธิปติตฺตฺตฺตนิ คเหตุวา
อหํ พหิ ฉชฺเตสิฺนฺติ อตุโถ ฯ อนฺโตสุทฺธํ พหิสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
จิตฺตสนฺตฺตฺตฺตนามกายโต จ พหิ จกฺขุโสตาทิสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
อธิ วิเสเสน มุตฺตํ กิเลสโต วิมุตฺตํ อนาสวํ สมฺพฺพุทฺธํ วย
สมฺมุขฺวา อุตฺตมํ โปธิ อวนฺที ปณฺนามกาสินฺติ อตุโถ ฯ เสถํ
สพฺพตฺตฺต อุตฺต

ชชทายกตฺเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

ปทุมตุเถราปทานวณณา

จตุสจฺจํ ปกาเสนฺโตติอาทิกํ อายสฺมโต ปทุมตุเถรสฺส
อปทานํ ฯ

อยมฺปิ ปุริมฺพุทฺเธสฺส กตฺกฺสฺสสมฺภาโร ปทุมตุตฺตรมฺมินา
ชมฺมปชฺโชเต ชฺชตฺมาเน (๑) เอกสฺมี กุลเคเห นิพฺพุตฺโต ฆราวาสํ
สณฺจเปตฺวา โภกสมฺปนฺโนติ ปากโฏ ฯ โส สตฺถริ ปสฺสีทิตฺวา
มหาชเนน สทฺธิ ฐมฺมํ สฺสนฺโต ชเชน สห ปทุมกลาปี
คเหตุวา อฏฺฐาสี ฯ สชชํ ตํ ปทุมกลาปี อากาสมฺกฺขิปี ตํ
๑. ชฺชติยมาเน (?) ฯ

อจฺฉริยํ ทิสฺวา อตีวีย โสมนสฺสชาโต อโหสิ ฯ โส ยาวชีวํ
กฺุสลํ กตฺวา ชีวิตปริโยสานเน สกฺุเค นินฺพฺพตฺโต ธชมิว
ฉกามาจเร ปากโณ ปุชิตฺโต จ ทินฺพฺพสมฺปตฺติมนฺุภวิตฺวา
มนฺุสเสสฺสุ จ จกฺกวตฺติสมฺปตฺติมนฺุภวิตฺวา อิมสฺมิ พุทฺธูปฺปาเท
วิภวสมฺปนฺุเน(๑) สทฺธาสมฺปนฺุเน เอกสฺมิ กฺุลเคเห นินฺพฺพตฺโต
วฺุทธิมนฺุวาย สทฺธาชาโต ปณฺุจวสฺสิโกว ปพฺพชิตฺวา นจิริสฺเสว
อรหา หุตฺวา กตฺปฺนฺุณนามเนน ปทฺมตฺเตโรติ ปากโณ ฯ

อตุตฺโถ นินฺพฺพกมฺมิ สริตฺวา โสมนสฺสชาโต ปพฺพจริตา-
ปทานํ ปกาเสนฺุโต จตฺตจฺจํ ปกาเสนฺุโตติอาทิมาย ฯ ตตฺถ
สจฺจนฺุติ ตถ อวิตถํ อวิปริตํ สจฺจํ ทฺุขสมฺุทฺยนิโรธมกฺุวเสน
จตฺตาริ สจฺจานิ สสมาหฺุณานีติ จตฺตจฺจํ ตํ จตฺตจฺจํ ปกาเสนฺุโต
โลเก ปากฺุญฺํ กโรนฺุโตติ อตุตฺโถ ฯ วรรชฺมมฺปวตฺตโกติ อุตฺตม-
ธมฺมมฺปวตฺตโก ปกาสโกติ อตุตฺโถ อมตํ วฺุญฺุจินฺุติ อมตฺตมา-
นินฺพฺพานวฺุญฺุจิชาริ ปวสฺสนฺุโต ปกฺุณฺุรณฺุโต สทฺเวกํ โลกํ เตเมเนฺุโต
สพฺพกิลเลสปริพาหิ นินฺพฺพาเปเนฺุโต ธมฺมวสฺสํ วสฺสตีติ อตุตฺโถ ฯ

สธฺชํ ปทฺมํ คยฺุหาติ ธเชน สห เอกโต กตฺวา ปทฺมํ
ปทฺมกฺุลาปํ คเหตฺวาติ อตุตฺโถ ฯ อทฺตมโกเส จิตฺโต อหนฺุติ อฺุโก
อฺุกฺุขิปิตฺวา จิตฺโต อหนฺุติ อตุตฺโถ ฯ เสสํ สพฺพตฺถ อตุตฺตานตฺถ-
เมวาทิ ฯ

ปทฺมตฺเตราปทานวณณา นินฺุจิตา

อสนโพธิยตุเถราปทานวณณา

ชาติยา สตุตวสุโสหนุตีอาทิกั อายสมุโต อสนโพธิยตุ-
เถรสสุ อปทานั ฯ

อยมปิ ปุริมพทุเชสุ กตาทิกาโร ตตุถ ตตุถ ภเว
วิภูฏูปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจันนุโต ติสฺสสุส ภควโต
กาลเ อณฺณตรสฺมี กุลเคเห นิพฺพตฺโต วุฑฺธิปฺปตฺโต สุขปฺปตฺโต
สาสเน ปสนฺโน อสนโพธิโต ผลั กเหตุวา ตโต วุญฺจิตโพธิ-
ตรุณเ กเหตุวา โพธิ โรเปติ ยถา น วินสฺสติ ตถา
อุทกาสิณฺญาทิกมฺเมเน รกฺขิตฺวา ปุเชติ ฯ โส เตน ปุณฺเณน
เทวมนุสฺเสสุ สมฺปตฺติโย อนฺนุภวิตฺวา อิมสฺมี พุฑฺธูปปาเท กุล-
เคเห นิพฺพตฺโต ปรีปกกสมฺภารตฺตา สตุตวสุสิโกว สมานเ
ปพฺพชิตฺวา ขุรฺกเคเยว อรหตฺตํ ปาปุณฺนิ ปุราเกตฺตปุณฺณนาเมเน
อสนโพธิยตุเถโรติ ปากโฏ ฯ

โส ปุพฺพสมฺภารมฺนุสฺสริตฺวา โสมนสฺสชาโต ปุพฺพจริตา-
ปทานั ปกาเสนุโต ชาติยา สตุตวสุโสหนุตีอาทิมานห ฯ ตตุถ
ชาติยาคี มาตุคฺคพฺภโต นิภฺขนฺตกาลโต ปฏฺจายาคี อตุโถ ฯ
สตุตวสุโส ปรีปฺณฺณสรโท (๑) อหิ โลกนายนกั ติสฺสั ภควนฺตํ
อทุทสนฺติ สมฺพนฺโร ฯ ปสนฺนจิตฺโต สุมฺโนติ ปกาเรน ปสนฺน-
อนาลุพิตอวิกมฺปีตจิตฺโต สุมฺโน สุนฺทรมฺโน โสมนสฺสสทฺคต-
จิตฺโตติ อตุโถ ฯ

๑ สี่. ปรีปฺณฺณสมฺปโท ฯ

ติสสสสุสาห์ ภควโตติ ติกขตุตฺตํ ชาโตติ ติสฺโส โส
มาตุคฺคพฺภโต มนุสฺสชาติโต ปญฺจกฺขนฺธโต จ มุตฺโต หุตฺวา
ชาโต นิพฺพตฺโต พุทฺโธ ชาโตติ อตฺถโ ๑ ตสฺส ติสฺสสฺส
ภควโต ตาทิโน โลกเชฏฺฐสฺส อสนโพธิ อุตฺตมํ ropicินฺติ
สมฺพนฺโธ ๑

อสโน นามเชยฺยนาติ นามปญฺจตฺตติยา นามสญฺญา
อสโน นาม อสนรฺกฺโข โหติ อโหสิตี อตฺถโ ๑ ธรรมิรฺห-
ปาทโปติ วลฺลิตฺรฺกฺขปฺพตคฺงฺกาสากราทโย ชาเรตีติ ธรรมิ ก
สา ปจฺวี ตสฺสํ รุหติ ปติฏฺฐหตีติ ธรรมิรฺโห ปาทน
ปีวตีติ ปาทโป ปาทสงฺขาเตน มฺูเลน สิญฺจิตฺทกํ ปีวติ อาโปรสฺ
สิเนหํ ชาเรตีติ อตฺถโ ธรรมิรฺโห จ โส ปาทโป จาติ
ธรรมิรฺหปาทโป ตํ อุตฺตมํ อสนํ โหติ ปญฺจ วสฺसानิ
ปริจรี โปเสสิเนติ อตฺถโ ๑

ปฺุปฺพิตํ ปาทปี ทิสฺวาติ ตํ มยา โปสิตํ อสนโพธิรฺกฺขํ
ปฺุปฺพิตํ อจฺจรโยคฺคกฺกฺขตฺตปฺุพฺคตฺตา อพฺุทฺตํ โลมหํสกรณํ ทิสฺวา
สกํ กมฺมํ อตฺตโน กมฺมํ ปกิตฺเตนฺโต ปกาเรน กถยฺนฺโต
พุทฺธเสฏฺฐสฺส สนฺตีกํ อคฺมาสิเนติ อตฺถโ เสสํ สพฺพตฺถ
อุตฺตานตฺถเมวาทิ ๑

อสนโพธิยตุเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ๑

ณฺุฏฺฐวคฺควณณา นิฏฺฐิตา ๑

สกจิตตนิยวคฺควณณา

สกจิตตนิยตุเถราปทานวณณา (๑)

ปวนํ กานนํ ทิสฺวาติอาทิกํ อายสฺมโต สกจิตตนิยตุเถรสฺส
อปทานํ ฯ

อยมปี ปริมพฺพุเชสฺส กตาริกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏฺฐปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจฺฉินฺนโต วิปฺสฺสิสฺส ภควโต กाल
เอกสฺมี กุลเคเห นิพฺพุโต วุฑฺฒิมนฺวาย ตสฺส ภควโต
อายุปริโยसानเ อฺปฺปนฺโน ธรรมานํ ภควนฺตํ อปาปฺณิตฺวา
ปรีนิพฺพุตกาเล อธิปฺพพฺพชฺชํ ปพฺพชิตฺวา หิมวฺนเต วสนฺโต วิเวกํ
รณฺณิยํ เอกํ วณฺํ ปตฺวา ตตฺถเวกาย กนฺทราย ปุณฺณเจตฺติยํ
กตฺวา ภควติ สลฺยํ กตฺวา สธาตฺถกสฺลฺยญฺจ กตฺวา วณฺํปฺเปหิ
ปุเชตฺวา นมสฺสมาโน ปริจฺริ ฯ (๒) โส เตน ปุณฺณกมฺเมน
เทวมนฺุสฺเสสฺส สฺสรนฺโต ทฺวิสฺส อคฺคํ สกฺคสมฺปตฺตี อคฺคญฺจ
จกฺกวตฺติสมฺปตฺตี อนฺุภวิตฺวา อิมสฺมี พุฑฺฐปฺปาเท เอกสฺมี
กุลเคเห นิพฺพุโต วิภวสมฺปนฺโน สทฺธาสมฺปนฺโน สตฺถริ
ปฺลิตฺติตฺวา ปพฺพชิตฺวา อรหา จพฺภิญฺโญ อโหสิ ฯ

โส อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺสชาโต ปุพฺพ-
จริตาปทานํ ปกาเสนฺโต ปวนํ กานนํ ทิสฺวาติอาทิมาย ฯ

๑. ม. สกจิตตนิยตุเถราปทานวณณา ฯ ๒. ส. ปริจฺริ ฯ

ตตถ ปวนนติ ปกาเรน วณฺ ปตฺถภู วิตฺถิณฺณํ คหณภูตฺนติ
ปวนํ ๑ กานนํ อวภูจฺจิตฺ อานนํ อวหนํ สตตํ สีหพฺยคฺขมยฺกฺข-
รฺกฺขสมทฺทหตฺถิสฺสสฺส-
รฺกฺขสมทฺทหตฺถิสฺสสฺส-
รฺกฺขสมทฺทหตฺถิสฺสสฺส-
รฺกฺขสมทฺทหตฺถิสฺสสฺส-
รฺกฺขสมทฺทหตฺถิสฺสสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส-
รฺกฺขสมทฺทหตฺถิสฺสสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส-
รฺกฺขสมทฺทหตฺถิสฺสสฺสฺสฺส-
รฺกฺขสมทฺทหตฺถิสฺส

ธูป กตฺวาน เวพฺพนาติ เวพฺพเปตฺติกาหิ เจตฺถิยํ กตฺวาติ
อตฺถโถ ๑ นานาปฺปฬิ สโมกฺริณฺติ จมฺปกาทีหิ อเนเกหิ ปฺปฬฺเพหิ
สโมกฺริ ปฺปฺเชสินฺติ อตฺถโถ ๑ สมฺมุขา วิย สมฺพฺพุทฺธนฺติ สชีว-
มานสฺส สมฺพฺพุทฺธสฺส สมฺมุขา อิว นิมฺมิตฺตํ อฺปฺปาทิตฺตํ เจตฺถิย-
อหํ อภิ วิเสเสน วณฺที ปณฺนามกาสินฺติ อตฺถโถ ๑ เสลฺล-
สฺส-
สฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส-
สฺส

สกจิตตนิยคเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ๑

อโวப்புฝิยตุเถราปทานวณณา (๑)

วิหารา อภินิถุมมาติอาทิกิ อายสุมโต อโวப்புฝิยตุเถรสสุ
อปทานิ ฯ

อยมปิ ปุริมพุทฺเชสุ กตาทิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏฺฐปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจันนุโต สิจิสฺส ภควโต กाल
กุลเคเห นิพฺพตฺโต วิณฺณตฺติ ปตฺโต สทฺธาสมปฺนโน ฌมฺมิ สุตฺวา
โสมนสฺสปตฺโต นานาปุปฺพานิ อุโภหิ หตฺเถหิ กเหตุวา
พุทฺธสฺส อุปฺริ อพฺภูกิริ ฯ โส เตน ปุณฺณเณ เทวมนุสฺเสสุ
สัสนฺโต สกฺกสมปตฺติณฺจ จกฺกวตฺติสมปตฺติณฺจ อนฺนุวิตฺวา
สพฺพตฺถ ปุชฺชิตอ อิมสฺมี พุทฺธปฺปาเท เอกสฺมี กุลเคเห นิพฺพตฺโต
วุทฺธิปตฺโต สาสเน ปสฺสิตฺวา ปพฺพชิตฺวา นจิริสฺเสว อรหา
อโหสิ ฯ อา สมฺนตฺโต กาสติ ทิปฺปตีติ อากาโส ตสฺมี
อากาเส ปุปฺพานิ อวกิริตตฺตา (๒) อโวப்புฝิยตุเถโรติ ปากโฏ ฯ

เอว ปตฺตสนฺธิปโท อตฺตโน ปุพฺพกมฺมิ สริตฺวา โสมนสฺส-
ชาโต ปุพฺพจริตาปทานิ ปกาเสนฺโต วิหารา อภินิถุมมาติ-
อาทิมหา ฯ ตตฺถ วิหาราติ วิเสเสน หรติ จตฺตฺหิ อิริยาปเถหิ
อปตฺนตฺติ อตฺตภาวํ อahrti ปวตฺเตติ เอตฺถาติ วิหาโร ตสฺมา
วิหารา อภิ วิเสเสน นิถุมม นิถุมิตฺวา ฯ อพฺภุจาสี (๓) จ

๑ สฺยา. อาโปปุฝิยตุเถราปทานนฺติ ทิสฺสตี ฯ

๒. สี. ปุปฺพานิ อากิริ ฯ ตโต ฯ

๓. สฺยา. อพฺภุจาสี จ จงฺกเม ฯ

จงฺกเมติ จงฺกมนตฺถาย สญฺจิริตเน จงฺกเม อภิวีเสเสน อุฏฺฐาติ (๑)
อภิริหิติ อตฺโถ ๑ จตฺตจฺจํ ปกาเสนฺโตติ ตสฺมี จงฺกเม จงฺกมนฺโต
ทุกฺขสมุทฺยนิโรธมคฺคตจฺจสงฺขาตํ จตฺตจฺจํ ปกาเสนฺโต ปากฺกั
กโรนฺโต อมตํ ปทํ นิพฺพานํ เทเสนฺโต วิภชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺช
กโรนฺโต ตสฺมี จงฺกเมติ สมฺพนฺโธ ๑

ลิจิสฺส คิริมลฺลยาย พุทฺธเสฏฺฐสฺส ตาทีโนติ เสฏฺฐสฺส
ตาทิกุณฺสมงฺกิสฺส ลิจิสฺส พุทฺธสฺส คิริ สทฺทํ โฆลํ อลฺลยาย
ชานิตฺวา ๑ นานปฺปฬํ คเหตุวานาติ นาคปฺนฺนาคาทิอเนกานี
ปฺปฬานี คเหตุวา อหริตฺวา ๑ อากาสมฺหิ สโมกิริณฺติ จงฺกมนตฺตสฺส
ภควโต มุทฺชนิ อากาเส โอกิริ ปฺุเชสี ๑

เตน กมฺเมเน ทฺวิปทินฺทาทิ (๒) ทฺวิปทานํ เทวพุทฺหมมฺนุสฺसानํ
อินฺท ปชานญฺต ๑ นราสภ นรานํ อาสภญฺต ๑ ปตฺโตมฺหิ
อจลํ จานนฺติ ตุมฺหากํ สนฺติเก ปพฺพชิตฺวา อจลํ จานํ นิพฺพานํ
ปตฺโต อมฺหิ ภวามิ ๑ หิตฺวา ชยปฺราชยนฺติ ทิพฺพมฺนุสฺส-
สมฺปตฺติสงฺขาตํ ชยญจ จตฺตราปายทุกฺขสงฺขาตํ ปฺราชยญจ หิตฺวา
จทฺเทตฺวา นิพฺพานํ ปตฺโตตฺตสฺมีติ อตฺโถ ๑ เสลฺลํ สุวิญญฺเยย-
เมวาทิ ๑

อโวปฺปฝิยตฺเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ๑

๑. ลี. อุฏฺฐาติ ๑ ม. อุฏฺฐาติ ๑ ๒. สยา. ทิปทินฺทาทิ ๑

ปัจจาคมนิยตุเถราปทานวณณา

สินธุชา นทียา ตีเรติอาทิกัม อายสุมโต ปัจจาคมนิยตุ-
เถรสฺส อปทานํ ฯ

อยมปิ ปุริมพุกุเชสุ กตาทิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏูปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจันนุโต วิปสฺสิสฺส ภควโต
กาลเ สินธุชา คงฺคาย สมิเป จกุกวากโยนิยํ นิพฺพตฺโต ปุพฺพ-
สมภารยตฺตตฺตา ปาณินอ อฆาทนุโต เสवालเมว ภกฺขยนุโต
จรติ ฯ ตสฺมี สมเย วิปสฺสี ภควา สตฺตานุคฺคหํ กโรนุโต
ตตฺถ อคฺมาสิ ฯ ตสฺมี ขณเ โส จกุกวาโก วิชฺโชตฺมานํ
ภควนฺตํ ทิสฺวา ปสนฺนฺมานโส ตฺถเนน สาตรุกฺขโต สาปฺปมฺ
นินฺทิตฺวา อากมฺม ปุเชติ ฯ โส เตเนว จิตฺตปฺปสาเทน ตโต
จฺโต เทวโลเก อุปฺปนฺโน อปฺราปฺริ นกฺกามาวจรสมฺปตฺติ
อนุกฺวิตฺวา ตโต จฺโต มนุสฺสโลเก อุปฺชชิตฺวา จกุกวตฺติ-
สมฺปตฺติอาทโย อนุกฺวิตฺวา อิมสฺมี พุกุรูปฺปาเท เอกสฺมี กุลเคเห
นิพฺพตฺโต วิณฺญตฺตํ ปตฺโต ปุพฺพจริตฺวเสน สตฺถริ ปสนฺโน
ปพฺพชิตฺวา นจิริสฺเสว อรหา อโหสิ จกุกวาโก หุตฺวา
ภควนฺตํ ทิสฺวา กตฺถจि คนฺตฺวา ปุพฺพมาหริตฺวา ปุชิตฺตฺตา
ปุพฺพปุณฺณนาเมน ปัจจาคมนิยตุเถโรติ ปากโฏ ฯ

อตุตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺสชาโต ปุพฺพจริตา-
ปทานํ ปกาเสนุโต สินธุชา นทียา ตีเรติอาทิมหา ฯ สิตฺติ

สททํ กุรุมาณา ธุนาติ กมปตฺติ สินฺธุ นทติ สททํ กโรนุโต
คจฺจตฺติ นทฺ ๑ จกฺกวาโก อหํ ตทาติ จกฺกํ สีนํ คจฺจนฺตํ
อิว อุทเท วา ฉเล วา อากาเส วา สีนํ วาติ คจฺจตฺติ
จกฺกวาโก ๑ ตทา วิปสฺสี ภควนฺตํ ทสฺสนกาเล อหํ จกฺกวาโก
อโหสินฺติ อตุโธ ๑ สฺทฺธเสวาลภฺกฺโขหนฺติ อลฺลวโคจฺรอมิสฺสตฺตา
สฺทฺธเสวาลเมว ขาทฺนุโต อหํ วสามิ ปาเปสฺสุ จ สฺสณฺณโตติ
ปฺพพฺวาสนาวเสน ปาปกรณฺเ สฺกฺกฺจฺ สณฺณโต ตีหิ ทฺวาเรหิ
สณฺณโต สฺสฺกฺกฺจฺโต ๑

อทฺททํ วิรชํ พุทฺธนฺติ รากโทสโมหวิรหิตตฺตา วิรชํ
นิกฺกิลลํ พุทฺธํ อทฺททํ อทฺททฺขี ๑ คจฺจนฺตํ อนิลนฺชเสติ
อนิลนฺชเส อากาสปเถ คจฺจนฺตํ พุทฺธํ ๑ ตฺถนฺเทน มยฺหํ มฺข-
ตฺถนฺเทน สาลํ สาลปฺปํ ปคฺคยฺห ปคฺคเหตุวา วิปสฺสิสฺสาภิโรปยิ
วิปสฺสิสฺส ภควโต ปฺเชสินฺติ อตุโธ ๑ เสสํ สฺวิณฺณเยยฺยเมวาติ ๑

ปจฺจจากมนิยตุเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ๑

ปรปฺปสาทกตฺเถราปทานวณณา

อุสภํ ปวริ วัรินฺตฺติอาทิกํ อายสุมโต ปรปฺปสาทกตฺเถรสฺส
อปทานํ ฯ

อยมฺปิ ปุริมฺพุทฺเธสฺส กตฺตาธิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภาเว
วิภูฏฺฐปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปฺจินฺนโต สิทฺธตฺถสฺส ภควโต
กาลเ พฺราหฺมณฺเฏเฐ นิพฺพุตโต ตินฺนํ เวทานํ ปารุ
อิติหาสปลฺลจฺมานํ ปทโก เวຍยากรโณ สนิฆฺณฺฑุเกฏฺฐานํ
สากฺขรปฺปเกทานํ โลกายตฺมมหาปฺริสฺลกฺขณฺเฑสฺส อนวโย นามเ
เสลพฺราหฺมโณติ ปากโฏ สิทฺธตฺถํ ภควนฺตํ ทิสฺวา ทวตฺตีส-
มหาปฺริสฺลกฺขณฺเฑหิ อสฺตีอนุพฺยุชฺชนฺหิ จาติ สยํ โสภฺมานํ ทิสฺวา
ปสนฺนฺมานโส อนเเกหิ การเณหิ อนเกาหิ อุปฺมาหิ โภมนํ
ปกาสฺเสสิ ฯ โส เตน ปุณฺณกมฺเมเน เทวโลเก สกฺกมฺราทโย
ณ กามาวจรสมฺปตฺติโย อนฺนภฺวิตฺวา มนฺุสฺเสสฺส จกฺกวตฺตีสมฺปตฺตี
อนฺนภฺวิตฺวา อิมสฺมี พุทฺธรปฺปาเท วิภวสมฺปนฺเน เอกสฺมี กุลเคเห
นิพฺพุตโต วิณฺญตํ ปตฺโต สตฺถริ ปสฺสีทิตฺวา ปพฺพชฺชิตो นจิริสฺเสว
จตฺตฺฐสมฺภิทาณพฺพิณฺณปฺปตฺโต มหาชฺินาสโว อโหสิ ฯ พุทฺธสฺส
ถฺติยา สตฺตฺตานํ สพฺเพสํ จิตฺตปฺปสาทกฺกธฺมโต ปรปฺปสาท-
กตฺเถโรติ ปากโฏ ฯ

เอกทิวสํ อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺสชาโต
ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต อุสภํ ปวริ วัรินฺตฺติอาทิมฺหา ฯ
ตตฺถ อุสภนฺติ วสโก นิสโก วิสโก อาสโกติ จตฺตาโร

เชฏฐปุงควา ฯ ตตถ ควสตเชฏฐโก วสโก ควสทสฺสเชฏฐโก
นิสโก ควสทสฺสเชฏฐโก วิสโก ควโกฏิสทสฺสเชฏฐโก
อาสโกติ จ ยสฺส กตฺถจิ ภูตี กโรนฺตา พุราหุมนปณฺฑิตา
พหุสฺสุตา อตฺตโน อตฺตโน ปณฺณาวเสน ภูตี กโรนฺติ พุทฺธานํ
ปน สพุพกาเรน ภูตี กาคฺคฺ สมตฺโถ เอโกปี นตฺถิ ฯ อปฺปเมยฺโย
หิ พุทฺโธ ฯ วุตฺตํ เหน็ด

พุทฺโธปี พุทฺธสฺส ภณฺเอย วณฺณํ
กปฺปมฺปิ เจ อณฺณมภาสฺมาโน
จีเยถ กปฺโป จิริทิมมนฺตเร
วณฺโณ น จีเยถ ตถาคตฺสฺสาติ

อาทิกํ ฯ

อยมฺปิ พุราหุมน มุขารุพฺพหฺวเสน เอกนฺตปฺสฺทิวเสน (๑)
อาสภฺนฺติ วตฺตพฺเพ อฺสภฺนฺติอาทิมานํ ฯ วริตฺพุโพ ปตฺถเตตฺพุโพติ
วโร ฯ อนนฺเกสุ กปฺปสทฺสทฺสเสสุ กตฺวีริยตฺตา วีโร ฯ มหนฺตํ
สีลกฺขนฺธาทิกํ เอสติ คเวสตีติ มเหสี ตํ มเหสี พุทฺธํ ฯ
วิเสเสน กิเลสฺขนฺธมาราทย โมาเร ชิตฺวาติ วิชิตฺวาตี ตํ
วิชิตฺวาณิํ สมพุทฺธํ ฯ สุวณฺณสฺส วณฺโณ อิว วณฺโณ ยสฺส
สมพุทฺธสฺส โส สุวณฺณวณฺโณ ตํ สุวณฺณวณฺณํ สมพุทฺธํ
ทิสฺวา โก นาม สตฺโถ นปฺปสฺทิตฺติ ฯ

ปรปฺปสฺทาตฺถเธาปทานวณฺณา นิฏฺฐิตา ฯ

๑ สี. เอกมฺปิ สิทฺธิวเสน ฯ ย. เอกปฺปสฺทิวเสน ฯ

ภิสทหายกตุเถราปทานวณณา

เวสุสภู นาม นามเนาติอาทิกั อายสุมโต ภิสทหายกตุ-
เถรสฺส อปทานั ฯ

อยมปี ปุริมพุกุเชสุ กตาทิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว วิวัญญูป-
นิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจันนุโต เวสุสภูสฺส ภควโต กाले
หิมวณฺตสฺมี หตฺถิโยนิยํ นิพฺพตฺโต ตสฺมี ปฏิวสตี ฯ ตสฺมี สมเย
เวสุสภู ภควา วิเวกกาโม หิมวณฺตมคมาตี ฯ ตํ ทิสฺวา โส
หตฺถินาโค ปสนฺนमानโส ภิสฺมูพาลํ กเหตุวา ภควนฺตํ โภเชตี ฯ โส เตน ปุณฺณกมฺเมน
หตฺถิโยนิโต จูโต เทวโลเก อุปฺปชฺชิตฺวา

ตตฺถ ฆ กามาวจรสมฺปตฺติโย อนุภวิตฺวา มนุสฺสตตฺตมาคโต
มนุสฺเสสุ จกุกวตฺตสมฺปตฺติอาทโย อนุภวิตฺวา อิมสฺมี พุกุรูป-
ปาเท มหาโภเก อณฺตตรสฺมี กุเล นิพฺพตฺโต ปุพฺพวาสนา-
พเลน สตฺถริ ปสนฺโน ปพฺพชฺชิตฺวา นจิริสฺเสว อรหา อโหสิ ฯ
โส ปุพฺเพ กตกุสลนาเมน ภิสทหายกตุเถโรตี ปากโฏ ฯ

โส อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา ปุพฺพจริตาปทานั
ปกาสเนนุโต เวสุสภู นาม นามเนาติอาทิมาย ฯ ตตฺถ เวสุสภูตี
เวสุสฺ ภูนาตี อติกุกมตีตี เวสุสภู ฯ อถ วา เวสุเส วาณิขกมฺเม
วา กามราคาทิกเ วา กุสลาทิกมฺเม วา วตฺตुकามกิลเสกาม
วา ภูนาตี อภิภวตีตี เวสุสภู โส นามเน เวสุสภู นาม
ภควา ฯ อีสึนํ ตติโย อหุตี กุสลกมฺเม (๑) เอสตี กเวสตีตี อีสึ
๑. สึ. กุสลกมฺเม ฯ

วิปสฺสี สีขี เวสฺสภูติ วุตฺตตฺตา ตติโย อิติ ตติโย ภควา
อหุ อโหสีติ อตุโธ ฯ กานนํ วนโมคฺคยฺหาติ กานนสงฺฆาตํ
วนํ โอคฺยห โอคฺเหตฺวา ปาวีสฺสีติ อตุโธ ฯ

ภิสฺมฺพาลํ คณฺหิตฺวาติ ทฺวิปทจตุปฺปทานํ ฉาตกํ ภิสฺติ
หีสฺติ วินาเสตีติ ภิสํ โโก โส ปทุมกนฺโท ฯ ภิสํ จ
มฺพาลํ จ ภิสฺมฺพาลํ ตํ ภิสฺมฺพาลํ คเหตฺวาติ อตุโธ ฯ

ภเรน จ ปฺรามญฺโจติ ตํ มยา ทินฺนทานํ เวสฺสภูวฺร-
พฺพุธินา อุตฺตมพฺพุธินา เวสฺสภฺนา ภเรน หตฺตเตน ปฺรามญฺโจ
กตสมฺผลฺโส อโหสี ฯ สุขฺาหํ นาภิชานามิ สมํ เตน กุโตตฺตรินฺติ
เตน สุขฺเณน สมํ สุขํ นาภิชานามิ ฯ ตโต อุตฺตรี ตโต
ปรี ตโต อธิกํ สุขํ กุโตติ อตุโธ ฯ เสสํ นยานุสาเรน
สุวิญญฺเยยฺยฺนฺติ ฯ

ภิสทายกตฺเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

สุจินติตตเถราปทานวณณา

คิริทุกคจโร อาสินตืออาทิกิ อายสมโต สุจินติตตเถรสส
อปทานิ ฯ

อยมปี ปุริมพุทธเสสุ กตาทิกาโร ตตถ ตตถ ภเว
วิภูฏูปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจันนุโต อตฺตทสฺสีสฺส ภควโต
กาลเ หิมวันตปฺปเทเส เนสาทกุลเ อุปฺปนฺโน มิคฺศุกราทโย
วชิตฺวา ขาทนฺโต วิหริติ ฯ ตทา โลกนาโถ โลกานุกุคฺคหิ
สत्ตทานุทฺทยตฺถจ ปฏิจฺจ หิมวันตํ อคฺมาสิ ฯ ตทา โส เนสาท
ภควนฺตํ ทิสฺวา ปสฺนฺนมานโส อตฺตโน ขาทนตฺถาย อานินฺติ
วรมธฺรุมฺสํ อาทาสิ ฯ ปฏิกุคฺคเหสิ ภควา ตสฺसानุกมฺปาย ฯ ตํ
ภุชฺชิตฺวา อนฺนโมทนิ วตฺวา ปกุกามิ ฯ โส เตเนว ปุณฺณ
เตเนว โสมนสฺสเสน ตโต จโต สุกตีสฺสํ สฺสรนฺโต น กามา-
วจรสมฺปตฺติโย อนฺนภวิตฺวา มนฺสเสสฺส จกฺกวตฺติสมฺปตฺติอาทโย
อนฺนภวิตฺวา อิมสฺมี พุทฺธบุปฺปาเท กุลเคเห นิพฺพตฺโต สत्ถริ
ปสฺสิทิตฺวา ปพฺพชฺชิตो นจิริสฺเสว อรหา อโหสิ ฯ

จตุปฏฺฐสมฺภิทาปญฺจาภิญฺญาทิเกทํ ปตฺวา อตฺตโน ปุพฺพ-
กมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺสชาโต ปุพฺพจริตาปทานิ ปกาเสนฺโต
คิริทุกคจโร อาสินตืออาทิมาน ฯ คิริติ สทฺทํ กโรตฺติ คิริ โภ
โส สฺลปาสุมยปฺพโต ฯ ทฺฐุทฺธ ทฺถุขเนน คมนนฺยํ ทฺถุคํ คิริหิ
ทฺถุคํ คิริทฺถุคํ ทฺถุคโมติ (๑) อตฺโต ฯ ตสฺมี คิริทฺถุคเ ปพฺพตฺนตฺเร
๑ สฺ. ทฺวารุโหติ ฯ

จโร จรณสีโล อาสี อโหสีฯ อภิชาโตว เกสรีติ อภิ วิเสเสน
ชาโต นิพพุโต เกสรีว เกสรสีโห อิว คิริทुकคสุมี จรามิติ
อตุโลฯ

คิริทुकคัม ปวีสี อหนติ อหิ ตทา เตน มัสทานน
ปีติโสมนสุสชาโต ปพพตบุตร ปาวิสสีฯ เสถ อุตตานตุถ-
เมวาติฯ

สุจินติตตุเถราปทานวณณา นิฎฐิตาฯ

วตถทายกตุเถราปทานวณณา

ปกุชชาโต ตทา อาสินติอาทิกิ आयसुमโต वतुठ-
ทายกตุเถรสสุ อปทานิฯ

อยมปี ปุริมพุทุเชสุ กตาทิกาโร ตตุถ ตตุถ ภเว
วิภูฏูปนิสฺสขานิ ปุณฺณานิ อุปจันนุโต อตุถทสุสิสฺส ภควโต
กาเล สุปณฺณโยนินิ นิพพุโต คนฺธมาทนปพฺพติ กจฺจนฺติ
อตุถทสุสิ ภควนฺติ ทิสฺวา ปสนฺนมานโส สุปณฺณวณฺณ
วิหิตฺวา มาณวกฺวณฺณ นิมนฺนิตฺวา มหคฺขมฺ ทิพฺพวตฺถิ
อาทาย ภควนฺติ ปุเชสิฯ โสปี ภควา ปฏิกุคฺคเหตฺวา อนฺนโมทนํ
วตฺวา ปกฺกามิฯ โส เตเนว โสมนสุเสน วิดีนาเมตฺวา
ยวตฺยาถุํ จตฺวา ตโต จูโต เทวโลเก นิพพุโต ตตุถ
อปฺราปรี สัสนฺนุโต ปุณฺณานิ อนฺนภวิตฺวา ตโต มนฺนุเสสฺสุ

เล่มที่ 43 วัตถททยกตเถรอปทานวณณา หน้า 153

มนุสฺสสมฺปตฺตินฺนิตฺติ สพฺพตฺถ มหคฺคํ วัตถถารณํ ลทฺธิ ตโต
อุปฺปนฺนุปฺปนฺนภเว วัตถจฺจายาย คตคตฺถุจฺจเน วสนฺโต อิมสฺมี
พฺพุทฺธูปาทเ เอกสฺมี กุลเคเห นิพฺพตฺโต วิญฺญตฺ ปตฺโต สตฺถริ
ปฺลิตฺตวา ปพฺพชฺชิต นจฺริสฺเสว ฉพฺภิณฺณปฺปตฺตชฺชินาสโว อโหสิ ฯ
ปฺพุเพ กตฺปฺญณนาเมน วัตถททยกตเถโรติ ปากโฏ ฯ

โส อตฺตโน ปฺพุพฺภมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺสชาโต ปฺพุพ-
จฺริตาปทานํ ปกาเสนฺโต ปกฺขิชาโต ตทา อาสินฺนิตฺติอาทิมาย ฯ
ตตฺถ ปกฺขิชาโต ปกฺขนฺนทฺติ อุปลวติ สกฺโณ เอเตนาติ ปกฺขํ
ปกฺขมสฺส อตฺถิตฺติ ปกฺขิ ปกฺขิโยนิยฺ ชาโต นิพฺพตฺโตติ อตฺถิ ฯ
สุปฺณโณติ สุนฺทรํ ปณฺณํ ปตฺตํ ยสฺส โส สุปฺณโณ วัตคฺคาห-
สฺวณฺณวณฺณชฺลมานปตฺตมฺหาภโรติ อตฺถิ ฯ กรฺพาทิปฺปติ นาค
คณฺหนตฺถาย กรฺ ภาริ ปาสาณํ คิพฺนตฺติติ กรฺพาทิ กรฺพานํ
อธิโป ราชาทิ กรฺพาทิปิ วิรัชฺ พุทฺธํ อทฺทสาหนฺติ สมฺพนฺนุโ ฯ

วัตถททยกตเถรอปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

อมพทายกตุเถราปทานวณณา

อโนมทสฺสี ภควาติอาทิกํ อายสุมโต อมพทายกตุเถรสฺส
อปทานํ ฯ

อยมปิ ปุริมพุทฺเธสุ กตาทิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏฺฐปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจินฺนโต อโนมทสฺสีสฺส ภควโต
กาลเ วานรโยนิยํ นิพฺพตฺโต หิมวฺนเต กปฺปราชฯ หุตฺวา
ปฏฺิวสฺติ ฯ ตสฺมี สมเย อโนมทสฺสี ภควา ตสฺसानุกมฺปาย
หิมวฺนตํ อคฺมาสิ ฯ อถ โส กปฺปราชฯ ภควนฺตํ ทิสฺวา
ปสฺนฺนมานโส สุมฺธูริ อมฺพผลํ ขุทฺทมธฺรฺนา อทาสิ ฯ อถ ภควา
ตสฺส ปสฺสนตฺสเสว ตํ สพฺพิ ปริภุญฺชิตฺวา อนฺนโมทนํ วตฺวา
ปฏฺกามิ ฯ อถ โส โสมนสฺสสมฺปนฺนหทยเ เตเนว ปิตี-
โสมนสฺสเสน ยาวตายุกํ ฐตฺวา ตโต จูโต เทวโลเก นิพฺพตฺโต
อปร่าปรี ตตฺถ ทิพฺพสุขมฺนุภวิตฺวา มนฺนุสฺเสสุ จ มนฺนุสฺส-
สมฺปตฺตี อนฺนภวิตฺวา อิมสฺมี พุทฺธรูปฺปาเท วิภวสมฺปนฺเน เอกสฺมี
กุลเคเห นิพฺพตฺโต สตฺถริ ปสฺสีทิตฺวา ปพฺพชิตฺวา นจิริสฺเสว
ฉพฺภิณฺณปฺปตฺโต อโหสิ ฯ ปุพฺพปุณฺณนาเมน อมพทายกตุเถโรติ
ปากโฏ ฯ

โส อปรภาเค อตฺตนา กตฺกฺสฺลพิชฺหํ ทิสฺวา โสมนสฺสชาโต
อตฺตโน ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต อโนมทสฺสี ภควาติ-
อาทิม่าห ฯ เมตฺตาย อหฺริ โลเก อปฺปมาเณ นิรุปรีติ โส

ภควา สพุพโลเก อปฺปมาเณ สตุเต สุขี โหนตุติ อาทินา
นิริุปธิ อฺปฺธิวิริหิตํ กตฺวา เมตฺตตาย เมตฺตจิตฺเตน อหริ ปตฺถริ
วทฺุฒเสีติ อตุโถ ๑

กปิ อหํ ตทา อาสินฺติ ตทา ตสฺสาคมนการเ กปฺปราชา
อโหสินฺติ อตุโถ ๑

อมุพทายกตฺเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ๑

สุมณฑุเถราปทานวณณา

สุมโน นาม นามเนาติอาทิกิ อายสมฺโต สุมณฑุเถรสฺส
อปทานํ ๑

อยมฺปิ ปฺริมพุทฺเชสุ กตฺาธิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิวญฺญูปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อฺปจินฺนุโต สิขิสฺส ภควโต กाले
มาลาการสฺส กุลเคเห นิพฺพุโต วุฑฺฒิมนฺวาย สทฺธาชาโต
ภควติ ปสฺนุนมานโส สุมนฺมาลามุฏฺฐิโย กเหตุวา อฺโกหิ หตฺถเอหิ
ปุเชสิ ๑ โส เตน ปุณฺเณน เทวมนฺุสเสสุ เทว สมฺปตฺติโย
อนฺุภวิตฺวา อิมสฺมิ พุทฺธูปฺปาเท เอกสฺมิ กุลเคเห นิพฺพุโต
วุฑฺฒิมนฺวาย ปุตฺตทาเรหิ วทฺุฒิตฺวา สุมนฺนาเมน ปากโฏ สตุถริ
ปสิทิตฺวา ปพุพฺพิโต นจิริสฺเสว อรหา อโหสิ ๑

โส อรหา หุตฺวา อตฺตโน ปุพฺพกมฺมิ สริตฺวา
โสมนสฺสชาโต อตฺตโน ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต สุมโน

นาม นามเนาติอาทิมหา ฯ สุนฺทรํ มนํ จิตฺตํ ยสฺส โส
สุมนโน ฯ สทฺธาปสาทพหุมาเนน ยุตฺโต นามเนน สุมนโน นาม
มาลาการโธ ตทา อหํ อโหสี ฯ

สิขิโน โลกพฺนฺธุโนติ สีขา มุทฺธา กาสตีติ สีขี ฯ อถ
วา สมฺปยุตฺตสมฺปโยเค ขาทติ วิทฺธฺเสตีติ สีขี กาสา ฯ
อภฺคิสีขา อภฺคิสีขา วิย สีขาย ทิปฺปนโต สีขี ฯ ยถา
อภฺคิสีขา โชตติ ปากฺกา โหติ สีขี ปตฺตติณฺณฏฺฐ-
ปลาสาทิเก ทหติ เอวมยฺมปิ ภควา นีลปิตาธิรสีหิ โชตติ
สกลโลกสนฺนิวาเส ปากโฏ โหติ ฯ สกสนฺตานคตสพฺพิเลเส
โสเสติ วิทฺธฺเสติ ฉาเปตีติ โวหารนามํ นามกมฺมํ นามเชยฺย
ตสฺส สีขิโน ฯ สกโลกสฺส พฺนฺธุณาทโกติ โลกพฺนฺธุ ตสฺส
สีขิโน โลกพฺนฺธุโน ภควโต สุมนปฺปฬํ อภิโรปยิ ปุเชสิฺนฺติ
อตุโธ ฯ

สุมนตฺเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

ปุပ္ผจงโกฎิยตุเถราปทานวณณา

อภีตรูปี สีหฺวาตีอาทิกิ อายสุมโต ปุပ္ผจงโกฎิยตุเถรสฺส
อปทานิ ฯ

อยมปิ ปุริมพุทฺเธสุ กตาทิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏฺฐปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อูปจันนุโต สีขิสฺส ภควโต กाल
เอกสมิ กุลเคเห นิพฺพตฺโต วิญฺญุตํ ปตฺโต มหาวิภวสมฺปนฺโน
สตุถริ ปสฺสีทิตฺวา ปสนฺนาการิ ทสฺเสนฺโต สุวณฺณวณฺณ
อนฺชปุပ္ผโมจันตีวา(๑) จงฺโกฏิกิ ปุเรตฺวา ภควนฺตํ ปุเชตฺวา
ภควา อิมสฺส นิสฺสนฺเทน นิพฺพตฺตนิพฺพตฺตภูจฺจเน สุวณฺณ-
วณฺโณ ปุชฺฉนฺโถ หุตฺวา นิพฺพานํ ปาปุณฺเณยฺยนฺติ ปตฺถนฺมกาสิ ฯ
โส เตน ปุณฺณกมฺเมน เทวมนฺุสฺเสสุ นิพฺพตฺโต สพุทฺถ ปุชฺฉิต
สุวณฺณวณฺโณ อภีรฺุโป อโหสิ ฯ โส อปรภาเค อิมสมิ
พุทฺธรูปาเท วิภวสมฺปนฺเน เอกสมิ กุลเคเห นิพฺพตฺโต
วุทฺธิปฺปตฺโต สตุถริ ปสฺสีทิตฺวา ปพุทฺธิโต วิปฺสฺสนํ วฑฺฒเตตฺวา
นจิริสฺเสว อรหา อโหสิ ฯ

โส ปตฺตอรรหตฺตผลโธ อตฺตโน ปุพุทฺถกมฺมํ สริตฺวา
โสมนสฺสชาโต ปุพุทฺถจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต อภีตรูปี สีหฺวาตี-
อาทิมหา ฯ ตตฺถ สีหนฺติ ทฺวิปทจตฺตปฺปาทาทยิ สตุเต อภีภวตี
อชฺโฆตฺถุถตีตี สีโห อภีตรฺุโป อภีตสฺภาโว ตํ อภีตรูปี สีห
๑. สี. ปุပ္ผ โอกริตฺวา ฯ

อิ ว นิสินัน ปุเชสินฺติ สมฺพนฺโธ ฯ ปกุชินัน อคฺคํ คุรุพฺราञ्ชํ
อิ ว ปวริ อุตฺตมํ พุยกุณฺมรञ्ชํ อิ ว อภิ วิเสเสน ชาตํ
สพฺพสึหานัน วิเสสํ เกสรสึหํ อิ ว ติโลกสฺส สรณํ สึชี สมฺมา-
สมฺพุทฺธํ ฯ กิ ภูตํ อนนฺชํ นิกฺกิลลสํ ขนฺธมราราทีหิ อปฺราञ्ชิตํ
นิสินัน สึชินฺติ สมฺพนฺโธ ฯ มารณานคฺคฺคนฺติ (๑) สพฺพกิเลสานัน
มารณเ โสสเน วิทฺธสเน อคฺคํ เสฏฺฐจํ กิเลสเ มารณตฺตานัน
ปจฺเจกพุทฺธพุทฺธสวากานัน วิชฺชมานานมฺปิ เตสํ อคฺคฺคนฺติ อตฺโถ ฯ ภิกฺขุสงฺฆมฺปรกฺขตํ ปรีวาริตํ
(๒) ปรีวารตฺวา นิสินัน สึชินฺติ
สมฺพนฺโธ ฯ

จงฺโกฏฺเท จเปตฺวานาติ อุตฺตมํ อนนฺชปฺปฬิ คุรณฺทเก
ปฺเรตฺวา สึชีสมฺพุทฺธํ เสฏฺฐจํ สโมกิริ ปุเชสินฺติ อตฺโถ ฯ
ปฺปฬจงฺโกฏฺเทรอปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ
สตุตฺตมวคฺควณณา นิฏฺฐิตา ฯ

๑ สฺยา. สมณนคฺคํ ฯ ๒ ภิกฺขุสงฺฆเมน ปรีวาริตํ (?) ฯ

นาคสมาลวคฺควณณา

นาคสมาลตุเถราปทานวณณา

อาปาภูลี(๑) อหิ ปุပ္ผนฺตฺติอาทิกิ อายสฺมโต นาคสมาลตุเถรสฺส
อปทานิ ฯ

อยมฺปิ ปุริมฺพุทฺเธสฺส กตาทิการิ ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏฺฐปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจฺฉินฺนฺโต สิจิสฺส ภควฺโต กाल
เอกสฺมี กุลเคเห นิพฺพุตฺโต วิญฺญุตฺติ ปตฺโต ฆรราวาสิ สณฺจเปตฺวา
ตถารูปสชฺชนตฺสคฺคสฺส อลาเภน สตฺถริ ธรรมานกาลเ ทสฺสน-
สวณฺปุชากมฺมมกริตฺวา ปรีนิพฺพุตฺตกาลเ ตสฺส ภควฺโต สารีริก-
ชาตฺถุ นิตฺทิตฺวา กตเจติยมฺหิ จิตฺตํ ปสาเทตฺวา ปาภูลีปุပ္ผ
ปุเชตฺวา โสมนสฺสํ อุปฺปาเทตฺวา ยาวตายุํ จตฺวา เตเนว
โสมนสฺสเสน ตโต กาลิ กโต ตฺสิตาทิสฺส นฺนฺส เทวโลเกสฺส สุขมฺน-
ภวิตฺวา อปรภาเค มนฺนฺสเสสฺส มนฺนฺสสสฺมปตฺตี อนฺนภวิตฺวา อิมสฺมี
พุทฺธรูปฺปาเท กุลเคเห นิพฺพุตฺโต วิญฺญุตฺติ ปตฺโต นาครุกฺข-
ปลฺลวโกมพฺสทิสสรีรตฺตา นาคสมาลโลติ มาตาปีตฺถุหิ กตนามเชยฺโย
ภควติ ปสนฺโน ปุพฺพชิตฺวา นจิสฺเสว อรหาอโหสิ ฯ

โส ปจฺฉา อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺสชาโต
ปุพฺพจริตาปทานิ ปกาเสนฺโต อาปาภูลี อหิ ปุပ္ผนฺตฺติอาทิมหา ฯ

๑. สฺยา. อปาภูลี ฯ

ตตถ อาปาณลินฺติ อา สมฺนตโต อาทเรณ วา ปาณฺธิปฺปํ
คเหตุวา อหิ ญฺปนฺนํ อภิโรเปสี ญฺเชสินฺติ อตฺโต ๑ อุชฺฉิตํ
สุมฺหาปเถติ สพฺพนครวาสินํ วนฺทนฺนฺชฺนตถาย มหาปเถ
นกรมชฺเฌ วิถียิ อุชฺฉิตํ อุจฺจาปิตํ อิกฺกกมฺมสุธากมฺมาทึหิ
นิปฺพาทิตนฺติ อตฺโต ๑ เสถิ เหฏฺฐา วุตฺตณฺยตฺตา อุตฺตานตฺตตฺตา
จ สุวิญญฺเยยฺยเมวาทิ ๑

นาคสมาลตฺเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ๑

ปทสญฺจกตฺเถราปทานวณณา

อภฺกนตฺตจ ปทํ ทิสฺวาติอาทิกิ อายสฺมโต ปทสญฺจกตฺ-
เถรสฺส อปทานํ ๑

อยมฺปิ ปุริมฺพุทฺเธสุ กตฺตาทิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิวญฺญฺปนฺนิตฺตยานิ ปุณฺณานิ อุปจฺฉินฺนโต ติสฺสสฺส ภควโต กาลे
เอกสฺมี สทฺธาสมฺปนฺเน อุปาสกเคเห นิพฺพตฺโต วิญญุตํ ปตฺโต
รตฺนตฺตเย ปสฺนฺโน ภควตา ตสฺส อนุกมฺปาย ทสฺสิตํ ปทเจตฺติยิ
ทิสฺวา ปสฺนฺโน โลมฺหฏฺฐาโต วนฺทนฺนฺชฺนาทิพฺพมฺมานมกาสิ ๑
โส เตเนว สุเขตฺเต สุกเตน ปุณฺณเณ ตโต จโต สกฺเค
นิพฺพตฺโต ตตฺถ ทิพฺพสุขมฺนุภวิตฺวา อปรภาเค ทิพฺพสุขมฺนุ-
ภวิตฺวา อปรภาเค มนุสฺเสสุ ชาโต มนุสฺสสมฺปตฺตี สพฺพมฺนุ-ภวิตฺวา อิมสฺมี พุทฺธฺปฺปาเท วิ
ภวสมฺปนฺนกุลเ นิพฺพตฺโต

เล่มที่ 43 พุทธสยถกคฤาปทานวณณา หน้า 161

วุทธิมนุวาย สทุธาชาโต ปุพพิชิตวา นจิสเสว อรหา
อโหสิ ปุราทปุลณนาเมน ปทสยถกคฤโรติ ปากโฏ ฯ

โส เอกทิวสั อตฺตโน ปุพพกมมึ สริตฺวา ปุพพจริตา-
ปทานัน ปกาเสนฺโต อกฺกนตฺตจ ปทํ ทิสฺวาติอาทิมานํ ฯ
ตตฺถ อกฺกนตฺตนิ อกฺกมิตฺํ ทสฺสิตฺํ ฯ สพฺพพุทฺธานัน สพฺพทา
จตฺตฺรํกุโลปฺริเยว คมนัน อัย ปน ตสฺส สทุธาสมฺปนฺนตฺํ ฌตฺวา
เอโส อิมํ ปสฺสตฺตฺติ ปทเจตฺยิ ทสฺเสสิ ฯ ตสฺมา โส ตสฺมี
ปสฺสิทิตฺวา วนฺทนปฺุชฺณาทิสกฺการมกาสิตี อตฺโถ ฯ เสถ สพฺพตฺถ
อตุตฺตานตฺถเมวาทิ ฯ

ปทสยถกคฤาปทานวณณา นิฏฺจิตา ฯ

พุทธสยถกคฤาปทานวณณา

ทุมฺคเค ปัสฺสกุลิกนฺติอาทิกํ อายสฺมโต พุทฺธสยถกคฤเรสฺส
อปทานัน ฯ

อยมฺปิ ปุริมพุทฺเธสฺส กตฺตาธิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภาเว
วิภูฏฺฐปฺนิสฺสขานิ ปุณฺณานิ อฺุปจฺฉินฺโต ติสฺสสฺส ภาควโต กาล
เอกสฺมี กุลเคเห นิพฺพตฺโต วุทฺธิปฺปตฺโต สทุธาชาโต ทุมฺคเค
ลคฺคิตฺํ ภาควโต ปัสฺสกุลจิวฺริ ทิสฺวา ปสฺนฺนมานโส อรหฺตฺชนฺติ
จฺฉินฺเตตฺวา วนฺทนปฺุชฺณาทิสกฺการมกาสิ ฯ โส เตน ปุณฺณกมฺเมน
เทวมฺนุสฺสสมฺปตฺติมฺนุภวิตฺวา อิมสฺมี พุทฺธปฺปาเท วิภวสมฺปนฺเน

เอกสมัย กุลเกเห นิพพุโต สทราชาโต ปพพชิตวา นจิสเสว
อรรหา อโหสิ ฯ

โส ปตตอรหตตาทิโกโม อตตโน ปุณณกมมํ สริตวา
โสมนสสุชาโต ปพพจริตาปทานํ ปกาเสนโต ทุมคฺเค ปัส-
สูกฺกติกนฺตืออาทิมาห ฯ ตตฺถ ฐนาติ กมฺปตฺติ ทุโม ทุหติ ปุเรติ
อากาสตลนฺติ วา ทุโม ทุมสฺส อคฺโค โกฏฺฐิติ ทุมคฺโค ตสมิ
ทุมคฺเค ฯ ปัสฺสมิว ปฏิกฺกฏภาวํ อมนฺนุณฺณภาวํ อุตฺติ กจฺจตฺติ
ปัสฺสูกฺกํ ปัสฺสูกฺกเมว ปัสฺสูกฺกํ สตฺถโน ปัสฺสูกฺกํ ทุมคฺเค ลคฺคิ-
ทิสฺวา อหํ อณฺชลิ ปคฺคเหตฺวา ตํ ปัสฺสูกฺกํ อวณฺที ปณฺนาม-
กาสิณฺติ อตฺถโธ ฯ ตนฺติ นิปาตมตฺตํ ฯ เสสํ สพฺพตฺถ
อตุตฺตานตฺถเมวาทิ ฯ

พุทฺธสฺสยฺกคฺคเธาปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

ภิสาลูวททยกตุเถราปทานวณณา

กานนั วนโมคฺคยฺหาติอาทิกั อายสุมโต ภิสาลูวททยกตุ-
เถรสฺส อปทานั ฯ อยมฺปิ ปุริมพฺพุทฺเตสุ กตาทิกาวโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏฺฐปนีสฺสยานิ ปุณฺณานิ อฺปจินฺนโต วิปฺสฺสิสฺส ภควโต กाल
หิมวฺนตฺสฺส สมิเป อรณฺณาวาเส วสนฺโต วนมฺลผลาหาโร
วิเวกฺวเสน อาคตํ วิปฺสฺสี ภควนฺตํ ทิสฺวา ปสนฺนมานโส
ปณฺจภิสาลูเว อทาสี ฯ ภควา ตฺสฺส จิตฺตํ ปสาเทตฺถ
ปฺสฺสนตฺสฺเสว ปรีภฺยชิ ฯ โส เตน จิตฺตปฺปสาเทน กาลํ
กตฺวา ตฺสฺสิตาทิสฺส สมฺปตฺติมนฺนุภวิตฺวา ปจฺจมา มนุสฺสสมฺปตฺติณฺจ
อนฺนุภวิตฺวา อิมสฺมี พุทฺธปฺปาเท เอกสฺมี กุลฺเคเห นิพฺพตฺโต
วิภวสมฺปตฺตี ปตฺโต ตํ ปหาย สาสเน ปพฺพชิตฺโต นจิสฺเสว
อรหตฺตํ ปาปฺณิ ฯ

โส ตโต อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺสชาโต
ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต กานนั วนโมคฺคยฺหาติอาทิมาย ฯ
ตํ เหฏฺฐา วุคฺตตฺถเมว ฯ วสามิ วิปีเน อหนฺติ วิเวกฺวาโส
อหํ วสามิติ สมฺพนฺโร ฯ เสถํ อุตฺตานตฺถเมวาทิ ฯ

ภิสาลูวททยกตุเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

ฉฺฉภิกฺขุภาณวารวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

เอกสณฺณกคฺคเระปาทานวณณา

ขณฺโฑ นามาสิ นามเนาติอาทิกั อายสุมโต เอกสณฺณกคฺค-
เระสฺส อปทานั ฯ

อยมปิ ปุริมพุทฺเธสุ กตาทิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏฺฐปนีสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจันนุโต วิปฺสสิสฺส ภควโต กाल
กุลเกเห นิพฺพตฺโต วิญฺญุตํ ปตฺโต รตนตฺตเย ปสนฺนมานโส
ตสฺส สตฺถุโน ขณฺฑํ นาม อคฺคสาวกั ภิกฺขาย จรฺมานั
ทิสฺวา สทฺททิตฺวา ปิณฺฑปาตํ อทาสิ ฯ โส เตน ปุณฺณกมฺเมน
เทวมนุสฺสสมฺปตฺติโย อนฺุภวิตฺวา อิมสฺมี พุทฺธูปปาเท สาวตฺถิยั
เอกสฺมี กุลเกเห นิพฺพตฺโต วิญฺญุตํ ปตฺโต สตฺถุ ฆมฺมเทสนั
สุตฺวา ปฏฺิลทฺธสฺสทฺโธ ปุพฺพชิตฺวา นจิริสฺเสว อรหา อโหสิ ฯ
โส เอกทิวสั ปิณฺฑปาตสฺส สณฺณํ มนสิกริตฺวา ปฏฺิลทฺธ-
วิเสสฺตฺตา เอกสณฺณกคฺคเระโรติ ปากโฏ ฯ

โส อปรภาเค อตฺตโน ปุพฺพกมฺมึ สริตฺวา โสมนสฺสชาโต
ปุพฺพจริตาปทานั ปกาเสนฺโต ขณฺโฑ นามาสิ นามเนาติ-
อาทิมานุ ฯ ตตฺถ ตสฺส อคฺคสาวกคฺคเระสฺส กิเลสานั ขณฺฑิตตฺตา
ขณฺโฑติ นามั ฯ เสสั สพุพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาทิ ฯ

เอกสณฺณกคฺคเระปาทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

ติณสนุทธาทายกตุเถราปทานวณณา

หิมวันตสสาวิทูเรติอาทิกิ อายสุมโต ติณสนุทธาทาย-
กตุเถรสส อปทานิ ฯ

อยมปิ ปุริมพุทฺธเสสุ กตาทิการิ ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏฺฐปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจันฺนโต ติสฺสสฺส ภควโต กาล
เอกสฺมี กุลเคเห นิพฺพตฺโต พุทฺธบุปฺปาตโต ปเคว อุปฺปนฺนตฺตา
ฌราวาสิ ปหาย ตาปสฺสปุพฺพชฺช ปพฺพชิตฺวา หิมวันตสฺส อวิทูเร
เอกั สริ นิสฺสาย ปฏฺิวสฺติ ฯ ตสฺมี สมเย ติสฺโส ภควา
ตสฺसानุกมฺปาย อากาเสน อคมาสิ ฯ อถ โข โส ตาปโส
อากาสโต โอโรยุห จิตฺ ตั ภควนฺตึ ทิสฺวา ปสนฺนมานโส
ติณฺณึ ลายิตฺวา ติณสนุถริ กตฺวา นิสิตฺทาเปตฺวา พหุมานาทเรน
ปญฺจปติฏฺฐิจเตน วนฺทิตฺวา ปฏิกฺกฺโก หุตฺวา ปกุกามิ ฯ โส
ยาวตายุกั จตฺวา ตโต จวิตฺวา เทวมนุสฺเสสฺส สัสนฺนโต อนน-
ก-
วิธสมฺปตฺติ อนุกวิตฺวา อิมสฺมี พุทฺธบุปฺปาเท เอกสฺมี กุลเคเห
นิพฺพตฺโต วุทฺธิปฺตฺโต สตฺถริ ปสัทิตฺวา ปพฺพชิตฺโต ปพฺพชิตฺวา นจิสฺเสว อรหา อโหสิ ฯ

โส อปรภาเค อตฺตโน ปุพฺพกมฺมึ สริตฺวา โสมนสฺสชาโต
ปุพฺพจริตาปทานิ ปกาเสนฺโต หิมวันตสสาวิทูเรติอาทิมาย ฯ ตั
เหฏฺฐา วุตฺตตฺถเมว ฯ มหาชาติสฺสโรติ เอตฺถ ปน สรณฺติ
เอตฺถ ปานียตฺติกา ทฺวิปทจตฺตฺตฺปาทาย สตฺตฺตาติ สริ อถ วา

สรนฺติ เอตฺถ นทีกนฺทราทโยติ สรี มหนฺโต จ โส สยเมว
ชาตตฺตา สโร เจติ มหาชาตสฺสโร ฯ อโนตตฺตจทฺทนฺตทหาทโย
วีย อปากฺกนามตฺตา มหาชาตสฺสโรติ วุคฺโตติ ทฏฺฐพฺโพ ฯ
สตปตฺเตหิ สยจฺนฺโนติ เอกกสฺมี ปุปฺเป สตสฺตปตฺตานํ วเสน
สตปตฺโต สตปตฺตเสตปทฺเมหิ สยจฺนฺโน คหฺนํญฺโตติ(๑) อตุโธ ฯ
นानาสกฺกมมาลโยติ อนเนเก หํสฺกุกฺกุกฺกุกฺกฺทเหตุทฺทาทโย เอกโต
กฺกนฺติ สทฺทํ กโรนฺตีติ สกฺกมาติ ลทฺชนามานํ ปกฺกฉินฺ อาลโย
อาธารญฺโตติ อตุโธ ฯ เสถ สพฺพตฺถ อุตฺตานตฺถเมวาทิ ฯ
ติณฺสนฺนุรททยกฺกเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

สุจิตายกฺกเถราปทานวณณา

ตีสกปฺปสทฺสสมฺหิตีอาทิกํ อายสฺมโต สุจิตายกฺกเถรสฺส
อปทานํ ฯ

อยมฺปิ ปุริมชินวเรสุ กตาทิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิวญฺญปฺนิสฺสขานิ ปุณฺณานิ อุปจฺฉินฺโต สฺเมธสฺส ภควโต กाल
เอกสฺมี กุลเคเห นิพฺพตฺโต วุทฺธิมนฺวาย ภควโต จีวรกมฺมํ
กาตุํ ปณฺจ สุจิตโย อทาสี ฯ โส เตน ปุณฺณเณ เทวมฺนุสฺเสสุ
ปุณฺณมฺนุภวิตฺวา วิจฺฉินฺโต อุปฺปนฺนุปฺปนฺนภเว ติกฺขปฺลฺโย
หุตฺวา ปากฺกโฏ อิมสฺมี พุทฺธปฺปาเท เอกสฺมี กุลเคเห นิพฺพตฺโต
วุทฺธิมนฺวาย สตฺถริ ปสฺสิตฺวา ปพฺพชนฺโต ติกฺขปฺลฺยตาย
๑. สี่. คหฺนญฺโตติ ฯ

บุพทกนิกายกุกกา อปทานวณณา (วิสุทธชนวิลาสินี ๒) - หน้าที่ 167
เล่มที่ 43 ปาฐลปิฝยตุเถราปทานวณณา หน้า 167

บุรคเคยว อรหตุตํ ปาปุณิ ฯ

โส อปรภาเค ปุณณํ ปจจเวกขนุโต ตํ ทิสวา โสมนสฺส-
ชาโต ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต ตีสกปฺปสทฺสสมฺหิติ-
อาทิมหา ฯ อนฺตรนฺตรํ ปเนตฺถ สฺวณฺณเยยเมว ฯ

ปฺลจฺสูจิ มยา ทินฺนาติ เอตฺถ สฺวติ นิตฺถํ กโรติ
วิษฺมตฺติ สฺวติ ฯ ปฺลจมตฺตา สฺวติ ปฺลจฺสูจิ มยา ทินฺนาติ
อตุโถ ฯ เสถํ สฺวณฺณเยยเมวาติ ฯ

สฺวติทายกตุเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

ปาฐลปิฝยตุเถราปทานวณณา

สฺวณฺณวณณํ สมฺพุทฺชนฺตาทิกํ อายสฺมโต ปาฐล-
ปิฝยตุเถรสฺส อปทานํ ฯ

อยมฺปิ ปฺริมชินวเรสุ กตาธิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภาเว
วิภฺวณฺณปนิสฺสยาณี ปุณฺณานิ อุปจันนุโต ติสฺสสฺส ภควโต กาลे
เอกสฺมี กุลเคเห เสฏฺฐิปฺตฺโต หุตฺวา นิพฺพตฺโต วุทฺธิปฺตฺโต
กฺสลา กฺสลญฺญ สตฺถริ ปสฺสิตฺวา ปาฐลปิฝยํ กเหตฺวา สตฺถ
ปุเชสฺสิ ฯ โส เตน ปุณฺณเณ พุทฺธา สฺขสมฺปตฺติโย อนฺภวานุโต
เทวมนุสฺเสสฺส สฺสสรนุโต อิมสฺมี พุทฺธปฺปาเท กุลเคเห นิพฺพตฺโต
วุทฺธิมนฺวาย สตฺถริ ปสนฺโน ปพฺพชิตฺวา นจิริสฺเสว อรหา
อโหสิ ฯ

โส อปรภาเค อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺสชาโต

ปุพพจริตาปทานํ ปกาเสนุโต สุวณฺณวณฺณํ สมพฺพุทฺชนฺติ-
อาทิมานํ ๑ ตตฺถ อนฺตรปฺเณติ อา สมฺนฺตโต หิริณฺณ-
สุวณฺณาทิกํ ภาณํ ปเณนฺติ วิกุกฺกนฺติ ปตฺถนฺติ เอตฺถาติ
อาปณฺ อปณฺสฺส อนฺตรํ วิถีติ อนฺตรปณฺ ๑ ตสฺมี
อนฺตรปเณ ๑ สุวณฺณวณฺณํ กณฺจนฺคณฺยสงฺกาสํ ทฺวตฺตีสฺว-
รลฺกขณฺ สมพฺพุทฺธิ ทิสฺวา ปาฏฺฐิปปุํ ปุเชตฺตินฺติ อตฺถ ๑ เสถํ
สพฺพตฺถ อุตฺตानตฺถเมวาทิ ๑

ปาฏฺฐิปปุํผิยตฺถเรปทานวณฺณา นิฏฺฐิตา ๑

จิตฺตชฺลียตฺถเรปทานวณฺณา

มิกฺลฺุโท ปุเร อาสินฺติอาทิกํ आयสฺมโต จิตฺตชฺลียตฺ-
ถเรสฺส อปทานํ ๑

อยมฺปิ ปุริมพฺพุทฺเธสุ กตฺตาธิกาโร ตตฺถ ตตฺถปฺปนฺนภเว
วิวฏฺฐนฺนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อฺปจฺฉินฺโต ติสฺสสฺส ภควโต กาลे
ปุราเกตฺน เอเกน กมฺมจฺฉิทฺเทน เนสาทโยนฺยิ นิพฺพตฺติตฺวา
วิญฺญุตํ ปตฺโต มิกฺลฺุกราทโย มาเรตฺวา เนสาทกมฺเมน อรณฺเ
วาสํ กปฺเปสิ ๑ ตสฺมี สมเย ติสฺโส ภควา ตสฺसानุกมฺปาย
หิมวณฺตํ อคฺมาสิ ๑ โส ตํ ทฺวตฺตีสฺวรลฺกขณฺเห อสีตฺานุ-
พฺยณฺชนพฺยามปฺปภาหิ จ ชลฺมานํ ภควณฺตํ ทิสฺวา โสมนฺสฺส-
ชาโต ปณามํ กตฺวา คนฺตฺวา ปณฺณสนฺนฺธเร นิสฺสีทิ ๑ ตสฺมี

เล่มที่ 43 จิตตชลิตฺตเถราปทานวณณา หน้า 169

ขณ เทโว คชชนฺโต อสนิ ปติ ตโต มรณสมเย พุทฺธ-
มนุสฺสริตฺวา ปุณฺณชติมกาสี ฯ โส เตน ปุณฺณเณน สุเขตฺเต
กตฺกุตตฺตา อกฺุสทวิปากํ ปฏิพาหิตฺวา สกฺเค นิพฺพตฺโต
กามาจรสมฺปตฺติโย อนฺุภวิตฺวา มนุสฺเสสุ มนุสฺสสมฺปตฺติโย จ
อนฺุภวิตฺวา อปรภาเค อิมสฺมี พุทฺธปุปาเท เอกสฺมี กุลเคเห
นิพฺพตฺโต วุทฺธิมนฺุวาย ปุราทวาสนาย สตฺถริ ปตีทิตฺวา
ปพฺพชฺชิตฺโต นจิริสฺเสว อรหา อโหสิ ฯ

โส ตโต ปรี อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา โสมนฺุสฺสชาโต
ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต มิกฺลฺุทฺโท(๑) ปุเร อาสินฺุติอาทิมาย ฯ
ตตฺถ มิกฺลฺุทฺโทติ มิกานํ มารณํ (๒) อุปกจฺฉตีติ มิกฺลฺุทฺโท ฯ
มิกนฺุติ สีฆํ วาตเวเคน กจฺฉนฺุติ ชาวนฺุตีติ มิกาย เตสํ
มิกานํ มารणे ลฺุทฺโท ทารุโณ โลกิตีติ มิกฺลฺุทฺโท ฯ โส อหํ
ปุเร ภควโต ทสฺสนสมเย มิกฺลฺุทฺโท อาสี อโหสินฺุติ อตฺถโธ ฯ
อรณฺเณ กานเนติ อรตี กจฺฉตีติ มิกฺลฺุทฺโท เอตฺถาติ อรณฺณํ
อถ วา อา สมฺนตฺโต รชฺชนฺุติ ตตฺถ วิเวกาภิริตา
พุทฺธปุจฺเจกพุทฺธาทโย มหาสารปฺปตฺตา สปุริสาติ อรณฺณํ ฯ
กา กุจฺฉิตากาเรน วา ภายานกาทาเรน วา นทฺนฺุติ สทฺทํ
กโรนฺุติ อานนฺุติ วินฺทฺนฺุตีติ วา กานนํ ฯ ตสฺมี อรณฺเณ
กานเน มิกฺลฺุทฺโท ปุเร อาสินฺุติ สมฺพนฺุโธ ฯ ตตฺถ อทฺทสํ
๑ สฺ. ม. มิกฺลฺุทฺโท ฯ ๒. สฺ. มรณาย ฯ

สมพุทฺธนฺติ ตตฺถ ตสฺมี อรณฺเณ อุปกตฺติ สมพุทฺธิ อทฺทลํ
อทฺทกฺขินฺติ อตฺโถ ฯ ทสฺสนํ ปุเร อโหสิ อวิทฺเฐ ตสฺมา
มโนทวารานุสारेณ จกฺขุวิญญาณํ ปุเรจาริกํ กายวิญญาณ-
สมงฺคี ปาเปติ อปเปตฺติ อตฺโถ ฯ

ตโต เม อสนิปาโตติ อา สมฺนตโต สมนฺโต กชฺชนฺโต
ปตฺตีติ อสนิ อสนินฺยา ปาโต ปตฺนํ อสนิปาโต เทวทณฺโฑติ
อตฺโถ ฯ เสลํ สพฺพตฺถ อุตฺตานตฺถเมวาทิ ฯ

จิตฺตชฺลียตุเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

ติปทุมฺมิตฺถเอราปทานวณณา (๑)

ปทุมฺมตฺตโร นาม ชินฺตืออาทิกํ อายสฺมโต ติปทุมฺมิตฺถ-
เอรสุส อปทานํ ฯ

อยมฺปิ ปุริมพุทฺเธสุ กตฺตาริโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว วิวญฺญูป-
นิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปฺจินฺนฺโต ปทุมฺมตฺตรสุส ภควโต กาลे
หํสวตฺธิยํ มาลาการกฺกุลเคเห นิพฺพตฺโต วุทฺธิปฺปตฺโต มาลาการ-
กมฺมํ กตฺวา วสนฺโต เอกทิวลํ อนนฺทวชิรานิ ชลชถลชปฺปฺพานิ
คเหตฺวา รณฺโถ สนฺตีกํ คนฺตูกาโม เอวํ จินฺตฺเตสิ ราชา
อิมานิ ตาว ปุณฺณานิ ทิสฺวา ปสนฺโน สหสฺสํ วา ธนํ
คามาทิกํ วา ทพฺเพย โลกนาถํ ปน ปุเชตฺวา นิพฺพานามตฺธนํ
๑. สฺยา. ตีณิปทุมฺมิตฺถเอราปทานนฺนฺติ ทิสฺสตี ฯ

ลภามิ กิ เม เอเตสุ สุนทรนติ เตน ภควนุตํ ปุเชตวา
สคคโมกขสมปตติโย นิปผาเทตํ วญฺญตฺติจินฺเตตวา วณฺณวณฺตํ
อตีว รตฺตปฺปฬตฺตยํ คเหตุวา ปุเชติ ฯ ตานิ คนฺตวา อากาสํ
ฉาเทตวา ปตฺถริตวา อญฺจิสฺสุ ฯ นครวาสีโน อจฺฉริยพฺภุต-
จิตฺตชาตา เจลฺลฺกเขปสหฺสฺสานิ ปวตฺตยฺยิสฺสุ ฯ ตํ ทิสฺวา ภควา
อนฺุโมทณฺ์ อากาสิ ฯ โส เตน ปุณฺณเณน เทวมนุสฺเสสุ สมปตฺติโย
อนฺุภวิตฺวา อิมสฺมี พุทฺธปฺปาเท คหปตฺติเก นินฺพพฺตฺโต วุทฺธิ-
มนฺุวาย สตฺถริ ปสฺสีทิตฺวา ฌมฺมี สุตฺวา ปฏฺฐิตทฺธสทฺโธ ปพฺพชิตฺวา
นจิริสฺเสว อรหา อโหสิ ฯ

โส อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺสชาโต ปุพฺพ-
จริตาปทานํ ปกาเสนฺโต ปทุมุตฺตโร นาม ชินฺตืออาทิมานฺห ฯ
ตสฺสสฺสโต เหฏฺฐา วุตฺโตว ฯ สพฺพธมฺมาน ปารคฺคฺติ สพฺเพถํ
นวลฺลอกฺกตฺตรธมฺมานํ ปาริ นินฺพพานํ คโต ปจฺจกฺขํ กโตติ
อตุโถ ฯ ทนฺโต ทนฺตปริวฺโตติ สยํ กายวาจาทีหิ ทนฺโต
เอตทกฺเค จปิเตหิ สาวเกหิ ปริวฺโตติ อตุโถ ฯ เสถํ สพฺพตฺถ
สมฺพนฺุชฺวเสน อุตฺตานตฺถเมวาทิ ฯ

ติปุหมียตุเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ
อญฺจมวคฺควณณา นิฏฺฐิตา ฯ

ติมิรปุเปยวคค(๑)วณณา

ติมิรปุเปยตุเถราปทานวณณา

จนุทธากานทีตีเรติอาทิกั อายสมุโตะ ติมิรปุเปยตุเถรสสุ
อปทานั ฯ

กา อูปตติ อยมปิ ปริมพุทเชสุ กตาริกาโร ตตถ
ตตถ ภเว วิวัญญุณิสสยานิ ปุณณานิ อูปจินนโต สิทฺตตสสุ
ภควโต กาลเอ เอกสมิ กุลเคเห นิพพุโต วุทธิปุตโต ฆราวาส
สณฺเจปตฺวา วสนโต กามesu อาทินวํ ทิสฺวา ฆราวาสํ ปหาย
ตาปสปรพพชฺชํ ปพพชิตฺวา จนุทธากาย นทียา สมเป เวสตี ฯ
วิเวกคามตาย หิมวณฺตี คนฺตฺวา นิสินฺนํ สิทฺตตถํ ภควณฺตี
ทิสฺวา วณฺทิตฺวา ตสฺส कुณฺตี ปสฺสิตฺวา ติมิรปุเปหิ คเหตุวา
ปุเชสิ ฯ โส เตน ปุณฺเณน เทเวสุ จ มนุสฺเสสุ จ สมปตฺตี
อนุภวณฺโต สฺสริตฺวา อิมสมิ พุทฺธูปปาเท เอกสมิ กุลเคเห
นิพพุโต วุทธิมนฺวาย สตฺถริ ปสฺสิตฺวา ปพพชิตฺวา นจิสฺเสว
อรหา อโหสิ ฯ

โส อปรภาเค ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺสชาโต
ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสณฺโต จนุทธากานทีตีเรติอาทิมาย ฯ
ตสฺสโต เญจฺวา วุตฺโตว ฯ อนฺุโสต้ วชามหนฺตี คญฺกาย
๑. ม. ติมิรวคค... ฯ

เล่มที่ 43 ติมिरปุပ္พิยตุเถราปทานวณณา หน้า 173

อาสนุเน วสนภาเวน สพุพตถ รมมภาเวน คงคาโต เหฏฐา
โสदानุสาเรน อหิ วชามิ กจฺจามิ ตตฺถ ตตฺถ วสามิติ
อตุโถ ฯ นิสินฺนํ สมณํ ทิสฺวาติ สมิตปาปตฺตา โสสิตปาปตฺตา
สมณสงฺฆาติ สมฺมาสมพุทฺธํ ทิสฺวาติ อตุโถ ฯ

เอวํ จินฺตสฺสํ ตทาติ อยํ ภควา สยํ ตินฺนุโณ สพุพสตุเต
ตารยิสฺสติ สํสารโต อุตฺตารเตติ สยํ กายทวาราทิหิ ทมิโต
อยํ ภควา ปเร ทเมติ ฯ

อยํ อสฺสตุโถ อสฺสาสมฺปตฺโต กิเลสปริพาหโต มุตฺโต
สพุพสตุเต อสฺสาเสติ สนฺตภาวํ อาปาเปติ ฯ สยํ สนฺโต
สนฺตกายจิตฺโต ปเรสํ สนฺตกายจิตฺตํ ปาเปติ ฯ สยํ มุตฺโต
สํสารโต มุจฺจิตฺโต ปเร สํสารโต โมจยิสฺสติ ฯ โส อยํ ภควา
สยํ นิพฺพุโต กิเลสคฺคิหิ นิพฺพุโต ปเรสมฺปิ กิเลสคฺคิหิ นิพฺพา-
เปสฺสตีติ อหิ ตทาเอวํ จินฺตสฺสินฺติ อตุโถ ฯ

คเหตุวา ติมिरปุပ္พนฺติ สกถํ วนนฺตํ นิลกาฬรสีหิ
อนุทธการํ วยิ กุรุमानํ ขายตีติ ติมิริ ปุပ္ผิ ตํ คเหตุวา
กณฺณิกาวณฺฏํ คเหตุวา มตฺถเก สีสฺสฺส อฺปฺริ อากาเส โอภิรี
ปุเชสินฺติ อตุโถ ฯ เสสํ อุตฺตानตฺถเมวาติ ฯ

ติมिरปุပ္พิยตุเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

คตสณณกตุเถราปทานวณณา

ชาติยา สตฺตวสุโสหนฺติอาทิกํ อายสฺมโต คตสณณกตุ-
เถรสฺส อปทานํ ฯ

อยมฺปิ ปุริมฺพุทฺเชสุ กตาริกาวโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏฺฐปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจินฺนุโต ติสฺสสุส ภควโต กาล
เอกสฺมี กุลฺเคเห นิพฺพตฺโต ปุรากวาสนาเวสน สทฺธาชาโต
สตฺตวสุสิกกาลฺเลเว ปุพฺพชฺโช ภควโต ปณฺามกรณฺเนว ปากโฏ
อโหสิ ฯ โส เอกทิวสํ อตีว นิลมณฺธิปฺปภาณี นงฺกลกสิตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
อุฏฺฐิตสตฺตปฺปฺพานิ กเหตุวา อากาสํ ปุเชติ ฯ โส ยาวตายุกํ
สมณฺชมฺมํ กตฺวา เตน ปุณฺณเณ เทวมนุสฺเสสุ สฺสรนฺโต อิมสฺมี
พุทฺธปฺปาเท เอกสฺมี กุลฺเคเห นิพฺพตฺโต วิญฺญุตํ ปตฺโต สตฺถริ
ปสิทิตฺวา ปุพฺพชฺโช นจิริสฺเสว อรหา อโหสิ ฯ

โส อปรภาเค อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺสชาโต
ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต ชาติยา สตฺตวสุโสหนฺติอาทิมานํ ฯ
ตตฺถ ชาติยา สตฺตวสุโสติ มาตฺตคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค
ปฺริปฺปฺณสตฺตวสุสิโกติ อตฺโต ฯ ปุพฺพชฺชี อนคาริยนฺติ อคารสฺส
หิตํ อคาริยํ (๑) กสิวานิชฺชชาติกมฺมํ นตฺถิ อคาริยนฺติ อนคาริยํ
พุทฺธสาสเน ปุพฺพชฺชี อหนฺติ อตฺโต ฯ

สุกตานุคฺคํ มคฺค
พุทฺธเชน คตํ มคฺคํ ฯ อถ วา

๑ สี. ม. อคาริยํ ฯ

เล่มที่ 43 นิพนนลชลิกคฤรปทานวณณา หน้า 175

สุคเตน เทลิตํ ฐมนานฐมมปฏิปคตปุรณวเสน หฎฐมานโส
คฤจิจิตโต ปุเชตวาติ สมพนุโธ ๑ เสสิ สพพตถ อุตตานคถ-
เมวาทิ ๑

คตสณลคฤรปทานวณณา นิฎฐิตา ๑

นิพนนลชลิกคฤรปทานวณณา

รูกขมูเล นิสินโนหนตืออาทิกิ อายสมโต นิพนนลชลิกค-
ฤรคส อปทานิ ๑

อยมปี ปริมพุทธะสุ กตาทิการิ อเนเกสุ ภวสุ
วิฎฐูปนิสสถานิ ปุณณานิ อุปจันนุโต ติสสสส ภควโต [๑]
วุทธิปปตโต ปพพชิตวา รูกขมุคิกงคิ ปุรยมาโน อรณเณ
วิหริติ ๑ คสมิ สมเย ขโร อาพาโธ อุปปชชิต เตน ปีฬิตโต (๒)
ปรมการุณลลปปตโต อโหสิ ๑ ตทา ภควา คสส การุณเณ
ตคถ อคมาสิ ๑ อถ โส นิพนนโกว อฎฐิจิตุ อสกะโกนุโต
สิริสิ อณชสิ กถวา ภควโต ปณามิ อกาสิ ๑ โส คโต
จุโต คุสิตทวเน อุปปนุโน ตคถ สมปคตติ อณุภวิตวา เอวิ
ณ กามาจรสมปคตติโย อณุภวิตวา อิมสมิ พุทธิรูปปาเท
เอกสมิ กุลเคเห นิพพตโต วุทธิปปตโต สคถริ ปสิทิตวา
ปพพชิตโต นจิสเสว อรหา อโหสิ ๑ ปุรากตปุณณวเสน
๑. ม. เอตถนุตเร กาลे กุลเคเห นิพพตโตติ ทิสสติ ๑
๒. ส. โรคปีฬิตโต ๑

นิปนุณชลิกคฤโรติ ปากโฏ ๑

โส อปรภาเค อตฺตโน ปุณฺณสมฺปตฺติโย โอลเกตฺวา
โสมนสฺสชาโต ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต รุกฺขมฺมูเล
นินฺนโนหนฺตืออาทิมาน ๑ ตตฺถ รุหฺติ ปฏฺฐิรุหฺติ อุทฺธมฺมูทฺธํ
อาโรหฺตีติ รุกฺโข ตสฺส รุกฺขสฺส มฺมูเล สมิเปติ อตฺโถ ๑
พฺยาธิโต ปรมณ จาติ ปรมณ อธิเกน กกฺขเพน(๑) พฺยาธินา
โรเคน พฺยาธิโต พฺยาธินา อหิ สมนฺนาคโตติ อตฺโถ ๑
ปรมการุณฺณปฺปตฺโตมฺหิตี ปรมํ อธิกํ การุณฺณํ ทินภาวํ
ทูกฺขิตภาวํ ปตฺโตมฺหิ อरणฺเณ กานเนติ สมนฺนุโ ๑

ปณฺเจะวสุํ มหาสิขาติ สิริสิ ปิพฺพนฺนตฺเถน สิขา วุจฺจติ
จฺวา ๑ มณฺ्हิ โชตฺมานํ มกฺกํ ตสฺส อตฺถิติติ สิโข จกฺกวตฺติโน
เอกนามกา ปณฺเจะว จกฺกวตฺติโน อาสุํ อหฺสนฺนฺติ อตฺโถ ๑
เสสํ สพฺพตฺถ อตฺตทานตฺถเมวาทิ ๑

นิปนุณชลิกคฤราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ๑

๑. ม. ขเรน กกฺขเพน ๑

อโธปุปฺผิตฺเตราปทานวณณา

อภิฏฺฐ นาม โส ภิกฺขุติอาทิกํ อายสฺมโต อโธปุปฺผิตฺต-
เถรสฺส อปทานํ ฯ

อยมฺปิ ปุริมพฺพุตฺเตสุ กตาทิการิ อเนเกสุ ภเวสุ วิวญฺญูป-
นิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจินฺนโต สิจิสฺส ภควโต กาลे กุลเคเห
นิพฺพุตโต วุทฺธิปฺปตฺโต ฆราวาสํ สณฺจเปตฺวา อปรภาเค กามेสุ
อาทีนํ ทิสฺวา ตํ ปหาย อสิปฺพพฺพชฺชํ ปพฺพชิตฺวา ปญฺจา-
ภิญฺญาอภฺจฺจสฺมาปตฺติลาภิ อิทฺธิสุ จ วสีภาวํ ปตฺวา หิมวณฺตสฺมี
ปฏฺิวสฺติ ฯ ตสฺส สิจิสฺส ภควโต อภิฏฺฐ นาม อคฺคสาวโก
วิเวกาภิรโต หิมวณฺตมคฺมาสิ ฯ อถ โส ตาปโส ตํ อคฺค-
สาวกเถโร ทิสฺวา เเถรสฺส จิตฺตพฺพุตํ อารุหนฺโต ปพฺพุตฺต-
เหญฺจาทลโต สุกนฺธานิ วณฺณสมฺปนฺนานิ สตฺต ปุปฺผานิ
กเหตุวา ปุชฺเชสิ ฯ อถ โส เถโร ตสฺसानุโมทนมกาสิ ฯ โสปี
ตาปโส สกสฺสํ อคฺมาสิ ฯ ตตฺถ เอเกน อชฺคเรน ปีฬิโต
อปรภาเค อปริหีนชฺฌาโน เตเนว อุปทฺทเวณ อุปทฺทโต กาลิ
กตฺวา พุรฺหมโลกปฺรายนุ หุตฺวา พุรฺหมสมฺปตฺตี จกามาวจร-
สมฺปตฺติยจ อนุภวิตฺวา มนุสฺเสสุ มนุสฺสสมฺปตฺติโย จ เขเปตฺวา
อิมสฺมี พุทฺธูปปาเท เอกสฺมี กุลเคเห นิพฺพุตโต วุทฺธิปฺปตฺโต
ภควโต ฐมฺมํ สุตฺวา ปสนฺนมานโส ปพฺพชิตฺวา นจิสฺเสว
อรหา อโหสิ ฯ โส อปรภาเค อตฺตโน กตปุณฺณนาเมน

อโธปุณยิตฺเตโรติ ปากโก ๕

โธ เอกทิวสํ อตฺตโน ปุพฺพกมมํ สริตฺวา โสมนสฺส-
ชาโต ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต อภิภู นาม โส ภิกฺขุติ-
อาทิมาน ๕ ตตฺถ สีสมาธิํ ปเร อภิภาตฺติ อภิภู ขนฺธ-
มาราทิมาน อภิภาติ อชฺโฆตฺตฺรตฺติ วา อภิภู สสนฺตาน-
ปฺรสนฺตานคตฺติเกส อภิภาติ วิเหเสติ วิทฺธเสตฺติ วา อภิภู ๕
ภิกฺขุขณฺสีโล ขาจนฺสีโลติ ภิกฺขุ ฉินฺนภินฺนปฺนฺนโรติ วา ภิกฺขุ ๕
อภิภู นาม อคฺคสาวโก โส ภิกฺขุติ อตฺโต สิจิสฺส ภควโต
อคฺคสาวโกติ สมฺพนฺโธ ๕

อชฺโคร มํ ปิเพสฺสิติ ตถารูปํ สีสสมฺปนฺนํ ตาปสํ ปุพฺเพ
กตปาเปน เวเรน จ มหนฺโต อชฺครสฺสโป ปิเพสิ (๑)๕ เตนว
อุปฺทเวเน อุปฺทฺโต อปฺริหิณฺชฺฌานโน กาลํ กตฺวา พุรฺหมฺโลก-
ปฺรายนโน อาสิ ๕ เสสํ สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาทิ ๕

อโธปุณยิตฺเตราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ๕

๑ ส. ปิพิย ๕

รํีสถลยถคถรอปทานวณณา

ปพพเต หีมวณตมฺหํตีอาทิกํ อายสฺมโต รํีสถลยถคถรสฺส
อปทานํ ฯ

อยมฺปิ ปุริมพฺพุทฺเตสฺส กตาทิการโ เตสฺส เตสฺส ภเวสฺส
วิภูฏฺฐปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจันฺนโต วิปฺสฺสํสฺส ภควโต กาค
กุลเคเห นิพฺพุโต วุฑฺฒิมฺนวาย ฆรราวาสํ สณฺจเปตฺวา กามสฺส
อาทินํ ทิสฺวา ฆรราวาสํ ปหาย ตาปสฺสพฺพุชฺชํ ปพฺพุชฺชิตฺวา
อชินจมฺมธโร หีมวณตมฺหํ วาสํ กปฺเปตี ฯ ตสฺมี สมเย วิปฺสฺสี
ภควา หีมวณฺตํ อคมาตี ฯ อถ โส ตาปโส ตมฺปกตํ ภควณฺตํ
ทิสฺวา ตสฺส ภควโต สรโรโต นิกฺขนตณฺพพฺพณฺนพฺพุทฺธีสฺส
ปสีทิตฺวา อณฺชลี ปคฺคยฺห ปณฺจจฺเคน นมกฺการมกาตี ฯ โส
เตเนว ปุณฺณเณ อโต จโต ตฺสิตาทิสฺส ทิพฺพสมฺปตฺติโย อณฺภวิตฺวา
อปรภาเค มนุสฺสสมฺปตฺติโย จ อณฺภวิตฺวา อิมสฺมี พฺพุทฺฐปฺปาเท
กุลเคเห นิพฺพุโต วุฑฺฒิมฺนวาย ฆรราวาสํ สณฺจเปตฺวา
ตตฺถาทินํ ทิสฺวา เคหํ ปหาย ปพฺพุชฺชิตฺวา นจิสฺเสว อรหา
อโหสิ ฯ

โส อปรภาเค อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺสชาโต
ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต ปพฺพเต หีมวณตมฺหํตีอาทิมานํ ฯ
ตตฺถ ปพฺพเตติ ปกาเรน พฺพุทฺติ วฑฺฒเตตีติ ปพฺพโต หิโม
อสฺส อตฺถีติ หีมวณฺโต หีมวณฺโต จ โส ปพฺพโต จาติ

หิมวณตปพฺพโต ฯ หิมวณตปพฺพเตติ วตฺตพฺเพ กาถาวจนฺสุขตฺถิ
ปพฺพเต หิมวณตมฺหิตี วุตฺตํ ฯ ตสฺมี หิมวณตมฺหิ ปพฺพเต วาสี
กปฺเปสึ ปุเร อหนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ เสสึ สพฺพตฺถ นยานุสาเรน
อุตฺตानเมวาทิ ฯ

ริสฺสณฺณกตฺเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

ทฺตฺยริสฺสณฺณกตฺเถราปทานวณณา

ปพฺพเต หิมวณตมฺหิตีอาทิกิ อายสฺมโต ทฺตฺยริสฺสณฺณกตฺ-
เถรสฺส อปทานํ ฯ

อยมฺปิ ปุริมฺพทฺเธสุ กตฺกฺสโล อุปฺปนฺนุปฺปนฺนภเว วิวฏฺฐป-
นิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปฺจिनฺนโต สฺสสฺสสฺส ภควโต กาลे
กฺลเกเห นิพฺพตฺโต วุทฺธิปฺตฺโต ฆรราวาสี สณฺจเปตฺวา ตตฺถ
โทสึ ทิสฺวา ตํ ปหาย ตาปสฺปพฺพชฺหิ ปพฺพชิตฺวา หิมวณต-
ปพฺพเต วสนฺโต วากจिरฺนิวสโน วิเวกฺสุเขน วิหฺรติ ฯ ตสฺมี
สมเย โส สฺสสฺส ภควนฺตํ ตํ ปเทสึ สมฺปตฺตํ ทิสฺวา ตสฺส
สริโรโต นิภฺขนฺตฉพฺพณฺณพฺพทฺธริสฺโย อีโต จิโต จ วิชวานฺติโย
ทณฺฑทฺธิปิกานิภฺขนฺตวิปฺสนฺตมิมฺ(๑) ทิสฺวา ตสฺมี ปสนฺโน อณฺชลี
ปคฺคเหตฺวา วนฺทิตฺวา จิตฺตํ ปสาเทตฺวา เตน เอว ปิตฺติโสมนฺสฺเสน
กาลี กตฺวา ตฺสิตาทีสุ นิพฺพตฺโต ตตฺถ ฉ กามาวจรสมฺปตฺติโย
๑ สฺตี. ทณฺฑทฺธิปิกานิ ภฺกรวิปฺสนฺตมิมฺ ฯ

จ อนุภิวา อปรภาเค มนุสฺสสมฺปตฺติโย จ อนุภิวา อิมสฺมี
พุทฺฐปฺปาเท กุลเคเห นิพฺพตฺโต วุทฺธิปฺปตฺโต ปุพฺพวาสนาวเสน
ปพฺพชิตฺวา นจิริสฺเสว อรหา อโหสิ ฯ

โส อปรภาเค ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺสชาโต ปุพฺพ-
จริตาปทานํ ปกาเสนฺโต ปพฺพเต หิมวณฺตมฺหีตฺติอาทิมาย ฯ ตํ
สพฺพํ อุตฺตानตฺถเมวาทิ ฯ

ทฺติยวิริสฺสณกตเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

ผลทายกตเถราปทานวณณา

ปพฺพเต หิมวณฺตมฺหีตฺติอาทิกํ आयสฺมโต ผลทายกตเถรสฺส
อปทานํ ฯ

อยมฺปิ ปุริมพุทฺเธสฺส กตกฺกุสลสมฺภาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏฺฐปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อฺปจฺฉินฺนโต สฺสสฺสส ภควโต กาล
เอกสฺมี กุลเคเห นิพฺพตฺโต สุขปฺปตฺโต ตํ สพฺพํ ปหาย
ตาปสฺสพฺพชฺชํ ปพฺพชิตฺวา ขราชินจมฺมชารี หุตฺวา วิหริติ ฯ
ตสฺมี จ สมเย สฺสสฺสํ ภควนฺตํ ตตฺถ สมฺปตฺตํ ทิสฺวา
ปสฺนฺนมานโส มชฺฐรานิ ผลานิ คเหตฺวา โภเชสิ ฯ โส เตเนว
กฺกุสเลน เทวโลกาทิสฺส ปุณฺณสมฺปตฺติโย อนุภิวา อิมสฺมี
พุทฺฐปฺปาเท เอกสฺมี กุลเคเห นิพฺพตฺโต วุทฺธิมฺนุวาย สตฺถริ
ปสีทิตฺวา ปพฺพชิตฺวา นจิริสฺเสว อรหา อโหสิ ฯ

โส อปรภาเค อุตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ อนุสฺสริตฺวา ปุพฺพ-
จริตาปทานํ ปกาเสนฺโต ปพฺพเต หิมวณฺตมฺหิตีอาทิมานห ๑ ตํ
สพฺพํ เหฏฺฐา วุคฺคณยตฺตา อุตฺตานตฺถเมวาทิ ๑
ผลทายกตฺเตราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ๑

สทฺทสณฺณกตฺเตราปทานวณณา

ปพฺพเต หิมวณฺตมฺหิตีอาทิกํ आयสฺมโต สทฺทสณฺณกตฺ-
เตรสฺส อปทานํ ๑

อยมฺปิ ปฺริมพฺพุเชสฺส กตฺตาธิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏฺฐปนิสฺสยานิ ปฺลณฺยานิ อฺปจฺฉินฺนโต สฺสสฺสสฺส ภควโต กาล
เอกสฺมี กุลเคเห นิพฺพตฺโต วุทฺธิปฺปตฺโต สทฺธาชาโต ตาปส-
ปพฺพชฺชํ ปพฺพชิตฺวา หิมวณฺตมฺหิ อรณฺณวาเส (๑) วสนฺโต อุตฺตโน
อนุกมฺปาย อฺปกตฺสสฺส ภควโต ฌมฺมํ สุตฺวา ฌมฺเมสฺส จิตฺตํ
ปสาเทตฺวา ยาวตายุํ ฐตฺวา อปรภาเค กาลิ กตฺวา ตฺสิตฺตาทีสุ
ณฺสฺส กามาวจรสมฺปตฺติโย จ มนฺสฺสเสสฺส มนฺสฺสสมฺปตฺติโย จ
อนุกฺวิตฺวา อิมสฺมี พุทฺธูปฺปาเท เอกสฺมี กุลเคเห นิพฺพตฺโต
วุทฺธิมนฺวาย สทฺธาชาโต ปพฺพชิตฺวา วิปฺสฺสนํ วทฺธเมตฺวา
อรหตฺตํ ปาปุณฺนิ ๑

โส อปรภาเค อุตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺสชาโต
๑ สี. อรณฺณวาสิ ๑

เล่มที่ 43 โภธิสัจจกตุเถราปทานวณณา หน้า 183

ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนุโต ปพฺพเต หิมวณฺตมฺหีตืออาทิมานห ๑

ตํ สพฺพํ อุตฺตทานตฺถเมวาทิ ๑

สทฺทสณฺณกตุเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ๑

โภธิสัจจกตุเถราปทานวณณา

วิปฺสฺสึสฺส ภควโตตืออาทิกํ อายสฺมโต โภธิสัจจกตุเถรสฺส
อปทานํ ๑

อยมฺปิ ปุริมพฺพุเชสฺส กตาทิการิ อนนกาสุ ชาตีสฺส
วิภูฏฺฐปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อฺปจันนุโต วิปฺสฺสึสฺส ภควโต กาล
กฺลเคเห นิพฺพตฺโต สาสเน ปพฺพชิตฺวา วตฺตปฏฺิปตฺติยา สาสนํ
โสภณฺนุโต มหาชนเ โภธิปุชฺชํ กุรุมาเน ทิสฺวา อนนกาณิ ปุปฺพานิ
สุคนฺโธทกาณิ จ กาทาเปตฺวา ปุเชสิ ๑ โส เตน ปุณฺณ
เทวโลเก นิพฺพตฺโต จ กามาวจรสมฺปตฺติโย อนฺนภวิตฺวา อิมสฺมึ
พฺพุทฺฐปฺปาเท กฺลเคเห นิพฺพตฺโต วุทฺธิมนฺวาย สทฺธาชาโต
ปพฺพชิตฺวา นจิริสฺเสว อรหา อโหสิ ๑

โส อรหา หุตฺวา ฆานผลสฺสฺเชน วิตฺตินามตฺวา ปุพฺพ-
กมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺสฺสาโต ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนุโต
วิปฺสฺสึสฺส ภควโตตืออาทิมานห ๑ ตตฺถ วิเสสํ ปรมตฺถํ (๑) นิพฺพานํ
ปสฺสตีตฺติ วิปฺสฺสี วิเสเสน ภพฺพาภพฺพชนเ ปสฺสตีตฺติ วา วิปฺสฺสี
๑ สึ. วิเสสโต ปรมํ ๑

วิปสฺสนุโต จตฺตจํ ปสฺสนทกฺขนสีโลติ วา วิปสฺสี ตสฺส
วิปสฺสีสฺส ภควโต มหาโพธิมโห อหฺตติ สมฺพนุโห ฯ ตตฺตฺราปี
มหาโพธิ์ติ โโพธิ วุจฺจติ จตฺตฺส มคฺเคสฺส ถาณํ ตเมตฺถ นิสินฺโน
ภควา ปฏฺวิวิษฺมตฺตีติ กณฺนิการปาทปรุกฺโขปี โโพธิจฺเจว วุจฺจติ ฯ
มहिโต จ โส เทวพฺรหฺมณฺรสาสุเรหิ โโพธิ เจติ มหาโพธิ มหโต
พฺพุทฺตสฺส ภควโต โพธิ์ติ วา มหาโพธิ ตสฺส มโห ปุชฺชา
อโหสิ์ติ อตฺโถ ฯ เสลฺลํ สพฺพตฺถ อุตฺตฺตานตฺถเมวาทิ ฯ
โพธิ์สิณฺจกตฺเตราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

ปทุมปุปพิยตฺเตราปทานวณณา

โปกฺขรวณฺํ ปวิฏฺฐโจติอาทิกํ आयสฺมโต ปทุมปุปพิยตฺเตรสฺส
อปทานํ ฯ

อยมฺปิ ปุริมพฺพุทฺเตสฺส กตฺตาทิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิวฏฺฐปนฺนิตฺตยานิ ปุณฺณานิ อฺปจฺฉินฺนุโต สฺสฺสสฺส ภควโต กาล
เอกสฺมี (๑) กุลเคเห นินฺนุพฺตฺโต วุทฺธิมนฺนุวาย ปทุมสมฺปนฺนํ เอกํ
โปกฺขรณฺี ปวิสิตฺวา ภิสฺมฺพาลเ ขาทนฺนุโต โปกฺขรณฺิยา อวิทุเร
คจฺจมานํ สฺสฺสํ ภควนฺตํ ทิสฺวา ปสฺนฺนฺมานโส ตโต ปทุมานิ
โอจฺฉินฺตฺวา อากาเส อุกฺขิปิตฺวา ภควนฺตํ ปุชฺเชติ ฯ ตานิ ปุปฺผานิ
อากาเส วิตานํ หุตฺวา อํกฺสฺ(๑) ฯ โส ภิกฺขุโยโส มตฺตฺตาย
๑. สี. อณฺฺตฺตรสฺมี ฯ ๒. ม. อณฺฺจิสฺสุ ฯ

ปสนุนมานโส ปพพชิตวา วตตปฎิปตติสโร สมณธมมัม
ปุเรตวา ตโต จโต ตตติถวณมถิ กุรุมานโน วีย ตตถ
อุปชชิตวา กเมน ฉ กามาวจรสมปตติโย จ[๑] อนุภวิตวา
อิมสมิ พุทฐุปปาเท กุลเคเห นิพพตโต วุทธิปตโต สทฐาชาโต
ปพพชิตวา นจิสเสว อรหา อโหสิ ฯ

โส อปรภาเค อตตโน ปุพพกมมัม สริตวา โสมนสฺสชาโต
ปุพพจริตาปทานิ ปกาเสนฺโต โปกฺขรวณิ ปวิญฺจติอาทิมานห ฯ
ตตถ ปกาเรน นพพตฺตปตฺตาทีหิ ขรณฺตติ โปกฺขรา โปกฺขรานิ
สมญฺจิตญฺเจน สมุหนฺติ โปกฺขรวณิ ปทุมคจฺจสณฺเทหิ มณฺหิตํ
มชฺฉํ ปวิญฺจ อหนฺติ อตุโถ ฯ เสถิ สพพตถ อุตฺตานตถ-
เมวาติ ฯ

ปทุมปฎิยตฺเถราปทานวณณา นิญฺจिता ฯ
นวมวคควณณา นิญฺจिता ฯ

๑ ม. เอตฺถนฺตเร มนุสฺสสมปตติโย จาติ ทิสฺสติ ฯ

สุทธาวคคณณา

สุทธาปิณฑิยตเถราปทานวณณา

ปุชารเห ปุชยโตติอาทิกั อายสุมโต สุทธาปิณฑิยตเถรสุต
อปทานั ฯ

อยมปิ ปุริมพุทเธสุ กตาทิกาโร ตตถ ตตถ ภเว
วิภูฏูปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจันนุโต สิทฺตตตสฺส ภกฺวโต
กาเล ภกฺวติ ธรรมานะ ปุณฺณัง กาคุมสฺสโกนุโต ปรีนิพฺพุเต
ภกฺวติ ตสฺส ธาตุํ นิตฺทิตฺวา เจตฺเตเย กรียมาเน สุทธาปิณฑิ-
มทาสิ ฯ โส เตน ปุณฺณเณน จตฺตุนนฺวตฺติกปฺปโต ปฏฺจาย
เอตฺถนฺตเร จตฺตราปายมทิสฺวา เทวมนุสฺสสมฺปตฺติโย อณุภวิตฺวา
อิมสฺมี พุทฺธปฺปาเท เอกสฺมี กุลเคเห นิตฺพตฺโต วิญฺญุตํ ปตฺวา
สตุถริ ปสิทิตฺวา ปพฺพชิตฺโต นจิริสฺเสว อรหา อโหสิ ฯ

โส อปรภาเค อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺสชาโต
อตฺตโน ปุพฺพจริตาปทานั ปกาเสนุโต ปุชารเห ปุชยโตติ(๑)
อาทิมานะ ฯ ตตถ ปุชารหา นาม พุทฺธปฺจเจกพุทฺธอริย-
สาวกาจิริยูปชฌายมาตาปิตุครุอาทโย เตสุ ปุชารहेสุ มาลาทิ-
ปทุมวตฺถา(๒)ภรณจตฺตปจฺจยาทีหิ ปุชยโต ปุชยนฺตสฺส ปุคฺคตสฺส
ปุณฺณโกฏฺฐาสิ สหสฺสตสฺสสทฺสสาทิวเสน สงฺขุยฺย กาคูํ เกนจิ
๑ ม. อัย ปาโฐ นตฺถิ ฯ ๒. ย. ...ฯ คนฺธา... ฯ

เล่มที่ 43 สุชาปิณฑิตุเถราปทานวณณา หน้า 187

มหานุภาเวนาปี น สกุกาติ อตุโถ ๑ น เกวลเมว ธรรมาเน
พุทฺธาทโย ปุชฺชโต ปรินิพฺพุตสฺสาปี ภควโต เจตียปฺภีมาโพธิ-
อาทีสุปี เอเสว นโย ๑

ตํ ทีเปตฺถ จตฺตุนฺนํปี ทีปानนฺตืออาทิมาน ๑ ตตฺถ จตฺตุนฺนํปี
ทีปานนฺตืออาทิมาน ๑ ตตฺถ จตฺตุนฺนํปี ทีปานนฺตือ ชมฺพุทีปอปร-
โคยานอตุตฺตรกฺรฺรพฺพิเทหสงฺฆาตานํ จตฺตุนํ ทีปानํ ตทนฺนุคตานํ
ทฺวิสหสฺสปริตฺตทีปานณฺจ เอกโต กตฺวา สกฺลจกฺกฺวาพคฺพฺเภ
อิสฺสรํ จกฺกฺวตฺตฺริชฺชํ กเรยฺยาติ อตุโถ ๑ เอกิสฺสา ปุชฺชนาเยตฺตุนฺตือ
ธาตฺคพฺเภ เจตียา กตฺยา เอกิสฺสา ปุชฺชาย เอตํ สกฺลชมฺพุทีเป
สตุตฺตรตนาทิกํ สกฺลํ ฐนํ ๑ กถํ นาคฺฆตฺติ โสพสิณฺตือ เจตีย
กตฺปุชฺชาย โสพสฺกขตฺตํ วิภตฺตสฺส โสพสมโกฏฺฐาสฺส น
อคฺฆตฺตีติ อตุโถ ๑

สิทฺฐตฺตสฺส ๑เป ๑ ผลิตฺตุนฺตฺเรติ นรานํ อคฺกสฺส เสฏฺฐจฺจส
สิทฺฐตฺตสฺส ภควโต เจตีย ธาตฺคพฺภมฺหิ สุชากมฺเม กรียมาเน
ปริจฺเจทานํ อุกฺกิณฺนมนฺตฺเร เวมชฺเณ อถ วา ปุปฺพทานญ-
จานานํ อนฺตฺเร ผลนฺตฺยา มยา สุชาปิณฺโท ทินฺโน มกฺกฺขิตฺติ (๑)
สมฺพนฺ โธ ๑ เสสํ สพฺพตฺถ อุตฺตฺตานเมวาทิ ๑

สุชาปิณฑิตุเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ๑

๑ ส. ปกฺกฺขิตฺติ ๑

สุปปีจยตุเถราปทานวณณา (๑)

ติสฺสสฺส โลกนาถสฺสชาติอาทิกํ อายสุมโต สุปปีจยตุเถรสฺส
อปทานํ ฯ

อยมฺปิ ปุริมพฺพุทฺเชสุ กตาทิกาโร อนเกาสุ ชาตีสฺ
นิพฺพานาธิคฺมาย ปุณฺณํ อุปจฺฉินฺตุวา ติสฺสสฺส ภควโต กาล
เอกสฺมี กุลเคเห นิพฺพตฺโต วุทฺธิมนฺวาย สตุถฺริ ปสฺสิทฺตฺวา
สตุถฺ นิสฺสิทนฺตฺถาย ปฺริสฺสุทฺธํ สิลิกฺกุจฺจํ กญฺจมยมนคฺขมปฺปิจฺมทาสิ ฯ
โส เตน ปุณฺณกมฺเมน สุคตฺติสุขมนฺนุภวิตฺวา ตตฺถ ตตฺถ สฺสรนฺนโต
อิมสฺมี พุทฺธบุปฺปาเท เอกสฺมี กุลเคเห นิพฺพตฺโต วุทฺธิมนฺวาย
สตุถฺริ ปสฺสิทฺตฺวา ปพฺพชิตฺวา นจฺริสฺเสว อรหาอโหสิ ฯ

โส ปตฺตอรหตฺตผลโถ ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺสชาโต
ปุพฺพจฺริตาปทานํ ปกาเสนฺนโต ติสฺสสฺส โลกนาถสฺสชาติ-
อาทิมานํ ฯ ตํ สพฺพิ อุตฺตฺตานตฺถเมวาทิ ฯ

สุปปีจยตุเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

อฑฺฒเจลกตุเถราปทานวณณา

ติสฺสสฺสสํา ภควโตติอาทิกํ อายสุมโต อฑฺฒเจลกตุเถรสฺส
อปทานํ ฯ

อยมฺปิ เถโร ปุริมพฺพุทฺเชสุ กตาทิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
๑. ม. สฺวจินฺตฺติกตุเถราปทานวณณา ฯ

เล่มที่ 43 สูจิตายกตุเถราปทานวณณา หน้า 189

วิภูฏูปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจันนุโต ติสฺสสฺส ภควโต กालเ
เอเคน อกฺุสเลน กมฺเมน ทุกฺคตฺกฺลเคเห นิพฺพตฺโต วุฑฺฒิมฺนฺวาย
สทฺทมฺเมตฺสนํ สุตฺวา ปสฺนุนฺมานโส จีวรตฺถาย อฑฺฒภากํ เอกํ
ทฺสฺสมทาสี ฯ โส เตเนว ปีติโสมนสฺเสน กาลํ กตฺวา สกฺเค
นิพฺพตฺโต จกฺกามาวจรสมฺปตฺติมฺนุภิวิตฺวา ตโต จูโต มนฺุสฺเสสุ
มนฺุสฺสสมฺปตฺตีนํ อคฺคภูตํ จกฺกตฺตสมฺปตฺตี อนุภิวิตฺวา อิมสฺมี
พฺุฑฺฐปฺปาเท เอกสฺมี อฑฺฒกฺุเล นิพฺพตฺโต วุฑฺฐิปฺปตฺโต สตฺถ
มฺเมตฺสนํ สุตฺวา ปสฺนุนฺมานโส ปพฺพิชิตฺวาน จิรฺสฺเสว อรหา
อโหสิ ฯ

โส อปรภาเค อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺสชาโต
ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺุโต ติสฺสสฺสสํ ภควโตตฺติอาทิมาท ฯ
ตํ สพฺพิ อุตฺตานตฺถเมวาทิ ฯ

อฑฺฒเจลกตุเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

สูจิตายกตุเถราปทานวณณา

กมฺมาโรหํ ปุเร อาสินฺุติอาทิกํ आयสฺมโต สูจิตายกตุเถรสฺส
อปทานํ ฯ

อยมฺปิ ปุริมพฺุฑฺฐเสสุ กตฺตาริโ อนฺุตรนฺุตรา กุสลพีชานิ
ปุเรนฺุโต วิปฺุสฺสิสฺส ภควโต กาลเ อนฺุตรนฺุตรา กเตน เเอเคน
กมฺมจฺุฉิทฺเทน กมฺมารกฺุเล นิพฺพตฺโต วุฑฺฒิมฺนฺวาย สกฺสิปฺเปสุ

นิปฺพตฺตี ปตฺโต สตฺถุ ชฺมมฺเทศนํ สุตฺวา ปสฺนฺนมานโส จีวร-
สิพฺพนตฺถาย สฺวจิธานํ อทาสี เตน ปุณฺณเณ ทิพฺพสมฺปตฺตี
อนุกฺกิตฺวา อปรภาเค มนฺุสฺเสสฺสุ อุปฺปนฺโน จกฺกตฺตาทโย
สมฺปตฺติโย จ อนุกฺกนฺโโต อุปฺปนฺนุปฺปนฺนภเว ติกฺขปฺลโย
วชิรฺวโณ อโหสิ ฯ โส กเมน อิมสฺมี พุทฺธูปฺปาเท นิพฺพตฺโต
วฺทฺธิปฺตฺโต มหทฺธโน สทฺธาชาโต ติกฺขปฺลโย อโหสิ ฯ โส
เอกทิวสํ สตฺถุ ชฺมมฺเทศนํ สุตฺวา ชฺมฺมานุสारेณ ฌาณํ
เปเสตฺวา นิสินฺนาสเนเยว อรหา อโหสิ ฯ

โส อรหา สมานโน อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา
โสมนฺสฺสชาโต ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโโต กมฺมาโรหํ ปุเร
อาสินฺติอาทิมานฺห ฯ ตตฺถ กมฺมาโร อโยกมฺมโลหกมฺมาทินา
กมฺเมเนน ชีวติ รุหติ (๑) วฺทฺธิ วิรุพฺพฺหิ อาปชฺชตฺติ กมฺมาโร ปุพฺเพ
ปุณฺณกรรมกาลเ กมฺมาโร อาสิ อโหสิณฺติ อตฺถโธ ฯ เสถํ
สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาทิ ฯ

สฺวจิทายกตฺเตราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

คณฐมาลียตุเถราปทานวณณา

สัทธตถสส ภควโตติอาทิกั อายสุมโต คณฐมาลียตุเถรสส
อปทานั ฯ

อยมปิ ปุริมพุทเธสุ กตาทิกาโร ตตถ(๑) ตตถ ภเว
วิภูฏูปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจันนุโต(๑) สัทธตถสส ภควโต
กาลเ กุลเคเห นิพฺพตฺโต มหทฺธโน มหาโกโค อโหสิ ฯ โส
สตุถริ ปสฺสิทฺตวา จนนฺนาครุกปฺปรกสฺสตราทีนิ อนเกานิ
สุคนฺธานิ วทฺธเมตฺวา สตุถุ คณฐฎฺปี การเสิ ฯ ตสฺสุปริ
สุมนปฺปฺเพหิ ฉาทเสิ พุทฺธณจ อฏฺจจกนฺมกการิ อกาสิ (๒) ฯ
โส เตน ปุณฺณกมฺเมน เทวมนฺนุเสสฺส สมปฺตติโย อนุกฺวิตฺวา
อิมสฺมี พุทฺธปฺปาเท วิภวสมฺปนฺเน เอกสฺมี กุลเคเห นิพฺพตฺโต
วทฺธิมนฺวาย สตุถริ ปสฺสิทฺตวา ปพฺพชิตฺโต นจิสฺเสว อรหา
อโหสิ ฯ

โส อปรภาเค อตฺตโน ปุพฺพกมฺมึ สริตฺวา โสมนสฺสชาโต
ปุพฺพจริตาปทานั ปกาเสนฺโต สัทธตถสส ภควโตติอาทิมหา ฯ
ตํ สพฺพิ อุตฺตทานตฺถเมวาทิ ฯ

คณฐมาลียตุเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

๑ ม. อิม ปาจา นตฺถิ ฯ ๒ สฺ. พุทฺธั วนฺทิตฺวา ปตฺถนญจกาสิ ฯ

ติப்புฝยตุเถรอปทานวณณา

มิกลุตุโท ปุเร อาสินติอาทิกั อายสมโต ติப்புฝยตุเถรสสุ
อปทานั ฯ

อยมปิ ปุริมพุทฺเชสุ กตาทิกาโร อนฺตรา เณจึ
อกุสลจฺฉินฺทเนน วิปฺสฺสึสฺส ภควโต กาลเ เนสาทกุเล นิพฺพตฺโต
มิกลุตุโท หุตฺวา อรณฺเณ วิหฺรติ ฯ ตทา วิปฺสฺสึสฺส ภควโต
ปาฏฺฐลิโพธิ สมฺปฺณณปตฺตปฺลลวํ หริตวณฺณํ นิโลภาสํ มโนรมํ
ทิสฺวา ตีหิ ปุเปเหหิ ปุเชตฺวา ปุราณปตฺตํ จฏฺเทตฺวา ภควโต
สมฺมุขา วิย ปาฏฺฐลิมหาโพธิ วนฺทึ ฯ โส เตน ปุณฺเณน
ตโต จูโต เทวโลเก อุปฺปนฺโน ตตฺถ ทิพฺพสมฺปตฺตี อปฺราปรึ
อนฺภวิตฺวา ตโต จูโต มนุสฺเสสุ ชาโต ตตฺถ จกฺกตฺติ-
สมฺปตฺติอาทโย อนฺภวิตฺวา อิมสฺมี พุทฺธบุปฺปาเท เอกสฺมี กุลเคเห
นิพฺพตฺโต วุทฺธิมนฺวาย สตฺถุ ฌมฺมเทสนํ สุตฺวา ปฏฺฐิตุ-
โสมนสฺสหาทโย เกหิ ปหาย ปพฺพชิตฺวา นจิริสฺเสว อรหา
อโหสิ ฯ

โส เอวํ สิทฺธิปฺปตฺโต อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา
โสมนสฺสชาโต ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต มิกลุตุโท ปุเร
อาสินติอาทิมหา ฯ ตตฺถ มรณาย กจฺจติ ปาปฺณาตฺติ มิโค
อถ วา มคฺยมาโน อิทติ ปวตฺตตฺติ มิโค มิกานํ มารเณ
ลุตุโท โลภี เกโรติ มิกลุตุโท ปุเร มยฺหํ ปุณฺณกรณสมเย

เล่มที่ 43 มรฺปิณฺฑกิตฺเตราปทานวณณา หน้า 193

กานนสงฺขาเต มหาอรณฺเณ มิคฺลฺหุโท อาสินฺติ สมฺพนฺโธ ฯ
ปาณฺฐี หริตฺติ ทิสฺวาติ ตตฺถ ปกาเรน ตเลน(๑) รตฺตวณฺเณน
ภวตฺติ ปาณฺฐี ปุปฺพานํ รตฺตวณฺเณตาย ปาณฺฐีติ โวหาโร
ปตฺตานํ หริตฺตาย หริตฺติ นีลวณฺณํ ปาณฺฐีโพธิ์ ทิสฺวาติ
อตุโถ ฯ เสถํ สพฺพตฺถ อุตฺตานตฺถเมวาทิ ฯ

ติปุปฺพิยตฺเตราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

มรฺปิณฺฑกิตฺเตราปทานวณณา

วิเวน กานเน ทิสฺวาติอาทิกิ อายสฺมโต มรฺปิณฺฑกิตฺเตรสฺส
อปทานํ ฯ

อยมฺปิ ปุริมฺพุทฺเธสฺส กตฺตาริกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏฺฐปฺนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อฺปจฺฉินฺนฺโต สิทฺธตฺถสฺส ภควโต
กาเล เนสาทโยนิยํ นิพุทฺตโต มหาอรณฺเณ ปฏฺวิสฺติ ฯ ตทา
วิเวกาภริตฺติยา สมฺปตฺตํ สิทฺธตฺถํ ภควนฺตํ ทิสฺวา สมฺมาชิโต
วฺภูจฺฉิตฺตสฺส ตสฺส สุมฺมรฺมํ มรฺมํ อทาสิ ฯ ตตฺถ จ ปสฺนุนฺมานโส
วณฺทิตฺวา ปกฺกามิ ฯ โส เตเนว ปุณฺเณน สมฺปตฺตี อนุภวณฺโต
เทวมนฺุสฺเสสฺส สฺสริตฺวา อิมสฺมี พุทฺธรูปฺปาเท กุลเคเห นิพุทฺตโต
วฺทฺธิปฺปตฺโต สตฺถริ ปสฺสิทฺติวา ปพฺพชิโต นจิริสฺเสว อรหา
อโหสิ ฯ

๑ สฺตี. ปาเลติ ฯ

โส อปรภาเค อุตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺสชาโต
ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต วิวเน กานเน ทิสฺวาติอาทิมหา ฯ
ตตฺถ วิวเนติ วิเสเสน วณฺํ ปตฺถกฺกํ วิวณฺํ หตฺถิอสุสฺสธสฺสเทหิ
เกริสฺสเทหิ จ วตฺถุกามกิลเสกามะหิ จ วิคตํ พฺยาปคตฺตฺตํ
อตุโถ กานนสงฺฆาเต มหาอรรณฺเณ วิวเนติ สมฺพนฺนุโ ฯ โอสริว
วิโรจนตฺตํ (๑)กาวทฺตฺตํกิชฺชานํ อิจฺฉิตฺตํนิปฺพาทะตฺตํ โอสริ ฯ
โอสานิปฺพตฺตํการณํ ปฏิจฺจ ยาย ตารกาย อุกฺกตฺตํ อุตฺตรนฺตํ
คณฺหนฺตฺตํ สว โอสริ (๒) ฯ โอสริตารกา อิว วิโรจนตฺตํ วตฺตพฺเพ
กาถาพฺนฺนฺสฺสขตฺตํ อุตฺตรนฺตํ โอสริว วิโรจนตฺตํ จ วุตฺตํ ฯ เสถํ
สพฺพตฺตํ อุตฺตฺตํนเมวาทิ ฯ

มรฺชุปิณฺฑิกกฺกเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

เสนาสนทายกฺกเถราปทานวณณา

สิทฺฐตฺตสฺส ภควโตติอาทิกํ อายสฺมโต เสนาสนทายกฺก-
เถรสฺส อปทานํ ฯ

อยมฺปิ ปุริมพฺพุเรสุ กตฺตาธิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏฺฐนฺิสฺสขานิ ปุณฺณานิ อฺปจฺฉินฺนฺโต สิทฺฐตฺตสฺส ภควโต
กาเล กุลเคเห นิพฺพตฺโต วุทฺธิปฺปตฺโต สตฺถริ ปสฺสีทิตฺวา อุตฺตโน
วสนฺภูจฺฉานํ วณฺนตฺริ สมฺปตฺตสฺส ภควโต ปณามํ กตฺวา
๑ สฺสี. อภิวทฺตติ โชตฺนํ อิจฺฉิตฺตํนิปฺพาทะตฺตํ โอสริ ฯ

ปณฺณสนฺธิ สฺนฺธิตฺวา อทาสี ฯ ภควโต นิสินฺนญฺจานสฺส
สมนฺตโต ภิตฺติปริจฺเจทํ กตฺวา ปุ่ปุผฺพุชฺชํ อทาสี ฯ โส เตน
ปุ่ญฺณกมฺเมน (๑) เทวมนฺุสฺเสสฺส สฺสฺรณฺโต อุกฺขสมฺปตฺติโย อนุกฺขิตฺวา
อิมสฺมี พุทฺธุปฺปาเท กุลเคเห นินฺพตฺโต วุทฺธิปฺปตฺโต สตฺถริ
ปสีทิตฺวา ปพฺพชิตฺโต นจิริสฺเสว อรหา อโหสิ ฯ

โส อปรภาเค อตฺตโน ปุ่พฺพกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺสชาโต
อตฺตโน ปุ่พฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต(๒) สิทฺทตฺถสฺส ภควโตติ-
อาทิมานํ ฯ ตํ สพฺพิ์ เหนฺจฺจา วุคฺคณฺยตฺตา อุตฺตานตฺถเมวาทิ ฯ

เสนาสนทายกตฺเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

เวชยาวจจรตเถราปทานวณณา

วิปฺสฺสิสฺส ภควโตติอาทิกํ อายสฺมโต เวชยาวจจรตเถรสฺส
อปทานํ ฯ

ตสฺส อฺปปตฺติอาทโย เหนฺจฺจา วุคฺคณฺยเมเนว ทญฺจพฺพา ฯ

เวชยาวจจรตเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

๑. ม. ปุ่ญฺเณน ฯ ๒. ม. ทสฺเสนฺโต ฯ

พุทธรูปจากตเถราปทานวณณา

วิปัสสิสสุส ภควโตติอาทิกิ อายสมโต พุทธรูปจากต-
เถรสสุส อปทานิ ฯ

อยมปิ ปุริมพุทฺธเสสุ กตาทิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏูปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจันนุโต วิปัสสิสสุส ภควโต กाल
สงฺขมกกุเล นิพฺพตฺโต วุฑฺฒินนุวย อตฺตโน สิปฺเป สงฺขมเน
ณโก อโหสิ นิจฺจกาลี ภควโต สงฺขํ ฆเมตฺวา สงฺขสทฺเทเนว
ปุเชสิ ฯ โส เตน ปุณฺณเนน เทวมนุสฺเสสุ สฺสรนุโต สพฺพตฺถ
ปากโณ มหาลฺโฆโส มหาลนาทึ มธฺรฺสฺสโร อโหสิ ฯ อิมสฺมี
พุทฺธรูปาเท เอกสฺมี ปากญฺกุลเ นิพฺพตฺโต วุฑฺธิปฺตฺโต
มธฺรฺสฺสโรติ ปากโณ สตฺถริ ปสิทิตฺวา ปพฺพชิตฺโต นจิริสฺเสว
อรหา อโหสิ อปรภาเค มธฺรฺสฺสรตฺถโรติ ปากโณ ฯ

โส เอกทิวสํ อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺสชาโต
ปุพฺพจริตาปทานิ ปกาเสนุโต วิปัสสิสสุส ภควโตติอาทิมหา ฯ
ตํ เหฏฺฐา วุคฺตเมว ฯ อโหสิ สงฺขมโกติ สํ สฺญฺจ ขนฺนุโต
คจฺจตีติ สงฺโฆ สมฺมุตฺทชลปริยฺนเต จรมาโน คจฺจตี วิจฺรตีติ
อตฺถโ ฯ ตํ สงฺขํ ฆมติ โฆสํ กโรตีติ สงฺขมโก โสหํ
สงฺขมโกว อโหสินฺติ อตฺถโ ฯ เสสิ สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาทิ ฯ

พุทฺธรูปจากตเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

ทสมวคฺควณณา นิฏฺฐิตา ฯ

ภิกขทายิวคฺควณณา

ภิกขาทายกตฺเถราปทานวณณา

สุวรรณวณณํ สมฺพุทฺธนฺตฺติอาทิกํ อายสฺมโต ภิกขาทายกตฺ-
เถรสฺส อปทานํ ฯ

อยมฺปิ ปุริมชินวเรสุ กตาทิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏฺฐปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจฺฉินฺนโต สิทฺธตฺถสฺส ภควโต
กาลเ อกสฺมึ กุลเคเห นิพฺพุโต วุฑฺฒิมนฺวาย วิภวสฺมปฺนโน
สทฺธาชาโต วิหารโต นิกฺขมิตฺวา ปิณฺฑทาย จรฺนตฺถ สิทฺธตฺถ
ภควนฺตฺถ ทิสฺวา ปสฺนฺนมานโส อหาริ อทาสิ ฯ ภควา ตํ
ปฏฺิคฺคเหตฺวา อนฺโมทนํ วตฺวา ปกฺกามิ ฯ โส เตเนว กุสเลน
ยาวตฺยาภุํ จตฺวา อายุปริโยसानเ เทวโลเก นิพฺพุโต ตตฺถ
ณ กามาวจรสฺมปฺตฺติโย อนฺภวิตฺวา มนฺุสฺเสสุ จ มนฺุสฺสสฺมปฺตฺติ
อนฺภวิตฺวา อิมสฺมึ พุทฺธปฺปาเท กุลเคเห นิพฺพุโต วุฑฺฒิมนฺวาย
สทฺธาชาโต ปพฺพชิตฺวา นจิริสฺเสว อรหา อโหสิ ฯ

โส อปรภาเค อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ อนฺุสฺสริตฺวา
โสมนสฺสชาโต(๑) ปกาเสนฺโต สุวณฺณวณณํ สมฺพุทฺธนฺตฺติอาทิมาท ฯ
ตํ สพฺพิ์ เหฏฺฐา วุตฺตนยเมว ฯ ปวรา อภินิกฺขนฺตฺตฺติ ปกาเรน
วริตฺตพฺพิ์ ปตฺถเตตฺตพฺพนฺตฺติ ปวริ รมฺมภูตโต วิเวกภูตโต [๒]
อภิ วิเสเสน นิกฺขนฺตฺตฺติ อตฺถโถ ฯ วานา นิพฺพานมาคตฺตฺติ
๑. ม. โสมนสฺสชาโต ปุพฺพจริตาปทานํ ฯ
๒. ม. เอตฺถนฺตเร สกฺวิหารโตตฺติ ทิสฺสตี ฯ

วานัน วุจฺจติ ตณฺหา ตโต นิกฺขนฺตตฺตา นิพฺพานัน วานนํ
ตณฺหํ ปธานัน กตฺวา สพฺพกิเลสํ ปหาย นิพฺพานัน ปตฺตนฺติ
อตุโถ ฯ

กฺกุจฺจุกิกฺขํ ทตฺวานาติ กรตฺเลน คเหตุพฺพา ทพฺพิ กฺกุจฺจ
กิกฺขียติ อายาจียตีติ กิกฺขา ฯ อภิ วิเสเสน ขาทิตพฺพา
ภกฺขิตพฺพาติ วา กิกฺขา กฺกุจฺจนา คเหตุพฺพา กิกฺขา
กฺกุจฺจุกิกฺขา ทพฺพิยา ภตฺตํ ทตฺวาติ อตุโถ ฯ เสถํ สพฺพตฺถ
อตุตฺตานตฺถเมวาติ ฯ

ภิกฺขาทายกตฺเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

ฅาณสญฺญิกตฺเถราปทานวณณา

สุวณฺณวณฺณํ สมฺพุทฺทชนฺติอาทิกํ อายสฺมโต ฅาณสญฺญิกตฺ-
เถรสฺส อปทานัน ฯ

กา อุปฺปตฺติ ฯ อยมฺปิ ปุริมพุทฺเธสฺส กตฺธาธิกาโร ตตฺถ
ตตฺถ ภเว วิวญฺญูปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปฺจินฺนโต สิทฺทตฺถสฺส
ภควโต กาลํ กุลฺลเกเห นิพฺพตฺโต วุทฺธิมนฺวาย สทฺธาชาโต
สทฺทมฺมสฺสวเน สาทโร สาลโย ภควโต ฅมฺมเทสฺนानุสारेณ
ฅาณํ เปเสตฺวา โฆสฺปมาณตฺตา ภควโต ฅาณํ ปสนฺโน
ปญฺจกฺกุจฺจกนฺมกฺการวเสน ปณามํ กตฺวา ปกฺกามิ ฯ โส ตโต
จฺจโต เทวโลเกสฺส อุปฺปนฺโน ตตฺถ ฉกามาจเร ทิพฺพสมฺปตฺติ-

เล่มที่ 43 อุปปลหตถิตยตุเถราปทานวณณา หน้า 199

มนุภวนุโต ตโต จิวตวา มนุสสโลเก ชาโต ตตถคกุฏตา
จกกวตติสมปทาทยो अनुविट्वा इमस्मिं पुरुषुप्पाते विग-
सम्पन्ने เอกस्मिं कुलेहे निपुत्तो वุฑ्ढिमनुय सत्ถरि
ปสิทิต्वा ปพुชิตो นจิสเสว อรहा ओहสิ ฯ

โธ อปรภาเค อตตโน ปุพพกมมं สริตวา โสมนส-
ชาโต ปุพพจริตาปทานं ปกาเสนโต สุวณณวณณं สมพุทฺชน-
ธาติมาห ฯ ตं วุตตตถเมว ฯ นิสภาชานियं ยถาติ กวตตสส-
เชฏฺโฐ นิสโก นิสโก จ โธ อาชานियो เสฏฺโฐ อุตตโม
เจติ นิสภาชานियो ฯ ยถา นิสภาชานियो ตเถว ภควาติ
อตุโธ ฯ โลกวิสยสยวตติ ปญญตติวเสน เอวံ วุตตं ฯ अनु-
ปเมयो हि ภक्वा ฯ เสสิ สพุพตถ อุตตानตถเมवाติ ฯ
ธวณสยถิตยตุเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

อุปปลหตถิตยตุเถราปทานวณณา

ติวราชं निवासिन्हन्तिआतिकं आयसुमितो อุปปลहत्तित्यत्तेरसुส
อปทานं ฯ

อยมปิ ปุริมชินวเรสุ กตกสโล ตตถ ตตถ ภเว วิวญฺญูป-
นิสฺสยานิ ปุญฺญานิ อุปจिनฺนโต สิทฺตตสฺส ภควโต กาลे
มาลาการกุเล निपुत्तो वुฑ्ढिमनुय मालाकारकम्मणे अनेकानि
पुप्फानि विकुञ्चन्तो जीवति ฯ अलेकविस्सं पुप्फानि कहेत्वा

ปทปฐกตเถราปทานวณณา

สัทธตตสส ภควโตติอาทิกั อายสุมโต ปทปฐกตเถรสส
อปทานั ฯ

อยมปิ ปุริมพุทธเสถ กตาทิกาโร (๑)ตตถ ตตถ ภเว วิวัญญูป-
นิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจันนุโต(๑) สัทธตตสส ภควโต กาลเ
กุลเคเห นิพพุโต วุฑฺฒิมนฺวาย สตฺถริ ปสนฺโน สุมนปฺปเณ
ภควโต (๒) ปาทมฺเณ ปุเชติ ฯ โส เตน ปุณฺณกมฺเมน(๓) เทวมนุสฺเสส
ลัสนฺโต สกฺกสมฺปตฺตี อนุภวิตฺวา อิมสฺมี พุฑฺฐปฺปาเท เอกสฺมี
กุลเคเห นิพพุโต วุฑฺฒิมนฺวาย สตฺถริ ปสฺสิตฺวา ปพฺพชิตฺวา
วิปฺสสนั วฑฺฒเตตฺวา อรหตฺตผล ปตฺติฏฺจาสิ ฯ

โส อปรภาเค อตฺตโน ปุพฺพกมฺมึ สริตฺวา โสมนสฺส-
ชาโต ปุพฺพจริตาปทานั ปกาเสนฺโต สัทธตตสส ภควโตติ-
อาทิมานห ฯ ชาตีปฺปสมฺพาสหนฺติ ชาตีสุมนปฺปเฝิ อทาสี อหนฺติ
วตฺตพฺเพ กถาพฺนฺรสุขตฺถั สุมนสทฺทสฺส โลปี กตฺวา วุตฺติ ฯ
ตตถ ชาตียา นิพพุโต วิกสมาโนเยว สุมนั ชนानั โสมนสฺลั
กโรตฺตี สุมนั ปุพฺพนฺณฺเจเน วิกสนฺณฺเจเน ปุพฺฝิ สุมนญฺจ ตั
ปุพฺผญฺจาติ สุมนปฺปเฝิ ตานิ สุมนปฺปเฝานิ สัทธตตสส ภควโต
อหิ ปุเชตฺติ อตฺถิ ฯ เสลั สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาทิ ฯ

ปทปฐกตเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

๑ ม. อิม ปาจา นตฺถิ ฯ

๒ ม. อัย ปาโจ น ทิสฺสตี ฯ ๓. ม. ปุณฺณเณ ฯ

มูจิปุฝิยตุเถราปทานวณณา

สุทสุสนโน นาม นามเนาติอาทิกั อายสมโต มูจิปุฝิยตุเถรสสุ อปทานั ฯ

อยมปิ ปุริมพุทฺเชสุ กตาทิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏูปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจันนุโต ปทุมุตฺตรสฺส ภควโต
กาลเ มาลาการกุเล นิพฺพตฺโต วุฑฺฒิมนฺวาย สกฺติปุเป นิปฺผตฺตี
ปตฺโต เอกทิวสั ภควนฺตึ ทิสฺวา ปสนฺนมานโส ชาติสุมน-
ปุปฺพานิ อุโกหิ หตฺเถหิ ภควโต ปาทมฺเเล โอกิริตฺวา ปุเชสิ ฯ
โส เตน กุสลสมฺภารน เทวมนฺสุเสสุ ตัสมฺโรโต อุโก สมฺปตฺติโย
อนุกฺวิตฺวา อิมสฺมี พุทฺธุปฺปาเท กุลเคเห นิพฺพตฺโต วุฑฺธิปฺตฺโต
ปุพฺพวาสนาเวสน สตฺถริ ปสัทธิตฺวา ปพฺพชิตฺวา (๑) นจิริสฺเสว
อรหา อโหสิ ฯ

โส อปรภาเค อตฺตโน ปุพฺพกมฺมึ อนฺุสฺสริตฺวา โสมนสฺส-
ชาโต ปุพฺพจริตาปทานั ปกาเสนฺโต สุทสุสนโน นาม นามเนาติ-
อาทิมหา ฯ ตตฺถ สุทสุสนนฺติ อาโรหปรินาหรูปสณฺจาน-
โยพฺพณฺณโสภณน สุนฺทโร ทสฺสนนฺติ สุทสุสนโน นามน
สุทสุสนโน นาม มาลาการุ หุตฺวา ชาติสุมนปุเปหิ ปทุมุตฺตร
ภควนฺตึ ปุเชสินฺติ อตฺถโธ ฯ เสสั สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาติ ฯ

มูจิปุฝิยตุเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

อุทกปุชกตเถราปทานวณณา

สุวรรณวณณั สมพุทฺธนฺตฺอาทิกํ อายสฺมโต อุทกปุชกต-
เถรสฺส อปทานํ ฯ

อยมฺปิ ปุริมชินวเรสุ ปุริตกุสลสยจโย ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏฺฐปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ ปริปุริยมาโน ปทุมุตฺตรสฺส ภควโต
กาลเอ เอกสฺมี กุลเคเห นิพฺพตฺโต วุฑฺฒิมนฺวาย กุสลาकुสลํ
ชานนฺโต ปทุมุตฺตรสฺส ภควโต อากาเส กจฺจนฺโต นิกฺขนต-
ฉพุพฺพณพุทฺธรสีสุ ปสนฺโน อุโภหิ หตฺถเอหิ อุทกํ กเหตุวา
ปุเชติ ฯ เตน ปุชิตํ อุทกํ รชตพุพฺพลํ วिय อากาเส อฏฺฐาสิ ฯ
โส อภิปฺปสนฺโน เตนเว โสมนสฺเสน ตฺสิตาทีสุ นิพฺพตฺโต
ทิพฺพสมฺปตฺติโย อนุภวิตฺวา อปรภาเค มนุสฺสสมฺปตฺติโย จ
อนุภวิตฺวา อิมสฺมี พุทฺธบุปฺปาเท กุลเคเห นิพฺพตฺโต วิญฺญุตํ
ปตฺโต สตฺถริ ปสฺสิตฺวา ปพฺพชิตฺโต นจิสฺเสว อรหา อโหสิ ฯ

โส อปรภาเค อตฺตโน ปุณฺณกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺส-
ชาโต ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต สุวณฺณวณณั สมพุทฺธนฺตฺ-
อาทิมานํ ฯ ตํ เหฏฺฐา วุตฺตเมว ฯ ฆตาสนํ ชลิตนฺติ ฆตํ
วุจฺจติ สปฺปิ ฆตสฺส อาสนํ อาธารนฺติ ฆตาสนํ อคฺคิ
อถ วา ตํ อสฺติ ภูณฺชตีติ ฆตาสนํ อคฺคิเยว ฯ ยถา กเต
อาสิตฺเต อคฺคิมฺหิ อคฺคิสฺขา อตีว ชลติ เอวํ อคฺคิกฺขนุชํ อิว
ชลมานํ ภควนฺตฺนฺติ อตฺโต ฯ อาทิตฺตํ หุตฺตาสนฺตฺติ หุตํ วุจฺจติ

ปุชาสกฺกาเร หุตฺตสฺส ปุชาสกฺกาเรสฺส อาสนนฺติ หุตฺตาสนํ
ชลมานํ สุริยํ อิวํ ทฺวตฺตํ สมหาปฺริสทกฺขณฺเหหิ พุยมปฺปภา-
มณฺฑลฺเหหิ (๑) วิชฺโชตฺมานํ สุวณฺณวณฺณํ สมฺพุทฺธํ อนิลฺลชฺเส
อากาเส กจฺจนฺตํ อทฺทสฺนติ สมฺพนฺโธ ๑ เสถํ สพฺพตฺถ
อฺตุตฺตานเมวาทิ ๑

อฺตุกปฺุชกตฺเตราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ๑

นพฺมาลฺยตฺเตราปทานวณณา

ปทุมฺตฺตรพุทฺธสฺสชาติอาทิกํ อายสฺมโต นพฺมาลฺยตฺเตรสฺส
อปทานํ ๑

โสปี (๒) ปฺริมชฺินวเรสุ กตฺธาภิโร อนเภาสุ ชาตีสฺสุ วิวญฺญป-
นิสฺสยานิ ปฺลฺุณฺยานิ(๓) อฺุปจฺินนฺโต ปทุมฺตฺตรสฺส ภควโต กาล
กฺุลเกเห นิปฺตฺตํ(๔) วุทฺธิมนฺวาย ฆรราวาสํ สณฺจเปตฺวา กาม
อาทินฺวํ ทิสฺวา เกหํ ปหาย ตาปสฺสพฺพชฺุชํ ปพฺพชิตฺวา
หิมวฺนเต วสฺนฺโต ตตฺถาคคํ ภควนฺตํ ทิสฺวา ปสฺนฺโน วนฺทิตฺวา
ติณฺสนฺถร์ สนฺถริตฺวา ตตฺถ นิสฺสินฺนสฺส ภควโต นพฺมาเลหิ
วิชฺณี กตฺวา วิชฺชตฺวา อทาสิ ๑ ปฏิกฺุคฺเคหสิ ภควา ตสฺसानุ-
กมฺปาย อนฺุโมทนฺถจฺ อกาสิ ๑ โส เตน ปฺลฺุณฺเณน เทวมนฺุสฺเสสฺสุ
สฺสฺสรนฺโต อฺุปฺปนฺุปฺปนฺุภเว ปรีพาหสนฺตาปวิวชฺชิโต กายจิตฺต-
๑ ยฺ. สยฺเยหิ ๑ ๒. ม. เอโส ๑ ๓. ม. กุสลกมฺณานิ ๑
๔. ม. นิพฺพตฺโต ๑

เจตสิกสุขสมปโต อเนกสุขัม อนุภวิตวา อิมสมิ พุทฺฐุปปาเท
เอกสมิ กุลเคเห นิพฺพุตโต วุฑฺฒิมนุวาย ปุพฺพวาสนापเลน
สตฺถริ ปสนฺโน ปพฺพชิตฺวา นจิสฺเสว อรหา อโหสิ ฯ

โธ อปรภาเค อตฺตโน ปุพฺพกมมัม สริตฺวา โสมนสฺสชาโต
ปุพฺพจริตาปทานัม ปกาเสนฺโต ปทุมุตฺตรพุทฺธสฺสชาติอาทิมาห ฯ
ตัม เหฏฺฐา วุตฺตเมว ฯ

นพมาลํ กเหตุวานาติ นโฬติ (๑) อสโร นิสฺสโร หุตฺวา
เวฬุวสโตปิ ตนฺนโก สลฺลหฺโก ชาโตติ นโฬ นพสฺส มาลา
ปุปฺปํ นพมาลํ เตน นพมาเลน วิชนี การสินฺติ สมฺพนฺโธ ฯ
วิชิตฺสฺสตี ชนิตฺสฺสตี (๒) วาโต อนนนาติ วิชนี ตัม วิชนี พุทฺธสฺส
อุปฺนಾಮสึ ปฏิกฺกเหสินฺติ อตฺโถ ฯ เสถ สพฺพตฺถ อุตฺตาน-
เมวาติ ฯ

นพมาลิตุเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

สตฺตมภาณวารวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

อาสนุปฏิจาหคฺคเระาปทานวณณา

กานนํ วนโมคฺคยฺหาติอาทิกํ आयสุมโต อาสนุปฏิจาห-
กคฺคเระสฺส อปทานํ ฯ

อยมปิ ปุริมพุทฺเธสุ กตาทิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏฺฐปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจिनฺนโต อตฺถทสฺสิสฺส ภควโต
กาลे กุลฺเคเห นิพฺพตฺโต ฆราวาสํ วสนฺโต ตตฺถ โทสํ
ทิสฺวา ฆราวาสํ ปหาย ตาปสฺสปพฺพชฺชํ ปพฺพชิตฺวา หิมวณฺเต
วสนฺโต ตตฺถ สมฺปตฺตํ ภควนฺตํ ทิสฺวา ปสนฺโน สีหาสนํ
อทาสี ตตฺถ นิสินฺนํ ภควนฺตํ มาลากลาปี คเหตฺวา ปุเชตฺวา
ตํ ปทกฺขิณํ กตฺวา ปกฺกามิ ฯ โส เตน ปุณฺณเณ เทว-
มนุสฺเสสุ สฺสรนฺโต นิพฺพตฺตนิพฺพตฺตภเว อจฺจุกฺขิโก วิภว-
สมฺปนฺโน อโหสิ ฯ โส กาลนฺตเร อิมสฺมี พุทฺธบุปฺปาเท กุลฺเคเห
นิพฺพตฺโต วุทฺธิมนฺวาย สคฺคริ ปสฺสิทิตฺวา ปพฺพชิตฺวา นจิริสฺเสว
อรหา อโหสิ ฯ

โส อรหา สมานो อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺส-
ชาโต ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต กานนํ วนโมคฺคยฺหาติ-
อาทิมหา ฯ ตํ สพฺพิ เหฏฺฐา วุตฺตตฺถเมวาทิ ฯ

อาสนุปฏิจาหคฺคเระาปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

พิลาลิตายกตุเถราปทานวณณา

หิมวันตสุสาวิทูเรติอาทิกัม อายสุมโต พิลาลิตายกตุเถรสสุ
อปทานัม ฯ

อยมปิ ปุริมชินวเรสุ กตาทิกาโร ตตถ ตตถ ภเว
วิภูฏูปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจินฺนโต ปทุมุตฺตรสฺส ภควโต
กาลเ กุลเคเห นิพฺพตฺโต วิญญุตฺติ ปตฺโต ฆราวาสํ วสนฺโต
ตตถาทินํ ทิสฺวา ฆราวาสํ ปหาย ตาปสฺสปุพฺพชฺชํ ปุพฺพชิตฺวา
หิมวันเต วสนฺโต อตีว อปฺปิฉนฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
วสติ ฯ ตทา ปทุมุตฺตรโร ภควา ตสฺส อนุกมฺปาย ตํ หิมวันตํ
อคมาสี ฯ ตํ ทิสฺวา ปสนฺโน วนฺทิตฺวา พิลาลิโย คเหตฺวา
ปตฺเต โอทริ ฯ ตํ ตถาคโต ตสฺसानุกมฺปาย โสมนสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
ปริภุชฺชิตฺวา โส เตน กมฺเมน ตโต จโต เทวมนุสฺเสสุ อุกฺข-
สมฺปตฺติโย อนุกฺวิตฺวา อิมสฺมี พุทฺธฺสฺสฺสฺสฺสฺส กุลเคเห นิพฺพตฺติตฺวา
วุทฺธิมนุวาย สตฺถริ ปสนฺโน สาสเน ปุพฺพชิตฺวา นจิริสฺเสว
อรหา อโหสิ ฯ

โส อปรภาเค อตฺตโน กุสลกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺสชาโต
ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต หิมวันตสุสาวิทูเรติอาทิมหา ฯ ตํ
สพฺพิ เหฏฺฐา วุตฺตนยตฺตา อุตฺตานตฺถเมว ฯ อาลวกลมฺพาทโย
เตสํ เตสํ กนฺทชาตีนิ นามาเนวาทิ ฯ

พิลาลิตายกตุเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

เรณุปุชกตเถราปทานวณณา

สุวรรณวณณั สมพุทฺธนฺตืออาทิกั อายสุมโต เรณุปุชกต-
เถรสฺส อปทานั ฯ

อยมปิ ปุริมชินวเรสุ กตาทิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏฺฐปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจินฺนโต วิปฺสฺสิสฺส ภควโต
กาลเ กุลเคเห นิพฺพตฺโต วุฑฺฒิมนฺวาย สตฺถริ ปสนฺโน วิญฺญุตฺติ
ปตฺโต อคฺคิกุขนฺธั วีย วิชฺโชตฺมานัน ภควนฺตึ ทิสฺวา
ปสนฺนมานโส นาคปุปฺฝเกสฺริ คเหตุวา ปุเชสิ ฯ อถ ภควา
อนฺโมทนั อกาลิ(๑) ฯ

โส เตน ปุณฺณเณ ตโต จโต เทวมนฺุสฺเสสุ สฺสรนฺโต
อุภยสมฺปตฺติโย อนฺภวิตฺวา อฺปฺปนฺนุปฺปนฺนภเว สพุทฺตถ ปุชิตो
อิมสฺมี พุทฺธบุปฺปาเท กุลเคเห นิพฺพตฺโต วิญฺญุตฺติ ปตฺโต ปุพฺพ-
วาสนาพฺเลน สตฺถริ ปสนฺโน สาสเน ปพฺพชิตฺวา(๒) นจิริสฺเสว
อรหา หุตฺวา ทิพฺพจกฺขุณา อตฺตโน ปุพฺพกมฺมึ ทิสฺวา
โสมนสฺสชาโต ปุพฺพจริตาปทานัน ปกาเสนฺโต สุวณฺณวณฺณั
สมพุทฺธนฺตืออาทิมหา ฯ ตั เหฏฺฐา วุตฺตตฺถเมว ฯ สตรึสิว
ภานฺนมนฺติ สตมตฺตา สตปฺปมาณา รึสิ ปภา ยสฺส สุริยสฺส
โส สตรึสิ คาทาพฺนฺธสุขตฺถึ สตรึสิตี วุตฺติ อนเกสตฺส
อนเกสตฺสสตรึสิตี อตฺโต ฯ ภานฺน วุจฺจติ ปภา ภานฺน ปภา
๑ ม. อนฺโมทนมกาลิ ฯ ๒. ม. ปพฺพชิตฺโต ฯ

ขุททกนิกายกฎกถา อปทานวณณา (วิสุทธชนวิลาสินี ๒) - หน้าที่ 209
เล่มที่ 43 เรณุปุชกตุเถราปทานวณณา หน้า 209

ยสฺส โส ภานฺมา ภานฺมสงฺขาทํ สุริยํ อิว วิปสฺสี ภควนฺตํ
ทิสฺวา สเกสฺรํ นาคปฺปํ คเหตฺวา อภิโรปยิ ปุเชสินฺติ
อตุโถ ๑ เสถิ อุตฺตานเมวาทิ ๑

เรณุปุชกตุเถราปทานวณณา นิฎฺฐิตา ๑

เอกาทสมวคฺควณณา นิฎฺฐิตา ๑

มหาปริวารวคฺควณณา

มหาปริวารกตุเถราปทานวณณา

วิปสฺสึ นาม ภควาติอาทิกิ อายสฺมโต มหาปริวารกตุ-
เถรสฺส อปทานิ ฯ

อยมปิ ปุริมชินวเรสุ กตาธิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏูปนิสฺสยานิ อุปจันนโต วิปสฺสิสฺส ภควโต
อุปปन्नสมเย ยกฺขโยนิยํ นิพฺพตฺโต อนนฺถกฺขตฺตสฺสพริวารो
เอกสฺมี ขุทฺทกทีเป ทิพฺพสฺสํ อนฺถวณฺโต วิหฺรติ ฯ ตสฺมิณฺจ
ทีเป เจติยาภิโสภิตो วิหาโร อตฺถิ ตตฺถ ภควา อคฺมาสิ ฯ
อถ โข (๑) ยกฺขเสนาธิปติ ตตฺถ กตภาวํ ทิสฺวา
ทิพฺพตฺถานิ กเหตุวา คตฺ(๒) ภควนฺตํ วณฺทิตฺวา ทิพฺพตฺถเอหิ
ปุเชสิ ฯ สปริวารो สรณํ อคฺมาสิ ฯ โส เตน ปุณฺณกมฺเมน
ตโต จูโต เทวมนุสฺสโลเก(๓) นิพฺพตฺติตฺวา (๔)ตตฺถ ฉกามาจรสฺสํ
อนฺถวิตฺวา(๕) อปรภาเค อิมสฺมี พุทฺธูปปาเท กุลเคเห นิพฺพตฺโต
วิญญุตํ ปตฺโต สตฺถริ ปสฺสิตฺวา ปพฺพชิตฺวา (๕) นจิริสฺเสว อรหา
อโหสิ ฯ

โส อปรภาเค อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺสชาโต

๑. ม. โส ฯ ๒. ม. คนฺตฺวา ฯ ๓. ม. เทวโลเก ฯ

๔. ม. ตโต จูโต มนุสฺสเสสุ อคฺคจกฺกวตฺติอาทิสฺขมฺนฺถวิตฺวา ฯ

๕. ม. ปพฺพชิตฺโต ฯ

เล่มที่ 43 สุมงคลตถะราปทานวณณา หน้า 211

ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนุโต วิปสฺสี นาม ภควาติอาทิมหา ฯ
ตตฺถ วิเสสํ ปรมตฺถํ นิพฺพานํ ปสฺสตีติ วิปสฺสี วิวิเช
สตีปญฺจนาทโย สตฺตตีสโพรธิปกฺขิยธมฺเม ปสฺสตีติ วา วิปสฺสี
วิวิเช อนेกปฺปการเ โพรเนยฺยสฺสเต วิสฺสุ วิสฺสุ ปสฺสตีติ วา
วิปสฺสี โส วิปสฺสี ภควา ทีปเจตฺยิ ทีเป ปุชฺชนิยฺญานํ
วิหารมคมาสีติ อตุโธ ฯ เสสํ สพฺพตฺถ อุตฺตानเมวาติ ฯ
มหาปริวารกตฺถะราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

สุมงคลตถะราปทานวณณา

อตุตฺทสฺสี ชินฺวโรติอาทิกํ อายสฺมโต สุมงคลตฺถะรสฺส
อปทานํ ฯ

อยมฺปิ ปุริมพฺพุเชสฺส กตฺตาธิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏฺฐปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อฺปปจฺฉินฺนุโต อตุตฺทสฺสีสฺส ภควโต
กาเล เอกสฺมี ตพากสฺมีเป รุกฺขเทวดา หุตฺวา นิพฺพตฺติ ฯ
ตสฺมี สมเย ภควา วิหารโต นิภฺขมิตฺวา นุหายิตฺถกาโม ตสฺส
ตพากสฺส ตีริ คนฺตฺวา ตตฺถ นุหาคฺวา เอกจิวโร ชลมาโน
พฺรหฺมา วิย สุริโย วิย สุวณฺณพิมฺพิ วิย อญฺจาสี ฯ อถ
โส เทวปฺตุโต โสมนสฺสชาโต ปญฺชลโก โถมนํ อกาสิ ฯ
อตุตฺโน ทิพฺพคีตฺตฺริเยหิ อฺปหารณฺจ อกาสิ ฯ โส เตน ปุณฺณ-
กมฺเมน เทวมฺนุสฺเสสฺส สมฺปตฺติโย อฺนุภวิตฺวา อปรภาเค อิมสฺมี

พุทธฐปปาเท กุลเคเห นิพพุโต วิญญุตํ ปตฺโต สตุถริ ปสฺสิตฺวา
ปพฺพชิตฺวา นจิริสฺเสว อรหา อโหสิ ฯ

โส ปจฺจมา ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺสชาโต ปุพฺพจริตา-
ปทานํ ปกาเสนฺโต อตฺถทสฺสี ชินวโรติอาทิมานํ ฯ ตตฺถ ปรมตฺถํ
นิพฺพานํ ทกฺขติ ปสฺสตีติ อตฺถทสฺสี อถ วา สพฺพสตุตฺตานํ
จตุราริยสจฺจสงฺขาตํ อตฺถปโยชนํ ทสฺสนสฺสีโลติ อตฺถทสฺสี กิเลเส
อชิเน ชินาติ ชินิสฺสตีติ ชินโน ฯ วรริตพฺโพ ปตฺถเตตพฺโพ สพฺพ-
สตุเตหีติ วโร อตฺถทสฺสี ชินโน จ โส วโร จาติ อตฺถ-
ทสฺสีชินวโร โลกเขฎฺโฐติ ลุชฺชติ ปฺลุชฺชตีติ โลโก โลกียติ
ปสฺสียติ พุทฺธาทีหิ ปารปฺปตฺโตติ วา โลโก โลโก จ โลโก
จ โลโก จาติ โลโก ฯ เอกเสสสมาสวเสน โลกาคี วตฺตพฺเพ
โลโกติ วุตฺโต ฯ โลกสฺส เขฎฺโฐ โลกเขฎฺโฐ โส โลกเขฎฺโฐ
นราสโกติ อตฺถโธ ฯ เสสํ สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาคี ฯ

สุมฺงคตฺถเราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

สรณคมนียตเถราปทานวณณา

อุภินัน ทเวราชูนนฺตืออาทิกํ อายสมฺโต สรณคมนียต-
เถรสฺส อปทานํ ฯ

อยมฺปิ ปุริมพฺพุทฺเตสุ กตาทิการิ ตตฺถ ตตฺถ ภเว (๑)
วิภูฏฺฐปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจันนฺโต ปทุมุตฺตเร ภควติ
อุปฺปนฺเน อัยํ หิมวฺนฺเต ทเวราชา หุตฺวา นิพฺพุตฺติ ฯ ตสมฺมึ
อปฺเรน(๒) ยกฺขทเวรณฺณา สทฺธิํ สงฺคามตฺถาย อุปฺภูจฺจิตฺเต เทว
อนกยยกฺขสทฺสปรึวารรา ผลกาธุธาทีหตฺถา สงฺคามตฺถาย
สมฺปพฺยุพฺพา อเหตุํ ฯ ตทา ปทุมุตฺตโร ภควา เตสุ สตฺเตสุ
การุณฺณํ อุปฺปาเทตฺวา อากาเสน ตตฺถ กนฺตฺวา สปรึวารานํ
ทฺวินฺนํ ทเวราชูนํ ฌมฺมํ เทเสสิ ฯ ตทา เต สพฺเพ ผลกา-
ธุธานิ จกฺขเทตฺวา ภควนฺตํ คารวพฺพฺพมาเนน วนฺทิตฺวา สรณฺณํ
อคมฺสฺสุ ฯ เตสํ อัยํ ปจฺมํ สรณฺณํ อคมาสิ ฯ โส เตน ปุณฺณเณ
เทวมนฺนุสฺเสสุ สัสนฺนฺโต อุภยสมฺปตฺติโย อนฺนุภวิตฺวา อิมสมฺมึ
พฺพุทฺธูปฺปาเท กุลเคเห นิพฺพุตฺโต วุทฺธิมนฺวาย สตฺถริ ปสฺนฺโน
ปพฺพชิตฺวา นจิริสฺเสว อรหา อโหสิ ฯ

โส อปรภาเค ปุพฺพกฺุสลํ สริตฺวา โสมนสฺสชาโต
ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต อุภินัน ทเวราชูนนฺตืออาทิมาท ฯ
ตตฺถ สุจิโลมขรโลมอาพวกกฺุมภีรฺกเวราทโย วีย นามโคตฺเตน
๑ ม. อุปฺปนฺนูปฺปนฺนภเว ฯ ๒ ส. อาสนฺเน ฯ

อปากฎา เทว ยกฺขราชาโน อณฺญาปเทเสน ทสฺเสนุโต
อุภินฺนํ เทวราชุนฺนติ(๑)อาทิมาน ๑ สงฺคาโม สมฺปญฺจิติติ ตํ สฺกฺกฺ
คาโม กลหตฺถาย อุปคฺมนนฺติ สงฺคาโม โส สงฺคาโม ตํ
สฺกฺกฺ อุปญฺจิติติ เอกญฺจานเน อุปคฺนตฺวา จิตฺติ อตฺถิ ๑ อโหสิ
สมฺปญฺยโพหติ ตํ สฺกฺกฺ อุปสมิเป ราสิญฺจิติติ อตฺถิ ๑
 ตีเวเชตี มหาชนนฺติ เตสํ ราสิญฺจิตานํ ยกฺขานํ อากาเส
นินฺนโน ภควา จตฺตจฺจรมฺเมตฺสนาย ตํ สฺกฺกฺ เวเชตี อาทินว-
ทสฺสเนน คณฺหาเปสิ วิญฺญาเปสิ โพเชตีติ อตฺถิ ๑ เสสํ
สพฺพตฺถ อุตฺตานตฺถเมวาทิ ๑

 สฺรณคฺมนิยตฺเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ๑

เอกาสนิยตฺเถราปทานวณณา

 วรุโณ นาม นามเนาติอาทิกํ อายสฺมโต เอกาสนิยตฺเถรสฺส
 อปทานํ ๑

 อยมฺปิ ปุริมพฺพุเรสุ กตฺตาธิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
 วิญฺญูปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจिनฺนโต อตฺถทสฺสิสฺส ภควโต
 กาเล วรุโณ นาม เทวราชา หุตฺวา นิพฺพตฺติ ๑ โส ภควนฺตํ
 ทิสฺวา ปสฺนุนฺมานโส คนฺธมาลาทีหิ คีตฺวาทีเตหิ จ อุปญฺจย-
 มานโน สปริวาริ ปุเชตี ๑ ตโต อปรภาเค ภควติ ปรีนิพฺพุเต
 # ๑. อุภินฺนํ เทวราชุนฺนติ อาห (?)

เล่มที่ 43 เอกาสนียตฺเถราปทานวณณา หน้า 215

ตสฺส มหาโพธิรุกข์ พุทฺธทสฺสนํ วย สพุพฺตุรียตาพาวจเรหิ
สปริวาโร อุปหาริ อกาสิ ฯ โส เตน ปุณฺณเณ ตโต กาลิ
กตุวา นิมนฺมานรติเทวโลเก อุปฺปชฺชิ ฯ เอวํ เทวสมฺปตฺตี
อนุกฺวิตฺวา มนุสฺเสสฺสุ จ มนุสฺสญฺโต จกฺวตฺติสมฺปตฺตี อนุกฺวิตฺวา
อิมสฺมี พุทฺธรูปฺปาเท กุลเคเห นิพฺพตฺโต วิญฺญตฺติ ปตฺวา สตถุ
สาสเน ปพฺพชิตฺวา นจิริสฺเสว อรหา อโหสิ ฯ

โส ปจฺจมา สกกมฺมํ สริตฺวา ตํ ตถโต ฌตฺวา โสมนสฺส-
ชาโต ปุพฺพจริตาปทานิ ปกาเสนฺโต วรุโณ นาม นามเนนาติ-
อาทิมหา ฯ ตตฺถ ยทา อหิ สมฺโพชนตฺถาย (๑) พุทฺธํ โพธิญจ
ปุเชสี ตทา วรุโณ นาม เทวราชา อโหสินฺติ สมฺพนฺโธ ฯ

ธรรณิรฺรหฺปาทปนฺติ เอตฺถ รุกฺขลตาปพฺพตฺตตฺตรตนาทโย
ธารตฺตีติ ธรรณิ ตสฺมี รุหฺติ ปติญฺจหฺตีติ ธรรณิรฺรโห ฯ ปาเทน
ปิวตฺตีติ ปาทโป สิญฺจิตฺตสิญฺจิตฺตทกํ ปาเทน มูเลน ปิวติ
รุกฺขกฺขนฺธสาขาวิญฺญเปหิ อาโปรสํ ปตฺถริยตฺตีติ อตฺถโถ ฯ ตํ
ธรรณิรฺรหฺปาทปํ โพธิรุกฺขนฺติ สมฺพนฺโธ ฯ

สกกมฺมาภิริทฺโธติ อตฺตโน กุสลกมฺเมน อภิริทฺโธปสนฺโน
อตฺตเม โพธิมฺหิ ปสนฺโนติ สมฺพนฺโธ ฯ เสสิ สพุพฺตถ อตฺตาน-
เมวาติ ฯ

เอกาสนียตฺเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

๑ ส. สมฺโพชนตฺถาย ฯ

สุวรรณปุပ္ผิยตเถราปทานวณณา

วิปสฺสี นาม ภควาติอาทิกํ อายสฺมโต สุวณฺณปุပ္ผิยต-
เถรสฺส อปทานํ ฯ

อยมฺปิ ปุริมชินวเรสุ กตาธิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏฺฐปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจินฺนโต วิปสฺสีสฺส ภควโต กาล
เอกสฺมี จานเ ภุมฺภูจกเทวปฺตโต หุตฺวา นิพฺพตฺโต ตสฺส ภควโต
ธมฺมํ สุตฺวา ปสนฺนมานโส จตฺถิ สุวณฺณปุပ္ผิยตํ ปุเชติ ฯ
ตานิ ปุပ္ผานิ อากาเส สุวณฺณวิตานํ หุตฺวา ฉาเทถฺสุ ฯ
สุวณฺณปภา จ พุทฺธสฺส สรীরปภา จ เอกโต หุตฺวา มหา-
โสภาโส อโหสิ ฯ โส อติเรกตรํ ปสนฺโน สกภานํ คโตปิ
สรติเยว ฯ โส เตน ปุณฺณกมฺเมน ตฺสิตภวานาทีสุคฺคีสฺสเยว
ลัสฺสรนฺโต ทิพฺพสมฺปตฺติ อฺนุกฺวิตฺวา อิมสฺมี พุทฺธบุปฺปาเท กุลเคเห
นิพฺพตฺโต วิญฺญตฺติ ปตฺโต สตฺถุ ธมฺมเทสนํ สุตฺวา สาสเน
อูริ ทตฺวา ปพฺพชิตฺโต นจิริสฺเสว อรหา อโหสิ ฯ

โส อปรภาเค ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺสชาโต อตฺตโน
ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต วิปสฺสี นาม ภควาติอาทิมหา ฯ
ตํ เหฏฺฐา วุตฺตตฺถเมว ฯ

ปาโมชฺฐํ ชนยิตฺวานาติ พลวปีตี อุปฺปาเทตฺวา ปาโมชฺฐํ
อาโมทนา ปโมทนา หาโส ปหาโส วิตฺติ โอทกฺขํ อตฺตมนตา
จิตฺตสฺสาติ(๑)อาทีสุ วิย อตฺตมนตา สกภาวํ อุปฺปาเทตฺวาติ

๑ อภ. วิ. ๓๕/๕๕๗/๓๑๐ ฯ พุ. มหา. ๒๕/๔/๓ ฯ

เล่มที่ 43 จิตกပ္พชกตเถราปทานวณณา หน้า 217

อตุโถ ๑ เสถ สัพพตถ อุตตทานตถเมวาทิ ๑

สุวณณุปป์ผิตเถราปทานวณณา นิฏฐิตา ๑

จิตกပ္พชกตเถราปทานวณณา

วสามิ ราชายตเนตืออาทิกั อายสุมโต จิตกပ္พชกตเถรสส
อปทานั ๑

อยมปี ปริมพทุเชส กตาทิกาโร ตโต ปริ อูปปนุ-
ปนุภเว วิวัญญุณิสสยานิ ปุณณานิ อุปจินนุโต สิชิสส ภควโต
กาลเ ราชายตนรูกขเทวดา หุตวา นิพพตโต อนตฺรนตฺรา
เทวดาหิ สทธี ฌมมึ สุตฺวา ปสนุโน ภควติ ปรีนิพพเต
สปริวโร คนฺธทีปฐุปป์ผเริอาทีนิ กาทาเปตฺวา ภควโต
อาพหนญฺจันนั คนฺธวา ทีปาทีหิ (๑) ปุเชตฺวา อนเเกหิ ตฺริเยหิ
อนเเกหิ วาทิตฺเทหิ ตั ปุเชสิ ๑ ตโต ปญฺจาย สกภวานั อูปวิญฺโจปี
ภควนตฺเมว สริตฺวา สมมุขา วิย วนฺทติ ๑ โส เตเนว ปุณฺเณน
เตน จิตฺตปป์สาเทน ราชายตนโต กาลั กโต ตฺสิตาทิสฺ
นิพพตโต ทิพพสมฺปตฺตี อนฺภวิตฺวา ตโต มนฺสเสสฺ มนฺสส-
สมฺปตฺตี อนฺภวิตฺวา อิมสฺมี พุทฺธูปป์ปาเท กุลเคเห นิพพตโต
วิญญุตฺตํ ปตฺโต ภควติ อูปปนุณจิตฺตปป์สาโท ภควโต สาสเน
ปพฺพชิตฺวา นจิสฺเสว อรหา อโหสิ ๑

โส อปรภาเค อตฺตโน ปุพฺพกมมึ สริตฺวา โสมนฺสสชาโต
๑ ม. ทีปาทีนิ ๑

อตุตโน (๑) ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนุโต วสามิ ราชายตเนติ-
อาทิมานห ๑ ราชายตเนติ เทวราชุนํ आयตनํ ราชายตनํ ตสฺส
รูกฺขสฺส นามเชโย วา ปรีนิพฺพเต ภควตීติ ปรี สมฺมุตโต
กิลฺยจิ อนวเสเสตฺวา ขนฺธปรีนิพฺพานกาลे ปรีนิพฺพานสมเย
ปรีนิพฺพานปฺปตฺตสฺส ลิจิโน โลกพฺนฺธุโนติ สมฺพนฺโห ๑

จิตกํ อคฺมาสนฺหติ จนฺทนาครุเทวทารุกปฺปรตฺกโกลาทิ-
สุคฺนฺธทารุหิ จิตํ ราสีคตฺนฺติ จิตํ จิตเมว จิตกํ พุทฺธการเวน
จิตกํ ปุชฺชนตฺถาย จิตกสฺส สมปี อหํ อคฺมาสินฺหติ อตฺโถ ๑ ตตฺถ
คฺนฺตฺวา กตฺกิจฺจํ ทสฺเสนุโต ตูริยํ ตตฺถ วาเทตฺวาติอาทิมานห ๑
ตํ สพฺพํ สุวิญญฺเยยฺยเมวาทิ ๑

จิตกปฺุชกตฺเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ๑

พุทฺธสญฺญกตฺเถราปทานวณณา

ยทา วิปฺสฺสี โลกคฺโคติอาทิกํ आयสฺมโต พุทฺธสญฺญกตฺ-
เถรสฺส อปทานํ ๑

อยมฺปิ ปุริมพุทฺเธสุ กตาทิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏฺฐปฺนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจฺฉินฺนฺโต วิปฺสฺสีสฺส ภควโต กाले
เอกสมฺมึ ภูมฺภูจกวิมานे เทวปฺปฺตฺโต หุตฺวา นิพฺพตฺติ ๑ ตทา
วิปฺสฺสี ภควา आयสฺงฺขาริ โวสฺสชฺชํ ๑ อถ สกฺลทสฺสหฺสฺสี-
โลกธาตฺถ สสาครปฺพพฺตา ปกมฺปิตฺถ ๑ ตทา ตสฺส เทวปฺปฺตฺตสฺส
#๑. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ๑

เล่มที่ 43 พุทธสยถกคฤาปานวณณา หน้า 219

ภวานมุปี กมฺปิตุถ ๑ ตสฺมี ขณ โส เทวปฺตุโต สํสยชาโต
กี นฺ โข ปจฺวิกรมฺปาย นิพฺพตฺติตฺติจินฺเตตฺวา พุทฺธสฺส อายุ-
สงฺขารโวลฺสฺสชฺชภาวํ ญตฺวา มหาโสทกํ โทมนสฺสํ (๑) อุปาเทสิ ๑
ตทา เวสฺสวโณ มหาราชา อากนฺตฺวา มา จินฺตยิตฺถาติ
อสุสาเสสิ ๑ โส เทวปฺตุโต ตโต จูโต เตน ปุณฺณเณน เทวมนฺตฺเสสุ
สํสรนฺโต อิมสฺมี พุทฺธูปฺปาเท กุลเคเห นิพฺพตฺโต วิญฺญตฺติ ปตฺโต
ฌรราวาสํ ปหาย ปพฺพชิตฺวา นจิริสฺเสว อรหา อโหสิ ๑

โส อปรภาเค อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺส-
ชาโต อตฺตโน ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต ยทา วิปสฺสี
โลกฺคฺโคติอาทิมาย ๑ อายุสงฺขารโวลฺสฺสชฺชิตฺติ อา สมฺนตฺโต ยฺโนติ
ปาเลติ สตฺเตติ อายุ อายุสฺส สงฺขารโวลฺสฺสชฺชิตฺติ อายุ-
สงฺขารโวลฺสฺสชฺชิตฺติ อายุสงฺขารโวลฺสฺสชฺชิตฺติ อายุสงฺขารโวลฺสฺสชฺชิตฺติ
ตสฺมี อายุสงฺขารโวลฺสฺสชฺชเน ๑ ชลเมขลาสาครโรทกเมขลาสาครโร
สกลทสสทสฺสจกฺกวาปจฺวิ กมฺปิตุถาติ สมฺพนฺโธ ๑

โธตตํ วิตฺถตํ มยฺหนฺตฺติ มยฺหํ ภวนํ โธตตํ วิตฺถตํ
จิตฺตํ วิจิตฺตํ สฺสจฺจํ สฺสปริสุทฺธํ จิตฺตํ อนเนเกหิ สตฺตฺตฺติ รตฺตเนหิ
วิจิตฺตํ โสภมานํ ปกมฺปิตุถ ปกาเรน กมฺปิตุถาติ อตฺโต ๑
เสสิ สพฺพตฺถ อุตฺตทานเมวาติ ๑

พุทฺธสยถกคฤาปานวณณา นิฏฺฐิตา ๑

มคฺคสยฺยถกฺคเธรปทานวณณา

ปทุมุตฺตรพุทฺธสฺสชาติอาทิกิ อายสฺมโต มคฺคสยฺยถกฺคเธรสฺส
อปทานิ ฯ

อยมฺปิ ปุริมพุทฺเธสุ กตาทิการิ ตตฺถ ตตฺถ ภเว วิวญฺญูป-
นิสฺสขานิ ปุณฺณานิ อุปจินฺนโต ปทุมุตฺตรสฺส ภควโต กाले
หิมวฺนเต เทวปฺตฺโต หุตฺวา นิพฺพตฺโต อรญฺฬิ กนฺตฺวา มคฺค-
มุพฺพานิ มคฺคิ กเวสนฺตานิ ตสฺส สาวกานิ โภเชตฺวา มคฺคิ
อาจิกฺขิ ฯ โส เตน ปุณฺณเณ เทวมนุสฺสสมฺปตฺตี อนฺนุภวิตฺวา
อุปฺปนฺนุปฺปนฺนภเว สพฺพตฺถ อมฺโหิห สยฺยวา อโหสิ ฯ อถ
อิมสฺมี พุทฺธรฺูปาเท กุลฺเกเห นิพฺพตฺโต วิญฺญุตฺ ปตฺโต ฆราวาเส
อนลฺลิตฺโน ปพฺพชิตฺวา นจิริสฺเสว อรหา อโหสิ ฯ

โส อปรภาเค อตฺตโน ปุพฺพกมฺมि สริตฺวา โสมนสฺสชาโต
ปุพฺพจริตาปทานิ ปกาเสนฺโต ปทุมุตฺตรพุทฺธสฺสชาติอาทิมหา ฯ
สาวกา วนจาริโนติ ภควโต วุตฺตวจฺฉิ สมฺมา อาทเรน
สุณฺนตฺติติ สาวกา อถ วา ภควโต เทสนานุสาเรน ฅาณิ
เปเสตฺวา สทฺธมฺมि สุณฺนตฺติติ สาวกา วนจาริโน วเน วิจรรณกา
สาวกา วิปฺปนญฺจา มคฺคมุพฺพา มหาอรญฺเณ อนฺธาว จกฺขุ-
วิรหิตาว อนฺนุสฺยฺเย วิจรรนตฺติติ สมฺพนฺโร ฯ เสสิ สพฺพตฺถ
อุตฺตทานเมวาทิ ฯ

มคฺคสยฺยถกฺคเธรปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

ปัจจุပ္ภูจณสณณกตุเถรอปทานวณณา

อตุถทสฺสิมฺหิ สุกเตติอาทิกํ อายสุมโต ปัจจุပ္ภูจณ-
สณณกตุเถรสฺส อปทานํ ฯ

อยมฺปิ ปุริมพฺพุทฺเชสฺส กตาทิการิ ตตุถ ตตุถ ภเว
วิวญฺญูปนิตฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจันนฺโต อตุถทสฺสิสฺส ภควโต
กาลเ ยกฺขโยนินฺยํ นิพฺพุตฺโต ภควติ ธรรมานเ ทสฺสนสฺส
อลทฺตตฺตา ปจฺจนา ปรีนิพฺพุเต มหาโสภปฺตฺโต วิหาสิ ฯ ตทา
หิสฺส ภควโต สาวโก นาม อคฺคสาวโก อนฺุสาสนฺโต ภควโต
สารีริกธาตฺตฺตฺตา ภควติ ธรรมานเ กตฺตฺตฺตา วิย จิตฺตปฺปสาท-
วสา มหปฺผลํ ภวตีติ วตฺวา ฐปํ กโรหิติ นิโยชิตฺ ฐปํ
การสิ ตํ ปุเชตฺวา ตโต จูโต เทวมนฺุสฺเสสฺส สกฺกจกฺก-
วตฺติสมฺปตฺติมนฺุภวิตฺวา อิมสฺมี พุทฺธปฺปาเท สาวคฺคิยํ เอกสฺมี
กุลเกเห นิพฺพุตฺโต วิญฺญุตํ ปตฺโต สตฺถริ ปสฺสีทิตฺวา ปพฺพชิตฺ
นจิริสฺเสว อรหา อโหสิ ฯ

โส อปรภาเค อตฺตโน ปุณฺณกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺส-
ชาโต ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต อตุถทสฺสิมฺหิ สุกเตติ-
อาทิมานํ ฯ ตํ เหฏฺฐา วุตฺตเมว ฯ ยกฺขโยนินฺยํ อุปชฺชินฺติ เอตฺถ
ปน อตฺตโน สกาสิ สมฺปตฺตสมฺปตฺเต ขาทนฺตา ยนฺติ คจฺจนฺตีติ
ยกฺขา ยกฺขานํ โยนิ ชาตีติ ยกฺข โยนิ ยกฺขโยนินฺยํ นิพฺพุตฺโตติ
อตุโถ ฯ

เล่มที่ 43 มหาปริวารวคฺควณณา หน้า 222

ทูลลทฺธิ วัต เม อาสีติ เม มยา ลทฺชยลฺล ทูลลทฺธิ
พฺพทฺทตฺตสฺส ตตฺถโน สกฺกาโร อกตตฺตา วิราเชตฺวา ลทฺชนฺติ
อตุโธ ๑ ทฺปฺปภาตฺนฺติ ทฺฏฺฐ ปรภาตํ รตฺติยา ปรภาตกรณํ มยฺหํ
น สฺฏฺฐํ ปรภาตฺนฺติ (๑) อตุโธ ๑ ทฺรฺฏฺฐิตฺนฺติ ทฺอฺฏฺฐิตํ ๑ สฺวริยสฺส
อฺกฺกมฺนํ มยฺหํ ทฺอฺกฺกมฺนฺนฺติ อตุโธ ๑ เสลฺลํ สพฺพตฺถ อุตฺตาน-
เมวาทิ ๑

ปจฺจุปฺปฏฺจานสฺสณฺณกฺตฺเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ๑

ชาติปฺชกตฺเถราปทานวณณา

ชายํ ตสฺส วิปฺสฺสิสฺสาติอาทิกํ อายสฺมโต ชาติปฺชกตฺ-
เถรสฺส อปทานํ ๑

อยมฺปิ ปฺริมพฺพเชสฺส กตฺตาภิโร ตตฺถ ตตฺถ ภาเว
วิฏฺฐปฺนิสฺสยานิ ปฺญฺณานิ อฺปจฺฉินฺนฺโต วิปฺสฺสิสฺส ภาวโต กาลे
กฺลเกเห นิพฺพตฺโต วิณฺญตํ ปตฺโต นกฺขตฺตปาจเกหิ วิปฺสฺสิ-
โพธิสฺตตสฺส วุตฺตลกฺขณนิมิตฺตํ สฺตฺวา อยํ กิร กฺมาโร
พฺพทฺโร หุตฺวา สกฺลโลกสฺส อคฺโค เสฏฺโฐ หุตฺวา สพฺพสฺสตฺเต
ลํสฺสโร อฺทฺทริสฺสตีติ สฺตฺวา ตํ ภาวฺนฺตํ กฺมารกาลेเยว
พฺพทฺรสฺส วิย มหาปฺุชฺช อกาสิ ๑ ปจฺฉา กเมน กฺมารกาลํ
ราชกฺมารกาลํ (๒) รชฺชกาลนฺติ กาลตฺตยมฺติกฺกมฺม พฺพทฺเช ชาเตปี
๑ ลี. มยฺหํอติทฺฏฺฐปรภาตฺนฺติ ๑
๒. กฺมารกาลेเยว ราชกฺมารํ (สพฺพตฺถ) ๑

เล่มที่ 43 ชาติปุชกตเถราปทานวณณา หน้า 223

มหาปุช กตวา ตโต จโต ตุติตาทีสุ นิพพตโต ทิพพสุขมนุ-
ภวิตวา ปจญา มนุสเสสุ จกกวตตาทิมนุสเสสุขมนุภวิตวา อิมสมึ
พุทฐุปาเท กุลเคเห นิพพตโต สตตญจวสุสกาเถเยว ภควติ
ปสนโน ปพพชิตวา วิปสสนัน วฑฒตวา นจิสเสว อรหา
อโหสิ ฯ

โส อปรภาเค อตตโน ปุพพกมมึ สริตวา โสมนสฺส-
ชาโต ปุพพจริตาปทานัน ปกาเสนโต ชายัน ตสฺส วิปสสิสฺสชาติ-
อาทิมาน ฯ ตี เหฏฐา วุตตตตเมว ฯ

เนमितฺตานัน สฺมิตฺวานาติ เอตถ นิมิตฺตํ การณํ สุขทุกฺขป-
ปตฺติเหตุํ ชานนตีติ เนमितฺตา เตสํ เนमितฺตานัน นกฺขตฺตปาจกานัน
วจนัน สฺมิตฺวาติ อตฺโถ ฯ เสสํ สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาติ ฯ

ชาติปุชกตเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

ทฺวาทสมวคฺควณณา นิฏฺฐิตา ฯ

เสเรยวคคณณา

เสเรยยกคคเระาปทานวณณา

อชฌายโก มนุทธโรติอาทิกิ อายสุมโต เสเรยยกคคเระสส
อปทานิ ฯ

อยมปิ ปุริมชินวเรสุ กตาธิกาโร ตโต ปเรสุ อุตตภาว-
สทสเสสุ วิวัญญุณิสสยานิ ปุณณานิ อุปจินนโต วิปสสิสส
ภควโต กาลे พุราหุณณกุลे निपुत्तโต विणुत्तं पत्तुवा तिण्णं
เวทานं ปารี คนत्तुวา อิติहासाทิสกलพุราหุณณมนุत्เตสุ (๑) โกฏีป-
ปคโต เอกสมิ ทิวเส อพโกกาเส สปริวาโร จิตो ภควนตं
ทิสวา ปสนนมานโส เสเรยยุปปุฬิ คเหตุวา อากาเส จิปนโต
ปุเชสิ ฯ ตานิ ปุฬานิ อากาเส วิตานं หุตฺตวา สत्ตทาหิ
จत्ตวา ปจฺจมา อนุตฺตรชาयीสุ ฯ โส ตं อจฺจริยิ ทิสฺวา อตีว
ปสนนมานโส เตเนว ปิติโสมนสฺเสน กาลิ กत्तวา ตฺสิตาทิสฺ
นิพุตฺตโต ตคฺคถ ทิพฺพสุขมนฺภูวิทฺตวา ตโต มนุสฺสสุขมนฺภูวิทฺตวา
อิมสมิ พุทฺธรูปฺปาเท เอกสมิ กุลเคเห นิพุตฺตโต วิणุत्तं
ปาปฺณิตฺตวา ปุพฺพวาสนาพเลน สत्ถริ ปสนฺโน ปพฺพชิตฺตวา
นจิริสฺเสว อรหา อโหสิ ฯ

โส อปรภาเค ปุรากตกฺกุสลํ สริตฺตวา โสมนสฺสชาโต

๑ ม. ... พุราหุณณมเมสุ ฯ

เล่มที่ 43 ปุ่ผลุปียตุเถราปทานวณณา หน้า 225

ปุ่พพจริตาปทานั ปกาเสนุโต อชฌายโก มนุทธโรติอาทิมาห ฯ

ตึ เหฎฐา วุคตตุถเมว ฯ

เสเรยยกั คเหตุวานาติ สิริเส ภวั ซาติปุ่ผลุ เสเรยยั

เสเรยยเมว เสเรยยกั ตึ เสเรยยกั คเหตุวานาติ สมุพนุโร ฯ

ภควติ ปสนุโน ซาติสมนมนกุลจมุปกาทีนิ ปุ่ผลุพานิ ปติฎฐเปตวา

ปุ่เชตุ กาลั นตฺถิตาย (๓) ตตุถ สมุปตตึ ตึ เสเรยยกั ปุ่ผลุ

คเหตุวา ปุ่เชตฺตินติ อตุโถ ฯ เสถั สพพตตุ อุตฺตานเมวาติ ฯ

เสเรยยกตุเถราปทานวณณา นิฎฐิตา ฯ

ปุ่ผลุปียตุเถราปทานวณณา

หิมวนตฺส อวิหุเรติอาทิกั อายสมุโต ปุ่ผลุปียตุเถรสฺส
อปทานั ฯ

อยมุปี ปุ่ริมพุทุเชสุ กตาริกาโร ตตุถ ตตุถ ภเว

วิวุฎฐปนิสฺสยานิ ปุ่ผลุพานิ อุปจันนุโต วิปฺสสิพุทุสฺส ภควโต

กาเล พุราหุมนกุลเถ นิพพตฺโต วิญญุตฺตึ ปตฺวา สกสิปฺเป

นิปฺผลตฺตี ปตฺโต ตตุถ สารั อปฺสสนุโต เคหั ปหาย หิมวนตฺ

ปวิสิตฺวา อตฺตนา สหคเตหิ ปญฺจสิสฺสสหฺสเสหิ สทฺธิ ปญฺจา-

ภิญญา อฎฺฐ สมมาปตฺติโย นิพพตฺเตตฺวา กุกฺกุรนามปพฺพตสมิเป

ปณฺณสาถั การेतฺวา ปฎิวสตี ฯ ตทา พุทุฐปฺปาทภาวั สุตฺวา

๑. ปุ่เชตุกามตาย (?)

สิสเสหิ สห พุทธสฺส สนฺตีกํ คนฺตุกาโม เคนจิ พุยาธินา
ปีพีโต ปณฺณสาถํ ปวิสิตฺวา สิสฺสสนฺตिका พุทธสฺसानุภาวํ
ลกฺขณญจ สุตฺวา ปสนฺนมานโส หิมวฺนตฺโต จมฺปกาสอก-
ติลลโกฏฺฐกาทุยนเเก ปุปุเพ อหฺราเปตฺวา ฐปํ กตฺวา พุทฺธํ
วีย ปุเชตฺวา กาลํ กตฺวา พุรหฺมโลกฺอุปโป อโหสิ ฯ อถ เต
สิสฺสา ตสฺส อปาหนํ กตฺวา พุทฺธสนฺตีกํ คนฺตุวา ตํ
ปวตฺตี อโรเจถฺสุ ฯ อถ ภควา พุทฺธจกฺขุณา โอลเเกตฺวา
อนาคตฺสวณฺเณน ปากฺกักรณฺมกาสิ ฯ โส อปรภาเค อิมสฺมี
พุทฺธุปฺปาเท สวตฺถิยํ กุลเคเห นิพฺพตฺโต วิญฺญตํ ปตฺโต
ปุพฺพวาทนาพเลน สตฺถริ ปสนฺโน ปพฺพชิตฺวา นจิริสฺเสว
อรหาอโหสิ ฯ

อถ โส อตฺตโน ปุพฺพกฺสลํ สริตฺวา โสมนสฺสชาโต
ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต หิมวฺนตฺสฺสาวิหฺวเรติอาทิมาห ฯ ตํ
เหฏฺฐา วุตฺตตฺถเมว ฯ กุกฺกุโร นาม ปพฺพโตติ ปพฺพตฺสฺส
สิขริ กุกฺกุราราเรน สุนฺขากาเรน สณฺจิตฺตฺตา กุกฺกุรปพฺพโตติ
สงฺขยํ คโต ตตฺถ สมิเป ปณฺณสาถํ กตฺวา ปณฺจตาปส-
สหฺสเสหิ สห วสมาโนติ อตุโธ ฯ นยานุสาเรน เสถํ สพฺพิ
อุตฺตทานตฺถเมวาทิ ฯ

ปุพฺพถูปยฺตฺเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

ปายาส(๑)ททยกตุเถราปทานวณณา

สุวรรณวณโณ สมพุทฺโธติอาทิกํ อายสมฺโตะ ปายาสททย-
กตุเถรสฺส อปทานํ ฯ

อยมฺปิ ปุริมพุทฺเธสุ กตาทิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏฺฐปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจินฺนุโต วิปฺสฺสิสฺส ภควโต กาล
เอกสมฺมํ วิภวสมฺปนฺเน กุลเคเห นิพฺพตฺโต วิญฺญตฺมํ ปตฺตวา
จฺมรวาสํ วสนฺนุโต หตฺถอิสฺสธฺนธฺนฺนตฺตตฺตนาทิวภวสมฺปนฺโน
สทฺธาสมฺปนฺโน กมฺมผลํ สทฺทหิตฺวา สหสฺสมตฺตา สุวณฺณ-
ปาติโย การตฺตวา ตสมฺมํ จีรปายาสสทฺสสฺส ปุเรตฺตวา ตา
สพฺพา กหาเปตฺตวา สิมฺพลินฺนํ อคฺมาสิ ฯ ตสมฺมํ สมเย วิปฺสฺสิ
ภควา ฉพฺพณฺณเรสิโย วิสฺสชฺเชตฺตวา อากาเส จงฺกมฺมํ มาเปตฺตวา
จงฺกมฺติ ฯ โส ปน เสฏฺฐิ ตํ อจฺจริยํ ทิสฺวา อตีว ปสนฺโน
ปาติโย จเปตฺตวา วนฺทิตฺตวา อาโรเจสิ ปฏิกุคฺคณาย ฯ อถ
ภควา อนุกมฺปิ อุปาทาย ปฏิกุคฺคเหสิ ปฏิกุคฺคเหตฺตวา จ ปน
ตสฺส โสมนสฺสอุปาทนตฺถํ สหสฺสมตฺเตหิ ภิกฺขุสงฺฆเหหิ สทฺธี
ปริภฺวชิ ตทวเสสํ อนกสทฺสภิกฺขุ ปริภฺวชิสุ ฯ โส เตน
ปุณฺณเณ สุกฺคีสฺสเยว สํสรนฺนุโต อิมสมฺมํ พุทฺธรูปฺปาเท กุลเคเห
นิพฺพตฺโต วิญฺญตฺมํ ปตฺตโต สทฺธาชาโต ปพฺพชิตฺตวา นจิริสฺสเว
อรหา อโหสิ ฯ

๑. ม. ปายส... ฯ

โส อปรภาเค อตุตโน กุสลํ ปจฺจเวกฺขมาโน ตํ สริตฺวา
โสมนสฺสชาโต ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต สุวณฺณวณฺโณ
สมฺพุทฺโธติอาทิมานหํ ฯ ตํ เหฏฺฐา วุตฺตเมว ฯ

จงฺกมํ สุสมารุโฬหติ จทินฺนุโต ปทวิกฺเขปํ กโรนฺนุโต
กมฺติ กจฺจตีติ จงฺกมํ จงฺกมสฺส ปทวิกฺเขปสฺส อาธารกฺกต-
ปจฺวิปเทโส จงฺกมํ นามาติ อตุโธ เอตํ จงฺกมํ สุวิเสเสน
อารุโฬหติ สมฺพุทฺโธ ฯ อมฺพเร อนิลาเยเนติ วรียติ ฉาทิยติ
อนเณนาติ วรี น พรนฺนุติ อมฺพริ เสตวตฺตสทิสํ อากาสนฺนุติ
อตุโธ ฯ นตฺถิ นิลีเยนํ โคปนํ เอตฺถาติ อนิลํ อา สมฺนตฺโต
ยฺนุติ กจฺจนฺนุติ อนเณ อิทธิมฺนุโตติ อายนํ อนิลยฺจ ตํ
อายนญฺเจติ อนิลาเยนํ ตสฺมี อมฺพเร อนิลาเยเน จงฺกมํ
มาปยฺนุติ อตุโธ ฯ เสสิ สพุพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาทิ ฯ

ปายาสทายกตฺเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

คณฺโธทกฺขิตฺเถราปทานวณณา

นิสฺชช ปาสาทวเรติอาทิกํ อายสมฺโต คณฺโธทกฺขิตฺเถรสฺส
อปทานํ ฯ

อยมฺปิ ปุริมพุทฺเธสุ กตฺตาธิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏฺฐปนิสฺสยานิ (๑) ปุณฺณานิ อฺปจฺฉินฺนุโต วิปฺสฺสึสฺส ภควโต(๒) กาลे
๑ ม. นิพฺพานุปนิสฺสยานิ ฯ ๒. ม. วิปฺสฺสึภควโต ฯ

เล่มที่ 43 คนุโรทกียตุเถราปทานวณณา หน้า 229

เสฏฐิจูเถ นิพพุตโต วิญญุตโต ปตฺวา มหทฺธโน มหาโภโค
ทิพฺพสุขํ อนุภวฺนฺโต วิย มนุสฺสสุขํ อนุภวฺนฺโต เอกสฺมี ทิวเส
ปาสาทวเร นิสฺสินฺโน โหติ ฯ ตทา ภควา สุวณฺณมหาเมรु
วีย วิธียา วิจรติ ตํ วิจรมานํ ภควนฺตํ ทิสฺวา ปสนฺนมานโส
คนฺตฺวา วนฺทิตฺวา สุกนฺโรทเคน ภควนฺตํ โอสถฺยจมาโน ปุเชติ ฯ
โส เตน ปุณฺณเณ เทวมนุสฺเสสุ สัสนฺโต อิมสฺมี พุทฺธุปปาเท
เอกสฺมี กุลเกเห นิพพุตโต วิญญุตโต ปตฺโต ฆรราวาเสน อนลฺลฺลฺลฺล
สตุถุ สนฺติเก ปพฺพชิตฺวา กมฺมฏฺฐานํ คเหตุวา วิปสฺสนํ
วทฺตฺตฺวา นจิริสฺเสว อรหา อโหสิ ฯ

โส อปรภาเค อตฺตโน ปุพฺพกฺสลํ สริตฺวา โสมนสฺสชาโต
ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต นิสฺชชํ ปาสาทวเรติอาทิมาย ฯ
ตตุถ ปาสาทอติ ปสาทํ โสมนสฺสํ ชเนติ อุปปาเทตฺติติ ปาสาท
มาลากมฺมจิตฺตกมฺมสุวณฺณกมฺมาทฺยเนกวิจิตฺตํ ทิสฺวา ตตุถ
ปวิฏฺฐานํ ชนानํ ปสาทํ ชนยตฺติติ อตุโถ ฯ ปาสาทอ จ
โส ปตฺเตตฺตพฺพญฺเณ วโร จาติ ปาสาทวโร ตสฺมี ปาสาทวเร
นิสฺชช นิสฺสิทิตฺวา วิปสฺสี ชินวโร อทฺทสนฺติ สมฺพนฺโร ฯ เสสํ
สพฺพตฺต อุตฺตทานเมวาทิ ฯ

คณุโรทกียตุเถราปทานวณณา นิฏฐิตา ฯ

สมมุขาทวิกตเถราปทานวณณา

ฉายมานะ วิปัสสิมฺหิตีอาทิกํ อายสุมโต สมมุขาท-
วิกตเถรสฺส อปทานํ ฯ

อยมฺปิ ปุริมพฺพุทฺเธสุ กตาทิการิ ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏฺฐปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจินฺนุโต วิปัสสิสฺส ภควโต กาละ
พฺราหฺมณฺกุละ นิพฺพุตโต สตฺตวสฺสติกกาละเยว สกสิปฺเป นิปฺพตฺตี
ปฺตฺโต ฆรราวาสํ สณฺจเปตฺวา วสนฺโต วิปัสสิมฺหิ โปธิสฺสเต
อุปฺปนฺเน สพฺพพฺพุธานํ ลกฺขณานิ เวทตฺตเย ทิสฺสมานานิ ตานิ
ราชปฺปมฺขสฺส ชนกายสฺส วิปัสสิโปธิสฺสตฺส ลกฺขณญจ พุทฺธ-
ภาวญจ พฺยากริตฺวา ชนानํ มานสิํ นิพฺพาเปสิ อนะกานิ
จ อุตฺตวณฺณานิ นิเวเทสิ ฯ โส เตน กุสลกมฺเมเน น กามา-
วจรสมฺปตฺติโย อนุกฺวิตฺวา มนุสฺเสสุ จ จกฺกวตฺติสมฺปตฺติโย
อนุกฺวิตฺวา อิมสฺมี พุทฺธปฺปาเท กุละเคเห นิพฺพุตโต วิญฺญุตํ
ปฺตฺโต สทฺธาชาโต ปฺพพฺชิตฺวา นจิริสฺเสว อรหา อโหสิ ฯ
กตกุสลนาเมเน สมมุขาทวิกตเถโรติ ปากโฏ ฯ

โส อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺสชาโต ปุพฺพ-
จริตาปทานํ ปกาเสนฺนุโต ฉายมานะ วิปัสสิมฺหิตีอาทิมายะ ฯ ตตฺถ (๑)
วิปัสสิมฺหิ สมฺมาสมฺพุทฺเธ ฉายมานะ อุปฺปชฺชมานะ มาตฺถกฺกฺจฺจิตโต
นิกฺขนฺเต อหํ ปาตฺถุตํ นิमितฺตํ การณํ พุทฺธภาวสฺส เหตุ
๑. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ

เล่มที่ 43 กุสุมาสนียตุเถราปทานวณณา หน้า 231

พฺยากรี กเถสี อเนกานิ อจฺจริยานิ ปากฺกฺวานิ อกาสินฺติ
อตุโถ ฯ เสถิ วุตฺตณยานุสาเรน สุวิญญฺเยยฺยเมวาทิ ฯ
สมมุขาทวิกตุเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

กุสุมาสนียตุเถราปทานวณณา

นกระ ฌลฺลวตฺติยาติอาทิกิ อายสุมฺโต กุสุมาสนียตุเถรสฺส
อปทานิ ฯ

อยมฺปิ ปุริมชินวเรสุ กตาธิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏูปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจฺฉินฺนุโต วิปฺสฺสิสฺส ภควโต กाल
พฺราหฺมณฺกุเล นิพฺพตฺโต วิญญฺติ ปตฺโต มหทฺธโน มหาโกโค
ติณฺณิ เวทานิ ปาริ คโต พฺราหฺมณฺสิปฺเปสุ โภฏฺธิปฺตฺโต
สภปรสมยฺกฺสโล มาตาปิตโร ปุเชตฺตกาโม ปญฺจ อุปฺปลกฺลาเป
อตุตฺตโน สมิเป จเปตฺวา นิสฺสินฺโน ภิกฺขุสงฺฆปรินฺวตฺติ วิปฺสฺสี
ภควนฺตํ อากฺขณฺตํ ทิสฺวา นิลปีตาทิมฺนพฺพุทฺธสฺสมิโย จ ทิสฺวา
ปสนฺนมานโส อาสนํ ปญฺญาเปตฺวา ตตฺถ ตานิ ปุปฺผานิ
สนฺนุริตฺวา ภควนฺตํ ตตฺถ นิสฺสีทาเปตฺวา สกมฺเร มาตุ อตุถาย
ปฏฺยตฺตานิ สพฺพานิ ขาทนฺนียโกชนฺนียนิ คเหตุวา สปรिवาริ
ภควนฺตํ สหตฺถเณ สนฺตปฺเปนฺโต โภเชติ ฯ โภชนาวสาเน เอกิ
อุปฺปลหตฺถํ อทาสิ ฯ เตน โสมนฺสฺสชาโต ปตฺถนํ อทาสิ ฯ
ภควาปิ อนุโมทนํ กตฺวา ปกฺกามิ ฯ โส เตน ปุณฺเณน

เทวมนุสเสสุ เทว สมปตติโย อนุภวิตฺวา อิมสฺมี พุทฺธูปฺปาเท
สาวตฺถิยํ วิภวสมฺปนฺเน เอกสฺมี กุเล นิพฺพุตฺโต วิญญุตฺตํ ปตฺโต
โภคยเสหิ วฑฺฒิตฺโต กามเสสุ อาทีนํวํ ทิสฺวา ฆรราวาสํ ปหาย
ปพฺพชิตฺโต นจิริสฺเสว อรหาอโหสิ ฯ

โส อปรภาเค ปุพฺเพ กตฺกุตฺตํ ปุพฺเพนิवासณาณน
สริตฺวา โสมนสฺสชาโต (๑) ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต นคเร
ชฺฌณฺวตฺติยาตฺถิมาห ฯ ชฺฌณานํ ปุณฺณวนฺตानํ ชตฺติยพฺราหฺมณ-
คหปติมหาสาธานํ อนนเกถํ กุลานํ อากรตฺตา ชฺฌณฺวตี อถ
วา มุตฺตามณิอาทิสตฺตรตฺนानํ สตฺตวิชชฺฌณานํ อุปฺโภคปริ-
โภคานํ อากรตฺตา ชฺฌณฺวตี อถ วา ชฺฌณานํ พุทฺธปฺจเจก-
พุทฺธชินฺทาสวานํ วสนฺภูจฺจานํ อารามวิหาราทินํ อากรตฺตา
ชฺฌณฺวตี ตสฺสา ชฺฌณฺวตฺติยา ฯ นครนฺติ ปตฺถเนนฺติ เอตฺถ
อุปฺโภคปริโภคตฺถิกิชา ชนาติ นคฺริ น กจฺจตฺติติ วา นคฺมิ ราช-
ยุวราชมฺหามตฺตาทีนํ วสนฺภูจฺจานํ ฯ นคฺมิ ราติ อาทาทติ
คณฺหาตฺติติ นคฺริ ราชาทีนํ วสนฺภูจฺจานสมฺภูตฺตํ ปาการปริชาทีหิ
ปริกฺขิตฺตํ ปริจฺฉินฺนฺภูจฺจานํ นคฺริ นามาทิ อตฺถโธ ฯ ตสฺมี นคเร
ยทา อหํ วิปฺสฺสิสฺส ภควโต สนฺติเก พฺยากรณํ อถภี ฯ
ตทา ตสฺมี ชฺฌณฺวตฺติยา นคเร พฺราหฺมโณ อโหสิณฺติ
สมฺพนุโธ ฯ เสถิ สพฺพตฺถ อุตฺตานเมวาทิ ฯ

กุกกาสนิยตเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

๑ ม. โสมนสฺสปตฺโต ฯ

ผลทายกตฺเถราปทานวณณา

อชฺฌายโก มนฺตฺชโรติอาทิกั อายสฺมโต ผลทายกตฺเถรสฺส
อปทานิ ฯ

อยมฺปิ ปุริมฺพุทฺเธสุ กตฺถิกาโร อนเนเกสุ ภเวสุ วิวญฺญูป-
นิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจฺฉินฺนโต ปทุมุตฺตรสฺส ภควโต กाले
พฺร่าหฺมณฺกุเล นิพฺพุตโต วิญฺญุตฺติ ปตฺวา เวทตฺตยาทิสกสิปฺเปสฺส
ปารปฺปตฺโต อนเนกสิ พฺร่าหฺมณสทฺสสถานํ ปาโมกฺโข อจฺริโย
สกสิปฺปานํ ปริโยसानํ อทิสฺวา ตตฺถ จ สาริ อปสฺสนฺโต
ฌราราลิ ปหาย อสิปฺพุพฺพชฺชํ ปพฺพชิตฺวา หิมวณฺตสฺส อวิทฺูเร
อสุสมํ กาทฺเรตฺวา สห สิสฺเสหิ วาลิ กปฺเปสิ ตสฺมี สมเย
ปทุมุตฺตโร ภควา ภิกฺขาย จรมาโน ตสฺसानุกมฺพาย ตํ ปเทสิ
สมฺปาปฺณิ ฯ ตาปโส ภควนฺตํ ทิสฺวา ปสนฺนมานโส อตฺตโน
อตฺถาย ปุญฺเเก นิกฺขิปีตฺวา รุกฺขกฺเค ลกฺคิตานิ มรฺุรานิ
ปทุมผลานิ มรฺุณา สห อทาสิ ฯ ภควา ตสฺส โสมนสฺสุปฺปาท-
นคฺถํ ปสฺสนตฺสเสว ปริญฺชชิตฺวา อากาเส จิตฺโผลทานานิสิสิ
กเถตฺวา ปกฺกามิ ฯ

โส เตน ปุณฺณเณ เทวมนฺุสฺเสสุ สัสนฺนโต อุภยสมฺปตฺติโย
อนฺุภวิตฺวา อิมสฺมี พุทฺธูปฺปาเท วิทฺวสมฺปนฺเน เอกสฺมี กุลเคเห
นิพฺพุตโต สตฺตวสฺสโกเยว อรหตฺตํ ปตฺวา ปุพฺเพ กตฺกสฺล-
กมฺมี สริตฺวา โสมนสฺสชาโต ปุพฺพจฺริตาปทานํ ปกาเสนฺโต
อชฺฌายโก มนฺตฺชโรติอาทิมาย ฯ ตตฺถ อชฺฌเมติ จินฺเตตีติ อชฺฌายิ

อชฌายิเยว อชฌายโก ๗ เอตถ หิ อกาโร ปฏิเสเช วุทธิ-
ตพภาเว ๗เป๗ อกาโร วิรหปรเปติ เอว วุตเตสุ ทสสุ อตเถสุ
ตพภาเว วุตตติ ๗ สีสถานัน สวณธารณาทิวเสน หิตัง อชฌเมติ
จินเตติ อชฌายัง กโรตติติ อชฌายโก จินตโกติ อตโถ ๗
อาจริยสุส สนตติเก อุกคหิตัง สพพิ มนุตัง มเนน ชาเรติ
ปวตเตตติติ มนุตโร ๗ ตินณัน เวทาน ปารคฺติ เวทัง วุจจติ
ณณัน เวเทน เวทิตพพา พุชฌิตพพาติ เวทา อิรุเวทยชฺชเวท-
สามเวทสงฺฆาตา ตโย คนฺธา เตสํ เวทานัน ปารัง ปรีโยसानัน
โกฏี คโต ปตฺโตติ ปารคฺ ๗ เสสํ ปากฏเมวาติ ๗

ผลทายกตฺเถราปทานวณณา นิฏฺจिता ๗

ณณสณณิกตฺเถราปทานวณณา

ปพฺพเต หิมวณตฺมฺหิตีอาทิกัง आयस्मโต ณณสณณิกตฺ-
เถรสฺส อปทานัน ๗

อยมปิ ปุริมพฺพุเรสุ กตาทิกาโร ตตฺถ ตตฺถ (๑) อุปฺปนฺนุป-
ปนฺเน ภาเว วิวญฺญูปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจिनฺนโต วิปฺสฺสิสฺส
ภควโต กाले กุลเคहे นิพฺพตฺโต วุทธิปฺปตฺโต ฆราวาสํ ปหาย
ตาปสฺปพฺพชฺชํ ปพฺพชิตฺวา หิมวณตฺสฺส อวิหฺเว ปพฺพตฺนฺตเร
ปณฺณสาละ การेतฺวา ปญฺจาภิญญาอญฺจสมาปตฺติโย นิพฺพตฺเตตฺวา
๑. ม. ตสฺมี ตสฺมี ๗

วสนุโต เอกทิวลั ปริสุทฐิ ปณฺหริ ปุลินตลั ทิสฺวา อีทิสฺวา
ปริสุทฐา พุทฺธา อีทิสฺว ปริสุทฐิ พุทฺธฅาณนฺติ พุทฺธญจ
ตสฺส ฅาณญจ อนุสฺสริ โธเมสิ จ ฯ

โธ เตน ปุณฺเณน เทวมนุสฺเสสุ สัสนฺุโต อุกฺขสมฺปตฺติโย
อนุกฺวิตฺวา อิมสฺมี พุทฺธปฺปาเท เอกสฺมี กุลเคเห นิพฺพตฺโต
วิญญตฺ ปตฺโต (๑) สาสเน ปพฺพชิตฺวา นจิริสฺเสว อรหตฺตํ ปตฺโต
ปฺพเพ กตฺปุณฺณํ อนุสฺสริตฺวา โสมนสฺสชาโต ปฺพพจริตาปทานํ
ปกาสเนนุโต ปพฺพเต หิมวณฺตมฺหิตฺวาติมาห ฯ ปุลินํ โสภณํ
ทิสฺวาติ ปริปุณฺณกตํ วิย ปุลากาเรน ปริโธชิตากาเรน ปวตฺตํ
จิตฺนฺติ ปุลินํ โสภณํ วาลุกํ ทิสฺวา เสฏฺฐิ พุทฺธ อนุสฺสรินฺติ
อตฺโต ฯ เสสั สุวิญญเยยฺยเมวาทิ ฯ

ฅาณสญญิกตเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

๑ ม. ปตฺวา ฯ

คณฺฐ(๑)ปฺปฝิยตุเถราปทานวณณา

สุวณฺณวณฺโณ สมฺพุทฺโชติอาทิกํ อายสฺมโต คณฺฐ(๑)ปฺปฝิยตุ-
เถรสฺส อปทานํ ฯ

อยมฺปิ ปุริมพุทฺเธสุ กตาทิการิ อเนกาสุ ชาตีสฺสุ
กตปฺปญฺจสจฺจโย วิปฺสฺสึสฺส ภาควโต กาลเ เอกสฺมี กุลเกเห
นิพฺพุโต อุปฺภอกปริภอกฺเห อญฺโณ เอกทิวสํ วิปฺสฺสึ ภาควนฺตํ
สคณฺ ติสฺวา ปสนฺนมานโส ลาชาปญฺจเมหิ ปุปฺเปหิ ปุเชติ ฯ
โส เตเนว จิตฺตปฺปสาเทน ยาวตายุกํ จตฺวา ตโต จูโต (๒)
เทวโลเก นิพฺพุโต ทิพฺพสมฺปตฺตี อญฺญวิตฺวา อปรภาเค
มนุสฺเสสุ มนุสฺสสมฺปตฺตี อญฺญวิตฺวา อิมสฺมี พุทฺธปฺปาเท เอกสฺมี
กุลเกเห นิพฺพุโต สทฺธาชาโต ปพฺพชิตฺวา (๑)นจิริสฺเสว อรหา
อโหสิ ฯ (๑)

โส เอกทิวสํ ปุพฺเพ กตปฺปญฺญํ สริตฺวา โสมนสฺส-
ชาโต อิมินา กุสเลนาหํ นิพฺพานํ ปตฺโตติ ปุพฺพจริตาปทานํ
ปกาเสนฺโต สุวณฺณวณฺโณ สมฺพุทฺโชติอาทิมานํ ฯ ตํ สพุพฺ
เหฏฺฐา วุตฺตนยตฺตา อุตฺตานตฺถเมวาทิ ฯ

คณฺฐปฺปฝิยตุเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

๑. ม. คณฺฐ... ฯ ๒ ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ

๓. ม. นจิริสฺเสว อรหตฺตํ ปาปฺณิ ฯ

ปฐมปุชกตเถราปทานวณณา

หิมวัตตสุธาวิหุเรติอาทิกิ อายสุมโต ปฐมปุชกตเถรสสุ
อปทานิ ฯ

อยมปิ ปุริมพุทฺเชสุ กตาทิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏูปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจันฺนโต ปทุมุตฺตรสฺส ภควโต
กาลเ พฺราหฺมณฺเณ นินฺพุตฺโต วิญฺญุตฺติ ปตฺวา สกฺติปุเป
นินฺพุตฺติ ปตฺวา ตตฺถ สารี อปฺสฺสนฺโต พุทฺธูปฺตติโต ปุเรตฺริ
อุปฺปนฺนตฺตา โอวาทานุสฺสานิ อลภิตฺวา ฆฺรราวาสึ ปหาย
อิสิปฺพพฺขัฏฺฐํ ปุพฺพชิตฺวา หิมวัตตสุธา อวิหุเร โคตมกั นาม
ปพฺพตฺติ นิสฺสาย อสฺสมั กเรตฺวา ปญฺจาภิญฺญาอภฺยฺยสมาปฺตติโย
นินฺพุตฺเตตฺตฺวา ฆฺมานสุเขเนว วิหาสิ ฯ ตทา ปทุมุตฺตโร ภควา
พุทฺโธ หุตฺวา สตฺเต สัสนฺโร อุทฺธรนฺโต ตสฺसानุภวํ
หิมวัตตํ อคฺมาสิ ฯ ตาปโส ภควนฺตํ ทิสฺวา ปสนฺนมานโส
สกฺตีสฺเส สฺมานेतฺวา เตหิ ปทุมปุปฺพานิ อหฺราเปตฺวา ปุเชสิ ฯ
โส เตเน ปุณฺเณน เทวมนุสฺเสสุ สัสนฺโร อุภยสฺมปฺตติโย
อนุภวิตฺวา อิมสฺมึ พุทฺธูปฺปาเท สวตฺถิยํ กุลเคเห นินฺพุตฺโต
สทฺโธ ปสนฺโน ปุพฺพชิตฺวา นจิริสฺเสว อรหา อโหสิ ฯ

โส อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺสชาโต
ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต หิมวัตตสุธาวิหุเรติอาทิมหา ฯ
โคตโม นาม ปุพฺพโตติ อนเกาสิ ยกฺขเทวดานํ อวาสภาเวเน

อธิฏฺฐานวเสน โคตมสฺส ภวนตฺตา โคตโมติ ปากโฏ อโหสิ ฯ
ปวตฺตติ ติฏฺฐตีติ ปพฺพโต ฯ นาครุกฺเขหิ สยฺจนฺโนติ รุหติ
ติฏฺฐตีติ รุกฺโข ฯ อถ วา ปจฺวี ขนฺนโต อุทฺธิ รุหตีติ รุกฺโข
นानา อนกปฺปการา จมฺปกกปฺปฺรนาทอจฺจฺจนฺนาทโย รุกฺขาติ
นानารุกฺขา เตหิ นานารุกฺเขหิ สยฺจนฺโน ปรีกฺกณฺโณ โคตโม
ปพฺพโตติ สมนฺนํ โข ฯ มหาภูตคณฺณลโยติ ภวนฺติ ชายนฺติ
อุปฺปชฺชนฺติ วทฺถนฺติ จาติ ภูตา มหนฺตา จ เต ภูตา จาติ
มหาภูตา มหาภูตานํ คโณ สมนฺโหติ มหาภูตคโณ
มหาภูตคณฺณลโย อาลโย ปติฏฺฐาติ มหาภูตคณฺณลโย ฯ

เวมชฺฉมฺหิ จ ตสฺสาตีติ ตสฺส โคตมสฺส ปพฺพตสฺส
เวมชฺฉเ อพฺพนฺตเร อสฺสโม อภินิมฺมิโต นิปฺพาทีโต กโตติ
อตุโถ ฯ เสสํ อุตฺตฺตานเมวาทิ ฯ

ปทุมฺปฺชกตฺเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

เตรสฺมวคฺควณณา นิฏฺฐิตา ฯ

โศภิตวคฺควณณา

โศภิตตเถราปทานวณณา

ปทุมุตฺตโร นาม ชิโนติอาทิกํ อายสุมโต โศภิตตเถรสฺส
อปทานํ ฯ

อยมปิ ปุริมพุทฺเชสุ กตาทิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏูปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจินฺนโต ปทุมุตฺตรสฺส ภควโต กาลเ เอกสฺมี กุลเคเห
นิพฺพตฺโต วิณฺณตํ ปตฺโต ฆราวาสํ
สณฺจเปตฺวา เอกทิวสํ สตฺถารรา ฆมฺเม เทลียมานเ โสมนสฺเสน
ปสนฺนมานโส นานปฺปการเหหิ โถเมสิ ฯ โส เตเนว โสมนสฺเสน
กาคํ กตฺวา เทเวสุ นิพฺพตฺโต ตตฺถ ทิพฺพสฺสํ อนุภวิตฺวา
มนุสฺเสสุ จ มนุสฺสสฺสํ อนุภวิตฺวา อิมสฺมี พุทฺธปฺปาเท สวตฺถิยํ
กุลเคเห นิพฺพตฺโต สตฺตวสฺสิโกว ปพฺพชิตฺวา นจิริสฺเสว
นพฺภิณฺโณ อรหา อโหสิ ฯ

โส อปรภาเค อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺสชาโต
ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต ปทุมุตฺตโร นาม ชิโนติอาทิมหา ฯ
ตํ สพฺพิ เหฏฺฐา วุตฺตณฺยตฺตา สุวียนฺนยฺยเมวาคิ ฯ

โศภิตตเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

สุทสุสนตุเถราปทานวณณา

วิตุถตาย นทีตีเรติอาทิกั อายสมโต สุทสุสนตุเถรสสุ
อปทานั ฯ

อยมปิ ปุริมชินวเรสุ กตาธิกาโร ตตุถ ตตุถ ภเว
กตปุณญปจโย ลิจิสสุ ภควโต กาลเ กุลเคเห นิพพตโต
วุทธิปุตโต ฆราวาสั สณฺจเปตฺวา วสนโต วิตุถตาย นาม
คงคาย สมิเป ปิลกฺขุผลิตั ปฺริเยสนโต ตสฺสา ตีเร นิตินัน
ชลมานอกฺคิสิขั อิว ลิจี สมนฺมาสมพุทฺธั ทิสฺวา ปสนฺนมานโส
เกตกิปฺปมึ วณฺเณว ฉินฺทิตฺวา ปุเชนโต เอวมาย ภนฺเต
เยน ฉาณน ตฺวึ เอวึ มหานุภาโว สพฺพญญพุทฺโธ ชาโต
ตึ ฉาณั อหึ ปุเชมิติ ฯ อถ ภควา อนุโมทณั อกาสิ ฯ
โส เตน ปุณฺเณน เทวมนุสฺเสสุ ชาโต อุกฺยสมปฺตติโย
อนุกฺวิตฺวา อิมสฺมี พุทฺธปฺปาเท เอกสฺมี กุลเคเห นิพพตโต
สตฺถริ ปสนฺโน ปพฺพชิตฺวา นจิริสฺเสว อรหา อโหสิ ฯ

โส อตฺตโน กตฺถสฺลั สริตฺวา โสมนสฺสชาโต ปุพฺพ-
จริตาปทานั ปกาเสนโต วิตุถตาย นทีตีเรติอาทิมาย ฯ ตตุถ
วิตุถตายาคิ วิตุถรติ ปตฺถรติ วิตุถินฺณา โหตีติ วิตุถตา นทฺนติ
สทฺทั กโรนฺติ อิตา คตา ปวตฺตาติ นที นที ตฺรนฺตา
เอตํ ปตฺวา ตินฺณา นาม โหนฺตีติ ตีริ ตสฺสา วิตุถตาย
นทฺิยา ตีเร ตีรสฺมิเปติ อตุโถ ฯ เกตกึ ปุปฺพิตึ ทิสฺวาติ

เล่มที่ 43 จันทนปุชฌนคตฺเถราปทานวณณา หน้า 241

กัจฉิตากาเรน คณฺหฺนฺตานํ หตฺถํ กณฺจโก ฉินฺหติ วิชฺฌตีติ
เกตฺถิ เกตฺตสฺส เอสา เกตฺถิปปุฬํ ตํ ทิสฺวา วณฺณํ ฉินฺหิตฺวาติ
สมฺพนฺโธ ฯ

ลิจิโน โลกพฺนฺธุโนติ ลิจิ วุจฺจติ อคฺคิ ลิจิสทิสสา
นีลปีตาทิเกทา ชลมาณา ฉพฺพณฺณมฺนริสโย ยสฺส โส ลิจิ
โลกสฺส สกฺลโลกตฺตยสฺส พฺนฺธุ ฌาตโกติ โลกพฺนฺธุ ตสฺส
ลิจิโน โลกพฺนฺธุโน เกตฺถิปปุฬํ วณฺณํ ฉินฺหิตฺวา ปุเชสิเนติ
สมฺพนฺโธ ฯ เสถํ อุตฺตานตฺถเมวาติ ฯ

สุทฺตสฺสคตฺเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

จันทนปุชฌนคตฺเถราปทานวณณา

จันทนภากานทีตีเรติอาทิกํ อายสฺมโต จันทนปุชฌนคตฺเถรสฺส
อปทานํ ฯ

อยมฺปิ ปุริมพฺพุเรสุ กตฺถิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภาเว
วิภูฏฺฐปนิสฺสขานิ ปุณฺณานิ อุปจินฺนโต อตฺถทสฺสีสฺส ภควโต
กาลเ หิมวฺนเต จันทนภากานทียา สมิเป กิณฺนรโยนิยํ นิพฺพตฺโต
ปุปฺผกฺโข ปุปฺผนิวสโน จันทนอครฺฐาทีสุ คณฺฐวิภูสิโต หิมวฺนเต
ภุมฺมเทวตา วิย อฺยุยานกีพฺชลกีพาทีอเนกสฺสํ อนุภวฺนโต วาสํ
กปฺเปสิ ฯ ตทา อตฺถทสฺสี ภควา ตสฺสา อนุภมฺปาย หิมวฺนตํ
คณฺฐวา อากาสโต โอรุยฺห สงฺฆาภูํ ปณฺญาเปตฺวา นิสิตฺติ ฯ

โส กิณฺโรวโร ตํ ภควนฺตํ วิชฺโชตมานํ ตตฺถ นิสินฺนํ ทิสฺวา
ปสฺนุนฺมานโส สฺกนฺธจฺนุทเนน ปุเชลฺลิตฺตํ สสฺส ภควา อนุโมทนํ
อกาสิ ฯ

โส เตน ปุณฺณเณ เตน โสมนสฺสเสน ยาวตายุํ จตฺวา
ตโต จูโต เทวโลเก นิพฺพุตโต อปฺราปฺริ ญ กามาวจรสมฺปตฺติโย
อนฺุภวิตฺวา มนุสฺสเสสฺส จกฺกวตฺตฺรชฺชปฺเทสฺรชฺชสมฺปตฺติโย อนฺุ-
ภวิตฺวา อิมสฺมี พุทฺธูปฺปาเท กุลเคเห นิพฺพุตโต วิณฺณตํ
ปฺตฺโต ปฺพุพฺพิตฺวา นจฺริสฺเสว อรหตฺตํ ปฺตฺวา อตฺตโน ปุพฺพ-
กมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺสชาโต ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต
จฺนุทภากานทีตีเรติอาทิมหา ฯ ตตฺถ จนฺทํ มนํ รุจฺจํ อชฺฌาสยฺ
ณตฺวา วิย ชาโตติ จนฺโท ฯ จนฺทมนฺฑลเณ ปสฺนุนนิมฺม-
โลทเกณ อุโภสฺส ปสฺสเสสฺส มุคฺตาทลสฺทิสฺสนฺธรรชวปฺลินตเณ จ
สมนฺนาคตตฺตา จนฺเทน ภากา สทิสฺสาคิ จนฺทภากา ตสฺสา
จฺนุทภากาย นทฺธิยา ตีเร สมิเปติ อตฺถโธ ฯ เสสฺสํ สพฺพิ เหฏฺฐจา
วตฺตณฺยตฺตา สุวิณฺณเยยฺยเมวาคิ ฯ

จฺนุทนปฺุชนกตฺเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

อฏฺฐมภากวาวรณณา นิฏฺฐิตา ฯ

ปุပ္ผจจทนียตุเถราปทานวณณา

สุนนุโท นาม นามเนาติอาทิกั อายสุมโต ปุပ္ผจจท-
นียตุเถรสสุ อปทานั ฯ

อยมปิ ปุริมพุทฺเชสุ กตาทิกาโร อนเนเกสุ ภวสุ
วิภูฏูปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจันนุโต ปทุมุตฺตรสฺส ภควโต
กาลเ พฺราหฺมณฺเ กุเล นิพฺพตฺโต วิญญุตฺตํ ปตฺวา สกตฺธิปฺเปสุ
นิปฺผตฺตี ปตฺโต มหาโกโก มหายโส ทานาภฺริโต อโหสิ ฯ เอกทิวสํ โส สกถมฺพุทฺธิเป อี
เม ยจกา นาม อหิ ทานั

น ลทฺโธสมิตฺติ วตฺตํ มา ลภนฺตฺตฺติ มหาทานั สชฺเชติ ฯ
ตทา ปทุมุตฺตโร ภควา สปริวาโร อากาเสน กจฺจติ ฯ
พฺราหฺมโณ ตํ ทิสฺวา ปสนฺนจิตฺโต สกตฺธิสฺเส ปกฺโกสาเปตฺวา
ปุပ္ผานิ อหฺราเปตฺวา อากาเส อุจฺจิปิตฺวา ปฺุเชติ ฯ ตานิ
สกถนคฺริ ฉาเทตฺวา สตฺต ทิวสานิ อญฺจิสฺสุ ฯ

โส เตน ปุณฺณกมฺเมเน เทวมนฺุสฺเสสุ สฺขั อนฺุภวิตฺวา
อิมสฺมิ พุทฺธูปปาเท [๑] สวตฺถิยิ เอกสฺมิ กุลเคเห นิพฺพตฺโต สทฺธาชาโต
ปพฺพชิตฺวา ชุรฺกฺเคยเว อรหฺตฺตํ ปตฺวา อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ
สริตฺวา โสมนสฺสชาโต ปุพฺพจริตาปทานั ปกาเสนฺโต สุนนุโท
นาม นามเนาติอาทิมหา ฯ ตํ เหฏฺฐา วุตฺตณฺยตฺตา สุวิญญฺเยย-
เมวาทิ ฯ

ปุပ္ผจจทนียตุเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

๑. ม. เอตฺถนฺตเร สวตฺถิยนฺติ ทิสฺสตี ฯ

รโหสณกตเถราปทานวณณา

หิมวนตสุตวิทูเรติอาทิกิ อายสุมโต รโหสณกตเถรสสุ
อปทานิ ฯ

อยมปิ ปุริมพุทฺเชสุ กตาทิกาโร ตตถ ตตถ ภเว
วิภูฏูปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจันฺนโต เอกสุมี พุทฺธสุณฺณกาเล
มชฺฌิมปเทเส พุราหฺมณฺกุลเ นีพฺพตฺโต วุฑฺฒิมนฺวาย สกฺธิปฺเปสุ
นิปฺพตฺตี ปตฺวา ตตถ สาริ อปฺสฺสนฺโต เกวลํ อุทฺริ ปุเรตฺวา
โกธมทมานาทโย อกฺุสเลเยว ทิสฺวา ฆรราวาสํ ปหาย หิมวนฺตํ
ปวิสิตฺวา อิติปฺพชฺชํ ปพฺพชิตฺวา อนกตปสฺสตปริวารो
วสภปพฺพตสมิเป อสฺสมํ มาเปตฺวา ติณฺนิ วสฺสสทฺสฺสานิ
หิมวนฺเตเยว วสมาโน อหิ เอตฺตกานํ สิสฺसानํ อจาริโยติ
สมฺมโต ครุฏฺฐจانيโย ครุฏฺฐาทพฺโพ วนฺทนีโย อจาริโยเม
นตฺถิติ โทมนสฺสปฺปตฺโต เต สพฺเพ สิสฺเส สนนฺิปาเตตฺวา
พุทฺธานํ อภาเว นีพฺพานาธิคฺมาภาวํ ปกาเสตฺวา สยํ เอกโก
รโห วิเวกฺฺฐจानฺเว นิสินฺโน พุทฺธสฺส สมฺมุขา นิสินฺโน วิย
พุทฺธสฺสณฺณํ มนฺสิ กริตฺวา พุทฺธารมฺมณํ ปิตี อุปฺปาเทตฺวา
ศาลายํ ปฺลลฺงกํ อากฺุชิตฺวา นิสินฺโน กาลํ กตฺวา พุรหฺมโลเก
นีพฺพตฺติ ฯ

โส ตตถ ฌานมฺเขน จิริ วสิตฺวา อิมสุมี พุทฺธูปฺปาเท
กุลเคเห นีพฺพตฺโต กามสฺส อนลฺลิตฺโน สตฺตวสฺสสิโก ปพฺพชิตฺวา

เล่มที่ 43 จมฺปกปฺปฝิยตุเถราปทานวณณา หน้า 245

ขุรคฺเคยว อรหตุตฺ ปตฺวา ฉพภิณฺโณ หุตฺวา ปุพฺเพนิวาส-
ถาณน อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา สยฺชาตโสมนสฺโส
ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต หิมวณฺตสฺสาวิหฺวเรติอาทิมาน ๑
วสโก นาม ปุพฺพโถติ หิมวณฺตปพฺพตฺ วินา เสสปพฺพทานํ
อุจฺจตรภาเวน เสฏฺฐตรภาเวน วสโกติ สงฺขํ คโต ปุพฺพโถติ
อตฺโถ ๑ เสถํ สพฺพตฺถ อุตฺตานตฺถเมวาทิ ๑

รโหสณฺณิกตุเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ๑

จมฺปกปฺปฝิยตุเถราปทานวณณา

กณฺณการิว โชตนฺตฺนติอาทิกํ อายสฺมโต จมฺปกปฺปฝิยตุ-
เถรสฺส อปทานํ ๑

อยมฺปิ ปุริมพฺพุเรสุ กตาทิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภฺภูณฺณปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจिनฺโต เวสฺสภฺภุสฺส ภควโต
กาเล พฺราหฺมณฺณกุลे นิพฺพตฺโต วุทฺธิปฺปตฺโต สกฺธิปฺเปลฺล
นิปฺพตฺตี ปตฺวา ตตฺถ สาริ อปฺสฺสนฺโต ฆราวาสํ ปหาย
ตาปสฺสปพฺพชฺชํ ปพฺพชิตฺวา วณฺตเร วสนฺโต เวสฺสภฺ ภควณฺตํ
อุทฺทิสฺส สิสฺเสหิ จมฺปกปฺปฝิยตุ ปุเชติ ๑ ภควา
อนฺนโมทนํ อกาสิ ๑ โส เตเนว กุสเลน เทวมนฺนุสฺเสสุ สฺสรณฺโต
อุภยสมฺปตฺติโย อนฺนภวิตฺวา อิมสฺมี พุทฺธูปปาเท กุลเคเห
นิพฺพตฺโต วิญฺญตฺติ ปาปฺณิตฺวา ปุพฺพวาสนาพเลน ฆราวาเส

อนลฺลีนํ ปุพฺพชิตฺวา นจิสฺเสว อรหา อโหสิ ฯ

โส อปรภาเค อตฺตโน ปุพฺพปุณฺณกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺส-
ชาโต ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต กณฺโณ ว โชตนฺตฺตฺติ-
อาทิมานํ ฯ ตตฺถ กณฺโณ สกฺลปตฺตปลาสาณิ ปริกฺขช
ปาเตตฺวา ปุพฺพคหณสมเย กณฺโณ กพฺโธ หุตฺวา ปุพฺพมกุลาณํ
คหณโต กณฺโณ กเรน ปกโตติ กณฺโณ กโรติ กณฺโณ ไรโรติ
วตฺตพฺเพ นิสฺส
กณฺโณ นิสฺส
กณฺโณ นิสฺส
กณฺโณ นิสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
กณฺโณ นิสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
กณฺโณ นิสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
กณฺโณ นิสฺสฺสฺสฺสฺส
กณฺโณ นิสฺสฺส
กณฺโณ นิสฺส
กณฺโณ นิสฺ

อตฺถสฺนทฺสฺสกฺคฺเถราปทานวณณา

วิสาธมาเพ อาสีโนติอาทิกํ อายสฺมโต อตฺถสฺนทฺสฺสกฺค-
เถรสฺส อปทานํ ฯ

อยมฺปิ ปุริมฺพุทฺเธสฺส กตฺตาโร อนนฺเตสฺส อตฺถภาเวสฺส
กตฺต
กตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
กตฺตฺตฺตฺตฺต
กตฺต
กต

เล่มที่ 43 เอกปสาทนียคฺเถราปทานวณณา หน้า 247

วณฺฑิตฺวา ภูตฺวเจเนหิ โถเมสิ ฯ โส เตน ปุณฺณเณน ยาวตายุํ
จตุวา (๑) กาลํ กตุวา พุรหุมฺโลณฺูปโค อโหสิ ฯ โส อปรภาเค
อิมสฺมี พุทฺธูปฺปาเท กุลเคเห นิพฺพตฺโต วิญฺญตฺ ปตฺโต สตุถ
ธมฺมเทสนํ สุตฺวา ปฏฺฐิตฺทสฺทโร ปพฺพชิตฺวา นจิสฺเสว อรหตฺตํ
ปาปฺปณิ ฯ

โส อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺสชาโต ปุพฺพ-
จริตาปทานํ ปกาเสนฺโต วิสาลมาเพ อาสิโนติอาทิมาย ฯ ตตฺถ
วิสาลมาเพ วิสาลํ ปตฺถตํ วิตฺถิณฺณํ มหนตฺตํ มาพํ วิสาลมาพํ
ตสฺมี วิสาลมาเพ อาสิโน นิสินฺโน อหํ โลกนายนํ อทฺทสนฺติ
สมฺพนฺโร ฯ เสสํ สุวิญฺญेषฺยเมวาทิ ฯ

อตฺตสนฺทสฺสคฺเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

เอกปสาทนียคฺเถราปทานวณณา (๒)

นารโท อิติ เม นามนฺติอาทิกํ (๓) อายสฺมโต เอกปสาท-
นียคฺเถรสฺส อปทานํ ฯ

อยมฺปิ ปุริมฺพุทฺเธสฺส กตาทิกาโร อนนกาสุ ชาตีสฺส กตกฺกุสโล
อตฺถทสฺสิสฺส ภาควโต กาลเ พุราหุมฺณฺกุลเ นิพฺพตฺโต เกสโวติ
ปากโณ หุตฺวา วิญฺญตฺ ปตฺวา ฆราวาสํ ปหาย ปพฺพชิตฺวา
๑ ม. กตุวา ฯ ๒. สฺยา. เอกรฺสนียคฺเถราปทานนฺติ ทิสฺสติ ฯ
๓. สฺยา. นารโท อิติ นามนฺติ ทิสฺสติ ฯ

วสนุโต เอกทิวลั สตุถุ ชมฺมเทศนั สุตฺวา ปสนฺนมานโส
อณฺชลิ ปคฺคยฺห อติวีย ปิตฺติโสมนสฺสชาโต ปกฺกามิ ฯ โส
ยวตฺยาญํ จตฺวา เตเนว โสมนสฺสเสน กาลั กตฺวา เทเวสุ
นิพฺพตฺโต ตตฺถ ทิพฺพสมฺปตฺตี อณุภวิตฺวา มนุสฺสเสสุ อุปฺปนฺโน
ตตฺถ สมฺปตฺติโย อณุภวิตฺวา อิมสฺมี พุทฺธูปฺปาเท อณฺตรสฺมี
กฺลเคเห นิพฺพตฺโต วุทฺธิปฺปตฺโต สตุถฺริ ปสิทิตฺวา ปพฺพชิตฺโต
นจิริสฺเสว อรหา อโหสิ ฯ

โส อปรภาเค อตฺตโน กตฺกฺสกกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺส-
ชาโต ปุพฺพจริตาปทานั ปกาเสนฺโต นารโท อิติ เม
นามนฺติอาทิมายฺห ฯ ตตฺถ นารโทติ ชาตีวเสน สุทฺธสรีรตฺตา
นตฺถิ รโข ชฺฐลิ มลั เอตฺสฺสาติ นารโท ชการสฺส ทการั
กตฺวา นารโทติ กฺลทตฺตํ นามํ ฯ เกสโวติ กิสวจฺจ โกตฺเต
ชาตตฺตา เกสโว นารทเกสโว อิติ มํ ชนา วิทฺฐ ชานนฺตีติ
อตุโถ ฯ เสสํ ปากฺกเมวาทิ ฯ

เอกปสาทนียตุเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

สาธตทายกตุเถราปทานวณณา (๑)

มิกราชา ตทา อาสินฺติอาทิกํ อายสุมโต สาธปฺปผ-
ทายกตุเถรสฺส อปทานํ ฯ

อยมฺปิ ปุริมพฺพุทฺเตสฺส กตาทิกาวโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
กตกุสลตณฺจโย เกนจิ กมฺมจฺฉิทฺเทน หิมวณฺเต สีหโยนิยํ
นิพฺพุตโต อนนฺทสีหปริวารโ วิहाสิ ฯ ตทา สีจี ภควา ตสฺसानุ-
กมฺปาย ภควนฺตํ(๒) อคฺมาสิ ฯ สีโห ตํ อูปคตํ ทิสฺวา ปสนฺน-
มานโส สาขางฺเคน สกณฺณิกสาธปฺปํ คเหตฺวา ปุเชสิ ฯ
ภควา ตสฺส อนฺโมทนํ อกาสิ ฯ

โส เตน ปุณฺณน เทวมนุสฺเสสฺส ตํสรนฺโต อุกฺยสมฺปตฺติโย
อนุกฺวิตฺวา อิมสฺมี พุทฺธบุปฺปาเท เอกสฺมี กุลเคเห นิพฺพุตโต
วิญฺญตํ ปตฺวา สตฺถริ ปสนฺโน ปพฺพชิตฺวา อรหตฺตํ ปตฺโต
อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺสชาโต ปุพฺพจริตาปทานํ
ปกาสเนโต มิกราชา ตทา อาสินฺติอาทิมหา ฯ ตตฺถ มรณํ
คจฺจนฺตํ มิกา อถ วา ฆาสิ มคฺคณฺติ คเวสนฺตํ มิกา
มิกานํ ราชานํ มิกราชา ฯ สกฺลจฺจบุปฺพานํ ราชภาเว สติปิ
คาถาพฺนุชฺชตฺถํ มิเค อาทิ กตฺวา มิกราชาติ วุตฺตํ ฯ ยทา
ภควนฺตํ ทิสฺวา สปฺปมํ สาธสาขํ ภณฺชิตฺวา ปุเชสิ ตทา
อหํ มิกราชา อโหสินฺติ อตฺถโธ ฯ

๑. ม. สาธปฺปผทายกตุเถราปทานวณณา ฯ ๒. ม. หิมวณฺตํ ฯ

สโกสํ ปุพฺพมาหริณฺติ สกณฺณิกํ สาลปุพฺผิ อหริ
ปุเชตฺติณฺติ อตุโถ ๑ เสสํ อุตฺตทานตฺถเมวาทิ ๑
สาลทายกตฺถเระปทานวณณา นิฏฺฐิตา ๑

ปิยาลผลทายกตฺถเระปทานวณณา
ปโรธโก ตทา อาสินฺติอาทิกํ आयสุมโต ปิยาลผล-
ทายกตฺถเระสฺส อปทานํ ๑
อยมฺปิ ปุริมพฺพุเชสฺส กตาทิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏฺฐปนฺนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อฺปจฺฉินฺนโต สิชฺชิสฺส ภควโต กाल
เนสาทกฺกุเล นิพฺพุตฺโต หิมวณฺเต เอกสฺมี ปฺพภาเร มิเค
วธิตฺวา ชีวีกํ กปฺเปตฺวา วสตี ๑ ตสฺมี กาลे ตตฺถ คตํ
สิชฺชี ภควนฺตํ ทิสฺวา ปสนฺนมานโส สายํ ปาตํ นมสฺสมาโน
กณฺจิ เทยฺยธมฺมํ อปสฺสนฺโต มรฺฐานิ [๒] อฺจฺฉินฺติวาทิ อทาสี ๑
ภควา ตานิ ปรีกฺขฺยชิ ๑ โส เนสาทโท พุทฺธารมฺมณาย ปิตฺติยา
นิรนฺตรํ สฺมุจฺจสรีโร ปาปกมฺเม วิรตฺตจฺจิตฺโต มฺลผลาหาโร
นจฺริสฺเสว กาลํ กตฺวา เทวโลเก นิพฺพุตฺติ ๑
โส ตตฺถ ทิพฺพสมฺปตฺติโย อณฺภวิตฺวา มนฺุสฺเสสฺส จ
อเนกวิธสมฺปตฺติโย อณฺภวิตฺวา อิมสฺมี พุทฺธรูปฺปาเท คหปตฺติกุเล
นิพฺพุตฺโต วิญฺญตํ ปตฺโต ฆราวาสํ สณฺจเปตฺวา ตตฺถ อนภฺริโต
๑ สฺยา. ผลทายกตฺถเระปทานนฺติ ๑
๒ ม. เอตฺถนฺตเร ปิยาลผลานฺติ ทิสฺสตี ๑

เล่มที่ 43 ปิยาลผลทายกตุเถราปทานวณณา หน้า 251

เดหิ ปหาย สตุถุ สนฺติเก ปพฺพชิตฺวา วิปสฺสนํ วฑฺฒเตตฺวา
นจิรสฺเสว อรหตุตฺติ ปตฺโต อตฺตโน กตผลทานกมฺมํ สริตฺวา
โสมนสฺสชาโต ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต ปโรชโก ตทา
อาสินฺติอาทิมหา ฯ ตตฺถ ยทา อหิ ปิยาลผลํ ทตฺวา จิตฺติ
ปสาเทสี ตทา อหิ ปโรชโก อาสินฺติ สมฺปนฺโน ฯ ปโรชโกติ
ปรสตุตโรชโก วิเสโก ฯ ปโรชโกติ วตฺตพฺเพ ปุพฺพสฺส
รการสฺส โลปี กตฺวา ปโรชโกติ วุตฺติ ฯ

ปริจาริ วินายกนฺติ ตํ นิพฺพานปาปํ สตุถาริ ฆนฺเต
อิมิ ผลํ ปริกฺขชฺธาติ ปวาริ นิมฺนตฺสี อาราเชสินฺติ อตฺโต ฯ
เสถ สฺวิณฺณเยยฺยเมวาทิ ฯ

ปิยาลผลทายกตุเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

จุฬาทสมวคฺควณณา นิฏฺฐิตา ฯ

นตฺตวคฺควณณา

อติณตฺตยตฺเตรอปทานวณณา (๑)

ปริณิพฺพุเต ภควตฺตีอาทิกํ อายสฺมโต อติณตฺตยตฺเตรสฺส
อปทานํ ฯ

อยมฺปิ ปุริมพฺพุเชสฺส กตาทิการิ ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏฺฐปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจินฺนุโต อตฺถทสฺสีสฺส ภควโต
กาลเ อกสฺมี กุลเคเห นิพฺพุโต ธรรมานสฺส ภควโต
อทฺธิฏฺฐตฺตา ปริณิพฺพุตกาลเ อโห มม ปริหานีติ จินฺเตตฺวา
म्म ชาตี สพลฺลํ กริสฺสามิติ กตสนฺนินฺฎฺฐาโน นตฺตาทิณตฺตํ
การตฺวา ตสฺส ภควโต สรีรชาตฺถํ นิหิตชาตฺถกพฺภํ ปุเชติ ฯ
อปรภาเค ปุปฺพจฺจตฺตํ การตฺวา ตเมว ชาตฺถกพฺภํ ปุเชติ ฯ
โส เตเนว ปุณฺณเณ เทวมนฺนุสฺเสสฺส สฺสรนฺนุโต อุภยสมฺปตฺติโย
อนฺนุภวิตฺวา อิมสฺมี พุทฺธรूपฺปาเท กหปตฺติเกเ นิพฺพุโต วิญฺญตฺตํ
ปตฺโต สตฺถริ ปสฺนโน ปพฺพชิตฺวา กมฺมญฺ्ञานํ กเหตุวา
วายมฺนุโต นจิริสฺเสว อรหตฺตํ ปาปุณฺนิ ฯ

โส อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺสชาโต ปุพฺพ-
จริตาปทานํ ปกาเสนฺนุโต ปริณิพฺพุเต ภควตฺตีอาทิมานํ ฯ ตตฺถ
นตฺตาทิณตฺตนฺนติ ฉาทิยติ สํวริยติ สํวริยติ (๒) อาตปาทินฺนติ นตฺตํ
๑ สฺยา. อธิณตฺตยตฺเตรอปทานนฺนติ ทิสฺสติ ฯ
๒. ม. อัย ปาโฐ นตฺถิ ฯ

เล่มที่ 43 ฅมฏาโรปกตฺเถรอปทานวณณา หน้า 253

ฅตฺตสฺส อติฅตฺตํ ฅตฺตสฺส อฺปริกตฅตฺตํ ฅตฺตาทิฅตฺตํ ฅตฺตสฺส
อฺปรุปริ ฅตฺตณฺติ อตฺโถ ๑ ฅฺปมฺหิ อภิโรปยิณฺติ ฅฺปิยติ
ราสีกรียตีติ ฅฺโป อถ วา ฅฺปติ ฅิรภาเวณ วุฑฺธิ วิรุฬฺหิ
เวปฺปลํ อापชฺชมาโน ปตฺติจฺจตีติ ฅฺโป ฅฺปมฺหิ(๑) มยา การิตํ
ฅตฺตํ อฺปรุปริ ฅปนวเสน อภิวิเสเสน อารोเปยิ ฅฺเชสินฺติ
อตฺโถ ๑

ปฺปฺพจฺจนฺทํ กตฺวานาติ วิกสิเตหิ สฺกนฺเชหิ อนเเกหิ
ปฺปฺพเหหิ ฅทํ ฅตฺตฺปริ วิตานํ กตฺวา ฅฺเชสินฺติ อตฺโถ ๑
เสถํ สพฺพตฺถ อตฺตทานตฺถเมวาทิ ๑

อติฅตฺตยตฺเถรอปทานวณณา นิฏฺจิตา ๑

ฅมฏาโรปกตฺเถรอปทานวณณา

นิพฺพุเต โลกนาถมฺหิตีอาทิกํ อายสฺมโต ฅมฏาโรปกตฺ-
เถรสฺส อปทานํ ๑

อยมฺปิ ปฺริมพฺพุเชสฺส กตฺธาโร ตตฺถ ตตฺถ ภาเว
วิภูฏฺฐปนิสฺสยานิ ปฺญณานิ อฺปจฺฉินฺนโต ฅมฺมทสฺสีสฺส ภาควโต
กาเล กุลเคเห นิพฺพุโต สทฺโธ ปสฺนโน ปฺรินิพฺพุเต
ภควติ ตสฺส ภาควโต ฅาตฺถคพฺภมาพเก ฅมฺภํ นิขนิตฺวา ฅชํ
อารोเปสิ ๑ พฺหุณี ฅาตฺถสฺมนปฺปฺพานิ ฅนฺถิตฺวา นิสฺเสณฺยิยา
๑. ม. ตสฺมี ฅฺปมฺหิ ๑

อาโรหิตวา ปุเชสิ ฯ

โส ยาวตายุคัม จตวา กาลัม กตวา เทวมนุสเสสุ สัสนนุโต
อุภยสมปตติโย ออนุวิตวา [๑] อิมสุมิ พุทฐุปปาเท เอกสุมิ
กุกเคเห นิพพุโต ทหกราลโต ปภุติ ปุชนีโย สาสเน พุทฐ-
สทุโร ปพพชิตวา สห ปฐิสุมภิทาหิ อรหตตัม ปตโต อตตโน
ปุพพกมมัม สริตวา โสมนสสุชาโต ปุพพจริตาปทานัม ปกาเสนุโต
นิพพุเต โลกนาถมหิตีอาทิมาย ฯ ตตถ นิพพุเต โลกนาถมหิตี
สกลโลกสุส นาทะ ปธานภูเต ปฐิสรณะ จ สตถริ ขนุชปริ-
นิพพานเน นิพพุเต นิพพุตทีปสิขา วีย อทสุสนัน คเตติ
อตุโถ ฯ ชมมทสุสินราสเกติ จตุสจจจมมัม ปสสุตตีติ ชมมทสุสี
อถ วา สติปฏจानาทีเก สตตตีสโพธิปภจियชมเม ทสุสนสีโล
ปสสุสนสีโลติ ชมมทสุสี นรานัน อาสโก ปวโร อุตตโมติ
นราสโก ชมมทสุสี จ โส นราสโก เจติ ชมมทสุสินราสโก
ตสุมิ ชมมทสุสินราสเก ฯ อาโรเปสี ชชั ฅมกนุติ เจติยมาพเก
ฅมกัม นิขนิตวา ตตถ ชชั อาโรเปสี พนุชิตวา จเปสินุติ
อตุโถ ฯ

นิสฺเสถณิ มาปยิตวานาติ นิสฺสาย ตัม อิมนุติ กจฺจนุติ
อาโรหนุติ อูปรีติ นิสฺเสถณิ ตัม นิสฺเสถณิ มาปยิตวา กอารตวา
พนุชิตวา ฅุปเสฏฐัง สมารุหิณุติ สมารุพฺนุโร ฯ ชาติปฺปฬิ คเหตุวานาติ
๑. ม. เอตถนุตเร สพพตถ ปุชิตโตติ ทิสฺสตีติ ฯ

เล่มที่ 43 เวทีการกตุเถราปทานวณณา หน้า 255

ชายมานเมว ชน่าน์ สุนทร มนั กโรตีติ ชาตีสุมนั ชาติ-
สุมนเมว ปุप्ผิ ชาตีสุมนปุप्ผนติ วุตตพเพ คาถาพนุชสุขตถิ
สุมนสททสส โลปี กตวา ชาติปุप्ผนติ วุตตติ ตั ชาตีสุมน-
ปุप्ผิ คเหตุวา คนถิตวา ถูปมहि อารोपी आरोपेतวา
ปุเชลินติ อตุโถ ๑ เสถั สุวิญญेขยเมวาทิ ๑
ถมภาโรปกตุเถราปทานวณณา นิฏฐิตา ๑

เวทีการกตุเถราปทานวณณา

นิพพุเต โลกนาถมहिติอาทิกิ อายสมโต เวทีการกตุเถรสส
อปทานั ๑

อยมปิ ปุริมชินวเรสุ กตาธิกาโร ตตถ ตตถ ภเว
วิภูฏูปนิสสยานิ ปุณณานิ อุปจินนโต ปียทสสิสส ภควโต
กาถे วิภวสมปนเน เอกสมิ กุเล นิพพุตโต วิญญุตติ ปตวา
ฆราวาสั สนุจเปตวา นิพพุเต สตถริ ปสนุโน ตสส เจติเย
วลยิ กारेสิ สตตहि รตเนहि ปรีปุเรตวา มหาปุชั กारेสิ ๑
โส เตน ปุณเณน เทวมนุสเสสุ สัสรนุโต อนนเกสุ ชาตีสต-
สทสเสสุ ปุชณีโย มหทฐโน มหาโกโค อุกยสุขั อนุกวิทวา
อิมสมิ พุทฐุปปาเท กุลเคहे นิพพุตโต วิภวสมปนโน ปพพชิตวา
วายนุโต นจิสเสว อรหา อโหสิ ๑

โส เอกทิวสั อตตโน ปุพเพ กตกุสลิ สริตวา โสมนสส-

ชาโต ปุพพจริตาปทานํ ปกาเสนโต นิพพุเต โลกนาถมหิตี-
อาทิมานะ ตํ เหฏฐา วุตตตถเมวฯ ปิยทสฺสีนรุตตเมติ ปิย
โสมนสฺสากาโร ทสฺสนํ ยสฺส โส ปิยทสฺสี อารโหปริณาน-
ทวตฺตีสมหาปริสทกฺขณอสีตานุพฺพยชนพฺพยามปฺปภามณฺฑเลหิ สาธ
มหาชนปฺปสาทํ ชนยนาการทสฺสโนติ อตฺโถฯ นรานํ อุตฺตโมติ
นรุตฺตโม ปิยทสฺสี จ โส นรุตฺตโม เจติ ปิยทสฺสีนรุตฺตโม
ตสฺมี ปิยทสฺสีนรุตฺตเม นิพพุเต ชาตฺถกพฺพมฺหิ มุตฺตเวที อห
อกาสินฺติ สมฺพนฺโธฯ ปุพฺพสาธารตฺถาย ปรีโยसानเ เวทิกาวลย
อกาสินฺติ อตฺโถฯ

มณฺเฑหิ ปรีวารेतฺวาติ มณฺเฑหิ โชตติ ปกาสตีติ มณฺเฑ อถ
วา ชนानํ มนํ ปุเรนฺโต โสมนสฺสํ กโรนฺโต อิตฺ กโต
ปวตฺโตติ มณฺเฑ ชาตฺถรจฺคมณฺเฑเวพฺพริยมณฺเฑอาทิตฺ อเนเกหิ มณฺเฑหิ
กตเวทิกาวลยํ ปรีวารेतฺวา อุตฺตมํ มหาปฺปชฺช อกาสินฺติ อตฺโถฯ
เสถ อุตฺตทานตฺถเมวาทิฯ

เวทิกการกตฺถเธาปทานวณณา นิฏฺฐิตาฯ

สปริวารียตเถราปทานวณณา

ปทุมุตโตโร นาม ชินฺตืออาทิกํ อายสุมโต สปริวารียต-
เถรสฺส อปทานํ ฯ

อยมฺปิ ปุริมพฺพุทฺธสฺส กตาทิการो อเนกาสุ ชาตีสฺส
วิภูฏฺฐปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจันนุโต ปทุมุตฺตรสฺส ภควโต
กาลเ กุลเคเห นิพฺพุตโต วิญญุตํ ปตฺโต มหทฺธโน มหาภิกโก
อโหสิ ฯ อถ ปทุมุตฺตเร ภควติ ปรีนิพฺพุเต มหาชโน ตสฺส
ธาคู นินฺหิตฺวา มหนฺตํ เจตฺยิ การตฺวา ปุเชติ ฯ ตสฺมี
กาลเ อยํ อุปาสโก ตสฺสฺสปรี จนนฺนสารเณ เจตฺยมฺริ กริตฺวา
มหาปุชฺช อกาลิ ฯ โส เตเนว ปุณฺณเณ เทวมนุสฺเสสฺส ตฺสฺรณฺโต
อุภยสมฺปตฺติโย อนฺนภวิตฺวา อิมสฺมี พุทฺธรูปฺปาเท เอกสฺมี กุลเคเห (๑)
นิพฺพุตโต วุทฺธิมนฺวาย กุสลํ กตฺวา สทฺธาย สาสเน
ปพฺพชิตฺวา นจิสฺเสว อรหา อโหสิ ฯ

โส อปรภาเค อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺส-
ชาโต ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต ปทุมุตฺโตโร นาม ชินฺติ-
อาทิมหา ฯ ตตฺถ โอมตฺตนฺติ ลามกภาวํ นิจภาวํ ทุกฺขิตภาวํ
วา น ปสฺสามิ น ชานามิ น ทิฏฺฐปฺพุโพ มยา นิจภาโวติ
อตุโถ ฯ เสสํ ปากฺกเมวาทิ ฯ

สปริวารียตเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

อุมาปุเปยยตุเถราปทานวณณา (๑)

นิพพุเต โลกมहिเตตืออาทิกิ อายสุมโต อุมาปุเปยยตุเถรสสุ
อปทานิ ฯ

อยมปิ ปุริมพุทฺธเสสุ กตาทิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏูปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจันฺนโต สิทฺธตฺถสฺส ภควโต
กาลเ กุลเคเห นิพพุตโต วุฑฺธิปฺปตฺโต ฆราวาสิ สณฺจเปตฺวา
วสนฺโต นิพพุตสฺส ภควโต เจตियมเห วตฺตมานเ อินฺทนีลมนฺนิ-
วณฺณิ อุมาปุเปยฺ คเหตฺวา ปุเชติ ฯ โส เตน ปุณฺณเณ สุกตีสฺสเยว
ลัสนฺโต ทิพฺพมานุสสมฺปตฺติโย อนฺนุภวิตฺวา อุปฺปนฺนุปฺปนฺนภเว
พหุลํ นิลวณฺโณ ชาตีสมฺปนฺโน วิภวสมฺปนฺโน อโหสิ ฯ โส
อิมสฺมี พุทฺธรฺูปาเท วิภวสมฺปนฺเน เอกสฺมี กุลเคเห นิพพุตโต
วิญญุตํ ปตฺวา สทฺธาชาโต ปพฺพชิตฺวา นจิริสฺเสว อรหตฺตํ
ปาปุณฺนิ ฯ

โส ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺสชาโต ปุพฺพจริตาปทานํ
ปกาสเนโต นิพพุเต โลกมहिเตตืออาทิกิ วุฑฺฒิ ฯ ตตฺถ โลกมहिเตติ
โลเกหิ มหิตโต ปุชฺชิตฺติ โลกมहितโต ตสฺมี โลกมहिते สิทฺธตฺถมฺหิ
ภควติ ปรีนินิพพุเตติ สมฺปนฺนโร ฯ อาหุตีนนํปฏิคฺคเหติ อาหุติโน
วุจฺจนฺติ ปุชฺชาสทฺถการาเตสํ อาหุตีนนํ ปฏิคฺคเหตุํ อรหตีติ
อาหุตีนนํปฏิคฺคโห อลฺลุตฺตกิตฺตุนตฺตสมาโส ตสฺมี อาหุตีนนํปฏิคฺคเห
๑. สฺยา. อุมาปุเปยยตุเถราปทานนฺนติ ทิสฺสตี ฯ

ภควดี ปรินิพพุตติ อตุโถ ฯ

อุมาปุปฺพนฺติ อุทฺธมฺทฺธํ นีลปภํ มุญฺจมานํ ปุปฺผติ
วิกตฺตีติ อุมาปุปฺผิ ตํ อุมาปุปฺผิ คเหตุวา เจตฺติเย ปุชฺ
อกาสินฺติ อตุโถ ฯ เสถิ อุตฺตฺตานตฺถเมวาทิ ฯ
อุมาปุปฺพิยตฺถเอราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

อนุเลปทหายกตุเถราปทานวณณา (๑)

อโนมทสุสิมฺนิโน(๒)ติอาทิกํ อายสฺมโต อนุเลปทหายกตุเถรสฺส
อปทานํ ฯ

อยมฺปิ ปุริมพฺพุตฺส กตฺตาริโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏฺฐปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจฺฉินฺนโต อโนมทสุสิสฺส ภควโต
กาเล กุลเคเห นิพฺพุตฺโต มหทฺธโน มหาโกโค ตสฺส ภควโต
โพธิรุกฺขสฺส เวทิกาวลฺยํ กาทฺตฺวา สุรฺกามมฺมญฺจ กาทฺตฺวา
วาลุกฺสนฺธรณฺณํ ททฺทพฺพฺพหฺมานํ รชตฺวิมานมฺิว กาทฺตฺวา โส เตน
ปุณฺณนฺจ สุขปฺปตฺโต อุปฺปนฺนุปฺปนฺนภเว รชตฺวิมานรชตเคห-
รชตปาสาทฺสฺส สุขมฺนุภวิตฺตฺวา อิมสฺมี พุทฺธปฺปาเท กุลเคเห
นิพฺพุตฺโต วิญฺญตฺตํ ปตฺตฺวา สตฺถริ ปสฺนฺโน ปพฺพชิตฺวา
วิปฺสฺสนํ อนุยฺยตฺโต นจฺริสฺเสว อรหา อโหสิ ฯ

โส อปรภาเต กิ นฺ โข กุสลํ กตฺวา มยา

๑ สฺยา. อนุโลมทหายกตุเถราปทานนฺติ ทิสฺสตี ฯ

๒ สฺยา. อโนมทสุสิสฺส มฺนิโน ฯ

อัย วิเสโส อธิคโตติ ปุพฺเพนิวาสานุสฺสตินาณน ปฏิปาณฺฐิยา
อนุสฺสริตฺวา ปุพฺเพ กตฺกสํ ขานิตฺวา โสมนสฺสชาโต ปุพฺเพ-
จริตาปทานํ ปกาเสนฺโต อโนมทสฺสีมนินฺตอติมาห ๑ ตตฺถ
อโนมํ อลามกํ ทสฺสนํ ทสฺสนียํ สริริ ยสฺส โส อโนมทสฺสี
ทวตฺตีสมหาปฺริสทกฺขณอสีตานุพฺยณฺชนพฺยามปฺปภาสฺมุชฺชลวิราชิต-
สริริตฺตา สุนฺทรทสฺสโนติ อตฺถโ ๑ สุชาย ปิณฺฑํ ทตฺวานาติ
โพธิมฺเร เวทิกาวลยํ การตฺวา สกเล โพธิมฺเร สุชालปนํ
กตฺวาติ อตฺถโ ๑ ปาณิกมมํ อกาสนฺติ สารกฺกุเจน ผลก-
ปาณิโย กตฺวา ตาหิ ปาณิหิ มกฺกมมํ อกาสนฺติ อตฺถโ ๑
เสถ สฺวิญญฺเยยฺยเมวาติ ๑

อนุเลปทายกตฺเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ๑

มคฺคทายกตฺเถราปทานวณณา

อุตฺตริตฺวาน นทิกนฺตอติกํ อายสฺมโต มคฺคทายกตฺเถรสฺส
อปทานํ ๑

อยมฺปิ ปฺริมชินฺวเรสุ กตาธิกาโร อนนฺทสฺส ภเวสุ
นิพฺพานาธิคฺมตฺถาย ปุณฺณานิ อุปจฺฉินฺนโต สิทฺทตฺถสฺส ภควโต
กาเล โลกสมฺมเต กฺุเล นิพฺพตฺโต วุทฺธิมฺนฺวาย ฆราวาสํ
วสนฺโต เอกทิวสํ ภควนฺตํ เอกํ นทํ อุตฺตริตฺวา วนนฺตรํ
คจฺฉนฺตํ ทิสฺวา ปสฺนฺนมานโส อิทานิ มยา ภควโต มคฺคํ

เล่มที่ 43 มคฺคทายกคฺเถราปทานวณณา หน้า 261

สมํ กาคฺ์ วฏฺฏตีตติ จินฺเตตฺวา กุทาลญฺจ ปฏิกญฺจ อาทาย
ภควโต คมนนคฺคํ สมํ กตฺวา วาลุกํ โอกิริตฺวา ภควโต
ปาเท วนฺทิตฺวา ภนฺเต อิมินา มคฺคาลงฺการกรณฺน นินฺพุตต-
นินฺพุตตญฺจานํ ปุชฺณีโย ภเวยฺยํ นินฺพพานญฺจ ปาปุณฺเอยฺยนฺติ
ปตฺถนํ อกาลิ ฯ ภควา ยถापตฺถนํ สมिขฺฉตฺตุติ อนุโมทนํ
กตฺวา ปกฺกามิ ฯ

โส เตน ปุณฺเณน เทวมนุสฺเสสุ ตํสรนฺโต สพฺพตฺถ
ปุชฺชิตฺวา อโหสิ ฯ อิมสฺมี ปน พุทฺธุปฺปาเท ปากญฺเ อเอกสฺมี
กุเล นินฺพุตโต สตฺถริ ปสนฺโน ปพฺพชิตฺวา วิปสฺสนํ วฑฺฒเตตฺวา
นจิริสฺเสว อรหตฺตํ ปตฺวา อตฺถโน ปุพฺพกมมํ ปจฺจกฺขโต ฉตฺวา
โสมนสฺสชาโต ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต อุตฺตริตฺวาน
นทิกนฺติอาทิมานํ ฯ ตตฺถ นทติ สทฺทํ กโรติ คจฺฉตีตติ นทิ
นทียิว นทิกา ตํ นทิกํ อุตฺตริตฺวา อติกฺกमितฺวาติ อตฺถโธ ฯ
กุทาลปฏิกมาทายาติ กุ วุจฺจติ ปจฺวี ตํ วิทาลเน ปทาลเน
ฉินฺทเน อลนฺติ กุทาลํ ปฏิกํ วุจฺจติ ปัสฺวาติกาทิวาหํ
ตาลปณฺณเวคฺคตลตาทีหิ กตฺถาชนํ กุทาลญฺจ ปฏิกญฺจ กุทาล-
ปฏิกํ ตํ อาทาย คเหตฺวาติ อตฺถโธ ฯ เสสิ อุตฺตทานคฺคเมวาติ ฯ

มคฺคทายกคฺเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

ผลกทายกตเถราปทานวณณา

ยานกาโร ปุเร อาสินฺติอาทิกํ อายสมฺโต ผลกทายกตเถรสฺส
อปทานํ ฯ

อยมฺปิ ปุริมฺพุทฺเธสฺส กตาทิกาโร อนเเกสฺส อตฺตภาเวสฺส
กตปุณฺณสมฺภาโร สิทฺธตฺตสฺส ภควโต กาลเ วฑฺฒกิกฺกุล
นิพฺพุตโต รตนตฺตเย ปสนฺโน จนฺทเนน อาลมฺพนผลกํ กตฺวา
ภควโต อทาสี ฯ ภควา ตสฺसानุโมทนํ อทาสี ฯ

โส เตน ปุณฺณเณ เทวมฺนุสฺเสสฺส ตํสฺรณฺโต สพฺพุตฺตกาเล
จิตฺตสุขปฺปณฺโณ อุกฺยสมฺปตฺติโย อนุกฺวิตฺวา อิมสฺมี พุทฺธปฺปาเท
กุลเกเห นิพฺพุตโต วิณฺณตํ ปตฺโต สตฺถุ ฐมฺมเทสนํ สุตฺวา
สยฺชาตปฺปสาโท ปพฺพชิตฺวา ฆเณฺนโต วายมนฺโต นจิริสฺเสว
สทฺ ปฏิสมฺภิกาทิ อรหตฺตํ ปตฺวา อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา
โสมนสฺสชาโต ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต ยานกาโร ปุเร
อาสินฺติอาทิมานํ ฯ ตตฺถ ยานกาโรติ ยนฺติ เอเตน อิจฺฉิ-
ติจฺฉิตฺตญฺจานนฺติ ยานํ ตํ กโรตฺติติ ยานกาโร ปุเร พุทฺธ-
ทสฺสนสมฺเย อหํ ยานกาโร อาสี อโหสินฺติ อตฺถโธ ฯ จนฺทนํ
ผลกํ กตฺวาติ จนฺทติ ปรีพาทํ วุปฺสเมตฺติติ จนฺทนํ ฯ อถ วา
จนฺทนฺติ สุกฺนฺชวาสนตฺถํ สรีริ วิลิมนฺติ เอเตนาติ จนฺทนํ
ตํ อาลมฺพนผลกํ กตฺวา ฯ โลกพฺนฺธุโนติ สกฺลโลกสฺส พฺนฺธุ
ณาทิภูโตติ โลกพฺนฺธุ ตสฺส โลกพฺนฺธุโน สตฺถุโน อทาสินฺติ

อตฺโต ฯ เสถิ สุวณฺเฑยฺยเมวาทิ ฯ

ผลกทายกตุเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

วัฏสกยตุเถราปทานวณณา

สุเมโธ นาม นามเนาติอาทิกิ อายสุมโต วัฏสกยตุเถรสฺส
อปทานิ ฯ

อยมปี ปริมฺมุณินฺทุเสฏฺฐ กตาทิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏฺฐปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจันนโต สุเมธสฺส ภควโต กาลเ
กุลเคเห นิพฺพตฺโต วิณฺณตํ ปตฺโต ฆราวาสิ สณฺจเปตฺวา
ตตฺถ อาทีนวิ ทิสฺวา เกหิ ปหาย ตาปสฺสส ปพฺพชฺช
ปพฺพชิตฺวา มหาวเน วิहाสิ ฯ ตสฺมี สมเย สุเมโธ ภควา
วิเวกคามตาย ตํ วันํ สมฺปาปุณฺนิ ฯ อถ โส ตาปโส ภควนฺตํ
ทิสฺวา ปสนฺนมานโส วิกสิตํ สพลปฺปฬิ คเหตุวา วัฏสกา-
กาเรน คนฺเถตฺวา ภควโต ปาทฺมุเล จเปตฺวา ปุเชสิ ฯ ภควา
ตสฺส จิตฺตปฺปสาทตฺถาย อนุโมทนํ อกาสิ ฯ โส เตน ปุณฺณเณ
เทวมนฺุสฺเสสฺส สัสนฺนโต อุภยสมฺปตฺติโย อนุภวิตฺวา อิมสฺมี
พุทฺฐปฺปาเท วิภวสมฺปนฺเน กุเล ชาโต วุฑฺฒิมฺนฺวาย สทฺโธ
ปสนฺโน ปพฺพชิตฺวา นจิสฺเสว อรหา อโหสิ ฯ

โส อปรภาเค ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺสชาโต ปุพฺพ-
จริตาปทานิ ปกาเสนฺโต สุเมโธ นาม นามเนาติอาทิมหา ฯ

วิเวกมฺนุพฺรหฺนุโตติ ชนากิณฺณตํ ปหาย ชนวิเวกํ จิตฺตวิเวกญจ
อนุพฺรหฺนุโต วฑฺฒนุโต พหุสีกโรนุโต มหาวนํ อชฺโฆคาหิ
ปาวิสีติ อตุโธ ฯ เสสํ อุตฺตานตฺถเมวาทิ ฯ

วภูํสกียตฺถเธาปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

ปลฺลงฺกทายกตฺถเธาปทานวณณา

สุเมธสฺส ภควโตติอาทิกํ อายสุมโต ปลฺลงฺกทายกตฺถเธรสฺส
อปทานํ ฯ

อยมฺปิ ปฺริมพฺพุทฺเธสุ กตาทิการิ อนเนเกสุ ภวสุ
นิพฺพานาธิคมตฺถาย กตปฺญญปจโย สุเมธสฺส ภควโต กाल
คหปติกุเล นิพฺพตฺโต วุฑฺฒิมนฺวาย มหาโภคสมฺปนฺโน สตฺถริ
ปสีทิตฺวา ฐมฺมํ สุตฺวา ตสฺส สตฺถุโน สตฺตฺรตนมฺยํ ปลฺลงฺกํ
กาเรตฺวา มหนตํ ปุชฺชํ อกาสิ ฯ โส เตน ปฺญฺเณน เทวมนุสฺเสสุ
สัสนฺุโต สพฺพตฺถ ปุชฺชิตฺโต อโหสิ ฯ โส อนุกฺกเมน อิมสฺมี
พฺพุทฺฐปฺปาเท วิภวสมฺปนฺเน เอกสฺมี กุเล นิพฺพตฺโต วิญฺญตํ
ปตฺโต ฆรราวาสํ สณฺจเปตฺวา สตฺถุ ฐมฺมเทสนํ สุตฺวา ปสฺนฺโน
ปพฺพชิตฺวา นจิริสฺเสว อรหตฺตํ ปตฺวา ปุพฺเพ กตปฺญฺณนาเมน
ปลฺลงฺกทายกตฺถเโรติ ปากโฏ อโหสิ ฯ เหญจฺจา วิย (๑) อฺุปริปิ ปุพฺเพ
กตปฺญฺณนาเมน เธรานํ นามานิ เอวเมว เวทิตฺพฺพานิ ฯ

๑. ย. เหญจฺจาปี ฯ

โส เอกทิวลั อตุตโน ปุพุกมมึ สรตุวา โสมนสุสชาโต
ปุพุกจริตาปทานั ปกาเสนุโต สุมะรสสุ ภควโตตติอาทิมานะ
ปลุลงโก หิ มยา ทินุโนติ ปลุลงกั อुरुพทฐาสนั กตุวา
ยตุถ อุปวีสนุติ นิสิตนุติ โส ปลุลงโกติ วุจจติ โส ปลุลงโก
สตุตตรตนมโย มยา ทินุโน ปุชิตุติ อตุโถะ สตุตตรสปลุจโทติ (๑)
สท อตุตตรจตุเทน สท ปลุจเทน สตุตตรสปลุจโท อุปรีวิตานั
พนุชิตุวา อาสนั อตุตตมวตุเถหิ อจตุจาทตุวาติ อตุโถะ สตุ
ปากฎมววาติ

ปลุลงกททยกตุเถรอปทานวณณา นิฎุจิตา

ปลุณรสมวคุกวณณา นิฎุจิตา

๑ สตุตตรสปลุจโทติ

พณฺฐชีวกวคฺควณณา

พณฺฐชีวกตฺเถรอปทานวณณา

จณฺทํ ว วมลํ สุทฺถนฺตฺติอาทิกํ อายสฺมโต พณฺฐชีวกตฺเถรสฺส
อปทานํ ฯ

อยมฺปายสฺมา ปุริมพฺพุเชสฺส กตาริการโ ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏฺฐปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจฺฉินฺนโต ลิจฺฉิสฺส ภควโต กाल
กฺลเคเห นิพฺพุตโต วิณฺณตํ ปตฺโต ฆรราวาลํ สณฺจเปตฺวา
วสนฺโต ลิจฺฉิสฺส ภควโต รูปกายสมฺปตฺติํ ทิสฺวา ปสนฺนมานโส
พณฺฐชีวกปุปฺพานิ คเหตฺวา ภควโต ปาทมฺเฐ ปุเชติ ฯ ภควา
ตสฺส จิตฺตปฺปสาทพฺพตฺถนตฺถาย อนฺนโมทนํ อกาสิ ฯ โส
ยวตฺตายุกํ จตฺวา เตนฺน เอว ปุณฺณเณน เทวโลเก นิพฺพุตโต น
กามาวจรสมฺปตฺติโย อนฺนภวิตฺวา มนุสฺสเสสฺส จ จกฺกวคฺคฺติอาทิ-
สมฺปตฺติโย อนฺนภวิตฺวา อิมสฺส อมฺหากํ สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส
อุปฺปนฺนกาลเ คหปตฺติเกเ นิพฺพุตโต สตฺถุ ฆมฺมเทสนํ สุตฺวา
สทฺธาชาโต เคหํ ปหาย ปพฺพชฺชิตโต อรหตฺตํ ปาปุณฺนิ ฯ

โส ปุพฺเพนิवासณาเณน ปุพฺเพ กตฺถสฺสกกมฺมํ อนฺนุสฺสริตฺวา
โสมนสฺสชาโต ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺนโต จณฺทํ วมลํ
สุทฺถนฺตฺติอาทิมาย ฯ ตตฺถ จณฺทํ วมลํ สุทฺถนฺตฺติ อพฺภา มหิกา
ฐโม รโช ราชฺหิตฺติ อิมหิ อุปกฺกิลเสมเลหิ วิมุตฺตํ จณฺทํ อิว

เล่มที่ 43 พนฺธุชิวกตุเถราปทานวณณา หน้า 267

ทียทตสทสฺสปกฺกิลสฺมถานํ ปหีนตฺตา วิมลํ นิกฺกิลสฺสตฺตา สฺวทฺธํ
ปสฺสนํ สีขี สมนฺพทฺฐนฺติ สมนฺพทฺฐโ ๑ กิลสฺสทฺทฺทฺมานํ อภาเวน
อนาวิลํ ๑ นนฺทิกฺวสฺสงฺขาตฺยา พลวเสฺนหาเย ปรีสฺมนฺตฺโต จีณฺตฺตา
นนฺทิกฺวาปริกฺขีณํ ติณฺณํ ๑ โลกเกติ โลกตฺตฺยโต ติณฺณํ อุตฺตฺติณฺณํ
อติกฺกนฺตํ ๑ วิสฺตฺตฺติกนฺติ วิสฺตฺตฺติกํ วุจฺจติ ตณฺหา นิตฺตฺตณฺหนฺติ
อตุโธ ๑

นิพฺพาปยฺนตฺติ ชนตฺนฺติ ชมฺมวสฺสํ วสฺสนฺโต ชนตฺติ ชนสฺมทฺ
กิลสฺสปริพาหาภาเวน นิพฺพาปยฺนตฺติ วุสฺสเมนฺตํ ๑ สยํ สํสฺวารโต
ติณฺณํ สพฺพสฺสตฺเต สํสฺวารโต ตารยฺนตฺติ อติกฺกเมนฺตํ จตฺตุนํ
สจฺจจันํ มุนฺนโต ชานนโต มุนี สีขี สมนฺพทฺฐนฺติ สมนฺพทฺฐโ ๑
วนสฺมี ฉายมาณนฺติ อารมฺมณฺญปนิชฺฌานลกฺขณฺญปนิชฺฌานเนหิ
ฉายนฺตํ จินฺเตนฺตํ จิตฺเตน ภาเวนตํ วนมชฺเชติ อตุโธ ๑
เอกคฺคํ เอกคฺคจิตฺตํ สฺสสมาหิตํ สฺสญฺจ อารมฺมณฺญ อหิตํ จปีต-
จิตฺตํ สีขี มุนี ทิสฺวาติ สมนฺพทฺฐโ ๑

พนฺธุชิวกปฺปฺพมานีติ พนฺธุชฺ นฺทิตินํ ชิวกํ ชิวตฺตนิสฺสยํ
ททยมฺสโลหิตํ พนฺธุชิวกํ ททยมฺสโลหิตสฺมานวณฺณํ ปฺปฺพํ พนฺธุ-
ชิวกปฺปฺพํ คเหตุวา สีขีโน โลกพนฺธุชฺโน ปุเชสิณฺติ อตุโธ ๑
เสสํ อุตฺตฺตานตฺถเมวาทิ ๑

พนฺธุชิวกตุเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ๑

ตมพบุปผียตุเถราปทานวณณา

ปรกมฺมายเน ยุตฺโตติอาทิกํ อายสุมโต ตมพบุปผียตุเถรสฺส
อปทานํ ฯ

อยมฺปิ อายสฺมา ปุริมพฺพุเตสฺส กตาทิกาโร ตตฺถ ตตฺถ
ภเว วิวญฺญฺพนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจฺฉินฺนโต ปียทสฺสิสฺส ภควโต
กาเล เกนจิ ปุเร กเตน อกฺุสฺสทกฺกเมเน ทฺกฺกตฺกฺกเล นิพฺพุโต
วฺทฺธิปฺปตฺโต ปรเลตํ กมฺมํ กตฺวา ภคฺชิตฺยา จีวิกํ กปฺเปตี ฯ
โส เอวํ ทฺกฺกเขเน วสนฺนโต ปรเลตํ อปฺราธํ กตฺวา มรณฺภเยเน
ปลาหิตฺวา วณฺํ ปาวิสิ ฯ ตตฺถ กตฺกฺกจฺฉาเน ปาฏฺฐลิโพธิํ ทิสฺวา
วณฺทิตฺวา สมฺมชฺชิตฺวา เอกสฺมี รุกฺเข ตมพฺพวณฺณํ ปุปฺผิํ ทิสฺวา
ตํ สพฺพํ กณฺณเก โอจฺฉินฺตฺวา โพธิปฺปูชํ อกาสิ ฯ ตตฺถ จิตฺตํ
ปสาเทตฺวา วณฺทิตฺวา ปลฺลลงฺกมาภฺชิตฺวา นิสฺสีทิ ฯ ตสฺมี ขณฺเ
เต มนุสฺสสา ปทานุปฺทิกํ อนุพฺพนฺชิตฺวา ตตฺถ อคฺมํสุ ฯ โส
เต ทิสฺวา โพธิํ อวชฺเชนฺนโตว ปลาหิตฺวา ภยานเก
คิริทฺกฺกคปฺปาเต ปตฺติตฺวา มริ ฯ

โส โพธิปฺปูชาย อนุสฺสริตตฺตา ตเนว ปิตฺติสฺมณฺสเสเน
ตาวตฺตีสาทิสฺส อุปฺปนฺโน ฆกามาจรสมฺปตฺตี อนุภฺวิตฺวา
มนุสฺสเสสฺส จ จกฺกทฺติอาทิสมฺปตฺตี อนุภฺวิตฺวา อิมสฺมี พุทฺธบุ-
ปฺปาเท วิวสมฺปนฺเน กฺุเล นิพฺพุโต วฺทฺธิปฺปตฺโต สตฺถ
ธมฺมเทสนํ สุตฺวา ปสฺนุนฺมานโส ปพฺพชิตฺวา นจิริสฺเสว อรหา

เล่มที่ 43 วิธีสมมุชชกตุเถราปทานวณณา หน้า 269

หุตฺวา อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺสชาโต ปุพฺพจริตา-
ปทานํ ปกาเสนฺโต ปรกมฺมายเน ยุตฺโตติอาทิมาห ฯ ตตฺถ ปเรสฺส
กมฺมานิ ปรกมฺมานิ ปรกมฺมานํ อายเน กรเณ วาหเน ธารเณ
ยุตฺโต โยชิตฺโต อโหสินฺติ อตฺโต ฯ เสสฺส ปากฺกเมวาทิ ฯ
ตมฺพปฺปฺพิยตฺเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

วิธีสมมุชชกตุเถราปทานวณณา

อุเทนฺตํ สตรึสึวาทิอาทิกํ อายสุมฺโต วิธีสมมุชชกตุเถรสฺส
อปทานํ ฯ

อยมฺปิ ปฺริมฺพทุเรสุ กตาทิการิ อนเนเกสุ ชาติสเตสุ
กตปฺญฺณสจฺจโย สิจิสฺส ภควโต กาลे กุลเคเห นิพฺพตฺโต
ฆราวาสํ วสนฺโต นครวาสีหิ สทฺธิ วิถิ สชฺเชตฺวา นียมานํ
ภควนฺตํ ทิสฺวา ปสนฺนมานโส วิถิ สมํ กตฺวา ฐํ ตตฺถ
อุสฺสาเปสิ ฯ

โส เตเนว ปฺญฺเณน เทวมนฺสฺเสสุ สัสนฺโต อุภย-
สมฺปตฺติโย อนฺภวิตฺวา อิมสฺมี พุทฺธูปฺปาเท เอกสฺมี กุเล
นิพฺพตฺโต วิญฺญุตํ ปตฺวา สตฺถุ รมฺมเทสนํ สุตฺวา ปฏฺิลทฺธสทฺโธ
พหุมานทฺทโย ปพฺพชิตฺวา ลทฺธูปสมฺปโท นจิริสฺเสว อรหา
หุตฺวา อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ อนฺสฺสรนฺโต ปจฺจกฺขโต ชานิตฺวา
ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต อุเทนฺตํ สตรึสึวาทิอาทิมาห ฯ

ตตถ อุเทนตํ อุคคจฺจนฺตํ สตรึสี สตปภํ ฯ สตรึสีตี เทสนาสีสมตฺตํ
อนกสตสทสฺสปภํ สุริยํ อิวาติ อตุโถ ฯ ปิตฺรึสีว ภาณุมฺนติ
ปิตฺรึสี สงฺกฺจติปภํ ภาณุมํ ปภาวนตํ จนฺทมนฺทลํ อิว สมฺพุทฺธํ
ทิสฺวาติ อตุโถ ฯ เสถํ สุวิญญฺเยยฺยเมวาทิ ฯ

วิธีสมมุชชกตฺเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

กฏการุญฺปุพฺพชกตฺเถราปทานวณณา

เทวปฺตุโต อหํ สนฺโตติอาทิกํ อายสฺมโต กฏการุญฺปุพฺพ-
ชกตฺเถรสฺส อปทานํ ฯ

อยมฺปิ ปุริมพุทฺธเสสฺส กตาทิการิ ตตถ ตตถ ภเว
กตปฺถุณฺตสจฺจโย สิจิสฺส ภควโต กาลे ภูมฺมฏฺฐกเทวปฺตุโต
หุตฺวา นิพฺพุตฺโต สิจิ สมฺมาสมฺพุทฺธํ ทิสฺวา ทิพฺพกฏการุ-
ญฺปุพฺผี คเหตุวา ปุเชสิ ฯ

โส เตน ปุณฺณเณ เทวมฺนุสฺเสสฺส สัสนฺโต เอกตีส-
กปฺปพฺภนฺตเร อุภยสุขํ อนุภวิตฺวา อิมสฺมี พุทฺธปฺปาเท สาวตฺถิยํ
กฺลเคเห นิพฺพุตฺโต วุทฺธิมนฺวาย สตฺถริ ปสนฺโน ปพฺพชิตฺวา
นจิริสฺเสว อรหา หุตฺวา อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ ปจฺจกฺขโต ญตฺวา
โสมนสฺสชาโต ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต เทวปฺตุโต อหํ
สนฺโตติอาทิมาย ฯ ตตถ ทิพฺพนฺติ กิพฺพนฺติ ปญฺจหิ ทิพฺเพหิ
กามคฺเชหีติ เทวา เทวานํ ปฺตุโต เทโว เอว วา ปฺตุโต

เล่มที่ 43 มนุทรรวปุปฺพชกฺคเถราปทานวณณา หน้า 271

เสถิ เทวปฺตุโต อหิ เทวปฺตุโต สนฺโต วิชฺชมาโน ทิพฺพิ กกฺการุ-
ปฺปฬิ ปคฺคยฺห ปกาเรน คเหตุวา สิจิสฺส ภควโต อภิโรปยิ
ปฺุเชสินฺติ อตุโธ ฯ เสถิ อุตฺตานตฺถเมวาทิ ฯ

กกฺการุปฺปฬชกฺคเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

มนุทรรวปุปฺพชกฺคเถราปทานวณณา

เทวปฺตุโต อหิ สนฺโตติอาทิกิ อายสฺมโต มนุทรรวปุปฺ-
ปฺชกฺคเถรสฺส อปทานํ ฯ

อยมฺปิ เถโร ปฺริมพฺพุตฺเตสุ กตาริกาวโร ตตฺถ ตตฺถ
ภเว วิวญฺญฺพนิสฺสยานิ ปฺลณฺยานิ อฺุปจินฺนฺโต สิจิสฺส ภควโต
กาเล ภูมฺมฏฺฐกเทวปฺตุโต สิจิ ภควนฺตํ ทิสฺวา ปสนฺนมานโส
ทิพฺพมนุทรรวปฺุเปหิ ปฺุเชสิ ฯ

โส เตน ปฺลณฺเณนาติอาทิกิ สพฺพิ อนนฺตรตฺเถรสฺส
อปทานวณฺณนํ วุตฺตนเยเนว เวทิตพฺพนฺติ ฯ

มนุทรรวปุปฺพชกฺคเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

กทมฺพปฺปิยตุเถราปทานวณณา

หิมวณตฺสฺสาวิหฺวเรติอาทิกํ อายสฺมโต กทมฺพปฺปิยตุเถรสฺส
อปทานํ ฯ

อยมฺปิ ปฺริมฺชินวเรสุ กตาธิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภฺวณฺณปนิสฺสยานิ ปฺลฺลณานิ อฺปจฺฉินฺนโต สมนฺมาสมฺพุทฺทสฺสเถ
โลเก เอกสฺมี กุเล นิพฺพตฺโต วุทฺธิมนฺวาย ฌราวาสํ วสนฺโต
ตตฺถ อาทินฺนํ ทิสฺวา ฌราวาสํ ปหาย ตาปสฺสปฺพชฺชํ
ปฺพชฺชิตฺวา หิมวณตฺสฺมีเป กุกฺกุฏฺเณ นาม ปฺพพเต อสฺสํ กตฺวา
วิหาสิ ฯ โส ตตฺถ สตฺถ ปจฺเจกพุทฺธเต ทิสฺวา ปสนฺนมานโส
ปฺปิยิตฺถํ กทมฺพปฺปิยํ โอจฺฉินฺนิตฺวา เต ปจฺเจกพุทฺธเต ปุชฺเชสิ ฯ
เตปิ อิจฺฉิตฺถํ ปตฺถิตฺถนฺตฺติอาทินา อนฺนโมทนํ อํกํสุ ฯ

โส เตน ปฺลฺลเนน เทวมฺนุสฺเสสุ สํสรนฺโต อุกฺขสมฺปตฺติโย
อนฺนภวิตฺวา อิมสฺมี พุทฺธรูปฺปาเท สวาคฺถิยํ กุลเคเห นิพฺพตฺโต
วุทฺธิมนฺวาย สตฺถ ฌมฺมเทสนํ สุตฺวา ปภฺยิตฺถสทฺโธ ปฺพชฺชิตฺวา
นจฺริสฺเสว อรหา หุตฺวา อตฺตโน ปฺพพทมฺมํ สริตฺวา
โสมนสฺสชาโต ปฺพพจฺริตาปทานํ ปกาเสนฺโต หิมวณตฺสฺสา-
วิหฺวเรติอาทิมหา ฯ ตํ วุตฺตตฺถเมว ฯ กุกฺกุฏฺเณ นาม ปฺพพโตติ
ตฺสฺส อํโกสุ ปสฺเสสุ กุกฺกุฏฺจฺวาภาเรน ปฺพพตฺถุณฺณํ
วิชฺชมานตฺตา กุกฺกุฏฺโถติ สงฺขํ คโต ฯ ปกาเรน ติโร หุตฺวา
ปตฺติภฺจฺหตฺติ ปฺพพโต ฯ ตมฺหิ ปฺพพตฺปาทมฺหิตฺติ ตสฺมี ปฺพพต-

สมีเป ๑ สดต พุทธา วสนุตีติ สดต ปจเจกพุทธา ตสมี
กุกกฏปพพตปาเท ปณฺณสาลาย์ วสนุตีติ อตุโถ ๑
ที่ปราชว อุกคตุนติ ที่ปานิ ราชา ที่ปราชา สพเพลั
ที่ปานิ ชลมานานิ ตารกานิ ราชา จนุโทติ อตุโถ ๑ อถ
วา สพเพลสุ ชมพูที่ปปุพพิเทหอปโรคยานอตุตรกรุสงฺขาเตสุ
จตุสุ ที่เปสุ ทวิสหสสปริตตที่เปสุ จ ราชา อาโลกผรมโต
จनुโท ที่ปราชาติ วุจจติ ๑ ตํ นเก อุกคตํ จนุทำ อิว
ปุปฺพิตํ ผลลิตํ กทมพฺรูกํ ทิสฺวา ตโต ปุปฺพิ ออจินิตฺวา
อโกหิ หตฺเถหิ ปคฺคยฺห ปกาเรน คเหตุวา สดต ปจเจกพุทฺเท
สโมกิริ สุกฺกุ ออกิริ อาทเรน ปุเชสินฺติ อตุโถ ๑ เสลั
อตุตฺตานตฺถเมวาทิ ๑

กทมพฺปุพิยตุเถราปทานวณณา นิฏฺจิตา ๑

คิณสูลกคฤเถราปทานวณณา

หิมวณฺตสฺสาวิฑูเรติอาทิกํ आयสุมโต คิณสูลกคฤเถรสฺส
อปทานํ ๑

อยมฺปิ เถโร ปุริมชินวเรสุ กตฺปญฺญสมฺภาโร อุปฺปนฺนุ-
ปนฺนภเว กุสลานิ อุปจिनฺนโต ลิชิสฺส ภควโต กาลे กุลเคเห
นิพฺพตฺโต ฆราวาสํ สณฺจเปตฺวา ตตฺถ โทลั ทิสฺวา ตํ ปหาย
ตาปสฺปพฺพชฺชํ ปพฺพชิตฺวา วสนฺโต หิมวณฺตสฺมีเป ภูตคณฺ นาม

ปพพเต วสนุตฺตํ เอกกํ วิเวกมนุพฺพุหนุตฺตํ สิจฺจํ สมพฺพุทฺธํ ทิสฺวา
ปสฺสนฺมานโส ตินฺนสฺสูลปฺปํ คเหตฺวา ปาทมฺมูเล ปฺมุเชสิ ฯ พุทฺโธปิ
ตสฺส อณุโมทนํ อกาสิ ฯ

โส เตน ปฺมุณเณ เทวมนุสฺเสสฺสํ สํสรฺนฺโต อุกฺขสมฺปตฺติโย
อนุกฺขิตฺวา อิมสฺมํ พุทฺธูปฺปาเท สวตฺถึยฺยํ วิภวสมฺปนฺเน เอกสฺมํ
กฺุเล นิพฺพุตฺโต วุทฺธิมนฺวาย สาสเน ปสฺสนฺโน ปพฺพชิตฺวา
อฺุปฺนิสฺสยสมฺปนฺนตฺตา นจิริสฺเสว อรหตฺตํ ปาปฺมิตฺวา ปฺมุพ-
กมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺสชาโต ปฺมุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต
หิมวตฺตสฺสวาทิวเรตฺติอาทิมายฺยํ ภูตคฺโคณ นาม ปพฺพโตติ ภูต-
คณานํ เทวยกฺขสมฺพานํ อาวาสภูตตฺตา กวณสฺทิสฺตฺตา อวิรุพฺพ-
ภาเวน ปวตฺตตฺตา จ ภูตคฺโคณ นาม ปพฺพโต ตสฺมํ เอโก
อฺุทฺติโย ชิโน ชิตมาโร พุทฺโธ วสเต ทิพฺพพฺพรหฺมอริยอิริยา-
ปถวิหารเหหิ วิหฺรตฺติ อตฺถโถ ฯ

เอกฺกนสฺตสฺสสฺสํ กปฺปํ น วินิปาติโกติ เตน ตินฺนสฺสูล-
ปฺปํปฺมุชากฺรณฺนเลน นีรฺนตฺรํ เอกฺกนสฺตสฺสสฺสกปฺปานํ อวินิปาตโก
จตฺตราปายวินิมฺมุตฺโต สกฺกสมฺปตฺติกวเมว อฺุปฺปนฺโนติ อตฺถโถ ฯ
เสสํ สุวิญญฺเยยฺยเมวาทิ ฯ

ตินฺนสฺสูลกฺกเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

นาคปุပ္ผิยตุเถราปทานวณณา

สุวจโธ นาม นามเนาติอาทิกั อายสุมโต นาคปุပ္ผิยตุ-
เถรสฺส อปทานั ๑

อยมปิ เถโร ปุริมชินนิสเกสุ กตาทิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏูปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจันนุโต ปทุมุตฺตรสฺส ภควโต
กาลเ พฺราหฺมณฺเ กเถ นิพฺพตฺโต วุทฺธิปฺปตฺโต เวทตฺตยาทีสุ
สกลิปฺเปสฺส นิปฺพตฺตี ปตฺวา ตตฺถ สารี อทิสฺวา หิมวณฺตํ
ปวิสิตฺวา ตาปสฺสพฺพชฺชํ ปพฺพชิตฺวา ฌานสมาปตฺติสฺสฺสเณ
วิทินาเมสิ ๑ ตสฺมี สมเย ปทุมุตฺตโร ภควา ตสฺसानุภมฺปาย
ตตฺถ อคมาสิ ๑ โส ตาปโส ตํ ภควณฺตํ ทิสฺวา ลกฺขณสฺตเถสฺ
เณกตฺตา ภควโต ลกฺขณรูปสมฺปตฺติยา ปสนฺโน วณฺทิตฺวา อณฺชสิ
ปคฺคยฺห อฏฺฐาสิ ๑ อากาสโต อโนตฺตินฺนตฺตา ปุชฺชาสกฺกาเร
อกเตเยว อากาเสเนว ปกฺกามิ ๑ อถ โส ตาปโส สสิสฺโส
นาคปุပ္ผิ อัจฉิตฺวา เตน ปุပ္ผเณ ภควโต คตทิสฺสาภากมคฺคํ
ปุเชสิ ๑

โส เตน ปุณฺเณน เทวมนุสฺเสสฺสํ สัสนฺนุโต อุกฺข-
สมฺปตฺติโย อนุภวณฺโต สพฺพตฺถ ปุชฺชิตฺวา อิมสฺมี พุทฺธูปปาเท
สาวตฺถิยํ กุลเคเห นิพฺพตฺโต วุทฺธิมนฺวาย สทฺธาสมฺปนฺโน
ปพฺพชิตฺวา วตฺตปฏฺธิปตฺติยา สาสนํ โสภยมาโน นจิสฺสเสว
อรหา หุตฺวา เณ นุ โข กุสฺลภมฺเมเน มยา อัย โลกุตฺตร-

สมฺปตฺติ ลทฺธาติ อตฺตกมฺมํ สรณฺโตะ ปุพฺพกมฺมํ ปจฺจกฺขโตะ
ถตฺวา สลฺยชาตโสมนสฺโส ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสณฺโตะ สุวฺจโน
นาม นามเนาติอาทิมานหํ ๑ ตตฺถ วจฺจโคตฺเต ชาตตฺตา วจฺจโน
สุนฺทโร จ โส วจฺจโน เจติ สุวฺจโน ๑ นามเนน สุวฺจโน นาม
พฺรหฺมโณ มนุสฺสปรคฺฐ เวทตฺตยาทิสกถมนุสฺสเถ โกฏฺฐิปฺตฺโตติ
อตุโธ ๑ เสถํ เหฏฺฐา วุตฺตณฺยตฺตา อุตฺตานตฺถเมวาทิ ๑
นาคปุปฺพิยตฺเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ๑

ปุณฺนาคปุปฺพิยตฺเถราปทานวณณา

กานนํ วนโมคฺยหาติอาทิกํ อายสมฺโตะ ปุณฺนาคปุปฺพิ
ยตฺเถรสฺส อปทานํ ๑

อยมฺปิ ปุริมชินวเรสุ กตาธิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิวญฺญูปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจिनฺโตะ สฺสสฺสส ภควโตะ กาล
เนสาทกฺขเล นิพฺพตฺโต มหาวนํ ปวิฏฺฐโธ ตตฺถ สฺสปุปฺพิตปุณฺนาค-
ปุปฺพิ ทิสฺวา เหตุสมฺปนฺนตฺตา พุทฺธารมฺมณปีติวเสน ภควนฺตํ
สริตฺวา ตํ ปุปฺพิ สห กณฺณิกาหิ (๑) โอจินิตฺวา วาลูกาหิ เจตฺย
กตฺวา ปุเชสิ ๑

โส เตน ปุณฺณเนน เทวนวฺตฺติกปุเป นีรณฺตรํ เทวมนุสฺส-
สมฺปตฺติโยเยว อนฺนภวิตฺวา อิมสฺมี พุทฺธปุปาเท สวตฺถิย
๑ สී. สกานิ ๑

เล่มที่ 43 กุมุทททายกคฺเถราปทานวณณา หน้า 277

วิภวสมฺปนฺเน กุเล นิพฺพตฺโต วุฑฺฒิมฺนุวาย ปุพฺพวาสนาพฺเสน
สาสเน ปสนฺโน ปพฺพชิตฺวา วายมฺนฺโต นจิริสฺเสว อรหา
หุตฺวา ปุพฺเพ กตฺถสฺสํ สริตฺวา โสมนสฺสชาโต ปุพฺพจริตาปทานํ
ปกาสเนโต กานนํ วนโมคฺยหาดีอาทิมาย ๑ ตํ สพฺพํ เหฏฺฐา
วุตฺตตฺตา อุตฺตานตฺถเมวาทิ ๑

ปฺนฺนาคปฺปฺมิตฺเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ๑

กุมุทททายกคฺเถราปทานวณณา

หิมวณฺตสฺสาวิฑฺฐเรตีอาทิกิ อายสฺมโต กุมุทททายกคฺเถรสฺส
อปทานํ ๑

อยมฺปิ เถโร ปฺริมพฺพุเชสฺส กตาธิกาโร อนเนเกสฺส ภเวสฺส
วิภูฏฺฐปนิสฺสยานิ ปฺลฺลณานิ อฺปจฺฉินฺนฺโต ปทุมฺตฺตรสฺสํ ภควโต
กาเล หิมวณฺตสฺสํ อาสนฺเน มหฺนฺเต ชาตสฺสเร กุกฺกฺโต นาม
ปภฺจฺชิ หุตฺวา นิพฺพตฺโต เกนจิ อกฺุสเลน ปภฺจฺชิ สฺมานปี
ปุพฺเพ กตฺสมฺภารเณ พุฑฺฒิสมฺปนฺโน ปฺลฺลณาปฺลฺลเณสฺส เจโก
สีลวา ปาณโคจรโต ปฏฺวิโร อโหสิ ๑ ตสฺมี สฺมเย ปทุมฺตฺตรโร
ภควา อากาสนาคนฺตฺวา ตสฺส สฺมีเป จงฺกมฺติ ๑ อถ โส
สกุณฺเ ภควนฺตํ ทิสฺวา ปสนฺนจิตฺโต กุมุทปฺปฺมิตํ ทํสิตฺวา
ภควโต ปาทุมฺเถ ปุเชสิ ๑ ภควา ตสฺส โสมนสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
ปฏฺคฺคเหตฺวา อนฺโมทนํ อกาสิ ๑

โส เตน ปุณเณน เทวมนุสเสสุ อุกยสมปตฺติสุํ
อนุกวิตฺวา อิมสุํ พุทฺธุปฺปาเท สวตฺถิยํ อณฺฺตรสุํ กุเล
นิพฺพุตฺโต วุทฺธิมนฺวาย มหทฺธโน มหาโกโค รตนตฺตเย ปสนฺโน
สตฺถุ รมฺมเทสนํ สุตฺวา ปฏฺิถทฺธสทฺโธ ปพฺพชิตฺวา นจิริสฺเสว
อรหา หุตฺวา อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ ปจฺจกฺขตฺโต ญตฺวา โสมนสฺส-
ชาโต ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต หิมวณฺตสฺสาวิทฺเรติ-
อาทิมหา ฯ ปทฺมุปฺปลสณฺณโนติ เอตฺถ สตปตฺเตหิ สมฺปฺณฺโณ
เสตปทฺโม จ ติณฺนิ นิลรตฺตเสตฺตูปฺปลานิ จ ปทฺมุปฺปลานิ เตหิ
สณฺณโน กหนิฏฺโต สมฺปฺณฺโณ มหาชาติสฺสโร อหฺตฺติ
สมฺพนฺโธ ฯ ปุณฺฑริกสโมตฺถโกตฺติ ปุณฺฑริเกหิ รตฺตปทฺเมหิ
โธตฺถโก สมฺปฺณฺโณติ อตฺถโธ ฯ เสถํ สุวิญญฺเยยฺยเมวาทิ ฯ

กมฺมททายกตฺเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

โสปสมวคฺควณณา นิฏฺฐิตา ฯ

สุปาริจริยวคฺควณณา

สุปาริจริยตุเถราปทานวณณา

ปทุมโหม นาม นามเนาติอาทิกิ อายสุมโต สุปาริจริยตุ-
เถรสฺส อปทานิ ฯ

อยมปิ ปุริมมุณีปฺจกเวสุ กตาริการิ ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏฺฐปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจินฺนโต ปทุมุตฺตรสฺส ภควโต
กาลเ ยกฺขโยนียิ นิพฺพตฺโต หิมวติ ยกฺขสมาคมฺมิ คโต ภควโต
เทวยกฺขคนฺธพฺพนาคานํ ฃมฺมเทสนํ สุตฺวา ปสนฺนมานโส อุโก
หตฺถเ อากฺขิตฺวา อปฺโสภฺเฐสิ นมสฺสิ จ ฯ โส เตน ปุณฺณ
ตโต จโต อุปฺริ เทวโลเก อุปฺปนฺโน ตตฺถ ทิพฺพสฺสํ อนุ-
ภวิตฺวา มนุสฺเสสฺส จ จกฺกวตฺติอาทิสฺมปฺตฺติโย อนุภวิตฺวา อิมสฺมี
พฺพุทฺธูปาเท สวตฺถึยิ คหปฺตฺติเกเล นิพฺพตฺโต อจฺจโฆ มหทฺธโน
มหาโกโก รตนตฺตเย ปสนฺโน สตฺถุ ฃมฺมเทสนํ สุตฺวา
สทฺธาชาโต ปพฺพชิตฺวา นจิริสฺเสว อรหตฺตํ ปาปฺณิ ฯ

โส เอกทิวสํ อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺสชาโต
ปุพฺพจริตาปทานิ ปกาเสนฺโต ปทุมโหม นาม นามเนาติอาทิมหา ฯ ตตฺถ ปทุมโหมติ ยสฺส ปาท
นิกฺเขปสมเย ปจฺวี ภินฺทิตฺวา ปทุมํ
อุคฺคณฺตฺวา ปาทตฺถิ สมฺปฏฺิจฺจติ เตน สลฺยณาณน โส ภควา
ปทุมโหมติ สจฺจํ คโต อธิ ปทุมุตฺตรโร ภควา อธิปฺเปโต ฯ โส

ภควา ปวนา วสนวิหารา อภินิกฺขมฺม วนมชฌํ ปวิสิตฺวา
ชมฺมํ เทเสตีติ สมฺพนฺโธ ฯ

ยฺกฺขานํ สมโยติ เทวานํ สมากโม อาสี อโหสีติ อตุโถ ฯ
อชฺฌาเปกฺขีสุ ดาวเทติ ตสฺมี เทสนากาเล อธิอเปกฺขีสุ วิเสเสน
ปฺสฺสนสีลา อหฺเสนฺติ อตุโถ ฯ เสสิ ปากฺกฺกเมวาทิ ฯ
สุปารีจิริยตฺเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

กณเวรปฺปฝิยตฺเถราปทานวณณา

สิทฺฐตฺโถ นาม ภควาติอาทิกิ อายสฺมโต กณเวรปฺปฝิยตฺ-
เถรสฺส อปทานํ ฯ

อยมฺปิ ปฺริมพฺพุเชสุ กตฺตาธิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิวญฺญฺพนิสฺสยานิ ปฺลฺลณานิ อฺปจฺฉินฺนโต สิทฺฐตฺถสฺส ภควโต
กาเล สฺพุทฺทกุลे นิพฺพตฺโต วุทฺธิมนฺวาย รณฺโโล อนฺเตปฺรปาลโก
อโหสี ฯ ตสฺมี สมเย สิทฺฐตฺโถ ภควา ภิกฺขุสงฺฆปรีวฺโต
ราชวีถิ ปฺฐิปฺชฺชิ ฯ อถ โส อนฺเตปฺรปาลโก จรฺมานํ ภควนฺตํ
ทิสฺวา ปสฺนฺนมานโส หุตฺวา กณเวรปฺปเฟน ภควนฺตํ ปฺุเชตฺวา
นมนสฺสมาโน อญฺจาสิ ฯ โส เตน ปฺลฺลเณน สฺกตฺติสมฺปตฺติโยเยว
อนฺภวิตฺวา อิมสฺมี พุทฺธปฺปาเท เอกสฺมี กุเล นิพฺพตฺติตฺวา
วุทฺธิปฺปตฺโต สตฺถุ ชมฺมเทสนํ สุตฺวา ปฏฺฐิตฺทฺสทฺโธ ปฺพพฺชิตฺวา
นจิริสฺเสว อรหา อโหสี ฯ

เล่มที่ 43 ขชชกทายกตุเถราปทานวณณา หน้า 281

โส ปตตอกุคผลโธ ปุพเพ กตกุสลํ สริตฺวา สยฺชาตโสมนสฺโส
ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต สิทฺตฺโธ นาม ภควาติอาทิมาห ฯ ตํ สพฺพิ เหฏฺฐา
วุตฺตตฺตา อุตฺตานตฺถเมวาทิ ฯ

กณเวรปุปฺพิยตุเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

ขชชกทายกตุเถราปทานวณณา

ติสฺสสฺส โข ภควโตติอาทิกํ อายสฺมโต ขชชกทายกตุ-
เถรสฺส อปทานํ ฯ

อยมฺปิ ปุริมชินฺวเรสุ กตาธิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏฺฐปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อฺปจฺฉินฺนฺโต ติสฺสสฺส ภควโต กาลे
สุทฺทกฺกุเล นิพฺพตฺโต ภควนฺตํ ทิสฺวา ปสนฺนมานโส อมฺพชฺมพฺุ-
อาทิมเนกํ มชฺฐผลาผลํ นาพิเกเรํ ปฺวขชชกณฺจ อทาสิ ฯ ภควา
ตสฺส ปสาทวทฺถนตฺถาย ปสฺสนตฺสเสว ปริภุชฺชิ ฯ โส เตน
ปุณฺณเณ สุกฺคิสมฺปตฺติโยเยว อนฺุภวิตฺวา อิมสฺมี พุทฺธปฺปาเท
สาวตฺถิยํ กุลเคเห นิพฺพตฺโต วิญฺญตํ ปตฺวา สตฺถุ ฐมฺมเทสนํ
สุตฺวา สยฺชาตสทฺโธ ปสาทพฺหุมาโน ปพฺพชิตฺวา วตฺตปฺปฏิปตฺติยา
สาสนํ โสภนฺโต สีลาลงฺการปฺปฏิมณฺฑลิตฺโต นจิริสฺเสว อรหตฺตํ
ปาปฺณิ ฯ

โส ปุพฺพกมฺมํ สรณฺโต ปุพฺเพ มยา สุเขตฺเต กุสลํ

กตํ สุนฺทรนฺตํ โสมนสฺสชาโต ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต
ติสฺสสฺส โข ภควโตติอาทิมานหํ ๑ ตตฺถ ติสฺโสปี ภวสมฺปตฺติโย
ททมานโน ชาโตติ มาตาปิตฺตฺวํ กตฺนํวเสน ติสฺโส ๑ อถ
วา ตีหิ สรณคฺคเมเนหิ อสฺสาเสนฺโต โอบทฺนฺโต เหตุสมฺปนฺน-
ปุคฺคเก สกฺคโมกฺขทวเย ปตฺติจฺจาเปนฺโต พุทฺโธ ชาโตติ ติสฺโส ๑
สมฺปาตฺตฺติคฺคณาทีหิ โภเคหิ ยุตฺโตติ ภควา ตสฺส ติสฺสสฺส ภควโต
ปุพฺเพ อหํ ผลํ นาฬิเกเรํ ตณฺจ ผลํ อทาสินฺตํ อตุโธ ๑
นาฬิเกเรณฺจ ปาทาสินฺตํ นาฬิกากาเรน ปวตฺตํ ผลํ นาฬิเกเรํ
ตณฺจ ผลํ อทาสินฺตํ อตุโธ ๑ ขชฺชกํ อภิสมฺมตฺตํ ขาทิตพฺพิ
ขชฺชกํ อภิ วิเสเสน มรฺฐสฺสกราทีหิ สมฺมิสฺสํ กตฺวา นิปฺผาทิตํ
สฺนุทฺเร มรฺฐนฺตํ สมฺมตํ ฅาตํ อภิสมฺมตํ ขชฺชกณฺจ อทาสินฺตํ
อตุโธ ๑ เสสํ สุวิญญฺเยยฺยเมวาทิ ๑

ขชฺชกทายกตฺเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ๑

เทสฺสปุชฺชกตฺเถราปทานวณณา

อตุททสฺสี ตฺว ภควาติอาทิกํ आयสฺมโต เทสฺสปุชฺชกตฺเถรสฺส
อปทานํ ๑

อยมฺปิ เถโร ปุริมพุทฺเธสฺส กตฺธาธิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิญฺญูปนฺนิตฺตยานิ ปุณฺณานิ อุปจฺฉินฺนฺโต อตุททสฺสีสฺส ภควโต
กาลเ กุลเคเห นิพฺพตฺโต วุทฺธิมนฺวาย สทฺโธ ปสนฺโน พุทฺธ-

เล่มที่ 43 เทศปุชกตุเถราปทานวณณา หน้า 283

มามโก ฆมมมามโก สงฺฆมามโก อโหสิ ฯ ตทา อตฺถทสฺสี
ภควา ภิกฺขุสงฺฆปริวฺโต จนฺโท วีย สุริโย วีย จ อากาเสน
คจฺฉติ ฯ โส อุปาสโก ภควโต คตทิสากาํ คนฺธมาลาทีหิ
ปุเชตฺวา อณฺชลี ปคฺคยฺห นมสฺสมาโน อฏฺฐาสิ ฯ

โส เตน ปุณฺณเณ เทวโลเก นิพฺพตฺโต สกฺกสมฺปตฺตี
อนฺุภวิตฺวา มนฺุสฺเสสฺสุ จ มนฺุสฺสสมฺปตฺตี อนฺุภวิตฺวา อิมสฺมี
พฺุทฺธูปาทเ เอกสฺมี กุเล นิพฺพตฺโต วุทฺธิปฺปตฺโต อุปโกถ-
ปริโกถสมฺปนฺโน สตฺถุ ฆมฺมเทสนํ สุตฺวา ปสนฺนมานโส
ฆราวาเส อนลฺลีนํ ปพฺพิชิตฺวา วตฺตสมฺปนฺโน นจิริสฺเสว
อรหา หุตฺวา อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺสชาโต
ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต อตฺถทสฺสี ตฺ ภควาติอาทิมาห ฯ
ตํ เหฏฺฐา วุตฺตตฺถเมว ฯ อนิลฺลยฺเสติ มคฺโค ปนฺโถ ปโถ
ปชฺโข อณฺชลํ วฏฺฏมายนฺนติ ปรียายสฺส วุตฺตตฺตา อนิลสฺส
วาทสฺส อณฺชลํ คมนมคฺโคติ อนิลลยฺชลํ ตสฺมี อนิลลยฺเส
อากาเสติ อตฺโถ ฯ เสลฺลํ อุตฺตานตฺถเมวาติ ฯ

เทศปุชกตุเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

กณิกการณนียตุเถราปทานวณณา (๑)

เวสสุฏฐ นาม สมุพพุชโธติอาทิกั อายสมโต กณิกการณนีย-
ตุเถรสสุ อปทานั ฯ

อยมปิ เถโร ปุริมพพุเชสุ กตาทิกาโร ตตถ ตตถ ภเว
วิวัญญูปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจันนุโต เวสสุฏฐสฺส ภควโต
กาลเ กุลเคเห นิพพุตโต วิญญุตฺตํ ปตฺตโต สทฺธาสมปฺนโน
อโหสิ ฯ ตสมิ สมเย เวสสุฏฐ ภควา วิเวกกาโม มหาวนํ
ปวิสิตฺวา นิสิตฺติ ฯ อถ โสปี อุปาสโก เกณจิเทว กรรมิเยน
ตตถ คนฺตฺวา ภควนฺตํ อคฺคิกขนฺธํ วิย ชลมานํ นิสินฺนํ
ทิสฺวา ปสนฺนมานโส กณิกการปฺปฬิ โอจันิตฺวา ฉตฺตํ กตฺวา
ภควโต นิสินฺนญฺจानเ วิदानํ กตฺวา ปุเชสิ ฯ ตํ ภควโต
อานุกาเวน สตฺตทาหํ อมิตาตํ หุตฺวา ตเถว อญฺจาสิ ฯ ภควาปี
ผลสมापตฺตี นิโรธสมापตฺติญฺจ สมापชฺชิตฺวา วิหาสิ ฯ โส
ตํ อจฺจริยํ ทิสฺวา โสมนสฺสชาโต ภควนฺตํ วนฺทิตฺวา อญฺชลิ
ปคฺคยฺห อญฺจาสิ ฯ ภควา สมापตฺติโต วุญฺจหิตฺวา วิหารเมว
อคฺมาสิ ฯ

โส เตน ปุณฺณเณ เทวมนุสฺเสสุ สมปตฺติโย อณุภวิตฺวา
อิมสมิ พุทฺธรูปปาเท สาวตฺถิยํ กุลเคเห นิพพุตโต วุทฺธิมนฺวาย
สทฺธาสมปฺนโน สตฺถุ ชมฺมเทสนํ สุตฺวา ฆราวาสเ อนลฺลิสฺโน
๑. กณิกการณนียตุเถราปทานวณณา ฯ

เล่มที่ 43 สปปิทายกตเถราปทานวณณา หน้า 285

ปพฺพชิตฺวา วตฺตปฺปิตฺติยา ชินฺสาสนํ โสเภฺนโต นจิสฺเสว อรหา
หุตฺวา อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา โสมนฺสฺสชาโต ตํ ปุพฺพ-
จริตาปทานํ ปกาเสฺนโต เวสฺสภู นาม สมฺพุทฺโธติอาทิมหา ฯ
ตตฺถ เวสฺสภูติ เวสฺเส เวสฺสชเน ภูนาติ อภิภวตฺติ เวสฺสภู ฯ อถ
วา เวสฺเส ปญฺจวิฆมาเร อภิภูนาติ อชฺโฆตฺถรตฺติ เวสฺสภู ฯ
สามเฆว พุชฺฌิตา สจฺจานีติ สมฺพุทฺโธ นามเน เวสฺสภู นาม
สมฺพุทฺโธติ อตฺถโ ๑ ทิวาวิหาราย มุนีติ ทิพฺพติ ปกาเสติ ตํ
ตํ วตฺถุํ ปากฺกั กโรตฺติ ทิวา ฯ สุริยฺกมฺนโต ปญฺจาย ยาว
อตฺถงฺกโม ตาว ปริจฺฉินฺนกาโล วิหรณฺ จตฺถุหิ อิริยาปเถหิ
ปวตฺตณํ วิหาโร ทิวาย วิหาโร ทิวาวิหาโร ตสฺส ทิวา-
วิหาราย โลกเชฏฺโฐ นราสโก พุทฺธมฺนิ มหาวนํ โอคาทฺธิ (๑)
ปวิสิตฺวาติ อตฺถโ ๑ เสสํ อุตฺตานตฺถเมวาทิ ฯ

กณฺนิการจตฺตียตฺถเอราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

สปปิทายกตเถราปทานวณณา

มุสฺโส นามถ ภควาติอาทิกํ อายสฺมโต สปปิทายกต-
เถรสฺส อปทานํ ฯ

อยมฺปิ ปุริมพุทฺเธสฺส กตาทิกาโร อนเนเกสฺส ภเวสฺส
วิภูฏฺฐปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อฺปจฺฉินฺนโต มุสฺสสฺส ภควโต กาล
๑. ม. โอคาทิตฺวา ปวิสิตฺวาติ ฯ

กุลเคเห นิพพุโต อโหสิ ฯ ตทา ภควา ภิกขุสงฆปริวโต
วีนี ยจมาโน ตสฺส อุปาสกสฺส เคหทวาริ สมปาปฺณิ ฯ
อถ โส อุปาสโก ภควนฺตํ ทิสฺวา ปสนฺนมานโส วนฺทิตฺวา
ปตฺตปุริ สปิเตลํ อทาสิ ภควา อนุโมทณิ กตฺวา ปกฺกามิ ฯ
โส เตเนว โสมนสฺเสน ยาวตายุกํ จตฺวา ตโต จูโต เตน
ปฺลฺลเณน เทวโลกे อุปนฺโน ทิพฺพสุขํ อนุภวิตฺวา มนุสฺเสสุ
จ นิพพุโต อุปนฺนุปฺนฺนภเว สปิเตลมธฺผณิตาติมธฺราร-
หารสมงฺคี สุขํ อนุภวิตฺวา อิมสฺมี พุทฺธูปาเท สวตฺถิยิ
เอกสฺมี กุเล นิพพุโต วุทฺธิปฺตฺโต สทฺโธ พุทฺธิสมปฺนโน
สจฺจ ฐมฺมเทสนิ สุตฺวา ปสนฺนมานโส ปพฺพชิตฺวา วตฺตสมปฺนโน นจิริสฺเสว อรหา อโหสิ ฯ

โส อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา ชาตโสมนสฺโส ปุพฺพ-
จริตาปทานิ ปกาเสนฺโต สฺสุโส นามถ ภควาตีอาทิมาห ฯ
ตตฺถ สฺสุโสติ สฺสุสนกฺขตฺตโยเคน ชาตตฺตา มาตาปิตฺุหิ กต-
นามเชยฺเยน สฺสุโส ฯ อถ วา นิพฺพานํ สฺสุสิ ปสฺสุสิ สจฺฉิ
อกาสิติ สฺสุโส ฯ อถ วา สมตฺตีสปารมิตาสจฺจตฺตีสปทฺธิปกฺกขิย-
ธมฺเม สกเล จ เตปิฏฺเฐ ปรียตฺติธมฺเม สฺสุสิ ปสฺสุสิ อญฺญาสิติ
สฺสุโส ฯ ภควา ภากฺยวา ยุตฺโตตีอาทิปฺลฺลเณโกฏฺฐาสสมงฺกิตาย
ภควา ฯ อาหุติณิ ปฏิกฺกโหติ อาหุติโน วุจฺจนฺติ ปุชฺชาสกฺการา
เตสํ อาหุติณิ ปฏิกฺกเหตฺุ อรหตีติ อาหุติณิ ปฏิกฺกโห ฯ มหาชนํ

เล่มที่ 43 ยูติกปุเปยยตุเถราปทานวณณา หน้า 287

นิพพาเปนุโต วิโร ผุสสุโส นาม ภควา วิถียิ อถ ตทา คจฺจนเตติ
สมฺพนุโร ฯ เสสิ ปากฺกเมวาทิ ฯ

สปปิทายกตุเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

ยูติกปุเปยยตุเถราปทานวณณา (๑)

จนฺทภาคานทีตีเรติอาทิกิ อายสุมโต ยูติกปุเปยยตุเถรสฺส
อปทานิ ฯ

อยมฺปิ อายสฺมา ปุริมฺมุนินฺทสฺส กตาทิการิ อเนเกสุ จ
ชาติสฺเสสุ วิวญฺญูปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจันนโต ผุสฺสเสว
ภควโต กาลे สุทฺทกฺกุเล นิพฺพตฺโต วุทฺธิปฺปตฺโต จนฺทภากาย
นทียา ตีเร เกนจิเทว กรณฺเยน อนฺุโสติ จรฺมานิ ผุสฺสํ
ภควนฺติ นฺุหายิตฺถกามิ อคฺคิกฺขนฺธิ วิย ชลฺมานํ ทิสฺวา โสมนฺุสฺส-
ชาโต ตตฺถ ชาติ ยูติกปุเปยฺม โอิจันติวา ภควนฺติ ปุเชสิ ฯ
ภควา ตสฺส อนฺุโมทนํ อกาสิ ฯ

โส ตตฺถ เตน ปุณฺณโกฏฺฐาเสน เทวมฺนุสฺเสสุ สัสนฺุโต อุภย-
สมฺปตฺติโย อนฺุภวิตฺวา อิมสฺมี พุทฺธูปปาเท กุลฺเลเห นิพฺพตฺโต
วุทฺธิปฺปตฺโต ภควโต ฌมฺมเทสนํ สุตฺวา ปสนฺุนฺมานโส
ปพฺพชิตฺวา วตฺตปฺปฏิปตฺติยา สาสนํ โสเกนฺุโต นจิริสฺเสว อรหา
หุตฺวา อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา โสมนฺุสฺสชาโต ปุพฺพจริตา-
๑. ม. ยูติกปุเปยยตุเถราปทานวณณา ฯ

ปทานํ ปกาเสนฺโต จนนฺทภาคานทีตีเรตฺติอาทิมาน ๑ ตํ สพฺพิ
อตุตฺตานตฺตเมวาทิ ๑

ยฺยชิกปฺปฺพิยตุเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ๑

ทฺสสฺสทหายกตุเถราปทานวณณา

ตีวราຍํ ปฺเร รมฺเมตฺติอาทิกํ อายสฺมโต ทฺสสฺสทหายกตุเถรสฺส
อปทานํ ๑

อยมฺปายสฺมา ปฺริมชฺชินวเรสฺส กตฺตาธิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภา
ววิญฺญูปนิสฺสยานิ ปฺลนฺณานิ อฺปนฺนินฺโต สิทฺทตฺตสฺส ภควโต
กาเล ราชกุเล นิพฺพตฺโต วุทฺธิปฺปตฺตกาเล ยฺวราชภาวํ ปตฺวา
ปากโณฺ อกํ ชนปฺทํ ลภิตฺวา ตตฺตราชปฺติญฺโต สกฺลชนปทวาสิโน
ทานปฺยวจนอตุตฺถจริยาสมานตฺตตาสงฺขาเตหิ จตฺตฺหิ สงฺคหฺวตฺตฺตฺหิ
สงฺคณฺหาติ ๑ ตสฺมี สมนฺเย สิทฺทตฺโต ภควา ตํ ชนปฺทํ
สมฺปาปฺณิ ๑ อถ โส ยฺวราชา ปณฺณาการิ ลภิตฺวา ตตฺถ
สฺขุมวตฺถเนน ภควนฺตํ ปฺุเชสิ ๑ ภควา ตํ วตฺถํ หตฺถเนน
ปฺรามสิตฺวา อากาสํ ปกฺขนฺทิตฺ ๑ ตมฺปิ วตฺถํ ภควนฺตเมว
อนฺุพฺนฺธิ ๑ อถ โส ยฺวราชา ตํ อจฺจริยํ ทิสฺวา อตีว ปสนฺโน
อณฺชลิ ปคฺคยฺห อญฺจาสิ ๑ ภควโต สมฺปตฺตสมฺปตฺตญฺจานเณ สพฺเพ
ชนา ตํ อจฺจริยํ ทิสฺวา อจฺจริยพฺภูตจิตฺตา อณฺชลิ ปคฺคยฺห

อฏฐิสฺส ๑ ภควา วิหารเมว อคมาสิ ๑ ยวราชา เตเนว กุสล-
กมฺเมน ตโต จโต เทวโลกे อุปฺปนฺโน ตตฺถ ทิพฺพสมฺปตฺตี
อนฺุภวิตฺวา มนุสฺเสสฺส จกฺกวตฺติอาทิสฺมฺปตฺติโย อนฺุภวิตฺวา อิมสฺมี
พฺพุทฺธูปาเท วิภวสมฺปนฺเน เอกสฺมี กุเล นิพฺพตฺโต วิญฺญตฺ
ปฺตฺโต ฆรราวาสํ สณฺุชฺเชตฺวา รตนตฺตเย ปสนฺุโน ภควโต ฆมฺม-
เทสนํ สุตฺวา ปฏฺิถทฺสทฺโร ปพฺพชิตฺวา วายมนฺุโต นจิริสฺเสว
อรหาอโหสิ ๑

โส เอกทิวสํ อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺสชาโต
ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺุโต ทิวรายํ ปุเร รมฺเมตฺติอาทิมาย ๑
ตตฺถ ทิวรนามเก นกฺเร รมณฺิเย อหํ ราชปฺตฺโต หุตฺวา
สิทฺธตฺถํ ภควนฺุตํ วตฺถเณ ปุเชตฺตินฺุติ อตฺถโธ ๑ เสสํ สุวิญฺญेषฺ-
เมวาทิ ๑

ทฺุสฺสทายกตฺเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ๑

สมาทปกตเถราปทานวณณา

พฺนุชฺฐมตฺติยา นกฺเรตฺติอาทิกํ आयสฺมโต สมาทปกตเถรสฺส
อปทานํ ๑

อยมฺปิ เถโร ปุริมพฺพุทฺธานํ สนฺุติเก กตฺกุสลสมฺภาโร
อนเเกสฺส ภเวสฺส วิวญฺญูปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจिनฺุโต วิปฺสฺสิสฺส
ภควโต กाले กุสเคเห นิพฺพตฺโต วุทฺธิมนฺุวาย ฆรราวาสํ

สณฺจเปตฺวา ปุณฺณานิ กโรนฺโต วสฺมาโน สทฺโธ ปสฺนโน
พหุ อุปาสเก สนนฺิปาเตตฺวา คณฺเชฏฺฐโก หุตฺวา มาพํกํ
กริสฺสามาติ เต สพฺเพ สฺมาทเปตฺวา เอกํ มาพํกํ สมนํ
การตฺวา ปณฺทรปฺลีนํ โอกิริตฺวา ภควโต นียฺยาเทสิ ฯ โส
เตน ปุณฺณเณ เทวโลกे อุปฺปนฺโน ฉ กามาวจรสมฺปตฺติโย
อนฺุภวิตฺวา มนุสฺเสสุ จ จกฺกวตฺติอาทิสมฺปตฺติโย อนฺุภวิตฺวา
อิมสฺมี พุทฺธรूपฺปาเท กุลเกहे นิพฺพตฺโต วิญฺญตํ ปตฺโต ภควติ
ปสฺนโน ฌมฺมํ สุตฺวา ปสฺนุนฺมานโส สทฺธาชาโต ปพฺพชิตฺวา
ลีลสมฺปนฺโน วตฺตสมฺปนฺโน นจิริสฺเสว อรหตฺตํ ปาปุณฺนิ ฯ

โส อปรภาเก อตฺตโน กตฺกสฺสํ สริตฺวา สยฺชาต-
โสมนฺสฺโส ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต พนฺธุมฺติยา นคเรติ-อาทิมายฺ ฯ ตตฺถ พนฺชฺนฺติ
ฌาติโลกตฺตาทิวเสน เอกสมฺพฺนฺธา

โหนฺติ สกลนฺครวาสิโนติ พนฺธุ พนฺธุ เอตสฺมี วิชฺชนฺติติ
พนฺธุมฺตี ตสฺสา พนฺธุมฺติยา นาม นคเร มหาปฺุคฺคโณ อุปาสก-
สมฺภูโ อโหสิติ อตฺถโ ๑ มาพํ กสฺสาม(๑) สงฺฆสฺสาติ เอตฺถ
มาติ คณฺหาติ สมฺปตฺตสมฺปตฺตชนานํ จิตฺตฺนฺติ มาพํ อถ วา
สมฺปตฺตยติคณานํ จิตฺตสฺส วิเวกกรณฺเ อตฺนฺติ มาพํ มาพเมว
มาพํกํ ภิกฺขุสงฺฆสฺส ฌาสฺวิหารตฺถาย มาพํกํ กริสฺสามาติ
อตฺถโ ๑ เสสิ ปากฺกเมวาทิ ฯ

สฺมาทปคฺคเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

๑. สฺยา. กริสฺสาม ๑

ปลงจุลิตฺตเถราปทานวณณา

ติสฺโส นามาสี ภควาติอาทิกํ อายสฺมโต ปลงจุลิตฺต-
เถรสฺส อปทานํ ฯ

อยมฺปิ ปุริมพฺพุทฺเตสุ กตาทิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏฺฐปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อฺปจฺฉินฺนุโต ติสฺสสฺส ภควโต กาล
เอกสฺมี กุเล นิพฺพุตโต วุฑฺฒิมนุวาย ฆราวาสํ สณฺจเปตฺวา
วิภวสฺมปฺนฺโน สทฺโธ ปสนฺโน วิถีโต วิหาริ ปฏฺฐิปนฺนํ ภควนฺตํ
ทิสฺวา ชาตีสฺมนาทือเนกานิ สฺกนฺธปฺปฺผานิ จนฺทนาทีนํ จ
วิเลปนานิ กาหาเปตฺวา วิหาริ คโต ปุปฺเพหิ ภควนฺตํ ปุเชตฺวา
วิเลปนเหติ ภควโต สรีเร ปลงจุลิตฺกํ กตฺวา วนฺทิตฺวา ปกฺกามิ ฯ

โส เตน ปุณฺณเณ เทวมนุสฺเสสุ อุกฺขสฺมปฺตฺติโย อนฺภวิตฺวา
อิมสฺมี พุทฺธปฺปาเท วิภวสฺมปฺนฺเน เอกสฺมี กุเล นิพฺพุตฺติตฺวา
วุฑฺฒิมนุวาย สตฺถุ ฆมฺมเทสนํ สุตฺวา ปสนฺนมานโส ปพฺพชิตฺวา
นจิริสฺเสว อรหา หุตฺวา ปุพฺพกมฺมํ สรณฺโต ปจฺจกฺขโต ฉตฺวา
อิมํ นาม กุสลกมฺมํ กตฺวา อีทิสํ โลกุตฺตรสฺมปฺตฺติํ ปตฺโตมฺหิตฺติ
ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต ติสฺโส นามาสี ภควาติอาทิมานํ ฯ
ตํ สพฺพิ อุตฺตตานตฺถเมวาทิ ฯ

ปลงจุลิตฺตเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

สตฺตฺรสมวคฺควณณา นิฏฺฐิตา ฯ

กุ่มทวคฺควณณา

กุ่มทมาลิตฺตฺเถราปทานวณณา

ปพฺพเต หิมวณฺตมฺหีตฺติอาทิกิ อายสฺมโต กุ่มทมาลิตฺตฺเถรสฺส
อปทานิ ฯ

อยมฺปิ เถโร ปุริมพฺพุทฺเธสุ กตาทิการิ ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏฺฐปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจฺฉินฺนโต อตฺถทสฺสิสฺส ภควโต
กาลเ หิมวณฺตปพฺพตสมิเป ชาตสฺสรสฺส อาสนนฺเน รกฺขโส
หุตฺวา นิพฺพตฺโต อตฺถทสฺสี ภควนฺตํ ตตฺถ อุปคตํ ทิสฺวา
ปสฺนนฺมานโส กุ่มทปฺปฺผานิ โอจฺฉินฺตฺวา ภควนฺตํ ปุเชติ ฯ
ภควา อนุโมทณิ กตฺวา ปกุกามิ ฯ

โส เตน ปุณฺณเณ ตโต จวิตฺวา เทวโลกิ อุปปฺนฺโน
ณ กามาวจรสมฺปตฺติโย อนุภวิตฺวา มนุสฺเสสุ จ จกฺกวตฺติอาทิ-
สมฺปตฺติโย อนุภวิตฺวา อิมสฺมี พุทฺธูปฺปาเท กุลเคเห นิพฺพตฺโต
วุทฺธิปฺปตฺโต รตนตฺตเย ปสฺนฺโน ปพฺพชิตฺวา วายมนฺโต
พฺรหฺมจฺริยปริโยสานิ อรหตฺตํ ปตฺวา อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ
สริตฺวา โสมนสฺสชาโต ปุพฺพจฺริตาปทานิ ปกาเสนฺโต ปพฺพเต
หิมวณฺตมฺหีตฺติอาทิมานหิ ฯ ตตฺถ ตตฺถโช รกฺขโส อาสิฺนฺติ ตสฺมี
ชาตสฺสรสฺมีเป ชาโต นิพฺพตฺโต รกฺขโส ปรรุชฺฉิมฺสชาติโก
นิตฺทโย โฆรรูปิ ภยานกสฺภาโว มหาพโล มหาถาโม กกฺขโพ

ยกุโข อาสี อโหสินฺติ อตุโถ ฯ

กมุทํ ปุ่ปฺพเต (๑) ตตฺถาติ ตสฺมี มหาสเร สุริยรัสียา อภาเว
สตี สายนฺเห มกุพิตฺติ กุญฺจิตากาเรน นิปฺปรกั อวณฺณํ โหตีติ
กมุทนฺติ ลทฺชนามํ ปุ่ปฺฝั ปุ่ปฺพเต วิกสตีติ อตุโถ ฯ จกุกมตฺตานี
ชายเรตี ตานี ปุ่ปฺพานี รตจกุกปฺมานานี หุตฺวา ชายนฺตีติ
อตุโถ ฯ เสถํ สุวิญฺญเยยฺยเมวาทิ ฯ

กมุทมาลียตฺเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

นิสฺเสณิทายกตุเถราปทานวณณา

โกณฺฑลฺลสฺส ภควโตติอาทิกั อายสฺมโต นิสฺเสณิทายกตุ-
เถรสฺส อปทานํ ฯ

อยมฺปิ ปุ่ริมชินวเรสุ กตาทิกาโร อนเภาสุ ชาตีสุ
วิวญฺญูปนิสฺสยานี ปุ่ลฺลพานี อุปจันนฺโต โกณฺฑลฺลสฺส ภควโต
กาเล วทฺตกิกุเล นิพฺพตฺโต สทฺโธ ปสนฺโน ภควโต ฌมฺมเทสนํ
สุตฺวา ปสนฺนมานโส ภควโต วสนปาสาทสฺสาโรหนตฺถาย
สารถฺจรมย์ นิสฺเสณิ กตฺวา อุตฺสาเปตฺวา จเปสิ ฯ ภควา ตสฺส
ปสาทสํวทฺตนตฺถาย ปสฺสนตฺสเสว อุปริปาสาทํ อารุหิ ฯ โส
อตีว ปสนฺโน เตเนว ปิติโสมนสฺเสน กาลํ กตฺวา เทวโลเก
นิพฺพตฺโต ตตฺถ ทิพฺพสมฺปตฺตี อนฺนภิวตฺวา มนฺตฺสเสสุ ชายมาโน
นิสฺเสณิทานนิสฺสนฺเทน อุจฺจกฺเถ นิพฺพตฺโต มนฺตฺสสฺสุขํ อนฺนภิวตฺวา

อิมสมิ พุทฺธุปปาเท เอกสมิ กุเล นิพฺพตฺโต สตฺถุ ฐมฺมเทสนํ
สตฺถวา สทฺธาชาโต ปุพฺพชิตฺวา นจิสฺเสว อรหา อโหสิ ฯ

โส อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺสชาโต ปุพฺพ-
จริตาปทานํ ปกาเสนฺโต โกณฺทลฺลสฺส ภควโตติอาทิมหา ฯ
ตตฺถ โกณฺทลฺลสฺสชาติ กุจฺฉิโต หุตฺวา เทติ ปวตฺตตีติ โกณฺโฑ
ตามกสฺสโต โกณฺโฑโต อณฺโณติ โกณฺทลฺโล อลามโก อุตฺตม-
ปฺริโสติ อตฺโถ ฯ อถ วา พฺราหฺมณโคตฺเตสฺสุ โกณฺทลฺลโคตฺเต
อุปฺปนฺนตฺตา โกณฺทลฺโลติ โคตฺตวเสน ตสฺส นามํ ตสฺส
โกณฺทลฺลสฺส ฯ เสถํ ปากฺกเมวาทิ ฯ

นิสฺเสณิทายกตฺเตราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

รตฺติยปุพฺพิยตฺเตราปทานวณณา (๒)

มิกฺลฺลทฺโถ ปฺเร อาสินฺติอาทิกํ आयสฺมโต รตฺติย-
ปุพฺพิยตฺเตรสฺส อปทานํ ฯ

อยมฺปิ ปฺริมพุทฺเธสฺสุ กตฺตาธิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏฺฐปฺนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปฺจินฺนโต วิปฺสฺสิสฺส ภควโต กาล
เนสาทกุเล อุปฺปนฺโน มิกฺวธาย (๓) อรณฺเณ วิจฺรมาโน ตสฺส
การุณฺเณน อรณฺเณ จฺรมานํ วิปฺสฺสี ภควนฺตํ ทิสฺวา
ปสฺนฺนมานโส ปุพฺพิตํ รตฺติกํ นาม ปุพฺพิ กุฏฺฐปุพฺพลฺลจ สห
๑. ส. อุปฺปนฺโน ฯ ๒. ม. รตฺติปุพฺพิยตฺเตราปทาน... ฯ
๓. ส. ย. มิกฺทาเย ฯ

เล่มที่ 43 รตติยปุพพิยตุเถราปทานวณณา หน้า 295

วณณ โอจินิตวา โสมนสฺสจิตฺเตน ปุเชสิ ฯ ภควา อนุโมทนํ
กตฺวา ปกฺกามิ ฯ

โส เตเนว ปุณฺเณน เทวมนุสฺเสสุ สัสนฺโต อุภยสมฺปตฺติโย
อนุภวิตฺวา อิมสฺมี พุทฺธูปปาเท กุลเคเห นิพฺพตฺโต วิญญุตฺ
ปตฺโต รตนตฺตเย ปสนฺโน สตฺถุ ชมฺมเทสนํ สุตฺวา กามเส
อาทินฺวํ ทิสฺวา ปพฺพชิตฺวา นจิสฺเสว อรหตฺตํ ปตฺโต อตฺตโน
ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา เนสาทฐเตน มยา กตฺกุตฺตํ สุนฺทรนฺติ
โสมนสฺสชาโต ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต มิกฺขุทฺโท ปฺเร
อาสินฺติอาทิมหา ฯ ตตฺถ มิกานํ ลุทฺโท สาหสิโก มารโกติ
มิกฺขุทฺโท มิเคสุ วา ลุทฺโท โลภิตฺติ มิกฺขุทฺโท เนสาโท อาสี
ปฺเรติ อตฺโต ฯ

รตฺติกํ ปุปฺพิตฺตํ ทิสฺวาติ ปทุมปุปฺผาทินิ อนเณกานิ ปุปฺผานิ
สุริยริสฺสมุสฺเสสน ทิวา ปุปฺผนฺติ รตฺติยํ มกฺกพิทานิ โหนฺติ ฯ
ชาติสุมนมลฺลิกาทินิ อนเณกานิ ปุปฺผานิ ปน รตฺติยํ ปุปฺผนฺติ
โน ทิวา ฯ ตสฺมา รตฺติยํ ปุปฺผนฺโต รตฺติปุปฺผนามกานิ อนเณกานิ
สุคนฺธปุปฺผานิ จ กุณฺฐปุปฺผานิ จ กเหตุวา ปุเชสินฺติ อตฺโต ฯ
เสสํ อุตฺตานตฺถเมวาทิ ฯ

รตฺติปุพฺพิยตุเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

อุทปานทายกคฺเธรปาทานวณณา

วิปสฺสีโน ภควโตติอาทิกํ อายสุมโต อุทปานทายกคฺเธรสฺส
อปทานํ ฯ

อยมฺปิ เถโร ปุริมมฺนิวเรสุ กตาทิกาโร อนเนเกสุ ภเวสุ
กตปฺลฺลสฺสจโย วิปสฺสีสฺส ภควโต กาลे กุลเคเห นิพฺพตฺโต
วฺทฺธิปฺปตฺโต ปานียทานํ มยา ทาทพฺพิ ตลฺจ นีรฺนตฺริ
กตฺวา ปวตฺเตตฺตํ วฏฺฏตีติ จินฺเตตฺตฺวา เอกํ กุปฺปี ขนาเปตฺวา
อุทกสมฺปตฺตกาเล อิฏฺฐกาหิ จินาเปตฺวา ติริ กตฺวา ตตฺถ
อุฏฺฐิเตน อุทเกน ปุณฺณํ ตํ อุทปานํ วิปสฺสีสฺส ภควโต
นियฺยาเทสิ ฯ ภควา ปานียทานานิสฺสํทีปํ อกาสิ ฯ
โส เตน ปุณฺณเณ เทวมนุสฺเสสุ สฺสรนฺโต นิพฺพตฺตนิพฺพตฺตภู-
จाने ปุทฺทชฺเรณฺโณอุทปานปานียาทิสมฺปนฺโน สุขํ อนุภวิตฺวา
อิมสฺมี พุทฺธรูปาเท เอกสฺมี กุเล นิพฺพตฺโต วฺทฺธิมฺนฺวาย สทฺโธ
ปสฺนฺโน ปพฺพชิตฺวานจิริสฺเสว อรหา อโหสิ ฯ

โส อปรภาเค อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺสชาโต
ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต วิปสฺสีโน ภควโตติอาทิมายา ฯ
ตตฺถ อุทปาโน กโต มยาติ อุทกํ ปิวนฺติ เอตฺถาติ อุทปาโน
กุปฺโปกฺทชฺเรณฺโณอุทปานเมตฺ อธิวณฺํ ฯ โส อุทปาโน กุโป
วิปสฺสีสฺส ภควโต อตฺถาย กโต ขนิโตติ อตฺถโถ ฯ เสสิ
อุตฺตทานตฺถเมวาทิ ฯ

อุทปานทายกคฺเธรปาทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

สืหาสนทายกตเถราปทานวณณา

นิพพุเต โลกนาถมูหิตีอาทิกิ อายสุมโต สืหาสนทายกต-
เถรสฺส อปทานิ ฯ

อยมปิ ปุริมพุทฺธเสสุ กตาทิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
นิพพานาธิคมตฺถาย กตปุณฺญปจโย ปทุมุตฺตรสฺส ภควโต กाले
คหปติกุเล นิพพุโต วิญญุตํ ปโต สตฺถุ ฌมฺมเทสนํ สุตฺวา
รตนตฺตये ปสนฺโน ตสฺมี ภควติ ปรีนิพพุเต สตฺตหิ รตเนหิ
ขจิตฺติ สืหาสนํ การาเปตฺวา โพธิรุกฺโข ปุเชติ ฯ พหุหิ
มาลาคนฺธฐเปหิ จ ปุเชติ ฯ

โส เตน ปุณฺเณน เทวมนุสฺเสสุ ตัสฺสรนฺโต อุกฺยสมฺปตฺติโย
อนุกฺวิตฺวา สพุทฺธอ ปุชฺชิตอ อิมสฺมี พุทฺธบุปฺปาเท สวตฺถิย
กุลเกहे นิพพุโต วุทฺธิปฺปโต ฌราวาสํ วสนฺโต สตฺถุ
ฌมฺมเทสนํ สุตฺวา ปสนฺนมานโส ฉาติวคฺคิ ปหาย ปพุทฺธิโต
นจิสฺเสว อรหา หุตฺวา ปุพุทฺธปจิตฺตกุสลสมฺภาริ สริตฺวา
สยฺชาตโสมนสฺโส ปุพุทฺธจริตาปทานิ ปกาเสนฺโต นิพพุเต
โลกนาถมูหิตีอาทิมานะ ตตฺถ สืหาสนมทาสหนฺติ สืหรูปหิรญฺญ-
สุวณฺณรตเนหิ ขจิตฺติ อาสนํ สืหาสนํ สืหสฺส วา อภิตฺตสฺส
ภควโต นิสินฺนารหํ สืหํ วา เสฏฺฐํ อุตฺตมํ อาสนนฺติ
สืหาสนํ ตํ อหํ อทาสี โพธิรุกฺโข ปุเชติ นฺติ อตฺถโธ ฯ เสถ
สุวิญญฺเยยฺยเมวาทิ ฯ

สืหาสนทายกตเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

มคฺคทตฺติกคฺคเธรปทานวณณา

อโนมทสฺสี ภควาติอาทิกํ อายสุมโต มคฺคทตฺติกคฺคเธรสฺส
อปทานํ ฯ

อยมฺปายสฺมา ปุริมพฺพุเชสฺส กตาริกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏฺฐปนิสฺสยานิ ปฺลณฺยานิ อฺปจฺฉินฺนโต อโนมทสฺสีสฺส ภควโต
กาลเ กุลเคเห นิพฺพุโต วุฑฺฒิมฺนุวาย ฆรราวาลํ สณฺจเปตฺวา
วสนฺโต อโนมทสฺสี ภควนฺตํ อากาเส จงฺกมนฺตํ ปาทุฑฺธาเร
ปาทุฑฺธารจงฺกมนฺนฺจฺฉานเ ปุปฺพานํ วิกิริณํ อจฺฉริยณฺจ ทิสฺวา
ปสนฺนมานโส ปุปฺพานิ อากาเส อุกฺขิปี ตานิ วิตานิ หุตฺวา
อภฺจิสฺส ฯ

โส เตน ปฺลณฺเณน สฺกตีสฺสเยว สฺสรนฺโต สพฺพุตฺถ ปุชฺชิตो
สฺขํ อนุภวิตฺวา อิมสฺมี พุฑฺธูปฺปาเท เอกสฺมี กฺลเ นิพฺพุโต
กเมน โยพฺพณฺณํ ปาปฺณิตฺวา สทฺธาชาโต ปพฺพชิตฺวา
วตฺตสมฺปนฺโน นจิริสฺเสว อรหตฺตํ ปตฺโต จงฺกมนฺสฺส ปุชฺชิตฺตฺตา
มคฺคทตฺติกคฺคเโรติ ปากโฏ ฯ โส ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺส-
ชาโต ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต อโนมทสฺสี ภควาติ-
อาทิมานํ ฯ ทิฏฺฐชฺชมฺมสฺสขตฺถายาติ อิมสฺมี อตฺตภาเว จงฺกมเนน
สรีรฺสสฺสทฺทกาทิสฺขํ ปฏฺิจฺจาติ อตฺโถ ฯ อพฺุโภกาสมฺหิ จงฺกมิตฺติ
อพฺุโภกาเส อจฺฉณฺนฺจฺฉานเ จงฺกมิ ปทฺวิกฺเขปํ ปทฺสณฺจาริ
อกาสิตฺติ อตฺโถ ฯ

ขุททกนิกายกุกกตา อปทานวณณา (วิสุทธรชนวิลาสินี ๒) - หน้าที่ 299
เล่มที่ 43 เอกที่ปิยตุเถราปทานวณณา หน้า 299

อุทฺทเต ปาเท ปุ่ปฺพานิตี จงฺกมนฺเตน ปาเท อุทฺทเต
ปทุมฺปฺปลาทีนึ ปุ่ปฺพานิ ปจฺวิโต อุคฺคณฺตุวา จงฺกเม วิกริ์สูติ
อตุโธ ๑ โสภํ มุทฺธนิ ตินฺนุจเรติ พุทฺธสฺส มุทฺธนิ สีเส
โสกฺยมานา ตานิ ตินฺนุจฺนฺตึติ อตุโธ ๑ เสถ์ สุวิญญฺเยยฺยเมวาทิ ๑
มคฺคทตฺตักฺกเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ๑

เอกที่ปิยตุเถราปทานวณณา

ปทุมฺตฺตรสฺส มุณีโนติอาทิกํ อายสฺมโต เอกที่ปิยตุเถรสฺส
อปทานํ ๑

อยมฺปายสฺมา ปุริมชินเสฏฺฐเจสฺส กตฺกสฺสสฺมภาโร ตตฺถ ตตฺถ
ภเว วิวญฺญฺพนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจันนฺโต ปทุมฺตฺตรสฺส
ภควโต กาลे คหปติกฺุเล นิพฺพตฺโต วุทฺธิปฺปตฺโต สทฺโธ ปสนฺโน ภควโต สลลมหาโพธิม
หิ (๑) เอกปทีปํ ปุชฺเชติ ๑ ถาวริ กตฺวา
นิจฺจเมกปทีปฺปฺชฺชนฺตฺถาย เตลวญฺญุํ ปญฺจเปสิ ๑ โส เตน ปุณฺณเณ
เทวมนฺนุสฺเสสฺส สฺสรนฺโต สพฺพตฺถ ชลมาโน ปสนฺนจกฺขุโก
อุภยสุขํ อนฺนภวิตฺวา อิมสฺมี พุทฺธรูปฺปาเท สาวตฺถิยํ วิทวสฺมปฺนเน
เอกสฺมี กฺุเล นิพฺพตฺโต วิญญุตํ ปตฺโต รตนตฺตเย ปสนฺโน
ปพฺพชิตฺวา นจิริสฺเสว อรหตฺตํ ปตฺโต ทีปฺปฺชฺชาย ลทฺธ-
วิเสสาศิกมตฺตา เอกที่ปิยตุเถโรติ ปากโฏ ๑
๑. สาลมมหาโพธิมหิ ๑

โส อปรภาเค อุตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺสชาโต
ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต ปทุมุตฺตรสฺส มุณีโนติอาทิมหา ฯ
ตํ สพฺพิ อุตฺตานตฺถเมวาทิ ฯ

เอกที่ปิยตฺเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

มณฺธิปฺชกตฺเถราปทานวณณา

โอรเณ หิมวณฺตสฺสาติอาทิกํ อายสฺมโต มณฺธิปฺชกตฺเถรสฺส
อปทานํ ฯ

อยมฺปิ เถโร ปฺริมพฺพุเชสฺส กตาธิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏฺฐปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อฺปจินฺนฺโต ปทุมุตฺตรสฺส ภควโต
กาเล เอกสฺมี กุเล นิพฺพุโต ฆราวาสํ สณฺจเปตฺวา ตตฺถาทินวํ
ทิสฺวา ฆราวาสํ ปหาย ตาปสฺสปพฺพชฺชํ ปพฺพชิตฺวา หิมวณฺต-
โอรภาเค เอกิสฺสา นทียา สมิเป ปณฺณสาละ การेतฺวา วสนฺโต
วิเวกคามตาย ตสฺसानุกมฺบาย จ ตตฺถ อฺปคตํ ปทุมุตฺตรํ
ภควนฺตํ ทิสฺวา ปสฺนฺนมานโส มณฺธิปฺลลฺงกํ ภควโต ปุเชสิ ฯ
ภควา ตสฺส ปสาทวทฺถนตฺถาย ตตฺถ นิสีทิ ฯ โส ภฺยโยโส
มตฺตาย ปสฺนฺโน นิพฺพานาธิกมตฺถาย ปตฺถนํ อกาสิ ฯ ภควา
อนฺุโมทนํ วตฺวา ปกฺกามิ ฯ โส เตน ปุณฺณเณ เทวมนฺุสฺเสสฺส
ลัสนฺุโต สพฺพตฺถ ปุชิตฺโต สฺขํ อนฺุภวิตฺวา อิมสฺมี พุทฺธปฺปาเท
สวตฺถิยํ วิภวสฺมปฺนฺเน กุเล นิพฺพุโต ฆราวาสํ วสนฺโต

เล่มที่ 43 มณีปุชกตเถราปทานวณณา หน้า 301

เอกทิวส์ สตถุ ชมมเทศน์ สุตวา ปฏิททสทุโธ ปพพชิตวา
นจิสเสว อรหา อโหสิ ฯ

โธ เอกทิวส์ อุตตนา กตกุสล์ สริตวา สลชชาตโสมนสุโธ
ปพพจริตาปทานํ ปกาเสนุโธ โอรเนน หิมวนุตสสาตีอาทิมหา ฯ
ตตถ โอรนาตี หิมวนุตสส อปริ ภาคิ วิหาย โอรเนน ภูมมตถ
กรณวจนํ โอรสมิ ติสภาเกตี อตุโธ ฯ นทิกา สมปวตตถาตี
อปากฎนามเชยยา เอกา นที สํ สฎฐุ ปวตตานิ วหานิ
สนุทมานา อโหสิตี อตุโธ ฯ ตสสา จานุเปตตมहिตี ตสสา
นทिया อนุเปตตมहि ติรสมิเปตี อตุโธ ฯ สยมภู วสเต ตทาตี
ยทา อหิ มณีปลลงกํ ปุเชตี ตทา อนาจริยโก หุตวา สยเมว
พุทฐฎโธ ภควา วสเต วิหริตีตี อตุโธ ฯ

มณี ปคุกยห ปลลงกนุติ มณินุติ จิตตํ อาราเชตี
โสมนสุสํ กโรตีตี มณี อถ วา มาตี ปมาณํ กโรตี
อาภรณนุติ มณี อถ วา มรณตาปี ราชยวราชาทโย ตํ
น ปริจจนุติ ตทตถาย สงคามํ กโรนุตีตี มณี ตํ มณี
มณิมยํ ปลลงกํ มโนรมํ สาธุ จิตตํ สฎฐุ วิจิตตํ ปคุกยห
คเหตุวา พุทฐเสฎฐสส อภิโรปยิ ปุเชสินุติ อตุโธ ฯ เสสํ
สพพิ อุตตานตถเมวาตี ฯ

มณีปุชกตเถราปทานวณณา นิฎฐิตา ฯ

ติกิจกคฺคเถราปทานวณณา

นคเร พนฺธุมติยาติอาทิกํ อายสุมโต ติกิจกคฺคเถรสฺส
อปทานํ ฯ

อยมฺปายสฺมา ปุริมชินวเรสุ กตาธิกาโร ตตฺถ ตตฺถ
ภเว วิวญฺญูปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจันนโต วิปสฺสิสฺส ภควโต
กาเล พนฺธุมตีนคเร เวชชกุเล นิพฺพตฺโต พหุสฺสุโต สฺสสิกฺขิตฺโต
เวชชกมฺเม เจโก พหุ โรคิโน ติกิจจันนโต วิปสฺสิสฺส ภควโต
อุปฏฺฐากสฺส อโสคนามตฺถรสฺส โรคิ ติกิจจนิ ฯ โส เตน ปุณฺณเณ
เทวมนุสฺเสสฺส อปราปรี สุขํ อนฺนกวณฺโต นิพฺพตฺตนิพฺพตฺตภเว
อโรโค ทีฆายุกุ สุวณฺณวณฺณสรีโร อโหสิ ฯ

โส อิมสฺมี พุทฺธบุปฺปาเท สาวตฺถิยํ คหปติกุเล นิพฺพตฺโต
วุทฺธิมนุวาย สพฺพสิปฺเปสฺส นิปฺพตฺตี ปตฺโต อโรโค สฺสขิตฺโต
วิภวสมฺปนฺโน รตนตฺตये ปสนฺโน สตฺถุ ชมฺมเทสนํ สุตฺวา
ปฏฺฐิตทฺธสทฺโธ ฆราวาสํ ปหาย ปพฺพชิตฺวา นจิริสฺเสว อรหา
หุตฺวา ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺสชาโต ปุพฺพจริตาปทานํ
ปกาสเนนโต นคเร พนฺธุมติยาติอาทิมานํ ฯ ตํ สพฺพํ เหฏฺฐา
วุตฺตณฺยตฺตา อุตฺตทานตฺถเมวาติ ฯ

ติกิจกคฺคเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

สงฆุปฏจากตเถราปทานวณณา

เวสสุฏุมหิ ภควตตีอาทิกิ อายสุมโต สงฆุปฏจากตเถรสสุ
อปทานิ ฯ

อยมปี เถโร ปุริมพุทเธสุ กตกุสลสมภาโร อนนเกสุ ภเวสุ
วิภูฏูปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจันนโต เวสสุฏุมหิ ภควโต
กาลเ ตสฺสารามิกสฺส ปุตโต หุตฺวา นิพฺพตโต วิญฺญุตํ ปตฺวา
สทฺธิโร ปสนฺโน วิหารเสสุ อารามิกกมฺมํ กโรนฺโต สกฺกจฺจํ
สงฆํ อุปฏจาสิ ฯ โส เตเนว กุสลกมฺเมน เทวมนุสฺเสสุ ตัสนฺนโต
อุภยสมฺปตฺติโย อนุกฺวิตฺวา อิมสฺมี พุทฺธบุปฺปาเท สวคฺคิยํ
กหปตฺติกุเล นิพฺพตโต วุทฺธิปฺตโต วิภวสมฺปนฺโน สุขสมฺปนฺโน (๑)
ปากโฏ สตฺถุ ฐมฺมเทสนํ สุตฺวา สาสเน ปสนฺโน ปุพฺพชิตฺวา
วตฺตสมฺปนฺโน สาสนํ โสภยมาโน วิปสฺสนํ วฑฺฒเตตฺวา (๒)
นจิริสฺเสว สห ปฏิสมฺภิทาหิ อรหตฺตํ ปตฺโต ฉพฺภิณฺโณ ปุพฺเพ
กตกุสลกมฺมวเสน สงฆุปฏจากตเถโรติ ปากโฏ อโหสิ ฯ

โส เอกทิวสํ ปุพฺเพ มยา ก็ นาม กมฺมํ กตฺวา
อโย โลกุตฺตรสมฺปตฺติ ลทฺธาติ อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา
ปจฺจกฺขโต ชานิตฺวา โสมนสฺสชาโต ปุพฺพจริตาปทานํ ปากภู
ปกาสเนโต เวสสุฏุมหิ ภควตตีอาทิมาห ตตฺถ อโหสอารามิกโ
อหนฺติ อหิ เวสสุฏุมหิ ภควโต สาสเน อารามิกโ อโหสิณฺติ
๑. สุขปฺตโต ฯ ๒ ม. วฑฺฒเนโต ฯ

พุทธทศนิกายกุกกา อปทานวณณา (วิสุทธชนวิลาสินี ๒) - หน้าที่ 304
เล่มที่ 43 กุฏขปุฝยวคคณณา หน้า 304

อตุโถ ๑ เสลั เหฎฐา วุตตนยตุตา อุตตานตถตุตา จ
สุวิญญะยเมวาทิ ๑

สงฆปุฎฐากตุเถราปทานวณณา นิฎฐิตา ๑

อฎฐารสมวคคณณา นิฎฐิตา ๑

กุฏขปุฝยวคคณณา

กุฏขปุฝยตุเถราปทานวณณา

อิโต ปรมปิ เอฎฐนวิสติมวคคเ อากตานั อิมลั กุฏข-
ปุฝยตุเถราทินั ทสนนั เธรานั อปุพพิ นตุติ ๑ เตลลั หิ
เถรานั ปุริมพุทธานั สนตุติเก กตปุญญสมุฏฐารานั วเสน
ปากฎฐนามานิ เจว นิवासนคธาทินิ จ เหฎฐา วุตตนเยเนว
เวทิตพพานิตี ตั สพพิ อปทานั สุวิญญะยเมวาทิ ๑

เอฎฐนวิสติมวคคณณา นิฎฐิตา ๑

ตมัลปุปิยวคฺควณณา

ตมัลปุปิยตุเถราปทานวณณา

วิสติเม วคฺเค ปจฺมตุเถราปทานํ อุตฺตानเมว ฯ

ติณฺสนุถารทายกตุเถราปทานวณณา

ทฺธิยตุเถราปทานे ฯ ยํ ทายวาสโก อีสึติ อีสึปพฺพชฺชํ
ปพฺพชิตฺวา วเน วสนภาเวเน ทายวาสโก อีสึติ สงฺขํ คโต
อตุตฺโน อนุกมฺบายํ ตํ วนํ อุปคตฺสฺส สิทฺตคตฺสฺส สตุถฺโน
วสนมณฺษาปจฺจาทนคฺถาย ยํ ตินฺนํ ตํ ทายติ นินฺนทิตฺติ อตุโถ ฯ
ทพฺพลทนํ กตุวา อนเเกหิ ขุทฺทกทณฺษาเกหิ มณฺษาปํ กตุวา
ตํ ตินฺเนน ฉาทตุวา สิทฺตคตฺสฺส ภควโต อหํ อทาสึ ปุเชสินฺติ
อตุโถ ฯ

สตุตฺตาหํ ธารยฺมํ ตตุถาติ ตํ มณฺษาปํ ตตุถ จิตฺตา
เทวมนฺนุสฺสา สตุตฺตาหํ นิโรธสมาปคฺติ สฺมาปชฺชิตฺวา นิสินฺนสฺส
สตุถฺโน ธารยฺมํ ธารเสนฺนุติ อตุโถ ฯ เสสํ อุตฺตानคฺถเมวาทิ ฯ

ติณฺสนุถารทายกตุเถราปทานวณณา นิฏฺฐจิตฺตา ฯ

ขณฑผลุติยตุเถราปทานวณณา

ตติยตุเถรสฺส อปทานे ขณฑผลุติยตุเถโรติ เขตฺถ

ขณฑทนต์ิ กฏฺจานํ ชินฺณตฺตา ฉินฺนภินฺนฏฺจานํ ผลฺลนฺติ กฏฺจานํ
ชินฺณฏฺจานे กณฺณกิตฺมहिจฺจตฺตกาทิปฺปฬนํ ขณฑทณฺจ ผลฺลณฺจ
ขณฑผลฺลทานิ ขณฑผลฺลทานํ ปฏฺฐิสงฺขรณํ (๑) ปฺนปฺปนํ ติรกรณนฺติ
ขณฑผลฺลปฏฺฐิสงฺขรณํ ๑ อิมสฺส ปน เถรสฺส สมภารปฺรูณกาเถ
ผลฺลสฺสส ภควโต เจตฺติเย ฉินฺนภินฺนฏฺจานे สุธาปฺปิณฺทํ มกฺขेतฺวา
ติรกรณํ ขณฑผลฺลปฏฺฐิสงฺขรณํ นาม ๑ ตสฺมา โส ขณฑผลฺลติโย
เถโรติ ปากโฏ อโหสิ ๑ ตติยํ ๑

ขณฑผลุติยตุเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ๑

จตุตฺถตุเถรสฺสาปทานे รณฺโถ ปฏฺฐจโร (๒) อหนฺติ รณฺโถ
ปริจารโก กมฺมการโก อโหสิ นฺติ อตุโถ ๑

ชลชฺชุดมฺนามิโนติ ชเล อุกฺเก ชาตํ ชลชํ ก็ ตํ ปทุมํ
ปทุมเนน สมานนามตฺตา ปทุมตฺตรสฺส ภควโตติ อตุโถ ๑
อตุตมปทุมนามสฺส ภควโตติ วา อตุโถ ๑ จตุตฺถํ ๑

ปณฺจมํ อตุตทานตฺถเมว ๑

๑. ปฏฺฐิสงฺขรณํ นาม ๑ ๒ ม. พุทฺธจโร ๑

กิสลยปุชกตเถราปทานวณณา

ณฺฐเจ นฺครเ ทวารวติยาติ มหาทวารวตปानกวางฺ-
ผลกาหิ วติปาการกฺกฏาลโคปรุกทฺทโมทกปริจาหิ จ สมฺปนฺนํ
นฺครนฺติ ทวารวตฺนคฺร์ ทวารํ วติยจ ปชานํ กตฺวา นฺครสฺส
อุปลกฺขิตตฺตา ทวารวตี นฺครนฺติ โวหรนฺตฺติ นฺครเ ทวารวติยาติ
วุตฺตํ ฯ มาลาวจฺโณ ปุปฺฟาราโม มม อโหสีติ อตุโธ ฯ
เต กิสลยาติ เต อโสภปลลฺวา ฯ ณฺฐจํ ฯ
สตุตฺตมกฺกฺขมฺนวมานิ อุตฺตานตฺตานเวย ฯ ทสเมปี อปุพฺพํ
นตุถิติ ฯ

วิสติมวคฺควณณา นิฏฺจิตา ฯ

กณฺนิการปุปฺฝิยวคฺคาทิวณณา

อิโต ปรี สพุพฺพตฺถ อนฺตุตฺตานปทวณฺณนํ กริสฺสาม ฯ
เอกรวิสตฺติเม(๑) พาวีสตฺติเม (๒) เตวิสตฺติเม (๓) จ วคฺเค สพุเพสฺส เถรานํ
สยฺกเตน ปุณฺณเณ ลทฺธนามานิ กตฺปุณฺณานนฺจ นานตฺตํ เตสฺส
พฺยากรณทายกานํ พุทฺธานํ นามานิ วสิตนฺครานิ จ เหฏฺฐา
วุตฺตนยตฺตา สพุพานิปี อุตฺตานานาเนวติ (๔) ฯ อปทานคาถานมตุโธ
จ นยานุโยเคน สุวิญญेยฺโยเยวติ ฯ
๑. สฺยา. เอกรวิสตฺติโม กณฺนิการปุปฺฝิยวคฺคโคติ ฯ
๒. พาวีสตฺติโม หตุถิวคฺคโคติ ฯ
๓. ม. เตวิสตฺติโมอาลมพฺนทายกวคฺคโคติ ทิสฺสุติ ฯ
๔. ม. อุตฺตานานาเนว ฯ

อุทกาสนวคฺควณณา (๑)

จตุวิสติเม วคฺเค ปจฺมทุตฺติยาปทานานิ อุตฺตทานาเนว ฯ

สาธปฺปฺพิยตุเถราปทานวณณา

ตฺติยาปทานे อรุณวติยา นกเรติ อา สมฺนุตโต อาโลกํ
กโรนฺโต อุนฺติ อุกฺกจฺจตีติ อรุโณ โส ตสฺมี วิชฺชตีติ อรุณวตี
ตสฺมี นกเร อาโลกํ กโรนฺโต สุริโย อุกฺกจฺจตีติ อตฺโต ฯ
เสสนกเรสุปี สุริยฺกฺกมเน วิชฺชมานเปปี วิเสสวจันํ สพฺพ-
จตุปฺปทานํ มหิยํ สยเนปี สติ มหิยํ สยตีติ มहींโสติ วจันํ
วिय รุพฺหิวเสน วุตฺตนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ อถ วา ปาการปาสาท-
หมมฺมियाทีสุ สุวณฺณรชตมณฺนิมุตฺตาทิสตฺตรตฺนปภาหิ อรุณฺกฺกมณํ
วिय ปภาวตี อรุณวตี นาม ตสฺมี อรุณวติยา นกเร ปฺปิโก
ปฺปิวิกฺกเยน ชีวิกํ กปฺเปนฺโต อโหสิณฺติ อตฺโต ฯ

กิลฺยชทายกตุเถราปทานวณณา

จตุตฺถาปทานे ติวราຍํ ปฺเร รฺมเมติ ตีหิ ปากาเรหิ
ปรีวาริตา ปรีกฺขิตฺตาคี ติวรา ขชฺชโกชฺชชาติอุปโกวตฺถา-
ภรณาทีนจฺจตีตาทีหิ รฺมณียนฺติ รฺมมํ ตสฺมี ติวราຍํ ปฺเร
นกเร รฺมเม นพกาโร อหํ อโหสิณฺติ สมฺพนฺโธ ฯ

ปญฺจมาปทานํ อุตฺตทานตฺถเมว ฯ

๑. สุยา. อุทกาสนวคฺค... ฯ ม. อุทกาสนวคฺควณณา ฯ

วณณการกตุเถราปทานวณณา

ณฐาปทาน ๙ วณณกาโร อหิ ตทาติ นิลปีตรตฺตาทิ-
วณณวเสน วตฺถานิ กโรติ รณฺเชตฺติ วณณกาโร ๙ วตฺถรชโก (๑)
หุตฺวา เจตฺติเย วตฺถเอหิ อจฺฉาทนสมเย นานาวณฺเณหิ ทฺสุสานิ (๒)รณฺเชตฺตินฺติ อตฺถโถ ๙

ปิยาลปฺปฝิยตุเถราปทานวณณา

สตุตฺมาปทาน ปิยาลํ ปฺปฝิตฺตํ ทิสฺวาติ สฺปฺปฝิตฺตํ
ปิยาลรฺกขํ ทิสฺวา ๙ คตฺมคฺเค จิปี อหนฺติ อหิ มิคฺลฺลฺโท
เนสาโท หุตฺวา ปิยาลปฺปฝิ อจฺฉินฺตฺวา พุทฺธสฺส คตฺมคฺเค
จิปี ปฺุเชตฺตินฺติ อตฺถโถ ๙

อมฺพยาคทายกตุเถราปทานวณณา

อภฺฐมาปทาน สเก สิปฺเป อปตฺถทฺโรติ อตฺตโน
ตกฺกพฺยากรณาทิสฺปฺปสฺมี อปตฺถทฺโร ปตฺติจฺจโถ เจโก อหิ
กานนํ อคฺมํ คโถ สมฺพุทฺธํ ยนฺตํ ทิสฺวานาติ วนนฺตเร
คจฺฉนฺตํ วิปฺสฺสี สมฺพุทฺธํ ปสฺสิตฺวา ๙ อมฺพยาคํ อทาสนฺติ
อหิ อมฺพทานํ อทาสนฺติ อตฺถโถ ๙
๑ สฺ. ตตฺถรชโก ๙ ๒. ม. ทฺสุสานิ ๙

ชคตีการกตุเถราปทานวณณา

นวมาปทานे च शकती कारिता मयहनति उत्तुत्तसुसुसु
ภक्वโต स्त्रीरथात्तुनिचापितजेत्थे चकत्ति निनुनगिनुनอาतिनुत्तुप्फा-
ชานสงฆาत्ता चकत्ति मया कारिता कारापितात्ति उत्तुโถ च
ทสมापทานं उत्तुत्तानत्तुत्तमेवात्ति च

จตุวิสตติมวคฺควณณา นิฏฺฐิตา च

ตฺวรทायิวคฺควณณา

ตฺวรภูจิทายกตุเถราปทานวณณา

ปญฺจวิสตติเม วคฺเค ปจมาปทานे ภริตฺวา ตฺวรมาทายาत्ติ
ตฺวรอภูจि म्मुक्कलयสत्तिสํ ตฺวรภูจि ภชชิตฺวา ปุप्फेतฺวา ภาชเนน
อาทาย สงฺฆสฺส वनमञ्जुलोकाहकसฺस อทเท อทาสินฺนติ उत्तुโถ च

นาคเกสรियคตุเถราปทานวณณา

ทฺฐิตยาปทานे च ऋนุ ओत्थेषम्मํ กत्त्वานาत्ติ มิกาทินํ
मारณत्तुถาย ऋนุ สนนุຍหิตฺวา จรมาโน เกสรํ โอคตํ ทิสฺวาत्ติ
สุप्फุप्फิตํ ขุทฺทกสฺสํ ทิสฺวา พุทฺธสฺส อภิโรเปสินฺนติ อหํ จิตฺตํ
ปสาเทตฺวา वनं सम्पत्तसฺสํ ติสฺสสฺสํ ภक्वโต อภิโรปยि
ปุเชสินฺนติ उत्तुโถ च

นพินเษรียตุเถราปทานวณณา

ตติยาปทานे ชลกุกุฏโฏติ ชาตสุสเร จрманกุกุฏโฏติ ฯ
ตุณฺเฑน เษรี คยฺหาติ ปทุมปฺปํ มุขตุณฺเฑน ทํสิตุวา
อากาเสน คจฺจนฺตสุส ติสฺสสุส ภควโต อภิโรเปสี ปุเชสินฺติ
อตฺโต ฯ

วิรวปฺปฝิยตุเถราปทานวณณา (๑)

จตุตฺถาปทานे วิรวปฺปฝมาทายาติ วิวัธิ รวติ สทฺทํ
กโรตีติ วิรวํ สทฺททกรณเวลายํ วิกสนโต วิรวนฺติ ลทฺชนามํ
ปฺปฝสมฺมุหํ อาทาย คเหตุวา สิทฺทตฺตสุส พุทฺทสุส อภิโรเปสี
ปุเชสินฺติ อตฺโต ฯ

กุกฺกิชฺฐปคตฺเถราปทานวณณา

ปญฺจมาปทานे กุกฺกิชฺฐปโกติ เสนาสนปาลโก ฯ กาลเณ
กาลํ ชฺฐเปสินฺติ สมฺปคตฺตสมฺปคตฺกาลานุกาเล ชฺฐเปสี ชฺฐเปน
สุคนฺธํ อกาสินฺติ อตฺโต ฯ สิทฺทตฺตสุส ภควโต คนฺธกุกฺกิชฺฐ-
กาลานุสาสิชฺฐเปน ชฺฐเปสี วาเสสินฺติ อตฺโต ฯ

ฉนฺนุสคตฺตมาปทานานิ อุตฺตทานตฺถาเนว ฯ

๑. สุขา. วิรวปฺปฝิยตุเถราปทานนฺติ ฯ ๒. ม. ... สาริชฺฐเปน ฯ

สตตสตตลিপุปุชกตุเถราปทานวณณา

อฏฐมาปทานเน สตต สตตลিপุปุณินติ(๒) สตตลิสงขาทานี (๓)
สตตปุปุณินิ สีเสนาทาย เวสุทสุส ภควโต อภิโรเปสินติ (๔)
อตโต ๑

พิมพิซาลปุปุพิยตุเถราปทานวณณา

นวมมาปทานเน พิมพิซาลกปุปุณินินิ รตตงกुरुวกปุปุณินิ
สิทฐตตสุส ภควโต ปุเชสินินิ อตโต ๑

ทสมมาปทานเน อุตทาลกั คเหตุวานาติ ซาตสุสเร วิหงค-
โสพเท ซาติ อุตทาลกปุปุฝิ โอิจินิตวา กกุสนุสสุส ภควโต (๕)
ปุเชสินินิ อตโต ๑ เสสิ สุวิญญะยเมวาติ ๑

ปณจวิสติมวกกุณณา นิฏฐิตา ๑

๑ ม. สตตลিপุปุชกตุเถราปทานวณณา ๑

๒ ย. สตตปตตลিপุปุณินินิ ๑ ๓ ย. ปตตลิสงขาทานี ๑

๔. ม. อภิโรเปสิ ปุเชสินินิ ๑ ๕ กกุสสุส ภควโต (?)

โถมกวกคควณณา

ฉพพีสตีเม วกุเค ปจมาปทานิ อุตตทานเมว ฯ

เอกาสนทายกตุเถราปทานวณณา

ทุตติยาปทานे ฯ วิชหิตฺวา เทวณฺณนฺติ เทวตา สรีริ
วิชหิตฺวา ฉฑฺเขตฺวา มนุสฺสสรีริ นิมนฺนิตฺวาติ อตุโถ ฯ อธิการิ
กตฺตุกาโมติ อธิการิยิ ปุณฺณสมฺการิ กตฺตุกาโม เทวโร นาม
อหิ เทวราชา ภริยาย สห พุทฺธเสฏฺฐสฺส สาสเน สาทรตาย
อิธ อิมสฺมี มนุสฺสโลเก อากมฺี อากโตติ อตุโถ ฯ ตสฺส ภิกฺขา
มยา ทินฺนาติ ปทุมุตฺตรสฺส ภควโต โย นามเน เทวโล
นาม สาวโก อโหสิ ตสฺส สาวกสฺส มยา วิปฺปสนฺเนน
เจตสา ภิกฺขา ทินฺนา ปิณฺฑปาโต ทินฺนติ อตุโถ ฯ

จิตกปฺชกตุเถราปทานวณณา

ตติยาปทานे อานนฺโท นาม สมฺพุทฺโธติ อานนฺทํ
ตฺถุจฺฉิ ชนนโต อานนฺโท นาม ปจฺเจกพุทฺโธติ อตุโถ ฯ
อมนุสฺสมฺหิ กานเนติ อมนุสฺสปริคฺคเห กานเน มหาอรณฺเณ
ปรินิพฺพายิ อนุปาทิสฺสณิพฺพานธาตฺตยา อนุตฺตรายิ อทสฺสนํ
อคมาสีติ อตุโถ ฯ สรีริ ตตฺถ ฉาเปสินฺติ อหิ เทวโลกา
๑. ม. วิชหิตฺวา เทวณฺณนฺติ ฯ ๒. ม. อธิการิยิ ฯ

อิธาคนตุวา ตสฺส ภควโต สรีริ ตตฺถ อรณฺเณ ฉาเปสี
ทหนิ อกาสินฺติ อตุโถ ฯ
จตุตฺถปฺลยจมาปทานานิ อุตฺตานานนฺว ฯ

อุปาหนทายกตุเถราปทานวณณา

ณฺฐจาปทานนฺ ฯ อโหสี จนฺทโน นามาติ นามน
ปณฺณตฺติวเสน จนฺทโน นาม ฯ สมฺพุทฺธสฺสตรโชติ ปจฺเจก-
สมฺพุทฺธภูตโต ปุพฺเพ ตสฺส อตรฺโข ปฺตฺโต อหิ ฯ เอโก
ปาหโน มยา ทินฺโนติ เอกิ อุปาहनฺยฺกิ มยา ทินฺนํ ฯ โโพธิ
สมฺปชฺช เม ตฺวนฺติ เตน อุปาहनฺยฺเคน เม มยฺหิ สวากโโพธิ
ตฺวํ สมฺปชฺช นิปฺผาเทหิตี อตุโถ ฯ

มณฺชริปฺชกตุเถราปทานวณณา

สตุตฺมาปทานนฺ ฯ มณฺชริกิ กริตฺวานาติ มณฺเชณฺฐิจิปฺปํ
หริตจฺงโกณฺฑกิ คเหตฺวา รธิยิ วิธิยา ปฏฺิปชฺชี อหิ ตถา
ปฏฺิปนฺโนว ภิกฺขุสงฺฆปฺรภฺกขตฺติ ภิกฺขุสงฺฆเมน ปรีวตฺติ สมณฺณคฺคิ
สมณฺณํ ภิกฺขุณฺนิ อคฺคํ เสนฺจํ สมฺมาสมฺพุทฺธิ อทฺทสนฺติ
สมฺพนฺุโธ ฯ พุทฺธสฺส อภิโรปฺยินฺติ ทิสฺวา จ ปน ตํ ปุปฺผิ
อุโภหิ หตฺเถหิ ปคฺคยฺห อุกฺขิปีตฺวา พุทฺธสฺส ผุสฺสสฺส ภควโต
อภิโรปฺยิ ปุเชสินฺติ อตุโถ ฯ

ปณฺฑทายกตฺเถรอปทานวณณา

อฏฺฐมาปทานเ อโลณปณฺฑณภฺกโขมฺหิตี จีรปณฺฑณาทีนึ
อุณฺณจาริยา ย อาหริตฺวา โลณวิริทานึ ปณฺฑณานึ ปจิตฺวา
ภฺกขามึ อโลณปณฺฑณภฺกโข อมฺหึ ภวามิตี อตุโถ ๑ นิยมเส ๑
สํวฺโตติ นิยมสณฺณิตฺเส ปาณาติปาตาเวรมณิอาทิสฺสู นิจฺจปณฺจ-
สีเลเส สํวฺโต ปิหิตฺโตติ อตุโถ ๑ ปาตฺราเส อนฺุปรตฺเตติ ปุเรกตฺต-
กาเล อนฺุปรตฺเต ๑ สิทฺตฺโต อุปรจฺฉิ มนฺติ มม สมึปึ สิทฺตฺโต
ภฺกวา อุปรจฺฉิ สมฺปาปฺฉิ ๑ ตาหึ พุทฺตฺส ปาทาสินฺติ อหึ
ตึ อโลณปณฺฑณึ ตตฺส พุทฺตฺส อทาสินฺติ อตุโถ ๑
นวมปทานํ อุตฺตานเมว ๑

อคฺคปฺปฺฝิยตฺเถรอปทานวณณา

ทสมปทานเ สิฉินํ สิฉินํ ยถาติ สรีโรติ นิกฺขนฺต-
นพฺพณฺณรฺสีหึ โอภาสยนฺตํ ชลนฺตํ สิฉินํ สิฉิภฺกวนฺตํ สิฉินํ
ยถา ชลมานอคฺคิกฺขนฺธึ วิย ๑ อคฺคชํ ปุปฺฝมาทายาติ อคฺคชนามกํ
ปฺปฺฝึ คเหตุวา พุทฺตฺส สิฉิสฺส ภฺกวโต อภิโรปยึ ปฺุเชสินฺติ
อตุโถ ๑

นพฺพิสตีมวคฺควณณา นิฏฺจิตา ๑

๑. ม. ปิหิตฺโตติ ๑

ปทุมกุเขปวคฺควณณา (๑)

อากาศกุขิปปิตฺถุเถราปทานวณณา

สตตฺตวิสตฺติเม วคฺเค ปจฺมาปทานเน ชลชคฺเค ทฺเว คยฺหาติ
ชลเ อุตฺเท ชาเต อคฺเค อุปฺปลาทโย เทว ปุปฺเพ คเหตุวา
พุทฺธสฺส สมิปฺเป คนฺตฺวา เอกํ ปุปฺผิ ปาเทสุ นิกฺขิปปิ ปุเชตี ฯ
เอกํ ปุปฺผิ อากาเส ขิปปินฺติ อตฺถโธ ฯ
ทฺติยาปทานํ ปากฺกเมว ฯ

อฑฺฒจณฺทียตฺถุเถราปทานวณณา

ตฺติยาปทานเน โปธฺยา ปาทปฺตฺตเมติ อุตฺตเม โปธฺ-
ปาทเป ฯ อฑฺฒจณฺทํ มยา ทินฺนุนฺติ ตสฺมี โปธฺมิเล อฑฺฒ-
จณฺทากาเรน มยา อนนฺกปฺปฺผานิ ปุชิตานฺติ อตฺถโธ ฯ ฌรณฺนิ-
รฺหปาทเปติ รุกฺขปพฺพตฺรตนาทโย ฌาเรตีติ ฌรณฺนิ ฯ ปจฺวี ฯ
ฌรณฺนิยา รุหฺติ ปตฺติฏฺจหฺตีติ ฌรณฺนิรุโห ปาทสงฺขาเตน มฺูเลน
อุทกํ ปิวติ ขนฺธวิฏฺฐปาทีสุ ปตฺถริยตีติ ปาทโป ฌรณฺนิรุโห
จ โส ปาทโป เจติ ฌรณฺนิรุหปาทโป ตสฺมี ฌรณฺนิรุหปาทเป
ปุปฺผิ มยา ปุชิตนฺติ อตฺถโธ ฯ

จตฺตฺถาปทานํ อุตฺตฺตานตฺถเมว ฯ

๑ ม. ปทุมกุขิปวคฺโค ฯ

วิพาลิทายกตุเถราปทานวณณา

ปลุจมาปทานเน ฯ หิมวตฺตฺสวาทูเรติ หิมวตฺตฺส อาสนุเน ฯ
โรมโส นาม ปพฺพโตติ รุกฺขลตาคุมฺพภาวา เกวลํ ทพฺพ-
ติณาทิสณฺณนฺตฺตา โรมโส นาม ปพฺพโต อโหสิ ฯ ตมฺหิ
ปพฺพตปาทมฺหิตี ตสฺมี ปพฺพตปริยนฺเต ฯ สมโณ ภาวิตินฺทฺริโยติ
สมิตปาโป วุสฺนตฺกิลโส สมโณ วฑฺฒิตินฺทฺริโย รุกฺขิต-
จกฺขุนฺทฺริยาทีนฺทฺริโยติ อตฺโต ฯ อถ วา วฑฺฒิตินฺทฺริโย
วฑฺฒิตสทฺธินฺทฺริยาทีนฺทฺริโยติ อตฺโต ฯ ตสฺส สมณฺสฺส อหํ
พิลาตีอาลฺลเว กเหตุวา อทาสินฺตี อตฺโต ฯ

นฏฺฐสตฺตมฏฺฐมนวมทสฺมาปทานานิ อุตฺตานตฺถาเนวาทิ ฯ

สตฺตวิสตฺติมวคฺควณณนา นิฏฺฐิตา ฯ

สุวรรณพิพโพहनวกคณณา

อฏฐวิสติเม วุคเค ปจมาปทานํ อุตฺตานเมว ฯ

ทุตฺติยาปทานे มโนมयेन กาเยนาติ ยถา จิตฺตวเสน

ปวตฺตกาเยนาติ อตฺโถ ฯ

จงฺโกฏฺฐิกยตุเถราปทานวณณา

ตฺติยาปทานे มหาสมุทฺทํ นิสฺสาयाติ มหาสาคราสนุเน

จิตฺตสฺส ปพฺพตฺตสฺส อนฺตเร ปพฺพตฺเตเนติ อตฺโถ ฯ สิทฺทตฺโถ

ภควา วิเวกามาตย วสติ ปฏฺิวสตีติ อตฺโถ ฯ ปจฺจุกฺคนตฺวาน-

กาสนฺหติ อหํ ตสฺส ภควโต ปฏฺิวุคฺคนตฺวา สมปี กนฺตฺวา

วณฺทนาทิปฺปุลฺลํ อกาสินฺติ อตฺโถ ฯ จงฺโกฏฺฐกมทาสนฺหติ สิทฺทตฺถสฺส

ภควโต อหํ ปุปฺฝภริตี จงฺโกฏฺฐกํ กทมฺพํ อทาสี ปุเชสินฺติ

อตฺโถ ฯ

จตุตฺถาปทานे ฯ อกกกสจิตฺตสฺสาถาติ อมฺรุตฺตจิตฺตสฺส

อถสทฺโท ปทปฺพรणे ฯ

เอกณฺชลียตุเถราปทานวณณา

ปญฺจมาปทานे อุมฺพเร วสนตฺตฺสาติ อุมฺพรรุกฺขมุเล

รุกฺขจฺฉายาย วสนตฺตฺสฺส ติสฺสสฺส ภควโต ฯ นิยเต ปณฺณ-

สนฺนเรติ นิยามิเต ปฏฺิวทฺเท ปณฺณสนฺนเร สาขาภงฺกาสเน

นินฺนินฺนสฺส ฯ วุตฺตโถกาโส มยา ทินฺนโนติ วิวตฺตโถกาเส มนฺทป-
ทวาราทิหิ ปิหิโถกาโส มยา ทินฺนโน สมฺปาติโถติ อตฺโถ ฯ

โปตฺตทายกตฺเถราปทานวณณา

ฉนฺทฺจาปทาน โปตฺตทานํ มยา ทินฺนนฺติ โปตฺตวณฺณิ
โปตฺตฉลฺลิตฺติ (๑) ตาเพตฺวา กตฺ สากฺกํ วิสมํ โคผาสฺสเกน ฌมฺมิตฺวา
นิมฺมิตฺตํ สุตฺตํ กเหตุวา กนฺติตฺวา เตน สุตฺเตน นิสิตฺนตฺถาย
วา ภูมตฺตรณตฺถาย วา สากฺกํ วายาเปตฺวา ตํ สากฺกํ มยา
รตนตฺตยสฺส ทินฺนนฺติ อตฺโถ ฯ

จิตกปฺชกตฺเถราปทานวณณา

สจฺจตฺมาปทาน ฯ จนฺทภาคานทีตีเรติ จนฺทภากาย นาม
นทียา ตีโรโต นิสฺสกฺเก ภูมฺมวจันฺ ฯ อนฺนโสตนฺติ โสตฺสสฺส อนฺ
เหฏฺฐจกฺขํ วชามิ กจฺฉามิ อหฺนฺติ อตฺโถ ฯ สจฺจตฺ มาลฺว-
ปฺปฺพานิ จิตฺมาโรปยี อหฺนฺติ อหฺ มาลฺวปฺปฺพานิ สจฺจตฺ ปตฺตานิ
คเหตุวา จิตฺเก วาลฺลฺกราสิมฺหิ วาลฺลฺกาหิ ญฺปิ กตฺวา ปฺเชสินฺติ
อตฺโถ ฯ

๑ สฺ. โปตฺตปณฺณฺ โปตฺตชฺลิตฺติ ยฺ. โปตฺตวณฺณิ โปตฺตฉลฺลิตฺติ ฯ

อาลวทายกตเถราปทานวณณา

อฏฐมาปทานเน มหาสินธุ สุทสุสนาติ สุนทรทสุสน-
สุนทรโรทกชวลปูลิโนปโสภิตตุดา สุกฺกุ มโนหรา มหาสินธุ นาม
วารินที อโหสิ ฯ ตตฺถ ติสฺสั สินธุวารินทियํ สปปภาสั ปภาย
สहितํ สุทสุสนํ สุนทรรูปํ ปรมโปลสมะ ยุตฺตํ อุตฺตเม อุปสมะ
ยุตฺตํ สมงฺคิฏฺฏํ วีตฺราคํ อหํ อทฺทสนฺติ อตฺโถ ฯ ทิสฺวาทํ
วิมุหิตาสโยติ เอวรूपํ ภยานกํ หิมวนฺตํ กถํ สมฺปตฺโตติ
วิมุหิตอชฺฌาสโย อจฺฉริยพฺภุตฺตจิตฺโตติ อตฺโถ ฯ อาลวํ ตสฺส
ปาทาสินฺติ ตสฺส อรหโต อหํ ปสนฺนมานโส อาลวกนฺทํ
ปาทาสี อาทเรน อทาสินฺติ อตฺโถ ฯ

นวมทสมาปทานานิ อุตฺตานาเนวาทิ ฯ

อฏฐวิสติมวคฺควณณา นิฏฺฐิตา ฯ

ปณทายกถวณณา

ปณทายกถุเถราปทานวณณา

เอกุนตีสติเม วกุเค ปจมาปทานे ๑ ปณณโกชนโกชนโนติ
จिरปณณาทีโกชนสส กุณชนตถาย ปณณสาถาย นิสินโน
อมุหิ กวามิติ อตุโถ ๑ อุปวิภูจญจ ม สนุตนติ ปณณสาถาย
อุปวิภูจ สนต วิชขมานัน ม ๑ อุปาคจฺญิ มหาอิสฺสีติ มหนเต
สีลาทิกขนุเช เอสนโต มหาอิสฺสี ๑ โลกปชฺโชโต โลกปทีโป
สิทฺฐตฺโต ภควา อุปคจฺญิ มม สมีปี อคมาสีติ อตุโถ ๑
นิสินนสส ปณณสนฺถเรติ อุปคนฺตฺวา ปณณสนฺถเร นิสินนสส
ชาทนตถาย เสทิตฺ ปณณฺ มยา ทินฺนุนฺติ สมฺพนฺโช ๑

ผลทายกถุเถราปทานวณณา

ทุคฺคิยาปทานे สินฺนุสมสนฺโตโส ฐรณีสมสาทีโส สิทฺฐตฺโต
ภควาติ สมฺพนฺโช ๑ วุฏฺฐหิตฺวา สมาธิมฺหาติ นิโรธสมาปคฺติโต
วุฏฺฐหิตฺวา วิสุํ หุคฺควาติ อตุโถ ๑ ภิกฺขาย มมฺปญฺจิสฺสโตติ ภิกฺขา-
จารเวลาย อชฺช มม โย โกจฺจิ กิณฺจิ ทานัน ททาติ ตสฺส
มหปฺผลนฺติ จินฺเตตฺวา นิสินนสส มม สนฺตีกํ สมีปี อุปญฺจิสฺสโต
สมีปมาคฺโตติ อตุโถ ๑ หริตํ ๑เป ๑ ฬารุสฺสกผลานิ จาติ เอว
สพฺพิ ตํ ผลํ สพฺพโลกานุกมฺปิโน ตสฺส สิทฺฐตฺตสฺส มหฺสิสฺส
มยา วิปฺปสนฺเนน เจตฺสา ทินฺนุนฺติ อตุโถ ๑

ปัจจุคฺคมนิยตุเถราปทานวณณา

ตติยาปทานे สีหं ยถा वनजरुति वने जरमानं

สีहराञ्च ओव जरमानं सितुत्तुं णक्वन्नत्तुं सम्पन्ने ५

निसणानियं यत्तादि वसणे निसणे विसणे आसणेति जत्तादि

क्वण्णुक्का ५ तेसु क्वत्तत्तुं षण्णुक्का वसणे क्वत्तत्तुं

षण्णुक्का निसणे क्वत्तत्तुं षण्णुक्का विसणे क्वत्तत्तुं

त्तत्तुं षण्णुक्का आसणे ५ अथ पन्ने आसणे निसणेति

वत्तुत्ता आणानियं अणित्तं निज्जत्तं उस्सणराञ्च ओवत्ति अत्तुत्ता ५

कक्खं विलसन्तं वात्ति पुप्फपल्लवेहि सोग्गमानं कक्खरुक्खं ओव

नरासणं नरानं आसणं उत्तम्मं आकज्जनत्तं सितुत्तुं णक्वन्नत्तुं

त्तुत्ता सत्ताय सम्पत्तुत्तुत्ता विप्पत्तुत्तुत्ता जेतत्ता पञ्चुक्कम्मं

अकालिन्ति अत्तुत्ता ५

जत्तुत्तापทานात्तिणि तस्सावसानानि सुवियंयेय्यानेवात्ति ५

ऐग्गन्त्तिस्सत्तिमक्कक्कवणणा निग्गज्जिता ५

จิตกปุชกวกุคณณา

จิตกปุชกตุเถราปทานวณณา

ตีตติเม วกุเค ปจมาปทานे आहुती यिगुका मोहनति
पुचासगुगारि कारेतुका मो ओहिं च नानापुपुं समानयिनुति नाना
अनेकविं जमपकसललातिपुपुं ति सुगुजु आनयी राती अकासिनुति
अकुओ च तिजिओ लोकापनुनुति सकललोकतुतयपनुनुसुसु णातकसुसु
सिजिसुसु णकवओ परिणपुपुसुसु जितकि आपाहनजितकि तारुराती
शलनुति आतिकुति तिसुवा तुलज मया रातीकुति पुपुं ओकिरी
पुचेसिनुति अकुओ च

पुपुषरारकतुเถरापทานवणणा

तुदियापथाने च अचिनुतुत्रवासुनुति अचिनुतिकजमुं अकुतरा-
सुंकि कतुवा निवासिओ अकुणतनुति अकुओ च अकिणुणा पणुज
निपुपुतुताति अतिरुविधातुओ पणुज अकिणुणाओ पणुज णाणानि
निपुपुतुता अुपुपातिता निपुपातिता च जनुतसुसु परिमशुशुकिति
जनुतमणुतलसुसु समनुतओ मशुशुकि सुणुओ ओहोसिनुति अकुओ च
विपुसुती लोकापशुओतनुति सकललोकतुतये पतिपुसुति ति विपुसुती णकनुति
मम सनुतिकि अकिकुति विसेसेन समुपुतुति आकुति च तिसुवा
पारिजुतुकुपुपुणानि ति वेवलोकओ पारिजुतुकुपुपुणानि आहरितुवा

สททสณณกตเถราปทานวณณา

จตุตถापทานे ५ अनुकत्तमहि आतिज्जेति सुริये अनुकत्ते
अनुग्गिजे पज्जुसकालेति ओट्टो ५ पसातो विप्पो ओहुति रोक्कपित्तसु
मय्हं जित्तपसातो विप्पो ओट्टेरोगे पुत्थानुसस्सरेण ओहु
ओहोति ५ महस्सिणे पुत्थसेग्गुस्स लोक्कमहि पात्तुणावो पाक्कणावो
ओहोस्सिदि सम्पन्ने ५ ञ्जेस्सस्सोस्सहि तत्तुत्तादि तस्समि पात्तुणाव
स्सदि ओहि किलाने पुत्थो उप्पन्नेदि ञ्जेत्त ओस्सोस्सि ५ न
ज पत्तुस्सामि त्ति चिन्नेदि त्ति चित्तपज्जमारी सम्मास्सपुत्थं न
पत्तुस्सामि पाप्पहिलानत्तुत्ता कन्नेत्तुवा पत्तुस्सित्तु न स्सग्गोक्कमिदि
ओट्टो ५ मरन्नेज्जे अनुप्पत्तुत्तुत्तुत्ति मरन्नेस्सन्नेकालं अनुप्पत्तुत्तु
आस्सन्नेमरन्ने हुत्तुवादि ओट्टो ५ पुत्थस्सण्णम्मन्नेस्सस्सिन्नेदि पुत्थोत्तिन्नेमं
अनुस्सस्सि पुत्थारम्मन्ने मन्नेस्सि ओक्कस्सिन्नेदि ओट्टो ५

โคสิสณิกุเขปกตเถราปทานวณณา

पज्जमापทานे आरामत्तुवारा निक्कम्मत्ति आरामत्तुवारत्ते
स्सग्गस्स निक्कम्मन्नेत्तुवार्म्मक्केत्ति ओट्टो ५ कोस्सिस्सि स्सन्नेत्तुत्तु मयात्ति
त्तस्समि निक्कम्मन्नेत्तुवार्म्मक्केत्ति गक्कत्तेत्ति गिक्कग्गुस्सग्गस्स ज पात्ता
मा गत्तुत्तुम् ओक्कग्गम्मन्नेत्तुत्ति ओक्कग्गम्मन्नेत्तुत्ताय (॑) कोस्सिस्सि(॒) मया स्सन्नेत्तिन्नेदि
ओट्टो ५ अनुग्गोक्कमि स्सग्गं गम्मन्नेत्ति ओत्तुत्तुत्तेत्ति कोस्सिस्सोत्तुत्तुत्तुत्तुत्तु
॑ स्सि. ओत्तिग्गम्मन्नेत्तुत्ताय ५ ॒ म. कोस्सिस्सग्गि ५

พลเน อาชานียา วาตชวา สินฺชวา สีมฺวาหนาทินิ วิปากผลานิ
อนฺุโภมิติ อตุโธฯ อโห การิ ปรมการนฺติ สฺเขตฺเต สงฺเข
มยา สฺกฺกฺสู กตฺ การิ อปฺปกมฺปิ กิจฺจํ มหฺปฺผลทานโต ปรมการิ
อตุตฺมกิจฺจํ อโห วิมฺหยนฺติ อตุโธฯ ยถา ตินฺโทสาทิวิริหิตฺส
เขตฺเตสฺ วปฺปีตํ สาลิพฺพิชฺ มหฺปฺผลํ เทติ เอวเมว รากฺโทสาทิ-
โทสรหิตฺเต ปริสุทฺทกายวชิสมาจारे สงฺฆเขตฺเต โคสิสฺสอตุตฺถรณ-
กมฺมํ มยา กตฺ อิทํ มหฺปฺผลํ เทตฺติ วุตฺตํ โหติฯ น
อณฺุณํ กลมกฺขมฺตฺติ อณฺุณํ พาหิรสาสเน กตฺ กมฺมํ สงฺเข
กตฺสฺส การฺสฺส ปุชฺสาสฺสการฺสฺส กถํ โสฬสี กถํ โกฏฺจาสํ
น อกฺขมฺตฺติ สมฺพนฺุโรฯ

นฺกฺกฺสฺตตฺตมฺกฺกฺมนวมทสมปาทานานิ อุตฺตานานเภาติฯ
ตฺิสฺติมวคฺควณณา นิฏฺฐิตาฯ

ปฐมเกสริยวคฺควณณา

ปฐมเกสริยตุเถราปทานวณณา (๑)

เอกตฺิสฺตฺติเม วคฺเค ปจฺมาปทานे อิสฺสิสงฺเข อหิ ปุพฺเพติ
อหิ ปุพฺเพ โภริสมฺภการปฺรณกาเล อิสฺสิสงฺเข ปจฺเจกพฺพุทฺธอสิสมฺมุเห
เตสํ สมิเป หิมวณฺุตฺตปพฺเพเต มาตฺงฺกหตฺถิกฺกุเล วารโณ จณฺุทฺทหตฺถิ
อโหสินฺติ สมฺพนฺุโรฯ มนฺุสฺสาทโย วาเรตฺติ วารโณ อถ วา
๑ ม. ปฐมเกสรวคฺควณณาฯ

เล่มที่ 43 ชมมสณณกตุเถราปทานวณณา หน้า 327

วจาช รวติ โภณจนาทำ นทตีติ วารโณ ๑ มहेสินั ปสาเทนาคี
ปจเจกพุททชมहेสินั ปสาเทน ๑ ปจเจกชินเสฏฐเสสุ ชุตตราเคสุ
ตาทิสูติ โลกชมเมหิ นิจจเลสุ ปจเจกพุทเธสุ ปทุมเกสร
ปทุมเรณณ โอกรี อวสิณจินติ สมพนุโร ๑
ทุติยตติยาปทานานิ อุตตานานิ ๑

ชมมสณณกตุเถราปทานวณณา

จตุตถาปทาน ๑ มหาโพธิมโห อหุติ วิปสสิสส ภควโต
จตุมคคณาธารภาวโต โพธิตี ลทชนามสส รุกขสส ปุชา
อโหสิตี อตุโธ ๑ รุกขภูจสเสว สมพุทโรติ อสส โพธิปุชาสมเย
สนนปิติดสส มหาชนสส สมพุทโร โลกเชฏโโจ นราสโก
รุกขภูโจ อิว รุกเข จิตโต วिय ปณณายตีติ อตุโธ ๑ ภควา
ตมहि สมเยติ ตสมี โพธิปุชากรณกาเล ภควา ภิกขุสงฆ-
ปุรุกขโต ภิกขุสงฆเนน ปริวุโต ๑ วจาสมิมุทีรยนติ มุทสิลิฏฐ-
มธูรอุตตมโฆสิ อูทีรย กถยนุโต นิจจาเรนุโต จคฺสจจ ปกาเสสิ
เทเสสิตี อตุโธ ๑ สงฺขิตฺเตน จ เทเสนุโตติ เวเนยฺยปุกฺคลชณา-
สยานุรูปเน เทเสนุโต สงฺขิตฺเตน จ วิตถาเรณ จ เทสยตี
อตุโธ ๑ วิวญฺญจฺจโทติ ราโค ฉทนน โทโส ฉทนน โมโห
ฉทนน สพฺพกิลเสสา ฉทนาคี เอว วุตฺตา ฉทนา วิวญา
อุกฺขมาภูติ วิทฺธสิตา อนนาคี วิวญฺญจฺจโท สมพุทโร ๑ ต
มหาชนั เทสนาวเสน นิพฺพาเปสิ ปริพาหุ วุปลเมสิตี อตุโธ ๑

ตสฺสาหิ ฌมฺมํ สุตฺวานาติ ตสฺส ภควโต เทเสนตสฺส ฌมฺมํ
สุตฺวา ฯ

ปญฺจมาปทานे ผลหตุโถ อเปกฺขวาติ วิปสฺสี ภควนฺตํ
ทิสฺวา มชฺฐรานิ ผลานิ คเหตุวา อเปกฺขวา อตฺริโต สณฺนิกํ
อสฺสํ คณฺณินฺติ อตฺโถ ฯ

ณฺภูจสฺตตมาปทานานิ อุตฺตานานาเนว ฯ

อภฺจมาปทานे นิฏฺฐิตे นวกมฺเม จาติ สีมาย นวกมฺเม
นิฏฺฐิํ คเต สติ ฯ อนุเลปมทาสหนฺติ อนุปจฺฉา สุธาเลปี อทาสี
สุธาย เลปาเปสินฺติ อตฺโถ ฯ

นวมทสฺมาปทานานิ อุตฺตานานิเยวาติ ฯ

เอกตีสมวคฺควณณา นิฏฺฐิตา ฯ

อารกขทายกวกคควณณา

พาคฺคีสฺติมวคฺเค ปจฺมทุตฺติยตฺติยาปทานานิ สุวิญญेยฺยานาเนว ฯ

สฺตตฺตปทุมิยตฺเถราปทานวณณา

จตฺตฺถาปทานे ชลชคฺเคหิ โอกิรินฺติ ชลเชหิ อุตฺตเมหิ
อุปฺพลปทุมาทิหิ ปุปฺเพหิ โอกิรี ปุเชสินฺติ อตฺโถ ฯ

ปญฺจมาปทานิ อุตฺตานเมว ฯ

อาสนสนุถวิกฤเทราปทานวณณา

ณฐาปทานเ เจติยฺ อุตฺตมํ นาม สีขินฺ โลกพันธฺุโนติ
สกลโลกุตฺตยสฺส พนฺธุโน ฌาตกสฺส สีขิสฺส ภควโต อุตฺตมํ
เจติยฺ ฯ อธิเณ ชนสญฺจรวิริเต วเน มนฺุสฺสานํ โกลาหล-
วิริเต มหาอรุญเณ อโหสีติ สมฺพนฺุโ ๑ อนุธาหิณฺุทามหํ
ตทาติ ตสฺมี กาลเ วเน มกฺคมุพฺุทภาเวน อนุโ ๒ น จกฺขุณา
อนุโ ๓ อหํ อาหิณฺุทามิ มกฺกํ ปริเยสามิติ อตุโธ ๑ ปวณา
นิกฺขมฺนฺุเตนาติ มหาวนโต นิกฺขมฺนฺุเตน มยา สีหาสนํ
อุตฺตมาสนํ สีหสฺส วา ภควโต อาสนํ ทิฏฺฐนฺุติ อตุโธ ๑
เอกํสํ อณฺุชลี กตฺวาติ เอกํสํ อุตฺตราสงฺกํ กตฺวา สิริตี อณฺุชลี
จเปตฺวาติ อตุโธ ๑ สนฺุถวี โลกนายนฺุติ สกลโลกุตฺตยนฺุยํ
ตํ นิพฺุพานํ ปาเปนฺุตํ โถมิตํ ฤตี อกาสินฺุติ อตุโธ ๑

สทฺุทสญฺญกฤเทราปทานวณณา

สตุตฺมาปทานเ สฺุทสฺสโน มหาวีโรติ สฺุทททสฺสโน
ทฺุวตฺตีสมหาปฺุริสทกฺขณสมฺพนฺุนสรฺุริตฺตา มโนหฺุรทสฺสโน มหาวีโร
สีทฺุชฺตุโธ ภควาติ สมฺพนฺุโ ๑ วสตี ฆฺุรฺมุตฺตเมติ อุตฺตเม วิหาเร
วสตีติ อตุโธ ๑

อฏฺุจมนวมทสฺมาปทานานิ อุตฺตานานเวาติ ๑

พาตฺตีสตีมวกฺควณณา นิฏฺุจิตา ๑

พุทธทศนิกายกฎกถา อปทานวณณา (วิสุทธชนวิลาสินี ๒) - หน้าที่ 330
เล่มที่ 43 หน้า 330

อุมาปุเปยวคฺควณณา

เตตฺตีสตฺติเม วกุเค ปรมพุตฺติยตฺติยจตุตฺถปณฺจมณฺเฏจาทานานิ
อุตฺตทานานิเยว ฯ

นิกฺคณฺฑทีปฺเปยฺยตฺเตราทานวณณา

สตฺตมาปทานे สมยํ อคฺมาสหนฺติ สมฺมहि สมฺมากมตฺถานํ
อหํ อคฺมาสินฺติ อตุโถ ฯ

อพฺพุทฺทนิรพฺพุทานีติ ปโกฏฺฐิตสทฺสสฺสานํ สตี อพฺพุทฺ
อพฺพุทฺสทฺสสฺสานํ สตี นิรพฺพุทฺหนฺติ วุตฺตตฺตา आयุณา
อพฺพุทฺทนิรพฺพุทานิ คตฺมหาอายุวณฺตา มนุชาธิปา จกฺกวตฺติโน
ขตฺติยา อฏฺฐ อฏฺฐ หุตฺวา กปฺปานิ ปณฺจวิสสทฺสสมฺหิ อาสีสุ
อเหสุณฺติ อตุโถ ฯ

อฏฺฐมนวทสมาปทานานิ ปากฺฎาเนวติ ฯ

เตตฺตีสตฺติมวคฺควณณา นิฏฺฐิตา ฯ

คนุโรททวคฺคาทิวณณา

จตุตฺถิมวคฺคปญจตฺถิมวคฺคจตุตฺถิมวคฺคสจฺจตฺถิมวคฺค-
อฏฺฐตฺถิมวคฺคา อุตฺตทานตฺถาเยว ฯ

อมฺพฏฺฬวคฺควณณา

เอฏฺฐนจตฺตาลีสมวคฺเคปิ ปจฺมาปทานาทินิ อฏฺฐมาปทานนฺตานิ
อุตฺตทานาเนวาทิ ฯ

โสณโกฏฺฐิวีสตฺเถราปทานวณณา

นวมปทานเน ปน วิปสฺสิโน ปาวจเนติอาทิกํ อายสฺสมโต
โสณสฺส โกฏฺฐิวีสตฺเถรสฺส (๑) อปทานํ ฯ

อยมฺปิ เถโร ปุริมพฺพุเชสฺสุ กตาทิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภาเว
วิวญฺญูปนิตฺตยานิ ปุณฺณานิ อฺปจฺฉินฺนโต วิปสฺสิสฺส ภควโต กาลเ
มหาวิภเว เสฏฺฐิจฺจุเล นิพฺพุตโต วุฑฺฒิปฺปตฺโต เสฏฺฐิ หุตฺวา
อฺปาสเกหิ สทฺธิ วิหารํ คนฺตฺวา สจฺจ ฆมฺมเทสนํ สุตฺวา
ปสฺนฺนมานโส ภควโต จงฺกมนญฺจानเน สฺุชฺชาย ปริกมฺมํ กาทฺเรตฺวา
เอกญจ เลณํ กาทฺเรตฺวา นานาวิราควตฺเถหิ เลณญฺมียา
สนฺนฺธิตฺวา อฺปรี วิตานญจ กตฺวา จาตฺตทฺทิสฺสฺส สงฺฆสฺส
นียฺยาเทตฺวา สจฺจตาหํ มหาทานํ ทตฺวา ปณฺธิชานํ อกาสิ ฯ
สจฺจตา อฺนุโมทฺถํ อกาสิ ฯ โส เตน กุสฺสกกมฺเมเน เทวมนุสฺเสสฺสุ
๑ วิ. มหา. ๕/๑/๑ ฯ อญฺ. เอก. ๒๐/๑๔๓/๓๖๐

พุ. เถร. ๒๖/๓๘๐/๓๖๐ ฯ

เล่มที่ 43 อมพภูผลลวคคณณา หน้า 332

ถัสนนุโต อุภยสมปตติโย อนุภวิตวา อิมสมิ กปเป ปรีนิพพุเต
กสฺสปทสพเล อนุปฺปนฺเน อมหากั ภควติ พาราณสียิ กุลเคเห
นิพพุตติตฺวา วิญญุตํ ปตฺโต กงฺกาคีเร ปณฺณสาถิ กริตฺวา
วสนนฺตํ เอกํ ปจฺเจกพุทฺธิ เตมาถิ จตฺตฺหิ ปจฺเจยฺหิ สกุกจฺจ
อุปฺภูจฺหิ ๑ ปจฺเจกพุทฺธิ วุฏฺฐวสฺโส ปรีปฺณณปรีกฺขาโร
คณฺฐมาทนเมว อคมาถิ ๑ โสปี กุลปฺตฺโต ยาวชิวํ ตตฺถ
ปฺลฺลณานิ กตฺวา ตโต จิตฺวา เทวมนุสฺเสสฺส ถัสนนุโต อมหากั
ภควโต กाले จมฺปानคเร อคฺคเสฏฺฐิถฺส(๑) เคเห ปฏฺฐินนฺธิ
คณฺธิ ๑ ตสฺส ปฏฺฐินนฺธิคฺคหณกาลโต ปฏฺฐาย เสฏฺฐิถฺส มหา-
โภกกฺขนฺโธ อภิวทฺธิ ๑ ตสฺส มาตฺตฺกจฺฉิตโต นิกฺขมณทิวเส สกถ-
นคเร महाลาภสฺสการสมฺมาโน อโหสิ ตสฺส ปุพฺเพ ปจฺเจก-
พุทฺธสฺส สตสฺสสฺสคฺคณฺนิกรตฺตกมฺพลปรีจฺจาเคน สุวณฺณวณฺโณ
สุขุมาลตโร จ อตฺตภาโว อโหสิ ๑ เตนสฺส โสโณติ นามิ
อํกฺสุ ๑ โส มหา ปรีวารเณ อภิวทฺธิ ๑ ตสฺส หตฺถปาทตลานิ
พนฺธุชิวกปฺปฺลวณฺณานิ อหสิ เตถิ สตวารี วิหตฺกปฺปาสิ วิย
มฺพุทฺสมฺพฺสโส อโหสิ ๑ ปาทตเลสุ มณฺนิคฺคณฺทลาवणฺณวณฺณโลมานิ
ชาयीสุ ๑ วยปฺตฺตสฺส ตสฺส ตินฺณํ อุคฺคณํ อนุจฺฉวิเก ตโย
ปาสาทเ การาเปตฺวา นาฏกิตฺติโย อุปฺภูจฺจาเปสิ ๑ โส ตตฺถ
มหตี สมปตฺตี อนุภวานุโต เทวคฺคมาโร วิย ปฏฺฐิวสตี ๑
๑ มโนรธ. ๑ ๑ อุตฺถเสฏฺฐิถฺส ๑ ม. อุปเสฏฺฐิถฺส ๑

เล่มที่ 43 โสณโกฏฐิตตเถราปทานวณณา หน้า 333

อถ อมหากั ภาควติ สพพณฺณตํ ปตฺวา ปวตฺติวร-
ชมฺมจกฺเก(๑) ราชคหิ อฺปนีสฺสาย วิหรนฺเต พิมฺพิสาร์รณฺณา
ปกฺโกสาปีโต เตหิ อสีตฺติยา คามิกสฺหสฺเสหิ สทฺธิ ราชคหิ
อาคโต สตฺถุ สนฺตีกํ คนฺตฺวา ชมฺมํ สุตฺวา ปฏฺฐิตฺทสฺสทฺโ
มาตาปีตโร อฺนุชานาเปตฺวา ภาควโต สนฺตีกเ ปพฺพชิตฺวา
ลทฺฐปสมฺปโท สตฺถุ สนฺตีกเ กมฺมฏฺจानํ คเหตฺวา ชนตฺสคฺค-
ปริหรณฺตํ สีสฺวเน วิहाสิ ฯ โส ตตฺถ วสนฺโต มม สวีริ
สุขุมาลํ น จ สกฺกา สุเขเนว สฺขํ อธิคฺนฺตุ กายํ กิลเมตฺวาปี
สมณฺชมฺมํ กาทฺถุ วฏฺฐตฺติ จินฺเตตฺวา จานจกฺกเมว อธิฏฺจาย
ปชานมนฺนุญฺชนฺโต ปาทคฺเลสฺ โสณฺเฏสุ อฏฺฐิตฺเตสุปี เวทนํ อชฺณ-
เปกฺจิตฺวา ทพฺหิ วีริยํ กโรนฺโต อจฺจารทฺฐวีริยตฺยา วิเสถิ
นิพฺพตฺเตตฺถุ อสกฺโกนฺโต เอวํ อหิ วายมนฺโตปี มคฺคผลานิ
นิพฺพตฺเตตฺถุ น สกฺโกมิ กิ เม ปพฺพชฺชาย หินายาวตฺติตฺวา
โกเก จ ภูณฺชามิ ปุณฺณานิ จ กริสฺสามิตี จินฺเตสิ ฯ อถ
สฺตฺถา ตสฺส จิตฺตาจาร์ ญตฺวา ตตฺถ คนฺตฺวา วิโนปโม-
วาเทน โอวทิตฺวา วีริยสมฺตาโยชนวีริ ทัสฺเสนฺโต กมฺมฏฺจानํ
โสเชตฺวา คิซฺณกฺกํ คโต ฯ โส โณปี โข สตฺถุ สนฺตีกา โอวาทํ
ลภิตฺวา วีริยสมฺตํ โยเชตฺวา วิปฺสฺสนํ อุตฺตฺกกาเปตฺวา อรหฺตฺเต
ปตฺติจฺจาสิ ฯ

๑. ปวตฺติต... ฯ

โส อรหา หุตฺวา อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺส-
ชาโต ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต วิปสฺสีโน ปาวจเนติ-
อาทิมหา ฯ ตตฺถ วิปสฺสีติ วิเสเสน วิวิธํ วา ปสฺสตีติ วิปสฺสี ฯ
ปาวจเนติ ปกาเรน วุจฺจตีติ ปาวจันํ ปิฎฺฐกตฺตยํ ฯ ตสฺส
วิปสฺสีโน ตสฺมี ปาวจเนติ อตฺโถ ฯ เลณฺนติ ตินฺนเต นิลีนฺเต
เอตฺถาติ เลณฺ วิหาริ ฯ พนฺธุมาราชรานียาติ พนฺธุตฺติ กุล-
ปรมฺปฺราย วเสน อลฺยณมณฺเฑ สมนฺชณฺตีติ พนฺธุ ฌาตกา
เต เอตฺถ ปฏฺวีสนฺตีติ พนฺธุมา พนฺธุ อสฺส อตฺถีติ วา
พนฺธุวา ฯ ราชนํ วสนฺภูจฺจานนฺติ ราชรานี พนฺธุมา จ สา
ราชรานี เจติ พนฺธุมาราชรานี ตสฺสา พนฺธุมาราชรานียา
เลณฺ มยา กตฺนฺติ สมนฺพฺโธ ฯ เสสเมตฺถ อุตฺตานตฺถเมวาติ ฯ
โสณ โกฏฺวีสฺตฺเถราปทานวณณา นิฎฺฐิตา ฯ

ปุพฺพกมฺมปิโลตฺติกพุทฺธาปทานวณณา (๑)

ทสฺมาปทานे อโนตฺตตฺสราสนฺเนติ ปพฺพตฺถุญฺเหิ ปฏฺิจ-
จฺจนฺตฺตา จฺนฺทิมสุรียานํ สนฺตาเปหิ โอตฺตตฺ อฺณฺหํ อฺทกํ
เอตฺถ นตฺถีติ อโนตฺตโต ฯ สรฺนฺติ กจฺจนฺติ ปภวฺนฺติ สนฺทฺนฺติ
เอตฺสฺมา มหฺานทฺิโยติ สโร ฯ สีมฺขาทฺิหิ นิกฺขฺนฺตา มหฺานทฺิโย
ติกฺขฺตฺตํ ติกฺขฺตฺตํ ปทกฺขิณฺ กตฺวา นิกฺขฺนฺตฺนิกฺขฺนฺตฺทิสภาเกน
๑ สฺยาํ ปุพฺพกมฺมปิโลตฺติ นาม พุทฺธาปทานนฺติ ทิสฺสตี ฯ

เล่มที่ 43 ปุพพกมฺปิโลติกพุทฺธาปทานวณณา หน้า 335

สรนฺติ คจฺจนฺตํ อตุโธ ๑ อโนตฺตโต จ โส สโร จาติ
อโนตฺตตสโร ๑ ตสฺส อาสนนํ สมีปฺญฺจานนฺติ อโนตฺตตสรา-
สนนํ ตสฺมี อโนตฺตตสราสนเน สมีเปติ อตุโธ ๑ รมณียะติ
เทวทานวคฺชพฺพกีนฺนโรรคพฺพชฺเชจกพฺพชฺชาทีหิ รมิตพฺพ
อลลียิตพฺพนฺติ รมณียํ ตสฺมี รมณียะ ๑ สิลาทเลติ เอกคฺขณ-
ปพฺพตฺตีสลาตเลติ อตุโธ ๑ นานารตฺนปชฺโชเตติ ปทุมราคเวฬุริยาที-
นानาอเนกาหิ รตฺเนหิ ปชฺโชเต ปกาเรน โชตฺมานะ ๑ นานา-
คฺขวณนฺตเรติ นานปฺปกาเรหิ จนฺทนากรุกปฺปุรตฺมมาตฺติกาโสก-
นาคปฺนฺนาคเกตกาทีหิ อเนเกหิ สฺกนฺชปฺปฺเพหิ คหฺนิจฺจวณนฺตเร
สิลาทเลติ สมฺพนุโธ ๑

คฺคณมฺหนตฺตาย สจฺขุขยามหนตฺตาย จ มหตา ภิกฺขุสงฺฆเม
ปเรโต ปรีวฺโต โลกนายนโก โลกตฺตยสามิสฺมมาสมฺพทุโธ ตตฺถ
สึลสเน นิสฺสินโน อตฺตโน ปุปฺพานิ กมฺมานิ พุยากริ วิเสเสน
ปากฺกวมกาสิตี อตุโธ ๑ เสสเมตฺถ เหนฺจฺจา พุทฺธาปทาน(๑) วุตฺตตฺตา
อฺตุตฺตานตฺตตฺตา จ สุวึญฺญะยเมว ๑ พุทฺธาปทานะ อนฺโตคฺครมฺปิ
อิธาปทานะ กุสลากุสลํ กมฺมสํสฺจกตฺตา วคฺคสฺงฺคหฺวเสน ฌมฺม-
สฺงฺคาหคฺคเถรา สจฺจายีสฺสูติ ๑

ปุพพกมฺปิโลติกพุทฺธาปทานวณณา นิฏฺฐิตา ๑
เอญฺนจตฺตาลีสมวคฺควณณา นิฏฺฐิตา ๑

๑ พุ. อป. ๓๒/๑/๑ ๑

ปิตินทวจนวกคณณนา

ปิตินทวจนตเถราปทานวณณา

จตุตถาลีสมวคเค อปทานเน นคเร หังสวติยาติอาทิกัง

อายุสมโต ปิตินทวจนตเถรสสุ อปทานัง ฯ

อยมปิ ปุริมพทุเชสุ กตาทิกาโร ตตถ ตตถ ภเว

วิภูฏูปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจันนุโต ปทุมุตฺตรสฺส ภควโต

กาลเ หังสวตึนคเร โทวาริกกุเล นิพฺพตฺโต มหทฺธโน มหาโกโก

อโหสิ ฯ โส โกฏิสนฺนิจิตฺชนราสี โอลเกตฺวา รโห นิสินฺโน

อิมิ สพฺพชนํ มยา สมฺมา กเหตุวา คนฺตุ ฏภูฏีติ จินฺเตตฺวา

พฺพทฺธปฺปมุขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส สพฺพปริกฺขารทานํ ทาตุ ฏภูฏีติ

สนฺนิจฺจานํ กตฺวา ฉตฺตสฺสทสฺส อาทิ กตฺวา สพฺพปริโกค-

ปริกฺขารานิปี สตสฺสทสฺสวเสน กาทฺตฺวา ปทุมุตฺตรํ ภควนฺตุ

นิมนฺเตตฺวา พฺพทฺธปฺปมุขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส มหาทานํ อทาสิ ฯ

เอวํ สตฺตทาหิ ทานํ ทตฺวา ปรีโยสานทิวเส นิพฺพานาธิคมํ

ปตฺเตตฺวา ยาวชีวํ ปุณฺณานิ กตฺวา จีวิตปรีโยसानเ เทวโลเก

นิพฺพตฺโต ฉกามาจเร ทิพฺพสมฺปตฺติโย อนฺุภวิตฺวา มนฺุสฺเสสุ

จ จกฺกตฺติอาทิสมฺปตฺติโย อนฺุภวิตฺวา อิมสฺมี พฺพทฺธปฺปาเท

พฺราหฺมณฺกุเล นิพฺพตฺโต สพฺพลีปฺเปสุ นีปฺตฺตี ปตฺโต โคตฺต-

วเสน ปิตินทวจฺโจติ ปากโฏ อโหสิ ฯ

เล่มที่ 43 ปิณฑุจตุเถราปทานวณณา หน้า 337

โส เอกทิวสั สตุถุ สนฺติเก ชมฺมเทสนั สุตฺวา
ปฏฺฐิตทุชฺสทุโช ปพฺพชิตฺวา นจิริสฺเสว อรหา หุตฺวา อตฺตโน
ปฺพพุกมฺมึ สริตฺวา โสมนสฺสชาโต อุทานวเสน ตั ปกาเสนฺโต
นคเร หัสมฺติยาติอาทิมหา ฯ ตสฺสสตฺโต เหฏฺฐา วุตฺโตว ฯ อาสี
โทวาริโก อหนฺติ อหิ หัสมฺตีนคเร รณฺโณ เกหฺทวาร
ทวารปาลโก อาสี อโหสิณฺติ อตฺโต ฯ อกุโขภัง อมิตฺ โภคนฺติ
रणฺโณ วุลลภตฺตา อณฺเณหิ โขเกตุํ จาเลตุํ อสกุณฺเณยฺยํ อมิตฺ
อปริมาณโกถิ ชนํ มม ฆเร สนฺนิจิตฺ ราสีกตฺ อโหสิตี
อตฺโต ฯ

พหู เมธิตฺตา โภคาคิ อเนกา โภคา เม มยา อธิคฺตา
ปตฺตา ปฏฺฐิตทฺธาติ อตฺโต ฯ สตุถฺวาสิอาทินิ ปริกฺขารานํ
นามานิ นยานุโยเคน สุวิญฺเณยฺยานิ ฯ ปริกฺขารทานานิสฺसानิ
จ สุวิญฺเณยฺยานาวาติ ฯ

ปิณฑุจตุเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ
ทฺติยตฺติยจตุตฺถปญฺจมาปทานานิ อุตฺตานานาวาติ ฯ

พากล(๑)ตุเถราปทานวณณา

ณฐาปทาน ๙ หิมวัตตสุธาวิฑูเรติอาทิกิ อายสมโต (๒)

พากลตุเถรสสุ อปทาน ๙

อัย กิโร เถโร อตีเต อิตโต กปฺปสตตสหัสสาธิกสสุ
อสงฺเขยฺยสฺส มตฺถเก อโนมทสฺสิสฺส ภควโต อุปฺปตฺติโต
ปุเรตรเมว พุราหุณฺณเก นินฺพพฺตฺติตฺวา วยฺยปฺปตฺโต ตโย
เวเท อุกฺกณฺหิตฺวา ตตฺถ สารี อปฺสฺสนฺโต สมฺปรายิกตฺถ
กเวตฺติสฺสามีติ อธิปฺพพฺชฺชํ ปพฺพชิตฺวา ปพฺพตฺปาเท วิหรนฺโต
ปญฺจาภิณฺณาอฏฺฐสมาปตฺตินิ ลากิ หุตฺวา วิหรนฺโต พุทฺธูปฺปาทำ
สุตฺวา สตฺถุ สนฺติกิ กนฺตฺวา ฆมฺมํ สุตฺวา สรณฺสฺส ปตฺติฏฺฐิตฺโต
สตฺถุ วาตาพาเช อุปฺปนฺเน อรณฺญโต เกสชฺชานิ อานตฺวา
ตํ วุสฺสมตฺวา ตํ ปุณฺณํ อาริทยตฺถาย ปริณามตฺวา ตโต
จฺจโต พุรหุณฺโลเก นินฺพพฺตฺโต เอกํ อสงฺเขยฺยํ เทวมนุสฺเสสฺสุ
สัสนฺโต ปทุมุตฺตรพุทฺธกาเล หิสวตฺตีนฺนเร เอกสฺมี กุเล นินฺพพฺตฺโต วิณฺญตฺตํ ปตฺวา สตฺถุ ฆมฺมเท
สนํ สุตฺวา สตฺถาริ เอกํ ภิกฺขุ
อุปฺปาพาทานํ อุกฺกณฺจฺจเน จเปนฺตํ ทิสฺวา สยฺมํ ตํ จานนฺตรํ
อากงฺขนฺโต ปณฺิธานํ กตฺวา ยาวชิวํ กุสลกมฺมํ อุปฺจินฺตฺวา
สุคตฺติสฺสเยว สัสนฺโต วิปฺสฺสิสฺส ภควโต อุปฺปตฺติโต ปุเรตรเมว
พนฺธุมนฺตฺตีนฺนเร พุราหุณฺณเก นินฺพพฺตฺโต สพฺพสิปฺเปสฺสุ นินฺพพฺตฺติ
๑ สฺยา. พกฺกถ... ๒ ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ๙

เล่มที่ 43 พากุลตเถราปทานวณณา หน้า 339

ปตุโต ตตถ สารี อปสสนโต อสิปพพชชั ปพพชิตวา
ฉานาภิญญาลาภี หุตวา ปพพตปาเท วสนโต พุทฐุปปาทำ
สุตวา สตถุ สนตักิ กนตวา สรณเส ปตัญญาช ภิกขุณั
ติณปุพสกโรเค อุปนเน ตั วุปสมตวา ตตถ ยาวตายุกั
จตวา ตโต จโต พุรหุมโลกะ นิพพตติตวา ตโต เอกนวุติ-
กปะเป เทวมนุสเสสุ สัสนโต กตสปสส ภควโต กालะ
พาราณสิยั กุลเคเห นิพพตติตวา ฆราวาสั วสนโต เอกั
ชินณั วินสสมานั มหาวิหารั ทิสวา ตตถ อุปัสถาคาราทำ
สพพิ อวสธั การาเปตวา ตตถ ภิกขุสงฆสส สพพิ เกสชชั
ปฎิยาเทตวา ยาวชีวั กุสลั กตวา เอกั พุทฐนตริ เทวมนุสเสสุ
สัสนโต อมหากั ภควโต อุปตติโต ปุเรตเรเมว โกสมพิยั
เสฏฐิจูเล นิพพตติ ฯ

โส มาตูกุณโต นิภขมิตวา ชาติหิ อโรคภาวาย ยมนายั
นุหาปิยมาโน ตาสั หตถโต มุจจิตวา มจเจเน กิลิตโต อโหสิ ฯ
เกวญญา ตั มจันั ชาลาช คเหตุวา พาราณสิยั เสฏฐิจริยาย
วิกุกิณีสู ฯ สวา ตั คเหตุวา ผาลยมาณา ปุพเพ กตปุณณ-
ผลเน อโรลั ทารกั ทิสวา ปตุโต เม ลทุโรติ คเหตุวา
โปเสสิ ฯ โส ชนเกหิ มาตาปีตुหิ ตั ปวตตี สุตวา อากนตวา
อัย อมหากั ปตุโต เทถ โน ปตุตุนติ อนุโยเค กเต รณณา
อุภยสมปิ สาธารโณ โหตุติ ทูวินัน กุลานั ทายาทภาเว

วินิจญ์ กตุวา จปีตตุตา พากุโลติ ลทุทธนาโม วยปฺปโต
มหาสมปตฺตี อนุทวนโต ทวีสุ เสฏฺฐิจฺจุเสสุ เอเกกสฺมี ฉมาสิ
ฉมาสิ วสติฯ เต อตฺตโน วาเร สมปตฺเต นาวาสงฆาญ्
พนฺธิตฺวา ตตรูปริ รตนมณฺฑปํ การตุวา ปญฺจกิกคฺคฺริเย
นิปฺพาเทตฺวา กุมาริ ตตฺถ นิสีทาเปตฺวา อุภยนครมชฺฌญฺจานํ
คกฺกาย อากจฺจนฺติ อปรเสฏฺฐิมนุสฺสาปี เอวเมว สชฺเชตฺวา
ตํ จานํ คนฺตฺวา กุมาริ ตตฺถ อาโรเปตฺวา คจฺจนฺติฯ โส
เอวํ วทฺตมาโน อาสีติโก หุตฺวา อุภยเสฏฺฐิจฺปฺโตติ ปากโฏฯ
สตุถฺ สนฺติกํ คนฺตฺวา ฌมฺมํ สุตฺวา ปฏฺฐิตทฺธสทฺโธ ปพฺพชิตฺวา
สตุตฺตาหํ วายมนฺโต อฏฺฐเม ทิวเส สห ปฏฺฐิสมฺภิทาย อรหตฺตํ
ปาปฺณิฯ

โส อรทา หุตฺวา อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา
โสมนสฺสชาโต ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต หิมวตฺตสฺสาวิฑูเรติ-
อาทิมาทฯ ตสฺสตุโถ เหฏฺฐจา วุตฺโตวฯ อปทานปาพิตฺตโถปี
สุวิญญฺเยยฺวฯ โส อรหตฺตํ ปตฺวา วิมุตฺติสฺสฺเสน วิหรนฺโต
สญฺญิวสฺสสตาโยโก หุตฺวา ปรีนิพฺพายีติฯ

พากุลตฺเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตาฯ

คิริमानนุทตเถราปทานวณณา

สตตมาปทานे १ ภริยา เม กาลงกตา(๑)ติอาทิกิ आयसुमโต
คิริमानนุทตเถรสส अपทานि १

อยมปิ ปุริมพทุเชสุ กตาทิกาโร ตตถ ตตถ ภเว
วิภูฏูปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจिनฺนโต สุเมธสฺส ภควโต กाल
กุลเคเห นิพฺพตฺโต วยปฺปโต ฆราวาสฺ สณฺจเปตฺวา วสนฺโต
อตุตฺโน ภริยาย จ ปฺตฺเต จ กาลงฺกเต โสกสฺสลุสมปฺปิโต
อรณฺณิ ปวิสิตฺวา ปวตฺตผลโกชฺโน รุกฺขมฺมูเล วิहाสิ १ ตทา
สุเมโธ ภควา ตสฺसानุกมฺปาย ตตถ กนฺตฺวา ฆมฺมํ เทเสตฺวา
โสกสฺสลลฺลํ อพฺพุเพหสิ १ โส ฆมฺมํ สุตฺวา ปสนฺนมานโส
สุกนฺธปฺปฺเพหิ ภควนฺตํ ปุเชตฺวา ปณฺจปติฏฺฐิตฺน วนฺทิตฺวา
สิริสิ อณฺชสิ กตฺวา อภิตฺถวิ १

โส เตน ปุณฺณเณ เทวมนฺุสเสสุ สฺสรนฺโต อุภยตฺถ
สุขํ อนุภวิตฺวา อิมสฺมี พุทฺธปฺปาเท ราชคเห พิมฺพิสาร-
रणฺโณ ปุโรหิตสฺส ปฺตฺโต หุตฺวา นิพฺพตฺติ คิริमानนุโทติสฺส
นามํ อโหสิ १ โส วิณฺญตฺํ ปตฺวา สตฺถุ ราชคหาคมนเ
พุทฺธานุภาวํ ทิสฺวา ปฏฺิลทฺธสทฺโธ ปพฺพชิตฺวา สมณฆมฺมํ
กโรนฺโต กตฺปิยํ ทิวสํ คามกาวาเส วสิตฺวา สตฺถาริ วนฺทิตฺ
ราชคหิ อคมาสิ १ พิมฺพิสารมหาราชา ตสฺส อาคมนํ สุตฺวา
๑ สฺยา. กาลิ กตา ๑

ตํ อุปสงฺกมิตฺวา อิเชว ฆนฺเต วสถ อหํ จตฺตฺหิ ปจฺจเยหิ
อุปฏฺฐหามิตฺติ สมฺปวาเรตฺวา คโตปี พหุภิจฺจตฺตา ตํ น สริ ฯ
เถโร อพฺุโกกาเสเยว วสตีติ ฯ เทวตา เถรสฺส เตมนภเยน
วสฺสธาริ วาเรสิ ฯ ราชา อวสฺสนการณํ อุปฺชาเรตฺวา ฌตฺวา
เถรสฺส กุฎฺฐิกิ การาเปสิ ฯ เถโร กุฎฺฐิกายิ วสนฺโต เสนาสน-
สฺปฺปายลาเถน จิตฺตสมาธานํ ลภิตฺวา วิริยสมตํ โยเชตฺวา
วิปฺสฺสนํ อุตฺตฺกกาเปตฺวา อรหตฺตํ ปาप्ปณิ ฯ

โส อรหตฺตํ ปตฺวา อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา
สญฺชาตโสมนฺสฺโส ปุพฺพจริตาปทานิ ปกาเสนฺโต ภริยา เม
กาลงฺกตาติอาทิมาย ฯ ตํ ภควโต นิเวทนญจ ภควตา
กตานุสาสนญจ มคฺคิ ผลาธิกมาปทานญจ ปาจานุสาเรน
สุวิญญेขฺยเมวาทิ ฯ

กิริมานนฺตฺเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

อฏฺฐมนวมทสมาปทานานิ อุตฺตฺตานตฺถาเนวาทิ ฯ

จตฺตาลีสมวคฺควณณา นิฏฺฐิตา ฯ

เมตเตยยวคฺควณณา

ติสฺสเมตเตยฺยตุเถราปทานวณณา

เอกจตุตถาลีสเม วคฺเค ปจมาปทานे ๑ ปพฺพการุญฺเฐ
นิตฺตสาชาติอาทิกิ ติสฺสเมตเตยฺยตุเถรสฺส อปทานิ ๑

ตตฺถ ตาปสฺสปพฺพชฺชํ ปพฺพชิตฺวา ปทุมุตตรสฺส ภควโต
อชินจมมํ นิสิตฺนตฺถาย ทินฺนเมว นานิ ๑ เสถิ อปทานปาติยา
สุวิญญेยฺยเมวาทิ ๑

ติสฺสเมตเตยฺยตุเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ๑

ปฺนุณฺณกตุเถราปทานวณณา

ทุตฺติยาปทานे ปพฺพการุญฺเฐ นิตฺตสาชาติอาทิกิ อายสฺมโต
ปฺนุณฺณกตุเถรสฺส อปทานิ ๑

ตตฺถ หิมวณฺเต ยกฺขเสนาปติ หุตฺวา ปรีนิพฺพุตสฺส
ปจฺเจกพฺพุตสฺส อาพาหนกรณเมว นานตฺติ ๑ เสถิ ปาจาณู-
สारेณ สุวิญญेยฺยเมว ๑

เมตฺตคฺคตุเถราปทานวณณา

ตติยาปทานे หิมวณฺตฺตสฺสาวิทฺุเรตีอาทิกิ อายสฺมโต เมตฺต-
คฺคตุเถรสฺส อปทานิ ๑

ตตถ หิมวตตสมิเป อโสภปพพเต โส ตาปโส หุตวา
ปณฺณสาถายิ วสนฺโต สฺเมธสมพฺพหุํ ทิสฺวา ปตฺตํ กเหตุวา
สปปิปรุณํ วิเสโส ฯ เสสํ ปุณฺณผลานิ จ สุวิญญฺเยยานเว ฯ
อปทานคถานํ อตฺถโถ จ ปากโกญฺเวย ฯ

โศตกตฺเถราปทานวณณา

จตฺตถาปทานे กงฺคา ภากิรฺธิ นามาติอาทิกํ आयस्सโม
โศตกตฺเถรสฺส อปทานํ ฯ

ตตฺธาปิ พฺราหฺมโณ หุตฺวา ภากิรฺธิกฺกาย ตฺรมาเน
ภิกฺขุ ทิสฺวา ปสนฺนมานโส เสตฺถํ การาเปตฺวา พุทฺธปฺมุขสฺส
ภิกฺขุสงฺฆสฺส นียยาทิตถาโวเยว วิเสโส ฯ ปุณฺณผลปฺริทฺธิปน-
คถานํ อตฺถโถ นยานุสาเรน สุวิญญฺโยว ฯ

อุปสฺวีตฺเถราปทานวณณา

ปญฺจมาปทานे หิมวตตฺสสาวิทฺฐเรติอาทิกํ आयस्सโม
อุปสฺวีตฺเถรสฺส อปทานํ ฯ

อยมฺปิ ปุริมพฺพุทฺเธสฺส กตฺตาธิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภฺภูปฺนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปฺจिनฺโต ปทฺมุตฺตรสฺส ภควโต
กาเล กุลเคเห นิพฺพุตฺโต วิญญฺตํ ปตฺโต ฆฺรราวาสํ ปหาย
อิสฺสิพฺพชฺชํ ปพฺพชิตฺวา หิมวตฺเต วสนฺโต ปทฺมุตฺตรํ ภควนฺตํ

ขุททกนิกายกฎกถา อปทานวณณา (วิสุทฺธชนวิลาสินี ๒) - หน้าที่ 345
เล่มที่ 43 นนทกตฺเถราปทานวณณา หน้า 345

ทิสฺวา ตินฺสนุถฺรํ สนฺถริตฺวา ตตฺถ นิสฺสินฺสฺส ภควโต
สาลปฺปฺพฺุชฺชํ อกาสิตี อัย วิเสโส ฯ เสสมุตฺตานเมว ฯ

นนทกตฺเถราปทานวณณา

ฉฺชฺชาปทานํ ฯ มิคลุทฺโท ปุเร อาสิญฺติอาทิกํ आयสฺมโต
นนทกตฺเถรสฺส อปทานํ ฯ

อัย กิริ ปทุมุตฺตรสฺส ภควโต กाले กรวิกสฺกุโณ หุตฺวา
มฐฺรภูชิตํ กโรนฺโต สตุถาริ ปทกฺขิณํ อกาสิ ฯ อปรภาเค
มยฺุโร หุตฺวา อณฺตฺรสฺส ปจฺเจกพฺุทฺทสฺส วสนคฺุหาทฺวารे
ปสนฺนमानโส ทิวสฺสฺส ติกฺขตฺตุํ มฐฺเรน วสฺสิตํ วสฺสิ ฯ
เอวํ ตตฺถ ตตฺถ ภเว ปฺุณฺณานิ กตฺวา อมฺหากิํ ภควโต
กाले สาวตฺถิยิํ กฺุลเคहे นิพฺพตฺโต นนฺทโกติ ลทฺธนาโม
สตุถุ สนฺติเก ชมฺมิํ สุตฺวา ปพฺพชิตฺวา วิปฺสฺสนิํ วทฺฺฒเตตฺวา
อรหตฺตํ ปาปฺุณิ ฯ

โส อปรภาเค อตฺตโน ปุพฺพกมฺมิํ สริตฺวา โสมนสฺส-
ชาโต ปุพฺพจริตาปทานิ ปกาเสนฺโต มิคลุทฺโท ปุเร อาสิญฺติ-
อาทิมายฺุ ฯ ตตฺถ ปจฺเจกพฺุทฺทสฺส มณฺุทปํ กตฺวา ปทุมปฺุเปหิ
ฉทนเมว วิเสโส ฯ

เหมกคฺเถราปทานวณณา

สตฺตมาปทานे ปพฺการกฺกํ นิสฺสายาคิอาทิกํ आयस्मโต
เหมกคฺเถรสฺส อปทานํ ฯ

ตตฺถาปี อิติปพฺพชฺชํ ปพฺพชิตฺวา หิมวฺนเต วสนฺโต
ปิยทสฺสี ภควนฺตํ อุปกตฺตํ ทิสฺวา รตนมยํ ปิจํ อตฺถริตฺวา
อฏฺฐาสิ ฯ ตตฺถ นิสินฺนสฺส กุมฺภมตฺตํ ชมฺพฺพลํ อหาริตฺวา
อทาสี ฯ ภควา ตสฺส จิตฺตปฺปสาทตฺถาย ตํ ผลํ ปริกฺขณฺชิ ฯ
เอตฺตกเมว วิเสโส ฯ

โตเทยฺยคฺเถราปทานวณณา

อฏฺฐมาปทานे ราชาสี วิชโย นามา(๑)ติอาทิกํ आयस्मโต
โตเทยฺยคฺเถรสฺส อปทานํ ฯ

ตตฺถ ราชาสี วิชโย นามาติ ทหฺรกาลโต ปฏฺฐาย สพฺพ-
สํคามสฺส ชินโต จตฺถิ สํกหฺวตฺถุหิ ชนํ รณฺชนโต อลฺลियฺนโต
วิชโย นาม ราชา อโหสิตี อตฺถโธ ฯ เกตุมตี ปฺรุตฺตเมติ
เกตุ วุจฺจนฺติ ธชปฺภากา ฯ อถ วา นกรโสภนตฺถาย นกร-
มชฺเฒ อสฺสาปิตฺรตนโตรณานิ เต เกตุ นิจฺจํ อสฺสาปิตา
โสภยมานา อสฺสา อตฺถิติ เกตุมตี ฯ ปุเรติ ธนธณฺเฒหิ
สพฺพชนานํ มนฺนติ ปฺริ ฯ เกตุมตี จ สฺวา ปฺรณฺจ เสฏฺฐกฺกุเจน
อฺตุตฺตมณฺเจติ เกตุมตีปฺรุตฺตมํ ตสฺมี เกตุมตีปฺรุตฺตเม ฯ สฺวโร
๑ สฺยา. ราชา วิชิตฺชโย นามาติ ทิสฺสตี ฯ

วิกุมสมฺปนฺโนติ อภีโต วีรียสมฺปนฺโน วิชโย นาม ราชา
อชฺฌาวสึติ สมฺปนฺนโร ฯ อิตถิ ภูติ ปุรณฺจ สพฺพตฺตฺตฺวาหนฺณจ
จทฺเทตฺตฺวา หิมวฺนุตฺตํ ปวีสิตฺตฺวา อีสิปฺพพฺพชฺชํ ปพฺพชิตฺตฺวา วสนฺนโต
สุเมธกฺวณฺตํ ทิสฺวา โสมนสฺสํ อุปฺปาเทตฺตฺวา จนฺทเนน
ปฺุชากรณเมว วิเสโส ฯ

ชตุกณฺณิกตฺเถราปทานวณณา

นวมฺปาทานे นคเร หํสวตฺติยาตฺติอาทิกํ आयस्मโต
ชตุกณฺณิกตฺเถรสฺส อปทานํ ฯ
ตตฺถ เสฏฺฐิปปฺโต หุตฺตฺวา สุวณฺณปาสาเท วสนฺภาโว จ
ปฺลฺยจฺหิ กามกฺุณฺเหหิ สมงฺกิ หุตฺตฺวา วสนฺภาโว จ สพฺพเทสวาสิํ
สพฺพลฺปิปฺวิญฺญฺณญจ อากนฺตฺตฺวา เสวณฺภาโว จ วิเสโส ฯ

อุเทนตุเถราปทานวณณา

ทสมฺปาทานे หิมวฺนุตฺตฺตฺวาวิหฺเรตฺติอาทิกํ आयस्मโต
อุเทนตุเถรสฺส อปทานํ ฯ
ตตฺถ หิมวฺนุตฺตฺมีเป ปทุมปฺพพฺตํ นิสฺสาย ตาปสฺปพฺพชฺชํ
ปพฺพชิตฺตฺวา วสนฺเตน ปทุมตฺตฺรสฺส ภาวโต ปทุมปฺปฺฝิ คเหตฺตฺวา
ปฺุชิตฺภาโว วิเสโส ฯ เสสิ สพฺพตฺถ อุตฺตฺานเมวาทิ ฯ
เอกจตฺตฺาลีสมวคฺควณฺณา นิฏฺฐิตา ฯ

๑. สุยา. อปทานสฺส ปจโม ภาโค นิฏฺฐิตฺติ ทิสฺสติ ฯ

อิตฺโต ปรี ปาลียํ ทุตฺติภาโค ฯ

ภททาทิวคควณณา (๑)

ทวาจตุตถาลีสมวคเค(๒) ปจมาปทานญจ ทุตติยาปทานญจ
ตติยาปทานญจ นยานุสาเรน สุวิญญะยเมว ฯ

มฐัมสทายกตุเถราปทานวณณา

จตุตถาปทานเน นคเร พนฐุมตติยาติอาทิกั อายสุมโต
มฐัมสทายกตุเถรสฺส อปทานั ฯ

ตตฺถ สุกรโกติ สุกรมมัตถั วิกกิณฺตีวา ชีวิกั กปะเนโต ฯ
อุกโกฏฏักั รนฺชยิตฺวาติ ปิหกปะปฺผาสมมัตถั ปจิตฺวา มฐัมสมฺหิ โอภิรี
ปะกัจจิปิ ฯ เตน มัสเสน ปตฺตํ ปุเรตฺวา ภิกขุสงฺฆสฺส ทตฺวา
เตน ปุณฺณกมฺเมน อิมสฺมี พุทฺธุปฺปาเท ปพฺพชิตฺวา อรหตฺตํ
ปาปุณฺนิติ อตฺถโธ ฯ

นาคปลลวตฺเถรสฺส ปญฺจมาปทานมฺปิ เอกทิปิยตฺเถรสฺส
นฏฺฐาปทานมฺปิ อุจฺจนฺคปะปฺพิยตฺเถรสฺส สตฺตมาปทานมฺปิ
ยาคุทฺทายกตฺเถรสฺส อฏฺฐมาปทานมฺปิ ปตฺถโถทนทายกตฺเถรสฺส
นวมมาปทานมฺปิ มลฺลจทฺทายกตฺเถรสฺส ทสมมาปทานมฺปิ สพฺพิ
สุวิญญะยเมวาทิ ฯ

ทวาจตุตถาลีสม(๒)วคควณณา นิฏฺฐิตา ฯ

๑ สฺยา. อปทานสฺส ทุตติโย ภาโกติ ทิสฺสตี ฯ ๒ ม. ทวาจตุตถาลีส... ฯ

สกีสมมุชชกวกคาคิวณณา

เตจตุตตาลีสมวคเค สพพเถราปทานานิ อุตตानาเนว ๑
เกวลี เถรานัน นามนานตุตตี ปุณณนานตุตตยจ วิเสโส ๑

เอกวิหาริวคคาคิวณณา

จตุจตุตตาลีสเม วคเคปี สพพานิ อปทานานิ ปากฎาเนว ๑
เกวลี ปุณณนานตุตตี ผลนานตุตตยจ วิเสโส ๑

วิเภทิกวกคควณณา

วิภิกกมิลชียตุเถราปทานวณณา (๑)

ปญจจตุตตาลีสเม วคเค ปจมาปทานเน ๑ กกุสนุโชมหาวิโรติ-
อาทิกิ आयसुमโต วิภิกกมิลชียตุเถรสสุส อปทานัน ๑

ตตุถ พิชมิลชชมทาสหนุตติ วิภิกกफलानि ผาเลตฺวา พิชานิ
มิลชานิ คเหตุวา มฐุสกุกราหิ โยเชตฺวา กกุสนุฐสุส ภควโต
อทาสินฺติ อตุโถ ๑

ทุดิยาปทานาทินิ สพพานิ สุวัญญเยยฺยานเนว ๑ เถรานัน
นามนานตุตตาทินิปี ปาจานุสาเรน เวทิตพพานิ ๑

๑ ม. วิภิกกมิลชียตุเถราปทานวณณา ๑

๒ สฺยา. วิชวีสทาสหนุตติ ทิสฺสตี ๑

ชคติวคควณณา

ชคตัทยกตุเถราปทานวณณา

ฉจตุตถาลีสมเม วุคฺเค ปจฺมาปทานे ชคตี การยี่ อหนุตติ
อุตุตมโพธิรุกขสฺส สมฺนุตโต อาพินฺนํ อหิ การยฺนุตติ อตุโล ๑ เสธานี ทุตติยาปทานาทินิ สพ
พานิปี อุตุตทานาเนว ๑

ศาลปุปฺพิวคควณณา

สตุตจตุตถาลีสมเม วุคฺเค ปจฺมาปทานาทินิ ปาพินฺนุสาเรน
สุวิญญะยฺยานะว ๑

นพมาลิวคควณณา

อฏฺฐจตุตถาลีสมเม วุคฺเค ปจฺมทุตติยาปทานานิ อุตุตทานาเนว ๑

อุกุกาสติกตุเถราปทานวณณา

ตติยาปทานे โกลิโย นาม ภควาติ โกลิยโกตุเต ชาตตุตา
โกลิโย นาม ปจฺเจกพฺพุโธติ อตุโล ๑ จิตฺตกุญฺเฑติ จิตฺตกุญฺเฑเกลาส-
กุญฺเฑสาณุกุญฺเฑาทีสุ อโนตฺตตทหิ ปฏิจฺฉาเทตฺวา จิตฺตพฺพตฺตกุญฺเฑสุ
นानารตนโอสธาทีหิ วิจิตฺเต จิตฺตกุญฺเฑปฺพตเต โส ปจฺเจกพฺพุโ
วสีติ อตุโล ๑

จตุตฺถปญฺจมาปทานานิ อุตุตทานาเนว ๑

กุกกททายตุเถราปทานวณณา

ณฐาปทานเน กุกกทกมทาสหนุตติ ปกุกกทตุอุโปสถิก-
ภตุตฐรภตุตสลาภตุตทาทีสุ กุกกทปณณวเสน ทาตพัพ อฐฐิสลาภ-
ภตุตติ อหิ อทาสินุตติ อตุโถ ๑

กิริปุนนาคิยตุเถราปทานวณณา

สตตุตมาปทานเน ๑ โสภิตโต นาม สมพุกุโธติ อาโรห-
ปริณาหตุตตุตีสมหาปฐิสลภขณพยามปฐาทีหิ โสภมานสริรตุตา
โสภิตโต นาม สมมาสมพุกุโธติ อตุโถ ๑

วตุลิกการผลทายกตุเถราปทานวณณา

อฐฐมาปทานเน ตกุกกรายิ วสิ ตทาติ ตั ทสปฐณณกิริย-
วตุตถิ กโรนตุตา ชนา ปฐิวสนุตติ เอตุถาติ ตกุกกรา ราชธานี ๑
ตีสุสั ตกุกกรายิ ตทา วสิติ อตุโถ ๑

ปานธิทายกตุเถราปทานวณณา

นวมมาปทานเน ปานธิ สุกตติ คยหาติ อุปาหนยุกิ
สุนุทธากาเรน นิปฐาติตติ คเหตุวาติ อตุโถ ๑

ทสมมาปทานัน สิวินญญเยยเมวาติ ๑

อฐฐจตุตทาตีสมวคุกกวนณา นิฐฐิตา ๑

ปัสสูถวคคณณา

เอถุนปลณณาสมวคเค ปจมาปทานํ สุวิญญะยเมว ฯ

พุทธสยลคคเถราปทานวณณา

ทุตติยาปทานะ อธิจจุปปตติกา พุทธาติ อธิจเจนะ อการณเณ
อุปปตติกา สยมภูตา อญญะเหติ เทวพุทฺหมมาราทีหิ อุปลเทส-
ทายเกหิ รหิตา สยมภูตาเณน อุปลนุณา ซาตา ปาตฺฐกาติ
อตุโถ ฯ

อุทุมพริกปลุฬิวาติ อุทุมพรรุเกเข ปลุฬิ ทุลลภํ ทุลลภุ-
ปลตติกํ อิว ฯ จนุทุมหิ สสภํ ยถาติ จนุทุมณฺฑาเล สสเลขาย
รูปํ ทุลลภํ ยถา ฯ วายसानํ ยถา จิรณฺติ กากานํ นิจฺจ
รตฺตินฺทิวํ ชุทฺทาปีพิตภาเวณ จิรํ ทุลลภํ ยถา เอวํ ทุลลภํ
โลกนายกํ จตุราสงฺเขยฺยํ วา อญฺจาสงฺเขยฺยํ วา [๑] กปลสต-
สทฺสสํ ปารมิโย ปุเรตฺวา พุทฺธภาวโต ทุลลภโถ โลกนายโกติ
อตุโถ ฯ

ภิสทหายกตุเถราปทานวณณา

ตติยาปทานे मञ्जु भिसेहि सवत्तिं पोक्खम्मरुत्तुम्मकेसरेहि
सवत्तिं पक्खमरुत्तिं च जिरं सपपीं मुपालिगित्तिं जिरणजं सपपीरसणजं
पत्तुम्मपुपालेहि सवत्तिं पक्खमरुत्तिं च तस्समा तत्तुग्घं मम्म सन्नत्तं
पुत्तुत्तो पत्तुकुक्कण्हत्तुत्तिं अत्तुत्तो च
जत्तुत्तपण्णजमण्णजापत्तानानि उत्तुत्तानानेव च

ปुพินุปปาทกตุเถราปทานวณณา

सत्तुत्तमापत्ताने च जत्तुत्तलिस्सत्तिचापिं जात्तिं त्त्विकुत्तुत्तुं चात्तात्तिं
त्तिचा गुमारवेण उक्खत्तिन्नत्तानं पत्तित्तत्ता पुन्न उक्खत्तिन्नत्ता
त्तिचा ते ज त्तत्ता च पुयाकरण्णजं हेण्णजा नित्तानกถायं
वत्तुत्तमेव च
उक्खत्तमापत्तानं उत्तुत्तानमेवत्ति च

ธम्मรุจितฺเถราปทานวณณา

นวมมาปทานे त्ताहं मानवो आसिन्दि यथा सुमेरु-
पण्णत्तित्तो त्तिपण्णกรक्कवत्तो सन्नत्तिगा पुयाकरण्णं लग्घिं च त्ता
ओहं मेम्मो नाम पुत्ताहम्मणमानवो हुत्तुवा सुमेरुत्तापसेन
सह ओत्तिपपुत्तञ्च पत्तुत्तत्तुत्ता सिग्घापत्तेस्सु सिग्घत्तित्तो केणजि
पापत्ताहायेन त्तत्तुत्तोत्ति त्तत्तुत्तोत्तेत्तेत्ते पापत्तिक्कत्तात्तिवत्ति त्तत्तो

มาตุฆาตกมมวเสณ นรเก อคฺคิชาลาทีทุกขมนุภวิตฺวา ตโต
จฺโต สมฺมุตฺเต ติมิงฺกลมฺหามจฺโณ หุตฺวา นิพฺพุตฺโต สมฺมุตฺตมชฺเฌ
คจฺจนฺตํ มหานาวํ คิลิตฺตุกาโม คโต ๑ ทิสฺวา มํ วาณิชา
ภีตา อโห โคตโม ภควาติ สทฺตมกํสุ ๑ อถ มหามจฺโณ
ปฺพุพฺพวาสนาวเสณ พุทฺธการวํ อุปฺปาเทตฺวา ตโต จฺโต สวาทฺถิยํ
วิภวสมฺปนฺเนน พุราหฺมณฺกุเล นิพฺพุตฺโต สทฺโธ ปสนฺโน สตฺถ
ธมฺมเทสนํ สุตฺวา ปพฺพชิตฺวา สห ปฏฺฐิสฺมภิทาหิ อรหตฺตํ
ปาปฺณิตฺวา ทิวสสฺส ติกฺขตฺตํ อุปฺภูจฺจันํ กนฺตฺวา สรมาโน
วณฺทติ ๑ ตทา ภควา จริ ธมฺมจรูจิติ มํ อาห ๑

อถ โส เถโร สุจิริ สตปฺปญฺจลกฺขณฺนฺตืออาทีหิ คาถาหิ
โถเมสิ ๑ กนฺเต สตปฺปญฺจลกฺขณฺนฺตือ โคตม ๑ ปติปฺพุเพน
วิสุทฺธปจฺจยฺนฺติ ปฺพุเพ ทิปฺงฺกรปาทมฺุเล ปรีปฺญฺณปารมีปจฺจย-
สมฺภาโร สุภฺภูจฺ จิริ กาลํ มยา น ทิฏฺฐโธ อสฺสิติ อตฺโถ ๑
อหฺมชฺชสุเปกฺขณฺนฺติ อชฺช อิมสฺมี ทิวเส อหํ สุเปกฺขณํ
สุนฺทรทสฺสนํ สุนฺทรทิฏฺฐจํ วา นิรฺูปมํ วิคฺคหํ อุปฺมารหิตสฺริริ
โคตมํ วต เอกนฺเตน ปสฺสามิ ทกฺขามิติ อตฺโถ ๑

สุจิริ วิหตฺตโม มยาติ วิเสเสน หตฺตโม วิทฺธฺสิตโมโห
ตฺวํ มยาปิ สุภฺภูจฺ จิริ โถมิโตติ อตฺโถ ๑ สุจิริกฺเขน นที
วิโสสิตาติ เอสา ตณฺหานที สุนฺทรทฺทกฺเขน โคปเนน วิเสเสน
โสสิตา อภพฺพุปฺปตฺติกฺกตา ตยาติ อตฺโถ ๑ สุจิริ อมลํ วิโสชิตนฺติ

เล่มที่ 43 ชมมรุจิตุเถราปทานวณณา หน้า 355

สุกฺข จิรํ ทีฆนํ อทฺธนา อมลํ นิพฺพานํ วิเสเสน โสธิตํ
สุกฺข กตํ อธิคตํ ตยาตี อตุโถ ฯ นยน์ ฉาณมยํ มหามุเน ฯ
จिरกาลสมมุคิโตติ มหามุเน มหาสมณ ฉาณมยํ นยน์ ทิพฺพ-
จกฺขุ จिरกาลํ สมธิคโต สมปฺตโต ตวนฺติ อตุโถ ฯ อวินฺญโจ
ปฺนรฺนฺตรนฺติ อหํ ปฺน อนุตฺรํ อนุตฺราภเว มชฺเช (๑) ปฺรินฺญโจ
ปฺริหิโน อโหสิณฺติ อตุโถ ฯ ปฺนรชชสมาคโต ตยาตี อชช
อิมสฺมี กาลे ตยา สทฺธิ ปฺนปี สมาคโต เอกิญฺจโต สห
วสามิตี อตุโถ ฯ น หิ นสฺสนฺติ กตานิ โคตมาตี โคตม
สพฺพณฺณพฺพุทฺธ ตยา สทฺธิ กตานิ สมาคมาทีนํ น หิ นสฺสนฺติ
ยาว ขนฺธปฺรินิพฺพานา น วินา ภวิสฺสนฺตีติ อตุโถ ฯ เสถํ
อตุตฺตานเมวาทิ ฯ

ชมมรุจิตุเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

ทสมापทานํ สุวิญญेขฺยเมวาทิ ฯ

เอฏฺฐนปฺลยฺวาสมวคฺควณณา นิฏฺฐิตา ฯ

๑ ลี. อหํ ปฺน อนุตฺรา เวมชฺเช ฯ

กิงกณิปุพพวคคาทิวณณา

ปยุณาสมวคเค จ เอกปยุณาสมวคเค จ เทวปยุณา-
สมวคเค จ เตปยุณาสมวคเค จ สพุพานิ อปทานานิ
อุตตानานาเนาติ ฯ

กจจายนวกุควณณา

มหากจจายนตุเถราปทานวณณา

จตุปยุณาสมวคเค ปจมาปทานเน ปทุมุตโตโร นาม
ชินฺโติอาทิกํ อายสุมโต มหากจจายนตุเถรสฺส อปทานํ ฯ
อยมปิ ปุริมพุทฺเธสฺส กตาทิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏฐปนีสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจันนุโต ปทุมุตฺตรสฺส ภควโต
กาเล กหปติมหาสาถกฺขเล นิพฺพตฺติตฺวา วุฑฺธิปฺปโต เอกทิวสํ
สตฺถุ สนฺติเก ชมฺมํ สฺวณฺนุโต สตฺถารา สงฺขิตฺเตน ภาสิตสฺส
วิตถารเณ อคฺคํ วิภชนฺตานิ อคฺคญฺจानเณ จปิยมานํ เอกํ ภิกฺขุ
ทิสฺวา สยมปิ ตํ จานนฺตรํ ปตฺถเณฺนโต ปณฺิธานํ กตฺวา
ทานาทินิ ปุณฺณานิ กตฺวา เทวมนุสฺเสสฺส สฺสรนฺนุโต สฺเมธสฺส
ภควโต กาเล วิชฺชาธโร หุตฺวา อาภาเสน กจฺจนฺนุโต เอกสฺมี
วนสณฺเฑ นิสินฺนํ ภควนฺตํ ทิสฺวา ปสนฺนมานโส กณฺิการ-
ปุปฺเปหิ ปุञฺช อกาสิ ฯ

เล่มที่ 43 มหากัจจายนคฤตราปทานวณณา หน้า 357

โส เตน ปุณเณน อปราปรี สุคติสุเยว ปรีวตเตนโต
กสฺสปทสพลสฺส กาลเ พาราณสียิ กุลเคเห นิพพตฺติตฺวา
ปรีนินิพพุเต ภควติ สุวณฺณเจตฺยิกมฺมฏฺฐาเน สตสฺสทสฺสคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค
สุวณฺณิกฺค
นิพพตฺติฏฺฐาเน สรีริ เม สุวณฺณวณฺณํ โหตุติ ปตฺถนํ
อกาสิ ฯ ตโต ยาวชีวั กุสลกมฺมํ กตฺวา เอกพฺพุทฺชนฺตรํ
เทวมนุสฺเสสฺส ตํสริตฺวา อิมสฺมี พุทฺธปฺปาเท อฺชฺเชนียิ รมฺโถ
จณฺหาปชฺโชตสฺส ปุโรหิตเคเห นิพพตฺติ ตสฺส นามกฺคฺคฺคฺคฺคฺค
มาตา มยฺหํ ปตฺโต สุวณฺณวณฺโณ อตฺตโน นามํ กเหตุวา
อากโตติ กณฺจนฺมาณโวเตว นามํ อกาสิ ฯ โส วุทฺธิมนฺวาย
ตโย เวเท อุกกณฺหิตฺวา ปิตุ อจฺเจเนน ปุโรหิตฏฺฐาณํ ลภิ ฯ โส
โคตฺตวเสน กจฺจายโนติ ปญฺญาปิตฺถํ ฯ อถ ราชา จณฺหาปชฺโชโต
พุทฺธปฺปาทํ สุตฺวา อจฺจริย ตฺเมห ตตฺถ กนฺตฺวา สตฺถาริ
อิชานเถติ เปเสสิ ฯ โส อตฺตฏฺฐโม สตฺถุ สนฺติกํ อฺปกโต
ตสฺส สตฺถา รมฺมํ เทเสสิ เทสนาปรีโยसानเ สตฺถหิ ชเนหิ
สทฺธี สห ปฏฺธิสมฺภิทาหิ อรหตฺเต ปตฺติฏฺฐาสิ ฯ

โส เอวํ ปตฺตอรหตฺตผลโต อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา
โสมนสฺสชาโต ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต ปทฺมุตฺตโร นาม
ชิโนติอาทิมาน ฯ ตํ เหฏฺฐา วุตฺตตฺถเมว ฯ อถ สตฺถา เอถ
ภิกฺขโวติ หตฺถํ ปสาเรสิ ฯ เต ดาวเทว ทวฺงฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค
กฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค

อิทธิมยปตตจีวรธรา วสุสฏฺฐิกคฺคเถรา วิย อเหตุฯ เอว เถโร
สทตฺถิ นิปฺพาเทตฺวา ภนฺเต ราชา ปชฺโชโต ตุมฺหากิ ปาเท
วนฺทิตฺถุ ชมฺมมฺลจ โสตุ อิจฺฉิตฺติ อารโจะสิฯ สตฺถา ตฺวเวย
กัจจาน ตตฺถ คจฺจ ตยิ คเต ราชา ปตีทิสฺสตีติ อาทฯ เถโร
สตฺถุ อาณาย อตฺตจฺจโม ตตฺถ คนฺตฺวา ราชานิ ปสาเทตฺวา
อวนฺตีสุ สาสนํ ปติจฺจฺจาเปตฺวา ปฺน สตฺถุ สนฺติกเมว อาคโตฯ
อตฺตโน ปุพฺพปตฺถนาวเสน กัจจายนปฺปรณํ มหानิรุตฺติปฺปรณํ
เนตฺติปฺปรณนฺติ ปกรณตฺตยิ สงฺฆมฺชฺเฒ พุยาภาสิฯ อถ
สนฺตฺจฺเจน ภควตา เอตทกฺคิ ภิกฺขเว มม สวากานิ สงฺขิตฺเตน
ภาสิตสฺส วิตฺถาเรน อตฺถิ วิภชนฺตานํ ยทิตฺถิ มหากัจจานินฺติ (๑)
เอตทกฺคฺจฺจฺจฺจเน จปีโต อคฺคผลสุเขน วิหาสิตีฯ

มหากัจจายนตฺเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตาฯ

วกฺกเถราปทานวณณา

ทฺติยาปทานฯ อิตฺถ สตฺสหสฺสมฺหิตีอาทิกิ อายสมฺโต
วกฺกเถรสฺส อปทานิฯ

อยมฺปิ เถโร ปุริมชินวเรสุ กตาทิกาโร ตตฺถ ตตฺถ
ภเว วิวญฺญฺพนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อฺปจฺฉินฺนโต ปทฺมุตฺตรสฺส
ภควโต กाले หังสวตฺตีนคเร กุลเคเห นิพฺพตฺโต วิญฺญุตฺติ ปตฺโต

๑ อจฺ. เอก. ๒๐/๑๔๖/๓๑ฯ

สตถุ สนฺติกั กจฺจนฺเตหิ อุปาเสเกหิ สทฺธิ วิหาริ คณฺตุวา
ปริสฺปฺริยนฺเต จิโต ฌมฺมํ สฺสนฺนุโต สตฺถารา เอกํ ภิกฺขุ
สทฺธาธิมุตฺตานิ อคฺคภูจฺจเน จปิโต ทิสฺวา สยมฺปิ ตํ จานนฺตรํ
ปตฺถเนนฺโต สตฺถาหิ พุทฺธปฺปมฺขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส มหาทานิ
ทตฺวา ปณฺธิชานํ อกาสิ ฯ สตฺถา ตสฺส อนนฺตรายํ ทิสฺวา
พฺยากาสิ ฯ (๑)

โส ยาวชีวิ กุสลํ กตฺวา เทวมนฺุสฺเสสุ สัสนฺนุโต
อมฺหากํ ภควโต กाले สวตฺถิยํ พุราหฺมณฺกุเล นิพฺพตฺติ
ตสฺส วุกกสิตฺติ นามํ กรีสุ ฯ ตตฺถ กสิตฺติ อปฺราศฺติลกาพ-
กาทิโทสสฺส อธิวณฺํ ฯ นิทฺชนฺตฺสวณฺณปิณฺทสทิสฺตาย อปฺคโต
พฺยปฺคโต กสิ โทโส อสุสฺสาคิ วการาคมํ กตฺวา วุกกสิตฺติ
วฺจจฺติ ฯ โส วุทฺธิปฺปตฺโต ตโย เวเท อุกฺคณฺหิตฺวา พุราหฺมณ-
สิปฺเปสุ นิพฺพตฺติ คโต สตฺถารํ ทิสฺวา รูปกายสมฺปตฺติทสฺสเนน
อติตฺโต สตฺถารา สทฺธิเยว วิจฺรติ ฯ อการมฺชฺเฒे วสนฺุโต
นิจฺจกาลี สตฺถุ ทสฺสนํ น ลภิสฺสามิตี สตฺถุ สนฺติเก ปพฺพชิตฺวา
จเปตฺวา โภชนกาลี สรีริกิจฺจกาลณฺจ เสสกาลे ยตฺถ จิตฺเตน
สกุภา ทสฺพลํ ปสฺสิตฺตุ ตตฺถ จิโต อณฺณํ กิจฺจํ ปหาย
ภควนฺตํ โอลเณนฺุโตเยว วิหฺรติ ฯ สตฺถา ตสฺส ฌาณปฺริปากํ
อากเมนฺุโต พหุกาลํ ตสฺมี รูปทสฺสเนเนว วิจฺรนฺเต กิณฺจ
๑ ม. พฺยากริ ฯ

อวตวา ปุเนกทิวสั กิ เต วกุกถิ อิมินา ปุติกาเยน ทิฏฺฐเจน
 โย โข วกุกถิ ฌมฺมํ ปสฺสติ โส มํ ปสฺสติ โย มํ ปสฺสติ
 โส ฌมฺมํ ปสฺสติ ฯ ฌมฺมํ หิ วกุกถิ ปสฺสนฺโต มํ ปสฺสตีติ (๑)
 อาห ฯ สตุถริ เอวํ วทนฺเตปิ เถโร สตุถฺ ทสฺสนํ ปหาย
 อณฺณตฺถ กนฺตุํ น สกฺโกติ ฯ ตโต สตุถา นายํ ภิกฺขุ
 ตํเวคํ อลภิตฺวา พุชฺฌิสฺสตีติ วสฺสูปนายิกทิวเส อเปหิ วกุกถีติ
 เถริ ปณฺณามลฺลิตฺวา โส สตุถารรา ปณฺณามิตฺ สตุถฺ สมฺมุเข จาคู
 อสฺกโกนฺโต กิ มยฺหํ ชีวิตฺเตน โยหํ สตุถาริ ทฏฺฐิ น ลภามิติ
 กิชฺฌกฺกุญฺเฒ ปพฺพเต ปปาตฺกฺกุจฺจํ อภิริหิ ฯ สตุถา ตสฺส ตํ ปวตฺตี
 ฌตฺวา อຍํ ภิกฺขุ มม สนฺติกา อสฺสาสิ อลภนฺโต มกฺกผลานํ
 อุนิสฺสยํ นาเสยฺยาติ อตุตฺตานํ ทสฺเสตฺวา โอภาสิ วิสฺสชฺเชนฺโต
 ปาโมชฺชพฺหุโล ภิกฺขุ ปสนฺโน พุทฺธสาสเน
 อธิคฺจฺเฒ ปทํ สนฺตํ สงฺขารุปสมํ สุขนฺติ (๒)
 คาถํ วตฺวา เอหิ วกุกถีติ(๓) หตฺถํ ปสาเรสิ ฯ เถโร ทสฺพโล
 เม ทิฏฺฐโธ เอหิตฺติ อวฺหายนมฺปิ ลทฺธนฺติ พฺลวปีติโสมนสฺสํ
 อูปฺปาเทตฺวา กฺุโต คจฺจามิติ อตุตฺตโน คมนภาวํ อชานิตฺวา
 สตุถฺ สมฺมุเข อากาเส ปกฺขนฺนิตฺวา ปจฺเมเน ปาเทเน ปพฺพเต
 จิตฺเตยฺว สตุถารรา วุคฺตคาถาโย อวชฺเชนฺโต อากาเสยฺว
 ปีตี วิภฺขมฺเภตฺวา สห ปฏฺฐิสฺมภิทาหิ อรหตฺตํ ปาปฺณิตฺติ
 # ๑ ส.ข. ๑๗/๒๑๖/๑๔๗ ฯ ๒. พ. ๕. ๒๕/๓๕/๖๖ ฯ
 # ๓. ฌมฺมปท. ๒ ฯ

เล่มที่ 43 วกุกกเถราปทานวณณา หน้า 361

องคฺคตฺรูกฺกถายั (๑) ฌมฺมปทวณณนายถฺจ (๒) อาคตฺ ๑

อิธ ปน เอว เวทิตพฺพํ กิ เต วกุกกเถธาทีนํ สตุถารา
โอมทิตฺถํ กิษฺมณฺเณ วิหรนฺโต วิปสฺสนํ ปฏฺฐเปตี ตสฺส สทฺธาย
พลวภาวโต เอว วิปสฺสนา วีถิ น โอมตฺตํ ๑ ภควา ตํ ฌตฺวา
กมฺมฏฺฐานํ โสเชตฺวา อทาสิ ๑ โส(๓) ปฺน วิปสฺสนํ มตฺถกํ ปาเปตฺถ
นาสกฺขิเยว ๑ อตฺสส อหฺมวเกตุเลน วาตาพาโธ อุปฺปชฺชิ ๑
ตํ วาตาพาเชน ปิพฺปิยมาณํ ฌตฺวา ภควา ตตฺถ คนฺตฺวา
ปฺจฺจนฺโต

วาตโรคาภินิโต ตฺวํ วิหริ กานเน วเน
ปวิทฺธโคจรํ ลฺลฺลฺล กถํ ภิกฺขุ กิริสฺสตีติ (๔)

อาห ๑ ตํ สุตฺวา เถโร

ปีติสฺสฺเสน วิปฺปลฺเลน ฌรมาโน สมฺมสฺสยํ
ลฺลฺลฺลปปี อภิสฺมโณนฺโต วิหริสฺสामी กานเน ๑
ภาเวนฺโต สติปฏฺฐาเน อินฺทฺริยานิ พฺลานิ จ
โพชฺฌมฺกานิ จ ภาเวนฺโต วิหริสฺสामी กานเน ๑
อารทฺธวีริเย ปหิตตฺเต นิจฺจํ ทพฺพปรกฺกเม
สมคฺเค สหิตเต ทิสฺวา วิหริสฺสामी กานเน ๑
อนฺุสฺสรนฺโต สมฺพทฺธํ อคฺคํ ทนฺตํ สมหิตํ
อตฺนทิตฺโต รตฺตนิทฺทวํ วิหริสฺสामी กานเนติ (๔)

๑. มโนรธ. ๑ ๑ ๒. ฌมฺมปท. ๒ ๑ ๓. ม. โส ปฺน ๑

๔. ขุ. เถร. ๒๖/๓๔๒/๓๒๑ ๑

จตฺตฺสโร คาถาโย อภาสิ ฯ ตาสี อตุโธ เถรคาถาวณณาย
วุตฺโตเยว ฯ เอว เถโร วิปฺสฺสนํ อุตฺตฺสูกาเปตฺวา อรหตฺตํ
ปาปฺปณิ ฯ

โธ อรหตฺตํ ปตฺวา อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺส-
ชาโต ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต อิตฺโต สตฺสทสฺสมหิตฺติ-
อาทิมาย ฯ ตตฺถ อิตฺตติ กกุสนฺชาทินํ อุปฺปนฺนภทฺทกปฺโปโต
เหฏฺฐา กปฺปสตฺสทสฺสมตฺถเกติ อตุโธ ฯ

ปทุมการวทโนติ สุปฺปฺพิตปทุมสฺสสิริกมุโข ฯ ปทุม-
ปตฺตกฺโขติ เสตปทุมปฺปฺพณฺณสทิสอกฺโขติ อตุโธ ฯ ปทุมตฺตร-
กนฺโรวาติ ปทุมกนฺธมุโขติ อตุโธ ฯ

อนฺธานํ นยฺนุปโมติ จกฺขุวิริหิตานํ สตฺตฺตานํ นยฺนสทฺติโธ
ธมฺมเทสฺนาย สพฺพสตฺตฺตานํ ปญฺญาจกฺขาทิจกฺขุทายโกติ อตุโธ ฯ
สนฺตเวโสติ สนฺตสทาโว สนฺตอริยาปโธ ฯ คุณนฺธิติ คุณานํ
นินฺธิ สพฺพคุณกณานํ นิธานญฺจานญฺโตติ อตุโธ ฯ กรุณฺยามติ-
อากโรติ สาธุนํ จิตฺตกมฺปนสงฺฆาตาย กรุณฺยาจ จ (๑) อตฺถานตฺถ-
มินนปฺริจฺฉินฺนมติยา (๒) จ อากโร อาธารญฺโต ฯ

พฺรหฺมาสุรสุรจฺจิตฺติ พฺรหฺเมหิ จ อสุเรหิ จ เทเวหิ
จ อจฺจิตฺโต ปุชฺชิตฺติ อตุโธ ฯ

มธฺเรน รุเตน จาติ กรวิกรฺตมธฺเรน สทฺเทน สกฺกํ
๑. สฺสิ. สุปฺริสฺสทฺธาเย ปติยา ฯ

ชนํ รัณชยณฺตีติ สมฺพนุโ ๑ สนฺถวี สวากํ สกนฺติ อตฺตโน
สวากํ มจฺจรัมมเทสนาย สนฺถวี ภูตี อกาสิตี อตฺโต ๑

สทฺธาธิมุตฺโตติ สทฺทหนสทฺธาย สาสเน อธิมุตฺโต
ปติภูจฺติ อตฺโต ๑ มม ทสฺสนลาตโสติ มยฺหํ ทสฺสเน
พฺยวโฏ ติปฺปโร ๑ (๑)

ติ จานมภิโรจยฺนติ ติ สทฺธาธิมุตฺตจฺ्ञานนฺตรํ อภิโรจยฺ
อิจฺฉี ปตฺเตสนฺติ อตฺโต ๑

ปีตมจฺจนิวาสนฺติ สติภูจฺสุวณฺณวณฺณวตฺเต นีวตฺตนฺติ
อตฺโต ๑ เหมยลฺโลปจิตฺตจฺกนฺติ สุวณฺณปามจฺกคฺคิตฺตจฺกนฺติ
อตฺโต ๑

โนนิตฺตฺซุมลํ มนฺติ นวณิตฺตมิว มุทฺตลฺลนฺตฺตปาทำ ๑
ชาตปฺลลวโกมฺลนฺติ อโสภปฺลลวปตฺตโกมฺลมิว มุทฺกนฺติ อตฺโต ๑
ปีสาจิชยตฺตชฺชิตาติ ตทา เอวฺภูตํ กุมารํ มํ อญฺญา ปีสาจึ
เอกา รกฺขสี ภยเน ตชฺเชสิ ภิสาเปสิตี อตฺโต ๑ ตทา มหฺสิสฺส
สมฺมาสมฺพุทฺทสฺส ปาหฺมุเล มํ สาเยสิ นิปชฺชาเปสิ ๑ ทินฺมานสา
ภิตฺตจิตฺตา มม มาตาปีตโร อิมํ ทารกํ เต ททาม อิมสฺส
สรณํ ปติภูจฺวา โหตุ นาท นายกาติ อตฺโต ๑ (๒)

ตทา ปฏิกุคฺคิ โส มนฺติ โส ภควา ตทา ตสฺมี
มม มาตฺยา ทินฺนกาเล ชาลินา ชาลยฺตุเตน (๓) สจฺฆาลเกน (๔)

๑. สี. ปรายโณ ๑ ๒. ม. สมฺพนุโ ๑

๓ สี. ชาลยฺตุเตน ๑ ๔. สี. สจฺฆลจฺเกน ๑

จกุกลกขณาทิหิ ลกขิตน มุทโกมลปานิณา มุทเกน วิสุทเธน
หตถตเลน มํ อคฺคเหสีติ อตุโถ ๑

สพฺพปารมิสมฺภูตฺตติ สพฺเพหิ ทานปารมิตาทีหิ สมฺภูตํ
ชาติ ๑ นิลกฺขินยํ วริ ปุณฺณสมฺภารชํ อุตฺตมนิลอกฺขินุตํ ๑
สพฺพสุภากิณฺณํ สพฺเพน สุเกน วณฺเณน สณฺจานน อากิณฺณํ
คหฺนีกุตํ รูปํ ภควโต หตฺถปาทสีลาทิริรูปํ ทิสฺวาติ อตุโถ ๑
ติตฺตึ อปฺตโต วิหฺรามิ อหฺนติ สมฺพนฺโธ ๑

ตทา มํ จรณฺนตฺโคติ ตสฺมี มยฺหํ อรหฺตํ ปตฺตกาเล
สีลาทีปณฺณรสนนํ จรณฺมฺมานํ อนฺตโค ปรีโยสานปฺตโต
ปรีปรุการีติ อตุโถ ๑ มรณฺนตฺโคติปี ปาโจ ตสฺส มรณฺสฺส
อนฺตํ นิพฺพานํ ปตฺโตติ อตุโถ ๑ สทฺธาธิมฺตฺตานํ อคฺคํ
ปณฺณเปสีติ สมฺพนฺโธ ๑ อถ สตฺถา ภิกฺขุสงฺฆมฺชฺเณ นิสินฺโน
เอตทคฺคํ ภิกฺขเว มม สวากานํ สทฺธาธิมฺตฺตานํ ภิกฺขุณฺ (๑) ยทิตํ
วกฺกสิตี (๒) มํ เอตทคฺคกฺกุจฺจาเน จเปสีติ วุตฺตํ โหติ ๑ เสสํ
สุวิญญฺเยยฺยเมวาทิ ๑

วกฺกสิตฺเถราปทานวณฺณา นิฏฺฐิตา ๑

๑. ม. อัย ปาโจ นตฺถิ ๑

๒ อญฺ. เอก. ๒๐/๑๔๗/๓๑ ๑

มหากปป์นตฺเถราปทานวณณา

ปทุมุตฺโตโร นาม ชินฺไดอาทิกํ อายสุมโต มหากปป์นตฺ-
เถรสฺส(๑) อปทานํ ฯ

อยมปี ปุริมพฺพุทฺเชสุ กตาริกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏฺฐปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจันนุโต ปทุมุตฺตรสฺส ภควโต
กาลเ หํสวดีนฺคเร กุลเคเห นิพฺพุตโต วิญญุตํ ปตฺวา สตฺถ
สนฺติเก ชมฺมเทสนํ สฺมณฺโตะ สตฺถารานํ เอกํ ภิกฺขุํ โอวาทกานํ
อคุฏฺฐจฺจเน จปีตํ ทิสฺวา อธิการกมฺมํ กตฺวา ตํ จานนฺตรํ
ปตฺถเกสิ ฯ

โส ตตฺถ ยาวชิวํ กุสลํ กตฺวา เทวมนุสฺเสสุ สัสนฺโตะ
พารานฺสิโต อวิหฺวเร เอกสฺมี เปสการคามเ เชฏฺฐเปสการเคเห
นิพฺพุตโต ตทา สหสฺสมตฺตา ปจฺเจกพฺพุธา หิมวณฺเต อฏฺฐ
มาเส วสิตฺวา วสฺสิเก จตฺตาโร มาเส ชนปเท วสนฺติ ฯ
เต เอกวารํ พารานฺสิยา อวิหฺวเร โอตฺริตฺวา เสนาสนํ
กรณฺตฺถาย หตฺถกมฺมํ ยาจถาติ รณฺโโล สนฺติกํ อฏฺฐ ปจฺเจก-
พฺพุทฺเช ปหิณฺสิสุ ฯ ตทา ปน รณฺโโล วปฺปมฺงคฺลํ อโหสิ ฯ โส
ปจฺเจกพฺพุธา กิร อากตฺตาติ สุตฺวา นิภฺขมิตฺวา อากตฺการณํ
ปฺจุจฺจิตฺวา อชฺช ฆนฺเต โอกาโส นตฺถิ เสว อมฺหากํ วปฺปมฺงคฺลํ
ตตฺถิตฺวาเส กริสฺสามาติ วตฺวา ปจฺเจกพฺพุทฺเช อนิมฺนฺเตตฺวา
๑. ม. กปป์นตฺเถรสฺส ฯ

ปาวีสี ฯ ปจฺเจกพุทฺธา อณฺณํ คามํ ปวีสีสุตฺตมาติ ปกุกมฺมีสุ ฯ

ตสฺมี สมเย เชฏฺฐเปตการุสฺส ภริยา เกนจิเทว กรณฺเียน
พาราณสี คจฺจนฺตี เต ปจฺเจกพุทฺเธ ทิสฺวา วนฺทิตฺวา ก็ ฆนฺเต
อเวลาย อยฺยา อาคตาติ ปุจฺฉิ ฯ เต อาทิโต ปฏฺจาย กเถสุ ฯ
ตํ สุตฺวา สทฺธาสมฺปนฺนา พุทฺธิสมฺปนฺนา อิตฺถิ เสว ฆนฺเต
อมฺหากํ ภิกฺขุํ คณฺหธาติ นิมนฺเตสิ ฯ พหุกา มยฺ ภิกิณฺตี ฯ
กิตฺตกา ฆนฺเตติ ฯ สหสฺสมตฺตา ภิกิณฺตี ฯ ฆนฺเต อิมสฺมี โน
คามे สหสฺสมตฺตา วสฺมิหา เอเกโก เอเกกสฺส ภิกฺขุํ ทสฺสติ
ภิกฺขุํ อธิวเสถ อหเมว โว วสนฺภูจฺฉานํ การาเปสฺสามิติ
อาห ฯ ปจฺเจกพุทฺธา อธิวเสสุ ฯ

สา คามํ ปวีสีตฺวา อุกฺโขเสสิ อมฺมตาตา อหํ สหสฺส-
มตฺเต ปจฺเจกพุทฺเธ ทิสฺวา นิมนฺเตสิ อยฺยานํ นิสฺสิทฺตฺวานํ
ลํวิทฺถ ยากฺกตฺตาทีนํ สมฺปาเทธาติ คามมฺชฺฉเม มณฺฑปํ
การาเปตฺวา อาสนานิ ปณฺญาเปตฺวา ปุณฺทิวเส ปจฺเจกพุทฺเธ
นิสฺสิทาเปตฺวา ปณฺเฑน ขาทนีเยน โภชนีเยน ปวีสีตฺวา ภคฺต-
กิจฺจปรีโยसाने ตสฺมี คามे สพุพา อิตฺถิโย อาทาย ตาหิ
สทฺธี ปจฺเจกพุทฺเธ วนฺทิตฺวา เตมาลํ วสนฺตฺถาย ปฏฺฉิณฺณํ
คณฺหิตฺวา ปุณฺ คามे อุกฺโขเสสิ อมฺมตาตา เอเกกกุลโต
เอเกกปรีโส วาสิพรสุอาทีนํ คเหตุวา อรณฺณํ ปวีสีตฺวา ทพฺพ-
สมฺภาเร อahrtฺวา อยฺยานํ วสนฺภูจฺฉานํ กโรตฺติ ฯ คามวาสิโน

เล่มที่ 43 มหากปิปนตุเถราปทานวณณา หน้า 367

ตสสาเยว วจัน สุตวา เอเกโก เอเกกั กตวา สทฐี รตติ-
ทิวาฏฐาเนหิ ปณฺณสาตสทสฺสํ นิฏฐาเปตฺวา อตฺตโน อตฺตโน
ปณฺณสาลาหิ อุปคตํ ปจฺเจกพฺพุทฺธ อหิ สกฺกจฺจํ อุปฺภูทฺธิสฺสามิ
อหิ สกฺกจฺจํ อุปฺภูทฺธิสฺสามิติ วตฺวา อุปฺภูทฺธิสฺสํ ๑ สว วสฺสํ-
วฺภูทฺธกาเล อตฺตโน อตฺตโน ปณฺณสาลาหิ วสฺสํวฺภูทฺธานํ
ปจฺเจกพฺพุทฺธานํ จีวรสาฎฺฐเก สขฺเขธาติ สมากเปตฺวา เอเกกสฺส
สทสฺสสทสฺสมํ จีวรํ ทาเปสิ ๑ ปจฺเจกพฺพุทฺธา วฺภูทฺธวสฺสา
อนฺุโมทนํ กตฺวา ปกฺกมิตฺสํ ๑ กามวาลิโนปิ อิทํ ปุณฺณกมฺมํ
กตฺวา ตโต จโต ตาวตีสเทวโลเก นิพฺพตฺติตฺวา คณเทวตา
นาม อเหตุํ ๑

เต ตตฺถ ทิพฺพสมฺปตฺติ อนฺุภวิตฺวา กสฺสปสมฺมาสมฺพุทฺธ-
กาเล กุณฺุมพิกเคเหตุ นิพฺพตฺติสฺสํ ๑ ปุพฺเพ เขฏฺฐกเปสกาโร
เขฏฺฐกกุณฺุมพิกสฺส ปุตฺโต อโหสิ ๑ ภริยาปิสฺส เอกสฺส เขฏฺฐก-
กุณฺุมพิกสฺส ชิตา อโหสิ ๑ เสสานํ ภริยาโย เสสกุณฺุมพิกานํ
ชิตโร อเหตุํ ตา สพฺพาปิ วยฺปตฺตา ปฺรคฺคํ คจฺฉนฺฺติโย
เตลฺลํ เตลฺลํเยว เคหานิ อคฺมิตฺสํ ๑ อถกทิวสํ วิหารे ชมฺมสฺสวเน
สงฺฆุฏฺฐเจ สคฺคา ชมฺมํ เทเสสฺสตีติ สุตฺวา เต สพฺเพปิ
กุณฺุมพิกา ชมฺมํ โสสฺสามาติ ภริยาหิ สทฺฐี วิหารํ อคฺมิตฺสํ ๑
เตลฺลํ วิหารมชฺฉํ ปวิฏฺฐกฺขณฺเ วสฺสํ วสฺสิ ๑ เยลฺลํ กุณฺูปกา
วา ฅาติสามณฺเธาทยิ วา อตฺถิ เต เตลฺลํ ปฺริเวณาทีนํ

ปวิสีสุ (๑) ฯ เต ปน ตถารูปานํ นตฺถิตาย กตฺถจิ ปวิสีตุ
อวิสหนฺตา วิหารมชฺเฌเยว อฏฺฐิสฺสุ ฯ อถ เน เชฏฺฐกกุฏุมฺพิกโก
อาห ปสฺสส โภ อมฺหากํ วิปฺปการํ กุลปฺตฺเตหิ นาม
เอตฺตเคน ลชฺชิตฺตุ ยุตฺตนฺติ ฯ อยฺย ก็ กโรมาติ ฯ มยฺย วิสฺสาสิ-
กกุฏจานสฺส อภาเวน อิมํ วิปฺปการํ ปตฺตา สพฺเพ ฐนํ
ตฺหริตฺวา ปรีเวณํ กริสฺสามาติ ฯ สาธุ อยฺยาติ เชฏฺฐโก
สทฺสสํ อทาสี ฯ เสสา ปณฺจ ปณฺจ สตานี ฯ อิตฺถิโย
อทฺตมเตยฺยานิ อทฺตมเตยฺยานิ สตานี ฯ เต ตํ ฐนํ อทฺริตฺวา
สทฺสสกุฏาคารปริวารํ สตฺถุ วสนตฺถาย มหาปรีเวณํ นาม
การาเปสฺสุ ฯ นวกมฺมสฺส มหนตฺตตาย ฐเน อปฺโปโหนฺเต ปฺพุเพ
ทินฺนรณโต ปฺน อฺปะทฺตฺตฺตฺตํ อทฺสฺสุ ฯ นิฏฺฐิตฺเต ปรีเวณํ วิหาร-
มํ กโรนฺตา พุทฺธปฺปมฺขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส สตฺตาทํ มหาทานํ
ทตฺวา วิสฺตียา ภิกฺขุสทฺสสถานํ จีวรานิ สชฺชยีสฺสุ ฯ

เชฏฺฐกกุฏุมฺพิกสฺส ปน ภริยา อตฺตโน ปณฺณาย จิตฺตา
อหํ เตหิ สมกํ อกตฺวา อติเรกตฺริ กตฺวา สตฺถารํ ปุเชสฺสามีติ
อโนชปฺปุพฺพวณฺเณน สทฺสสมฺเลน สาณฺเณน สทฺธี อโนชปฺปุพฺพ-
จฺงโกฏฺถกํ กเหตุวา สตฺถารํ อโนชปฺปุพฺเพหิ ปุเชตฺวา ตํ สาณฺกํ
สตฺถุ ปาทมฺเเล จเปตฺวา ฆนฺเต นิพฺพตฺตนิพฺพตฺตกุฏจानเณ อโนช-
ปฺปุพฺพวณฺณเยว เม สรีริ โหตุ อโนชาเตว จ นามํ โหตุติ

๑ สี. เสสชฺนา กุฏูปคานํ ฅาตคานํ สามเณราทีนํ

ปรีเวณาทีนํ ปวิสีสุ ฯ

เล่มที่ 43 มหากปิปินตุเถราปทานวณณา หน้า 369

ปตฺถนํ อกาสิ ฯ สตุถา เอวํ โหตุติ อนุโมทนํ อกาสิ ฯ เต
สพฺเพปิ ยาวตายุํ จตุวา ตโต จุตฺตา เทวโลเก นิพฺพตฺตีสฺสุ ฯ
เต อิมสฺมี พุทฺธปฺปาเท เทวโลกา จิตฺวา เชฏฺฐโก กุกฺกุฏวตี-
นคเร ราชกุเล นิพฺพตฺติตฺวา วิญฺญตํ ปตฺโต มหากปิปินราชา
นาม อโหสิ ฯ เสสา อมจฺจุเลสฺสุ นิพฺพตฺตีสฺสุ ฯ เชฏฺฐกสฺส
ภริยา มทฺทรรุเจ สากลนคเร ราชกุเล นิพฺพตฺติ อโนชปฺปผ-
วณฺณเมวสฺสา สรีริ อโหสิ เตน อโนชาเตวสฺสา นามํ
อํสุ สว ยปฺปตฺตา มหากปิปินรณฺโณ เกหํ คนฺตุวา
อโนชาเทวตี ปากฺภา อโหสิ ฯ

เสสฺสิตฺถโยปิ อมจฺจุเลสฺสุ นิพฺพตฺติตฺวา ยปฺปตฺตา เตสฺสเยว
อมจฺจุปฺตฺตานํ เกหานิ อคัมสุ ฯ เต สพฺเพปิ รณฺโณ สมฺปตฺติ-
สทิสํ สมฺปตฺติ อนุภวีสุ ฯ ยथा หิ ราชา อลงฺการปฏิมณฺฑลิตो
หตฺถี อภिरุหิตฺวา วิจฺรติ ตทาปี เต ตเถว วิจฺรนฺติ ฯ ตสฺมี
อสุเสน วา รเถน วา วิจฺรนฺเต เตปี ตเถว วิจฺรนฺติ ฯ
เอวํ เต เอกโต หุตฺวา กตํ ปุณฺณํ พเลน เอกโตว
สมฺปตฺติ อนุภวีสุ ฯ รณฺโณ ปน วาโล วาลวาทโน (๑) ปุโป
ปุปฺพวาทโน สุปฺตฺโตติ ปญฺเจว อสุสา โหนฺติ ฯ เตสุ ราชา
สุปฺตํ อสุสํ สยํ อาโรหติ อิตฺเร จตฺตารอ อสุเส อสุสวารอหํ
สาสนาหฺรณฺตถาย อทาสี ฯ ราชา เต ปาโตว โภเชตฺวา
๑ ฐมฺมปท. ๑ ฯ พโล พลวาทโน ฯ

เล่มที่ 43 กัจจายนวคฺควณณา หน้า 370

คจฺจถ ภณ เทว วา ตีณิ วา โยชนานิ อาหิณฺฑิตฺวา
พฺพุทฺธสฺส วา ฌมฺมสฺส วา สงฺฆสฺส วา อุปฺปนฺนภาวํ สุตฺวา
มยฺหํ สุขฺสาสนํ อาโรเจถาติ เปเสสิ ฯ เต จตฺตฺหิ ทฺวาเรหิ
นิกฺขมิตฺวา เทว ตีณิ โยชนานิ อาหิณฺฑิตฺวา กิณฺจิ สาสนํ
อลภิตฺวาว ปจฺจาคมีสุ ฯ

อถกทิวสํ ราชา สุปรตฺตํ อารุหิตฺวา อมจฺจสทฺสปรวิวฺโต
อุยฺยานํ คจฺจณฺโถ กิลนฺตรูเป ปณฺจสทฺมตฺเต วาณิฆเก นกริ
ปวิสนฺเต ทิสฺวา อิเม อทฺธานกิลนฺตา อทฺธา อิเมสํ สนฺติกา
เอกํ ภทฺทกํ สาสนํ โสสฺสามิติ เต ปกฺโกสาเปตฺวา กฺโถ
อาคตฺตถาติ ปุจฺฉิ ฯ อตฺถิ เทว อิโต วิสฺติโยชนสทฺมตฺถเก
สาวตฺถิ นาม นกริ ตโต อาคตฺมฺหาติ ฯ อตฺถิ ปน โว
เทเส กิณฺจิ สาสนํ อุปฺปนฺนฺนฺติ ฯ เทว อณฺณํ กิณฺจิ นตฺถิ
สมฺมาสมฺพุทฺโธ อุปฺปนฺโนติ ฯ ราชา ตาวเทว พลวปีติยา
มุจฺจสรีโร กิณฺจิ สลฺลกฺเขตฺถุ อสกฺโกนฺโถ มุหุตฺตํ วิดีนาเมตฺวา
ปฺน ตาตา ก็ วเทถาติ ปุจฺฉิ ฯ พุทฺโธ เทว อุปฺปนฺโนติ ฯ
ราชา ทฺติยมฺปี ตติยมฺปี ตเถว วิดีนาเมตฺวา จตฺตฺถวारे ก็
วเทถ ตาตาติ ปุจฺฉิตฺวา พุทฺโธ อุปฺปนฺโนติ วุตฺเต ตาตา
สุขฺสาสนสฺวนาย สทฺสทฺสสํ โว ทมฺมีติ วตฺวา อปรมฺปี
กิณฺจิ สาสนํ อตฺถิ ตาตาติ ปุจฺฉิ ฯ อตฺถิ เทว ฌมฺโม
อุปฺปนฺโนติ ฯ ราชา ตมฺปี สุตฺวา ปุริมฺนเยเนว ตโย วาเร
วีดีนาเมตฺวา จตฺตฺถวारे ฌมฺโม อุปฺปนฺโนติ วุตฺเต อิธาปี

เล่มที่ 43 มหากปปีนตุเถราปทานวณณา หน้า 371

โว สตสหัสส์ ทมมีติ วตุวา อปรมปี กิณฺจิ สาสนํ อตุถิ
ตาดาคิ ปุจฺฉิ ฯ อตุถิ เทว สงฺโฆ อุปฺปนฺโนติ ฯ ราชา ตมฺปิ
สุตฺวา ตเถว ตโย วาเร วีตินาเมตฺวา จตุตฺถวาระ สงฺโฆ
อุปฺปนฺโนติ วุตฺเต อีธาปี โว สตสหัสส์ ทมมีติ วตุวา อมจฺจ-
สหัสส์ โอลิเกตฺวา ตาดา ก็ กริสฺสามาติ (๑) ปุจฺฉิ ฯ เทว
ตุเมห ก็ กริสฺสเถวติ ฯ อหํ ตาดา พุทฺโธ อุปฺปนฺโน รมฺโฆ
อุปฺปนฺโน สงฺโฆ อุปฺปนฺโนติ สุตฺวา น ปุณฺ นีวตฺติสฺสามิ
ภควนฺตํ อุทฺทิสฺส คนฺตฺวา ตสฺส สนฺติเก ปพฺพชิสฺสามีติ ฯ
มยมฺปิ เทว ตุมฺเหหิ สทฺธี ปพฺพชิสฺสามาติ ฯ ราชา สุวณฺณ-
ปญฺญู อกฺขรานิ ลีขาเปตฺวา วาณิขกานํ ทตฺวา อิมํ อโนชาย
นาม เทวียา เทถ สว ตุมฺหากํ ตีณิ สตสหัสฺसानิ ทสฺสตี
เอวณฺจ ปน นํ วเทยฺยถ รณฺณา กิร เต อีสฺสรียํ วิสฺสภูจฺ
ยถาสุขํ สมฺปตฺตี ปริภุญฺชาหีติ สเจ ปน โว ราชา กหนฺติ
ปุจฺฉติ สตุถาริ อุทฺทิสฺส ปพฺพชิสฺสามีติ วตุวา คโตติ (๒)
อาโรเจยฺยถาติ อาห ฯ อมจฺจาปี อตุตฺโน อตุตฺโน ภริยานํ
ตเถว สาสนํ ปหิณฺสีสุ ฯ ราชว วาณิขเก อญฺโฆเชตฺวา อสฺสํ
อภिरุญฺห อมจฺจสหัสฺสปริวฺโต ตงฺขณฺณเวยว นิกฺขมิ ฯ

สตฺถาปี ตํทิวสํ ปจฺจูกกาลเ โลกํ โวลิเกนฺโต มหา-
กปปีนราชานํ สปริวาริ ทิสฺวา อยิ มหากปปีโน วาณิขกานํ
สนฺติกา ตีณฺณํ รตนานํ อุปฺปนฺนภาวํ สุตฺวา เตสํ วจนํ
๑. รมฺมปท. ๑ ฯ กริสฺสเถวติ ฯ ๒. สี. คตาคิ ฯ

ตีหิ สตสหัสเสหิ ปุเชตฺวา ราชฺช ปหาย อมจฺจสหัสสปริวโต
มํ อุทฺทิสฺส ปพฺพชิตฺกามो นิกฺขมิสฺสตี โส สปริวารो
สท ปฏฺธิสมฺภิทาหิ อรหตฺตํ ปาปฺพนิสฺสตี ปจฺจुकฺกมนํ กริสฺสามีตี
ปฺนทิวเส จกฺกตฺตี วिय ขุทฺทกคามโกชกํ ราชานํ ปจฺจुकฺ-
กจฺจนฺโต สยเมว ปตฺตจิวฺรมาทาย วิสโยชนสฺตํ มกฺคํ ปจฺจुकฺ-
กนฺตฺวา จนฺทภาคาย นทียา ตีเร นิโคฺรชรฺกฺขมฺมุเล ฉพฺพณฺณ-
พฺพุทฺธรัตีโย วิสฺสชฺเชตฺวา นิสีทิ ฯ ราชานํ อากจฺจนฺโต เอกํ
นที ปตฺวา กา นามายนฺติ ปฺจฺฉิ ฯ อปรจฺฉา(๑) นาม
เทวตี ฯ กิมสฺสา ปริมาณํ ตาตาทิ ฯ กมฺภีโรโต กาวุตฺตํ ปฺจฺฉโต
เทว กาวุตฺตานํ เทวตี ฯ อตฺถิ ปเนตฺถ นาวา วา อุพฺพมโป
วาทิ ฯ นตฺถิ เทวตี ฯ นาวาทินิ โอโลเกนฺเต (๒) อเมห ชาตี
ชรํ อุปนฺเต ชรา มรณฺ ฯ อหํ นิพฺพเมตฺติโก หุตฺวา ตีณิ
รตนานํ อุทฺทิสฺส นิกฺขนฺโต เตสํ เม อานฺุภาเวน อิทํ อุทกํ
อุทกํ วिय มา โหตฺถติ รตนตฺตยสฺส कुณฺ อวชฺเชตฺวา อิติปิ
โส ภควา อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธติ พุทฺธคุณฺ อณฺุสฺสรนฺโต
สปริวารो อสฺสสหัสเสน อุทกปิฏฺเจ ปกฺขนฺทิ ฯ สินฺธฺวา
ปิฏฺจิปาสาเน วिय ปกฺขนฺทิสฺสุ ฯ ขุรานํ อกฺกจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ (๓) เตมีสุ ฯ
โส ตํ อุตฺตริตฺวา ปฺรโต กจฺจนฺโต อปรมฺปิ นที ทิสฺวา
๑ สี. อรวจฺฉา ฯ ๓ สี. ราชานํ โอโลเกนฺโต ฯ
๓. มโนรธ. ๑ ฯ สี. อกฺกจฺจฺจฺจฺจฺจ ฯ

เล่มที่ 43 มหากปิปนตุเถราปทานวณณา หน้า 373

อัย กา นามาติ ปุจฺฉิ ฯ นิลวาหา นาม เทวาติ ฯ กิมสุสา
ปริมาณนฺติ คมฺภีโรโตปี ปุถฺลโตปี อพฺตโยชนํ เทวาติ ฯ
เสถํ ปริมสทิสเมว ฯ ตํ ปน นที ทิสฺวา สุวากุขาโต
ภควตา ฆมฺโมติ ฆมฺมานุสฺสตี อนุสฺสรนฺโต ปกฺขนฺทิ ฯ ตมฺปิ
อติกกมิตฺวา คจฺจนฺโต อปรมฺปิ นที ทิสฺวา อัย กา นามาติ
ปุจฺฉิ ฯ จนฺทภาคา นาม เทวาติ ฯ กิมสุสา ปริมาณนฺติ ฯ
คมฺภีโรโตปี ปุถฺลโตปี โยชนํ เทวาติ ฯ เสถํ ปริมสทิสเมว ฯ
ตํ ปน นที ทิสฺวา สุปฺปฏิปนฺโน ภควโต สวากสงฺโฆติ
สงฺฆานุสฺสตี อนุสฺสรนฺโต ปกฺขนฺทิ ฯ ตมฺปิ นที อติกกมิตฺวา
คจฺจนฺโต สตฺถุ สรีโรโต นิกฺขนฺตา ฉพฺพณฺณพฺพุทฺธสฺมิโย
นิโครธฺรูกฺขสฺส สาขาวิภูปฺปลาสาณิ โອภาสยมาณา ทิสฺวา
จินฺเตสิ อัย โອภาโส เนว จนฺทสฺส น สุริยสฺส น เทว-
มารพฺรหฺมณฺสุปฺณณากานํ อลฺยตฺรสฺส อทฺธา อหํ สตฺถาริ
อุทฺทิสฺส อากจฺจนฺโต สมฺมาสมฺพฺพุทฺธเชน ทิฏฺโฐ ภวิสฺสามิติ ฯ โส
ดาวเทว อสฺสปีฏฺฉิโต โອตฺริตฺวา โอนตฺสรีโร รสฺมียานุสาเรณ
สตฺถาริ อุปฺสงฺกมิตฺวา มโนสิถารเส นิมฺมุชฺชนฺโต วีย พฺพุทฺธสฺมินํ
อนฺโต ปาวีสิ ฯ โส สตฺถาริ วนฺทิตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสีทิ สทฺธิ
อมจฺจสทฺสเสน ฯ สตฺถา เตสํ อนุปฺพุพี ถลํ กเถสิ ฯ เทสนา-
ปริโยसानเ สปริวาโร ราชา โสตาปตฺติผลเ ปตฺติฏฺจฺหิ ฯ

อถ สพฺเพ อฏฺฐหิตฺวา ปพฺพชฺช ยาจิสฺสุ ฯ สตฺถา

อาคมิสฺสติ นุ โข อิมสํ กุลปฺตฺตานํ อิทฺธิมยปฺตฺตจิวฺรณฺติ
อุปฺธาเรนฺโต อิม กุลปฺตฺตา ปจฺเจกพฺุทฺทสฺสทฺธานํ จิวฺรสทฺสสํ
อํสฺ กุสฺสปฺุทฺทกาล วิตฺติยา ภิกฺุทฺทสทฺธานํ วิตฺติจิวฺร-
สทฺสทานิปี อํสฺ อนจฺจริยํ อิมสํ กุลปฺตฺตานํ อิทฺธิมยปฺตฺต-
จิวฺรคณฺนฺติ ฌตฺวา ทกฺขิณฺหตฺถํ ปสาเรตฺวา เถ ภิกฺุทฺทว
จรต พฺุทฺทจฺจริยํ สมฺมา ทกฺขสฺส อนฺตฺกิริยาชาติ อห ๑ เต
ตาวเทว อฏฺฐปฺริกฺุทฺทว วสฺสทฺทจิกฺุทฺทเถรา(๑) วีย หุตฺวา เวหาสํ
อพฺุทฺทกณฺตฺวา ปจฺโจโรหิตฺวา สตฺถาริ วนฺทิตฺวา เอกมณฺตํ
นีสึทิสฺ ๑

เต ปน วาณิซกา ราชเกหํ กณฺตฺวา เทวีย รมฺญา
ปฺหิตสาสนํ อโรเจตฺวา เทวีย อากจฺจณฺตฺติ วุตฺเต ปวิสิตฺวา
เอกมณฺตํ อฏฺฐิสฺ ๑ อถ เน เทวี่ ปุจฺฉิ ตาตา กิ ภารณา
อาคตฺตฺถาติ ๑ มย รมฺญา ตุมฺหากํ สนฺตีกํ เปสิตา ติณฺ
กิริ โน สตฺสทฺสทานิ เทถาติ ๑ พหุ ภาณ ภาณ กิ ตุมฺเหหิ
รมฺโย สนฺตีกถ กตํ กิสฺมี โว ราชา ปสนฺโน เถตฺตํ
ธนํ ทาเปตฺติ ๑ เทวี่ น อณฺณํ กิณฺจ กตํ เอกํ ปน
สาสนํ อโรจยิมฺหาติ ๑ สกฺกา ปน ตาตา มยฺหมปิ ตํ
อโรเจตฺตนฺติ ๑ สกฺกา เทวี่ติ สฺวณฺณภิงฺกาเรน มุขํ วิกฺุทฺทาเสตฺวา
เทวี่ พุทฺุทฺท โลเก อุปฺปนฺโนติ ๑ สปิ ตํ สฺตฺวาปีติยา
มุฏฺฐสรีราติกฺุทฺทตฺถุ กิณฺจ อสฺลทฺทกฺุทฺทว จตฺตฺถวาเร พุทฺุทฺท
๑ สี่. ย. วสฺสสติก...๑

เล่มที่ 43 มหากปป็นตุเถราปทานวณณา หน้า 375

อุปปนโนติ สุตวา ก็ ตาตา อิมสมึ ปเท รณณา ทินฺนุนฺติ ฯ
สตสหัสสํ เทวีติ ฯ ตาตา อนนฺจจวิกั รณณา กตฺ เอรูปปี
สาสนํ สุตวา ตุมฺหากั สตสหัสสททมาเนน ฯ อหํ โว มม
ทุกคตปณฺณาการเ ตีณิ สตสหัสสานิ ทมฺมิ อปริ กิจฺจ
ตุเมหฺหิ อาโรจิตนฺติ ฯ เต อิทฺถจ อิทฺถจาติ อิตฺธานิปี เทว
สาสนานิ อาโรเจสุํ ฯ เทวี ปุริมฺนเยเนว ตโย ตโย วาเร
อสลฺลกฺเขตฺวา จตฺตจจตฺตวาระ ตีณิ ตีณิ สตสหัสสานิ
อทาสี ฯ เอวํ เต สพฺพานิ ทฺวาทสสตสหัสสานิ ลภีสุ ฯ

อถ เน เทวี ปุจฺฉิ ราชา กหํ ตาตาติ ฯ เทวี
ราชา สตถาริ อฺททิสฺส ปพฺพชิสฺสามิติ วคฺวา คโตติ ฯ มยฺหํ
เตน ก็ สาสนํ ทินฺนุนฺติ ฯ สพฺพิ กิร อิสฺสรียํ ตุมฺหากั
วิสฺสญฺจํ ตูเมห กิร ยถาสุขํ สมฺปตฺตี อนฺภวถาติ ฯ อมฺจจา
ปน กุหิ ตาตาติ ฯ เตปี รณณา สทฺธี ปพฺพชิสฺสามาติ
คตา เทวีติ ฯ सा तेसुं णरियायो पकु गोसापेत्वा अम्मा
त्तुम्हाकं सामिका रणणा सत्थि पपुपचिसुसामाति कता तुमेह
किं क्रिसुसगातिं किं पन देहि अम्हाकं सासनं पहितं เทवीति ฯ
देहि किर अत्तनो सम्पत्ति तुम्हाकं विसुसुजा तुमेह किर
सम्पत्तिं यथासुखं परिणुषथातिं तुमेह पन เทवी किं
क्रिसुसामातिं तुम्हाकं (॑) सो दाव राजा मकुले जिโต तीहि
स्तसहस्रसैहि तीणि रत्तनानि पुञ्चेत्वा खेषिण्हं विय सम्पत्ति
๑ ส. อมฺมา ฯ

ปหาย ปพฺพชิสฺสสามิตฺติ นิกฺขนฺโต มยาปี ตินฺณํ รตนานํ สาสนํ
สุตฺวา ตานิ นวหิ สตสฺสเสหิ ปุชิตานิ น โข ปเนสา
สมฺปตฺติ นาม รณฺโณเยว ทุกฺขา มยฺหมปิ ทุกฺขา เอว ๆ โก
รณฺณา ฉทฺทิตฺตเขพฺปิณฺฑํ ชณฺณเกหิ ภูมิมิ ปตฺติฏฺฐหิตฺวา มุขเน
คณฺหิสฺสตี น มยฺหํ สมฺปตฺติยา อตุโถ สตุถาริ อุตฺทิสฺส
ปพฺพชิสฺสสามิตฺติ ๆ เทว มยฺมปิ ตุมฺเมหหิ สทฺธิ ปพฺพชิสฺสสามิตฺติ ๆ
สเจ สกฺโกถ สาทฺฐตี ๆ สกฺโกม เทวตี ๆ เตน หิ เอถาติ
รตสฺสสฺสํ โยชาเปตฺวา รตํ อารุหฺห ตาหิ สทฺธิ นิกฺขมิตฺวา
อนฺตรามกฺเค ปจฺมํ นที ทิสฺวา ยถา รณฺณา ปจฺมํ ปุจฺฉิตา
ตเถว ปุจฺฉิตฺวา สพฺพิ ปวตฺตี สุตฺวา รณฺณา คตฺมคฺคํ
โธโลเถถาติ วตฺวา สินฺธุวานํ ปทวลลฺลชฺ น ปสฺสามิตฺติ
วตฺเต ราชา ตินฺนิ รตนานิ อุตฺทิสฺส นิกฺขนฺโตสมิตฺติ สจฺจกิริย
กริตฺวา ตินฺณํ รตนานํ กุณฺเ อณฺุสฺสริตฺวา คโต ภวิสฺสตี
อหฺมปิ ตินฺนิ รตนานิ อุตฺทิสฺส นิกฺขนฺตา เตสํ เม อานฺุภาเว
อิทํ อุกํ อุกํ วิย มา โหตฺติ ตินฺณํ รตนานํ กุณฺเ
อณฺุสฺสรนฺตี รตสฺสสฺสํ เปเสสิ อุกํ ปิฏฺฐิปาสาณสทิสํ อโหสิ ๆ
จกฺกานํ อคฺคกฺุจฺจานเว เตมีสุ ๆ เอเตเนว อฺุปาเยน อิตฺรา เทวปี
นทีโย อุตฺตรีสุ ๆ

สตฺถา ตาสํ อาคตภาวํ ญตฺวา ยถา ตา อตฺตโน
สนฺตฺติเก นิสินฺเน สามิเก ภิกฺขุ น ปสฺสนฺตี ตถา อธิฏฺฐาสี ๆ

เล่มที่ 43 มหากปปีนตุเถราปทานวณณา หน้า 377

เทวีปี อากจณฺตี สตฺถุ สรีโรโต นิกฺขนฺตา รสฺมิมโย ทิสฺวา ตเถว
จินฺเตตฺวา สตฺถาริ อฺปสงฺกมิตฺวา วนฺทิตฺวา เอกมฺนตฺติ จิตฺตา
ปฺจฺจฺฉิ ฆนฺเต มหากปปีโน ราชา ตฺมุเมห อฺทฺทิสฺส นิกฺขมิตฺวา
คโต กหิ นฺุ โข โส อมฺหากิ ตํ ทสฺเสตฺถาติ ฯ นิสฺสีทถ
ตาว อีเชว นํ ปสฺสิสฺสสตฺถาติ ตา สพฺพปาปี หฺนฺจฺจฺจฺจฺจ
อฺเชว กิร นิสฺสินฺนา สามิกเก โน ปสฺสิสฺสสามาติ นิสฺสีทิสฺสุ ฯ
สตฺถา อฺนฺปฺพุทฺธิ กถิ กเถสิ ฯ อโนชาเทวี เทสฺนาปริโยสฺสาน
ตาทิ สทฺธิ โสตาปตฺตผลิ ปาปฺปณฺิ ฯ มหากปปีโน เถโร ตาสิ
เทสิยมนํ ฆมฺเมเทสนํ สฺตฺวา สปริวารो สห ปฺปฏิสมฺภิทาหิ
อรหตฺตํ ปาปฺปณฺิ ฯ ตสฺมี ฆณฺเ สตฺถา ตาสิ เต ภิ กิ กฺข
ทสฺเสสิ ฯ ตาสิ หิ อากตฺกฺขณฺเเยว อตฺตโน สามิกเก กาสาวชเร
มฺก
สทฺกฺกฺก น ภาเวยฺย ฯ ตสฺมา อจลสทฺทฺชาย ปตฺติจฺจิตกาลโต ปฺกฺกฺก
ตาสิ เต ภิ กิ กฺข อรหตฺตปตฺเต ทสฺเสสิ ฯ ตาปี เต ทิสฺวา
ปฺลยฺจปตฺติจฺจิตฺเตน วนฺทิตฺวา ฆนฺเต ตฺมุเมหํ ปฺพพชิตฺกิ จจ
มตฺถกปฺปตฺตฺนฺติ วตฺวา สตฺถาริ วนฺทิตฺวา เอกมฺนตฺติ จตฺวา
ปฺพพชฺชฺ ยาจิสฺสุ ฯ

เอวํ วุตฺเต สตฺถา อฺปฺปลวณฺณาย เถริยา อากมฺนํ
จินฺเตสิ ฯ สว สตฺถุ จินฺติตฺกฺขณฺเเยว อากาเสน อากนฺตฺวา
ตา สพฺพวา อิตฺถิโย คเหตุวา อากาเสน ภิ กิ กฺข นฺุ สฺสยํ เนตฺวา

ปพฺพชาเชลี ฯ ตา สพฺพชา นจิริสเสว อรหตฺตํ ปาปฺณิสฺสุ ฯ
สตถฺวา ภิกฺขุสหัสสํ อาทาย อากาเสน เขตวนํ อคฺมาสี ฯ
ตตฺร สฺมํ อายสฺมา มหากปฺปิโน รตฺติฏฺฐานาทีสุ อโห
สฺมํ อโห สฺขนฺนติ อฺุทานํ อฺุทานนฺโต วิจฺรติ ฯ ภิกฺขุ ภควโต
อาโรเจสฺสุ ภนฺเต มหากปฺปิโน อโห สฺมํ อโห สฺขนฺนติ
อฺุทานํ อฺุทานนฺโต วิจฺรติ อตฺตโน รชฺชสฺมํ อารพฺภ อฺุทานนฺติ
มณฺเฑติ ฯ สตถฺวา ตํ ปกฺโกสาเปตฺวา สจฺจํ กิร ตํ กปฺปिन
กามสฺมํ อารพฺภ อฺุทานํ อฺุทานนฺตีสฺติ ฯ ภควา เม ภนฺเต
ตํ อารพฺภ อฺุทานภาวํ วา อณฺฺณํ อารพฺภ อฺุทานภาวํ
วา ชานาตีติ ฯ อถ สตถฺวา น ภิกฺขเว มม ปฺตฺโต
กามสฺมํ รชฺชสฺมํ อารพฺภ อฺุทานํ อฺุทานนฺติ ปฺตฺตสฺส ปน
เม ฐมฺมํ จรโต ฐมฺมปฺปิตฺติ นาม อฺุปฺปชฺชติ โส อมตฺตมหา
นิพฺพานํ อารพฺภ เอวํ อฺุทานํ อฺุทานนฺตีสฺติ อนุสนฺธี ฆณฺเฑตฺวา
ฐมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาถมาห

ฐมฺมปฺปิตฺติ สฺมํ เสติ วิปฺปสนฺเนน เจตฺสา

อริยปฺปเวทิตฺเต ฐมฺเม สทา รมติ ปณฺฑิโตติ ฯ (๑)

อถกทิวสํ สตถฺวา ภิกฺขุ อามนฺเตสิ กจฺจิ ภิกฺขเว กปฺปิโน
ภิกฺขุณฺํ ฐมฺมํ เทเสตีติ ฯ อปฺโปสฺสุกฺโก ภนฺเต ทิฏฺฐฐมฺมสุข
วิหารํ อนฺนุตฺโต วิหฺรติ โอวาทมตฺตมฺปิ น เทตีติ ฯ สตถฺวา

๑. พุ. ฐ. ๒๕/๑๖/๒๕ ฯ

เล่มที่ 43 มหากปปีนตุเถราปทานวณณา หน้า 379

เถรี ปกุกโกสาเปตวา สจจํ กิรํ คุวํ กปปีนํ อนุเตवासีกานํ
โรวาทมตฺตมปิ น เทสํติ ฯ สจจํ ฆนฺเตติ ฯ พุราหุณฺณ มา เอวํ
อกาสิ อชฺช ปฏฺฐาย อุปกตानํ ภิกฺขุณฺํ ฆมฺมํ เทเสหํติ ฯ สาธุ
ฆนฺเตติ เถโร ฆควโต วจฺนํ สิริสา สมฺปฏฺฐิจฺฉิตฺวา เอโกวาเทเนว
สมณสฺสสฺสํ อรหตฺเต ปตฺติฏฺฐาเปสิ ฯ เตน นํ สตุถา ปฏิปาฏิยา
อตุตฺตโน สวเก ฆานนฺตเร จเปนฺโต เอตทคฺคํ ภิกฺขเว มม
สวากานํ ภิกฺขุโรวาทกานํ ยทิทํ มหากปปีโนติ (๑) เอตทคฺเค
จเปสิ ฯ

เอวํ เถโร ปตฺตอรหตฺตผลโถ อตุตฺตโน ปุพฺพฆมฺมํ สริตฺวา
โสมนสฺสฆาโต ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต ปทุมตฺตโร นาม
ชินฺติอาทิมาย ฯ อุทิตฺ อชฺฎากาเสติ สกลากาเส อุทิตฺ อฏฺฐิจิตฺ
ปากฏฺฐิตฺ ฯ สรทมฺพเร สรทกาเล อากาเส รวีว สุริโย อิวาติ
อตุโถ ฯ

อกุขทสฺโส ตทา อาสินฺติ ตสฺมี ปทุมตฺตฺรสฺส ฆควโต
กาเล สารทสฺสี หิตทสฺสี อจริโย ปากฏฺฐอโหสินฺติ อตุโถ ฯ

สวากสฺส กตาวินฺติ ตสฺส ฆควโต เม มมํ มม จิตฺตํ
ตปฺปยฺนตฺตสฺส ตสฺยฺนตฺตสฺส สวากสฺส โรวาทกสฺส คุณฺํ
ปกาสยโต อคฺคฏฺฐาเน จเปนฺตสฺส กตาวินฺ สาทจฺจกิจฺจยฺตฺตสฺส
วจฺนํ สุตฺวาติ สมฺพนุโร ฯ

๑ อจ. เอก. ๒๐/๑๔๕/๓๒ ฯ

หังสมภาโคติ หังสทิสคามิ ฯ หังสทุนุทิกินิสฺสโนติ หังสรว
ทุนุทิกิเริสททททิสวโจ โน เอตัง มหามคฺคตัง ปสฺสเถ ภิกฺขุโวติ
อาหาติ สมฺพนุโธ ฯ

สมุคฺคตตนุรุหนฺติ (๑) สุฏฺฐุ อุกฺคตโลมํ อุตฺทคฺคโลมํ อุตฺทคฺคยมนํ
วา ฯ ชีมุตฺตวณฺณนฺติ (๒) มุตฺตผลสฺमानวณฺณํ สุนฺทรสรีรปภฺนฺติ
อตฺโต ฯ ปิณฺสฺสนฺติ (๓) ปริปฺปณฺณํ อัสสิ ฯ ปสนฺนนยฺนนานนฺติ
ปสนฺนอกฺขิปสนฺนมุขนฺติ อตฺโต ฯ

กตาวินฺติ กตาริการสฺส เอตทฺกฺเค จิตฺสฺส ภิกฺขุโน จานํ
โส เอโส มุทิตาย ปหฺภูจฺจิตฺตตาย ปตฺเตติติ สมฺพนุโธ ฯ

สตโส อนุสาสิยาติ ฐมฺเมน สเมน วจฺเนน การณฺวเสน
อนุสาสิตฺวาติ อตฺโต ฯ พาราณสิยมาสฺนเนติ พาราณสิยา
สมีเป เปสการคามे ฯ ชาโต เกนียชาติยนฺติ ตนฺตวายชาติยา
เปสการกฺกุเล ชาโตติ อตฺโต ฯ เสสิ สุวิญญฺเยยฺยเมวาทิ ฯ

มหากปฺปินฺตฺเถราปทานวณฺณา นิฏฺฐิตา ฯ

๑ สฺยา. สมุทฺทคฺคตนุรุหํ ฯ ๒. สฺยา. ชุมุตฺตวณฺณํ ฯ ๓. สฺยา. รุจิริ ฯ

ทพพมลลปุตตตเถรอปทานวณณา

จตุตถอปทาน ๑ ปทุมุตโตโร นาม ชิโนติอาทิกัง อายสุมโต
ทพพมลลปุตตตเถรสุต อปทาน ๑

อยมปิ ปุริมพทุเรสุ กตาทิกาโร ตตถ ตตถ ภเว
วิภูฏปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจันฺนโต ปทุมุตตรสฺส ภควโต
กาลเ หัสวตึนฺนเร เสฏฺฐิปุตฺโต หุตฺวา ชาโต วิภวสมฺปนฺโน
อโหสิ สตฺถริ ปสนฺโน สตฺถุ ฆมฺมเทสนํ สฺถนฺนโต สตฺถาริ
เอกํ ภิกฺขุํ เสนาสนปฺลยวปกานํ อคฺคภูจฺจเน จเปนฺตํ ทิสฺวา
ปสนฺนมานโส พุทฺธปฺมฺขํ ภิกฺขุสงฺฆํ นิมนฺเตตฺวา สตฺตาทิ
มหาทานํ ทตฺวา สตฺตาทจฺเจเนน ภควโต ปาหฺมุเล นิปตฺตวา
ตํ จานํ ปตฺตเถสิ ๑ ภควาปิสฺส สมิขฺฉนฺนภาวํ ฌตฺวา พุยาภาสิ ๑
โส ยาวชิวิ กุสลํ กตฺวา ตโต จโต ตฺสิตาทิสฺส เทเวสุ ทิพฺพ-
สมฺปตฺตี อนฺนภาวิตฺวา ตโต จโต วิปฺสฺสิสฺส ภควโต กालเ
เอกสฺมี กุเล นิพฺพตฺโต อสฺปฺปริสฺสสฺสคฺเคน ตสฺส สวากํ ภิกฺขุ
อรหติ ชานนฺนโตปิ อพฺภูเตน อพฺภาจิกฺขิ ๑ ตสฺเสว สวากานํ
ชिरสฺลากภตฺตํ อทาสิ ๑ โส ยาวตายุกํ ปุณฺณานิ กตฺวา
เทวมนฺนุสฺเสสุ สัสนฺนโต อุภยสมฺปตฺติโย อนฺนภาวิตฺวา กสฺสป-
ทสพลสฺส กาลเ กุลเถเห นิพฺพตฺโต โอสานกาลเ สาสเน
ปพฺพชิโต ปรีนิพฺพเต ภควติ สกฺลโลเก โกลาหเล ชาเต สตฺต
ภิกฺขโว ปพฺพชิโต ปจฺจนตฺชนปเท วนมฺชเณ เอกํ ปพฺพตํ

อภิวุคฺคา ชีวิตาสา โอโรหนตุ นีราลยา นิสีทนฺตติ นิสฺเสถ
ปาเตสฺสุ ฯ เตสฺ โอวาททายโก เชฏฺฐกคฺคฺเตโร สตฺตาทพฺพนฺตเร
อรหา อโหสิ ฯ ตทนฺตฺตฺเตโร อนาคามี อิตเร ปญฺจ
ปริสุทฺทสีลา ตโต จุตฺตา เทวโลเก นีพฺพตฺตา ฯ ตตฺถ เอกิ
พฺพทฺต
สภีย โพาหีย กุมารกสฺสโปติ อิมเ จตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
อัย ปน มลฺล
อนิกฺขนฺตฺเตเว มาตา กาลมกาสิ อเถโก ตสฺสา สรรี
ฉาปนตฺต
กเหตุวา ชคฺคาเปสิ ฯ ทพฺเพ ปตฺติตตฺตฺตา ทพฺโพ มลฺลฺลฺล
ปากโฏ อโหสิ ฯ อปรภาเค ปุพฺพสมฺภารวเสน ปพฺพชฺช โส
กมฺมกฺขจฺจมนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺน
ปาปฺปณฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺนฺน

อถ นํ สตฺถา มชฺชตฺตฺตภาเวน อานุกฺวสมฺปนฺนภาเวน
จ ภิกฺขุณฺโณ เสนาสนํ ปญฺญาปนเ ภตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
สพฺโพ จ ภิกฺขุสงฺโฆ ตํ สมฺนเนสิ ฯ ตํ วินยขนฺธเก(๒)
อาคตเมว ฯ อปรภาเค เตโร เอกสฺส วรสลากทายกสฺส
สลากภตฺตํ เมตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
เสว มยฺหิ มุคฺคกมตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
๑. ย. ราชเคเห ฯ ๖ วิ. จุล. ๖/๕๕๒/๓๐๕ ฯ

เล่มที่ 43 มหากปิปนตเถราปทานวณณา หน้า 383

อเหตุ ๑ โส ปน อุปาสโก เตสั วารปุตตภาวั สุตวา
ทาสี อาณาเปสิ เย เช ภิกขุ เสว อิธ อากมิสฺสนติ
เต กณชเคน พิลงฺกทฺติเยน ปรีวิสาหิตี ๑ สปิ เตเว เต
ภิกขุ อากเต โกฎฺกปฺมุเข นิสิตาเปตฺวา โภเชสิ ๑ เต ภิกขุ
อนตฺตมฺนา โกเปน ตฺมฺนฺนฺตา เถเร อาฆาตํ พนฺชิตฺวา
มฺชฺรฺกตฺตทายกั อมฺหากั อมฺชฺรฺกตฺตํ ทาเปตฺุ เอโสว นโยเชสิตี
ทฺกฺชี ทุมฺมฺนา นิสิตีสุ ๑ อถ เต เมตฺติยา นาม ภิกขุณี
กี ฆนฺเต ทุมฺมฺนาติ ปุจฺฉิ ๑ เต ภิกฺขิณี กี อเมห ทพฺเพน
มฺลฺลปฺตฺเตน วิเหจฺยมาเน อชฺฉฺนฺเปกฺขสิตี อาหํสุ ๑ กี ฆนฺเต
มยา สกฺกา กาทฺนฺติ ๑ ตสฺส โทสั อโรเปหิตี ๑ สว ตตฺถ
ตตฺถ เถรสฺส อฏฺฐาโรปนํ อกาสิ ๑ ตั สุตฺวา ภิกขุ ภควโต
อโรเจสฺสุ ๑ อถ ภควา ทพฺพิ มฺลฺลปฺตฺตํ ปกฺโกสาเปตฺวา
สจฺจํ กิร ตฺวํ ทพฺพ เมตฺติยาย ภิกขุณิยา วิปฺปการมกาสิตี
ปุจฺฉิ ๑ ยถา มํ ฆนฺเต ภควา ชานาตีตี ๑ น โข ทพฺพ
ทพฺพา เอวํ นิพฺเพเชนฺติ การกภาวํ วา อการกภาวํ วา
วเทหิตี ๑ อการโก อหํ ฆนฺเตติ ๑ ภควา เมตฺติยํ ภิกขุณี
นาเสตฺวา เต ภิกขุ อญฺญชฺธาติ อาห ๑ อุปาลิตฺเถรปฺมุขา
ภิกขุ ตั ภิกขุณี อุปฺปพฺพาเชตฺวา เมตฺติยญฺมชเก ภิกขุ
อญฺญชฺชิตฺวา เตหิ อเมหหิ นโยชิตา สว ภิกขุณีติ วุตฺเต
ภควโต เอตมฺตฺถํ อโรเจสฺสุ ๑ ภควา เมตฺติยญฺมชกานํ ภิกขุณํ

อมูลกสงฆาทีเสสิ ปณฺณเปสิ ฯ

เตน จ สมเยน ทพฺพตฺเถโร ภิกฺขุณฺโณ เสนาสนํ
ปณฺณาเปนฺโต เวพฺพวนวิหารสฺส สามนฺตา อฏฺฐารสมหาวิหาร
สภาคเ ภิกฺขุ เปเสนฺโต รตฺติภาคเ อนฺธการเ องฺคฺลียา ปทีป
ชาเลตฺวา เตเนวาโลเกน อนิทุธิมนฺเต ภิกฺขุ เปเสสิ ฯ เอว
เถรสฺส เสนาสนปณฺณาปนภตฺตฺตฺเทสนกิจฺเจ ปากฺเฐ ชาเต
สฺสกา อริยคณฺมชฺเฒ ทพฺพตฺเถโร จานนฺตเร จเปนฺโต เอตทกฺค
ภิกฺขเว มม สาวกานํ ภิกฺขุณฺโณ เสนาสนปณฺณาปกานํ ยทิท
ทพฺโพ มลฺลปฺตฺโตติ เอตทกฺเค จเปสิ ฯ

เถโร อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺสชาโต ปุพฺพ-
จริตาปทานํ ปกาเสนฺโต ปทุมุตฺตโร นาม ชิโนติอาทิมานห ฯ
ตํ สพฺพิ เหฏฺฐา วุตฺตตฺถเมว ฯ อิตฺถ เอกนฺวเต กปฺเป วิปฺสฺสี
นาม นายโก โลเก อุปฺปชฺชิตฺติ สมฺพนฺโร ฯ

ทฺฐจฺจิตฺโตติ ทฺฐิตฺจิตฺโต อสารถฺสงฺกเมน อปสนฺนจิตฺโตติ
อตุโถ ฯ อุปวที สาวกํ ตสฺสาคิ ตสฺส ภควโต จินฺนํ
สาวกํ อุปวที อุปริ อฏฺฐํ วจัน อโรเปสิ อพุกฺกขานํ
อกาสินฺนติ อตุโถ ฯ

ทฺฐทฺฐิโยติ ทฺฐทฺฐิ อิติ สทฺทายนโต ทฺฐทฺฐิสงฺขาตา
เถริโย ฯ นาทฺธิสฺสูติ สทฺทํ กรีสุ ฯ สมฺนฺโตติ อสนฺนิโยติ สพฺพ-
๑ อจ. เอก ๒๐/๑๔๘/๓๒ ฯ

เล่มที่ 43 กุมารกสฺสปตฺเตราปทานวณณา หน้า 385

ทิสากาโต อสเน วินาสเน นียุตฺโตติ อสนิโย ฯ เทวทณฺหา
ภยวหา ผลีสฺสูติ สมฺพนฺโธ ฯ

อุกฺกา ปตีสฺสู นภสฺสาคิ อากาสโต อคฺคิกฺขนฺธา จ ปตีสฺสูติ
อตุโธ ฯ ฐุมเกตุ จ ทิสฺสตีติ ฐุมราชิสฺหิโต อคฺคิกฺขนฺโธ จ
ทิสฺสตี ปญฺญาตีติ อตุโธ ฯ เสถํ สุวิญฺญेषฺยเมวาทิ ฯ

ทพฺพมลฺลปฺตฺตตฺเตราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

กุมารกสฺสปตฺเตราปทานวณณา

ปญฺจมาปทานे อิตฺ สดสฺหสฺสมฺหิตฺตาทิกิ อายสฺมโต
กุมารกสฺสปตฺเตรสฺส อปทานิ ฯ

อัย กิร ปทุมฺมุตฺตรสฺส ภควโต กाले พฺราหฺมณฺกุลเ
นิพฺพตฺโต วิญฺญุตฺติ ปตฺวา เอกทิวสํ สตฺถุ สนฺติเก ชมฺมํ สฺจนฺนฺโต
สตฺถาริ เอกํ ภิกฺขุํ จิตฺตกถิกานํ อคฺคกฺกุจฺจเน จเปนฺตํ ทิสฺวา
สยมฺปิ ตํ จานนฺตรํ ปตฺถเนนฺโต ปณฺิชนํ กตฺวา ตพฺนฺรูปานิ
ปฺญฺณานิ กโรนฺนฺโต ยาวตายุํ จตฺวา ตโต จูโต เทวมนฺุสฺเสสฺ
สัสนฺนฺโต อุภยสมฺปตฺติโย อนฺุภวิตฺวา กสฺสปสฺส ภควโต กाले
กุลเคเห นิพฺพตฺโต ตสฺส ภควโต สาสเน ปพฺพชิตฺวา สมณฺชมฺมํ
กตฺวา สฺกตีสฺสูเยว สัสนฺนฺโต ทิพฺพสฺสุํ มานุสฺสขญฺจ อนฺุภวิตฺวา
อิมสฺมี พุทฺธรูปฺปาเท ราชคฺเห เอกิสฺสา เสฏฺฐิรฺชิตฺาย กุจฺฉิมฺหิ
นิพฺพตฺโต ฯ สว กิร กุมาริกากาเลเยว ปพฺพชิตฺกามา

มาตาปิตโร ยาจิตฺวา ปพฺพชฺชํ อลภมาณา ปตฺติกฺกํ คนฺตุวา
คพฺภํ คณฺหิตฺวา ตํ อชานิตฺวา สามิกํ อาราเชตฺวา ปพฺพชฺชํ
อนฺุชานาเปสฺสามิตฺติ จินฺเตสฺสิ ฯ สว สามิกํ อาราเชนฺตฺติ อyyปฺตฺตํ (๑)

สเจ อิมสฺส กายสฺส อนฺโต พาหิรโก สียา

ทณฺฑํ นฺนุ คเหตุวาน กากเ โสณเ นีวารยติ (๒)

อาทินา สรฺริสฺส ทิสฺสํ ทสฺเสนฺตฺติ ตํ อาราเชสฺสิ ฯ

สว สามิกเณ อนฺุณฺณาตา คพฺภินิภาวํ อชานนฺตฺติ
เทวทตฺตปฺกจฺยาสฺส ภิกฺขุณีสุ ปพฺพชฺชํ ฯ ตสฺสา คพฺภินิภาวํ
ทิสฺวา ภิกฺขุณีโย เทวทตฺตํ ปจฺฉิสฺสํ ฯ โส อสฺสมณฺณิตฺติ อาห ฯ
สว นานํ เทวทตฺตํ อฺุทฺทิสฺส ปพฺพชฺชิตา ภควนฺตํ อฺุทฺทิสฺส
ปพฺพชฺชิตาติ ภควโต สนฺตํ คนฺตุวา ทสพลฺลํ ปฺุจฺฉิ ฯ สตฺถา
อฺุपालิตฺเถโร ปฺุจฺฉินาเปสฺสิ ฯ เถโร สวตฺถินฺครวาสีนิ กฺุลาณิ
วิสาขณฺุจ อฺุपालิกํ ปกฺโกสาเปตฺวา สรชิกาย ปฺริสาย ตํ
วินิจฺฉินนฺโต ปฺุเร ลทฺโธ คพฺภโ ภโรคา ปพฺพชฺชชาติ อาห ฯ
ตํ สฺตุวา สตฺถา สาธุ วินิจฺฉิตํ อฺุपालินา อธิกรณนฺตฺติ
เถรสฺส สาธุการํ อทาสี ฯ

สว ภิกฺขุณี สุวณฺณพิมฺพสทิสฺสํ ปฺุตฺตํ วิชายี ฯ ตํ ราชา
ปเสนทิกอสโล ทารกปฺริหรณฺ ภิกฺขุณีนํ ปฺลิโพชฺชิติ ฅาตีนํ
ทาเปตฺวา โปสาเปสฺสิ กสฺสโปตฺติสฺส นามํ กรีสุ ฯ อปรภาเค
๑ ม. อyyปฺตฺต ฯ ๒ วิสุทฺธิมคฺค ๑/๒๕๑ ฯ

เล่มที่ 43 กุมารกสฺสปลฺเตราปทานวณณา หน้า 387

อลงฺกริตฺวา สตฺถุ สนฺตีกิ เนตฺวา ปพฺพาเชลฺลิตฺ ๑ กุมารกาเล
ปพฺพชิตตฺตา ปน ภควตา กสฺสปิ ปกฺโกสถ อิทํ ผลํ วา
ขาทนียํ วา กสฺสปลฺสฺส เทถาติ วุตฺเต กตรกสฺสปลฺสฺสาติ กุมาร-
กสฺสปลฺสฺสาติ เอวํ คหิตนามตฺตา รณฺญา โปสาวนียปฺตตตฺตา
จ วุทฺธกาเลปิ กุมารกสฺสโปเตวว ปณฺณายิตฺถ ๑

โส ปพฺพชิตกาลโต ปญฺญา ย วิปสฺสนาย กมฺมํ กโรติ
พฺพุทฺทวจนฺนจ อุกฺกณฺหาติ ๑ อถ เตน สทฺธิ ปพฺพตมตฺถเก
สมณฺชมฺมํ กตฺวา อนาคามี หุตฺวา สุทฺธาวาเส นิพฺพตฺตมหา-
พฺรหฺมา วิปสฺสนาย มุขํ ทสฺเสตฺวา มกฺกผลปฺปตฺติยา อุปาโย
กริสฺสามิติ ปณฺจทสฺสเปห อภิสงฺขริตฺวา อนุชวเน วสนฺตสฺส
เธรสฺส อิมํ ปณฺเฑห สตฺถาริ ปุจฺเจยฺยาสิติ อากิณฺชิ ๑ ตโต
โส เต ปณฺเฑห ภควนฺตํ ปุจฺฉิ ๑ ภควาปิสฺส วิสฺสชฺเชลฺลิตฺ ๑
เถโร ภควตา กถิตนียาเมเนว เต อุกฺกณฺหิตฺวา วิปสฺสนํ กพฺภิ
คาหาเปตฺวา อรหฺตฺตํ ปาปุณฺนิ ๑

โส อรหฺตฺตํ ปตฺวา อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺส-
ชาโต ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต อิตฺถ สตฺสทสฺสมุหิติ-
อาทิมหา ๑ ตตฺถ ยิ เหฏฺฐา วุตฺตณฺยณฺจ ตํ สพฺพิ น
วณฺณยิสฺสาม ๑ อนุตฺตานปทเมว วณฺณยิสฺสาม ๑

อาปนฺนสฺตฺตา เม มาตาติ มยฺหิ มาตา กรุกฺพฺภา
กพฺภินิ ปสฺตาสนฺนคพฺภาติ อตฺถิ ๑

วมมิกสทิส กายนุติ สรริ นาม วมมิกสทิส ยถา วมมิโก
อิโต จิโต จ ฉิททาวฉิทโท ฆรโคพิกอุปจิกาทินิ อาสโย ฯ
เอวมเว อัย กาโย นวฉิทโท ฐวสุสโวติ พุทเธน ภควตา
เทสิตติ ปกาสิตติ ตติ สุตวา เม จิตติ อาสเว อคฺคเหตฺวา
อเสเสตฺวา กิเลสโต วิมุจฺจิ อรหเตเต ปตฺติจฺจาสิตฺติ อตฺโต ฯ
อปรภาเค ตตฺถ ตตฺถ ภิกฺขุณิ วิจิตฺตมฺมกติกภาวํ สุตฺวา
สตุถา เอตทกฺกํ ภิกฺขเว มม สาวกานํ ภิกฺขุณิ จิตฺตกติกานํ
ยทิตฺถํ กุมารกสฺสโปติ เอตทกฺเค จเปสิตฺติ ฯ

กุมารกสฺสปตฺเตราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

พาหิยตฺเตราปทานวณณา

นฏฺฐาปทานे อิโต สตสทสฺสมุหิติอาทิกํ आयस्วมโต
พาหิยสฺส ทารุจิริยตฺเตรสฺส อปทานํ ฯ

อยมปิ ปุริมพุทเธสุ กตาคทาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว วิวญฺญูป-
นิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจिनฺนโต ปทุมุตฺตรสฺส ภควโต กाले
พฺราหฺมณฺกุเล นิพฺพุโต พฺราหฺมณสิปฺเปสุ นิปฺพตฺตี คนฺตฺวา
เวทฺสงฺเกสุ อนวโย เอกทิวสํ สตุถุ สนฺตํ คนฺตฺวา ฆมฺมํ สฺวณฺนโต
ปสฺนฺนมานโส สตุถาริ เอกํ ภิกฺขุํ ชิปฺปาภิญฺจานํ อคฺคญฺจाने
จเปนฺตํ ทิสฺวา ตํ จานํ ปตฺตฺกาโม สตุตฺตาหิ พุทฺธปฺปมฺขสฺส
ภิกฺขุสงฺฆสฺส มหาทานํ ทตฺวา สตุตฺตาหสฺส อจฺจเยน ภควโต

เล่มที่ 43 พาหิยตุเถราปทานวณณา หน้า 389

ปาทมูล นิปนุโน ภควา ฆนเต อิต สตุตเม ทิวเส ยัม ภิกขุ
จิปปาภิญญานัน อคฺคภูจฺจเน จเปสิ โส วย อหฺมปิ อนาคเต
เอกสฺส พุทฺธสฺส สาสเน จิปปาภิญญานัน อคฺโค ภเวยฺยนฺติ
ปตฺถนํ อกาสิ ฯ ภควา อนาคตัสสาณเน โอลเกตุวา สมิจฺฉน-
ภาวํ ญตฺวา อนาคเต โคตมสฺส ภควโต สาสเน ปพฺพชิตฺวา
จิปปาภิญญานัน อคฺโค ภวิสฺสตีติ พุยาภาสิ ฯ โส ยาวตายุกั
ปฺลญฺยานิ กตฺวา ตโต จูโต เทวโลกे นิพฺพตฺโต ตตฺถ ฆ
กามาจรสมฺปตฺติโย อนุภวิตฺวา ปุณฺ มนุสฺเสสุ จกฺกตฺติอาทิ-
สมฺปตฺติโย อกกปโปกฺกิสฺเตสุ อนุภวิตฺวา กสฺสปสฺส ภควโต
กาเล เอกสฺมี กุเล นิพฺพตฺโต ภควติ ปรีนิพฺพเต ปพฺพชิตฺวา ยทา
สาสเน โอสกฺกมานे สตุต ภิกขุ จตฺนุนํ ปรีसानํ อชฺฉมาจารี
ทิสฺวา สํเวคปฺปตฺตา อรญฺณํ ปวิสิตฺวา ยาว สาสนสฺส อนุตฺร-
ธานัน น โหติ ตาว อตฺตโน ปตฺติจฺฉํ กริสฺสามาติ สุวณฺณ-
เจตฺยิ วนฺทิตฺวา ตตฺถ อรญฺเณ เอกํ ปพฺพตํ ทิสฺวา จีวิต-
สาลยา นีวตฺตนฺตุ นีราลยา อิมํ ปพฺพตํ อภิรุหนฺตฺติ นิสฺเสณี
พฺนฺชิตฺวา สพฺเพ ตํ ปพฺพตํ อภิรุยฺห นิสฺเสณี ปาเตตฺวา
สมณฺชมฺมํ กรีสฺสุ ฯ สจฺจตฺเตโร เอกเรตฺตาติกกฺกเมน อรหฺตฺติ
ปาปฺณิ ฯ โส อนตฺตตฺตทเห นาคลตาทนฺตกฺกฺฉํ ขาทิตฺวา มุขํ
โรวิทฺวา อุตฺตรกฺรุโต ปิณฺฑปาตํ อหริตฺวา เต ภิกขุ อห
อาวฺโส อิมํ ปิณฺฑปาตํ ภูยฺชถาติ ฯ เต อหฺสู กิ ฆนเต

อเมหฺหิ เอวํ กตฺติกา กตฺตา โย ปจฺมํ อรหตฺตํ ปาปฺปณาติ เตนาภตฺติ
ปิณฺฑทปาตํ อวเสสสา ปรีฏญฺชนุตฺตํ โน เหนตฺติ อวฺวโสติ ฯ เตน
หิ สเจ มยฺมปี ตฺมุเมห วิย วิเสสํ นิพฺพตฺเตตฺตสํ สยํ อหริตฺวา
ภุญฺชิสฺสสามาติ น อิจฺฉิสฺส ฯ

ทฺตฺยทิวเส ทฺตฺยตฺตฺเถโร อนาคามี หุตฺวา ตเถว ปิณฺฑทปาตํ
อหริตฺวา อิตฺเร นิมนฺเตสิ ฯ เต เอวมาหํสฺสํ กิํ ปนาวฺวโส
กตฺติกา กตฺตา มหาเถเรณ อากตฺติ ปิณฺฑทปาตํ อภุญฺชิตฺวา
อนฺนเถเรณ อากตฺติ ภุญฺชิสฺสสามาติ ฯ โน เหนตฺติ อวฺวโสติ ฯ เอวํ
ภนฺเต ตฺมุเมห วิย มยฺมปี วิเสสํ นิพฺพตฺเตตฺตสํ อตฺตโน อตฺตโน
ปฺริสกาเรณ ภุญฺชิตฺุ สกฺโกนฺตฺตา ภุญฺชิสฺสสามาติ น อิจฺฉิสฺส ฯ
เตสฺส อรหตฺตปฺปตฺตตฺตฺเถโร ปรีนิพฺพายิ ทฺตฺติโย อนาคามี
พฺรหฺมโลเก นิพฺพตฺติ อิตฺเร ปญฺจ วิเสสํ นิพฺพตฺเตตฺุ อสกฺโกนฺตฺตา
สฺสฺสฺสิตฺวา สตฺตเม ทิวเส กาลํ กตฺวา เทวโลเก นิพฺพตฺตีสฺส ฯ
ตตฺถ ทิพฺพสฺสํ อนฺนภวิตฺวา อิมสฺสมิํ พุทฺธปฺปาเท ตโต จวิตฺวา
มนุสฺสเสสฺสํ นิพฺพตฺตีสฺส ฯ เตสฺส เอโก ปุทฺทกฺสาติ ราชฺา อโหสิ
เอโก คณฺฐารรณฺุเจ ตกฺกสฺสิลาຍํ กุมารกสฺสโป เอโก พาหิโย
ทฺวารุจิริโย เอโก ทพฺโพ มลฺลปฺปฺโต เอโก สภิโย ปรีพฺพา-
ชโกติ เตสฺส อຍံ พาหิโย ทฺวารุจิริโย สฺสฺปฺปารกปฺภุญฺเณ วาณิ-
กฺุเล นิพฺพตฺโต วาณิชกมฺเม นิปฺพตฺติ คโต มหทฺธโน มหาโกโค
โส สฺวณฺณณฺุมี กัจจนฺเตหิ วาณิเชหิ สทฺธิ นาวมารุยฺห วิเทสํ

เล่มที่ 43 พาหิยตุเถราปทานวณณา หน้า 391

คจฺจนฺโต กติปาหิ คนฺตฺวา ภิณฺนาย นาวาย เสเสสุ มจฺจ-
กจฺจปภฺกฺเขสุ ชาเตสุ เอโกเยว อวสิญฺโจะ เอกํ ผลกํ คเหตุวา
วายนฺโต สตฺตเม ทิวเส สุปฺปารกปฏฺฐนฺตีริ โอกฺกมิ ฯ ตสฺส
นิวาสนปารุปนํ นตฺถิ โส อณฺณํ กิณฺจิจิ อปสฺสนฺโต สุกฺขกฺกฺจ-
ทณฺฑเก วาเกหิ ปฺลิวเจตฺวา นิวาเสตฺวา ปารุปีตฺวา จ
เทวฺกฺลโต กปาลํ คเหตุวา สุปฺปารกปฏฺฐนํ อคฺมาสิ ฯ มนฺุสฺสา
ตํ ทิสฺวา ยาคฺคฺคฺตฺตาทีนํ ทตฺวา อยํ เอโก อรฺหาติ สมฺภา-
เวสุ ฯ โส วตฺเตสุ อุนฺนิเตสุ สจฺาหํ นิวาเสมิ ปารุปามิ
วา ลากสฺกกาโร เม ปรีหายิสฺสตีติ ตานํ ปฏฺิกฺขิปิตฺวา
ทารุจิริเนว ปรีหริ ฯ

อถสฺส อรฺหา อรฺหาติ พฺนุหิ สมฺภาวียมานสฺส เอวํ
เจตฺโส ปรีวิตกฺโก อูทปาที เย เกจि โลกเก อรฺหนฺโต วา
อรฺหตฺตมคฺคํ วา สมฺาปนฺนา อหํ เตสํ อณฺณตโรติ โส เตน
นียาเมน กุหนกฺมเมน ชีวิกํ กปฺเปติ ฯ

กสฺสปทสพลสฺส สาสเน สตฺตสุ ชเนสุ ปพฺพตฺติ อารุยฺห
สมณฺชมฺมํ กโรนฺเตสุ เอโก อนาคามี หุตฺวา สุทฺฐาวาส-
พฺรหฺมโลเก นิพฺพตฺติตฺวา อตฺตโน พฺรหฺมสมฺปตฺตี โอลเณนฺโต
อาคตฺถจฺานํ อาวชฺเชนฺโต ปพฺพตฺมารุยฺห สมณฺชมฺมํ กรณฺจฺานํ
ทิสฺวา เสสานํ นิพฺพตฺตนฺจฺานํ อาวชฺเชนฺโต เอกสฺส ปรีนิพฺพต-
ภาวํ อิตเรสญฺจ ปณฺจณฺนํ กามาวจรเทวโลเก นิพฺพตฺตภาวํ

ณตฺวา เต กาลานุกาลํ อวชฺเชสิ อิมสฺมี ปน กาลे
กหํ นุ โข เตติ อวชฺเชนฺโต ทารุจิริยํ สุปฺปารกปฏฺฐนํ
นิสฺสาย กุหนกมฺเมน ชีวิกํ กปฺเปนฺตํ ทิสฺวา นฺนุโจะ วตฺยํ
พาโล ปุพฺเพ สมณธมฺมํ กโรนฺโต อติอุกฺกฏฺฐภาเวน อรหตาปี
อาภตํ ปิณฺฑปาทํ อปริกฺขุชิตฺวา อิทานิ อุทรเหตุ อนารหา
สมาโน อรหตฺตํ ปฏิชานิตฺวา โลกํ วณฺเจนฺโต วิจฺรติ ทสพลสฺส
อุปฺปนฺนภาวํ น ชานาติ กัจจามิ นํ ตํเวเชตฺวา พุทฺธูปฺปาท์
ชานาเปสฺสามิตี ขณฺเนว พุทฺหมโลกโต โอตฺริตฺวา สุปฺปารก-
ปฏฺฐเน รตฺติภาคสมนฺนตฺเร ทารุจิริยสฺส สมฺมุเข ปาตุรโหสิ ฯ
โส อตฺตโน วสนฺนุจฺจเน โอภาสํ ทิสฺวา พหิ นิกฺขมิตฺวา
มหาพุทฺหมานํ ทิสฺวา อลฺขสิ ปกฺคยฺห เก ตฺมุเหติ ปุจฺฉิ ฯ
อหํ ตฺมุหากํ โปราณกสฺหาโย อนาคามิผลํ ปตฺวา พุทฺหมโลกे
นิพฺพตฺโต อมฺหากํ สพฺพเชฏฺฐโก อรหา หุตฺวา ปรีนิพฺพุโต
ตฺมุเห ปน ปณฺจชฺนา เทวโลกे นิพฺพตฺตา ฯ สุวาทํ ทานิ
ตํ อิมสฺมี จาเน กุหนกมฺเมน ชีวิกํ กปฺเปนฺตํ ทิสฺวา ทมิตฺตํ
อาคโตติ วตฺวา อิทํ การณํ อาห เนว โข ตวํ พาหิย
อรหา นาปี อรหตฺตมคฺคํ वा समाปฺนฺโน สปิ เต
ปฏฺธิปทา นตฺถิ ยาย ตวํ อรหา वा อสฺส อรหตฺตมคฺคํ
วา समाปฺนฺโนติ ฯ อถสฺส สตฺถุ อุปฺปนฺนภาวํ สวตฺถิยํ วสน-
ภาวณฺจ อาจิกฺขิตฺวา สตฺถุ สนฺตํ กัจจาติ ตํ อญฺโฆเชตฺวา

เล่มที่ 43 พาทิยตุเถราปทานวณณา หน้า 393

พฺรหฺมโลกเมว อคฺมาสิ ฯ

พาทิโย ปน อากาเส จตุวา กถนฺตํ มหาพฺรหฺมมานํ
โธโลเกตุวา จินฺตฺเตสิ อโห ภาริยํ กมฺมํ มยา กตํ อนรหํ
อรหา อหนฺติ จินฺตฺเตสิ อยฺยจ มํ น ตฺวํ อรหา นาปี
อรหตฺตมคฺคํ วา สฺมาปฺนฺนาสีติ วทติ อตฺถิ นฺ โข โลเก
อญฺโฉ อรหาติ ฯ อถ นํ ปุจฺฉิ อถ เก จรหิ สเทวเก
โลเก อรหนฺโต วา อรหตฺตมคฺคํ วา สฺมาปฺนฺนาติ ฯ อถสฺส
เทวตา อัจฺฉิ อตฺถิ พาทิย อุตฺตเรสุ ชนปฺเทสุ สวาคฺฉิ
นาม นครํ ตตฺถ โส ภควา เอตฺรหิ วิหฺรติ อรหํ สฺมา-
สมฺพุทฺโธ ฯ โส หิ พาทิย ภควา อรหา เจว อรหตฺตตาย
จ ฐมฺมํ เทเสสีติ ฯ พาทิโย รตฺติภาเก เทวตา กถํ สุตฺวา
ลํวิคฺคมานโส ตงฺขณฺเวยว สฺปฺปารกา นิกฺขมิตฺวา เอกฺรตฺติ-
วาเสน สวาคฺฉิ อคฺมาสิ คจฺฉนฺโต จ ปน เทวตานฺภาเวน
พฺุทฺธานฺภาเวน จ วิสโยชนสฺตํ มคฺคํ อติกฺกมิตฺวา สวาคฺฉิ
อนฺุปฺตฺโต ตสฺมี ขณฺเ สตฺถา สวาคฺฉิยํ ปิณฺฑาย ปวิฏฺโจะ
โหติ ฯ โส เชตวณฺํ ปวิสิตฺวา อพฺุโภกาเส จงฺกมฺนฺเต สฺมฺพุทฺเ
ภิกฺขุ ปุจฺฉิ กุหิ เอตฺรหิ สตฺถาติ ฯ ภิกฺขุ สวาคฺฉิยํ ปิณฺฑาย
ปวิฏฺโจะติ วตฺวา ตฺวํ ปน กุโธ อากโตสีติ ปุจฺฉิสุ ฯ สฺปฺปารกา
อากโตมฺหิตี ฯ กทา นิกฺขนฺโตสีติ หิโยโย สายนฺุสมฺเย
นิกฺขนฺโตมฺหิตี ฯ ทูโรตฺปิ อากโต นิสิตฺว ตาว ปาเท โธวิตฺวา

เตเลน มกฺขเขตฺวา โถกั วิสุตฺมาหิ อากตฺกาเล สตุถาริ ทกฺขิสฺสตีติ
อาหิสฺส ๑ อหิ ฆนฺเต สตุถฺ วา อตุตฺโน วา ชีวิตฺนุตฺรายิ น
ชานามิ กตฺถจฺจ อฏฺฐตฺวา อนิสฺสีทิตฺวา เอกฺรตฺเตเนว วิสโยชน-
สติกฺ มกฺคั อากโต สตุถาริ ปสฺสิตฺวาว วิสฺสมิสฺสามิติ อาห ๑
โส เอวํ วตฺวา ตฺรมาทรูโป สาวตฺถิ ปวิสิตฺวา ภควนฺตํ
อโนปมาย พุทฺทสิริยา จรณฺตํ ทิสฺวา จิสฺสั วัต เม โคตโม
สมฺมาสมฺพุทฺโธ ทิฏฺฐจฺติ ทิฏฺฐจฺจ
คณฺตฺวา อนนฺตรวិธิยํ ปณฺจปติฏฺฐจฺเตน วนฺทิตฺวา โภปฺพเกสฺสุ ทพฺหํ
คเหตุวา เอวมมาห เทเสตฺถ ฆนฺเต ภควา ฆมฺมํ เทเสตฺถ สุกโต
ฆมฺมํ ยํ มมสฺส ทิฆฺรตฺตํ หิตาย สุขายาติ ๑ อถ นํ สตุถา
อกาโล โข ตาว พาหิย อนนฺตรฆฺริ ปวิฏฺฐมฺหา ปณฺทายาติ
ปฏิกฺขิปี ๑

ตํ สุตฺวา พาหิโย ฆนฺเต สัสาเร สัสรนฺเตน กพฺพี-
การาหาโร น อลทฺฐปฺพุโพ ตุมฺหากิ วา มยฺหํ วา ชีวิตฺนุตฺรายิ
น ชานามิ เทเสตฺถ เม ฆนฺเต ภควา ฆมฺมํ เทเสตฺถ สุกโต
ฆมฺมนฺติ ปฺนฺ ยาจิ ๑ สตุถา ทุตฺติมฺปิ ตเถว ปฏิกฺขิปี ๑
เอวํ กิรฺสฺส อโหสิ อิมสฺส ทิฏฺฐกาลโต ปฏฺฐาย สกฺลสฺริริ
ปีติยา นีรฺนตฺริ อชฺโฆตฺถตฺตํ โหติ พฺลวปีติเวโค ฆมฺมํ สุตฺวาปี
น สกฺขิสฺสตี ปฏฺฐิขฺมิตฺตํ มชฺฌตฺตฺเพกฺขาย ตาว ติฏฺฐตฺถ เอก-
รตฺเตเนว วิสโยชนสติกฺ มกฺคั อากตฺสฺสปี จสฺส ทฺโรถ พฺลวา

เล่มที่ 43 พาหิยเถราปทานวณณา หน้า 395

โสปิ ตาว ปฏิปัสสมภคฺติ ฯ ตสฺมา ทฺวิกฺขตฺตํ ปฏิภฺจิปิตฺวา
ตติยํ ยาจิโต อนฺตรวโรยํ จิโตว ตสฺมาตีห เต พาหิยเอวํ
สิภฺจิตพฺพํ ทิฏฺฐเจ ทิฏฺฐมตฺตํ ภวิสฺสตีตฺติอาทินา (๑) นเยน อนเภ-
ปรียาเยน ฌมฺมํ เทเสสิ ฯ โส สตฺถุ ฌมฺมํ สฺสนฺโนโตเยว สพฺพาสเว
เขเปตฺวา สห ปฏิสมฺภิทาหิ อรหตฺตํ ปาปุณฺนิ ฯ

โส อรหตฺตํ ปตฺตกฺขณฺเวยว ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา สณฺชาต-
โสมนสฺโส ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโนโต อิโต สตฺสทสฺสมหิตี-
อาทิมาย ฯ ตํ เหฏฺฐจา วุตฺตนยตฺตา อุตฺตานตฺถเมว ฯ อนุตฺตาน-
ปทวณฺณเมว กริสฺสาม ฯ

หสนํ (๒) ปจฺจเวกฺขณฺนติ ปรีปฺณณฺโสมนสฺสชาติ ปจฺจเวกฺขณฺ
โกมารวณฺณํ อติโกมลนฺติ อตุโถ ฯ

เหมยณฺโวลปจิตฺตกฺคฺนติ สุวณฺณสฺสุตฺตยณฺโวลปจิตฺตฺตอวยวํ
สรีริ เทหนฺติ อตุโถ ฯ ปลมฺพพิมฺพตฺมโปกฺกฺจฺนฺติ โอลมฺพิต-
พิมฺพผลสทิสํ รัตตวณฺณํ โอลฺกฺจทวฺยสมนฺนาคคฺนติ อตุโถ ฯ
เสตติณฺหสมํ ทิชนฺติ สฺนีสิตฺติขิณฺนอยโลหํสเนน ฌมฺมิตฺวา สมํ
กตํ วิย สมทนฺตฺนติ อตุโถ ฯ

ปีติสมฺมุลฺลิตานนฺนติ ปีติยา สฺกฺกฺจฺ มุลฺลิตํ วิกสิตํ อานนํ
มุขํ อาทาสตฺลสทิสฺมุขวณฺตฺนติ อตุโถ ฯ

จิปฺปาภิญฺญสฺส ภิกฺขุโนติ จิปฺปี เทสนาย สมฺกฺขมาภฺจิตก-

๑. ขุ. อ. ๒๕/๔๕/๘๓ ฯ ๒. สฺยา. จิริยํ ฯ

ขณฺเวย อภิวิสเสณ ฌาคฺ์ สมตฺถสฺส ภิกฺขุโนติ อตฺโถ ฯ

สคฺคํ อคํ สภวนํ ยถาติ อตฺตโน เคนฺหํ วย สคฺคํ

โลกํ อคฺมาสินฺติ อตฺโถ ฯ

น ตฺวํ อุปายมคฺคณฺณติ ตฺวํ นิพฺพานาธิคฺมฺปายภูต-
มคฺคณฺณ น อโหสีติ อตฺโถ ฯ

สตฺถุโน สทา ชินฺนติ สทา สพฺพกาลํ ชินฺ ชินฺนโต
ปราจิตโกโป สตฺถุโน สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส วิมฺลानนํ อาทาส-
ตลสทิสฺมุขํ ปสฺสิสฺสํ ปสฺสิตฺตํ นิกฺขมามีติ โยชนา ฯ ทิเช
อปฺจุจฺฉิ กุหิ โลกนฺนุทโนติ กุหิ จาเน โลกปฺสาทกโร สตฺถาติ
ทิเช พฺราหฺมณฺเ อหํ ภิกฺขุ อปฺจุฉินฺติ อตฺโถ ฯ

สโสว ขิปปํ มฺนิทฺสฺสนฺสฺสโกติ มฺนิทฺสฺสเน ตถาคตทฺสฺสเน
อุสฺสฺสโก อุสฺสาหฺซาโต สโส อิว ขิปปํ ปาปฺณาตีติ อตฺโถ ฯ

ตฺวญฺ์ คนฺตฺวาติ สีนํ คนฺตฺวา ฯ ปิณฺฑตฺถํ อปีหาธิชนฺติ
ปิณฺฑปาทํ ปฏฺิจฺจ อปีหํ อปคตปีหํ อคิธํ นิตฺตณฺหํ ฯ

อโลลฺกฺชนฺติ อีโต จิโต จ อโนโลกยฺมานํ อุตฺตเม สวาคฺติ-
นคเร ปิณฺฑทาย วิจฺรนฺตํ อทกฺขินฺติ สมฺพนฺโธ ฯ สิริํนฺลยสงฺกาสฺนฺติ
สิริยา ลกฺขณานุพฺยณฺชนโสภาย นิลยํ สงฺกาสํ ชลฺมานโตรณ-
สทิสํ ฯ รวฺทิตฺติหฺรานนฺนฺติ วิชฺโชตฺมานสุริยมณฺฑลํ วย วิชฺโชต-
มานมฺขมณฺฑลํ ฯ

กุปฺเถ วิปฺปนฺนฺสฺสชาติ กุฉฺฉิตปฺเถ โสปทฺทวฺมคฺเค มุพฺพสฺส

เล่มที่ 43 พาทิยตุเถราปทานวณณา หน้า 397

มิจฺฉาปฏิปนฺนสฺส เม สรณํ โหหิ ปตฺติจฺจา โหหิ ฯ โคตมาติ
ภควนฺตํ โคตฺเตน อาลปติ ฯ

น ตตฺถ สุกฺกา โชตนฺตฺติ สุกฺกปภาสฺมฺปนฺนา โชตฺมาน-
โอสธิตารกาทโย น โชตนฺติ นปฺปภาสฺนฺติ ฯ เสสํ อุตฺตา-
นตฺถเมว ฯ โส เอวํ ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสตฺวา ตาวเทว
จ ภควนฺตํ ปพฺพชฺชํ ยาจิ ฯ ปริปฺณณํ เต ปตฺตจิวฺรณฺติ
จ ปุณฺโณ น ปริปฺณณณฺติ อาห ฯ อถ นํ สตฺถาเตน
หิ ปตฺตจิวฺรํ ปริเยสาหิตี วตฺวา ปกฺกามิ ฯ โส กิร วิสฺติ-
วสฺสสทฺสฺสานิ สมณฺทมมํ กโรนฺโต ภิกฺขุณา นาม อตฺตนา
ปจฺจเย ลภิตฺวา อณฺณํ อนฺโนโลเกตฺวา สยเมว ปริภุชฺชิตฺุ
วภูตฺติตี วตฺวา เอกภิกฺขุสฺสาปี ปตฺเตน วา จิวฺเรน วา
สงฺกหํ นากาสิ น เตนสฺส อิทฺธิมยํ ปตฺตจิวฺรํ อฺปฺปชฺชิสฺสตีตี
ณตฺวา ภควา เอหิภิกฺขุภาเวน ปพฺพชฺชํ นาทาสิ ฯ ตมฺปิ
ปตฺตจิวฺรํ ปริเยสฺमानเมว สงฺการภูจฺจานโต โจพฺกขณฺฑานิ
สงฺกทฺตฺเตนตํ ปุพฺพเวริโก อมฺนุสฺโส เอกิสฺสา ตฺรณวจฺจาย
คาวิยา สรีเร อธิมฺจฺจิตฺวา วามอฺอรุมฺหิ ปหริตฺวา ชีวิตฺกขยํ
ปาเปสฺสิ ฯ สตฺถา ปิณฺฑาย จริตฺวา กตฺถกตฺตกฺกโจ สมนฺพหุเลหิ
ภิกฺขุหิ สทฺธิ นิกฺขมฺนฺโต พาทิยสฺส สรีริ สงฺการภูจฺจान
ปตฺติํ ทิสฺวา คณฺหนถ ภิกฺขเว เอตํ พาทิยํ ทารุจิริยณฺติ
เอกสฺมี เคาทฺวาเร จตฺวา มณฺจกํ อหฺราเปตฺวา อิมํ สรีริ

นกรทวารโต นีหริตฺวา ฆาเปตฺวา ชาติโย คเหตุวา ฐปปี
กโรถาติ ภิกฺขุ อาณาเปสิ ฯ

เต ภิกฺขุ ชาติ มหาลเถ ฐปปี การเหตุวา สตุถาริ
อุปสงฺกมิตฺวา อตฺตโน กตกมมํ อารโจะสิ ฯ ตโต สงฺฆมชฺเช
กถา อุทปาติ ตถาคโต ภิกฺขุสงฺฆเณ สรริธมาปนกิจฺจํ การสิ
ชาติโย จ คหาเปตฺวา เจตยิ การาเปสิ กตรมคฺโค นฺ โข
เตน สมชฺชิตโต สามเณโร นฺ โข โส ภิกฺขุ นฺ โขติ ฯ สตุถา
ตํ อฏฺฐุปฺปตฺตี กตฺวา ปตฺติจฺจิตโต ภิกฺขเว พาหิโย ทารุจิริโย
อรหตฺโตติ อุปริ ฆมฺมเทสนํ วฑฺฒเตติ ฯ ตสฺส ปรีนัพฺพุตทาวณฺจ
อาจิกฺขิตฺวา เอตทคฺคํ ภิกฺขเว มม สวากานํ ภิกฺขุนํ ฆิปปา-
ภิกฺขณานํ ยทิทํ พาหิโย ทารุจิริโยติ (๑) เอตทคฺเค จเปสิ ฯ

อถ นํ ภิกฺขุ ปุจฺฉิสิ ตฺมุเห ฆนฺเต พาหิโย ทารุจิริโย
อรหตฺตํ ปตฺโตติ วเทถ กทา โส อรหตฺตํ ปตฺโตติ ฯ มม
ฆมฺมํ สุตคาลे ภิกฺขเวติ ฯ กทา ปนสฺส ฆนฺเต ตฺมุเหหิ
ฆมฺโม กถิตฺโตติ ฯ ภิกฺขาย จรฺนฺเตน อนฺตรวีถियิ จิตฺนาติ ฯ
อปปมตฺตโค ฆนฺเต ตฺมุเหหิ อนฺตรวีถियิ จตฺวา กถิตฆมฺโม
กถิ โส ตาวตฺตเกน วิเสสิ นัพฺพุตเตสิติ ฯ อถ เน สตุถา
ภิกฺขเว มม ฆมฺมํ อปปี วา พหุ วาติ มา จินฺตยิตฺถ ฯ
อนेกานปี हि อนตฺถปทสฺสิดานิ คาสสทฺสทานิ น เสยฺโย
๑ อจ. เอก. ๒๐/๑๔๘/๓๒ ฯ

อตุณิสฺสตีตํ ปน เอกมฺปิ คาทาปทํ เสโยติ วตฺวา อนุสนฺธิ
จฺมฏฺเฏตฺวา ฌมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาทมาห
สทฺสสมฺปิ เจ คาทา อนตฺตปทสฺสํหิตา
เอกํ คาทาปทํ เสโยติ ยํ สุตฺวา อุปสมฺมตฺติติ ฯ (๑)
เทสนาปริโยसानเ จตุราสีติยา ปาณสทฺสสถานํ ฌมฺมาภิ-
สมโย อโหสีติ ฯ

พาหิยตฺเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

มหาโกฏจิกตฺเถราปทานวณณา

สตุตฺมาปทานे ฯ ปทฺมุตฺตโร นาม ชีโนติอาทิกํ आयสมฺโต
มหาโกฏจิกตฺเถรสฺส อปทานํ ฯ

กา อุปฺปตฺติ อยมฺปิ ปุริมพฺพุเชสฺส กตาริกาโร ตตฺถ
ตตฺถ ภเว วิวฏฺฐุปนิสฺสขยานิ ปุณฺณานิ อุปจिनฺนโต ปทฺมุตฺตรสฺส
ภควโต กाले หัสฺวตฺตีนคเร มหาโกคกฺขเล นิพฺพตฺติตฺตฺวา วิญฺญุตฺติ
ปตฺโต มาตาปิตฺตุนํ อจฺจเยน กุญฺมพฺพิ สณฺจเปตฺวา ฌราวาลํ
วสนฺโต เอกทิวสํ ปทฺมุตฺตรสฺส ภควโต ฌมฺมเทสนากาเล
หัสฺวตฺตีนครวาลิโน คนฺธมาลาทิตฺตฺเถ เยน พุทฺโธ เยน ฌมฺโม
เยน สงฺโฆ ตนฺนินฺนเน ตปฺโปเณ ตปฺปพฺพการเ คจฺจนฺเต ทิสฺวา
เดหิ สทฺธิ ภควนฺตํ อุปสงฺกมิตฺตฺวา สตุถาริ เอกํ ภิกฺขุ

๑. พุ. ฐ. ๒๕/๑๘/๒๘ ฯ

ปฏิสมภิตาปุตตานํ อคฺคภูจฺจเน จเปนฺตํ ทิสฺวา อัย อิมสฺมี
สฺสเน ปฏิสมภิตาปุตตานํ ภิกฺขุณฺโณ อคฺโค ยนฺนุนาหฺมปิ
เอกสฺส พุทฺธสฺส สฺสเน อัย วีย ปฏิสมภิตาปุตตานํ อคฺโค
ภเวยฺยนฺติ จินฺเตตฺวา สตฺถุ เทสฺนาปริโยสฺสเน วุฏฺฐิตาย
ปริสฺสาย ภควนฺตํ อุปสงฺกมิตฺวา ภนฺเต เสว มยฺหํ เกเห
ภิกฺขํ คณฺหาตฺติ นิมฺนเตสิ ฯ สตฺถา อธิวเสสิ ฯ โส ภควนฺตํ
อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณฺณํ กตฺวา สกนฺนิเวสนํ คนฺตฺวา สพฺพพรตฺตี
พุทฺธสฺส จ ภิกฺขุสงฺฆสฺส จ นิสฺซชฺชภูจฺจันฺนํ คนฺธมาลาทีหิ
อลงฺกริตฺวา ขาทนฺิโยชฺชนิยํ ปฏฺิยาทาเปตฺวา ตสฺสา รตฺติยา
อจฺจเยน สกนฺนิเวสเน ภิกฺขุสฺตสฺสสฺสปริวาริ สตฺถาริ วิวิธยาคุ-
ขชฺชกปริวาริ สสุปฺพยฺยชฺชนํ คนฺธสาลิโกชฺชนํ โภชาเปตฺวา ภตฺต-
กิจฺจปริโยสฺสเน จินฺเตสิ มหนฺตํ โข อหิ จานนฺตริ ปตฺถेमิ
น ปน ยุตฺตํ มยา เอกทิวสเมว ทานํ ทตฺวา ตํ จานนฺตริ
ปตฺถेतฺตุ อณฺุปฏฺิปาฏฺิยา สตฺถาหิ ทานํ ทตฺวา ปตฺถเสสฺสามิตี ฯ
โส เตเนว นียาเมน สตฺถาหิ มหาทานํ ทตฺวา ภตฺตกิจฺจ-
ปริโยสฺสเน พุทฺธสฺสโกฏฺฐจากริ วิวราเปตฺวา อุตฺตมํ ติจิวรปฺ-
ปโหนกํ สุขุมวตฺถิ พุทฺธสฺส ปาทฺมูเล จเปตฺวา ภิกฺขุสฺต-
สสฺสสฺส จ ติจิวรํ ทตฺวา ตถาคตฺติ อุปสงฺกมิตฺวา ภนฺเต
โย โส ภิกฺขุ ตฺตฺเมหิ อิตฺถ สตฺถเม ทิวสมตฺถเก ปฏิสมภิตาป-
ปุตตานํ อคฺคภูจฺจเน จปิโต อหฺมปิ โส ภิกฺขุ วีย อนาคเต

เล่มที่ 43 มหาโกกุกจิกถุเถราปทานวณณา หน้า 401

อุปัชชนกสฺส พุทฺธสฺส สาสเน ปพฺพชิตฺวา ปฏิสมภิทาป-
ปตฺตานิ อคฺโค ภเวยฺยนฺติ สตฺถุ ปาทุมฺเเล นิปชฺชิตฺวา ปตฺถนํ
อกาสี ๗ สตฺถา ตสฺส สมัชฌนภาวํ ฌตฺวา อนาคเต อิตฺ
กปฺปสฺสทสฺสสมตฺถเก โคตโม นาม พุทฺโธ โลเก อุปฺปชฺชิสฺสตี
ตสฺส สาสเน ตว ปตฺถนา สมัชฌิสฺสตีตี พฺยาการี ๗ โส
ตตฺถ ยาวตายุกํ ปุณฺณานิ กตฺวา ตโต จูโต เทวสมปตฺตี
อนุกวิตฺวา อปฺราปริ เทวมนุสฺเสสฺส ปรีพฺภมึ ๗

เอวํ โส เทวมนุสฺเสสฺส สัสนฺโต ตตฺถ ตตฺถ ภเว
ปุณฺณวณณสมภาระ สมภสนฺโต อิมสฺมี พุทฺธูปฺปาเท สาวตฺถิยํ
พฺราหฺมณมหาสาถฺถุเล นิพฺพตฺตี กอกุกจิกถิสฺส นามํ อํกัสนํ ๗
กสฺมา มาตฺยา วา อຍ္ຍกပေຍ္ຍကាතිနိံ วา นามํ อคฺคเหตุวา
เอวํ นามํ กรීสฺสูตี เจ อตฺตโน ปญฺจวณฺตตฺยา เวทฺงฺเคสฺ
สตกฺกปรตฺถกฺเคสฺ สนิมฺณพฺุเกฏฺเฐสฺ สากฺขรปฺปເກເທສຸ ສກລ-
ພຸຍາກເຈນສຸ ຈ ເຈກກາເວນ ຈ ທິຣຸຈທິຣຸເຈ ຫເນ ມຸບສຕຕິທິ
ໂກຣຸເຈນຸໂຕ ປກຸໂກຣຸເຈນຸໂຕ ວິຕຸທນຸໂຕ ວິຈຣຕິຕິ ອນຸວຕຸດນາມິ ກຣີສຸຕິ
ເວທິຕພຸ ๗ ໂສ ວຍປປຕໂຕ ຕໂຍເວເ ອຸຄຸຄເຫຕວາ ພຸຣາຮມຸ-
ສິປເປ ນິປຸຕຕິ ປຕໂຕ ເອກທິວສິ ສຕຸ ສນຕິກິ ຄນຕວາ ຫມມິ
ສຸຕວາ ປຣິທຸສທຸໂ ປພຸພຸຈິຕວາ ອຸປສມປນນກາລໂຕ ປຣຸຈາຍ
ວິປສຸສນາຍ ກມມິ ກໂຣນຸໂຕ ສຫ ປຣິສມຸກິທາທິ ອຣຫຕຕິ ປຕວາ
ປຣິສມຸກິທາສຸ ຈິຸຸຸຸຸຸຸຸ ຫຸຕວາ ອກິໂຕ ມຫາເຄເຣ ອຸປສງກມິຕວາ

ปญฺหํ ปุจฺจนุโตปี ทสพลํ อุปสงฺกมิตฺวา ปฏฺฐสมฺภิทาสฺสเยว ปญฺหํ
ปุจฺจติ ฯ เอวมยํ เถโร ตตฺถ กตาทิการตาย ตตฺถ จินฺณ-
วสีภาวเณ จ ปฏฺฐสมฺภิทาปฺตฺตํ อคฺโค ชาโต ฯ อถ นํ สตฺถา
มหาเวทลลสฺสคฺคํ อฏฺฐปฺตฺตี กตฺวา ปฏฺฐสมฺภิทาปฺตฺตํ
อคฺคกฺขานเณ จเปสสิ เอตทคฺคํ ภิกฺขเว มม สาวกานํ ภิกฺขุณํ
ปฏฺฐสมฺภิทาปฺตฺตํ ยทิทํ มหาโกฏฺฐิโกติ ฯ

โส อปรเณ สมเยน วิมุตฺติสฺสํ ปฏฺฐิสฺสเวเทนฺโต โสมนสฺส-
ชาโต อตฺตโน ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต ปทุมุตฺตโร
นาม ชินฺตืออาทิมาย ฯ ตํ สพฺพิ เหฏฺฐา วุตฺตณยตฺตา
อุตฺตทานตฺถเมว ฯ

อิตฺถิ สฺสทมายสฺมา มหาโกฏฺฐิโกติ เอตฺถ สฺสทฺนฺติ นิสฺสเน
นิปาโต ฯ อายสฺมาติ การวาทิจนํ ยถา ตํ อายสฺมา
มหาโมคฺคกฺคฺลาโนติ ฯ

มหาโกฏฺฐิกตฺเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

อุรุเวลกสฺสปตฺเถราปทานวณณา

อภฺจมาปทานे ปทุมุตฺโตโร นาม ชิโนติอาทิกิ อายสุมโต
อุรุเวลกสฺสปตฺเถรสฺส อปทานิ ฯ

อยมปิ ปุริมพุทฺเชสฺส กตาทิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏฺฐปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจันฺนโต ปทุมุตฺตรสฺส ภควโต
กาลे กุลเคเห นิพฺพตฺโต วยปฺปตฺโต สตฺถุ สนฺติเก ฆมฺม
สุตฺวา สตฺถาริ เอกํ ภิกฺขุํ มหาปรีวารานํ อคฺคภูจฺจเน
จเปนนฺติ ทิสฺวา สยมฺปิ ตํ จานนฺตริ ปตฺถเนโต มหาทานิ
ทตฺวา ปณฺธิชานํ อกาสิ ฯ ภควา จสฺส อนนฺตรายตํ ทิสฺวา
อนาคเต โคตมพุทฺธสฺส สาสเน มหาปรีวารานํ อคฺโค
ภวิสฺสตีติ พฺยากาสิ ฯ โส ตตฺถ ยาวตายุกํ ปุณฺณานิ กตฺวา
ตโต จิตฺวา เทวมนุสฺเสสฺส สัสนฺนโต อิตฺโต เทวนวฺติกป-
ปมตฺถเก สฺสสฺสสฺส ภควโต เวมาติกกนิฏฺฐภาตา หุตฺวา นิพฺพตฺโต
อณฺเณปีสฺส เทว กนิฏฺฐภาตโร อहेสิ ฯ เต ตโย พุทฺธปฺปมฺขิ
ภิกฺขุสงฺฆํ นิมนฺเตตฺวา ปรมาย ปุชฺชาย ปุชฺเชตฺวา ยาวชีวิ กุสลํ
กตฺวา เทวมนุสฺเสสฺส สัสนฺนโต อมฺหากํ ภควโต อุปฺปตฺติโต ปุเรตรเมว พาราณสิยํ พ
ราหฺมณฺณกุลे ตโย ภาตโร หุตฺวา
นิพฺพตฺตา โคตฺตวเสน ตโยปี กสฺสปาติ เอวํนามกา
อहेสิ ฯ เต ตโย วยปฺปตฺตา เวเท อคฺคณฺหิสิ ฯ เตสิ
เชฏฺฐภาติกสฺส ปญฺจมาณวกสฺตานิ ปรีวารา มชฺฌิมสฺส ตีณิ

กนิฏฐสฺส เทว เต อตฺตโน คนฺเณสุ สารี โอลเณนฺตา ทิฏฺฐ-
ชมฺมิกเมว อตฺถํ ทิสฺวา ปพฺพชฺชํ โรเจสฺสุ ๑ เตสุ เขฏฺฐภาตา
อตฺตโน ปรีวารเณ สทฺธิ อฺรุเวถํ คนฺตุวา อิติปพฺพชฺชํ
ปพฺพชิตฺวา อฺรุเวลกสฺสโป นาม ชาโต มชฺฌิมโ มคฺคานทิวงเก
ปพฺพชิตฺโต นทิกสฺสโป นาม ชาโต กนิฏฺฐโ คยาสิเส ปพฺพชิตฺโต
คยาภสฺสโป นาม ชาโต ๑ เอวํเตสุ อิติปพฺพชฺชํ ปพฺพชิตฺวา
ตตฺถ ตตฺถ วสนฺเตสุ พหฺนํ ทิวสานํ อจฺเจเนน อมฺหากํ
โพธิสฺสโต มหาภินิกฺขมณํ นิกฺขมิตฺวา ปฏฺวิทฺธสพฺพญฺตญฺญาโณ
อนุกกเมเนน ชมฺมจกํ ปวตฺเตตฺวา ปญฺจวคฺคิยตฺเถเร อรหตฺเต
ปตฺติจฺจาเปตฺวา ยสฺสกุปฺตตปฺปมฺเช ปญฺจปญฺญาสชเน สหายเก
วินตฺวา สฏฺฐิ อรหนฺเต จรธ ภิกฺขเว จาริกนฺติ วิสฺสชฺเชตฺวา
ตีสภทฺทวคฺคิเย วินตฺวา อฺรุเวลกสฺสปสฺส วสนญฺจานํ คนฺตุวา
วสนตฺถาย อคฺยาการํ ปวีสิตฺวา ตตฺถ กตนาคทมนาทิหิ
อทฺตฺตฺตฺสทฺสเสหิ ปาฏฺฐิหาริเยหิ อฺรุเวลกสฺสปี สปริวาริ วินตฺวา
ปพฺพพาเชสิ ๑ ตสฺส ปพฺพชฺชวาทานญฺจ อิทฺธิปาฏฺฐิหาริยกรณญฺจ
สพฺพํ นทิกสฺสปสฺส อปทานญฺจกถาย อวิ ภวิสฺสติ ๑ ตสฺส
ปพฺพชิตภาวํ สุตฺวา อิตเรปิ เทว ภาตโร สปริสา อาคนฺตุวา
สตฺถ สนฺติเก ปพฺพชิสฺสุ ๑ สพฺเพว เต อิทฺธิมยปตฺตจิวรรธา
เอหิภิกฺขุกา อहेสฺสุ ๑ สตฺถา ตํ สมณสทฺสสํ อาทาย คยาสิสํ
คนฺตุวา ปิฏฺฐิปาสาณเณ นิสินฺโน อาทิตฺตปรียายเทสนาย เต

เล่มที่ 43 อรรถกถาสปตะเถราปทานวณณา หน้า 405

สพเพ อรหตเต ปติฏฺฐาเปสี ฯ

โส เอว อรหตฺตํ ปตฺวา โสมนสฺสชาโต อตฺตโน ปุพฺพ-
จริตาปทานํ ปกาเสนฺโต ปทุมุตฺตโร นาม ชิโนติอาทิมาน ฯ

อนุตฺตานปทเมว วณฺณยิสฺสาม ฯ

โส จ สพฺพํ ตมํ หนตฺวาติ โส ผุสฺโส ภควา ราก-
โทสโมหาทิกิเลสนฺธการํ วิทฺธเสตฺวา ฯ วิชฺเฐตฺวา มหาชฺจนฺติ
ตณฺหามานาทิหิ ทิยพฺพสทสฺเสหิ กิเลสคณฺเหหิ มหาพฺยาकुลํ ชฏฺเฐ
วิชฺเฐตฺวา ปทาเลตฺวา ผาเลตฺวาติ อตฺโถ ฯ สเทวํ เทวโลก-
สทิตฺตํ สกฺกํ โลกสนฺนิวาสํ ตปฺปยนฺโต สนตปฺปยนฺโต ปิณฺณโต
อมตํ วุฏฺฐิ มหานิพฺพานวุฏฺฐิธาริ วสฺสเต ปคฺขรฺาเปตฺติ
โยชนา ฯ

ตทา หิ พาราณสียนฺติ พารส มนุสฺสชาติอาทิสฺ วีย
พารส ทฺวาทสราสี หุตฺวา ปฺรา หิมวณฺตโต อีสโย จ
ปจฺเจกมฺนิสงฺขาทา อีสโย จ คณฺฐมาทนโต อากาเสนาคณฺตฺวา
เอตฺถ คจฺจนฺติ โอตฺรณฺติ ปวิสฺนฺตฺติ พาราณสี อถ วา
สมฺมาสมฺพุทฺธสงฺขาทานํ อนกสฺตสทสฺसानํ ฐมฺมจกฺกปฺปวตฺต-
นตฺถาย โอตฺรณฺจฺฉานํ นครํ ลิงฺควิปฺลลาสิ กตฺวา อิตฺถิลิงฺค-
วเสน พาราณสีติ วุจฺจติ ติสฺสํ พาราณสียํ ฯ

นิกฺขิตฺตสฺตถํ ปจฺจนฺตณฺติ ญทฺทิตฺตสฺตถํ ปาติตฺตาวุธฺ (๑)

๑ สี่. พาหิตาวุธฺ ฯ

พุทธทศนิกายกฐกถา อปทานวณณา (วิสุทธรชนวิลาสินี ๒) - หน้าที่ 406
เล่มที่ 43 กุจายนวกุคควณณา หน้า 406

ปจจนตชนปทํ นิพพิเสวนํ กตฺวา ปุณรูปจฺจ ตนฺติ ปุณ ธิปี ตํ
นคฺริ อุเปจฺจ อุปกมฺม สมฺปตฺตาติ อตฺโถ ๑ เสสิ สุวิญญฺเยย-
เมวาทิ ๑

อรุเวลกสฺสปตฺเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ๑

ราชตฺเถราปทานวณณา

นวมาปทานे ปทฺมตฺตโร นาม ชิโนติอาทิกํ आयस्मित
ราชตฺเถรสฺส อปทานํ ๑

ติ สพฺพิ ปาจานุสาเรณ นยานุจिनฺตเนน วิญญฺหิ
สุวิญญฺเยยเมว ๑ เกวลํ ปุณฺณนตฺตเมวาทิ ๑

ราชตฺเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ๑

ทสมํ โมฆราชตฺเถราปทานํ สุวิญญฺเยยเมวาทิ ๑

จตฺตฺพลฺลาสมวคฺควณณา นิฏฺฐิตา ๑

ภททียวคควณณา

ลคณฎกภททียตเถราปทานวณณา

ปลยจปลยลาสมวคเค ปจมาปทานเน ปทุมุตโตโร นาม
ชินโตอาทิกั อายสุมโต ลคณฎกภททียตเถรสส อปทานั ๑
อยมปิ ปุริมพุทธเสส กตาทิกาโร ตตถ ตตถ ภเว
วิภูฏูปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจันนุโต ปทุมุตตรสส ภควโต
กาลเ หัสวตึนคเร มหาโภคกุลเ นิพฺพตฺโต วิณฺณตํ ปตฺโต
สตถุ รมมํ สฺจนฺโต นิสินฺโน สตถาริ เอกั ภิกขุํ
มณฺชสฺสรานั อคฺคกฺุจเเน จเปนตํ ทิสฺวา สยมปิ ตั จานนฺตริ
ปตฺเถนฺโต พุทฺธปฺมุขสฺส ภิกขุสงฺฆสฺส สปฺปิสกฺขราทิมชฺรรรส-
สมฺมิสฺสั มหาทานั ทตฺวา อหฺมปิ ภนฺเต อนาคเต อัย
ภิกขุ วิย เอกสฺส พุทฺธสฺส สาสเน มณฺชสฺสรานั อคฺโค
ภเวยฺยนฺติ ปณฺิธานั อกาสิ ๑ ภควา ตสฺส อนนฺตรายั ทิสฺวา
พฺยากริตฺวา ปกฺกามิ ๑

โส ยาวตายุกั ปุณฺณานิ กตฺวา เทวมนฺุเสสฺส สัสรนฺุโต
อุภยสมฺปตฺติโย อนฺุภวิตฺวา สฺสสภควโต กาลเ จิตฺรโกกิลเ
หุตฺวา นิพฺพตฺโต ราชฺยุยานโต มชฺรุ อมฺพผลั คฺคณฺเเนน อาทาย
คจฺจนฺุโต สตถาริ ทิสฺวา ปสนฺนมานโส ทสฺสามิ พุทฺธสฺสาติ
จิตฺตํ อุปฺปาเทสิ ๑ สตถา ตสฺส จิตฺตาจาร์ ฌตฺวา ปตฺตํ คเหตฺวา

นีสึทึ ๑ โกกิลอ ทสพลสฺส ปตฺเต อมฺพปุกฺกึ จเปสึ ๑ สตุถา
ตสฺส โสมนสฺสอุปฺปาทนตฺถิ ตสฺส ปสฺสนนฺตสฺเสว ตํ ปรีกฺขชึ ๑
อถ โส โกกิลอ ปสฺสนนฺมานโส เตเนว ปีตีสฺสเจเน สตุตฺตาหิ
วீตินาเมสึ ๑ เตเนว ปุณฺณกมฺเมน อุปฺปนฺนูปฺปนฺนภเว มณฺชฺชสฺสโร
อโหสิ ๑ กสฺสปสฺมมาสมฺพุทฺธกาเล วฑฺฒกิกฺกุเล นีพฺพตฺเตตฺวา
เชฏฺฐกวฑฺฒเก หุตฺวา ปากโณ อโหสิ ๑ ปรีนินฺนพฺพเต ภควติ
ตสฺส สรีรธาตฺโย นินฺนิตฺตุ สตุตฺตโยชนปฺปมาเณ ฐเป อารทฺเช
โส อห โยชนาวณฺณํ โยชนุพฺเพธ กโรมาติ ๑ เต สพฺเพ
ตสฺส วเจเน อฏฺฐิสฺส ๑ อิติ อุปฺปมาณสฺส พุทฺธสฺส โอรป-
ปมาณํ เจตยิ การสิ เตเน กมฺเมน นีพฺพตฺตญฺจเณ อณฺเณหิ
หีนปฺปมาเณ (๑) อโหสิ ๑ โส อมฺหากิ ภควโต กाले กุลเคเห
นีพฺพตฺติตฺวา อติรสฺสตาย จ สุวณฺณปฺปมา วิย สุนฺทรสรีรตาย
จ ลกฺขณฺณกทฺทโยติ ปณฺณายิตฺถ ๑ โส อปรภาเค สตุถุ ฌมฺม-
เทสนํ สุตฺวา ปฏฺฐิตฺทสฺสทฺโร ปพฺพชิตฺวา พหุสฺสโต ฌมฺมกถิโก
หุตฺวา มธฺเรน สเรน ปเรสํ ฌมฺมิ กเถสิ ๑

อเถกสฺมี อุสฺสวทิวเส เอเกเน พุราหฺมเณน สทฺธิ รเถเน
คจฺจนฺตี เอกา คณฺิกา เถริ ทิสฺวา ทนฺตวิทิสํ หสิ ๑
เถโร ตสฺสา ทนฺตญฺจิกเณ นินฺนิตฺตํ คเหตุวา ฌานํ อุปฺปาเทตฺวา
ตํ ปาทกํ กตฺวา วิปฺสฺสนํ วฑฺฒเตตฺวา อนาคามี อโหสิ ๑
โส อภินฺนํ กายคตฺยา สติยา วิหรนฺโต เอกทิวสํ อายสฺมตา

ธมฺมเสนาปตฺตินา โอรหิตฺยมาโน อนุสาสิตฺยมาโน อรหตฺเต ปตฺติภูทฺธิ ฯ

เอกจฺเจ ภิกฺขุ จ สามเณรา จ ตสฺส อรหตฺตปฺปตฺตภาวํ

อชานนฺตา กณฺเณสุ คเหตุวา กทฺถนฺตํ สีเส พาหาย หตฺถ-

ปาทาทีสุ วา คเหตุวา จาเลตฺวา กิพฺนฺตา วิหเรสุ ฯ

โส อรหา หุตฺวา สลฺยชาตโสมนฺสฺโส อตฺตโน ปุพฺพ-

จริตาปทานํ ปกาเสนฺโต ปทฺมุตฺตโร นาม ชินฺตืออาทิมาย ฯ

มณฺชฺรนาภินิกฺขหนฺติ มรฺุเรน เปมฺนิเยน สเรน อภินิกฺขี สทฺทํ

นิจฺฉารเสี อหนฺติ อตฺโถ ฯ เสสเมตฺถ สุวึญฺญเยยฺยเมวาทิ ฯ

ลกฺขณฺณกทฺทิตฺยเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

กงฺขารเวตฺตเถราปทานวณณา

ทฺติยาปทานํ ปทฺมุตฺตโร นาม ชินฺตืออาทิกํ อายสฺมโต

กงฺขารเวตฺตเถรสฺส อปทานํ ฯ

อยมฺปิ ปุริมพฺพุทฺเธสุ กตฺตาธิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว

วิภูทฺธิปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจันฺนโต ปทฺมุตฺตรสฺส ภควโต

กาลํ พุราหฺมณฺกุลํ นิพฺพตฺโต ตํ สทฺทํ ปาจฺานุสาเรน สุวึญฺญเยยฺยเมวาทิ ฯ

กงฺขารเวตฺตเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

สืวลิตเถราปทานวณณา

ตติยาปทานे ปทุมุตโตโร นาม ชิโนติอาทิกั आयसुमโต
สืวลิตเถรสุส อปทานั ๑

อยมปิ ปุริมพุทฺเชสุ กตาทิกาโร ตตถ ตตถ ภเว
วิภูฏูปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจिनฺนโต ปทุมุตฺตรสฺส ภควโต
กาลे กุลเคเห นิพฺพตฺโต เหฏฺฐา วุตฺตนเยน วิหาริ คนฺตฺวา
ปริสાય ปริยฺนเต จิตฺต ฆมฺมํ สฺสณฺนโต สตฺถาริ เอกํ ภิกฺขุ
ลาภินิ อคฺคภูจฺจเน จเปนนฺตํ ทิสฺวา มยาปิ อนาคเต เอวฺรฺเปน
ภวितฺถุ ภูฏุตีติ ทสพลํ นิมนฺเตตฺวา สตฺตทาหิ พุทฺธปฺปมุขสฺส
ภิกฺขุสงฺฆสฺส มหาทานิ ทตฺวา ภนฺเต อิมินา อธิการกมฺเมน
น อลฺลํ สมฺปตฺตี ปตฺถेमิ อนาคเต ปน เอกสฺส พุทฺธสฺส
สาสเน อหฺมปิ ตฺเมหหิ โส เอตทฺกฺเค จปิตฺติภิกฺขุ วิย ลาภินิ
อคุโธ ภเวยฺยนฺติ ปตฺถณฺนํ อกาสิ ๑ สตฺถา ตสฺส อนนฺตรายตํ
ทิสฺวา อยฺ เต ปตฺถณา อนาคเต โคตมสฺส พุทฺธสฺส สนฺติเก
สมิขฺฉิสฺสตีติ พุยากริตฺวา ปกฺกามิ ๑ โส กุลปฺตฺโต ยาวชิว
กุสลํ กตฺวา เทวมนุสฺเสสฺสุ อุภยสมฺปตฺติโย อนฺนภวิตฺวา วิปฺสฺสิสฺส
ภควโต กाले พนฺธมฺตึนฺครโต อวิหฺเร เอกสฺมี คามเก นิพฺพตฺติ
ตสฺมี สมเย พนฺธมฺตึนฺครวาสิโน รณฺญา สทฺธิ์ สากจฺฉิตฺวา (๑)
ทสพลสฺส ทานิ อทฺสู ๑

๑ ส. มนฺเตตฺวา ๑

เอกทิวลั สพุเพ เอกโต หุตฺวา ทานํ เทนฺตา กิ นุ
โฆ อมฺหากํ ทานกฺเค นตฺถิตฺติ โอลเณนฺตา มฺรฺลฺยจ กุพทชฺฌจ
นาททลฺลํสุฯ เต ยโต กุโตจि อหริสฺสามาติ ชนปทโต นคร-
ปวิสณมกฺเคสุ ปฺริเส จเปลฺลํฯ ตทา เอส กุลปฺตโต อตฺตโน
คามโต กุพทชฺวารกํ กเหตุวา กิลฺลิจเทว อหริสฺสามิตฺติ นคริ
กจฺจนฺโต มฺขํ โชริตฺวา โชตหตฺถปาโท ปวิสฺสามิตฺติ ฆาสุกฺกุจฺจัน
โอลเณนฺโต นงฺกลลีสปฺปมาณํ นิมนฺนํ กุชิตกมฺมํ ทิสฺวา
ปฺลฺยเณน เม อิทํ อุปฺปนฺนนฺติ กเหตุวา นคริ ปาวิสิฯ นาคเรหิ
จปีตปฺริโส ตํ ทิสฺวา มาริส กสฺส อิมํ หรสีติ ปฺจฺฉิฯ น
กสฺสจि สามี วิกุกายิกํ เม อิทนฺติฯ เตนฺ หิ อิมํ กหาปณํ
กเหตุวา เอตํ มฺรฺลฺยจ กุพทชฺฌจ เทหิตฺติฯ

โส จินฺเตสิ อิทํ เม น พหุ อकुณฺติ อยฺลจ
เอกปฺปหารเณว พหุ เทติ วิมฺลิสฺสามิตฺติฯ ตโต นํ อห
นาหํ เอกกหาปณเณน เทมิตฺติฯ ยทิ เอวํ เทว กหาปณ
กเหตุวา เทหิตฺติฯ ทฺวิหิปี น เทมิตฺติฯ เอเตนฺปาเยน วจฺเจเตวา
ยาว สหสฺลํ ปาปฺณิ โส จินฺเตสิ อตฺตอณฺณิตฺตํ น วฏฺฏติ
โหตุ ตาว อิมินา กตฺตพฺพกมฺมํ ปฺจฺฉิสฺสามิตฺติฯ อถ นํ
อาห น อิทํ พหุอฺกมฺนํ กํ ตวํ ปน พหุ เทสิ เณ
กมฺเมน อิทํ คณฺหสีติฯ อธิ โภ นครวาสิโน รลฺลวา สทฺธิ
ปฏิวิรุชฺฉิตฺวา วิปฺลิสฺสมมาสมพฺพุทฺทสฺส ทานํ เทนฺตา อิทํ

ทวยั ทานคเค อปสฺสนฺตา มํ ปฺริเยสาเปฺนฺติ ฯ สเจ อิทํ
ทวยั น ลภิสฺสนฺติ นาคฺรานํ ปฺราชโย ภวิสฺสติ ฯ ตสฺมา
สทสฺสํ ทตฺวา คณฺหามีติ ฯ กิ ปเนตํ นาคฺรานํ เอว วฏฺฏติ
อุทาทุ อญฺเษสมฺปิ ทาทุ วฏฺฏตีติ ฯ ยสฺส กสฺสจิทาทุ อวาริตเมตฺนฺติ ฯ อตฺถิ ปน โกจि
นาคฺรานํ ทานเ เอกทิวลํ
สทสฺสํ ทาทาติ ฯ นตฺถิ สมฺมาติ ฯ อิมํ เม ทินฺนํ
สทสฺสคฺขณกภาวํ ชานาสีติ ฯ อาม ชานามีติ ฯ เตน หิ
คจฺฉ นาคฺรานํ อาโรเจหิ เอโก ปฺริโส อิมานิ เทว มฺulen
น เทติ ตฺเมหิ สทฺธี สทตฺถเนว ทาทฺกาโม ตฺเมห อิมํ
ทฺวินฺนํ การณา นิพฺพิตกฺกา (๑) โหธาติ ฯ ตฺวํ อิมสฺมี ทานเ
เชฏฺจกภาวสฺส (๒) กายสภฺชิ โหหิติ วตฺวา กโต ฯ โส ปน
กฺลปฺตฺโต คามโต ปฺริพฺพยตฺถํ คหิตกหาปณฺเนน ปฺลจกฏฺกํ
กเหตุวา จฺฉณํ กตฺวา ทฺริโต กณฺจियํ วาเหตุวา ตตฺถ
มรฺฐปฏฺถํ ปิเพตฺวา ปฺลจกฏฺกจฺฉณฺเนน โยเชตฺวา ปทฺมินิปตฺเต
ปฺกฺชิปิตฺวา ตํ ลํวิทฺหิตฺวา อาทาย ทสพลสฺส อวิทฺุเร นิสีหิ ฯ
มหาชเนหิ อาหฺริยมาณสฺส สกฺการสฺส อนฺตเร อตฺตโน ปตฺตวารี
โอโลเกนฺโต โอกาสิ ฌตฺวา สตฺถุ สนฺติกํ กนฺตฺวา ฆนฺเต อัย
เม ทฺกคตสฺกกาโร อิมํ เม อนฺกมฺปิ ปฏฺิจจ ปฏฺิคฺคณฺหธาติ ฯ
สตฺถา ตสฺसानฺกมฺปิ ปฏฺิจจ จตฺมหาราเชหิ ทตฺติเยน เสลมย-
ปตฺเตน ตํ ปฏฺิคฺคเหตุวา ยถา อญฺจสภฺจิชยา ภิกฺขุสตสทสฺสสฺส
๑ สี. นิสฺสุสฺกกา ฯ ๒ สี. เชฏฺจกภาวสฺส ฯ

เล่มที่ 43 สิวลิตเถราปทานวณณา หน้า 413

ทียยมานัน น ชียติ เอว อธิฏฐาสิ ฯ

โส กุลปุตโต นิฏฐิตภตตกิจจัน ภควนุตัน วนทิตวา
เอกมนุตัน นิสินโน อาห ทิฏฐโ จ เม ภนเต ภควา อชช
พนุชฺชมตฺตีนครวาสีหิ ตุมหากัน สกกาโร อหริยมาโน อหฺมปี
อิมสฺส นิสฺสนฺเทน นินฺพพตฺตนิพพตฺตภเว ตากคฺคยสคฺคปฺปตฺโต
ภเวยฺยนฺติ ฯ สตฺธา เอว โหตุ กุลปุตฺตาทิ วตฺวา ตสฺส
จ นครวาสีนญจ ภตฺตานุโมทนัน กตฺวา ปกฺกามิ ฯ โส
กุลปุตฺโต ยาวชิว กุสลัน กตฺวา เทวมนุสฺเสสฺส สฺสรนฺโต
อิมสฺมี พุทฺธรูปฺปาเท สฺสฺสฺสฺสฺสฺส ราชชิตฺยา กุจฺฉิมฺหิ ปฏฺฐินฺตี
คณฺหิ ฯ ตสฺส ปฏฺฐินฺตฺธิคฺคกฺกกาลโต ปฏฺฐาย สายฺ ปาตญจ (๑)
ปฺลยจปณฺณาการสฺตานิ สฺสฺสฺสฺสฺสฺส อฺปนฺนินฺติ ฯ อถสฺส ส
ปฺลยญฺวิมฺสนตฺถ (๒) หตฺถเณ พิชฺปะจฺฉิ สฺสฺสฺสฺสฺส อฏฺฐาสิ ฯ เอเกก-
พิชฺโต สฺลากสฺตฺ สฺลากสฺสฺสฺสฺส นินฺคฺคจฺฉติ เอเกกกริสฺเขตฺตโต
ปณฺณาสมฺปิ สฏฺฐิปี สกฺกฺกปฺมาณานิ อฺปฺปชฺชนฺติ (๓) ฯ โกฏฺจ-
ปฺรณฺกาลีปฺสฺสา โกฏฺจทฺวาริ หตฺถเณ สฺสฺสฺสฺสฺส ราชชิตฺยา
ปฺลยฺเณน คณฺหนฺตฺตานัน คหิตฺคหิตัน ปฺน ปฺรติ ฯ ปฺริปฺณฺณภตฺต-
กฺมฺภิโตปี ราชชิตฺยา ปฺลยฺนฺติ วตฺวา ยสฺส กสฺสจฺจิ (๔) เทนฺตา
น ยาว น อุกฺกทฺตฺนฺติ (๕) น ตาว ภตฺตํ ชียติ ฯ ทารเก
กุจฺฉิตฺเตยฺว สตฺต วสฺसानิ อติกฺกมฺีสุ ฯ

- ๑. สิว สตฺตํ ฯ ๒. สิว. อถสฺส สฺสฺสฺสฺสฺส ปฺลยญฺวิมฺสนตฺถ ฯ
- ๓. สิว. นินฺปชฺชนฺติ ฯ ๔. สิว. เทนฺตฺตานัน ยาว น สกฺโกนฺติ ฯ

เล่มที่ 43 ภัททิยวคฺควณณา หน้า 414

คพฺเภ ปน ปริปกฺเก สตฺตาคฺคิ มหาทฺกขั อนุโภสิ ฯ
สา สามิกิ อามนฺเตตฺวา ปุเร มรณา ชีวมาณา ทานั
ทสฺสามิติ สตฺถุ สนฺติกิ เปเสสิ คจฺจ สามิ อิมิ ปวตฺตี
สตฺถุ อาโรเจตฺวา สตฺถาริ นิมนฺเตหิ ยญฺจ สตฺถา วทติ
ตํ สาธุกั อุปฺลภฺเขตฺวา อาคนฺตฺวา มยฺหิ กเถหิติ ฯ โส
คนฺตฺวา ตสฺสา สาสนั สตฺถุ อาโรเจสิ สตฺถุ กนฺเต
โกพิยชิตา ปาเท วนฺทิติ ฯ สตฺถา ตสฺสา อนุกมฺปิ ปฏิจฺจ
สุจินี โหตุ สุปฺปวาสา โกพิยชิตา อโรคา อโรคั ปุคฺคั
วิชายตฺตฺติ อห ฯ โส ตํ สุตฺวา ภกฺวณฺตํ วนฺทิตฺวา อตฺตโน
คามากิมฺโข ปายาสิ ฯ ตสฺส ปุเร อากมฺนาเยว สุปฺปวาสา
กฺจฺจฺจิตฺโต ชมฺมกรกิตฺโต อุกกั วิย คพฺโภ นิกฺขมิ ปริวารेतฺวา
นินฺนชโน (๑)อสฺสุมฺโข โรหิตฺตุ อารทฺโธ หฺนฺจฺจฺจฺจฺจฺจ(๑)ตสฺสา
สามิกสฺส ตฺถุจิสาสนั อาโรเจตฺตุ อคฺมาสิ ฯ โส เตสั อิงฺกิตฺ
ทิสฺวา ทสพฺเลน กถิตกถา นิปฺพนฺนา ภวิสฺสติ มณฺเฑติ
จินฺเตสิ ฯ โส อาคนฺตฺวา สตฺถุ กถิ ราชชิตาย กเถสิ ฯ
ราชชิตา ตยา นิมนฺติตํ ชีวภตฺตเมว มงฺกลกถิตํ ภวิสฺสติ
คจฺจ สตฺตาคฺคิ ทสพฺลั นิมนฺเตหิติ ฯ โส ตถา อกาสิ ฯ
สตฺตาคฺคิ พุทฺธปฺปมฺขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส มหาทานั ปวตฺตยีสฺสุ ฯ
โส ทารโก ฌาตีนั สนฺตตฺตจิตฺตํ นิพฺพาเปนฺโต สิตฺลภาวํ
๑ สฺยา. อสฺสุมฺโขว หสฺสิตฺตุ อารทฺโธ หฺนฺจฺจฺจฺจฺจ(๑) ฯ

เล่มที่ 43 สิวลิตฺเตราปทานวณณา หน้า 415

กฺรุมาโน ชาโตติ สิวลิตฺเตว นามํ กรีสฺสุฯ โส สตุต วสุธานี
คพฺเภ วลิตฺตฺตา ชาตกาลโต ปฏฺจาย สพฺพกมฺมุขโม อโหสิฯ
ธมฺมเสนาปติ สาริปฺุตฺตฺเตโร สตุตฺเม ทิวเส เตน สทฺธิ
กถาสลฺลาปํ อภาสิฯ สตุถาปี อิมํ กถํ อภาสิ
โยมํ ปลิปลํ ทฺคคํ คํสารํ โมหมจฺจคา
ติณฺโณ ปารจฺกโต ฉายี อเนโช อกถํกถิ
อนฺุปาทาย นิพฺพุโต ตมฺหํ พฺรุมิ พฺราหฺมณฺนฺติฯ (๑)
อถ นํ เถโร เอวมาห กิ ปน ตยา เอวรูปํ ทฺคขํ
อนฺุภวิตฺวา ปพฺพชิตฺตํ น วฏฺฏิตฺติฯ ลภฺนฺโต ปพฺพาเชยฺย
ภนฺเตติฯ สฺุปลฺวาสา ตํ เถเรน สทฺธิ กเถนฺตํ ทิสฺวา กิ
นฺุ โข เม ปฺุตฺโต ธมฺมเสนาปตินา กเถตฺติ เถโร อฺุปลฺงกมิตฺวา
ปฺุจฺฉิ มยฺหํ ปฺุตฺโต ตฺมุหฺหิ สทฺธิ กิ กเถติ ภนฺเตติฯ
อตุตฺตนา อนฺุภุตฺตคพฺภาสทฺคขํ กเถตฺวา ตฺมุหฺหิ อนฺุญฺญาโต
ปพฺพชิสฺสามิตฺติ วทิตฺติฯ สาธุ ภนฺเต ปพฺพาเชถ นนฺติฯ
เถโร ตํ วิหารํ เนตฺวา ตจฺปญฺจกกมฺมฏฺฐานํ ทตฺวา ปพฺพาเชนฺโต
สิวลิ ตฺยฺหํ อญฺเณน โอวาเทน กมฺมํ นตฺถิ ตยา สตุต วสุธานี
อนฺุภุตฺตทฺคขเมว ปจฺจเวกฺขาหิตฺติฯ ภนฺเต ปพฺพชฺชาเยว ตฺมุหฺหํ
ภาโร ยํ ปน มยา สกฺกา กาทฺตํ ตมฺหํ ชานิสฺสามิตฺติฯ โส
ปน ปจฺมเกสวฏฺฐิยา โอิโรปิตกฺขณฺเยว โสตาปตฺตฺติผลฺล ปตฺติฏฺฐาสิ
๑ พุ. ธ. ๒๕/๓๖/๓๐ ฯ

ทฺติยาย โอรฺปิตกฺขณฺเ สกทาคามิผลฺ ตติยาย อนาคามิผล
ปติฏฺฐาสิ ฯ สพฺเพสฺสเยว เกสํณํ โอรฺปนณฺจ อรหตฺตผลสจฺฉิ-
กิริยา จ อปฺเร อปจฺฉา อโหสิ ฯ

อถ ภิกฺขุสงฺฆเม กถา อุทฺปาที อโห เอวํ ปุณฺณวาปี
เถโร สตฺต มาสํธิกาณิ สตฺต ลํวจฺฉรานิ มาตฺถกพฺภ
วสิตฺวา สตฺต ทิวสํณิ มฺพฺหคพฺภ วสิตี ฯ สตฺถา อาคนฺตฺวา
กาย นฺตฺถ ภิกฺขเว เอตฺรหิ กถาย สนฺนํสินฺนาตี ปุจฺฉิตฺวา
อิมาย นามาทิ วุตฺเต น ภิกฺขเว อิมินา กุลปฺตฺเตน อิมาย
ชาติยา กตมมฺนตี วตฺวา อตีตํ อาริตฺวา อตีเต ภิกฺขเว
พฺพุทฺธปฺปาทโต ปุเรตฺรเมว เอส กุลปฺตฺโต พาราณสิยํ ราชกุเล
นิพฺพุตฺโต ปิตุ อจฺเจยน รัชเช ปติฏฺฐาย วิภวสมฺปนฺโน ปากโฏ
อโหสิ ฯ ตทา เอโก ปจฺจนฺตราชา รัชชํ คณฺหิสฺสามิตี
อาคนฺตฺวา นครํ อุปรฺนฺชิตฺวา ขนฺธาวารํ การตฺวา วิหาสิ ฯ
อถ ราชา มาตฺยา สทฺธิ สมนจฺฉนฺโท หุตฺวา สตฺตาทํ
ขนฺธาวารนคเร จตฺตฺส ทิสํสฺส ทฺวารํ ปิธาเปสิ นิกฺขมฺนฺตานํ
ปวิสนฺตานณฺจ ทฺวารมฺพฺหํ อโหสิ ฯ อถ มิคทายวิหาร
ปจฺเจกพฺพุทฺธา อุกฺโขเสสฺสุ ฯ ราชา สุตฺวา ทฺวารํ วิวราเปสิตี ฯ
ปจฺจนฺตราชาปี ปลาโย ฯ โส เตน กมฺมวิปาเกน นรกาทีสุ
ทฺกฺขมฺนฺกวิตฺวา อิมํสฺมี พฺพุทฺธปฺปาเท ราชกุเล นิพฺพุตฺโตปี มาตฺยา
สทฺธิ อิมํ เอวรูปํ ทฺกฺขมฺนฺกวิ ฯ ตสฺส ปน ปพฺพชิตกาลโต

เล่มที่ 43 สิวลิตฺเตราปทานวณณา หน้า 417

ปฏฺุชาย ภิกฺุขสงฺฆสฺส จตฺตาวโร ปจฺจยา ยทิจฺจกํ อฺุปฺปชฺชนฺติ ฯ
เอวํ เอตฺถ วตฺถุ สมฺภูจฺติํ ฯ

อฺุปรภาเค สตฺถา สวตฺถึ อคฺมาสิ ฯ เถโร ภควนฺตํ
อภิวาเทตฺวา ภนฺเต มยฺหํ ปุณฺณพลํ วิมฺบิสฺสสามิ ปญฺจภิกฺุข-
สฺตานิ เทถาติ ฯ คณฺห สิวลิตฺติ ฯ โส ปญฺจสฺเต ภิกฺุขุ คเหตุวา
หิมวณฺตานิขุํ กจฺจนฺโต อฏฺุวิมคฺคํ กจฺจติ ฯ ตสฺส ปจฺมํ ทิฏฺฐ-
นิโคฺรเช อธิวตฺถา เทวตา สตฺต ทิวสานิ ทานํ อทาสิ ฯ
อิตฺติ โส

นิโคฺรธํ ปจฺมํ ปสฺสิ ทฺุติยํ ปญฺทวปฺพตฺติ
ตฺุติยํ อจิรวตฺติยํ จตฺตถึ วรรณสฺสํ ฯ
ปญฺจมํ หิมวณฺตํ โส จฏฺุจํ นทฺุทฺุทฺุปาคมิ
สตฺตมํ คณฺฐมาทนํ อฏฺุจมํ อถ เรวตฺนฺติ

สพฺพภูจฺจาเนสุ สตฺต สตฺต ทิวสานฺน ทานํ อทฺุสฺ ฯ

คณฺฐมาทนปฺพทฺุเต ปน นาคทตฺตเทวราชา สตฺตสฺสุ
ทิวเสสุ เอกทิวสํ จิรปฺนิทฺุทฺุปาดํ อทาสิ เอกทิวสํ สปฺปิ-
ปฺนิทฺุทฺุปาดํ อทาสิ ฯ อถ นํ ภิกฺุขสงฺโฆ อหา อวฺุโส
อิมสฺส เทวณฺโถ เนว เรนฺโถ ทฺุยฺหมานา ปญฺญาณฺติ น
ทฺุริณิมมถนํ กุโธ เต เทวราช อิทํ อฺุปฺปชฺชตีติ ฯ ภนฺเต
กสฺสปทสพฺพลสฺส กาลे จิรสฺลากภคฺคตฺทานสฺสเสตฺติ ผลนฺติ เทวราชา
อาห ฯ

อปรภาเค สตุถา ขทิวณียเรวตตุเถรสสุ ปจจุคคมนัน
อกาสิ ฯ กถัน ฯ อถายสุมา สาริปุตโต สตุถาริ อาก ฆนุเต
มยหิ กิร กนิฏฐภาตา เรวโต ปพพชิตโต โส อภิรเมย
วา น วา คนตุวา นัน ปสฺสิสฺสามิติ ฯ ภควา เรวตสฺส
อารทฺชวิปสฺสกาวัณตฺวา เทว วาเร ปฏิกฺขิปปิตฺวา ตติย-
วาเร ยาจิตฺ อรหตฺตปฺปตฺตกาวัณตฺวา สาริปุตฺต อหฺมปี
คมิสฺสามิ ภิกฺขุณฺโณ อาโรเจหิติ ฯ เถโร ภิกฺขุ สนฺนิปาตาเปตฺวา
อาวุโส สตุถา จาริกํ จริตฺตกาโม คนตุกามา อากจฺจนฺตฺติ
สพฺเพสฺสเยว อาโรเจสิ ฯ ทสพลสฺส จาริกตฺตถาย คมนกาเล
โอหิยฺยมานภิกฺขุ นาม อปฺปกา โหนฺติ สตุถ สุวณฺณวณฺณ
สริริ ปสฺสิสฺสาม มชฺชรหมกถัน วา สฺสนิสฺสามาติ เขภฺยฺเยน
คนตุกามา พหุตราว โหนฺติ ฯ อิติ สตุถามหาภิกฺขุสงฺฆ-
ปริวาริ เรวตํ ปสฺสิสฺสามาติ นิกฺขนฺโต ฯ

อถกสฺมี ปเทเส อานนฺทตฺเถโร เทวธาปถัน ปตฺวา
ภควนฺตํ ปุจฺฉิ ฆนุเต อิมสฺมี จาเน เทวธาปถิ กตฺรมคฺเคน
ภิกฺขุสงฺโฆ คจฺจนฺตฺติ ฯ กตฺรมคฺโค อานนฺท อุชฺชโกติ ฯ ฆนุเต
อุชฺหมคฺโค ตีสโยชนิโก อมฺนุสฺสปถิ ฯ ปรีหารมคฺโค ปน สฺนุจि-
โยชนิโก เขโม สฺนุจิกฺโขติ ฯ อานนฺท สิวลฺลิ อเมหิ สทฺธิ
อากโตติ ฯ อาม ฆนุเต อากโตติ ฯ เตน หิ สงฺโฆ อุชฺหมคฺคเมว
คจฺจนฺตฺติ ฯ สิวลฺลิสฺส ปุณฺณํ วิมฺบิสฺสามาติ ฯ สตุถา ภิกฺขุสงฺฆปริวาริ

เล่มที่ 43 สิวลิตเถราปทานวณณา หน้า 419

สิวลิตเถรสุต ปุณณวิมฺสนตฺถํ ตีสโยชนมคฺคํ (๑) อภิรุหิ ฯ

มคฺคํ อภิรุหนฺนุจฺจานโต ปฏฺจาย เทวสฺงโฆ โยชเน โยชเน
จฺจเน นคฺริ มาเปตฺวา พุทฺธปฺปมฺขสฺส ภิกฺขุสฺงฆสฺส วสนตฺถาย
วิหारे ปฏฺฐิยาเทสิ ฯ เทวปฺตฺตา รณฺณา เปตฺตกมฺมารา วีย
หุตฺวา ยาคฺชชฺชกาทีนึ กเหตุวา กหํ อโยโย สิวลิติ ปุจฺจนฺตา
คจฺจนฺติ ฯ เถโร สกฺการสมฺมานํ คาทาเปตฺวา สตฺถุ สนฺตึกํ
คจฺจนฺติ ฯ สตฺถา ภิกฺขุสฺงฆเณ สทฺธิ์ ปริภุญฺชิ ฯ อิมินาว
นียาเมเน สตฺถา สกฺกาโร อนุภวฺนฺโต เทวสิกํ โยชนปรมํ
คนฺตฺวา ตีสโยชนิกํ กนฺตาริ อตฺติกมฺม ขทฺริวณิยเรวตฺตเถรสฺส
วสนภฺจฺจันํ ปตฺโต เถโร สตฺถุ อากมฺนํ ฅตฺวา อตฺตโน
วสนภฺจฺจเน พุทฺธปฺปมฺขสฺส ภิกฺขุสฺงฆสฺส ปโหนกฺวิหारे
ทสพลสฺส คนฺธกฺฎฺฐิ รตฺตติภฺจฺจานทิวาภฺจฺจานานิ จ อิทฺธิยา
มาเปตฺวา ตถาคตฺสส ปจฺจुकฺคมนํ คโต ฯ สตฺถา อลงฺกต-
ปฏฺฐิตฺเตเน มคฺเคน วิหาริ ปาวีสิ ฯ อถ ตถาคเต คนฺธกฺฎฺฐิ
ปวิญฺเจ ภิกฺขุ วสฺสคฺเคน ปตฺตเสนาสนานิ ปวีสิสุ ฯ เทวตา
อกาโล อาหารสฺสาคิ อญฺจวิธิ ปานกํ อาหารีสุ ฯ สตฺถา
สฺงฆเณ สทฺธิ์ ปานกํ ปวี ฯ อิมินา นียาเมเนว ตถาคตฺสส
สกฺการสมฺมานํ อนุภวฺนฺตฺสเสว อทฺธมาโส อตฺติกนฺโต ฯ

อถกจฺเจ อุกฺกณฺจิตฺตภิกฺขุ(๒) เอกสฺมี จฺจเน นิสิตฺตฺวา กถํ

๑. อญฺจวิมคฺคํ ฯ ๒. สิว. อทฺธตฺตภิกฺขุ ฯ

อุปปาทยีสุ ทสพโล มยหิ อคคสาวกสฺส กนิฏฐภาตาติ วตฺวา
เอวรูปี นวกมฺมิกิ ภิกฺขุ ปสฺสิตฺตํ อากโต อิมสฺส วิหารสฺส สนฺติเก
เชตวนวิหาโร วา เวพฺพวนวิหาราทโย วา ที ภิรุตฺตสนฺติ ฯ อยมฺปิ
ภิกฺขุ เอวรูปสฺส นวกมฺมสฺส การโก ที นาม สมณชมฺมํ
ภิรุตฺตตีติ ฯ อถ สตฺถา จินฺเตสิ มยิ อธิ จิรํ วสนฺเต อิทํ
จानํ อากิณฺณํ ภวิสฺสตี อารณฺณกา นาม ภิกฺขุ ปวิเวกตฺถิกา
โหนติ เรวตสฺส ภาสุวิหาโร น ภวิสฺสตีติ ฯ ตโต เณรสฺส
ทิวาญฺจานํ คโต ฯ เถโรปิ เอกโกว จงฺกมนโกฏฺฐิ อาลมฺพนผลกํ
นิสฺสาย ปาสาณผลเก นิสินฺโน สตฺถาริ ทูรโตว อากจฺจนฺตํ
ทิสฺวา ปจฺจุคฺคนฺตฺวา วนฺทิ ฯ

อถ น สตฺถา ปุจฺฉิ เรวต อิทํ วาพฺมิกญฺจานํ จณฺทานํ
หตฺถิสฺสสาทีนํ สทฺทํ สุตฺวา ที กโรสีติ ฯ เตสํ เม ภนฺเต
สทฺทํ สฺสนโต อรณฺณปีติ นาม อุปปนฺนาติ ฯ สตฺถา อิมสฺมี
จानเ เรวตตฺถเณรสฺส ปญฺจหิ คาทาสเตหิ อรณฺณานิสฺสํ นาม
กเถตฺวา ปุนทิวเส อวิทูรญฺจานเ ปิณฺฑาย จริตฺวา เรวตตฺถเณรํ
อามนฺเตตฺวา เขหิ ภิกฺขุหิ เณรสฺส อวณฺโณ กถิตโต เตสํ
กตฺตรยญฺจิปาหนเตลนาพิณฺฑตฺตานํ ปมฺมุสฺสนภาวํ อกาสิ ฯ เต
อตฺตโน ปริกฺขารตฺถาย นีวตฺตา อากตฺมคฺเคนเว คจฺจนฺตาปี
ตํ จานํ สลฺลกฺเขตฺตํ น สกฺโกนฺติ ฯ ปจฺมํ หิ เต อลงฺกต-
ปฏฺยตฺเตน คนฺตฺวา ตํทิวสํ ปน วิสมมคฺเคนเว คจฺจนฺตา ตสฺมี

เล่มที่ 43 สิวลิตเถราปทานวณณา หน้า 421

จําเน อุกกุกกิกํ นิสิตนุตา ชณฺณเกหิ กจฺจนฺติ ฯ เต คุมฺเพ
จ กจฺเจ จ กณฺณเก จ มทุทนฺตา อตฺตนา วสิตสภากุกฺกานํ
คนฺตฺวา ตสฺมี ตสฺมี ขทฺริขานฺนเก ลกฺกิตํ อตฺตโน นตฺตํ
สยฺขานนฺติ อุปาหนํ กตฺตรยฺกฺกึ เตลนาพิณฺจ สยฺขานนฺติ ฯ
เต ตสฺมี สมเย อิทฺธิมา อัยฺ ภิกฺขุติ ญตฺวา อตฺตโน
ปริกฺขารมาทาย ทสพลสฺส ปฺภฺยตฺตสฺสกาโร นาม เอวรฺวโป
โหตีติ วทนฺตา อคมฺสฺ ฯ

ปรุโต อากเต ภิกฺขุ วิสาขา อุปาสิกา อตฺตโน เกเห
นินฺนกาเล ปุจฺฉิ มนาปี นฺ โข ฆนฺเต เรวตสฺส
วสนฺกฺกานนฺติ ฯ มนาปี อุปาสิเก นนฺทวนจิตฺตลตาวนปฺภิกฺกํ
ตํ เสนาสนนฺติ ฯ อถ เตสํ ปจฺฉโต อากเต ภิกฺขุ ปุจฺฉิ
มนาปี อยฺยา เรวตสฺส วสนฺกฺกานนฺติ ฯ มา ปุจฺฉ อุปาสิเก
กเถตุ อยฺยตฺกฺกานํ เอตํ อฺชชงฺกสฺสขรปาสาณวิสมขทฺริวณฺเ
ตตฺถ โส ภิกฺขุ วสตีติ ฯ

วิสาขา ปุริมานํ ปุจฺฉิมาณฺจ ภิกฺขุณฺํ กถํ สุตฺวา
เกสํ นฺ โข กถา สจฺจาติ ปุจฺฉาภตฺตํ คนฺธมาลํ อาทาย
ทสพลสฺส อุปฺกฺกานํ คนฺตฺวา วนฺทิตฺวา เอกมฺนตํ นินฺนนา
สตุถาริ ปุจฺฉิ ฆนฺเต เรวตฺตเถรสฺส วสนฺกฺกานํ เอกจฺเจ
นินฺนทฺติ กิเมตํ ฆนฺเตติ ฯ วิสาเฆ รณณิยํ วา โหตุ มา
วา ยสฺมี จําเน อริยานํ จิตฺตํ รณฺติ ตเทว จานํ รณณิยํ

นามาติ วตฺวา อิมํ คาถมาห

คาเม วา ยถิ วารญฺเณ นินฺเน วา ยถิ วา ถเล

ยตุถ อรหนฺโต วิหรนฺติ ตํ ภูมिरามเณยฺยกนฺติ ฯ (๑)

อปรภาเค ภควา อริยคณฺมชฺเณ นิสินฺโน เถริ เอตทคฺคํ
ภิกฺขเว มม สาวกานํ ภิกฺขุณํ ลาภินํ ยถิทํ สีวลิตฺติ เอตทคฺเค
จเปตี ฯ

อถายสุมา สีวลิตฺเถโร อรหตฺตํ ปตฺวา ปตฺตเอตทคฺคกฺกุจฺจาโน
อตุตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺสชาโต ปุพฺพจริตาปทานํ
ปกาสเนฺโต ปทุมุตฺตโร นาม ชินฺตืออาทิมาห ฯ อนุตฺตานตฺถ-
ปทวณฺณนเมว กริสฺสาม ฯ

สีลํ ตสฺส อสงฺเขยฺยนฺติ ตสฺส ปทุมุตฺตรสฺส ภควโต
สีลํ อสงฺเขยฺยํ ฯ

นว โภกฺกิสฺสหาสนานิ อสีติสฺสทโกภฺกฺโย

ปญฺญาสสทสหาสนานิ จตฺตีสฺสา จ ปุณาปเร ฯ

เอเต สํวรวิญา สมฺพุทฺเธน ปกาสิตา

เปยฺยาลมฺเขน นิตฺติกฺุจฺจา สิกฺขาวิญญํ สํวเรติ (๑)

เอวํ วุตฺตสิกฺขาปทานิ ภิกฺขุณํ สาวกปญฺญตฺติวเสน วุตฺตานิ ฯ

ภควโต ปน สีลํ อสงฺเขยฺยเมว สงฺขาตุํ คณฺเฑตุํ อสฺกกุเณยฺยนฺติ

อตุโถ ฯ สมาริวชิรูปโม ยถา วชิริ อินฺทนีลมนฺนิเวพุริยมณฺนิผลิก-

๑. วิสุทฺธิมคฺค ๑ ๑/๕๗ ฯ

เล่มที่ 43 วงศ์สตุเถราปทานวณณา หน้า 423

มสารคลุลาทีนิ รตนานิ วิชชติ ฉิทฺทาวฉิทฺทํ กโรติ เอวเมว
ปทุมุตตรสฺส ภควโต โลกุตตรมคฺคสมาธิ ปฏิปกฺขปัจจนิกฺขมฺเม
วิษณฺติ ภินฺทติ สมฺมุจฺฉินฺทตีติ อตุโถ ฯ อสงฺเขยฺยํ ฌานวรี
ตสฺส พุทฺธสฺส จตฺตารี สจฺจจฺฉานิ สตฺตตีสโพิธิปกฺกขิยธฺมฺเม
สงฺขตาสงฺขตธฺมฺเม จ ชานิตฺตํ ปฏิวิษณฺติ สมนฺตํ สยฺมภูฏาณ-
สพฺพญฺตฺตญฺจฌานาทีฌานสมฺมุหิ อสงฺเขยฺยํ อตีตํ นาคตปฺจฺจ-
ปฺนฺนาทีเกเทน สงฺขาวีรหิตนฺติ อตุโถ ฯ วิมุตฺติ จ อโนปฺมาติ
สงฺกิเลเสหิ วิมุตฺตตฺตา โสตาปตฺตติผลาทิกา จตฺสโส วิมุตฺติโย
อนุปฺมา อุปฺมารหิตา อีมา วิย ภูฏาติ อุปฺเมตฺตํ น สกฺกาติ
อตุโถ ฯ เสสํ อุตฺตํ อุตฺตํ อุตฺตํ อุตฺตํ อุตฺตํ อุตฺตํ อุตฺตํ อุตฺตํ

สิวลิตฺตเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

วงศ์สตุเถราปทานวณณา

จตุตฺถาปทานे ฯ ปทุมุตฺตรโร นาม ชิโนตีอาทิกํ อายสฺมโต
วงศ์สตุเถรสฺส อปทานํ ฯ

อยมฺปิ ปุริมพุทฺเธสุ กตาทิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว วิวญฺญูป-
นิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปฺจินฺนโต ปทุมุตฺตรสฺส ภควโต กาลे
หังสวตีนฺนเร มหาโกกกุเล นิพฺพตฺโต วุทฺธิปฺปตฺโต ธมฺมํ โสตุ
คจฺฉนฺเตหิ นกรวาสีหิ สทฺธี วิหาริ คนฺตฺวา ธมฺมํ สฺสนฺนโต
สตุถาริ เอกภิกฺขุ ปฏิภาณวณฺตานิ อคฺคญฺจฺฉานे จเปนฺตํ ทิสฺวา

สตฺถุ อธิการกมฺมํ กตฺวา อหฺมปี อนาคเต ปฏิกานวนฺตานํ
อคุโศ ภาเวยฺยนฺติ ปตฺถนํ กตฺวา สตฺถารา พฺยาโกโต ยาวชีวํ
กุสลํ กตฺวา เทวมนุสฺเสสฺสุ อุกฺขสมฺปตฺติโย อนฺนุภวิตฺวา อิมสฺมี
พฺพุทฺธูปาเท สาวตฺถิยํ พุราหฺมณกฺุเล นิพฺพุตฺติตฺวา มาตุ-
ปริพฺพาชิกาภาเวน อปรภาเค ปริพฺพาชโกติ ปากโณ วฺงคฺชีโสติ
จ ลทฺธนาโม ตโย เวเท อุกฺคณฺหิตฺวา ตโต อจาริยํ อาราเชตฺวา
ฉวสีสขานนมนฺตํ นาม ลิกฺขิตฺวา ฉวสีสํ นเขน อาโกณฺเฑตฺวา
อํยํ สตฺโต อสฺสกโยนินิยํ นิพฺพุตฺโตติ ชานาติ ฯ

พุราหฺมณา อํยํ อมฺหากํ ชีวิกาย มคฺโคติ วฺงคฺชีสํ
กเหตุวา คามนิกมราชธานีโย วิจรีสุ ฯ วฺงคฺชีโส ติวสฺสมตฺถเก
มตฺตานมฺปิ ลีลํ อหฺราเปตฺวา นเขน อาโกณฺเฑตฺวา อํยํ สตฺโต
อสฺสกโยนินิยํ นิพฺพุตฺโตติ วตฺวา มหาชนสฺส กงฺขาจฺเจทฺนตฺถํ เต
เต ชเน อวาเหตุวา (๑) อคฺตโน อคฺตโน กตฺติ กถาเปติ ฯ
เดเน ตสฺมี มหาชนโน อภิปฺปสีทติ ฯ โส ตํ นิสฺสาย มหาชนสฺส
หคฺถโต สตฺมปี สหสฺสมฺปิ ลภติ ฯ พุราหฺมณา วฺงคฺชีสํ อาทาย
ยถารุจิ วิจรีสุ ฯ วฺงคฺชีโส สตฺถุ กุณฺเณ สุตฺวา สตฺถารํ
อุปสงฺกมิตฺกาโม อโหสิ ฯ พุราหฺมณา สมโณ โคตโม มายาย
ตํ อวณฺเฑสฺสตีติ ปฏิกฺขิปีสุ ฯ

วฺงคฺชีโส เตสํ วจฺนํ อนาทิยิตฺวา สตฺถุ สนฺตํกํ กนฺตฺวา
#๑ ลี. อวิสาเปตฺวา ฯ

เล่มที่ 43 วงศ์สตุเถราปทานวณณา หน้า 425

ปฏิสนฺธารํ กตุวา เอกมนฺตํ นิสีทึ ฯ สตุถา ตํ ปุจฺฉิ วฺงฺกีส
กิลฺลิจิ สิปฺปํ ชานาตีติ อาม โภ โคตม จวสีสมนฺตํ นามกํ
ชานามิ เตน ติวสฺสมตฺถเก มตานมฺปิ สีสํ นเขน อาโกญฺเหตุวา
นิพฺพตฺตญฺจานํ ชานามิตี ฯ อถ สตุถา ตสฺส เอกํ นิริเย
นิพฺพตฺตสฺส สีสํ เอกํ มนุสฺเสสฺส เอกํ เทเวสฺส เอกํ ปรีนิพฺพตฺตสฺส
สีสํ อหฺราเปตฺวา ทสฺเสสฺสิ ฯ โส ปจฺมสีสํ อาโกญฺเหตุวา โภ
โคตม อโย สตุโต นิริเย นิพฺพตฺโตติ อหฺ ฯ สาธุ วฺงฺกีส
สุญฺจฺจ ตยา ทิฏฺฐํ อโย สตุโต กุหิ นิพฺพตฺโตติ ปุจฺฉิ ฯ
มนุสฺสโลเกติ ฯ อโย กุหินฺติ ฯ เทวโลเกติ ฯ ตินฺณนฺนมนฺปิ
นิพฺพตฺตญฺจานํ กเถสิ ฯ ปรีนิพฺพตฺตสฺส ปน สีสํ นเขน
อาโกญฺเหตุโต เนว อนฺตํ น โภญฺจึ ปสฺสิ ฯ อถ นํ สตุถา น
สกุโกสิ วฺงฺกีสชาติ ปุจฺฉิ ฯ ปสฺสถ โภ โคตม อุปริกฺขามิ
ตาวาติ ปุณฺปุณฺ ปรีวตฺเตตฺวาปี พาหิรกมนฺเตน ชีณาสวสฺส
สีสํ ชานิตฺตํ น สกุโกติ ฯ อถสฺส มตฺถกโต เสโท มุจฺฉิ ฯ โส
ลชฺชิตฺวา ตฺถนฺทึ อโหสิ ฯ อถ นํ สตุถา กิลมฺสิ วฺงฺกีสชาติ
อหฺ ฯ อาม โภ โคตม อิมสฺส นิพฺพตฺตญฺจานํ ชานิตฺตํ น
สกุโกมิ ฯ สเจ ตฺถเมห ชานาถ กเถถาติ ฯ วฺงฺกีส อหํ เอตมฺปิ
ชานามิ อิตฺโต อุตฺตรมฺปิ ชานามิตี วตฺวา

จฺจึ โย เวทึ สตุตฺตานํ อุปฺปตฺตติญฺจ สพฺพโส

อสตุตฺตํ สุกตฺตํ พุทฺธํ ตมฺหํ พุทฺธมฺปิ พุราหฺมณฺณํ ฯ

ยสฺส คตฺติ น ชานนฺติ เทวา คณฺฐพฺพมานุสา
จีณาสวํ อรหนฺตํ ตมฺหํ พุรุมิ พุราหฺมณฺนฺติ

อิมมา เทว คากาโย อภาสี ๑ โส เตน หิ โภ โคตม
ตํ วิชฺชํ เม เทถาติ อปจิติ ทสฺเสตฺวา สตฺถุ สนฺติเก
นีสิติ ๑ สตฺถา อเมหฺหิ สมานลิ่งคสฺส เทมาติ อาห ๑ วงฺคิโส
ยํ กิลฺลจิ กตฺวา มยา อิมํ มนฺตํ คเหตุํ วัณฺณตฺติติ พุราหฺมณ
อุปคณฺตฺวา อาห ตุมฺเห มยิ ปพฺพชนฺเต มา จินฺตยิตฺถ อหํ
มนฺตํ อุกฺคณฺหิตฺวา สกถชมฺพุทฺธิเป เชฏฺฐโก ภวิสฺสามิ ตุมฺหากมฺปิ
เตน สทฺทเมว ภวิสฺสตีติ ๑ โส มนฺตตฺถาย สตฺถุ สนฺติกํ
อุปสงฺกมิตฺวา ปพฺพชฺชํ ยาจิ ๑ ตทา จ เตโร นิโครฺชกปโป
ภควโต สนฺติเก จิตฺโต โหติ ตํ ภควา อาณาเปสิ นิโครฺช-
กปโป อิมํ ปพฺพาเซหิติ ทฺวตฺตีสาการกมฺมญฺจานํ วิปฺสสนา-
กมฺมญฺจานณฺจ อาจิกฺขิ ๑ โส ทฺวตฺตีสาการกมฺมญฺจานํ สชฺฉา-
ยนฺโตว วิปฺสสนาย กมฺมญฺจานํ ปญฺจเปสิ ๑ พุราหฺมณา ตํ
อุปสงฺกมิตฺวา ก็ โภ วงฺคิสฺส สมณฺสฺส โคตมสฺส สนฺติเก
สิปฺปิ อุกฺคณฺหิตนฺติ ปุจฺฉีสฺส ๑ อาม สิกฺขิตฺเตน หิ เอหิ
คมิสฺสามาติ ก็ สิปฺปสิกฺขเนน คจฺจถ ตุมฺเห น มยฺหํ ตุมฺเหหิ
กตฺตพฺพกิจฺจนฺติ ๑ พุราหฺมณา ตวมฺปิ ทานิ สมณฺสฺส โคตมสฺส
วสฺสึ อापฺนโน มายาย อาวณฺณฺญิตฺโต ก็ มยฺหํ ตว สนฺติเก
กริสฺสามาติ อากตมคฺเคเนว ปกฺกมฺีสฺส ๑ วงฺคิโส วิปฺสสนํ

เล่มที่ 43 วงศ์สตุเถราปทานวณณา หน้า 427

วทุฒตวา อรหตุตฺ สจจนากาสิ ฯ

เอวํ เถโร อรหตุตฺ ปตฺวา อตุตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา
โสมนสฺสชาโต ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต ปทุมุตฺตโร นาม
ชินฺตืออาทิมาห ฯ อนุตฺตฺตานตฺถเมว วณฺณยิสฺสาม ฯ

ปภาหิ อนุรฺวชฺชนฺโตติ โส ปทุมุตฺตโร ภควา นิลปีตาภิ-
ฉพฺพณฺณปภาหิ รัสสิหิ อนุรฺวชฺชนฺโต ชลนฺโต โสภยมาโน
วิชฺโชตฺมาโนติ อตุโธ ฯ เวเนยฺยปทุมานิ โสติ ปทุมุตฺตรสุริโย
ตุตฺตโน วจนสงฺฆาเตน สุริยรัสสิยา เวเนยฺยชนสงฺฆาตปทุมานิ
วิเสเสน โฟเชนฺโต ปโปเชนฺโต อรหตุตฺตมคฺคาธิคฺคเมน ผุคฺคิตานิ
กโรตฺตีติ อตุโธ ฯ

เวสสารชฺเชหิ สมฺปนฺโนติ

อนุตฺตราเย จ นิยฺยานเ วพฺพชฺชเต อาสวกฺขเย

เอเตสุ จตุฏฺฐาเนสุ พุทฺโธ สุฏฺฐุ วิสาร์โทติ

เอวํ วุตฺตจตุเวสสารชฺชเวาเณหิ สมฺปนฺโน สมจฺจฺจฺญโต สมมฺนนา-
คโตติ อตุโธ ฯ

วาคีโส วาหิสฺสฺสโนติ วาหิณํ ปณฺฑิตชนานํ อีโส ปธาโน
วาหิโสติ วุตฺตพฺเพ ทการสฺส คการํ กตฺวา เอวํ วุตฺตนฺตติ
° วุตฺตพฺพํ (๑) ฯ สกฺคฺตฺปรตฺตฺถวาทํ สฺสูทติ ปคฺคฺมราเปติ ปากฺกํ กโรตฺตีติ
วาหิสฺสฺสโน ฯ

๑. ม. ทฏฺฐพฺพํ ฯ

มารมสนาติ ขนฺธมาราทโย ปญฺจมาเร มสฺติ ปรามสฺติ
วิทฺฐเสตฺติติ มารมสฺโน ๑ ทิฏฺฐิสฺสูทนาติ โวหารปรมตฺตสงฺขาตํ
ทิฏฺฐิตสฺสนํ สฺสูทติ ปคฺขมฺรํ ทีเปตฺติติ ทิฏฺฐิสฺสูทโน ๑

วิสุตฺตสมฺภูมิมิ สฺนฺตฺตานนฺตฺติ สกฺลสํสฺราสฺสาคเร สฺนฺตฺตานํ
กิลมฺนฺตฺตานํ โสตาปตฺตติมคฺคาทอิธิคฺมาปเนน วิสุตฺตสมฺภูมิมิ วิสุตฺต-
มฺภูจฺจานํ วุปสมฺภูจฺจานนฺตฺติ อตฺตโถ ๑

ตโตหํ วิหตฺตารมฺภโกติ ตโต ปจฺเจกพฺพุทฺธสฺส สริริทสฺสเนน
อหํ วิหตฺตารมฺภโก วินฺนฺจฺสฺสอารมฺภโก วินฺนฺจฺจมาโน นิมฺมโท หุตฺวา
ปพฺพชฺชํ สํ สฺภูจฺจ
สฺวณฺณเยยฺยเมวาทิ ๑

วงฺกีสฺสคฺคฺเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ๑

นนฺทกคฺคฺเถราปทานวณณา

ปญฺจมาปทานे ปทฺมุคฺคตโร นาม ชิโนตฺติอาทิกํ อายสฺสมโต
นนฺทกคฺคฺเถรสฺส อปทานํ ๑

อยมฺปิ ปุริมพฺพุทฺธสฺส กตฺตาธิกาโรตฺติอาทิกิ สพฺพิ ปาจา-
นุสฺสारेณ สฺวณฺณเยยฺยเมวาทิ ๑

นนฺทกคฺคฺเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา

กาพุทธายิตฺเถราปทานวณณา

ณฺฐาปทานเ ปทุมุตฺตโร นาม ชินฺตืออาทิกํ อายสุมโต
กาพุทธายิตฺเถรสฺส อปทานํ ฯ

อยมฺปิ ปุริมพฺพุเชสฺส กตาทิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏฺฐปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจันนุโต ปทุมุตฺตรสฺส ภควโต
กาลเ หํสวตฺตีนครเ กุลเกเห นิพฺพุตฺโต วิณฺณุตฺตํ ปตฺโต สตฺถ
ชมฺมเทสนํ สฺสนฺนุโต สตฺถารํ เอกํ ภิกฺขุํ กุลปฺปสาทกานํ
อคฺคณฺฐจฺจเน จเปนฺตํ ทิสฺวา ตชฺชํ อภินิหารกมฺมํ กตฺวา ตํ
จानนฺตรํ ปตฺถลสิ ฯ สตฺถาปิ พฺยาทาสิ ฯ โส ยาวชิวํ กุสลํ
กตฺวา เทวมนุสฺเสสฺส ตํสรนฺนุโต อมฺหากํ โปธิสตฺตสฺส มาตฺถกฺขณฺธิ
ปฏฺฐิสนฺธิคฺคหณฺทิวเส เทวโลกโต จิตฺวา กปิลวตฺถุสฺมีเยว
อมจฺจกุลเ ปฏฺฐิสนฺธิ คณฺหิ ฯ โปธิสตฺเตน สห เอกทิวเสเยว
ชาโต ตํทิวสํเยว นํ ทฺถกฺขณฺพญฺเณน นิปฺชชาเปตฺวา โปธิ-
สตฺตสฺส อุปญฺจันนํ นยฺสิ ฯ โปธิสตฺเตน หิ สทฺธิ โปธิรฺกฺโข
ราหุลมาตา จตฺตาโร นิธิ อารโหณฺนิยหคฺคิ กณฺจโก ฉนฺโน
กาพุทธายิตฺติ อิมเ สตฺต เอกทิวเส ชาทิตฺตฺตา สหชาตา นาม
อहेสฺสุ ฯ อถสฺส นามคฺคหณฺทิวเส สกถนฺครสฺส อุทคฺคจิตฺตทิวเส
ชาตตฺตา อุทายีเตว นามํ กรีสุ ฯ โลกํ กาทฺชชาตฺถกตฺตา
ปน กาพุทธายิตฺติ ปณฺณายิตฺถ ฯ โส โปธิสตฺเตน สทฺธิ กุมารกิปฺ
กิปฺนุโต วุทฺธิ อคฺมาสิ ฯ

อปรภาเค โลกนาถ มหาภินิกขมนํ นิกขมิตฺวา อนุกุกเมน
สพฺพณฺณุตํ ปตฺวา ปวตฺติตฺวธมฺมจกฺเก ราชคหํ อุปนิสฺสาย
เวฬุวนเ วิหรนฺเต สฺสทฺโธทนมหาราชา ตํ ปวตฺตํ สฺสทฺวา ปุริส-
สทฺสทฺปริวารํ เอกํ อมจฺจํ ปุคฺคํ เม อิธานหิตํ เปเสสิ ฯ
โส สตฺถุ ธมฺมเทสนาเวลายํ สตฺถุ สนฺตํกํ คนฺตฺวา ปุริส-
ปริยนฺเต จิตฺโต ธมฺมํ สฺสทฺวา สปริวารो อรหตฺตํ ปาปฺณิ ฯ
อถ เน สตฺถา เอถ ภิกฺขโวติ หตฺถํ ปสาเรสิ ฯ สพฺเพ
ตงฺขณฺเวย อิทธิมยปตฺตจิวรรชรา วสฺสสฏฺฐจิกตฺเถรา วิย อเหตุํ ฯ
อรหตฺตปฺปตฺตโต ปญฺจาย อริยา นาม มชฺฌตฺตาว โหนฺติ
ตสฺมา รณฺธา เปสิตฺตาสนํ ทสพฺลสฺส นาโรเจสิ ฯ ราชา
เนว กโต อากจฺจติ น สาสนํ สฺยยตีติ อปรมฺปิ อมจฺจํ
ปุริสสทฺสทฺปริวารํ เปเสสิ ฯ ตสฺมิมฺปิ ตถา ปญฺปิเน อปรมฺปิติ
เอเตน นเยน นวปุริสสทฺสทฺปริวาเร นว อมจฺเจ เปเสสิ ฯ
สพฺเพ คนฺตฺวา อรหตฺตํ ปตฺวา ตฺถนหิฏฺฐตา อเหตุํ ฯ

อถ ราชา จินฺเตสิ เอกตฺถกา ชนา มยิ สินฺหา-
ภาเวน ทสพฺลสฺส อิธาคมนตฺถาย น กิณฺจิก กถยีสฺสุ ฯ อัย
โข ปน อุทายํ ทสพฺเลน สมวโย สหปฺปฺสฺสกีพิโก มยิ จ
สินฺหวา อิมํ เปเสสฺสามีติ ฯ อถ ตํ ปกฺโกสาเปตฺวา ตาต
ตฺวํ ปุริสสทฺสทฺปริวาโร คนฺตฺวา ทสพฺลํ อิธานหิตํ วตฺวา
เปเสสิ ฯ โส ปน กจฺจนฺโต สจฺจํ เทว ปพฺพชิตฺตํ ลภิสฺสามิ

เล่มที่ 43 กาพุทธยิตฺเถราปทานวณณา หน้า 431

เอวาทิ ภควนฺตํ อิชานเสสสามิติ วตุวา รณฺญา ปพฺพชิตฺปิ
มม ปุตฺตํ ทสฺเสหิติ วุตฺโต ราชคหํ คนฺตุวา สตฺถุ ฆมฺม-
เทสนาเวลาย ปริสปรियนฺเต จิตฺ ฆมฺมํ สุตฺวา สปริวาโร
อรหตฺตํ ปตฺวา เอหิกฺกขุภาเว ปตฺติฏฺฐาสึ ฯ โส อรหตฺตํ ปตฺวา
น ตาวายํ ทสฺพลสฺส กุลนคฺริ คนฺตุํ กาลิ วสฺสนฺเต ปน
อุปคเต ปพฺพเตสฺ วนสณฺฑเตสฺ หริตฺติณสณฺณนฺาย ภูมียา
คมนกาลิ ภวิสฺสตีติ คมนกาลิ อากมนฺโต วสฺสนฺเต สมฺปตฺเต
สตฺถุ กุลนคฺริ คนฺตุํ คมนวณฺณํ ถวณฺณเสสิ ฯ วุตฺตญฺเจตฺติ
เถรกาถาย (๑)

องฺคาริโน ทานิ ทูมา ภทฺนเต
ผลเสสิโน ฉทนํ วิปฺปหาย
เต อจฺจิมนฺโตว ปภาสยนฺติ
สมโย มหาวีร ภาสิ รสํ ฯ
ทูนานิ สุลฺลทานิ มโนรมานิ
สมนฺตโต สพฺพทิสสา ปวณฺติ
ปุตฺตํ ปหาย ผลมาสฺसानา
กาลิ อิตฺ ปกฺกมฺนาย วีร ฯ
เนวาตีสิตํ น ปนาตฺติอุนฺหิ
สุขา อุตฺ อทฺธนียา ภทฺนเต

บุพทกนิกายภูจกถา อปทานวณณา (วิสุทธชนวิลาสินี ๒) - หน้าที่ 432
เล่มที่ 43 ภททียวคควณณา หน้า 432

ปสฺสนตุ ตํ สากิยา โภพิยา จ

ปจฺฉามจํ โรหิณฺณิย ตฺรณุตํ ฯ

อาสาย กสฺเต เขตฺตํ พีชํ อาสาย วปฺปติ

อาสาย วาณิชา ยนฺติ สมฺมทฺทํ ฐนหารกา

ยาย อาสาย ติฏฺฐามิ สฺมา เม อาสฺมา สมฺมิชฺฌตุ ฯ

นาตีสีตํ นาตฺติอฺณฺหํ นาตฺติทฺพฺภิกฺขจฺฉาตกํ

สทฺททลา หริตา ภูมि เอส กาโล มหามฺนิ ฯ

ปฺนปฺปฺนํ เจว วปฺนติ พีชํ

ปฺนปฺปฺนํ วสฺสติ เทวราชา

ปฺนปฺปฺนํ เขตฺตํ กสฺนติ กสฺสกา

ปฺนปฺปฺนํ ฐณฺณมฺเปติ รกฺขํ ฯ

ปฺนปฺปฺนํ ยาจนกา จรณฺติ ปฺนปฺปฺนํ ทานปฺตี ททณฺติ

ปฺนปฺปฺนํ ทานปฺตี ททิตฺวา ปฺนปฺปฺนํ สกฺกมฺเปนฺติ จานํ ฯ

วีโร (๑) หเว สตฺตยฺยํ ปฺเนติ

ยสฺมี กุเล ชายติ ภูริปฺญ โย

มณฺณามหํ สกฺกติ เทวเทโว

ตยา หิ ชาโต มฺนิ สจฺจนาโม ฯ

สฺทฺโรทโน นาม ปิตา มหฺลโน

พฺพุทฺสส มาตา ปน มายนามา

๑. ม. ย. สมฺมิชฺฌตุ ฯ ๒. ม. ย. วีโร ฯ

เล่มที่ 43 กาพุทธายิตฺเตราปทานวณณา หน้า 433

ยา โพธิสตุตฺตํ ปริหริย กุจฺฉินา
กายสฺส เกทา ติทวมฺหิ โมทติ ฯ
สา โคตมี กาลกตา อิตฺโต จฺจ
ทิพฺเพหิ กามเหหิ สมงฺคิภูตา (๑)
สา โมทติ(๒) กามกุณฺเหหิ ปญฺจहि
ปริวาริตา เทวคณฺเหหิ เตหิ ฯ
พุทฺธสฺส ปุตุโตมฺหิ อสยฺหสาหิโน
องฺคิรสฺสสฺสปรุฏิมสฺส ตาทิโน
ปีตุ ปิตา(๓) มยฺหํ(๔) ตฺวํสิ สกุก
ธมฺเมน เม โคตม อยฺยโกสฺสีติ ฯ

อมฺพา ปนสา กปิฏฺจา จ ปุปฺพลุลลวลงฺกตา
ฐวปฺพลานิ สวณฺฺติ ขุทฺทามธฺกกุปฺมา
เสวมาโน อุโภ ปสฺเสสฺส คณฺตุกาโล มหายสฺ ฯ
ชมฺพฺพ สุมธฺรา นีปา มธฺคณฺฑทิวปฺผลา
ตา อุโภสุ ปชฺโชตฺนฺติ คณฺตุกาโล มหายสฺ ฯ
ติณฺฑกานิ ปิยาลานิ โสณฺณวณฺณามโนรมา
ขุทฺทกปฺปผลา นิจฺจํ คณฺตุกาโล มหายสฺ ฯ
กทฺลึ ปญฺจโมจฺจิจฺจ สุปฺกุกผลภูสฺสีตา
อุโภ ปสฺเสสฺส ลมฺพณฺฺติ คณฺตุกาโล มหายสฺ ฯ

๑. สมงฺคิภูตาติ สุนฺทรตรฺรํ ฯ ๒. โมทตี-ติ สุนฺทรตรฺรํ ฯ

๓. ม. ปิตูปิตา ฯ ๔. ตฺยฺห-อิตฺตีสุนฺทรตรฺรํ ฯ

มธฺปฺผลธฺรา นิจฺจํ โมรรุทฺขามโนรมา
ขุทฺทกปฺปผลา นิจฺจํ คณฺตุกาโล มหายส ๕
หิณฺตลตลตปฺนตี จ รัชตฺกขฺนุโหฺว โชตเร
สุปฺกุกผลสณฺณนา ขุทฺทกปฺปามธฺสุสฺวา
ผลานิ ตานิ ขาทฺนฺเต คณฺตุกาโล มหายส ๕
อุทฺมพฺรารุณฺณาวณฺณา สทาสุมธฺรูปผลา
อุโก ปสฺเสสฺส ลมฺพนฺติ คณฺตุกาโล มหายส ๕
อิตฺถมฺภูตา อนเกา เต นานาผลธฺรา ทฺมา
อุโก ปสฺเสสฺส ลมฺพนฺติ คณฺตุกาโล มหายส ๕
จมฺปกา สลพา นาคา สุกฺนฺธา มาลฺูเทริตา
สุปฺปฺพิตคฺคา โชตฺนฺติ สุกฺนฺธนาภิปฺชยฺ
สาทฺรา วินตฺาเนว คณฺตุกาโล มหายส ๕
ปฺนฺนาคา คิริปฺนฺนาคา ปฺปฺพิตา ธรณฺีรฺหา
สุปฺปฺพิตคฺคา โชตฺนฺติ สุกฺนฺธนาภิปฺชยฺ
สาทฺรา วินตฺคฺคคฺคา คณฺตุกาโล มหายส ๕
อโสกา โกวิพฺารา จ โสมนฺสฺสกรฺา วรา
สุกฺนฺธา กณฺณิกา พนฺธา รัตฺตวณฺเณหิ ภูมิตา
สาทฺรา วินตฺคฺคคฺคา สมโย เต มหายส ๕
กณฺณิการา ผลฺลิตา นิจฺจํ โสวณฺณรฺสีโชตกา
ทฺิพฺพคฺนฺธา ปวายนฺติ ทฺิสา สพฺพานิ โสภยฺ
สาทฺรา วินตฺาเนว สมโย เต มหายส ๕

เล่มที่ 43 กาพุทธายิตฺเถราปทานวณณา หน้า 435

สุปฺตฺตา คณฺฐสมฺปนฺนา เกตฺถิ ฐนฺเกตฺถิ (๑)
สุคฺนฺธา สมฺปวายนฺติ ทิสฺสา สพฺพาทิกฺคณฺธิโน
สาทฺธา ปุชฺชนฺตาว สมโย เต มหายสฺ ฯ
มลฺลิกา ซาติสุมนฺนา สุคฺนฺธา ขุทฺทมลฺลิกา
ทิสฺสา สพฺพา ปวายนฺติ อุโภ มคฺเค ปโสภยฺ
สาทฺธา เต ปลมฺพนฺติ สมโย เต มหายสฺ ฯ
สินฺธุวารา สีสคฺนฺธา สุคฺนฺธา มาลฺลเทริตา
ทิสฺสา สพฺพาทิปุชฺชนฺตา อุโภ มคฺเค ปโสภยฺ
สาทฺธา วินตฺตคฺคคฺคา สมโย เต มหายสฺ ฯ
สีหา เกสรสีหา จ จตฺตปฺปทนิเสวิตา
อจฺจมฺภิตา สุราปาเน มิคฺราชา ปตาปีโน ฯ
สีหนาทฺน ปุชฺชนฺติ สาทฺธา เต มิคาทิกฺกุ
มคฺคมฺหิ อุภโต วุพฺพา สมโย เต มหายสฺ ฯ
พฺยคฺขมา สินฺธุวา นกฺุลา สาธฺฐรฺูปา ภายานกา
อากาเส สมฺปตฺนฺตาว นิพฺภิตา เยน เกนจิ
เตหิ เต สาทฺธา นตา สมโย เต มหายสฺ ฯ
ติธา ปภินฺนา (๒) ฉทฺทนฺตา สุรฺูปา สฺสุสฺรา สุภา
สจฺจตฺตปฺปติฏฺฐจิตฺตงฺกา เต อุโภ มคฺเคสุ กฺุชฺชิโน
สาทฺธา หาสฺมานาว สมโย เต มหายสฺ ฯ
มิกา วราหา ปสทา จิตฺราสาวยวา สุภา

๑ กตฺถจิ. มนฺนฺเกตฺถิ ฯ ๒. ย. ติมฺเมภินฺนา ฯ

บุพทกนิกายกุกถา อปทานวณณา (วิสุทฺธชนวิลาสินี ๒) - หน้าที่ 436
เล่มที่ 43 ภทฺทียวคฺควณณา หน้า 436

อาโรหปริณาเหน สุรฺรปา องฺคสํยฺดา
อุโภ มคฺเค คายมานาว สมโย เต มหายส ๑
โคกณฺณา สรภา รุรฺร อาโรหปริณาหิโน
สุรฺรปา องฺคสมฺปนฺนา เสวมานาว อจฺจํ
เสวมานา เตหิ ตทา สมโย เต มหายส ๑
ทีปํ อจฺจํ ตรจฺจํ จ ตฺตฺรารา วรฺรณา สทา
เต ทานํ สิฏฺฐิตา สพฺเพ เมตฺตตาย ตว ตาทีโน
เต ปจฺจเสวกา อทฺธา สมโย เต มหายส ๑
สสา สิงฺคาลา นกุลลา กลนฺทกาพกา พหุ
กสฺสุตรา สุรฺรา กนฺธา เต เกวลา คายมานาว
สมโย เต มหายส ๑

มยฺรนา นิลคิฺวา เต สุสิขา สุภปฺกชฺชิกา
สุปฺปญฺจา เต สุนาธา จ เวพฺพริยมณฺนิสนฺนิภา
นาทํ กโรนฺตา ปฺนฺเชนฺติ กาโล เต ปิตฺตทสฺสเน ๑
สุวณฺณจิตฺรหํสา จ ชวหํสา วิหาจฺรา
เต สพฺเพ อาสยา จฺจฺจฺธา ชินทสฺสนพฺยาวภา
มธฺรทสฺสเรน กุชฺชนฺติ กาโล เต ปิตฺตทสฺสเน ๑
หํสา โภจฺจา สุนทา เต จกฺกวากา นทีจฺรา
พกา พลาการุจฺจฺรา ชลกาภา สรกฺกุกฺกฺภา
สาทราภินาทีโน เอเต กาโล เต ปิตฺตทสฺสเน ๑
จิตฺรา สุรฺรปา สฺสฺสตรา สาทฺพิกา สฺวตฺตณฺชฺชิกา

เล่มที่ 43 กาพุทธายิตฺเตราปทานวณณา หน้า 437

รูกุขคฺคา สมฺปตฺตนา เต อุโภ มคฺเคสุ กุชฺฉิโน
เตสุ เตสุ นิภูษนฺติ กาโล เต ปิตุทสุสเน ฯ
โกกิลลา สกลา จิตฺรา สทา มณฺชฺสุสรา วรา
วิมหาปีตา เต ชนฺตํ สทฺธิมิตฺตาทีเก สุรา
สเรหิ ปุชฺชนฺตาว กาโล เต ปิตุทสุสเน ฯ
กิงฺกา กุรฺรา สารา ปุริตา กานเน สทา
นินฺนาทยนฺตาว ปวณฺ อณฺณมณฺณสมฺภุคฺคิโน
กายมานา สเรเนว กาโล เต ปิตุทสุสเน ฯ
ติตฺติรา สุสรา สารา สุสรา วนฺกุกฺกฏา
มณฺชฺสุสรา รามณฺชฺยา กาโล เต ปิตุทสุสเน ฯ
เสตวาลุกฺกสณฺณนา สุปฺติตฺตมา มโนรมา
มธฺโรทกสมฺปฺณฺณา สรา โชตฺนฺติ เต สทา
ตตฺถ นฺหาตฺวา(๑) ปิวิตฺวา จ สมโย เต ฅาติทสุสเน ฯ
กมฺภีรํกรากิณฺณา วลยา มุณฺชโรหิตา
มจฺจกจฺจปฺพยาวิทฺธา สรา สีโตทกา(๒) สุภา
ตตฺถ นฺหาตฺวา ปิวิตฺวา จ สมโย เต ฅาติทสุสเน ฯ
นินฺุปฺปลสมากิณฺณา ตถา รตฺตฺปฺเปลหิ จ
กมฺภุปฺปลสงฺกิณฺณา สรา โสภนฺติเนกธา
ตตฺถ สีตลกา โตยา สมโย เต ฅาติทสุสเน ฯ

๑ ม. นฺหาตฺวา ฯ ๒. ย. เสโตทกา ฯ

ปฺณทริเกหิ สณฺณนา ปทุเมหิ สโมหตา
อุโภ มคฺเคสุ โสภนฺติ โปกฺขรณฺโถ ตหิ ตหิ
ตตฺโถทกานิ นฺหายนฺติ สมโย เต ฅาติทสฺสเน ฯ
เสตปฺตินสงฺกิณฺณา สฺปตฺติตฺตมา มโนรมา
สิโตทกมโหเมหิ สมปฺณณา ตานที สุภา
อุโภ มคฺเคหิ สนฺทนฺติ สมโย เต ฅาติทสฺสเน ฯ
มคฺคสฺส อุภโตปฺสฺเส คามนิกมสมากฺลา
สทฺธา ปสนฺนา ชนตา รตนตฺตยมามกา
เตสํ สมปฺณณสงฺกปโป สมโย เต ฅาติทสฺสเน ฯ
เตสุ เตสุ ปเทเสสุ เทวา มานุสฺสกา อุโภ
กนฺธมาลาภิปฺุเชนฺติ สมโย เต ฅาติทสฺสเนติ ฯ
เอวํ เถโร สญฺจิมตฺตาหิ คาธาหิ สตฺถุ คมนวณฺณํ
สํวณฺณเสสิ ฯ
อถ โข ภควา กาพฺุทายี มม คมนํ ปตฺถเถติ
ปฺุเรสฺสามิสฺส สงฺกปฺปนฺติ ตตฺถ คมเน พหุณํ วิเสสชาติคมํ
ทิสฺวา วิสตีสฺสทฺสชฺเฌนาสวปริวุโต ราชคฺคโถ อตฺตริตจาริกาวเสน
วุตฺตปฺปการผลาผล(๑) อนฺุภวานฺุโต ทฺุวิปทฺจคฺคปฺปทาทิสฺมุหानํ เสวน-
ปฺุชาย ปฺุชฺยมาโน วุตฺตปฺปการสฺคฺคนฺุชฺคฺคปฺุคฺคนฺุเชหิ คนฺุชฺยมาโน
คามนิกมวาสินิํ สงฺคหิ กุรฺมาโน กปฺิลวตฺถุคฺคามิมคฺคํ ปฺุชฺชิ ฯ
๑ สฺ. ปิตฺติสฺุขํ ฯ

เล่มที่ 43 กาพุทธายิตฺเตราปทานวณณา หน้า 439

เถโร อิทฺธิยา กปิลวตฺถุ คนฺตฺวา รณฺโฆ ปุโรโต อากาเส
จิโต อทฺถุจฺปฺพุทฺโธ เวสฺสํ ทิสฺวา รณฺณา โกลิ ตฺวนฺตฺติ ปุจฺฉิตฺโต
สเจ อมจฺจปฺตฺตํ ตยา ภควโต สนฺตฺติเก เปลิตํ น ชานาสี
เอวํ ชานาหิตฺติ วทฺนฺโต

พุทธสฺส ปฺตฺโตมฺหิ อสฺยหฺสาหิโน
องฺคิรฺสฺสปฺปฏิมฺสฺส ตาทิโน
ปิตฺตฺปิตา มยฺหํ ตฺวํสิ สกฺก
ชฺมเมเน เม โคตฺม อยฺยโกสิตี (๒)

คาถมาห ฯ

ตตฺถ พุทฺธสฺส ปฺตฺโตมฺหิตฺติ สพฺพณฺณพฺพุทฺธสฺส อฺเร
วายามชฺนิตาหิ ชฺมมฺเทสนาหิ ชาตตฺยา โอรสฺปฺตฺโต อมฺหิ ฯ
อสฺยหฺสาหิโนติ อภิสมฺโพธิโต ปุพฺเพ จเปตฺวา มหาโพธิสฺสตฺตํ
อณฺเณหิ สหิตฺตุ อสฺกฺกณฺเณยฺยตฺตฺตา อสฺยหฺสฺส สกฺกโพธิสมฺภารสฺส
มหากฺรณฺนารสฺส จ สหฺนโต ตโต ปรมฺปิ อณฺเณหิ สหิตฺตุ
อภิภฺวิตฺตุ อสฺกฺกณฺเณยฺยตฺตฺตา อสฺยหฺนํ ปณฺจณฺนํ มารานํ สหฺนโต
อภิภฺวโนโต อาสฺยานุสยจฺริตฺถิมฺตฺตฺติอาทิวภาคาวโพเชน (๑) ยถารหํ
เวเนยฺยานํ ทิฏฺฐชฺมมิกสมฺปฺรายิกปรมฺตฺเถหิ อณฺุสฺสทฺสนิสงฺขาตสฺส
อณฺเณหิ อสฺยหฺสฺส พุทฺธกิจฺจสฺส สหฺนโต ตตฺถ วา สาธุกาโร-
ภาวโต อสฺยหฺสาหิโน ฯ องฺคิรฺสฺสสฺสาดิ องฺคิรฺกตฺสึลาทิสฺมปฺตฺตฺติกสฺส ฯ

๑. มยฺห-อิตฺติ สุนฺทรตฺโร ฯ ๒. จุ. เถร. ๒๖/๒๓๐/๓๔๘ ฯ
๓. สึ. ...ฯ วโพเชน ฯ

องคฺมจฺเกหิ นิจฺจรณกโสภาสฺสชาติ อปเร ฯ เกจิ ปน องฺคีรโส
สิทฺฐตฺถโถติ อิมานิ เทว นามานิ ปิตฺราเยว กหิตานีติ
วทฺนฺติ ฯ อปฺปฏฺิสมฺสชาติ อนฺุปมฺสส อิกฺุจาทิสฺสุ ตาทิลกฺุขณ-
สมฺปตฺติยา ตาทิโน ฯ ปิตฺุปีตามยฺหํ ตฺุวํสีติ อริยชาติวเสน
มยฺหํ ปิตฺุ สมฺมาสมฺพุทฺฐสฺส โลกโหวหารวเสน ตฺุวํ ปิตฺา อสิ ฯ
สกฺกาติ วเสน (๑) ราชานํ อาลปฺติ ฯ ฌมฺเมนาติ สภาเวน อริย-
ชาติโลกิยชาติหิ ทฺุวินฺนํ ชาตินํ สภาวสโมธานนํ ฯ โคตมาติ
โคตฺเตน ราชานํ อาลปฺติ ฯ อยฺยโกสีติ ปิตามโห อโหสิ ฯ
เอตฺถ จ พุทฺฐสฺส ปฺตฺุโตมฺหีติอาที วทฺนฺโต เถโร อณฺุณ
พฺยาภาสิ ฯ

เอวํ ปน อตฺตานํ ชานาเปตฺวา หฺกฺุจตฺุจฺเจน รณฺุณา
มหารเห ปลลฺงเก นิสีทาเปตฺวา อตฺตโน ปฺฏิยาทิตฺสฺส นานกฺุค-
รสโกชนสฺส ปตฺติํ ปฺุเรตฺวา ปตฺเต ทินฺเน คมนาการิ ทสฺเสสิ ฯ
กสฺมา คนฺุตฺกามตฺถ ญฺุชฺชชาติ วุคฺเต สตฺถุ สนฺุติกํ คนฺุตฺวา
ญฺุชฺชิสฺสามีติ ฯ กหํ ปน สตฺถาติ ฯ วิสฺติสฺสทสฺสภิกฺุขุปริวาโร
ตฺุมฺหากํ ทสฺสนตฺถาย มกฺุคํ ปฺฏิปฺนฺโนติ ฯ ตฺุเมห อิมํ ปิณฺุทฺปาตํ
ญฺุชฺชอ อณฺุณํ ภควโต หรฺถ ฯ ยาว จ มม ปฺตฺุโต อิมํ
นคฺริ ปาปฺณาติ ตาวสฺส อิตฺุเยว ปิณฺุทฺปาตํ หรฺถาติ ฯ เถโร
ภตฺตกิจฺจํ กตฺวา รณฺุโย จ ปริสาย จ ฌมฺมํ เทเสตฺวา สตฺถุ
๑ สี. ชาติวเสน ฯ

เล่มที่ 43 กาพุทธายิตฺเตราปทานวณณา หน้า 441

อากมนโต ปุเรตรเมว ราชนิเวสนํ รตนตตยคุณฺเส อภิปปสนนํ
 กโรนฺโต สพฺเพสํ ปสฺสนตํเนว สตฺถุ อหริตพฺพทตฺตปฺณณํ
 ปตฺตํ อากาเส วิสฺสชฺเชตฺวา สยมปี เวหาสํ อพฺภุกฺคนฺตฺวา
 ปิณฺฑปาตํ อุปเนตฺวา สตฺถุ หตฺถे จเปติ ฯ สตฺถาปี ตํ
 ปิณฺฑปาตํ ปริภุชฺชิตฺวา เอวํ สภฺภูจฺฉิโยชนํ มคฺคํ ทิวเส ทิวเส
 โยชนํ กจฺจนตฺตสฺส ภควโต ราชเคหโต ภตฺตํ อหริตฺวา
 อทาสี ฯ ภควา กเมน กปีตวตฺถุนคฺร์ ปตฺวา ปฺนทิวเส ราชวีถีย
 ปิณฺฑทาย จรติ ฯ ตํ สุตฺวา สุตฺุโชนมหาราชา ตตฺถ กนฺตฺวา
 มา เอวํ กตฺตพฺพิ มลฺลฉิ นยิทํ ราชวิสปฺปเวณฺณิตฺติ ฯ อัย
 ตฺมฺหากํ มหาราช วิโส อิทฺติโส อมฺหากํ ปน พุทฺธวิโสติ วตฺวา

อฺตุตฺติฏฺเฐ นปฺปมชฺเชยฺย	ธมฺมํ สฺวจริตํ จเร
ธมฺมจารี สฺขํ เสติ	อสุมฺมิ โลเก ปรมฺหิ จ ฯ
ธมฺมํ จเร สฺวจริตํ	น นํ ทฺวจฺจริตํ จเร
ธมฺมจารี สฺขํ เสติ	อสุมฺมิ โลเก ปรมฺหิ จาติ (๑)

ธมฺมํ เทเสติ ฯ
 ราชา โสตาปตฺติมเส ปตฺติฏฺฐหิ ฯ ตโต ราชา พุทฺธปฺปมฺจํ
 ภิกฺขุสงฺฆํ นิมนฺตฺเตตฺวา สกมฺนฺทิเร โภเชตฺวา สมฺปวาเรตฺวา
 โภชนาวสานเณ ธมฺมปาลชาตกํ (๒) สุตฺวา สปริโส อนาคามิเส
 ปตฺติฏฺฐหิ ฯ อปรภาเค เสตจฺจนตฺตสฺส เภฏฺฐา นิปฺนโนว อรหตฺตํ
 # ๑ พุ. ธ. ๒๕/๒๓/๓๗ ฯ ๒ พุ. ชา. ๒๗/๑๔๑๐/๒๘๘ ฯ

ปตฺวา ปรีนิจฺพายี ฯ

ตโต ภควา ราชุลมาตุยา พิมฺพาเทวียา ปาสาทำ คณฺตุวา
ตสฺสา ฆมฺมํ เทเสตุวา โสกํ วิโนเทตุวา จนฺตกัณฺฐนรีชาตก-
เทสนาย(๑) ปฺสาทำ ชเนตุวา นิโคธฺรารามํ อคฺมาสิ ฯ อถ
พิมฺพาเทวี ปตฺตํ ราชุลกุมาริ อหํ คจฺฉํ ตว ปิตุ สนฺตํ
ชนิํ ยาจาสีติ ฯ กุมาริ ทายชฺชํ เม สมณ เทหิตี วตฺวา
ภควนฺตํ อนุพฺพนฺธิตุวา สุขา เต สมณ ฉายาติ วทนฺโต
คจฺฉติ ฯ ตํ ภควา นิโคธฺรารามํ เนตุวา โลกุตฺตรทายชฺชํ
คณฺหาหิตี วตฺวา ปพฺพาเชสิ ฯ อถ ภควา อริยคณฺมชฺเฌ
นินฺโน เอตทกฺกํ ภิกฺขเว มม สาวกานํ ภิกฺขุณํ กุสฺส-
ปฺสาทกานํ ยทิตํ กาทฺพทายีติ (๒) เถริ เอตทกฺเค จเปสิ ฯ

เถโร ปตฺตเอตทกฺกญฺจาโน อตฺตโน ปพฺพกมฺมํ สริตุวา
โสมนสฺสชาโต ปพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต ปทฺมุตฺตโร
นาม ชินฺตืออาทิกถาโย อภาสิ ฯ ตตฺถ อนุตฺตทานปทเมว
วณฺณยิสฺสาม ฯ

คฺุณฺาคุณฺวิฑฺฐิ คฺุณฺญจ อคฺุณฺญจ คฺุณฺาคุณฺิ วณฺฺณา-
วณฺฺณิํ กุสฺสากุสฺสํ วา ตํ ชานาตีติ คฺุณฺาคุณฺวิฑฺฐิ ฯ กตฺถญฺญติ
อญฺเฌหิ กตฺถคฺุณฺิ ชานาตีติ กตฺถญฺญ อเอกทิวสมฺปิ ภตฺต-
ทานาทินา กตฺถปการสฺส รชฺชมฺปิ ทาตุํ สมตฺถตฺตา กตฺถญฺญ ฯ
๑ พุ. ชา. ๒๓/๑๘๘๓/๓๖๘ ฯ ๒. อจ. เอก. ๒๐/๑๔๕/๓๒ ฯ

กตเวทีติ กตัม วิบุตติ อนุภวติ สมปฏิบัติจตีติ กตเวที ฯ ติตฺเถ
โยเชติ ปาณินติ สพฺพสฺส
มคฺเค ฌมฺมทฺสฺสนาย โยเชติ สมฺปโยเชติ ปติฏฺฐาเปตีติ อตุโถ ฯ
เสถํ อุตฺต
วฺตุโตะยฺวาทิ ฯ

กาพุทธายิตฺเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

อภยตเถราปทานวณณา

สฺส
อภยตเถรสฺส อปทานํ ฯ

อยมฺปิ ปุริมชินวเรสุ กตาทิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภาเว
วิภูฏฺฐปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อฺปจฺฉินฺนุโตะ ปทุมฺตฺตรสฺส ภาควโตะ
กาเล หํสวตฺตีนคฺเร พฺรหฺมณฺณกฺุเล นิพฺพตฺโต ฯ โส วุฑฺฒิมนฺวาย
เวทฺถกปารโค สกปรสฺมยกฺุสโล เอกทิวสํ สตฺถ ฌมฺมทฺสํ สุตฺวา
ปสฺนฺนฺมานโส ภควนฺตํ คาคาหิ โถเมสิ ฯ โส ตตฺถ ยาวตฺตฺยํ
จตฺวา ปุณฺณานิ กตฺวา ตโต จุโตะ เทวโลเก นิพฺพตฺโต อปรฺาปริ
สฺส
รณฺโณ ปุตฺโต หุตฺวา นิพฺพตฺติ อภโยเตวฺวสฺส นามํ กรีสุ ฯ
โส วยฺปตฺโต นิกฺคฺเจหิ สทฺธิ วิสฺสาสิโก หุตฺวา จรฺนุโตะ
เอกทิวสํ นิกฺคฺเจน นาฏฺปฺตฺเตน สตฺถ วาทาโรปนฺตฺถาย

เปลีโต นิปฺณปฺยหิ ปุจฺจิตฺวา นิปฺณพฺยากรณํ สุตฺวา ปสนฺโน
สตฺถุ สนฺติเก ปพฺพชิตฺวา กมฺมกฺุจฺจานานูรूपิ ฌาณํ เปเสตฺวา
นจิริสฺเสว อรหตฺตํ ปาปฺณิ ฯ

โส อรหตฺตํ ปตฺวา อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺส-
ชาโต ปุพฺพจิริตาปทานิ ปกาเสนฺโต ปทฺมุตฺตโร นาม ชิโนติ-
อาทิมานห ฯ ตํ สพฺพิ สุวិณฺเฒยฺยเมวาทิ ฯ

อภยคฺุเถราปทานวณณา นิฏฺจิตา ฯ

โลมสกฺกยคฺุเถราปทานวณณา

อฏฺฐมาปทานे ฯ อิมฺมฺหิ ภาทฺเท กปฺเปติ(๑)อาทิกิ อายสฺมโต
โลมสกฺกยคฺุเถรสฺส อปทานิ ฯ

อยมฺปิ ปุริมพฺพุเชสฺส กตฺตาธิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิวฏฺฐปฺนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจฺฉินฺนโต กสฺสปสฺส ภควโต กาลे
พฺุราหฺมณฺกุลे นิพฺพตฺโต สทฺโธ ปสนฺโน อโหสิ ฯ อปโร จนฺทโน
นาม ตสฺส สหาโย จาสิ ฯ เต เทวปี สตฺถุ สนฺติเก ฐมฺมํ
สุตฺวา ปสนฺนมานสา ปพฺพชิตฺวา ยาวชิวํ สีลํ รกฺขิตฺวา
สุปริสุทฺธสีลา ตโต จุตฺวา เทวโลเก นิพฺพตฺติตฺวา เอกํ
พฺุทฺธนฺตรํ ทิพฺพสุขํ อนุภวีสฺส ฯ เตสฺส อยิ อิมฺสฺมि พฺุทฺธปฺ-
ปาเท สากยฺกุลे นิพฺพตฺติตฺวา อปโร จนฺทโน เทวปฺตฺโต
หุตฺวา ดาวตีสภวเน นิพฺพตฺติ ฯ อถ โส สกฺยกุลปฺปสาทเกน
๑. ย. อิมฺมฺหิ ภาทฺทกปฺปมฺหิ ฯ

เล่มที่ 43 โลมสภกคิยตุเถราปทานวณณา หน้า 445

กาพุทธายีนา อาราชิตน ภควตา สกยราชัน มานมพุทธนาย
กต เวสสันดรธมมเทศนาย(๑) โปกุขรวรสติทธิปาฏิหาริย์ ทิสวา
ปสนุนมานโส ปพพชิตวา มชฌิมนิกาเย วุตติ ภัทเทกรตต-
สตุตตตเทศน(๒) สุตวา อรณยวาส วสนโต ภัทเทกรตตสตุตตต-
เทศนานุสาสน สริตวา ตทनुสาเรน ฌาณ เปเสตวา กम्मภูจัน
มนสิ กริตวา อรหตติ ปาปฺณิ ฯ

อรหตติ ปตวา อตตโน ปุพพกम्म สริตวา สลยชาติ-
โสมนสฺโส ปุพพจริตาปทาน ปกาเสนโต อิมมฺหิ ภัทเท
กปฺเปติอาทิมหา ฯ ตตถ กปฺโป ตาว จตฺตพฺพิโธ สารกปฺโป
วรกปฺโป มณฺฑกปฺโป ภัททกปฺโปติ ฯ เตสุ ยสฺมี กปฺเป เอโก
พฺพุโธ อุปฺปชฺชนฺติ อัย สารกปฺโป นาม ฯ ยสฺมี เทว วา
ตโย วา พุทฺธา อุปฺปชฺชนฺติ อัย วรกปฺโป นาม ฯ ยสฺมี
จตฺตาริ พุทฺธา อุปฺปชฺชนฺติ อัย มณฺฑกปฺโป นาม ฯ ยสฺมี
ปญฺจ พุทฺธา อุปฺปชฺชนฺติ อัย ภัททกปฺโป นาม ฯ อณฺณตฺถ
ปน

สารกปฺโป มณฺฑกปฺโป สารมณฺฑกปฺโป ตถาฯ
วรกปฺโป ภัททกปฺโป กปฺปา ปญฺจวิธา สิริฯ
เอโก เทว ตโย จตฺตาริ ปญฺจ พุทฺธา ยถากุम्म
เอเตสุ ปญฺจกปฺเปสุ อุปฺปชฺชนฺติ วินายกาติ

๑. พุ. ชา. ๒๘/๑๐๔๕/๓๖๕ ฯ ๒. ม. อุ. ๑๔/๕๒๖/๓๔๘ ฯ

เอว ปณจ กปโป วุตตาฯ เตสุ อัย กปโป กกุสนุโธ
โกณาคมน โคนสโป โคนโตเม เตเตยโยติ ปณจพุทธปฏิมณติตตดา
ภททกปโป นาม ชาโตฯ ตสฺมา อิมสฺมี ภททกปโปมิ กกุสนุโธ
นายโก อุปปชชิตี สมพนุโธฯ เสถ อุตตทานตถเมวาทิฯ
โลมสกกขิตฺเตราปทานวณณา นิฏฺฐิตาฯ

วณจจตฺเตราปทานวณณา

นวมปทานอ อิมมฺหิ ภททเก กปเปติอาทิกํ อายสฺมโต
วณจจตฺเตรสฺส อปทานํฯ

อยมฺปิ ปุริมพุทธเชสุ กตาทิการิ ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏูปนิตฺตยานิ ปุณฺณานิ อุปจันนุโต กกุสนุสฺส ภควโต
กาเล กุลเกเห นิพฺพุตโต วิญญุตํ ปตฺวา สตฺถุ ชมฺมเทสนํ
สุตฺวา สทฺธาชาโต ปพฺพชิตฺวา ปริสฺสุทฺธํ พุรหฺมจริยํ จริตฺวา
ตโต จูโต เทวโลก นิพฺพุตโต ตโต จูโต อรณฺยทายตเน
ภิกฺขุณํ สมิเป กโปตโยนียํ นิพฺพุตโตฯ เตสุ เมตฺตจิตฺโต ชมฺมํ
สุตฺวา ตโต จูโต เทวมนุสฺเสสุ สฺสรนุโต อิมสฺมี พุทฺธูปปาเท
กปิตวตฺถุสฺมี พุราหฺมณฺณเกเล นิพฺพุตติฯ ตสฺส มาตฺตูกุจฺจิกต-
กาเลเยว มาตฺตุ โทหโพ อุทปาที วเน วสิตฺตํ วเน วิชายิตฺตํฯ
ตโต อิจฺฉานุรูปวเสน วเน วสนฺตียา คพฺภวฺภูจฺฉานํ อโหสิฯ
คพฺภโต นิภฺจนฺตฺถจ นํ กาสาวณฺเจเนน ปฏิกฺคเหสฺสุฯ ตทา

โพธิสตุตสสุ อุปปนนกาโล ราชา ตัม กุมาริ อหฺราเปตฺวา
สเหว โปเสสิ ฯ อถ โพธิสตุโต มหาภินิกุขมนํ นิกุขมิตฺวา
ปพฺพชิตฺวา จพฺพสุตานิ ทุกฺกรการิกิ กตฺวา พุทฺเธ ชาเต โส
มหากสฺสปสฺส สนฺติกํ คนฺตฺวา ตสฺโสวาทে ปสนฺโน ตสฺส
สนฺติกา พุทฺธุปปาทภาวํ สุตฺวา สตถุ สนฺติกํ คนฺตฺวา ฌมฺมํ
สุตฺวา ปพฺพชิตฺวา นจิริสฺเสว จพฺภิณฺโณ อรหา อโหสิ ฯ

โส อรหตฺตํ ปตฺวา อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺส-
ชาโต ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต อิมฺมํหิ ภทฺทเก กปฺเปตี-
อาทิมานํ ฯ ตตฺถ พุรหฺมพฺนฺธุ มหายโสติ เอตฺถ พุราหฺมณานํ
พฺนฺธุ ฌาตโกติ พุราหฺมณพฺนฺธุติ วุตฺตพฺเพ คาทาพฺนฺธุสฺสขตฺถิ
พุรหฺมพฺนฺธุติ วุตฺตนฺติ เวทิตพฺพิ ฯ โลกตฺตยพฺยาปกยสฺตฺตา
มหายโส(๑) ฯ เสถิ สพฺพิ สุวิณฺเษยเมวาทิ ฯ

วนวจุจตุเถราปทานวณณา นิฎฺฐิตา ฯ

๑. สี่. อัย ปาโจ นตฺถิ ฯ

จูฬสุคนฺธเถราปทานวณณา

ทสมปาทานे ๑ อิมมฺหิ ภทฺทเก กปฺเปติอาทิกํ आयस्मโต
สุคนฺธเถรสฺส อปทานํ ๑

อยมฺปิ ปุริมพฺพุเรสุ กตาทิการิ ตตฺถ ตตฺถ ภเว วิวญฺญูป-
นิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปฺจินฺนโต กสฺสปสมฺมาสมฺพฺพุทฺธกาเล
พาราณสียํ วิทวสมฺปนฺเน กุเล นิพฺพุโต วิณฺญตํ ปโต สตฺถ
สนฺติเก ชมฺมํ สุตฺวา สพฺพทานมสฺสมานิ มหาทานํ ททมานิ
มาสฺสสฺส สตฺถกขตฺตํ ภควโต คณฺชกฺขิยา จตุชฺชาติคณฺเชน
วิลิมฺเปสิ ๑ มมฺ นิพฺพุตฺตนิพฺพุตฺตญฺจเน สรีโรโต สุคนฺธคณฺโ
นิพฺพุตฺตตฺติ ปตฺถนํ อกาสิ ๑ ภควา ตํ พฺยากาสิ ๑ โส ยาวตายุกํ
จตุวา ปุณฺณานิ กโรนฺโต ตโต จโต เทวโลกे นิพฺพุโต
กามาจรโลกํ สรีรคณฺเชน สุคนฺธํ กุรฺมานิ สุคนฺธเทวปฺโตติ
ปากโฏ อโหสิ ๑ โส เทวโลกสมฺปตฺติโย อนฺภวิตฺวา ตโต จโต
อิมสฺมี พฺพุทฺธปฺปาเท มหาโภกฺกุเล นิพฺพุตฺติ ๑ ตสฺส มาตุยา
สรีรคณฺเชน สกฺลเคหํ สกฺลนคฺरणจฺ สุคนฺเชน เอกคณฺธํ อโหสิ ๑
ชาติกฺขณฺเ สกฺลํ สาวตฺถินคฺรํ สุคนฺชกรณฺทโก วิย อโหสิ ๑
เดณสฺส สุคนฺชโรติ นามํ กรีสุ ๑ โส วุฑฺธิ อคฺมาสิ ๑ ตทา
สตฺถา สาวตฺถิยํ ปตฺวา เขตฺวณมหาวิหารํ ปฏิกฺคเหสิ ๑ ตํ
ทิสฺวา ปสฺนุนฺมานโส ภควโต สนฺติเก ปพฺพชิตฺวา นจิริสฺเสว
สทฺ ปฏิสมฺภิทาหิ อรหตฺตํ ปาปฺณิ ๑ ตสฺส อุปฺปนฺนทิวสโต

เล่มที่ 43 จุฬสุคนฺธเถราปทานวณณา หน้า 449

ปฏฺฐาย ยาว ปรีนิพฺพานา เอตฺถนฺตเร นิปนฺนญฺจนาทีสุ
สุคนฺธเมว วายี ฯ เทวาปี ทิพฺพจฺจนฺตทิพฺพคนฺธปฺปผานี
โอกิรินฺตติ ฯ

โสปิ เถโร อรหฺตฺตํ ปตฺวา อตฺตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา
โสมนสฺสชาโต ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต อิมฺมฺหิ ภทฺทเก
กปฺเปติอาทิมฺหา ฯ ตํ สพฺพํ เหฏฺฐา วุตฺตนยตฺตา อุตฺตานตฺถตฺตา
จ สุวิญญฺเยยฺยเมว ฯ เกวลํ ปุญฺญนํนตฺตํ นามนํนตฺตญฺจ
วิเสโส ฯ

จุฬสุคนฺธเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

ปญฺจปญฺจาสมวคฺควณณา นิฏฺฐิตา ฯ

ยสวคฺควณณา(๑)

ยสตุเถราปทานวณณา

ฉปฺปยุสสาสม เวคฺเค ปจฺมาปทานे ฯ มหาสมุทฺทํ
โอบุคฺคยหาติอาทิกํ อายสฺมโต ยสตุเถรสฺส อปทานํ ฯ
อยมฺปิ ปุริมพฺพุทฺเตสุ กตาริการิ ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏฺฐปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อฺปจฺฉินฺนโต สุเมธสฺส ภควโต กाले
มหานุกาโว นาคราชา สุตฺวา พุทฺธปฺปมฺขํ ภิกฺขุสงฺฆมฺ อตฺตโน
ภวนํ เนตฺวา มหาทานํ ปวตฺเตสิ ภควนฺตํ มหคฺเชน ติจิวเรน
อจฺฉาเทสิ เอเกกณฺจ ภิกฺขุ มหคฺเชเนว ปจฺเจกทฺสฺสยฺเคน สพฺเพน
จ สมณปริกฺขารेณ ฯ โส เตน ปุณฺณกมฺเมเนว เทวมนุสฺเสสุ
ลัสมฺนโต สิทฺธตฺถสฺส ภควโต กाले เสฏฺฐิปฺตุโต หุตฺวา
มหาโพธิมณฺฑลํ สตฺตหิ ปุเชสิ ฯ กสฺสปฺปสฺส ภควโต กाले
สาสเน ปพฺพชิตฺวา สมณธมฺมํ อกาสิ ฯ เอวํ โส สุกฺคีสฺสเยว
ลัสมฺนโต อมฺหากํ ภควโต กाले พาราณสิยํ มหาวิภวสฺส
เสฏฺฐิโน ปฺตุโต หุตฺวา สุชาตาย ภควโต จิรปายาสํ ทินฺนาย
เสฏฺฐิธีตาย กุจฺฉิมฺหิ นิพฺพตฺติ ยโส นาม นามเนน ปรม-
สฺซูมาโล ฯ ตสฺส ตโย ปาสาทา โหนฺติ เอโก เหมนฺติโก
เอโก คิมฺหิโก เอโก วสุสิโกติ ฯ โส วสุสิเก ปาสาทे วสุสิเก
๑. อิตฺ ปรี ปาลียํ น ทิสฺสตี ฯ

จตุตาโร มาเส นิปุปริเสหิ ตูริเยหิ ปริจารยมาโน วสติ ฯ
เหตุจา ปาสาท น โอตตติ ฯ เหมนตฺติเก ปาสาเท จตุตาโร
มาเส สุกฺขิตฺวาตปานกฺวาญฺเฏ ตตฺตเถว ปฏฺฐิตฺติ ฯ คิมฺหิเก ปาสาเท
พหุกฺวาญฺวาตปานชาลาหิ สมฺปนฺเน ตตฺตเถว วสติ ฯ หตฺถ-
ปาทานํ สุกฺขุมาลตฺตาย ญฺมียํ นิสฺซชชาติกฺกัจจํ นตฺติ ฯ สิมฺพลี-
ตุลาทิปฺปณฺณสฺสทเว อตฺถริตฺวา ตตฺถ อุปฺชานานิ กิจฺจานิ
กโรตฺติ ฯ เอวํ เทวโลเก เทวญฺมาโร วีย ปญฺจหิ กามคฺคฺเคนหิ
สมฺปฺปิตฺตสฺส สมฺกฺกิตฺตสฺส ปริจารยมาณสฺส ปฏฺฐิกจฺเจว นินฺททา
โอกฺกมิ ปริชนสฺสปี นินฺททา โอกฺกมิ สพฺพรตฺติโย จ เตลปฺทีโป
ณายติ ฯ อถ โข ยโส กุลปฺตฺโต ปฏฺฐิกจฺเจว ปพฺพชฺฉิตฺวา อทฺทส
สํกํ ปริชนํ สุปฺนตํ อญฺฉิสฺสา กจฺเจ วิณฺํ อญฺฉิสฺสา กณฺเฐ
มฺกฺกํ อญฺฉิสฺสา กจฺเจ อาพมฺพริ อญฺฉํ วิเกสํกํ วิกฺเขพิกํ
อญฺฉา วิปฺปลปนฺติโย หตฺถปฺตฺตํ สฺसानํ มณฺเฐ ทิสฺวานสฺส
อาทินโว ปาตุโรหสิ นินฺทพิตาย จิตฺตํ สณฺจาสิ ฯ อถ โข
ยโส กุลปฺตฺโต อุทานํ อุทานสฺสิ อุปฺทฺตํ วต โภ อุปฺสฺสญฺจ
วต โภติ ฯ

อถ โข ยโส กุลปฺตฺโต สุวณฺณปาทูกาโย อาโรหิตฺวา
เยน นินฺเวสนทฺวาริ เตนฺอุปฺสงฺกมิ อมนฺุสฺสา ทฺวาริ วิวรีสุ มา
ยสฺส กุลปฺตฺตสฺส โภจิ อนฺุตรายมกาสิ อคารสฺมา อนคาริยํ
ปพฺพชฺชชชาติ ฯ อถ โข ยโส กุลปฺตฺโต เยน นนฺครทฺวาริ

เตนุปลสงุมมิ อมนุสสา ทวาริ วิวรีสุ มา ยสสส กุลปุตตสส
โกจิ อนุตฺตรายมกาสิ อคารสฺมา อนุคาริยิ ปพฺพชฺชชยาติ ฯ อถ
โฆ ยโส กุลปุตฺโต เยน อิติปตฺนํ มิคทาโย เตนุปลสงุมมิ ฯ
เตน โฆ ปน สมเยน ภควา รตฺติยา ปจฺจุสสมยํ
ปจฺจุจฺจุชฺชช อชฺโฆกาเส จงฺกมฺติ อทฺทสา โฆ ภควา ยสํ กุลปุตฺตํ
ทฺวโรโตว อากจฺจนฺตํ ทิสฺวาน จงฺกมา โอรโรหิตฺวา ปณฺณตฺเต
อาสเน นิสฺสิทฺธิ ฯ อถ โฆ ยโส กุลปุตฺโต ภควโต อวิทฺุเร อุทานํ
อุทานนฺติ อุปทฺทตฺตํ วต โภ อุปลสฺสจฺจํ วต โภติ ฯ อถ โฆ
ภควา ยสํ กุลปุตฺตํ เอตทวโจ อิทํ โฆ ยส อนุปทฺทตฺตํ อิทํ
อนุปลสฺสจฺจํ เอहि ยส นิสฺสิท ฐมฺมํ เต เทเสสฺสามิติ ฯ อถ โฆ
ยโส กุลปุตฺโต อิทํ กิร อนุปทฺทตฺตํ อิทํ อนุปลสฺสจฺจนฺติ หฺนฺนุโ
อุทฺทโค สุวณฺณปาทฺทกาหิ โอรโรหิตฺวา เยน ภควา เตนุปลสงุมมิ
อุปลสงุมมิทฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสฺสิทฺธิ ฯ เอกมฺนฺตํ
นิสินฺนสฺส โฆ ยสสส กุลปุตฺตสส ภควา อนุปฺพพฺพี กถิ กเถสิ
เสยฺยถิทํ ทานกถิ สีสกถิ สกฺกกถิ กามานํ อาทินฺนํ โอการิ
สงฺกิลลสฺสิ เนกฺขมฺเม อานิสฺสํ ปกาเสสิ ฯ ทยา ภควา อณฺณาสิ
ยสํ กุลปุตฺตํ กถฺลจิตฺตํ มฺทฺจิตฺตํ วินีวฺรณจิตฺตํ อุทฺทคฺจิตฺตํ
ปสฺนฺนจิตฺตํ อถ ยา พุทฺธานํ สามกฺกํสิกา ฐมฺมเทสนา ตํ
ปกาเสสิ ทฺกฺขํ สมฺทຍํ นิโรธํ มคฺคํ ฯ เสยฺยถาปี นาม สฺทฺทฺธิ
วตฺถิ อปคตกาพฺกํ สมฺมเทว ราชนํ ปฏฺิคฺคเณหฺยฺย เอวเมว ยสสส

เล่มที่ 43 ยสตุเถราปทานวณณา หน้า 453

กุกปุตตสฺส ตสฺมีเยว อาสเน วิรัชํ วิตมลํ ฐมฺมจกฺขุ อุตฺปาที
ยงฺกิลฺลิจิ สมฺมุตฺถมฺมํ สพฺพนฺตํ นิโรธฐมฺมนฺติ ฯ

อถ โข ยสฺส กุกปุตตสฺส มาตา ปาสาที อภิรุหิตฺวา
ยลํ กุกปุตฺตํ อปฺสฺสนฺตี เยน เสฏฺฐิจิ กหฺปตี เตนฺอุปสงฺกมิ
อุปสงฺกमितฺวา เสฏฺฐี กหฺปตี เอตทโวจ ปฺคุโต เต กหฺปตี
ยโส น ทิสฺสตีติ อถ โข เสฏฺฐิจิ กหฺปตี จตฺตทิสฺสา อสฺสทฺเท
อุยฺโยเชตฺวา สามํเยว เยน อิติปตฺนํ มิกทาโย เตนฺอุปสงฺกมิ ฯ
อทฺทสา โข เสฏฺฐิจิ กหฺปตี สุวณฺณปาทูกานํ นิกฺเขเปี ทิสฺวาน
ตํเยว อนุคฺมาตี ฯ อทฺทสา โข ภควา เสฏฺฐี กหฺปตี ทูโรโตว
อาคจฺจนฺตํ ทิสฺวาน ภควโต เอตทโหสี ฆนฺนุนาหํ ตถารูเป
อิทฺฐาภิสงฺขารํ อภิสงฺขเรยฺยํ ยถา เสฏฺฐิจิ กหฺปตี อีธ นิสฺสินฺโน
อีธ นิสฺสินฺนํ ยลํ กุกปุตฺตํ น ปฺสฺเสยฺยาตี ฯ อถ โข ภควา
ตถารูเป อิทฺฐาภิสงฺขารํ อภิสงฺขเรตี ฯ อถ โข เสฏฺฐิจิ กหฺปตี
เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกमितฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ
อปี ภนฺเต ภควา ยลํ กุกปุตฺตํ ปฺสฺเสยฺยาตี ฯ เตน หิ
กหฺปตี นิสฺสีท อปฺเปว นาม อีธ นิสฺสินฺโน อีธ นิสฺสินฺนํ
ยลํ กุกปุตฺตํ ปฺสฺเสยฺยาตีติ ฯ อถ โข เสฏฺฐิจิ กหฺปตี อิเชว
กิราหํ นิสฺสินฺโน อีธ นิสฺสินฺนํ ยลํ กุกปุตฺตํ ปฺสฺสิสฺสามีติ
หฺนฺนุโ จ อุทฺทโค ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสฺสีท เอกมฺนฺตํ
นิสฺสินฺนสฺส โข เสฏฺฐิสฺส กหฺปตีสฺส ภควา อนุปฺพุทฺธี กถิ

กเถสิ ฯเปฯ อปรปฺปจฺโย สตฺถุ สาสเน ภควนฺตํ เอตทโวจ
อภิกฺกนฺตํ ภนฺเต อภิกฺกนฺตํ ภนฺเต เสยฺยถาปี ภนฺเต นิกฺกชฺชิตฺ
วา อุกฺกชฺเชยฺย ปฏฺิจฺจนฺนํ วา วิวเรยฺย มฺพฺหสฺส วามคฺคํ
อาจิกฺเขยฺย อนฺธกาเร วา เตลปชฺโชตํ ฐาเรยฺย จกฺขุมนฺโต
รूपานิ ทกฺขนฺตฺติ เอวเมว ภควตา อนนฺกปริยาเยน ฐมฺโม
ปกาสีโต ฯเอสํภํ ภนฺเต ภควนฺตํ สรณํ คจฺฉามิ ฐมฺมณฺจ
ภิกฺขุสงฺฆมณฺจ อุปาตํ มํ ภควา ฐาเรตุ อชฺชตคฺเค ปาณฺเปตฺติ
สรณํ คตฺตุนฺติ ฯ โสว โลกํ ปจฺมํ อุปาตโก อโหสิ เตวาจิกโก ฯ

อถ โข ยสฺสสฺส กุลปฺตฺตสฺส ปิตฺตโน ฐมฺเม เทสิยมาเน
ยถาทิฏฺฐํ ยถาวิตฺติ ภูมिํ ปจฺจเวกฺขนฺตสฺส อนฺนฺปาทาย อาสเวหิ
จิตฺตํ วิมฺมุจฺจि ฯ อถ โข ภควโต เอตทโหสิ ยสฺสสฺส โข
กุลปฺตฺตสฺส ปิตฺตโน ฐมฺเม เทสิยมาเน ยถาทิฏฺฐํ ยถาวิตฺติ
ภูมिํ ปจฺจเวกฺขนฺตสฺส อนฺนฺปาทาย อาสเวหิ จิตฺตํ วิมฺมุจฺจิตฺ
อภพฺโพ โข ยโส กุลปฺตฺโต หินายาวตฺติตฺตวา กามํ ปริภุญฺชิตฺ
เสยฺยถาปี ปุพฺเพ อคาริกภูโต ยนฺนฺนาหํ ตํ อิทฺฐาภิสงฺขาริ
ปฏฺิปปสฺสมฺภยฺยนฺติ ฯ อถ โข ภควา ตํ อิทฺฐาภิสงฺขาริ
ปฏฺิปปสฺสมฺภยฺยนฺติ ฯ อทฺทสา โข เสฏฺฐิ คหปติ ยสฺส กุลปฺตฺตํ
นินฺนํ ทิสฺวาน ยสฺส กุลปฺตฺตํ เอตทโวจ มาตา เต ตาต
ยสฺส ปรีเทวโสภสฺมาปฺนฺนา เทหิ มาตฺยาชีวิตฺตุนฺติ ฯ อถ โข
ยโส กุลปฺตฺโต ภควนฺตํ อุลโลเกสิ ฯ อถ โข ภควา เสฏฺฐิ

เล่มที่ 43 ยสตุเถราปทานวณณา หน้า 455

คหปติ เอตทโวจ ตํ กิ มณฺณลลิตี คหปติ ยสฺส เสกฺขเนน
 ฌาณเนน เสกฺขเนน ทสฺสเนน ฌมฺโม ทิฏฺฐโจ วิทิตฺโต เสยฺยถาปี
 ตยา ตสฺส ยถาทิฏฺฐํ ยถาวิทิตํ ภูมिํ ปจฺจเวกฺขนุตสฺส อนุปาทาย
 อาสเวหิ จิตฺตํ วิมุตฺตํ ภพฺโพ นฺ โข โส คหปติ หีนายาวตฺติตฺตวา
 กามเม ปริภุญฺชิตฺตํ เสยฺยถาปี ปุพฺเพ อคาริกฺกโถติ ๑ โน เหตํ
 ฆนฺเตติ ๑ ยสฺสฺส โข คหปติ กุลปฺตตสฺส เสกฺขเนน ฌาณเนน
 เสกฺขเนน ทสฺสเนน ฌมฺโม ทิฏฺฐโจ วิทิตฺโต เสยฺยถาปี ตยา
 ตสฺส ยถาทิฏฺฐํ ยถาวิทิตํ ภูมिํ ปจฺจเวกฺขนุตสฺส อนุปาทาย
 อาสเวหิ จิตฺตํ วิมุตฺตํ อภพฺโพ โข คหปติ ยโส กุลปฺตฺโต
 หีนายาวตฺติตฺตวา กามเม ปริภุญฺชิตฺตํ เสยฺยถาปี ปุพฺเพ อคาริก-
 กฺกโถติ ๑ ลาภา ฆนฺเต ยสฺสฺส กุลปฺตตสฺส สุตทฺธํ ฆนฺเต
 ยสฺสฺส กุลปฺตตสฺส ยถา ยสฺสฺส กุลปฺตตสฺส อนุปาทาย
 อาสเวหิ จิตฺตํ วิมุตฺตํ อธิวาเสตฺตฺตเม ฆนฺเต ภควา อชฺชตฺตนาถ
 ภคฺตํ ยเสน กุลปฺตฺเตน ปจฺจาสมณฺณาติ ๑ อธิวาเสลลิตี ภควา
 ตฺตฺตฺตฺตฺตภาเวน ๑ อถ โข เสฏฺฐิ คหปติ ภควโต อธิวาสนํ
 วิทิตฺตวา อฏฺฐจาสาสนา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺตวา ปทกฺขิณฺณํ กตฺตวา
 ปกฺกามิ ๑ อถ โข ยโส กุลปฺตฺโต อจิริปฺกฺกนฺเต เสฏฺฐิมฺหิ
 คหปติมฺหิ ภควนฺตํ เอตทโวจ ลภเยฺยหาหิ ฆนฺเต ภควโต
 สนฺติเก ปุพฺพชฺชํ ลภเยฺยํ ออุปสมฺปทนฺติ ๑ เอหิ ภิกฺขุติ ภควา
 อโวจ สฺวากฺขาโต ฌมฺโม จร พุรฺหมจฺริยํ สมฺมา ทุกฺขสฺส

เล่มที่ 43 นทีกสฺสปตฺเตราปทานวณณา หน้า 457

รูปารูปสงฺฆาตสฺส โลกสฺส อาหุตี ปุชฺชาตกุกการิ ปฏิกุคฺคหาคีติ
โลกาหุติปฏิกุคฺคหิ สุมะธิ ภควนฺตุนฺติ อตุโถ ฯ เสถิ พุยากรรม-
ทานนฺจ อรหตฺตปฺปตฺตผลนฺจ สุวิญญะยฺยเมวาคี ฯ
ยสฺตฺเตราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

นทีกสฺสปตฺเตราปทานวณณา

ทุกฺคิยาปทานะ ปทุมุตฺตรสฺส ภควโตติอาทิกิ อายสุมฺโต
นทีกสฺสปตฺเตรสฺส อปทานิ ฯ

อยมฺปิ ปุริมพุทฺเธสุ กตาทิการิ ตตฺถ ตตฺถ ภเว วิวญฺญูป-
นิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจันนฺโต ปทุมุตฺตรสฺส ภควโต กาละ
กุลเคเห นิพฺพุตฺติตฺวา วิญญุตฺติ ปตฺโต เอกทิวสฺสิ สตฺถาริ ปิณฺฑาย
จรรนฺติ ทิสฺวา ปสนฺนมานโส อตฺตนา โรปิตสฺส อมฺพุทฺทกฺขสฺส
ปจฺมุปฺปนฺนํ มโนสิลาวณฺณํ เอกิ อมฺพผลิ อทาสี ฯ โส เตน
ปุณฺณกมฺเมน เทวมนุสฺเสสุ สฺสรนฺโต อิมสฺมี พุทฺธูปฺปาเท มคฺช-
รญฺเจ พุราหฺมณฺณเก อุรุเวลกสฺสปฺสฺส ภาตา หุตฺวา นิพฺพุตฺโต
นีสฺสรณฺชฺฌาสาชฺตาย ฆราวาสิ อนิจฺฉนฺโต ตาปสฺสปุทฺทชฺช
ปุทฺทชฺชิตฺวา ดีหิ ตาปสฺสเทหิ สทฺธิ เนรณฺชฺราย นทียา ตีเร
อสุสมิ มาเปตฺวา วิหฺรติ ฯ นทีตีเร วสนฺโต กสฺสปโกตฺตตฺตาย
จ นทีกสฺสโปติ สมณฺณา อโหสิ ฯ ตสฺส ภควา สปริสฺส
เอหิภิกฺขุภาเวเน อุปสมฺปทิ อทาสี ฯ โส ภควโต คยาสิเส

อาทิตฺตปริยาย เทสนาย (๑) อรหตฺเต ปตฺติฎฺฐาสิ ฯ

ตฺตฺราຍ อนุปฺพุทฺธิกา สตฺถา ยสฺ กุลปฺตฺตํ ปฺพุพาเซตฺวา
อฺรุเวลาຍ ตโย ภาตฺติชฺชฺฐิเล ทเมตฺถฺ ยေန อฺรุเวลา ตทวสฺริ ฯ เตน
โฆ ปน สมเยน อฺรุเวลาຍ ตโย ชฺชฺฐิลา ปฺภฺวิสฺนฺติ อฺรุเวลกฺสฺสโป
นทฺธิกฺสฺสโป คยาคฺสฺสโปติ เตสฺ อฺรุเวลกฺสฺสโป ชฺชฺฐิโถ ปณฺจนฺนํ
ชฺชฺฐิสฺตานํ นายโก โหติ วินายโก อฺกุโถ ปมฺภูโฆ ปาโมกฺโข
นทฺธิกฺสฺสโป ชฺชฺฐิโถ ติณฺณํ ชฺชฺฐิสฺตานํ นายโก โหติ วินายโก
อฺกุโถ ปมฺภูโฆ ปาโมกฺโข คยาคฺสฺสโป ชฺชฺฐิโถ ทฺวินฺนํ ชฺชฺฐิสฺตานํ
นายโก โหติ วินายโก อฺกุโถ ปมฺภูโฆ ปาโมกฺโข ฯ อถ โฆ
ภควา เยน อฺรุเวลกฺสฺสปฺสฺส ชฺชฺฐิสฺส อสฺสโม เตนฺนฺสํกมิ
อฺปฺสํกมิตฺวา อฺรุเวลกฺสฺสปฺ ชฺชฺฐิถํ เอตทวโจ สเจ เต กฺสฺสป
อฺครุ วเสยฺยาม เอกรตฺตํ อฺกฺยาคาเรติ ฯ น โฆ เม มหาสมณ
ครุ จณฺเฑตฺถ นาคราชา อิทฺธิมา อาสิวิโส โฆรวิโส โส
ตํ มา วิເເຈສີຕິ ฯ ทฺติຍມປိ โฆ ภควา อฺรุเวลกฺสฺสปฺ ชฺชฺฐิถํ
เอตทวโจ ฯเป ฯ ตฺติຍມປိ ฯเป ฯ โส ตํ มา วิເເຈສີຕິ ฯ
อฺปฺเปว มํ น วิເເຈຍຍ อິง္ฆมฺ ตฺวํ กฺสฺสป อนุชานาหิ
อฺกฺยาคารนฺติ ฯ วิหร มหาสมณ ยถาสฺขนฺติ ฯ อถ โฆ ภควา
อฺกฺยาคารํ ปวิສິຕฺวา ติณฺສນฺถารํ ปณฺဗပေတฺวา นິສීหิ ปလฺလງ္ဂံ
อาภุชิตฺวา อຸຸຸ ກາຍ໌ ປຣິຣາຍ໌ ປຣິມຸຸຸ ສຕິ ອຸປຸຸຸ ຈເປຕຸວາ ฯ

๑ วิ. มหา. ๔/๕๕/๖๒ ถึ. สฟา. ๑๘/๓๑/๒๓ ฯ

เล่มที่ 43 นทีกสฺสปตฺเตราปทานวณณา หน้า 459

อทฺทสา โข โส นาโค ภควนฺตํ ปวิญฺจํ ทิสฺวา ทุมฺมนโ
ปฐฺปาโย ๑ อถ โข ภควโต เอตทโหสิ ยนฺนุนาหํ อิมสฺส
นาคสฺส อนฺุปหจฺจ ฉวิญฺจ จมฺมญฺจ มํสญฺจ นุหฺารุญฺจ อญฺฺจ
อญฺฺจิมญฺชญฺจ เตชสา เตชํ ปรียาทึเยยฺยนฺติ ๑ อถ โข ภควา
ตถารูปี อิทฺฐาภิสงฺขารํ อภิสงฺขริตฺวา ปฐฺปาโย ๑ อถ โข
โส นาโค มกฺขํ อสหฺมาโน ปชฺชติ ๑ ภควาปี เตโชธาตฺ
สฺมาปชฺชิตฺวา ปชฺชติ ๑ อุกินฺนํ สโชติญฺจทานํ อคฺยาการํ อาทิตฺตํ
วีย โหติ สมฺปชฺชติตํ สโชติญฺจ ๑ อถ โข เต ชญฺฺฉิตฺวา อคฺยาการํ
ปรีวารตฺวา เอวมาหํสุ อภีรฺุโป วัต โภ มหาสมฺโณ นาคเณ
วิหฺจยตีติ ๑ อถ โข ภควา ตสฺสา รตฺติยา อจฺจเยน ตสฺส
นาคสฺส อนฺุปหจฺจ ฉวิญฺจ จมฺมญฺจ มํสญฺจ นุหฺารุญฺจ อญฺฺจ
อญฺฺจิมญฺชญฺจ เตชสา เตชํ ปรียาทึยิตฺวา ปตฺเต ปกฺขิปิตฺวา
อฺุรฺเวลกสฺสปสฺส ชญฺฺฉิตฺสฺส ทสฺเสสิ อํยํ เต กสฺสป นาโค
ปรียาทึนฺโน อสฺส เตชสา เตโชติ ๑ อถ โข อฺุรฺเวลกสฺสปสฺส
ชญฺฺฉิตฺสฺส เอตทโหสิ มหิตฺุทโก โข มหาสมฺโณ มหฺานุภาโว
ยตฺร หิ นาม จณฺทสฺส นาคราชสฺส อิทฺุทิมโต อาสิวิสสฺส
โฆรวิสสฺส เตชสา เตชํ ปรียาทึยิสฺสติ น เตวว โข อรฺหา
ยถา อหฺนฺติ ๑

เนรณฺชรายํ ภควา

อฺุรฺเวลกสฺสปํ ชญฺฺฉิตํ อโวจ

พุทธทศกัณฐกถา อปทานวณณา (วิสุทธชนวิลาสินี ๒) - หน้าที่ 460
เล่มที่ 43 ยสวคฺควณณา หน้า 460

สเจ เต กสฺสป อกรุ
วิหเรมุ อชฺชโณห อคฺคิสาลมฺหีติ ฯ
น โข เม มหาสมณ ครุ
ผาสฺกาโมว ตํ นิวาเรมิ
จณฺเฑตฺถ นาคราชา
อิทฺธิมา อาสิวิโส โฆรวิโส
โส ตํ มา วิหะเสตีติ ฯ
อปฺเปว มํ น วิหะเจยฺย
อิงฺฆ ตวํ กสฺสป อนุชานาหิ อคฺยาคารนฺติ
ทินฺนุนฺติ นํ วิทิตฺวา
อภีโต ปาวิสิ ภยมตีโต ฯ
ทิสฺวา อีสึ ปวิฏฺฐํ
อหิณาโค ทุมฺมโน ปฐฺปายิ
สุมนมนฺโส อธิมโน
มนฺุสฺสนาโคปิ ตตฺถ ปฐฺปายิ ฯ
มกฺขณฺจ อสهماโน
อหิณาโค ปาวโกว ปชฺชลิ
เตโฆธาตฺตฺสฺกุสโล
มนฺุสฺสนาโคปิ ตตฺถ ปชฺชลิ ฯ
อุภินฺนํ สโฆติฏฺฏานํ
อคฺยาคารํ อาทิตฺตํ โหติ สมฺปชฺชลิตํ สโฆติฏฺฏํ

ขุททกนิกายกุกกตา อปทานวณณา (วิสุทธรชนวิลาสินี ๒) - หน้าที่ 461
เล่มที่ 43 นทีกสฺสปตฺเตราปทานวณณา หน้า 461

อุทิจฺจเร ชฎิลา

อภีรฺวโป วต โภ มหาสมโณ

นาเคน วิหะจียตีติ ภณฺนติ ฯ

อด ตสฺสา รตฺติยา อจฺเจยน

หตา นาคสฺส อจฺจโย โหนฺติ

อิทฺธิมโต ปน จิตา

อนกฺวณฺณา อจฺจโย โหนฺติ ฯ

นีลา อด โลหิติกา

มณฺชิฏฺฐา ปิตกา ผลิกฺวณฺณาโย

องฺคีรสฺส กาย

อนกฺวณฺณา อจฺจโย โหนฺติ ฯ

ปตฺตมฺหิ โอทหิตฺวา

อหีนาคํ พุราหฺมณฺสฺส ทสฺเสสิ

อัย เต กสฺสป นาโค

ปริยาทินฺโน อสฺส เตชสา เตโชติ ฯ

อด โข อรุเวลกสฺสโป ชฎิลो ภควโต อิมินา อิทธิ-
ปาฏิหาริเยน อภิปปสนฺโน ภควนฺตํ เอตทโวจ อีเชว มหา-
สมณ วิหโร อหํ เต ชฺวภตฺเตนาติ ฯ

ปจฺมํ ปาฏิหาริยํ นิฏฺฐิตํ ฯ

อถ โข ภควา อรุเวลกสฺสปสฺส ชฎิลสฺส อสฺสมสฺส
อวิทุเร อณฺณตรสฺมี วณฺณเท วิหาสี ฯ อถ โข จตุตาโร
มหาราชาโน อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา อภิกฺกนฺตวณฺณา เกวล-
กปฺปี วณฺณํ โอภาเสตฺวา เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมฺีสุ
อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา จตฺตทิสฺสา อฏฺฐจฺสุ เสยฺยถาปี
มหนฺตา อคฺคิกฺขนฺธา ฯ อถ โข อรุเวลกสฺสโป ชฎิลโล ตสฺสา
รตฺติยา อจฺจเยน เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมฺี อุปสงฺกมิตฺวา
ภควนฺตํ เอตทโวจ กาโล มหาสมณฺ นินฺนิจิตฺตํ ภตฺตํ เก นุ
โฆ เต มหาสมณฺ อภิกฺกนฺตาย รตฺติยา อภิกฺกนฺตวณฺณา
เกวลกปฺปี วณฺณํ โอภาเสตฺวา เยน ตฺวํ เตนฺอุปสงฺกมฺีสุ
อุปสงฺกมิตฺวา ตํ อภิวาเทตฺวา จตฺตทิสฺสา อฏฺฐจฺสุ เสยฺยถาปี
มหนฺตา อคฺคิกฺขนฺธาติ ฯ เอเต โข กสฺสป จตุตาโร มหา-
ราชาโน เยนาคฺ เตนฺอุปสงฺกมฺีสุ ฌมฺมสฺสวณฺยาติ ฯ อถ โข
อรุเวลกสฺสปสฺส ชฎิลสฺส เอตทโหสิ มหิทฺธิโก โข มหา-
สมณฺ มหानฺภาโว ยตฺร หิ นาม จตุตาโรปี มหาราชาโน
อุปสงฺกมิตฺสนฺติ ฌมฺมสฺสวณฺย น เตว จ โข อรหา ยถา
อหนฺติ ฯ อถ โข ภควา อรุเวลกสฺสปสฺส ชฎิลสฺส ภตฺตํ
ภุชฺชิตฺวา ตสฺมีเยว วณฺณเท วิหาสี ฯ

ทุตฺติยํ ปาฏิหาริยํ นินฺนิจิตฺตํ ฯ

เล่มที่ 43 นทีกสฺสปลฺเตราปทานวณณา หน้า 463

อถ โข สกโก เทวานมินฺโท อภิกฺกนฺตยา รตฺติยา
อภิกฺกนฺตวณฺโณ เกวลกปฺปี วณฺสณฺฑํ โອภาเสตฺวา เยน ภควา
เตนฺุปลฺสงฺกมิ อุปลฺสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ
อฏฺฐาสิ เสยฺยถาปี มหาอคฺคิกฺขนฺโร ปุริมาหิ วณฺณนิภาหิ
อภิกฺกนฺตโร จ ปณฺีตฺตโร จ ฯ อถ โข อรุเวลกสฺสโป ชฎิลो
ตสฺสา รตฺติยา อจฺเจน เยน ภควา เตนฺุปลฺสงฺกมิ อุปลฺสงฺกมิตฺวา
ภควนฺตํ เอตทโวจ กาลो มหาสมณฺ นินฺุจิตฺํ ภตฺตํ โโก นฺุ โข
โส มหาสมณฺ อภิกฺกนฺตยา รตฺติยา อภิกฺกนฺตวณฺโณ เกวลกปฺปี
วณฺสณฺฑํ โອภาเสตฺวา เยน ตฺวํ เตนฺุปลฺสงฺกมิ อุปลฺสงฺกมิตฺวา
ตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ อฏฺฐาสิ เสยฺยถาปี มหาอคฺคิกฺขนฺโร
ปุริมาหิ วณฺณนิภาหิ อภิกฺกนฺตโร จ ปณฺีตฺตโร จาติ ฯ เอโส
โข กสฺสปลฺ สกโก เทวานมินฺโท เยนาคํ เตนฺุปลฺสงฺกมิ ฌมฺมสฺส-
วนายาติ ฯ อถ โข อรุเวลกสฺสปลฺสฺส ชฎิลสฺส เอตทโหสิ
มหิทฺธิโก โข มหาสมณฺ มหानฺุภาโว ยตฺร หิ นาม สกโกปี
เทวานมินฺโท อุปลฺสงฺกมิสฺสติ ฌมฺมสฺสวนาย น เตวว จ โข
อรหา ขลา อหนฺติ ฯ อถ โข ภควา อรุเวลกสฺสปลฺสฺส ชฎิลสฺส
ภตฺตํ ภูณฺชิตฺวา ตสฺมีเยว วณฺสณฺฑเฑ วิहाสิ ฯ

ตติยํ ปาฎิหาริยํ นินฺุจิตฺํ ฯ

อถ โข พุรหุมา สหฺมปติ อภิกฺกนฺตตาย รตฺติยา
อภิกฺกนฺตวณฺโณ เกวลกปฺปี วณฺสณฺฑํ โອภาเสตฺวา เยน ภควา
เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ
อภฺจาสี เสยฺยถาปี มหาอคฺคิกฺขนฺโธ ปุริมาหิ วณฺณนิภาหิ
อภิกฺกนฺตตโร จ ปณฺีตตโร จ ฯ อถ โข อรุเวลกสฺสโป ชฺฎฺโกล
ตสฺสา รตฺติยา อจฺจเยน เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา
ภควนฺตํ เอตทโวจ กาลิ มหาสมณฺ นินฺจิจฺฉํ ภตฺตํ โโก
นฺ โข โส มหาสมณฺ อภิกฺกนฺตตาย รตฺติยา อภิกฺกนฺตวณฺโณ
เกวลกปฺปี วณฺสณฺฑํ โອภาเสตฺวา เยน ตฺวํ เตนฺอุปสงฺกมิ
อุปสงฺกมิตฺวา ตํ อภิวาเทตฺวา เอกมฺนฺตํ อภฺจาสี เสยฺยถาปี
มหาอคฺคิกฺขนฺโธ ปุริมาหิ วณฺณนิภาหิ อภิกฺกนฺตตโร จ
ปณฺีตตโร จาติ ฯ เอโส โข กสฺสป พุรหุมา สหฺมปติ เยนาคิ
เตนฺอุปสงฺกมิ ฐมฺมสฺสวณายาติ ฯ อถ โข อรุเวลกสฺสปสฺส
ชฺฎฺลิสฺส เอตทโหสิ มหิทฺธิโก โข มหาสมโณ มหानุภาโว
ยตร หิ นาม พุรหุมาปี สหฺมปติ อุปสงฺกมิตฺสสฺติ ฐมฺมสฺสวณาย
น เตวว จ โข อรหา ยถา อหนฺติ ฯ อถ โข ภควา
อรุเวลกสฺสปสฺส ชฺฎฺลิสฺส ภตฺตํ ภูณฺชิตฺวา ตสฺมีเยว วณฺสณฺฑ
วิหาสิ ฯ

จตฺตถํ ปาฎิหาริยํ นินฺจิจฺฉํ ฯ

เล่มที่ 43 นทีกสฺสปตฺเตราปทานวณณา หน้า 465

เดณ โข ปน สมเยน อรุเวลกสฺสปสฺส ชฎิลสฺส มหา-
ยลฺโย ปจฺจุปฏฺฐิตโธ โหติ เกวลกปฺปา จ องฺกมคฺชา ปหฺตุ
ขาทณฺีย โภชนฺีย อาทาย อภิกฺกมิตฺตฺตมา โหนฺติฯ อถ โข
อรุเวลกสฺสปสฺส ชฎิลสฺส เอตทโหสิ เอตฺรหิ โข เม มหา-
ยลฺโย ปจฺจุปฏฺฐิตโธ เกวลกปฺปา จ องฺกมคฺชา ปหฺตุ ขาทณฺีย
โภชนฺีย อาทาย อภิกฺกมิตฺตฺตฺต สเจ มหาสมโณ มหาชน-
กาเย อิทฺธิปาฎิหาริยํ กริสฺสตี มหาสมณสฺส ลากสฺกกาโร
อภิวทฺถิสฺสตี มม ลากสฺกกาโร ปริหาโยสฺสตี อโห นฺน มหา-
สมโณ สุวตฺตนาเย นาคจฺเจยฺยติฯ อถ โข ภควา อรุเวล-
กสฺสปสฺส ชฎิลสฺส เจตฺสา เจโตปริวิตกฺกมณฺเฑน อุตฺตรกฺรุ
กนฺตฺวา ตโต ปิณฺฑปาทํ อาหริตฺวา อโนตฺตตฺตทเห ปริภุญฺชิตฺวา
ตตฺถเวท ทิวาวิหารํ อกาสิฯ อถ โข อรุเวลกสฺสโป ชฎิล
ตสฺสา รตฺตติยา อจฺจเยน เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา
ภควนฺตํ เอตทโวจ กาลโธ มหาสมณ นินฺนิจิตฺตํ ภตฺตํ ก็
นฺ โข มหาสมณ หิโย นาคมาสิ อปี จ มยฺ ตํ สราม
ก็ นฺ โข มหาสมโณ นาคจฺจตีติ ขาทณฺียสฺส จ โภชนฺียสฺส
จ เต ปฏฺฐิวโธ จปีโตติฯ นนฺ เต กสฺสป เอตทโหสิ เอตฺรหิ
โข เม มหายลฺโย ปจฺจุปฏฺฐิตโธ เกวลกปฺปา จ องฺกมคฺชา
ปหฺตุ ขาทณฺีย โภชนฺีย อาทาย อภิกฺกมิตฺตฺตฺต สเจ มหา-
สมโณ มหาชนกาเย อิทฺธิปาฎิหาริยํ กริสฺสตี มหาสมณสฺส

ลาภสกุกาโร อภิวัตฺติสฺสตี มม ลาภสกุกาโร ปริหายิสฺสตี
อโห นฺน มหาสมโณ สุวตฺตนาถ นาคจฺเจยยาตี โส โข อหิ
กสฺสป ตว เจตสา เจโตปริวิตกฺกมณฺเฑย อุตฺตกฺุรฺรฺร คณฺตุวา
ตโต ปิณฺฑปาตํ อหริตฺวา อโนตฺตตฺทเห ปริภุชิตฺวา ตตฺถเว
ทิวาวิหาริ อกาสินฺตี ฯ อถ โข อรุเวลกสฺสปสฺส ชฺฉิลสฺส
เอตทโหสิ มหิทฺธิโก โข มหาสมโณ มหानุภาโว ยตฺร หิ
นาม เจตสาปิ จิตฺตํ ปชานิสฺสตี น เตวว จ โข อรหา
ยถา อหนฺตี ฯ อถ โข ภควา อรุเวลกสฺสปสฺส ชฺฉิลสฺส ภตฺตํ
ภุชิตฺวา ตสฺมีเยว วนสณฺเฑ วิहाสิ ฯ

ปณฺจมํ ปาฏิหาริยํ นิฏฺฐิตํ ฯ

เตน โข ปน สมเยน ภควโต ปัสฺสุงฺลํ อุปฺปนฺนํ โหตี ฯ
อถ โข ภควโต เอตทโหสิ กตฺถ นฺ โข อหิ ปัสฺสุงฺลํ
โธเวยฺยนฺตี ฯ อถ โข สกฺโก เทวานมินฺโท ภควโต เจตสา
เจโตปริวิตกฺกมณฺเฑย ปาณินา โปกฺขรณิํ ขณฺตีวา ภควนฺตํ
เอตทโวจ อีธ ฆนฺเต ภควา ปัสฺสุงฺลํ โธวตฺตตี ฯ อถ โข ภควโต
เอตทโหสิ กิมฺหิ นฺ โข อหิ ปัสฺสุงฺลํ ปริมทฺเทยฺยนฺตี ฯ
อถ โข สกฺโก เทวานมินฺโท ภควโต เจตสา เจโตปริวิตกฺก-
มณฺเฑย มหตี สิลิํ อุปฺนิกฺขิปี อีธ ฆนฺเต ภควา ปัสฺสุงฺลํ
ปริมทฺทตฺตตี ฯ อถ โข ภควโต เอตทโหสิ กิมฺหิ นฺ โข
อหิ อาถมพิตฺวา อุตฺตเรยฺยนฺตี ฯ อถ โข กกุเช อธิวตฺถา

เล่มที่ 43 นทีกสฺสปตฺเตราปทานวณณา หน้า 467

เทวดา ภควโต เจตสา เจโตปริวิตกุกมณฺเวยย สาขํ โอนาเมสิ
อิธ ภนฺเต ภควา อาลมฺพิตฺวา อุตฺตรตฺตฺติ ฯ อถ โข ภควโต
เอตทโหสิ กิมฺหิ นฺ โข อหํ ปัสฺสูกํ วิสฺสชฺเชยฺยนฺติ ฯ
อถ โข สกฺโก เทวานมินฺโท ภควโต เจตสา เจโตปริวิตกุก-มณฺเวยย มหตี สิลํ อุปนิกฺขิปี
อิธ ภนฺเต ภควา ปัสฺสูกํ
วิสฺสชฺเชตฺตฺติ ฯ อถ โข อรุเวลกสฺสโป ชฺฉิลो ตสฺสา รตฺติยา
อจฺจเยน เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา ภควนฺตํ
เอตทโวจ กาลो มหาสมณฺณ นิฏฺฐิตํ ภาตฺตํ ก็ นฺ โข มหา-
สมณฺณ นนฺยํ ปุพฺเพ อิธ โปกฺขรณฺี สาขํ อิธ โปกฺขรณฺี นยิมา
สิลา ปุพฺเพ อุปนิกฺขิตฺตา เกนิมา สิลา อุปนิกฺขิตฺตา นยิมสฺส
กกุรฺสฺส ปุพฺเพ สาขา โอนตา สาขํ สาขา โอนตาติ ฯ
อิธ เม กสฺสป ปัสฺสูกํ อุปฺปนฺนํ อโหสิ ตสฺส มยฺหํ กสฺสป
เอตทโหสิ กตฺถ นฺ โข อหํ ปัสฺสูกํ โชเวยฺยนฺติ อถ โข
กสฺสป สกฺโก เทวานมินฺโท มม เจตสา เจโตปริวิตกุกมณฺเวยย
ปาณินา โปกฺขรณฺี ขณฺิตฺวา มํ เอตทโวจ อิธ ภนฺเต ภควา
ปัสฺสูกํ โชเวตฺตฺติ ฯ สาขํ กสฺสป อมนฺุสฺเสน ปาณินา ขณฺิตา
โปกฺขรณฺี ฯ ตสฺส มยฺหํ กสฺสป เอตทโหสิ กิมฺหิ นฺ โข อหํ
ปัสฺสูกํ ปริมทฺเทยฺยนฺติ อถ โข กสฺสป สกฺโก เทวานมินฺโท
มม เจตสา เจโตปริวิตกุกมณฺเวยย มหตี สิลํ อุปนิกฺขิปี อิธ
ภนฺเต ภควา ปัสฺสูกํ ปริมทฺตฺติ สาขํ กสฺสป อมนฺุสฺเสน

อุปนิกขิตฺตา สีลาฯ ตสฺส มยฺหํ กสฺสปฺ เอตทโหสิ กิมฺหิ นุ
โฆ อหํ อาลมฺพิตฺวา อุตฺตเรยฺยนฺติ อถ โฆ กสฺสปฺ กกุเช
อริวคฺคา เทวตา มม เจตฺสา เจโตปฺริวิตกฺกมณฺเณย สํขํ
โอนาเมสิ อึช ฆนฺเต ภาควา อาลมฺพิตฺวา อุตฺตรตฺตฺติ สฺวํ
อาหฺรหฺตฺโถ กกุโร ตสฺส มยฺหํ กสฺสปฺ เอตทโหสิ กิมฺหิ
นุ โฆ อหํ ปัสฺสูกฺกํ วิสฺสชฺเชยฺยนฺติ อถ โฆ กสฺสปฺ สกฺโก
เทวานมิณฺโท มม เจตฺสา เจโตปฺริวิตกฺกมณฺเณย มหตี ลีลํ
อุปนิกขิปี อึช ฆนฺเต ภาควา ปัสฺสูกฺกํ วิสฺสชฺเชตฺตฺติ สํขํ กสฺสป
อมนฺสฺเสน อุปนิกขิตฺตา สีลาติฯ อถ โฆ อฺรุเวลกสฺสปฺสฺส
เอตทโหสิ มหิทธิโก มหาสมโณ มหฺนุภาโว ยตฺร หิ นาม
สกฺโกปี เทวานมิณฺโท เวยฺยาวจฺจํ กริสฺสตี น เตวว จ โฆ
อรหา ขลา อหฺนฺติฯ อถ โฆ ภาควา อฺรุเวลกสฺสปฺสฺส ชฺฉิลสฺส
ภคฺคํ ภูณฺชิตฺวา ตสฺมีเยว วนฺสณฺเฑ วิหาสิฯ

อถ โฆ อฺรุเวลกสฺสโป ชฺฉิลโล ตสฺสา รตฺติยา อจฺจเยน
เยน ภาควา เตนฺอุปสงฺกมิ อุปสงฺกมิตฺวา ภาควโต กาลํ อาโรเจสิ
กาโล มหาสมณฺณ นิฏฺฐิตํ ภคฺคณฺติฯ กจฺจ ตฺวํ กสฺสป
อายามหฺนฺติ อฺรุเวลกสฺสปํ ชฺฉิลํ อฺยุโยเชตฺวา ยาย ชฺมพฺุยา
ชฺมพฺุทีโป ปณฺเณยติ ตโต ผลํ กเหตุวา ปจฺมตฺโร อากนฺตฺวา
อคฺยาคาเร นิสีทิฯ อทฺทสา โฆ อฺรุเวลกสฺสโป ชฺฉิลโล ภาควนฺตํ
อคฺยาคาเร นิสินฺนํ ทิสฺวาน ภาควนฺตํ เอตทโวจ กตฺเมน

เล่มที่ 43 นทีกสฺสปตฺเตราปทานวณณา หน้า 469

ตฺวํ มหาสมณ มกุเคน อากโต อหํ ตยา ปจฺมตฺรํ ปกฺกนฺโต
โส ตฺวํ ปจฺมตฺรํ อากนฺตฺวา อคฺยาคาเร นิสฺสินฺโนติ ฯ อิธํ
กสฺสปํ ตํ อโยเชตฺวา ยาย ชฺมฺพุยา ชฺมฺพุทฺธิโป ปญฺญาติ
ตโต ผลํ กเหตุวา ปจฺมตฺรํ อากนฺตฺวา อคฺยาคาเร นิสฺสินฺโน
อิทํ โข กสฺสปํ ชฺมฺพุผลํ วณฺณสมฺปนฺนํ คนฺธสมฺปนฺนํ
รสสมฺปนฺนํ สเจ อากงฺขลํ ปรีกฺขฺชาติ ฯ อถ มหาสมณ
ตฺวเวย ตํ อรหตี ตฺวเวย ตํ ปรีกฺขฺชาติ ฯ อถ โข อรุเวลกสฺสปสฺส
ชฺฎฺฐิตสฺส เอตทโหตี มหิตฺธิโก โข มหาสมโณ มหานุภาโว
ยตฺร หิ นาม มํ ปจฺมตฺรํ อโยเชตฺวา ยาย ชฺมฺพุยา ชฺมฺพุทฺธิโป
ปญฺญาติ ตโต ผลํ กเหตุวา ปจฺมตฺรํ อากนฺตฺวา อคฺยาคาเร
นีสิตฺสฺสตี น เตว จ โข อรหา ยถา อหนฺติ ฯ อถ
โข ภควา อรุเวลกสฺสปสฺส ชฺฎฺฐิตสฺส ภาตฺตํ ภูริชิตฺวา ตสฺมีเยว
วณฺณเจ วิหาสี ฯ

อถ โข อรุเวลกสฺสโป ชฺฎฺฐิตสฺส รตฺติยา อจฺจเยน
เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมํ อุปสงฺกมิตฺวา ภควโต กาลํ อาโรเจตี
กาโล มหาสมณ นิกฺขิตฺตํ ภาตฺตนฺติ ฯ กจฺจ ตฺวํ กสฺสป
อายมหนฺติ อรุเวลกสฺสปํ ชฺฎฺฐิตํ อโยเชตฺวา ยาย ชฺมฺพุยา
ชฺมฺพุทฺธิโป ปญฺญาติ ตสฺสา อวิหฺเร อมฺโพ ฯเปฯ ตสฺสา
อวิหฺเร อามลกี ฯเปฯ ตสฺสา อวิหฺเร หรีตกี ฯเปฯ ตาวตฺตีสิ
คนฺตฺวา ปาโรจฺจตฺตกปฺปฬํ กเหตุวา ปจฺมตฺรํ อากนฺตฺวา

อคุยาคาระ นิสิตฺติ ฯ อทฺทสา โข อรุเวถกสฺสโป ชฎิลโถ ภควนฺตํ
อคุยาคาระ นิสินฺนํ ทิสฺวาน ภควนฺตํ เอตทโวจ กตเมน
ตุํ มหาสมณ มคฺเคน อากโต อหิ ตยา ปจฺมตฺริ ปกฺกนฺโต
โส ตุํ ปจฺมตฺริ อากนฺตฺวา อคุยาคาระ นิสินฺโนติ ฯ อิธํ
กสฺสป ตํ อโยเชตฺวา ตาวตีสํ กนฺตฺวา ปาริจฺจตฺตกปฺปํ
คเหตุวา ปจฺมตฺริ อากนฺตฺวา อคุยาคาระ นิสินฺโน อิํ โข
กสฺสป ปาริจฺจตฺตกปฺปํ วณฺณสมฺปนฺนํ กนฺธสมฺปนฺนํ สเจ
อากงฺขลิตฺถ คณฺหาติ ฯ อถ มหาสมณ ตฺวเยว ตํ อรหฺสิ ตฺวเยว
ตํ คณฺหาติ ฯ อถ โข อรุเวถกสฺสปสฺส ชฎิลสฺส เอตทโหสิ
มหิตฺธิโก โข มหาสมโณ มหานุภาโว ยตฺร ทิ นาม มํ
ปจฺมตฺริ อโยเชตฺวา ตาวตีสํ กนฺตฺวา ปาริจฺจตฺตกปฺปํ คเหตุวา
ปจฺมตฺริ อากนฺตฺวา อคุยาคาระ นิสิตฺตฺสตี น เตว จ โข
อรหา ยถา อหนฺติ ฯ

เตน โข ปน สมเยน เต ชฎิลา อคฺคิ ปริจฺริตฺตกา มา
น สกโกนฺติ กญฺจานิ ฆาเลตฺตํ ฯ อถ โข เตสํ ชฎิลานํ
เอตทโหสิ นิสฺสํสยํ โข มหาสมณสฺส อิธฺธานุภาโว ยถา
มยํ น สกโกม กญฺจานิ ฆาเลตฺตุนฺติ ฯ อถ โข ภควา
อรุเวถกสฺสโป ชฎิลํ เอตทโวจ ผลิตฺยนฺตฺว กสฺสป กญฺจานิตฺติ ฯ ผลิตฺยนฺตฺว มหาสมณฺหาติ ฯ สก
เทว ปญฺจ กญฺจสตานิ ฆาตฺตีสฺส ฯ
อถ โข อรุเวถกสฺสปสฺส ชฎิลสฺส เอตทโหสิ มหิตฺธิโก โข

เล่มที่ 43 นทีกสฺสปลฺเตราปทานวณณา หน้า 471

มหาสมโณ มหानุภาโว ยตฺร หิ นาม กุญฺชานิปี ฬาลิยิสฺสนฺติ
น เตววจ โข อรหยาถา อหนฺติ ฯ

เตน โข ปน สมเยน เต ชฎิลา อคฺคิ ปริจฺริตฺตกา
น สกฺโกนฺติ อคฺคิ อฺชฺชเลตฺตํ ฯ อถ โข เตสํ ชฎิลานํ เอตทโหสิ
นินฺสํสํ โข มหาสมณฺสส อิทฺธานุภาโว ยถา มยํ น สกฺโกม
อคฺคิ อฺชฺชเลตฺตุนฺติ ฯ อถ โข ภควา อรุเวลกสฺสปี ชฎิลํ
เอตทโวจ อฺชฺชลียนฺตฺ กสฺสปลฺ อคฺคิตฺติ ฯ อฺชฺชลียนฺตฺ มหา-
สมณฺชาติ ฯ สกฺทิเทว ปณฺจ อคฺคิสฺตานิ อฺชฺชลียีสุ ฯ อถ โข
อรุเวลกสฺสปลฺสส ชฎิลสฺส เอตทโหสิ มหิทฺธิโก โข มหา-
สมโณ มหानุภาโว ยตฺร หิ นาม อคฺคิปี อฺชฺชลียิสฺสนฺติ
น เตววจ โข อรหยา ยถา อหนฺติ ฯ

เตน โข ปน สมเยน เต ชฎิลา อคฺคิ ปริจฺริตฺตวา น
สกฺโกนฺติ อคฺคิ วิชฺฌาเปตฺตํ ฯ อถ โข เตสํ ชฎิลานํ เอตทโหสิ
นินฺสํสํ โข มหาสมณฺสส อิทฺธานุภาโว ยถา มยํ น สกฺโกม
อคฺคิ วิชฺฌาเปตฺตุนฺติ ฯ อถ โข ภควา อรุเวลกสฺสปี ชฎิลํ
เอตทโวจ วิชฺฌายนฺตฺ กสฺสปลฺ อคฺคิตฺติ ฯ วิชฺฌายนฺตฺ มหา-
สมณฺชาติ ฯ สกฺทิเทว ปณฺจ อคฺคิสฺตานิ วิชฺฌายีสุ ฯ อถ โข
อรุเวลกสฺสปลฺสส ชฎิลสฺส เอตทโหสิ มหิทฺธิโก โข มหาสมโณ
มหานุภาโว ยตฺร หิ นาม อคฺคิปี วิชฺฌายิสฺสนฺติ น เตววจ
โข อรหยาถา อหนฺติ ฯ

เตน โข ปน สมเยน เต ชฎิลา สีตาสู เหมนฺตีกาสู
รตฺตีสู อนุตฺตฏฺฐกาสุ หิมปาตสมเย นชฺชา เนรณฺชราย
อุมฺมุชฺชนฺตปิ นิมฺมุชฺชนฺตปิ อุมฺมุชฺชนนิมฺมุชฺชนมฺปิ กโรนฺตปิ อถ
โฆ ภควา ปญฺจมตฺตานิ มนฺทามุชิสฺตานิ อภินิมฺมิณี ยตถ
เต ชฎิลา อุตฺตริตฺวา วิสิพฺเพสฺสุ อถ โข เตสฺส ชฎิลานํ
เอตทโหสิ นิสฺสํสยํ โข มหาสมณฺสส อิทฺธานุภาโว ยถยิมา
มนฺทามุชโย นิมฺมิตฺตาทิ อถ โข อรุเวลกสฺสปฺสส ชฎิลสฺส
เอตทโหสิ มหิทฺธิโก โข มหาสมโณ มหานุภาโว ยตฺร หิ
นาม ตาว พหู มนฺทามุชโยปิ อภินิมฺมิณิสฺสติ น เตว
จ โข อรหาชฺชา อหนฺตปิ อ

เตน โข ปน สมเยน มหา อกาลเมโฆ ปาวสฺสสิ มหา
อุททวาทโก สลฺลชายิ ยสฺมี ปเทเส ภควา วิหฺรติ โส ปเทโส
อุทเคน น โอตฺถโณ โหติ อถ โข ภควโต เอตทโหสิ
ยนฺนุนาหิ สมฺนฺตา อุทกํ อุตฺตสาเรตฺวา มชฺเฌ เรณฺหตฺตาย
ภุมฺมिया จงฺกเมยฺยนฺตปิ อถ โข ภควา สมฺนฺตา อุทกํ
อุตฺตสาเรตฺวา มชฺเฌ เรณฺหตฺตาย ภุมฺมिया จงฺกมิ อถ โข
อรุเวลกสฺสโป ชฎิลโณ มาหฺเว โข มหาสมโณ อุทเคน วุพฺโห
อโหสิตี นาวาย สมฺพหฺลฺเลหิ ชฎิลฺเลหิ สทฺธิ ยสฺมี ปเทเส
ภควา วิหฺรติ ตํ ปเทสํ อคฺมาสิ อทฺทสา โข อรุเวลกสฺสโป
ชฎิลโณ ภควนฺตํ สมฺนฺตา อุทกํ อุตฺตสาเรตฺวา มชฺเฌ เรณฺหตฺตาย

เล่มที่ 43 นทีกสฺสปตฺเตราปทานวณณา หน้า 473

ภูมียา จงกมนฺตํ ทิสฺวาน ภควนฺตํ เอตทโวจ อิทํ นู
ตุํ มหาสมณฺดาติ ฯ อยมหฺมสฺมิ กสฺสปาติ ภควา เวหาลิ
อพฺภุคฺคณฺตฺวา นาวาย ปจฺจุจฺจาสฺสิ ฯ อถ โข อรุเวลกสฺส-
ปสฺส ชฺฉิลสฺส เอตทโหสิ มหิทฺธิโก โข มหาสมณฺโณ มหา-
นุกาโว ยตฺร หิ นาม อุกฺกมฺปิ น ปวาหิสฺสตี น เตว
จ โข อรหา ยถาอหนฺติ ฯ

อถ โข ภควโต เอตทโหสิ จิรมฺปิ โข อิมสฺส โมฆ-
ปฺริสสฺส เอวํ ภวิสฺสตี มหิทฺธิโก โข มหาสมณฺโณ มหานุกาโว
น เตว จ โข อรหา ยถา อหนฺติ ยนฺนฺนาหํ อิมํ ชฺฉิลิ
ลํเวชฺชยฺนฺติ ฯ อถ โข ภควา อรุเวลกสฺสปี ชฺฉิลิ เอตทโวจ
เนว จ โข ตฺวํ กสฺสป อรหา นาปี อรหตฺตมคฺคสฺมาปฺนโน
สาปี เต ปฏฺิปปทา นตฺถิ ยาย ตฺวํ อรหา วา อสฺสสิ อรหตฺต-
มคฺคํ วา สฺมาปฺนโนติ ฯ อถ โข อรุเวลกสฺสโป ชฺฉิลโถ ภควโต
ปาเทสฺสุ สิริสา นิปตฺติตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ ลภฺยฺยาหํ ภนฺเต
ภควโต สนฺติเก ปพฺพชฺชํ ลภฺยํ อฺปสฺมปฺทนฺติ ฯ ตฺวํ โขสิ
กสฺสป ปฺลยฺจฺจนฺนํ ชฺฉิลสฺตานํ นายโก วินายโก อคฺโค ปมุโข
ปาโมกฺโข เตปี ตาว อปฺโลเกหิ ยถา เต มณฺณิสฺสสนฺติ ตถา
เต กริสฺสสนฺตีติ ฯ อถ โข อรุเวลกสฺสโป ชฺฉิลโถ เยน เต ชฺฉิลิ
เตนุปฺสงฺกมฺมิ อฺปสงฺกมฺตฺวา เต ชฺฉิลเ เอตทโวจ อิจฺฉามหํ
โก มหาสมณฺเ พฺรหฺมจฺริยํ จริตฺตุํ ยถา ภวฺนฺโต มณฺณนฺติ ตถา

กโรนตุติ ฯ จิรปฏิกา มย โภ มหาสมณ อภิปปสนนา สเจ
ภว มหาสมณ พุรหุมจริย จริสฺสติ สพุเพว มย มหาสมณ
พุรหุมจริย จริสฺสามาติ ฯ อถ โข เต ชฎิลา เกสมิสฺส ชฎามิสฺส
ขาริกาขมิสฺส อคฺคิหุตมิสฺส อุทเก ปวาเหตุวา เยน ภควา
เตนุปลสงฺกมฺิสฺส อุปสงฺกมิตฺวา ภควโต ปาเทสฺส สิริสา นิปตฺติวา
ภควนฺตฺ อตฺทโวจฺ จลเกยฺยาม มย ภนฺเต ภควโต สนฺติเก
ปพฺพชฺชฺ ลเกยฺยาม อุปสมฺปทฺนฺติ ฯ เถถ ภิกฺขโวติ ภควา
อโวจ สฺวากฺขาโต ฌมฺโม จรฺถ พุรหุมจริยฺ สมฺมา ทฺกฺขสฺส
อนฺตฺกิริยาชาติ ฯ สว เตสฺส อายสฺมนฺตํ อุปสมฺปทา อโหสิ ฯ

อทุทสา โข นทิกสฺสโป ชฎิลอ เกสมิสฺส ชฎามิสฺส
ขาริกาขมิสฺส อคฺคิหุตมิสฺส อุทเก วุยฺหฺมานเ ทิสฺวานสฺส
เอตฺทโหสิ มาหเว เม ภาคฺโน อุปสฺคฺโค อโหสิตี ฯ ชฎิลเ
ปาเหสิ คจฺจถ เม ภาคฺริ ชานาถาติ สามญฺจ ตีหิ
ชฎิลสฺเตหิ สทฺธิ เยนายสฺมา อฺรุเวลกสฺสโป เตนุปลสงฺกมิ
อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ อฺรุเวลกสฺสโป เอตฺทโวจ อิทํ น
โฆ กสฺสปลฺ เสยฺโยติ อามาวุโส อิทํ เสยฺโยติ ฯ อถ โข
เต ชฎิลา เกสมิสฺส ชฎามิสฺส ขาริกาขมิสฺส อคฺคิหุตมิสฺส
อุทเก ปวาเหตุวา เยน ภควา เตนุปลสงฺกมฺิสฺส อุปสงฺกมิตฺวา
ภควโต ปาเทสฺส สิริสา นิปตฺติวา ภควนฺตฺ อตฺทโวจ
ลเกยฺยาม มย ภนฺเต ภควโต สนฺติเก ปพฺพชฺชฺ ลเกยฺยาม

เล่มที่ 43 นทีกสฺสปลฺเตราปทานวณณา หน้า 475

อุปสมปทนต์ิ ฯ เถถ ภิกฺขโวติ ภควา อโวจ สุวากฺขาโต
ธมฺโม จรต พุรหุมจริยํ สมฺมา ทุกฺขสฺส อนฺตกิริยาชาติ ฯ
สาว เตลฺลํ อายสฺมนฺตานิ อุปสมปทา อโหสิ ฯ

อหุตสา โข คยอกสฺสโป ชฎิลโถ เกตมิสฺสํ ชฎามิสฺสํ
ขาริกามิสฺสํ อคฺคิหุตมิสฺสํ อุทเก วุขฺหมานเ ทิสฺวานสฺส
เอตทโหสิ มาเหว เม ภาตฺตุนํ อุปสฺสโก อโหสิติ ชฎิเล
ปาเหสิ คจฺจถ เม ภาตโร ชานาถาติ สามญจ ทฺวิหิ
ชฎิลสฺเตหิ สทฺธิ เยนายสฺมา อรุเวลกสฺสโป เตนฺอุปสงฺกมิ
อุปสงฺกมิตฺวา อายสฺมนฺตํ อรุเวลกสฺสปี เอตทโวจ อิทํ นู
โฆ กสฺสปลฺเสยฺโยติ ฯ อามาวุโส อิทํ เสยฺโยติ ฯ อถ โข
เต ชฎิลา เกตมิสฺสํ ชฎามิสฺสํ ขาริกามิสฺสํ อคฺคิหุตมิสฺสํ
อุทเก ปวาเหตุวา เยน ภควา เตนฺอุปสงฺกมิตฺวา อุปสงฺกมิตฺวา
ภควโต ปาทิสฺสํ สิริสา นิปตฺติตฺวา ภควนฺตํ เอตทโวจ
ลเกยฺยยาม มยฺ ภนฺเต ภควโต สนฺตฺติเก ปพฺพชฺชํ ลเกยฺยยาม
อุปสมปทนต์ิ ฯ เถถ ภิกฺขโวติ ภควา อโวจ สุวากฺขาโต
ธมฺโมญจรต พุรหุมจริยํ สมฺมา ทุกฺขสฺส อนฺตกิริยาชาติ ฯ
สาว เตลฺลํ อายสฺมนฺตานิ อุปสมปทา อโหสิ ฯ

ภควโต อธิฏฺฐาเนน ปญจ กญฺจสฺตานิ น ฬาลิยฺสิ
ฬาลิยฺสิ อคฺคิ น อุชฺชลิยฺสิ อุชฺชลิยฺสิ น วิชฺฌายฺสิ วิชฺฌายฺสิ
ปญจ มนฺทามุขิสฺตานิ อภินิมฺมิณี เอเตน นเยน อจฺจตฺต-

ปาฎิหาริยสทฺสทานิ โหนติ ฯ

อถ โข ภควา อรุเวลาโย ยถาภิรนฺตํ วิหริตฺวา เยน
คยาสิลํ เตน จาริกํ ปกฺกามิ มหตา ภิกฺขุสงฺฆเมน สทฺธิ
สทฺสเสน สพฺเพเหว ปุราณชฎิเลหิ ฯ ตตฺร สฺมํ ภควา คยาโย
วิหริติ คยาสิเส สทฺธิ ภิกฺขุสทฺสเสน ฯ ตตฺร โข ภควา
ภิกฺขุ อามนฺเตสิ สพฺพิ ภิกฺขเว อาทิตฺตํ กิลฺจ ภิกฺขเว
สพฺพิ อาทิตฺตํ จกฺขุ ภิกฺขเว อาทิตฺตํ รุปา อาทิตฺตา จกฺขุ-
วิญฺญาณํ อาทิตฺตํ จกฺขุสมฺผลโส อาทิตฺโต ยมิทํ จกฺขุสมฺผลส-
ปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ สฺขํ วา ทุกฺขํ วา อทฺกขมฺสฺขํ วา
ตมฺปิ อาทิตฺตํ ฯ เกน อาทิตฺตํ รากคฺคินา โทสคฺคินา โมหคฺคินา
อาทิตฺตํ ชาตียา ชรายน มรณฺน โสเกหิ ปรีเทเวหิ ทุกฺখেหิ
โทมนสฺเสหิ อุปายาเสหิ อาทิตฺตฺนฺติ วทามิ ฯ โสคํ อาทิตฺตํ
สทฺธา อาทิตฺตา ฯเปฯ ฆานํ อาทิตฺตํ คนฺธา อาทิตฺตา ฯเปฯ
ชิวุหา อาทิตฺตา รสา อาทิตฺตา ฯเปฯ กาโย อาทิตฺโต
โผฏฺฐพฺพา อาทิตฺตา ฯเปฯ มโน อาทิตฺโต ธมฺมา อาทิตฺตา
มโนวิญฺญาณํ อาทิตฺตํ มโนสมฺผลโส อาทิตฺโต ยมิทํ มโน-
สมฺผลสฺปจฺจยา อุปฺปชฺชติ เวทยิตํ สฺขํ วา ทุกฺขํ วา อทฺกขม-
สฺขํ วา ตมฺปิ อาทิตฺตํ ฯ เกน อาทิตฺตํ รากคฺคินา โทสคฺคินา
โมหคฺคินา อาทิตฺตํ ชาตียา ชรามรณฺน โสเกหิ ปรีเทเวหิ
ทุกฺখেหิ โทมนสฺเสหิ อุปายาเสหิ อาทิตฺตฺนฺติ วทามิ ฯ
เอวํ ปสฺสํ ภิกฺขเว สุตฺวา อริยสาวโก จกฺขุสมฺมปิ

เล่มที่ 43 นทีกสฺสปตฺเถราปทานวณณา หน้า 477

นิพฺพินฺนุทฺติ รุเปสฺสุปี นิพฺพินฺนุทฺติ จกฺขุวิญญาเณปี นิพฺพินฺนุทฺติ
 จกฺขุสมฺมสฺสเสปี นิพฺพินฺนุทฺติ ยมิตฺถํ จกฺขุสมฺมสฺสสฺสจฺจยา อฺปฺปชฺชติ
 เวทยิตฺถํ สฺขํ วา ทฺถกฺขํ วา อทฺถกฺขมฺมสฺขํ วา ตสฺสมิมฺปิ นิพฺพินฺนุทฺติ ฯ
 โสตสฺสมิมฺปิ นิพฺพินฺนุทฺติ สทฺทฺเตสฺสุปี นิพฺพินฺนุทฺติ ฯเปฯ ฆานสฺสมิมฺปิ
 นิพฺพินฺนุทฺติ คนฺธเสสฺสุปี นิพฺพินฺนุทฺติ ฯเปฯ ชิวิหยาปี นิพฺพินฺนุทฺติ
 รเสสฺสุปี นิพฺพินฺนุทฺติ ฯเปฯ กายสฺสมิมฺปิ นิพฺพินฺนุทฺติ โผฏฺฐพฺเพสฺสุปี
 นิพฺพินฺนุทฺติ ฯเปฯ มนสฺสมิมฺปิ นิพฺพินฺนุทฺติ ฐมฺเมสฺสุปี นิพฺพินฺนุทฺติ
 มโนวิญญาเณปี นิพฺพินฺนุทฺติ มโนสมฺมสฺสเสปี นิพฺพินฺนุทฺติ ยมิตฺถํ
 มโนสมฺมสฺสสฺสจฺจยา อฺปฺปชฺชติ เวทยิตฺถํ สฺขํ วา ทฺถกฺขํ วา
 อทฺถกฺขมฺมสฺขํ วา ตสฺสมิมฺปิ นิพฺพินฺนุทฺติ ฯ นิพฺพินฺนุทฺติ วิรชฺชติ วิราคา
 วิมฺมุจฺจติ วิมฺมุตฺตสฺสมิ วิมฺมุตฺตมิตฺติ ฌาณํ โหติ จิณฺหา ชาติ วุสฺสิตฺถํ
 พุรหฺมจฺริยํ กตฺถํ ฌณฺณิยํ นาปริ อิตฺถตฺตยาตฺติ ปชานาตีตฺติ ฯ (๑)
 อิมสฺสมิ จ ปน เวยฺยาकरणสฺสมิ ฌณฺณมาเน ตสฺส ภิกฺขุสฺสทฺสสฺส
 อณฺุปาทาย อาสเวหิ จิตฺตานิ วิมฺมุจฺจิสฺสุ ฯ

เหว อาทิตฺตปริยายเทสนํ สุตฺวา สห ปฏฺฐิสฺสมฺภิทาหิ
 อรหฺตฺตํ สมฺปตฺโต นทีกสฺสโป เถโร โสมนสฺสชาโต อตฺตโน
 ปุพฺพจฺริตาปทานํ ปกาเสนฺุโต ปทฺมุตฺตรสฺส ภควโตตฺติอาทิมหา ฯ
 ตตฺถ อกฺกผลนฺติ อุตฺตมผลํ อตฺตนา โรปีตอมฺพฺรฺกฺขสฺส อาทิมหิ
 คหิตฺถผลํ วา ฯ เสสฺสุ สฺวณฺณเยยฺยเมวาทิ ฯ

นทีกสฺสปตฺเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

คยากสุสप्तเถราปทานวณณา

ตติยาปทานे च अञ्जिमवत्तुलोहनत्तिआत्तिकं आयसुमित्ता कया-
कसप्तत्तेरसुत्ता अपत्तानं च

อยมปี ปุริมพุทฺเธสุ กตาทิการิ ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏูปนิตฺตยานิ ปุณฺณานิ อุปจันนุโต อิตฺเต เอกตีสกปฺเป
สิจิสฺส ภควโต กาลे กุลเคहे วิญฺญุตํ นิพฺพตฺโต ปตฺโต
นิตฺตฺรณชฺฌมาสยตาย ฆราวาสํ ปหาย ตาปสฺสปุพฺพชฺชํ
ปฺพชิตฺวา อรณฺเณตเน อสฺสมํ มาเปตฺวา วนมฺมูลผลาหาโร
วสตี च เตन ज समयेन ภควा ऐगे अतฺตฺติโย ตสฺส อสฺสมสฺมิ-
เปนาคจฺฉิ โส ภควนฺตํ ทิสฺวา ปสฺนฺนमानโส อุปสงฺกमितฺวา
วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ จิตฺเต เวล्लं ओलोकेनุโต มโนหรานิ โกลผลานิ
สตฺถุ อุปเนสิ च โส เตन पुण्णकम्मणेन เทวมนุสฺเสสุ สฺสรนฺโต
อิมสฺมี พุทฺธรูปาเท พุราหฺมณฺณกุลे นิพฺพตฺติตฺวา วยปฺปตฺโต
นิตฺตฺรณชฺฌมาสยตาย ฆราวาสํ ปหาย ตาปสฺสปุพฺพชฺชํ ปฺพชิตฺวา
ทฺวิหิ ตาปสฺสเดหิ สทฺธิ คยาย วิหฺรตี च คยาย วสนฺโต หิสฺส
กสฺสปโกตฺตตาย ज कयाकसुत्ताไปत्ति सम्มणा ओโหสิ च โส ภควา
สทฺธิ ปริสาย ऐहิกिञ्चูปสมฺปत्तํ ทตฺวา นทิกสฺสปสฺส วุตฺตเนย
อาทิตฺตปริยาย เทสนาย โอวทियมาโน อรหत्तेเต ปตฺติจฺจาสิ च

โส อรหत्ตํ ปตฺวา โสมนสฺสชาโต อตฺตโน ปุพฺพ-
จริตาปทานं ปกาเสนุโต อञ्जिमवत्तुलोहनत्तिआत्तिमाह च ตตฺถ

อชินจम्मวตฺโถติ ตาปสฺสปุพฺพิชิตตฺตา อชินจम्मนิวาสนปาฐุโรตฺติ
อตุโถ ฯ ขาริการุโรตฺติ ตาปสกาเล ตาปสปริกฺขารปริปุณฺณ-
กาชโรตฺติ อตุโถ ฯ ขาริกตาปสปริกฺขารे पुरेतुवा ฯ โกลํ
อหาสิ อสุสมนฺติ โกลผลํ อสุสมे पुरेतुवा อสุสมे นิสินฺโนตฺติ
อตุโถ ฯ อโคปยिन्ति ปาเจ (๑) โกลผลํ ปริเยสิตฺวา อสุสมํ โคเปสิ
รกฺขิन्ति อตุโถ ฯ เสถํ สพฺพิ อุตฺตानตฺถเมวาทิ ฯ
คยาकसुสप्तเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

กิมิตตเถราปทานวณณา

จตุตฺถาปทานे निपुप्ते ककुसुन्धम्हीतथातिकं आयसुमโต
กิมิตตเถรสฺส อปทานํ ฯ

อยมฺปิ ปุริมฺพุทฺเธสุ กตาคิภาโร ตตฺถ ตตฺถ ภาเว วิวญฺญูป-
นิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจिन्นฺโต กกุสนฺธสฺส ภควโต กाले
กุลเกहे นิพฺพุตฺโต วิญญุตํ ปตฺโต ปรีนิพฺพุเต สตฺถริ ตสฺส
ธาตุโย อุทฺทิสฺส สลลมาลาหิ มณฺฑปํ การेतฺวา ปุञ्ชํ อกาสิ ฯ
โส เตเน ปุณฺณกมฺเมน ตาวตีสฺส อุปฺชชิตฺวา อปราปรี
เทวมนฺุสฺเสสุ สฺสรนฺโต อิมสฺมี พุทฺธูปฺปาเท กปีลวตฺถุนคเร
สกุยราชกุลे निपुพत्तिตฺวา กิมิลोติ ตสฺส นามํ อกาสิ ฯ โส
วยปฺปตฺโต โภคสมฺปตฺติยา ปมตฺโต วิหริติ ฯ ตสฺส ฅาณปรีปากํ
๑ ยู. อโคปยิन्ติปิ ปาโฐ ฯ

ณตฺวา สํเวคชนนตฺถิ อุนฺปิยาโย วิหรนฺโต สตฺถา ปจฺมโยพฺพเน
จิตฺ รมณียํ อิตฺถิรูปํ อภินิมฺมิตฺตฺวา ปุโรโต ทสฺเสตฺวา ปุณ
อนุกฺกเมน ยถา ชราโรคฺวิปฺตฺตีหิ อภิกฺกฺตา ทิสฺสตี ๑ ตถา
อกาสิ ๑ ตํ ทิสฺวา กิมิลกฺุมาโร อตฺวิย สํเวคชาโต อตฺตโน
สํเวคํ ปกาเสนฺโต ภควโต ปากฺกํ กตฺวา ลทฺธานุสาสนโน
อรหตฺตํ ปาปฺณิ ๑

โส อรหตฺตํ ปตฺวา โสมนสฺสชาโต อตฺตโน ปุพฺพ-
จริตาปทานํ ปกาเสนฺโต นิพฺพุเต กกุสนฺธมฺหีตฺถิอาทิมาน ๑
พฺราหฺมณมฺหิ วุสฺมิตฺติ ปญฺจหิ วสิตาหิ วสิปฺปตฺตมฺหิ ภควติ ๑
พฺราหฺมณสฺส สพฺพคุณฺคณฺเหหิ มณฺจิตฺตตฺตา อภิวุพฺหิตฺตตฺตา
พฺราหฺมณมฺหิ กกุสนฺธฺ ภควติ ปรีนิพฺพุเตติ อตฺโถ ๑ เสสํ
สพฺพํ อุตฺตทานเมวาทิ ๑

กิมิลตฺถเธาปทานวณณา นิฏฺฐิตา ๑

วชฺชิปฺตฺตตฺถเธาปทานวณณา

ปญฺจมาปทาน ๑ สหสฺสรฺสี ภควตฺถิอาทิกํ อายสฺมโต
วชฺชิปฺตฺตตฺถเธรสฺส อปทานํ ๑

อยมฺปิ ปุริมพฺพุทฺเธสุ กตฺถิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว วิวญฺญูป-
นิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อฺปจฺฉินฺนโต อิตฺโต จตฺตุนวฺตฺติกปฺเป เอกํ
ปจฺเจกพฺพุทฺธํ ภิกฺขาย จรณตํ ทิสฺวา ปสนฺนมานโส กทฺถิผลานิ

เล่มที่ 43 วชชิปุตตตเถราปทานวณณา หน้า 481

อทาสี ๗ โส เตน ปุณณกมฺเมน เทวมนุสฺเสสุ สัสนฺโต อิมสฺมี
พุทฺฐุปฺปาเท เวสาลีย ลิจฺฉวिरาชกฺมาโร หุตฺวา นิพฺพตฺติ วชชิ-
ราชปุตฺตตฺตา วชชิปุตฺโตเตววสุส สมณฺญา ๗ โส ททโร หุตฺวา
หตฺถิสิปฺปาทีสิทฺถนกาเลปี เหตุสมฺปนฺนตาย นิสฺสรณชฺฆาตโย
หุตฺวา วิจฺรณฺโต สตฺถุ ชฺมมเทสนํ สุตฺวา ปฏฺฐิตทฺธสทฺโธ สตฺถุ
สนฺตฺติเก ปพฺพชิตฺวา วิปฺสฺสนาย กมฺมํ กตฺวา นจิริสฺเสว ฉพฺภิณฺโณ
อโหสิ ๗ ฉพฺภิณฺโณ ปน หุตฺวา อปรภาเค อจิริปฺรินิพฺพุเต
สตฺถุริ ชฺมมํ สงฺกายิตฺถุ สงฺเกตํ กตฺวา มหาเถเรสุ ตตฺถ ตตฺถ
วิหรนฺเตสุ เอกทิวสํ आयสฺมนุตํ อานนฺทํ เสขฺมฺเยว สมานํ มหตฺติยา
ปริสาย ปรีวตฺถํ ชฺมมํ เทเสนตํ ทิสฺวา ตสฺส อฺปริมกคาธิคมา
อฺสุสาหํ ชเนนฺโต

รฺกฺขมฺมฺลคหฺนํ ปสฺกฺกิย
นิพฺพานํ หทยสฺมี โอปิย
ฉมาย โคตม มา จ ปมาโท
กี เต พิพฺพิพฺพิกา กริสฺสตีติ (๑)

คากํ อทาสี ๗

ตตฺถ รฺกฺขมฺมฺลคหฺนนฺติ รฺกฺขมฺมฺลคฺคํ คหฺนํ คหฺนณฺหิ อตฺถิ
น รฺกฺขมฺมฺลํ รฺกฺขมฺมฺลณฺจ อตฺถิ ๗ น คหฺนํ เตสุ รฺกฺขมฺมฺลคฺคหฺเนน
จานสฺส ฉายาย สมฺปนฺนตาย วาตาตปฺปริสฺสยาภาวํ ทีเปติ

๑ พุ. เถร. ๒๖/๒๕๖/๒๘๖ ๗

คหณคคหณน นีวตภาเวน วาตปรัสสาภาวํ ชนสมพาธา-
ภาวญจ ทสเสติ ตทุกเขน จ ภาวนาโยคยตํ ๑ ปสกุภียาติ
อุปนคตฺวา ๑ นิพฺพานํ หทยสฺมี โอปียาติ เอวํ มยา ปฏฺิ-
ปชฺชิตฺวา นิพฺพานํ อธิคณฺตพฺพนฺติ นิพฺพุตํ หทยे จเปตฺวา
จิตฺเต กตฺวา ๑ ฉายาติ ติลกฺขณฺูปนิชฺฌาเนน ฉาย วิปัสสนา-
ภาวนาสหิตํ มคฺคภาวนํ ภาเวหิ ๑ โคตมาติ ชมฺมภณฺฑาคาริกํ
โคตฺเตนาลปติ ๑ มา จ ปมาโทติ อธิกฺุสเสสุ ชมฺเมสุ มา
ปมาทํ อापชฺชิ ๑ อิทานิ ยาติโส เทรสฺส ปมาโท ตํ ปฏฺิเกป-
วเสน ทสฺเสนฺโต ก็ เต พิพิพิภิกา กริสฺสตีติ อาห ๑ ตตฺถ
พิพิพิภิกาติ พิพิพิภิกิริยา พิพิพิภิติสทฺทปวตฺติ ยถา นีรตฺถกา
เอวํ พิพิพิภิกาสทิสสา ชนปญฺญตฺติ ๑ ก็ เต กริสฺสตีติ ก็ทิสํ
อตฺถํ ตฺยหํ สาเชสฺสตี ตสฺมา ชนปญฺญตฺตี ปหาย สทตฺถ-
ปสุโต โหหิติ โอวาทํ อทาสิ ๑

ตํ สุตฺวา อญฺเฬหิ วุตฺเตน วิสฺสกนฺชวายนวจเนน
สํเวคชาโต พหุเทว รตฺตี จงฺกเมน วิตฺตินาเมนฺโต วิปัสสนํ
อุสฺสุกฺกาเปตฺวา เสนาสนํ ปวิสิตฺวา มญฺจเก นิสินฺนมตฺโตว
ภิกฺขุจิ สยามิติ สีสํ พิมฺโพหนมสมฺปตฺตํ ปาทํ ญฺมิโต อุคฺคตํ
สรีรสฺส อากาสคตฺถกฺขณฺเวยว อรหตฺตํ ปาปฺุณิ ๑

วชฺชিপฺุตตฺถเถโร อปรภาเก โสมนสฺสชาโต อตฺตโน ปุพฺพ-
จริตาปทานํ ปกาเสนฺโต สหสฺสรฺสี ภควาติอาทิมาย ๑ ตตฺถ

สหสฺสรํสีติ เอตฺถ อนนฺตสหสฺสรํสีติ วตฺตพฺเพ กถาพนฺธ-
สฺวคฺคํ สหสฺสรํสีติ วตฺตนฺติ เวทิตพฺพํ ฯ เสถํ สุวณฺณเยยฺย-
เมวาทิ ฯ

วชฺชิปฺตฺตฺเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

อุตฺตรตฺเถราปทานวณณา

นฏฺฐาปทานํ สุเมโธ นาม สมฺพทฺโธติอาทิกํ อายสฺมโต
อุตฺตรสามณฺเรสฺส อปทานํ ฯ

อยมฺปิ ปฺริมพฺทฺเชสฺส กตาทิการิ ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภฺวณฺณปนิสฺสยานิ ปฺลนฺณานิ อฺปจฺฉินฺนโต สฺมุชฺชสฺส ภกฺวโต
กาเล วิชฺชาโร หุตฺวา อากาเสน วิจฺรติ ฯ เตน จ สมเยน
สจฺจตา ตสฺเสว อนฺนคฺคณฺหนตฺถํ วนฺนตฺเร อณฺณตฺรสมิ รุกฺขมฺมุเล
นินฺสีทิ นพฺพณฺณพฺทฺธริสฺสโย วิสฺสชฺเชนฺนโต ฯ โส อนฺนตฺถิกฺเขน
คจฺฉนฺนโต ภกฺวนฺตํ ทิสฺวา ปสฺนฺนมานโส อากาสโต โอรุยฺห
สุวิสุทฺเทหิ วิปฺลฺเลหิ กณฺนิการปฺปฺเพหิ ภกฺวนฺตํ ปฺปุเชสิ ปฺปฺพานิ
พฺทฺธานุภาเวน สจฺจถ อฺปฺริ จตฺตกาเรน อฏฺฐจฺฉุ โส เตน
ภิกฺขุโยโส มตฺตตฺถาย ปสฺนฺนจฺฉิตฺโต หุตฺวา อปรภาเค กาลํ กตฺวา
ตาวตฺธีเสสฺส นินฺนพฺตฺติตฺตฺวา ทิพฺพสมฺปตฺตี อนฺนภวฺนโต ยาวตฺถยฺกํ
ตตฺถ จตฺวา ตโต จโต เทวมนุสฺเสสฺส สฺสรนฺนโต อิมสฺมี
พฺทฺธรปฺปาเท ราชคฺเห พฺราหฺมณฺมมหาสาลสฺส ปฺตฺโต หุตฺวา

นิพฺพตฺติ อุตฺตโรตฺติสฺส นามํ อโหสิ ฯ โส วิณฺญตํ ปตฺโต
พฺรหฺมณฺวิษฺชาสฺส นิพฺพตฺตี คนฺตุวา ชาตฺติยา รุเปณ วิษฺชาย
วเยน สีลาจาเรณ จ โลกสฺส สมฺภาวนีโย ชาโต ฯ

ตสฺส ตํ สมฺปตฺตี ทิสฺวา วสฺสกาโร มคฺชมฺหามตฺโต
อตฺตโน ธีตฺรํ ทาทูกาโม หุตฺวา อตฺตโน อธิปฺปายํ ปเวเทสิ ฯ
โส นิสฺสรณชฺฌาสมฺตาย ตํ ปฏิกฺขิปปิตฺวา กาเลน กาลํ ชมฺม-
เสนาปตี ปยฺรูปาสนฺโต ตสฺส สนฺติเก ชมฺมํ สุตฺวา ปฏฺธิทฺธ-
สทฺโธ ปพฺพชิตฺวา วตฺตสมฺปนฺโน หุตฺวา เถริ อฺุปฺภูจฺหติ ฯ

เตน จ สมเยน เถรสฺส อณฺฺตโร อาพาโธ อฺุปฺปนฺโน
ตสฺส เกสชฺชตฺถาย อุตฺตโร สามเณโร ปาโตว ปตฺตจิวรมาทาย
วิหารโต นิกฺขนฺโต อนฺตรามกฺเค ตพากสฺส สมฺเป (๑) ปตฺตํ
จเปตฺวา อุกทสมิปี คนฺตุวา มุขํ โธวติ ฯ อถ อณฺฺตโร
อุมฺจฺจโจโร กตฺกมฺโม อารกฺขปฺริเสหิ อฺนุพฺทฺโธ อกฺคมกฺเคน
นครโต นิกฺขมิตฺวา ปลาปนฺโต อตฺตนา คหิตํ รตนภณฺฑิกํ
สามเณรสฺส ปตฺเต ปกฺขิปปิตฺวา ปลาโย ฯ สามเณโรปิ ปตฺตสมิปี
อฺุปคโต ฯ โจริ อฺนุพฺนฺชฺชตา ราชปฺริสา สามเณรสฺส ปตฺเต
ภณฺฑิกํ ทิสฺวา อโย โจอโร อิมินา โจริยํ กตฺนฺติ สามเณรํ
ปจฺฉาพาทํ พนฺชิตฺวา วสฺสการสฺส พฺรหฺมณฺสฺส ทสฺเสสฺสุ ฯ
วสฺสกาโร จ ตทา รัญโย วินิจฺฉเย นียุตฺโต หุตฺวา เณชฺชเณชฺชํ
อนฺุสาสตี โส ปุพฺเพ มม วจันํ นาทียิ สฺสทฺธปาสณฺฑิเยสฺสุ

ปพพชิตี กมมํ อโศเขตฺวา ฆาตุคามตฺตาว ชีวนุตเมว ตํ สุเล
อุตฺตาสฺสึ ฯ

อถสฺส ภควา ฅาณปริปาํ โอลเกตฺวา ตํ ฅานํ
คณฺตฺวา วิปฺสุรณฺตหตฺถนขมณฺมยฺชสมฺภินฺนสฺตาทาย ปคฺฆรณฺต-
ชาติหิงฺกุลกสฺวณฺณรสฺซารํ วิย ฆาลาคุณฺจิตมฺหุตฺถุนทึฆงฺกุลิหตฺถํ
อุตฺตรสฺสึ สึเส ฅเปตฺวา อุตฺตร อิทํ เต ปุริมกมฺมสฺส ผลํ
อุปฺปนฺนํ ตตฺถ ตยา ปจฺจเวกฺขณพฺเลน อธิวสฺนา กาทพฺพาทิ
วตฺวา อฆฺฆาตยานุรูปํ ฅมมํ เทเสสิ ฯ อุตฺตรโ อมตฺวาภิเสกสฺสทิสฺเสน
สตฺถุ หตฺถสมฺพสฺเสน สลฺยฆาตปฺปสฺสาทโสมนสฺสตาย อุพฺวารปีติ-
ปาโมชฺชํ ปฏฺฐิตฺวา ยถาปริจิตํ วิปฺสุสฺนามกฺคํ สมารุโพห
ฅาณสฺส ปริปาํ คตตฺตฺวา สตฺถุ ฅ เทสนาวิลาเสน ตาวเทว
มคฺคปฏฺฐิปาฎิยา สพฺเพ กิเลสฺ ฆเปตฺวา นพฺภิกฺขุโ อโหสิ ฯ
นพฺภิกฺขุโ ปน หุตฺวา สุตโต อฏฺฐหิตฺวา ปฺรานุทฺทาย อากาเส
จตฺวา ปาฎิหาริยํ ทสฺเสสิ ฯ มหาฆโน อจฺฉริยพฺภุตฺตจิตฺตฆาโต
อโหสิ ฯ ตาวเทวสฺส วโณ สํรฺพฺหิ โส ภิกฺขุหิ อาวุโส
ตาทิสฺทกฺขํ อณฺภวฺนโต กถํ ตวํ วิปฺสุสฺนํ อณฺภุชิตฺถํ อสฺกฺขิตฺติ
ปฺภูโจ ปเคว เม อาวุโส สํสฺสเร อาทึนโว สงฺฆารานนฺจ
สภาวโ สฺสทฺธิโจ เอวาทิ ตาทิสฺ ทกฺขํ อณฺภวฺนโตปิ อสฺกฺขี
วิปฺสุสฺนํ อธิคณฺตุนฺติ อาห ฯ ปุพฺพฆาตฺยา ทหฺรกาเล มกฺขิกํ
คเหตฺวา นิมฺพสฺสทํ คเหตฺวา สฺสลาโรปนกึพฺ ปฏฺฐิจฺจ เอว

อนกชาติสเตสุ สฺวลาโรปนทุกขมฺนุภวิตฺวา อิมาย ปรีโยสาน-
ชาติยา เอวรूपํ ทุกขมฺนุภฺตฺตํ อาท ๑

อถ อปรภาเค ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา โสมนสฺสชาติ
ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต สฺเมโช นาม สมฺพุทฺโชติ-
อาทิมาย ๑ ตตฺถ อนฺตฺตฺตานปทวณฺณนเมว กริสฺสาม ๑

วิขฺชาธโร ตทา อาสินฺติ พาหิรกมฺนฺตาทีวิขฺชาสีทฺธิยา
อากาสคามิสฺมตฺโต หุตฺวา จรณวเสน ตํ วิขฺชํ รกฺขิตฺวา
อวินาสตฺวา ปรีหรณวเสน วิขฺชาธโรนิ อาสี อโหสินฺติ
อตฺโต ๑ อนฺตฺตฺกฺขจโร อหนฺติ อนฺตํ ปรีโยสานํ โกฏี ลิกฺขเต
สงฺกริสฺสตีติ อนฺตฺตฺกฺขํ ๑ อถ วา อนฺตํ ปรีโยสานํ ลิกฺขเต
โอยโลกฺยเต เอเตนาติ อนฺตฺตฺกฺขํ ตสฺมี อนฺตฺตฺกฺখে อากาเส
จรณสีโล อหนฺติ อตฺโต ๑ ติสฺสํ สุกตํ คยฺหาติ ติจิณฺํ สฺสํ
อคฺคํ อวฺรุํ ๑ ติสฺสํ สฺนุทฺธํ กตํ โกฏฺฏนํสนมฺมทฺทนปฺหรณ-
วเสน สฺสฺจฺจ กตํ สฺวลาวัธํ คยฺห คเหตุวา อมฺพรโต คจฺฉามิตี
อตฺโต ๑ เสสํ สพฺพิ เหฏฺฐา วุตฺตฺนยตฺตาว นยานุโยเคน
สฺววิญญฺเยยฺยเมวาทิ ๑

อตุตฺตรตฺเถราปทานวณฺณา นิฏฺฐิตา ๑

อปฺรอุตฺตรตฺเตรอปทานวณณา

สตฺตมาปทานเน นิพฺพุเต โลกนาถมฺหิตีอาทิกํ อายสฺมโต
อปฺรสฺส อุตฺตรตฺเตรสฺส อปทานํ ฯ

อยมฺปิ ปฺริมพฺพุเชสฺส กตาทิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภาเว วิวญฺญูป-
นิสฺสยานิ ปฺลุลานิ อุปจินฺนโต อิตฺโต จตฺตุนฺนวุตฺติกปฺเป สิทฺทตฺถสฺส
ภควโต กาลे กุลเกहे นิพฺพุตฺติตฺวา วยปฺปตฺโต วิญฺญุตํ ปตฺวา
สาสเน ลทฺชปฺปสาโท หุตฺวา อุปาสกตฺตํ นิเวเทสิ ฯ โส สตฺถริ
ปฺรินิพฺพุเต อตฺตโน ฅาตเก สนนฺิปาเตตฺวา พหุปฺุชาสกฺกาโร
ลํหริตฺวา ฐาตฺตฺตฺวํ อกาสิ ฯ โส เตน ปฺลุลณกมฺเมน เทวมนฺุสฺเสสฺส
ลํสรนฺโต อิมสฺมึ พฺพุทฺธปฺปาเท สาเกเต พฺุราหฺมณกฺกุลे นิพฺพุตฺติตฺวา
อุตฺตโรติ ลทฺชนาโม วยปฺปตฺโต เกนจิทฺเว กรณฺิเยน สาวตฺถิ
กโต คณฺุทมฺพฺมุเล กตํ ยมกปาฎิหาริยํ ทิสฺวา ปสฺสีทิตฺวา ปฺน
กาฬการาม(๑)สฺสุดเทสฺนายน อภิวทฺธมฺมานสทฺโธ ปฺพุพฺพิตฺวา สตฺถารา
สทฺธี ราชคหํ คนฺุตฺวา อุปสมฺปทํ ลภิตฺวา ตเถว จรฺนฺโต
วิปฺลฺสนํ ปฺญฺุจเปตฺวา นจิสฺเสว ฉพฺภิณฺุโย อโหสิ ฯ ฉพฺภิณฺุโย
ปฺน หุตฺวา สตฺถริ สาวตฺถิยํ วิหรนฺเต พฺพุทฺธปฺญฺุจานตฺถํ
ราชคหโต สาวตฺถิ อุปคโต ภิกฺขุหิ กิ อวฺุโส ปฺพุพฺพชฺชา-
กิจจํ ตยา มตฺถกํ ปาปีตฺนฺุติ ปฺญฺุโจ อณฺุณํ พฺุยาภาสิ ฯ

อรหตฺตํ ปน ปตฺวา โสมนสฺสชาโต อตฺตโน ปฺพุพฺพจริตา-

๑. ย. กาลการาม ... ฯ

ปทานํ ปกาเสนโต นิพพุเต โลกนาถมูหิตีอาทิมาห ๑ ตํ สพุพํ
เหฏฐา วุตตนยตฺตา อุตฺตานตฺตเมวาทิ ๑
อปรอตุตฺรตฺเตราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ๑

ภทฺทชิตฺเตราปทานวณณา

อภฺฐมาปทานे โอคฺยหาหํ โปกฺขรณฺนิตีอาทิกํ आयสฺมโต
ภทฺทชิตฺเตรสฺส อปทานํ ๑

อยมปี ปริมพุทฺเธสุ กตาทิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว
วิภูฏฺฐปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อฺปจฺฉินฺนโต ปทฺมุตฺตรสฺส ภควโต
กาเล พฺราหฺมณฺกุลे นิพฺพุตฺติตฺวา วิญฺญุตํ ปตฺโต พฺราหฺมณานํ
วิขฺชาสิปฺเปสฺส ปาโร คนฺตฺวา กามे ปหาย ตาปสฺสปฺพุชฺชํ
ปฺพุชฺชิตฺวา อรณฺญายตเน อสฺสํ กเรตฺวา วสนฺนโต เอกทิวสํ
สตุถาริ อากาเสน กจฺฉนฺตํ ทิสฺวา ปสฺนฺนมานโส อญฺชลิ
ปคฺคยฺห อภฺฐาสิ ๑ สตุถา ตสฺส อชฺฉาสยํ ทิสฺวา อากาสโต
โอตฺริ ๑ โอตฺติณฺณสฺส ปน ภควโต มรฺชฺชจฺจ ภิสฺมุพาลญฺจ
สปีจฺฉิรญฺจ อฺปนาเมสิ ตสฺส ตํ ภควา อนฺนํ อฺปาทาย
ปฏิกฺคเหตฺวา อนฺนโมทนํ กตฺวา ปกฺกามิ ๑ โส เตน ปุณฺณกมฺเมน
ตฺสึเตสฺส นิพฺพุตฺโต ตตฺถ ยาวตายุกํ จตฺวา ตโต จโต อปราปฺริ
ตฺสึเตสฺสเยว สฺสรนฺนโต วิปฺสฺสิสฺส ภควโต กาเล มหทฺทโน เสฏฺฐิ
หุตฺวา อภฺฐสฺสฏฺฐิจิกฺขุสฺสตสฺสสฺสํ โภเชตฺวา ติจีวเรน อจฺฉาเทสิ ๑

เอวํ พหุํ กุสลํ กตฺวา เทวโลเก นิพฺพตฺติ ฯ ตตฺถ
ยวตยาญํ จตฺวา ตโต จิตฺวา มนุสฺสโลเกสุ อุปฺปนฺโน
พฺพุทฺธสฺส
โลเก ปญฺจ ปจฺเจกพฺพุทฺธสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
อุพฺพุทฺธจิตฺวา ตโต จโต ราชกุเล นิพฺพตฺติตฺวา รชฺชํ อนุสาสนฺโต
อตฺตโน ปุตฺตํ ปจฺเจกโพธิํ อธิคฺนฺตฺวา จิตํ อุปฺพุทฺธจิตฺวา ตสฺส
ปรินิพฺพตฺสฺส ชาติโย คเหตุวา เจตฺยิ กตฺวา ปุเชติ ฯ เอวํ
ตตฺถ ตตฺถ ตานิ ตานิ ปุณฺณานิ กตฺวา อิมสฺมี พฺพุทฺธูปาเท
ภทฺทियนฺคเร อสีติโกฏฺวิภาวสฺส ภทฺทियเสฏฺฐิฉฺสฺส เอกปุตฺตโก หุตฺวา
นิพฺพตฺติ ภัทฺทชิตฺสฺส นามํ อโหสิ ฯ ตสฺส กิร อิตฺสฺสริย-
โกภปริวารสมฺปตฺติ จริมภเว โภชิตตฺตสฺส วิย อโหสิ ฯ

ตทา สตฺถา สาวตฺถิยํ วสิตฺวา ภัทฺทชิตฺกุมาริ สงฺกณฺห-
นตฺถาย มหฺตา ภิกฺขุสงฺฆเณ สทฺธิ ภัทฺทियนฺครํ คนฺตฺวา
ชาติยวเน วสิ ตสฺส ฅานปริปากํ อากมฺยมาโน ฯ โสปี
อุปริปาสาเท นิสินฺโน สีหปญฺชรํ วิวริตฺวา โอลเณนโต
ภควโต สนฺติเก ฅมฺมํ โสคฺคํ กจฺจนฺตํ มหาชนํ ทิสฺวา กตฺถาย มหาชน
กจฺจตฺติ ปุจฺจิตฺวา ตํ การณํ สุตฺวา สยมฺปิ มหฺตา ปริวารเณ
สตฺถุ สนฺติกํ คนฺตฺวา ฅมฺมํ สฺถนฺนโต สพฺพาภรณปฏฺิมนฺทิตฺวา
สพฺพกิลเส เขเปตฺวา อรหฺตฺตํ ปาปฺณิ ฯ อรหฺตฺเต ปน เตน อธิคเต
สตฺถา ภัทฺทियเสฏฺฐิ อามนฺเตสิ ตว ปุตฺโต อลงฺกตปฏฺิยตฺโต ฅมฺมํ
สฺถนฺนโต อรหฺตฺเต ปตฺติจฺจาสิ เตนสฺส อิทาเนว ปพฺพชิตฺตํ

ยุดต์ โน เจ ปพพชิสฺสตี ปรินิพพายิสฺสตีติ ฯ เสฏฺฐิ น มยฺหิ
ปุตฺตสฺส ทหฺรสฺเสว สโต ปรินิพพานน กิจฺจํ อตฺถิ ปพพาเชถ
นนฺติ อห ฯ ตํ สตุถา ปพพาเชตฺวา อุปสมฺปาเทตฺวา ตตฺถ
สตุถาหํ วสิตฺวา โภจฺจิกามํ ปาปุณฺนิ โส จ คาโม กงฺคาตีเร
อโหสิ ฯ โภจฺจิกามวาสิโน จ พุทฺธปฺปมฺขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส มหา-
ทานํ ปวตฺเตตฺสุ ฯ ภาทฺทชิตฺเถโร สตุถารา อนฺุโมทนาย อารทฺธ-
มตฺตาย พหิกามํ กนฺตฺวา กงฺคาตีเร มกฺกสมฺมิเป สตุถุ อากต-
กาเล วุฏฺฐหิสฺสสามิตฺติ กาลปฺริจฺเฉทํ กตฺวา อณฺุณตฺรสมฺมิ รุกฺขมฺมูลे
สมาปตฺตี สมาปชฺชิตฺวา นิสิตฺติ ฯ มหาเถเรสุ อากจฺจนฺเตสุปี
อวุฏฺฐหิตฺวา สตุถุ อากตกาเลเยว วุฏฺฐาสิตฺติ ฯ ปุณฺณชฺชนา ภิกฺขุ
อຍ္ ย อธฺนา ปพพชิตฺโต มหาเถเรสุ อากจฺจนฺเตสุ มานถฺทฺโร
หุตฺวาน วุฏฺฐาสิตฺติ อฺุชฺฌายีสุ ฯ

โภจฺจิกามวาสิโน สตุถุ ภิกฺขุสงฺฆสฺส จ พหุ นาวาสงฺฆาญฺ
พนฺธิสุ ฯ สตุถา ภาทฺทชิตฺตฺตานุกาว่า ปกาเสมิตฺติ นาวาย จตฺวา
กหํ ภาทฺทชิตฺติ ปุจฺฉิตฺติ ฯ ภาทฺทชิตฺเถโร โสหิ ภาทฺทชิตฺติ (๑) สตุถาริ
อุปสงฺกมิตฺวา อณฺุชฺฉี กตฺวา อวุฏฺฐาสิตฺติ ฯ สตุถา เอหิ ภาทฺทชิตฺติ
อเมหฺหิ สทฺธิ เอกนาว่า อภิริหฺทาติ ฯ โส อุปฺปตฺติตฺวา สตุถุ
จิตฺตนาวยิ อวุฏฺฐาสิตฺติ ฯ สตุถา กงฺคาย มชฺฌมฺ คตกาเล ภาทฺทชิตฺติ
ตยา มหาปนาทกาเล อชฺฌนาวุฏฺฐจรตฺนปาสาทิ กหฺนฺติ อห ฯ
อิมสมฺมิ จาเน นิมฺมุคฺโค ภาทฺทชิตฺติ ฯ เตนฺ หิ ภาทฺทชิตฺติ สพฺรหฺมจารินฺ

กงข์ ฉินฺหาติ ฯ ตสฺมี ขณฺเณ เถโร สตฺถารํ วนฺทิตฺวา อิทธิ-
พลนฺ คณฺตุวา ปาสาทญฺปิ กํ ปาทงฺคฺลนฺตเรณ สนนฺริชฺชิตฺวา
ปลฺยจฺวิสตฺติโยชนํ ปาสาทํ คเหตฺวา อากาเส อุปฺปติ อุปฺปตฺนฺโต
จ ปลฺยณาสโยชนานิ อุกฺขิปี ฯ อถสฺส ปุริมภเว ฌาตกา
ปาสาทคเตน โลเกน มจฺจกจฺจปมณฺฑุกา หุตฺวา นิพฺพตฺตา
ตสฺมี ปาสาทเ อุกฺขหนฺเต ปรีวตฺติตฺวา ปตีสฺสุ ฯ สตฺถา เต
สมฺปตฺนฺเต ทิสฺวา ฌาตกา เต ภัทฺทชฺชิ กิลมฺนฺตฺติ อหา ฯ
เถโร สตฺถุ วจเนน ปาสาทํ วิสฺสชฺเชสิ ฯ ปาสาทโท ยถา-
จानเนยว ปตฺติญฺหิ ฯ สตฺถา ปรี คโต ภิกฺขุหิ กทา ภนฺเต
ภัทฺทชฺชิตฺเถเรณ อัยฺ ปาสาทโท อชฺฌาวุญฺโจติ ปุญฺโจ มหาปนาท-
ชาตกํ (๑) กเถตฺวา พหุชนํ ฌมฺมามตฺติ ปาเยสิ ฯ

เถโร ปน อรหตฺตํ ปตฺโต ปุพฺพสมฺภารํ สริตฺวา โสมนสฺส-
ชาโต ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต โอคฺยหาหํ โปกฺขรณฺนิตฺติ-
อาทิมหา ฯ ตตฺถ โอคฺยหาหํ โปกฺขรณฺนิตฺติ ปุณฺนานาอเนก-
มโหเมหิ ขณฺตตฺตา โปกฺขรณฺนิตฺติ ลทฺธนามํ ชลาสยํ โอคฺยห
โอคฺยาเหตฺวา ปวิสิตฺวา อชฺโฌคาเหตฺวา ฌาสเหตุขาทนตฺถาย
ตตฺถ โปกฺขรณฺนิตฺติ ปวิสิตฺวา ภิสํ ปทุมปฺปณฺฑริกมฺลํ อุตฺตรามิตฺติ
อตุโถ ฯ เสสิ เหฏฺฐา วุตฺตนยตฺตา อุตฺตานปทตฺถตฺตา จ
นยานุสาเรณ สุวณฺณเยยฺยเมวาทิ ฯ

ภัทฺทชฺชิตฺเถราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

สีกคฤธราปทานวณณา

นวมาปทานเ เอสนาย จรณตสฺสาตีอาทิกิ อายสมโต

สีกคฤธรสฺส อปทานิ ฯ

อยมปิ ปุริมพุทฺเธสุ กตาทิกาโร ตตฺถ ตตฺถ ภเว วิวญฺญูป-
นิตฺสขานิ ปุณฺณานิ อุปจันนฺโต วิปสฺสิตฺส ภควโต กาลเ
กุลเคเห นิพฺพตฺติตฺวา วิญฺญุตํ ปตฺโต เอกทิวสํ ภควนฺตํ ปิณฺฑทาย
จรนฺตํ ทิสฺวา ปสนฺนมานโส ปตฺตํ อาทาย กุมฺมาสสฺส ปุเรตฺวา
อทาสี ฯ โส เตน ปุณฺณกมฺเมน เทวมนฺุเสสุ สฺสรนฺโต อิมสมิ
พุทฺธูปาทเ ราชคเห พุราหฺมณกุลเคเห นิพฺพตฺติตฺวา สิวโกตฺติสฺส
นามํ อโหสิ ฯ โส วยปฺปตฺโต วิชฺชาตีปฺเปสุ นิปฺพตฺตี คโต
เนกขมฺมชฺฌาทยตาย กามเ ปหาย ตาปสฺสปุพฺพชฺชํ ปุพฺพชิตฺวา
วิจรนฺโต สตฺถาริ อุปสงฺกมิตฺวา ฌมฺมํ สุตฺวา ปฏฺฐิตทฺธสทฺโธ
ปุพฺพชิตฺวา วิปสฺสนาย กมฺมํ กโรนฺโต นจิริสฺเสว อรหตฺตํ
ปาปุณฺนิ ฯ

อรหตฺตํ ปตฺวา โสมนสฺสชาโต อคฺคตโน ปุพฺพจริตา-
ปทานิ ปกาเสนฺโต เอสนาย จรณตสฺสาตีอาทิมาย ฯ ตํ สพุพฺ
สุวิญฺญेषฺยเมวาทิ ฯ

สีกคฤธราปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ

อุปวานตุเถราปทานวณณา

ทสมปาทานे ปทุมุตโตโร นาม ชินโตอาทิกิ आयसुमโต
อุปวานตุเถรสสุ अपทานि ५

อัย กिर पुริมपुत्तเสสุ กตาทิกาโร ตตถ ตตถ ภเว
วิภูฏูปนิสฺสยานิ पुल्लานि อุปจินฺนโต เกนจิ กम्मจฺฉิทฺเทน
ปทุมุตตรสฺส ภควโต กाले ทลิตฺทกฺกุเล นิพฺพตฺติตฺวา วิญญุตฺ
ปโต ภควติ ปรีนิพฺพุตเต ตสฺส ชาตุ กเหตฺวา มนุสฺสเทวนาค-
ครุพฺยกฺขกฺกมฺภณฺทกนฺธพฺเพหิ สत्ตรตฺนเมเย สत्ตโยชนิเก ฉฺวเป
กเต ตตถ สุโธตี อตฺตโน อุตฺตราสงฺกั เวพฺกุเล อาพนฺธิตฺวา
ธชฺช กตฺวา ปุชฺช อกาสิ ५ ตั กเหตฺวา อภิสम्मตโก นาม
ยกฺขเสนาปติ เทเวหิ เจตियฺปุชฺชารกฺขณตฺถิ จปิโต อทิสฺสमानกาโย
อากาเส ชาเรนฺโต เจตियฺ ติกฺขตฺตุ ปทกฺขิณฺณ อกาสิ ५ โส
เตน पुल्लกฺกมฺเมน เทวมนุสฺเสสุ สฺสรนฺโต อิมสฺมี พุทฺธรูปฺปาเท
สาวตฺถิยฺ พุราหฺมณฺกุเล นิพฺพตฺติตฺวา อุปวาโนติ ลทฺธนาโม
วยปฺปโต เชตวนปฺภิกฺกหณฺเน พุทฺธานุภาวํ ทิสฺวา ปฺภิลทฺธสทฺโธ
ปพฺพชิตฺวา วิปฺสฺสนาย กम्मํ กโรนฺโต จพฺภิญฺโญ อโหสิ ५ เตน
จ สมเยน ภควโต วาตาพาโธ อุปฺปชฺช ५ เถรสฺส คิหิสฺหาโย
เทเวหิโต(๑) นาม พุราหฺมโณ สาวตฺถิยฺ ปฺภิวสฺติ ๕ โส เถริ
จตุหิ ปจฺจเยหิ ปวาเรสิ ๕ อถายสฺมา อุปวาโน นีวาเสตฺวา
๑ ยู. เทเวสิโต ๕

ปตฺตจิวรี คเหตุวา ตสฺส พุราหุมนสฺส นิเวสนํ อุปคณฺธิ ฯ
พุราหุมนโณ เกนจิ มณฺเฑ ปโยชนน เถโร อากโต ภวิสฺสตีติ
ณตฺวา วเทยฺยถ ฆนฺเต เกนตฺถโถติ อาท ฯ เถโร ตสฺส
พุราหุมนสฺส ปโยชนํ อจิกฺขนฺโต

อรหํ สุกโต โลเก วาเตหาพาธิโก มุนิ
สเจ อุโณหทกํ อตฺถิ มุนิโน เทหิ พุราหุมน ฯ
ปฺจฺจโถ ปฺชเนยฺยานํ สกฺกเรยฺยานํ สกฺกโต
อปฺจฺจโถ ปเจยฺยานํ ตสฺส อิจฺฉามิ หาดเวติ (๑)

กาถาทุวยํ อภาสิ ฯ

ตสฺสสตฺถโธ โย อิมสฺมี โลเก ปฺชเนยฺยานํ ปฺชตฺตพฺเพหิ
สกฺกาทีหิ เทเวหิ มหาพฺรหฺมาทีหิ จ พฺรหฺเมหิ ปฺจฺจโถ
สกฺกเรยฺยานํ สกฺกตพฺเพหิ พิมฺพิสฺสารโกสฺสราชาทีหิ สกฺกโต
อปเจยฺยานํ อปจายิตพฺเพหิ มหเสีหิ จินฺนาสเวหิ อปฺจฺจโถ กิเลเสหิ อารกตฺตาทีนา อรหํ โสภ
นคมนาทีนา สุกโต สพฺพพฺลฺลญฺ มุนิ
มยฺหํ สตฺถา เทวเทโว สกฺกานํ อตฺถิสฺสโก พฺรหฺมานํ อตฺถิพฺรหฺมา
โส ทานํ วาเตหิ วาตเหตุ วาตกุโฆณนิมิตฺตํ อาพาธิโก
ชาโต ฯ สเจ พุราหุมน อุโณหทกํ อตฺถิ ตสฺส วาตาพาฐวูป-
สมนตฺถํ ตํ หาดเว อุปเนตฺถุ อิจฺฉามิตี ฯ

ตํ สุตฺวา พุราหุมน อุโณหทกํ ตทฺนุรูปํ วาตทรณฺจ

๑. พุ. เถร. ๒๖/๒๕๐/๒๕๓ ฯ

เกสขัฏ ภาควโต อุปนาเมสิ ฯ เตน จ สตุถุ โรโค วุปสมิ ฯ

ตสฺส ภาควา อนุโมทนํ อกาสิ ฯ

อถายสุมา อุปวาโน อปรภาเค อตุตโน ปุพฺพกมฺมํ สริตฺวา
โสมนสฺสชาโต ปุพฺพจริตาปทานํ ปกาเสนฺโต ปทุมุตฺตโร นาม
ชินฺติอาทิมานํ ฯ ตตฺถ ปทุมุตฺตโรติอาทินิ ปุพฺเพ วุตฺตตฺถาเนว ฯ

มหาชนา สมากมฺมาติ สกถชมฺพุทฺธิปวาสิโน ราสิฏฺฐาติ
อตฺโต ฯ จิตฺกํ กตฺวาติ โยชนฺพุเพธฺ จนนฺนราสิจิตฺกํ กตฺวา
ภาควโต สรีริ ตตฺถ อภิโรปยีสฺสูติ สมฺพนฺโธ ฯ

สรีริกิจฺจํ กตฺวานาติ อาทหนาติ อคฺคินา ทหนกิจฺจํ
กตฺวาติ อตฺโต ฯ

ชงฺฆา มณฺนิยา อาสิติ มนฺนุสฺเสหิ กตฺถุเป ชงฺฆา ปุพฺผวา-
หตฺถํ จริตฺถจฺจานํ มณฺนิยา อินฺทนีลมนฺนินา กตาติ อตฺโต ฯ
มยมฺปิติ สพฺเพ เทวา ญฺปิ กริสฺสามาติ อตฺโต ฯ

ธาตฺว อเวณิกา นตฺถิติ เทวมนฺนุสฺเสหิ วิสฺสุ วิสฺสุ เจตยิ
กาตฺว อเวณิกา วิสฺสุ ธาตฺว นตฺถิ ตํ ทสฺเสนฺโต สรีริ เอก-
ปิณฺฑิตนฺนติ อาห ฯ อธิฏฺฐจฺจานพฺเลน สกถสรีรธาตฺว เอกมฺนสิลา-
มยปฺปฎิมา วิย เอกเมว อโหสิติ อตฺโต ฯ อิมฺมฺหิ พุทฺธญฺปมฺหิติ
สกถชมฺพุทฺธิปวาสิหิ กตฺมฺหิ อิมฺมฺหิ สุวณฺณญฺปมฺหิ มยฺ สพฺเพ
สมาคนฺตฺวา กณฺจุกญฺปิ กริสฺสามาติ อตฺโต ฯ

อินฺทนีลํ มหานีลนฺติ อินฺทนีลปฺปฺพวณฺณกํ มณฺนิ อินฺทนีล-

มณฺเฑ ๑ ตโต อธิกวณฺณตา มหามณฺเฑ อินฺทนีลมณฺเฑ โฉ มหानीล-
มณฺเฑ โฉ โชติรสมณฺเฑชาตฺรํกมณฺเฑ โฉ เอกโต สนนฺเฑปาเตตฺวา
ราสี กตฺวา สุวณฺณณฺเฑเป กณฺจุกณฺเฑเป กตฺวา อฉาทยฺนฺตฺติ
สมฺพนฺุโธ ๑

ปจฺเจกํ พุทฺธเสฏฺฐสฺสาตี พุทฺธตฺตมสฺส ปตี เอกํ วิสุํ
อุปริฉาทเนน ญฺเป อํกํสูตฺติ อตฺโถ ๑

กุมฺภณฺเฑชา คฺยุหกา ตถาตี กุมฺภมตฺตานี อณฺเฑชานี เยสํ
เทวานํ เต กุมฺภณฺเฑชา ปฏิจฺฉาทเตตฺวา นิคฺคฺหิตฺวา ปฏิจฺฉาทนฺโต
ครุพา คฺยุหกา นาม ชาตาเต กุมฺภณฺเฑชา คฺยุหกาเป ญฺเป
อํกํสูตฺติ อตฺโถ ๑

อติโกนฺตฺติ น ตสฺสาภาตี ตสฺส เจตฺตยสฺส ปกํ จนนฺุสฺวริย-
ตารกานํ ปภา น อติโกนฺตฺติ น อชฺโฆตฺตถรณฺตฺตีติ อตฺโถ ๑

อหฺมฺปิ การิ กสฺสามิตฺติ ตาทิโน โลกนาถสฺส ญฺเปสฺมี
อหฺมฺปิ การิ ปุณฺณกิริยํ กุสฺสกกมฺมํ ฐชฺปฏฺฐากปฺปุชฺชํ กริสฺสามิตฺติ
อตฺโถ ๑

อุปฺวานตฺเถราปทานวณฺณณา นิฏฺฐิตา ๑

รฎจปาลตเถราปทานวณณา

เอกาทสมปาทาน ปทุมุตตรสส ภควโตติอาทิกิ อายสุมโต
รฎจปาลตเถรสส อปทานิ ฯ

อยมปิ ปุริมพุทเธสุ กตาทิกาโร ตตถ ตตถ ภเว
วิภูฏูปนิสฺสยานิ ปุณฺณานิ อุปจันนุโต ปทุมุตตรสส ภควโต
กาลे ตสส อุปฺปตฺติโต ปุเรตรเมว หังสวตฺตีนกเร คหปติมหา-
ศาลกุเล นิพฺพตฺติตฺวา วยฺปตฺโต ปิตุ อจฺเจยน ฆราวาเส
ปติภูจฺจितฺ รตนโกฏฺฐาคารกมฺมิเกน ทสฺสิตํ อปริมาณํ กุลว-
सानุกตํ ฐนํ ทิสฺวา อิมํ เอตฺตํ ฐนราสี มยฺหิ อยฺยก-
ปยฺยกาทโย อตฺตนา สทฺธิ คเหตฺวา กนฺตุํ นาสกฺขีสุ มยา
ปน คเหตฺวา กนฺตุํ ฏภูฏีตติ จินฺเตตฺวา กปณฺทฺธิกาทีนํ
มหาทานํ เทติ ฯ โส อภิณฺณาลาภี เอกํ ตาปสฺสิ อุปฺภูจฺจนุโต
เตน เทวโลกาธิปจฺเจ อฺยุโยจฺจิตฺ ยาวชิวํ ปุณฺณานิ กตฺวา
ตโต จูโต เทโว หุตฺวา นิพฺพตฺติ ฯ โส ตตถ เทวโลก
เทวราชํ กโรนุโต ยาวตายุกํ จตฺวา ตโต จูโต มนุสฺสโลก
ภินฺนํ รฎฺจํ สนฺธราเรตฺถํ สมตฺถสฺส กุลสฺส เอกปฺตฺโต หุตฺวา
นิพฺพตฺติ ฯ เตน จ สมเยน ปทุมุตฺตโร นาม ภควา โลก
อุปฺปชฺชิตฺวา ปวตฺติตฺวารธมฺมจกฺโก เวเนยฺยสฺสตฺตํ นิพฺพาน-
มหานครสฺงฆาตเขมฺนตฺถุมิ สมฺปาเปสิ ฯ อถ โส กุลปฺตฺโต
อนุกฺกเมน วิญฺญตฺติ ปตฺโต เอกทิวสํ อุปาสเกหิ สทฺธิ วิหาริ

คโต สตถาริ ฌมมึ เทเสนตํ ทิสฺวา ปสนฺนจิตฺโต ปริสปรียนฺเต
นีสึทึ ฯ

เตน จ สมเยน สตฺถา เอกํ ภิกฺขุํ สทฺธาปพฺพชิตานํ
อคฺคกฺุจฺจเนน จเปสึ ตํ ทิสฺวา ปสนฺนมานโส ตทตฺถาย จิตฺตํ
จเปนฺโต (๑) สตฺสทฺสภิกฺขุปรึวารสฺส ภควโต มหตา สกฺกาเรน
สตฺถาหึ มหาทานํ ปวตฺเตตฺวา ปณฺธิชานํ อกาสิ ฯ สตฺถา ตสฺส
อนนฺตฺราเยน อิชฺฌนภาวํ ทิสฺวา อนาคเต โคตมสฺส นาม
สมฺมาสมพฺพุทฺทสฺส สาสเน สทฺธาปพฺพชิตานํ อคฺโค ภวิสฺสตีติ
พฺยาภาสิ ฯ โส สตฺถาริ ภิกฺขุสงฺฆมฺลจ วนฺทิตฺวา อฏฺฐายาสนา
ปฏฺกามิ ฯ โส ตตฺถ ยาวตายุกํ ปุณฺณานิ กตฺวา ตโต จวิตฺวา
เทวมนุสฺเสสฺส สัสนฺโต อิโต ทฺวานวฺตึกปฺเป สฺสสฺส ภควโต
กาเล สตฺถุ เวมาตึกภาตึเกสฺส ตึสฺส ราชปฺตฺเตสฺส สตฺถาริ อฺปฏฺจ-
หนฺเตสฺส เตสํ ปุณฺณกิริยาเย สหายกึจฺจึ อกาสิ ฯ เอวํ ตตฺถ
ตตฺถ ภาเว ตํ ตํ พหุํ กุสลํ อฺปจึนิตฺวา สฺคตึสฺสเยว สัสนฺโต
อิมสฺมี พุทฺธปฺปาเท กุรฺรณฺเจ ฌลฺลโกฏฺฐิกนิกเม รณฺจปาลเสฏฺฐิ-
เกเห นึพฺพตฺติ ตสฺส ภินฺนํ รณฺจํ สนฺธาเรตฺถํ สมตฺถे กุเล
นึพฺพตฺตตฺตา รณฺจปาลิตึ วัสฺยานุคตเมว นามํ อโหสิ ฯ โส มหตา
ปรึวารเณ วทฺถนฺโต อนุกฺกเมเนน โยพฺพนํ ปตฺโต มาตาปิตฺุหึ
ปตฺริรูเปเน ทาเรน สัโยเชตฺวา มหนฺเต จ ยเส ปตฺติฏฺฐาปิตฺโต
๑. จเปตฺวา ฯ

เล่มที่ 43 ฐฎปาตตุเถราปทานวณณา หน้า 499

ทิพพสมปตติสทิสั สมปตตี ปจจนุโกติ ฯ อถ ภควา กุรุรฎฐเ
ชนปทจาริกั จรนุโต ถุลลโกฎฐิตั อนุปาปณิ ฯ ตั สุตวา
รฎฐปาโล กุลปุตโต สตุถาริ อุปสงกมิตวา สตุถ สนตติเก
ธมมิ สุตวา ปฎฐิตทุสทุโธ สตุตวาเร ภตุตจเจเท กตุวา กิจเจเน
กสิเรน มาตาปิตโร อนุชานาเปตวา สตุถาริ อุปสงกมิตวา
ปพพชัชั ยาจิตวา สตุถ อาณตติยา อณตตรสสุ เถรสสุ
สนตติเก ปพพชิตวา โยนิโสมนสิกาเรน กมมิ กโรนุโต วิปัสสนิ
วทุฒตวา อรหตุตติ ปาปณิ ฯ

อถายสุมา อปรภาเค อตุตโน ปุพพกมมิ สริตวา
โสมนสสุชาโต ปุพพจริตาปทานิ ปกาเสนโต ปทุมตตรสสุ
ภควโตตติอาทิมหา ฯ ตตุถ สุนาโก โส มยา ทินุโนติ ตทา
มหาชนเสฎฐิ หุตวา สพพิ สาปเตยัยิ ทานมุখে วิสุสชชน-
สมเย สตุตปติฎฐิโจ สุนทโร นาโค หตุติราชา มยา ทินุโน
อโหสิ ฯ ตั ทสุเสนโต อีสาทนุโตตติอาทิมหา ฯ อีสาทนุโต
รถอิสปปมาณทนุโต โส มยา ทินุโน หตุตินาโค ฯ อรุพหฺวาทิ
ราชาวหนโยคคสมตโต ราชารโห วา ฯ เสตจตุตติ อลงการตุ-
ถาย อุปฎฐหนเสตจตุตสทิตติ อตุโต ฯ ปโสภิตติ อาโรห-
ปริณาหฺวา รูปโสภาหิ สมปนุโนติ อตุโต ฯ สกปโปโน สหตุติโปติ
หตุติอลงการสทิต หตุติโคปกสทิตติ อตุโต ฯ อิตถมฎฐโต หตุติ-
นาโค ปทุมตตรสสุ ภควโต มยา ทินุโนติ อตุโต ฯ

ขุททกนิกายกุกกเถ อปทานวณณา (วิสุทฺทชนวิลาสินี ๒) - หน้าที่ 500
เล่มที่ 43 ยสวคฺควณณา หน้า 500

มยา ภคฺคํ กาทเรตฺวานาติ มยา กาทราปีตฺวิหาเร
วสนฺตานิ โภกฺกิสฺสงฺขานํ ภิกฺขุณฺโณ นิจฺจภคฺคํ ปฏฺฐเปตฺวา มเหสิโน
นียฺยาเทสินฺติ สมฺพนฺโห ฯ

ชลชฺชุตฺตมนามโกติ ชลโต ชาโต ชลโห ฯ กิ ตํ ฯ
ปทุมํ ฯ ปทุมเมณ สมานนามตฺตา อุตฺตมตฺตา จ ปทุมุตฺตโร
นาม ภควาติ อตฺโถ ฯ เสถิ สพฺพตฺถ อุตฺตานตฺถเมวาติ ฯ

รฏฺฐปาลตฺถเธาปทานวณณา นิฏฺฐิตา ฯ
ฉปฺปญฺญาสมมहाวคฺควณณา นิฏฺฐิตา ฯ
อิติ วิสุทฺทชนวิลาสินียา อปทานกุกกเถ
เอตฺตาวตา พุทฺธปฺจเจกพุทฺธสวคฺคเธาปทานกุกกเถ
สมตฺตา ฯ

นิกมนกถา

สีหพทีปเก อปปัจจุตาทิกุณวณฺทานํ เถรวํสปปทีปํ
อานนฺตฺตฺเถราทึนํ สพฺพสฺตฺตานํ ตณฺหามานทิกฺุชาทโย เณท-
นิกุคฺหวีเวจนาทฺยคฺคํ สตฺตฺทึ มาเสหิ อติวีย อาราชเนน ลทฺฐ-
โกสลฺเลน โปธิสมฺภารํ คเวสนฺเตน สติชิตฺตวิริยปรกฺกมฺนฺเตน
มหาสมนฺตคฺคณฺโสภเนน ตีปฺกฺกฺเรน ปรณฺทิตฺเตน อากตฺ อิมํ
อปทานกฺุจกถํ สพฺโพ สเทวโลโก ชานาคฺคิตฺ ๑

อนเนน โลภาทิมลา ปชานํ

จกฺขาทิโรคา วิวิชา จ ทฺกฺขา

กลหาทิกฺยา ทฺกฺขิตฺตา ชาตา (๑)

โจราทโยนตฺถกรฺา จ โลเก ๑

นสฺสนฺตฺ เม ปรณฺจ เวรา จ ปาปา

นสฺสนฺตฺ คิเมห ยถา วุฏฺฐิวาตา

อฏฺฐจฺกิกมคฺควเรน ปตฺวา

นิพฺพานปฺริ ปฏฺฐิปาทยามิ ๑

สพฺพทิกฺุจฺจ มทฺทนฺโต รากโทสาทึปาปเก

สํสารวณฺณํ ฉินฺทิตฺวา อูเปมิ สคฺคโมกฺขเก ๑

อาณาเขตฺตมฺหิ สพฺพตฺถ อวิจิมฺหิ ภวคฺคโต

สพฺเพ ชมฺมานุยายนฺตฺ ตโย โลกา อุตฺตฺปิ จาติ ๑

อปทานกฺุจกถาวณฺณา นิฏฺฐิตฺตา ๑

๑ ส. กลหา วิวาทา จ ทฺกฺกิกฺขชาตา ๑